HADİS ANSİKLOPEDİSİ

KÜTÜB-İ SİTTE

Tercüme ve Şerhi

Prof. Dr. İbrahim CANAN

Prof. Dr.
İbrahim CANAN

HADİS ANSİKLOPEDİSİ

KÜTÜB-İ SİTTE

17. CİLT

AKÇAG

ZAMAN

KAPAK

Tufan BİLGE

DİZGİ VE MİZANPAJ

Salih KARAHAN

Said KASIM

TASHİH

Niyazi DEMİRCAN

YAYINCI

AKÇAG YAYINEVİ

BASKI

GRAPHISCHER GROSSBETRIEB PÖSSNECK GMBH

EIN MOHNDRUCK BETRIEB

FEZA GAZETECİLİK A.Ş.
Çobançeşme Mah. Kalender Sok. No: 21
Yenibosna/İSTANBUL
Tel.: (0212) 551 14 77 - 652 33 50 (3 hat)
Fax: 652 24 23 Telex: 28 99 4

NAMAZI EDA VE NAMAZIN SÜNNETLERİ BÖLÜMÜ

(16. ciltten devam)

259-6246 ٨٥٤- حَدَّثنا عثمانُ بن أبي شيبة. ثنا حميد بن عبدالرَّحمـٰن. ثنا ابنُ أبي ليلىٰ، عن سلمة بن كهيل، عن حجية بن عدي، عن علي؛ قال: سمعتُ رسولَ الله ﷺ إذا قال: ﴿وَلاَ الضَّالِّينَ﴾ قال: ﴿آمين﴾.

في الزوائد: في سنده ابن أبي ليلى، هو محمد بن أبي عبدالرحمن بن أبي ليلى، ضعّفه الجمهور. وقال أبو حاتم: محله الصدق. وباقي رجاله ثقات.

259. (854) (6246)- *Hz. Ali* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın "Ve la'd-dallin" deyince amin dediğini işittim."

260-6247 ٨٥٦- حدّثنا إسحاق بن منصور. أخبرنا عبدالصمد بن عبدالوارث. ثنا حمّاد بن سلمة ثنا سهيل بن أبي صالح، عن أبيه، عن عائشة، عن النبيِّ ﷺ قال: «ما حسدتكم اليهود على شيء، ما حسدتكم على السّلام والتّأمين».

في الزوائد: هذا إسناد صحيح. ورجاله ثقات. احتج مسلم بجميع رواته.

260. (856) (6247)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ)'nin anlattığına göre: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*: *"Yahudiler, sizi, selamınız ve amin deyişiniz sebebiyle kıskandıkları kadar bir başka şey için kıskanmamışlardır"* buyurmuşlardır."

261-6248 ٨٥٧- حدّثنا العبّاس بن الوليد الخلاّل الدّمشقيّ. ثنا مروان بن محمّد، وأبو مسهر؛ قالا: ثنا خالد بن يزيد بن صبيح المري. ثنا طلحة بن عمرو، عن عطاء، عن ابن عبّاس؛ قال: قال رسولُ الله ﷺ: «ما حسدتكم اليهود على

شَيْءٍ، مَا حَسَدَتْكُمْ عَلَى آمِينَ. فَأَكْثِرُوا مِنْ قَوْلِ آمِينَ».

في الزوائد: إسناده ضعيف. لاتفاقهم على ضعف طلحة بن عمرو.

261. (857) (6248)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Yahudiler sizi, amin deyişiniz kadar bir başka şey için kıskanmazlar. Öyleyse amin sözünü çok söyleyin."*

AÇIKLAMA:

Kaydedilen son dört hadis, namazda amin demenin ehemmiyetine dikkat çekmektedir. Önceki rivayetler, *"amin"i Resulullah* ve ashabının cehrî yaptıklarını ifade etmektedir.

❑ RÜKUYA GİDERKEN RÜKUDAN KALKARKEN ELLERİ KALDIRMA

262-6249 ٨٦٠- حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَهِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ؛ قَالَا: ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ صَالِحِ بْنِ كَيْسَانَ، عَنْ عَبْدِالرَّحْمَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي الصَّلَاةِ حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ حِينَ يَفْتَتِحُ الصَّلَاةَ، وَحِينَ يَرْكَعُ، وَحِينَ يَسْجُدُ.

في الزوائد: إسناده ضعيف. وفيه رواية إسماعيل بن عياش عن الحجازيين، وهي ضعيفة.

262. (860) (6249)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın, namazda iftitah tekbiri sırasında ellerini omuzlarının hizasına kadar kaldırdığını gördüm. Rüku sırasında da, (rükudan) secdeye gitme sırasında da aynı şekilde kaldırıyordu."

263-6250 ٨٦١- حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا رِفْدَةُ بْنُ قُضَاعَةَ الْغَسَّانِيُّ. ثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عُمَيْرِ بْنِ حَبِيبٍ؛ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ مَعَ كُلِّ تَكْبِيرَةٍ، فِي الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ.

في الزوائد: هذا إسناد فيه رفدة بن قضاعة، وهو ضعيف. وعبدالله لم يسمع من أبيه، حكاه العلائيّ عن ابن جريج.

263. (861) (6250)- *Umayr İbnu Habib* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* farz namazda, her tekbir ile beraber ellerini kaldırırdı."

264-6251 ٨٦٥- حَدَّثَنَا أَيُّوبُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْهَاشِمِيُّ. ثنَا عُمَرُ بْنُ رِيَاحٍ، عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ طَاوُسٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ عِنْدَ كُلِّ تَكْبِيرَةٍ.

في الزوائد: إسناده ضعيف. لاتفاقهم على ضعف عمر بن رباح.

264. (865) (6251)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, her tekbir sırasında ellerini kaldırırdı."

265-6252 ٨٦٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ. ثنَا عَبْدُالْوَهَّابِ. ثنَا حُمَيْدٌ، عَنْ أَنَسٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ إِذَا دَخَلَ فِي الصَّلَاةِ، وَإِذَا رَكَعَ.

في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله رجال الصحيحين. إلا أن الدارقطنيّ أعلّه بالوقف، وقال: لم يروه عن حميد مرفوعاً، غير عبدالوهاب. والصواب من فعل أنس. وقد رواه ابن خزيمة وابن حبان في صحيحيهما.

265. (866) (6252)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, namaza girdiği vakit ve rükuya giderken ellerini kaldırırdı."

AÇIKLAMA:

Şarihler, bu hadislerin, az farklı ifadelerle aynı şeyleri ifade ettiğini belirtirler. Böylece namazın bir halinden diğer bir haline geçerken getirilen tekbirler sırasında ellerin kaldırıldığı belirtilmiş olmaktadır: Namaza başlarken, rükuya giderken, secdeye gitmek için; rükudan kalkarken el kaldırmak gerekir. Rükudan kalkarken tekbir getirilmez ise de, başka rivayetlerdeki sarahat böyle bir yorumu ilave etmeyi gerektirmiştir. *Ebu Hanife* hazretleri *İbnu Mes'ud*'dan gelen bir rivayeti esas alarak sadece iftitah tekbirinde elleri kaldırmayı esas almıştır.

266-6253 ٨٦٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثنَا أَبُو حُذَيْفَةَ. ثنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ؛ أَنَّ جَابِرَ بْنَ عَبْدِاللهِ كَانَ إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ رَفَعَ يَدَيْهِ. وَإِذَا رَكَعَ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ. وَيَقُولُ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ. وَرَفَعَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ يَدَيْهِ إِلَى أُذُنَيْهِ.

في الزوائد: رجاله ثقات.

266. (868) (6253)- *Hz. Cabir İbnu Abdillah* (radıyallahu anhümâ), namaza başlarken ellerini kaldırırdı. Rükuya gidince, rükudan başını kaldırınca aynı şekilde ellerini kaldırırdı ve derdi ki: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ı bu şekilde yapıyor gördüm." İbrahim İbnu Tahmân ellerini kulaklarına kadar kaldırırdı."

❑ NAMAZDAKİ RÜKU

267-6254 ٨٧١– حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا مُلاَزِمُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ بَدْرٍ. أَخْبَرَنِي عَبْدُالرَّحْمٰنِ بْنُ عَلِيِّ بْنِ شَيْبَانَ، عَنْ أَبِيهِ، عَلِيِّ بْنِ شَيْبَانَ، وَكَانَ مِنَ الْوَفْدِ؛ قَالَ: خَرَجْنَا حَتَّى قَدِمْنَا عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَبَايَعْنَاهُ وَصَلَّيْنَا خَلْفَهُ. فَلَمَحَ بِمُؤْخِرِ عَيْنِهِ رَجُلاً لاَ يُقِيمُ صَلاَتَهُ، يَعْنِي صُلْبَهُ، فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ. فَلَمَّا قَضَى النَّبِيُّ ﷺ الصَّلاَةَ، قَالَ: «يَا مَعْشَرَ الْمُسْلِمِينَ! لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لاَ يُقِيمُ صُلْبَهُ فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ».

في الزوائد: إسناده صحيح. ورجاله ثقات. ورواه ابن خزيمة وابن حبان في صحيحيهما.

267. (867) (6254)- *Ali İbnu Şeybân* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Kavmimizin heyetiyle Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a geldik. Ona biat ettik ve arkasında namaz kıldık. *Aleyhissalâtu vesselâm* namazını tam yapmayan yani rüku ve secdede belini düzgün tutmayan bir adama gözünün ucuyla baktı. Resulullah namazı kılınca: *"Ey Müslümanlar, rüku ve secdede belini düzgün tutmayan kimsenin namazı namaz değildir"* dedi."

268-6255 ٨٧٢– حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يُوسُفَ الْفِرْيَابِيُّ. ثنا عَبْدُاللهِ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ عَطَاءٍ. ثنا طَلْحَةُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ رَاشِدٍ؛ قَالَ: سَمِعْتُ وَابِصَةَ بْنَ مَعْبَدٍ؛ يَقُولُ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يُصَلِّي. فَكَانَ إِذَا رَكَعَ سَوَّى ظَهْرَهُ، حَتَّى لَوْ صُبَّ عَلَيْهِ الْمَاءُ لاَسْتَقَرَّ.

في الزوائد: في إسناده طلحة بن زيد، قال البخاريّ وغيره: منكر الحديث. وقال أحمد بن المدينيّ: يضع الحديث.

268. (872) (6255)- *Vabısa İbnu Ma'bed* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ı namaz kılarken gördüm, rüku

yapınca sırtını (başını) dümdüz yapıyordu. Öyle ki üzerine su dökülecek olsa öyle sabit kalacaktı."

❑ ELLERİ DİZLER ÜZERİNE KOYMA

269-6256 ٨٧٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا عَبْدَه بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ حَارِثَةَ بْنِ أَبِي الرِّجَالِ، عَنْ عَمْرَةَ، عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَرْكَعُ فَيَضَعُ يَدَيْهِ عَلَى رُكْبَتَيْهِ، وَيُجَافِي بِعَضُدَيْهِ.

في الزوائد: في إسناده حارثة بن أبي الرجال، وقد اتفقوا على ضعفه.

269. (874) (6256)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* rüku sırasında ellerini diz kapakları üzerine koyar, pazularını da (karnından yanlarına doğru) uzaklaştırırdı."

❑ RÜKUDAN DOĞRULURKEN NE OKUMALI?

270-6257 ٨٧٩- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُوسَى السُّدِّيّ. ثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ أَبِي عُمَرَ؛ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جُحَيْفَةَ يَقُولُ: ذُكِرَتِ الْجُدُودُ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ. فَقَالَ رَجُلٌ: جَدُّ فُلَانٍ فِي الْخَيْلِ. وَقَالَ آخَرُ: جَدُّ فُلَانٍ فِي الإِبِلِ وَقَالَ آخَرُ: جَدُّ فُلَانٍ فِي الْغَنَمِ. وَقَالَ آخَرُ: جَدُّ فُلَانٍ فِي الرَّقِيقِ. فَلَمَّا قَضَى رَسُولُ اللهِ ﷺ صَلَاتَهُ، وَرَفَعَ رَأْسَهُ مِنْ آخِرِ الرَّكْعَةِ، قَالَ: «اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، مِلْءَ السَّمٰوَاتِ وَمِلْءَ الأَرْضِ وَمِلْءَ مَاشِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ. اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ. وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ. وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ» وَطَوَّلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ صَوْتَهُ بِـ(الْجَدِّ) لِيَعْلَمُوا أَنَّهُ لَيْسَ كَمَا يَقُولُونَ.

في الزوائد: في إسناده أبو عمر، وهو مجهول لا يعرف حاله.

270. (879) (6257)- *Ebu Cuheyfe* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* namazdayken, yanında nasiblerden bahis açıldı. Bir adam: "Falanın nasibi atlardadır" dedi. Bir diğeri: "Falanın nasibi de develerdedir" dedi. Bir başkası da: "Falanın nasibi koyunlardadır" dedi. Bir diğeri "Falanın nasibi köledidir" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm namazını kılıp son rekat'ın rükûundan başını kaldırınca: *"Ey Rabbimiz! Semavat ve arz*

dolusu, daha başka dileyeceğin şeyler dolusu hamdimiz sanadır. Ey Rabbimiz! Senin verdiğine mani olacak yoktur. Men ettiğin şeyi de verecek yoktur. Nasib sahibinin de bir faydası yoktur. Nasibi verende sensin" dedi ve *Aleyhissalâtu vesselâm* onlara, dediklerinin doğru olmadığını duyurmak için sesini nasib kelimesinde uzattı."

❑ İKİ SECDE ARASINDA OTURMA

271-6258 ٨٩٦- حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الصَّبَّاحِ. ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ. أَنْبَأَنَا الْعَلاَءُ أَبُو مُحَمَّدٍ. قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: قَالَ لِي النَّبِيُّ ﷺ: «إِذَا رَفَعْتَ رَأْسَكَ مِنَ السُّجُودِ فَلاَ تُقْعِ كَمَا يُقْعِي الْكَلْبُ. ضَعْ أَلْيَتَيْكَ بَيْنَ قَدَمَيْكَ. وَأَلْزِقْ ظَاهِرَ قَدَمَيْكَ بِالأَرْضِ».

في الزوائد: في إسناده العلاء، قال ابن حبان والحاكم فيه: إنه يروي عن أنس أحاديث موضوعة. وقال فيه البخاريّ وغيره: منكر الحديث وقال ابن المدينيّ: كان يضع الحديث.

271. (896) (6258)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bana: *"Başını secdeden kaldırınca, köpeğin ayaklarını dikip mak'adının üzerine oturduğu şekilde oturma. Kabalarını ayaklarının arasına al ve ayaklarının üst kısmını yere yapıştır"* buyurdular."

❑ İKİ SECDE ARASINDA NE DEMELİ?

272-6259 ٨٩٨- حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلاَءِ ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ صَبِيحٍ، عَنْ كَامِلٍ أَبِي الْعَلاَءِ؛ قَالَ: سَمِعْتُ حَبِيبَ بْنَ أَبِي ثَابِتٍ يُحَدِّثُ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَقُولُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ فِي صَلاَةِ اللَّيْلِ: «رَبِّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَاجْبُرْنِي وَارْزُقْنِي وَارْفَعْنِي».

في الزوائد: رجاله ثقات. إلا أن حبيب بن أبي ثابت كان يدلّس، وقد عنعنه. وأصله في أبي داود والترمذي.

272. (898) (6259)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* gece namazda, iki secde arasında: *"Rabbi'ğ-fir lî ver'hamnî vecburnî ve'rzuknî verfa'nî (Rabbim! Beni mağfiret et, bana rahmet buyur, kırıklarımı iyileştir, bana rızık ver, derecemi yükselt)"* diye dua ederdi."

❑ PEYGAMBERE SALAVAT

273-6260 ٩٠٦ - حدّثنا الحسن بن بيان. ثنا زياد بن عبدالله. ثنا المسعوديّ، عن عون بن عبدالله، عن أبي فاختة، عن الأسود بن يزيد، عن عبدالله بن مسعود؛ قال: إذا صلّيتم على رسول الله فأحسنوا الصلاة عليه. فإنّكم لا تدرون لعلّ ذلك يعرض عليه. قال فقالوا له: فعلّمنا قال: قولوا: اللّهمّ اجعل صلاتك ورحمتك وبركاتك على سيّد المرسلين وإمام المتّقين وخاتم النّبيّين، محمّد عبدك ورسولك، إمام الخير، وقائد الخير، ورسول الرّحمة. اللّهمّ ابعثه مقاماً محموداً يغبطه به الأوّلون والآخرون. اللّهمّ صلّ على محمّد وعلى آل محمّد كما صلّيت على إبراهيم وعلى آل إبراهيم إنّك حميد مجيد. اللّهمّ بارك على محمّد وعلى آل محمّد كما باركت على إبراهيم وعلى آل إبراهيم إنّك حميد مجيد.

في الزوائد: رجاله ثقات. إلا أن المسعوديّ اختلط بآخر عمره، ولم يتميز حديثه الأول من الآخر، فاستحق الترك، كما قاله ابن حبان.

273. (906) (6260)- *Abdullah İbnu Mes'ud* (radıyallahu anh) şöyle dedi: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a salavat okuyunca salavatı güzel yapın. Zira siz bilemezsiniz, belki bu salavatınız ona arzedilir."

Kendisine: "Öylesine (güzel olan salavatı) bize öğretin!" dediler. O da: "Şöyle söyleyin: "Allahümme'c'al salâteke ve rahmeteke ve beraketike ala seyyidi'l-mürselin ve imami'l-muttakin ve hatemi'n-nebiyyin Muhammedin abdike ve resulike imami'l-hayri ve kaidi'l-hayri ve resuli'r-rahmeti.

Allahümme'b'ashu makâmen mahmûden yağbituhu bihi'l-evvelûn ve'l-ahirûn.

Allahümme salli ala Muhammedin ve alâ âli muhammedin kemâ salleyte ala İbrahime ve ala âl-i İbrahîme inneke hamidun mecid.

Allahümme bârik alâ Muhammedin ve alâ âl-i Muhammedin kema barekte alâ İbrahime ve alâ âl-i İbrahîme inneke hamidun mecid.

(Allahım, salatını rahmetini, bereketlerini peygamberlerin efendisi, müttakilerin imamı ve peygamberlerin sonuncusu olan Muhammed'e kıl. O senin kulun ve elçindir, hayrın imamı, hayrın komutanı ve rahmet peygamberidir.

Allahım! Onu Makam-ı Mahmud üzere dirilt, ondan önce gelenler de sonra gelenler de bu makamı sebebiyle ona gıbta ederler.

Allahım! Muhammed'e, Muhammed'in âline salât et, tıpkı İbrahim'e ve İbrahim'in âline salat ettiğin gibi. Sen hamid ve mecidsin.

Allahım! Muhammed'i ve Muhammed'in âlini mübarek kıl, tıpkı İbrahim'i ve İbrahim'in âlini mübarek kıldığın gibi, sen hamid ve mecidsin."

274-6261 ٩٠٧- حَدَّثَنَا بَكْرُ بْنُ خَلَفٍ، أَبُو بِشْرٍ. ثَنَا خَالِدُ بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ عَاصِمِ ابْنِ عُبَيْدِ اللهِ. قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَاللهِ بْنَ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصَلِّي عَلَيَّ إِلاَّ صَلَّتْ عَلَيْهِ الْمَلاَئِكَةُ مَا صَلَّى عَلَيَّ. فَلْيُقِلَّ الْعَبْدُ مِنْ ذٰلِكَ أَوْ لِيُكْثِرْ».

في الزوائد: إسناده ضعيف. لأن عاصم بن عبيدالله، قال فيه البخاريّ وغيره: منكر الحديث.

274. (907) (6261)- *Amr İbnu Rabia* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Bana salâvât okuyan bir mü' min yoktur ki ona melekler rahmet duası etmemiş olsun. Bu, bana salâvât okuduğu müddetçe devam eder. Öyleyse kul bunu, ister az ister çok yapsın!"*

275-6262 ٩٠٨- حَدَّثَنَا جُبَارَةُ بْنُ الْمُغَلِّسِ. ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ جَابِرِ ابْنِ زَيْدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَنْ نَسِيَ الصَّلاَةَ عَلَيَّ خَطِئَ طَرِيقَ الْجَنَّةِ».

في الزوائد: هذا إسناد ضعيف، لضعف جبارة.

275. (98) (6262)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki:

"Kim bana salâvât okumayı unutursa, cennetin yolunu terketmiş olur."

AÇIKLAMA:

Salât (veya salâvât) rahmet, mağfiret gibi değişik manalara gelir. Bunun geniş açıklaması daha önce yapıldığı için burada tekrar etmeyeceğiz.

❑ TEŞEHHÜDDE NE OKUMALI?

276-6263 ٩١٠- حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ مُوسَى الْقَطَّانُ. ثَنَا جَرِيرٌ، عَنِ الأَعْمَشِ،

عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لِرَجُلٍ: «مَا تَقُولُ فِي الصَّلَاةِ؟» قَالَ: أَتَشَهَّدُ ثُمَّ أَسْأَلُ اللهَ الْجَنَّةَ، وَأَعُوذُ بِهِ مِنَ النَّارِ. أَمَا وَاللهِ مَا أُحْسِنُ دَنْدَنَتَكَ وَلَا دَنْدَنَةَ مُعَاذٍ. فَقَالَ: «حَوْلَهَا نُدَنْدِنُ».

في الزوائد: إسناده صحيح، ورجاله ثقات.

276. (910) (6263)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bir adama: *"Namazda (oturunca) ne diyorsun?"* diye sordu. Adam: "Ben teşehhüdü okurum, sonra Allah'tan cenneti isterim, ateşe karşı O'na sığınırım. Ama vallahi, ben ne senin mırıldanmalarını ne de Muaz'ın mırıldanmalarını (sessizce yapılan dualar) bilmiyorum" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Biz de aynı şeyler etrafında mırıldanıyoruz"* buyurdu."

❑ TEŞEHHÜDE İŞARET

277-6264 ٩١٢- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ إِدْرِيسَ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ كُلَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ؛ قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ قَدْ حَلَّقَ الْإِبْهَامَ وَالْوُسْطَى، وَرَفَعَ الَّتِي تَلِيهِمَا، يَدْعُو بِهَا فِي التَّشَهُّدِ.

في الزوائد: إسناده صحيح، ورجاله ثقات.

277. (912) (6264)- *Vâil İbnu Hucr* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ı gördüm. Teşehhüdde (sağ elinin) baş ve orta parmaklarını halka etmiş, bunları takiben gelen şehadet parmağını kaldırıp onunla dua ederken gördüm."

❑ NAMAZDA SELAM

278-6265 ٩١٦- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ آدَمَ ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ صِلَةَ بْنِ زُفَرَ، عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ؛ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يُسَلِّمُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ. حَتَّى يُرَى بَيَاضُ خَدِّهِ: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ. السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ».

في الزوائد: إسناده حسن.

278. (916) (6265)- *Ammar İbnu Yasir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (namazın sonunda) sağına ve soluna selam veriyor, bu sırada yanağının beyazı görülecek kadar başını çeviriyordu. Selamda: *"Esselamu aleyküm ve rahmetullahi, esselamu aleyküm ve rahmetullahi"* diyordu."

279-6266 ٩١٧- حَدَّثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ عَامِرِ بْنِ زُرَارَةَ. ثنا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ، عَنْ أَبِي مُوسَىٰ؛ قَالَ: صَلَّى بِنَا عَلِيٌّ، يَوْمَ الْجَمَلِ، صَلاَةً ذَكَّرَنَا صَلاَةَ رَسُولِ اللهِ ﷺ. فَإِمَّا أَنْ نَكُونَ نَسِينَاهَا. وَإِمَّا أَنْ نَكُونَ تَرَكْنَاهَا. فَسَلَّمَ عَلَى يَمِينِهِ وَعَلَى شِمَالِهِ.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات. إلا أن أبا إسحاق كان يدلّس، واختلط بآخر عمره.

279. (917) (6266)- *Ebu Musa* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bize Hz. Ali Cemel günü, öyle bir namaz kıldırdı ki, bu bize Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın namazını hatırlattı. Biz o namazı ya unutmuştuk yahut da tamamen terketmiştik. Zira Ali, sağına da soluna da selam verdi."

❑ NAMAZDA TEK TARAFA SELAM

280-6267 ٩١٨- حَدَّثَنَا أَبُو مُصْعَبٍ الْمَدِينِيُّ، أَحْمَدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ. ثنا عَبْدُ الْمُهَيْمِنِ بْنُ عَبَّاسِ بْنِ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ سَلَّمَ تَسْلِيمَةً وَاحِدَةً تِلْقَاءَ وَجْهِهِ.

في الزوائد: إسناده عبدالمهيمن، قال فيه البخاري: منكر الحديث.

280. (918) (6267)- *Sehl İbnu Sa'd es-Sâidî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (namazın sonunda) bir kere önüne selam verdi."

281-6268 ٩٢٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَارِثِ الْمِصْرِيُّ. ثنا يَحْيَىٰ بْنُ رَاشِدٍ، ع يَزِيدَ، مَوْلَىٰ سَلَمَةَ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الأَكْوَعِ؛ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ صَلَّى فَسَلَّمَ مَرَّةً وَاحِدَةً.

في الزوائد: إسناده ضعيف، لضعف يحيى بن راشد.

281. (920) (6268)- *Seleme İbnu'l-Ekva* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ı namaz kılarken gördüm. (Namazdan çıkarken) bir kere selam vermişti."

AÇIKLAMA:

Namazın sonunda, namazdan çıkarken selam verilir. Birkısım rivayetler, biri sağa, biri de sola olmak üzere iki sefer selam vermeyi beyan ederken, bir kısmı da bir kere selam vermeyi beyan eder. *İbnu Ömer, Enes, Hz. Aişe, Seleme İbnu'l-Ekva, Hasan Basri, İbnu Sîrin, Evzâi, Ömer İbnu Abdilaziz* gibi bir kısım zatlar tek selamın meşruluğuna hükmederler. Diğer pekçok alim de iki sefer selam vermeyi ifade eden rivayetlerin daha sıhhatli olduğuna hükmederek bunu esas almıştır. İhtilaf her iki şeklin de cevazını ifade eder.

❑ SELAMDAN SONRA NE OKUMALI?

282-6269 ٩٢٥ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا شَبَابَةُ. ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ مُوسَى بْنِ أَبِي عَائِشَةَ، عَنْ مَوْلًى لِأُمِّ سَلَمَةَ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَقُولُ إِذَا صَلَّى الصُّبْحَ حِينَ يُسَلِّمُ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ عِلْمًا نَافِعًا، وَرِزْقًا طَيِّبًا، وَعَمَلًا مُتَقَبَّلًا».

في الزوائد: رجال إسناده ثقات. خلا مولى أم سلمة فإنه لم يسمع. ولم أر أحداً ممن صنف في المبهمات ذكره، ولا أدري ما حاله.

282. (925) (6269)- *Ümmü Seleme* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, sabah namazını kılınca selam verirken şöyle derdi: *"Allahümme es'elüke ilmen nâfian ve rızken tayyiben ve amelen mütekabbelen (Ey Rabbim! Senden faydalı ilim, temiz rızık ve makbul amel talep ediyorum."*

❑ NAMAZDAN ÇIKIŞ

283-6270 ٩٣١ – حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ هِلَالٍ الصَّوَّافُ. ثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، عَنْ حُسَيْنٍ الْمُعَلِّمِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ؛ قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَنْفَتِلُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ فِي الصَّلَاةِ.

في الزوائد: رجاله ثقات. احتج مسلم برواية ابن شعيب عن أبيه عن جده، فالإسناد عنده صحيح.

283. (931) (6270)- *Amr İbnu Şuayb an ebihi an ceddihi* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın (namazdan çıkınca bazan) sağından, (bazan) solundan dönüp gittiğini gördüm."

❑ NAMAZ KILANIN ÖNÜNDEN GEÇİLMEZ

284-6271 ٩٤٦ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ عُبَيْدِاللهِ بْنِ عَبْدِالرَّحْمٰنِ بْنِ مَوْهَبٍ، عَنْ عَمِّهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَوْ يَعْلَمُ أَحَدُكُمْ مَالَهُ فِي أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْ أَخِيهِ، مُعْتَرِضاً فِي الصَّلَاةِ، كَانَ لأَنْ يُقِيمَ مِائَةَ عَامٍ خَيْرٌ لَهُ مِنَ الْخَطْوَةِ الَّتِي خَطَاهَا».

في الزوائد: في إسناده مقال. لأن عم عبيدالله بن عبدالرحمن، اسمه عبيدالله بن عبدالله، قال أحمد بن حنبل: أحاديثه مناكير. ولكن ابن حبان خصّ ضعف أحاديثه بما إذا روى عنه ابنه.

284. (946) (6271)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Biriniz, namaz kılan kardeşinin önünden geçmesinde nasıl bir günah bulunduğunu bilseydi, o adımı atmaktansa yüz yıl yerinde kalmak (nazarında) daha hayırlı olurdu."*

❑ ÖNDEN GEÇEN NAMAZI BOZAR MI?

285-6272 ٩٤٨ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ، هُوَ قَاصُّ عُمَرَ بْنِ عَبْدِالْعَزِيزِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ؛ قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُصَلِّي فِي حُجْرَةِ أُمِّ سَلَمَةَ. فَمَرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ عَبْدُاللهِ، أَوْ عُمَرُ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ. فَقَالَ بِيَدِهِ. فَرَجَعَ. فَمَرَّتْ زَيْنَبُ بِنْتُ أُمِّهِ سَلَمَةَ. فَقَالَ بِيَدِهِ هٰكَذَا. فَمَضَتْ. فَلَمَّا صَلَّى رَسُولُ اللهِ ﷺ قَالَ: «هُنَّ أَغْلَبُ».

في الزوائد: في إسناده ضعف. ووقع في بعض النسخ عن أمه بدل عن أبيه. وكلاهما لا يعرف.

285. (948) (6272)- *Ümmü Seleme* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Ümmü Seleme'nin hücresinde namaz kılıyordu, önünden, Ebu Seleme'nin oğlu Ömer veya Abdullah geçmek istedi. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* eliyle işaret etti. Çocuk geri döndü. Derken Zeyneb Bintu Ümmü Seleme geçmek istedi. Resulullah eliyle ona da işaret etti. Ama kızcağız geçti. Aleyhissalâtu vesselâm namazı kılınca:

"Kadınlar (muhalefette ve istediklerini yapmada erkeklerden) baskındırlar" buyurdular."

286-6273 ٩٥٠ - حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ أَخْزَمَ، أَبُو طَالِبٍ. ثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ. ثَنَا أَبِي عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ زُرَارَةَ بْنِ أَوْفَى، عَنْ سَعْدِ بْنِ هِشَامٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ؛ قَالَ: «يَقْطَعُ الصَّلَاةَ الْمَرْأَةُ وَالْكَلْبُ وَالْحِمَارُ».

في الزوائد: إسناده صحيح. فقد احتج البخاري بجميع رواته.

286. (950) (6273)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) ve Abdullah İbnu Muğaffel (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm) "(Namaz kılanın önünden geçen) kadın, köpek ve eşek, namazı keser"* buyurdular."

AÇIKLAMA:

Alimler, buradaki "kesme"yi bozma olarak değil, kesme olarak anlamış ve namaz kılanın önünden bu üç şeyden birinin geçmesi halinde namaz kılandaki huzurun kırılacağını söylemişlerdir.

287-6274 ٩٥٣ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ. أَنْبَأَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ. ثَنَا يَحْيَى أَبُو الْمُعَلَّى، عَنِ الْحَسَنِ الْعُرَنِيِّ؛ قَالَ: ذُكِرَ عِنْدَ ابْنِ عَبَّاسٍ، مَا يَقْطَعُ الصَّلَاةَ. فَذَكَرُوا الْكَلْبَ وَالْحِمَارَ وَالْمَرْأَةَ. فَقَالَ: مَا تَقُولُونَ فِي الْجَدْيِ؟ إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ يُصَلِّي يَوْماً. فَذَهَبَ جَدْيٌ يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ. فَبَادَرَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ الْقِبْلَةَ.

في الزوائد: إسناده صحيح، إلا أنه منقطع.

287. (953) (6274)- *Hasen el-Uranî* anlatıyor: "Hz. İbnu Abbas (radıyallahu anhümâ)'ın yanında namazı kesen şeyler mevzubahis edilmiş, bu meyanda köpek, eşek ve kadın da sayılmıştı. Şunu söyledi: "Oğlak hakkında ne dersiniz? Aleyhissalâtu vesselâm, bir gün namaz kılıyordu, önünden bir oğlak geçecekti, Resulullah ondan evvel davranarak ileri geçip kıble duvarı ile arasını kapattı ve geçmesine mani oldu."

❑ İMAMDAN ÖNCE RÜKU, SÜCUD

288-6275 ٩٦٢ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِاللهِ بْنِ نُمَيْرٍ. ثَنَا أَبُو بَدْرٍ، شُجَاعُ بْنُ

الْوَلِيدِ، عَنْ زِيَادِ ابْنِ خَيْثَمَةَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ دَارِمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَىٰ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «إِنِّي قَدْ بَدَّنْتُ. فَإِذَا رَكَعْتُ فَارْكَعُوا. وَإِذَا رَفَعْتُ فَارْفَعُوا. وَإِذَا سَجَدْتُ فَاسْجُدُوا. وَلاَ أُلْفِيَنَّ رَجُلاً يَسْبِقُنِي إِلَى الرُّكُوعِ، وَلاَ إِلَى السُّجُودِ».

في الزوائد: في إسناده مقال. لأن دارماً قال فيه الذهبيّ: مجهول. وذكره ابن حبان في الثقات.

288. (962) (6275)- *Ebu Musa* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ben artık ihtiyarladım. Ben rükuya gittim mi siz de rükuya gidin. Rükudan kalktım mı siz de kalkın. Secde yaptım mı siz de secde yapın. Benden önce rüku ve secdeye giden kimseyi görmeyeyim."*

❑ NAMAZIN MEKRUHLARI

289-6276 ٩٦٤ - حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ إِبْرٰهِيمَ الدِّمَشْقِيُّ. ثَنَا ابْنُ فُدَيْكٍ. ثَنَا هَارُونُ بْنُ عَبْدِاللَّهِ ابْنِ الْهُدَيْرِ التَّيْمِيُّ، عَنِ الأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ مِنَ الْجَفَاءِ أَنْ يُكْثِرَ الرَّجُلُ مَسْحَ جَبْهَتِهِ، قَبْلَ الْفَرَاغِ مِنْ صَلاَتِهِ».

في الزوائد: اتفقوا على ضعف هارون.

289. (964) (6276)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kişinin namazda iken (yapışan öteberiyi gidermek için) alnını silme işini çok yapması namazın edebine aykırıdır."*

290-6277 ٩٦٥ - حَدَّثَنَا يَحْيَىٰ بْنُ حَكِيمٍ. ثَنَا أَبُو قُتَيْبَةَ. ثَنَا يُونُسُ بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، وَإِسْرَائِيلُ ابْنُ يُونُسَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَلِيٍّ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لاَ تُفَقِّعْ أَصَابِعَكَ وَأَنْتَ فِي الصَّلاَةِ».

في الزوائد: في السند الحارث الأعور، وهو ضعيف.

290. (965) (6277)- *Hz. Ali* (radıyallahu anh): "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Namazda iken sakın parmaklarını çıtlatma!"

291-6278 ٩٦٨ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ. أَنْبَأَنَا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ، عَنْ

عَبْدِاللهِ بْنِ سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «إِذَا تَثَاءَبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَضَعْ يَدَهُ عَلَى فِيهِ. وَلَا يَعْوِي. فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَضْحَكُ مِنْهُ».

في الزوائد: في إسناده عبدالله بن سعيد، اتفقوا على ضعفه.

291. (968) (6278)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Biriniz esneyince elini ağzına koysun ve (haaah! diyerek) ses çıkarmasın. Çünkü bu hale şeytan güler."

292-6279 ٩٦٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا الْفَضْلُ بْنُ دُكَيْنٍ، عَنْ شَرِيكٍ، عَنْ أَبِي الْيَقْظَانِ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «الْبُزَاقُ وَالْمُخَاطُ وَالْحَيْضُ وَالنُّعَاسُ فِي الصَّلَاةِ، مِنَ الشَّيْطَانِ».

في الزوائد: في إسناده أبو اليقظان، واسمه عثمان بن عمير، أجمعوا على ضعفه.

292. (969) (6279)- *Adiyy İbnu Sâbit*, babası kanalıyla dedesinden, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın şu sözünü rivayet etmiştir: *"Namazda tükürmek, sümkürmek, hayız haline girmek ve uyuklamak şeytandandır."*

❑ CEMAAT İMAMI SEVMİYORSA?

293-6280 ٩٧١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُمَرَ بْنِ هَيَّاجٍ. ثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِالرَّحْمَنِ الْأَرْحَبِيُّ. ثَنَا عُبَيْدَةُ ابْنُ الْأَسْوَدِ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ الْوَلِيدِ، عَنِ الْمِنْهَالِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ: «ثَلَاثَةٌ لَا تَرْتَفِعُ صَلَاتُهُمْ فَوْقَ رُؤُسِهِمْ شِبْرًا: رَجُلٌ أَمَّ قَوْمًا وَهُمْ لَهُ كَارِهُونَ. وَامْرَأَةٌ بَاتَتْ وَزَوْجُهَا عَلَيْهَا سَاخِطٌ وَأَخَوَانِ مُتَصَارِمَانِ».

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

293. (971) (6280)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Üç kişi vardır ki bunların kıldıkları namaz, başlarından bir karış öte yükselmez: Kendisini sevmeyen kimselere namaz kıldıran kimse, kendisine kocası küs olarak geceyi geçiren kadın, birbirine küs iki kardeş."*

❑ İKİ KİŞİ CEMAAT SAYILIR

294-6281 ٩٧٢- حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ بَدْرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ

عَمْرِو بْنِ جَرَادٍ، عَنْ أَبِي مُوسَى الأَشْعَرِيِّ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «اثْنَانِ، فَمَا فَوْقَهُمَا، جَمَاعَةٌ».

في الزوائد: الربيع وولده بدر ضعيفان.

294. (972) (6281)- *Ebu Musa el-Eş'ari* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"İki ve daha fazlası bir cemaattir."*

295-6282 ٩٧٤- حَدَّثَنَا بَكْرُ بْنُ خَلَفٍ، أَبُو بِشْرٍ. ثَنَا أَبُو بَكْرٍ الْحَنَفِيُّ. ثَنَا الضَّحَّاكُ بْنُ عُثْمَانَ. ثَنَا شُرَحْبِيلُ؛ قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِاللهِ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يُصَلِّي الْمَغْرِبَ، فَجِئْتُ فَقُمْتُ عَنْ يَسَارِهِ، فَأَقَامَنِي عَنْ يَمِينِهِ.

في الزوائد: في إسناده شرحبيل، ضعيف. ضعّفه غير واحد بل اتهمه بعضهم بالكذب. لكن ذكره ابن حبان في الثقات. وأخرج هو وابن خزيمة في صحيحهما هذا الحديث من طريق شرحبيل.

295. (974) (6282)- *Hz. Cabir İbnu Abdillah* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* akşam namazını kılıyordu, gelip hemen sol tarafına durdum, beni tutup sağına durdurdu."

❑ İMAMIN ARKASINDA DURMAK MÜSTEHABTIR

296-6283 ٩٧٧- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ. ثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ. ثَنَا حُمَيْدٌ، عَنْ أَنَسٍ؛ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يُحِبُّ أَنْ يَلِيَهُ الْمُهَاجِرُونَ وَالأَنْصَارُ، لِيَأْخُذُوا عَنْهُ.

في الزوائد: رجال إسناده ثقات.

296. (977) (6283)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, muhacirlerin ve ensarın, (namaz adabını) kendisinden almaları için, hemen peşine durmalarından hoşlanırdı."

❑ İMAMA VACİB OLAN

297-6284 ٩٨١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ. ثَنَا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ سُلَيْمَانَ، أَخُو فُلَيْحٍ. ثَنَا أَبُو حَازِمٍ؛ قَالَ: كَانَ سَهْلُ بْنُ سَعْدٍ السَّاعِدِيُّ

يُقَدِّمُ فتيانَ قومه، يصلُّون بهم. فقيـل له: تفعل، ولك من القدم مالك؟ قال: إني سمعت رسول الله ﷺ يقول: «الإمام ضامن. فإن أحسن، فله ولهم. وإن أساء، يعني، فعليه ولا عليهم».

في الزوائد: في إسناده عبدالحميد، اتفقوا على ضعفه.

297. (981) (6284)- *Ebu Hazım* anlatıyor: "Yüce sahabi Sehl İbnu Sa'd es-Sâidî kavminin gençlerini namaz kıldırmak için öne geçirirdi. Kendisine: "Senin İslamiyet'te hatırı sayılır bir önceliğin (kıdem) olduğu halde niye böyle yapıyorsun?" diye soruldu. Şu cevabı verdi: "Ben Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın şöyle söylediğini işittim: *"İmam zamin (kefil)dir. Eğer namazı iyi kıldırırsa sevap hem onadır, hem cemaatedir. Şayet fena kıldırırsa vebali kendinedir, cemaate değildir."*

❑ İMAM NAMAZI KISALTIR

298-6285 ٩٩٠ - حدثنا إسماعيل بن أبي كريمة الحراني. ثنا محمد بن سلمة، عن محمد بن عبدالله ابن علاثة، عن هشام بن حسان، عن الحسن، عن عثمان بن أبي العاص؛ قال: قال رسول الله ﷺ «إني لأسمع بكاء الصبي فأتجوز في الصلاة».

في الزوائد: عثمان بن أبي العاص، في إسناده مقال. قال المزيّ في التهذيب: قيل لم يسمع الحسن من عثمان اهـ. ومحمد بن عبدالله بن علاثة، وإن وثقه ابن معين وابن سعد، فقد ضعفه الدارقطنيّ. والأزديّ كذبه. وابن حبان قال: يروي الموضوعات عن الثقات. لا يحتمل ذكره إلا على وجه القدح فيه، وباقي رجاله ثقات.

298. (990) (6285)- *Osman İbnu Ebi'l-As* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Ben namazda çocuk ağlaması işitir, bunun üzerine kıraatimi kısa tutarım."

❑ SAFLARI DÜZELTME

299-6286 ٩٩٥ - حدثنا هشام بن عمار. ثنا إسماعيل بن عياش. ثنا هشام بن عروة، عن أبيه، عن عائشة؛ قالت: قال رسول الله ﷺ: «إن الله وملائكته يصلون على الذين يصلون الصفوف. ومن سد فرجة رفعه الله بها درجة».

في الزوائد: الحديث من رواية إسماعيل بن عياش، عن الحجازيين، وهي ضعيفة.

299. (995) (6286)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki:

"Şurası muhakkak ki, (namazda) safları dolduranlara Allah rahmet kılar, melekler de günahlarının örtülmesi için dua ederler. Kim de safdaki bir gediği doldurursa, bu ameli sebebiyle Allah onun cennetteki makamını bir derece yükseltir."

❑ ÖN SAFIN FAZİLETİ

300-6287 ٩٩٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ. ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ: قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ. قَالَ: سَمِعْتُ طَلْحَةَ بْنَ مُصَرِّفٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَٰنِ بْنَ عَوْسَجَةَ يَقُولُ: سَمِعْتُ الْبَرَاءَ بْنَ عَازِبٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى الصَّفِّ الْأَوَّلِ».

في الزوائد: إسناد حديث البراء صحيح، رجاله ثقات.

300. (997) (6287)- *Berâ İbnu Âzib* ve *Abdurrahman İbnu Avf* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın şöyle söylediğini işittim: "Allah ve melekleri ilk safta namaz kılanlara salât ederler."

❑ KADINLARIN SAFLARI

301-6288 ١٠٠١- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «خَيْرُ صُفُوفِ الرِّجَالِ مُقَدَّمُهَا. وَشَرُّهَا مُؤَخَّرُهَا. وَخَيْرُ صُفُوفِ النِّسَاءِ مُؤَخَّرُهَا. وَشَرُّهَا مُقَدَّمُهَا».

قال السندي: هذا الحديث من الزوائد. كما يفهم من الزوائد. لكنه لم يبين حال إسناده.

301. (1001) (6288)- *Hz. Cabir İbnu Abdillah* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Erkeklerin saflarının en hayırlısı en öndeki saftır, en hayırsızı da en arkadakidir. Kadınların saflarının en hayırlısı en geride olanıdır, en kötüsü de en önde olanıdır."

❑ SÜTUNLAR ARASINDA SAF

302-6289 ١٠٠٢- حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ أَخْزَمَ، أَبُو طَالِبٍ. ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، وَأَبُو قُتَيْبَةَ.

قَالاَ: ثنا هَارُونُ ابنُ مُسْلِمٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بنِ قُرَّةَ، عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: كُنَّا نُنهىٰ أَنْ نَصُفَّ بَيْنَ الصَّوَارِى، عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، وَنُطْرَدُ عَنْهَا طَرْدًا.

في الزوائد: في إسناده هارون، وهو مجهول كما قال أبو حاتم. والحديث رواه أصحاب السنن الأربعة، ما خلا ابن ماجة من حديث أنس.

302. (1002) (6289)- *Kurre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* zamanında sütunlar arasında saf teşkil etmekten men edilir, sütunların olduğu yerden kovulurduk."

AÇIKLAMA:

Sütunlar arasında namaz kılmanın mekruh addediliş sebebi farklı yorumlara tabi tutulmuştur: "Saf, sütunlar sebebiyle kesilecektir", "Sütunlar arası, ayakkabıların yeridir", "Burası mü'min cinlerin yeridir..." Hepsi de burada namaz kılmanın mekruh olduğunda birleşir.

❑ SAFIN GERİSİNDE TEK DURULMAZ

303-6290 ١٠٠٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا مُلاَزِمُ بنُ عَمْرٍو، عَنْ عَبْدِاللهِ بنِ بَدْرٍ. حَدَّثَنِي عَبْدُالرَّحْمٰنِ بنُ عَلِيِّ بنِ شَيْبَانَ، عَنْ أَبِيهِ، عَلِيِّ بنِ شَيْبَانَ، وَكَانَ مِنَ الْوَفْدِ. قَالَ: خَرَجْنَا حَتَّى قَدِمْنَا عَلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَبَايَعْنَاهُ. وَصَلَّيْنَا خَلْفَهُ. ثُمَّ صَلَّيْنَا وَرَاءَهُ صَلاَةً أُخْرَى. فَقَضَىٰ الصَّلاَةَ. فَرَأَىٰ رَجُلاً فَرْداً يُصَلِّي خَلْفَ الصَّفِّ. قَالَ، فَوَقَفَ عَلَيْهِ نَبِيُّ اللهِ ﷺ حِينَ انْصَرَفَ قَالَ: «اسْتَقْبِلْ صَلاَتَكَ. لاَ صَلاَةَ لِلَّذِى خَلْفَ الصَّفِّ».

في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله ثقات.

303. (1003) (6290)- *Ali İbnu Şeyban* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a gitmek üzere kavmimizin yola çıkardığı heyet olarak yola çıkıp Resulullah'ın yanına geldik. Ona biat ettik, arkasında namaz kıldık. Sonra arkasında bir başka namaz daha kıldık. Namaz bitmişti. Safın gerisinde tek başına namaz kılan birini gördü. Aleyhissalâtu vesselâm, adam gideceği zaman yanında durarak: *"Namazına (yeniden) yönel! Çünkü safın gerisinde tek başına kılanın namazı yoktur!"* buyurdu."

AÇIKLAMA:

Hadis, cemaatle namaz kılarken, imama safın dışında uyan kimsenin namazının sahih olmayacağını ifade eder. Bu husus ihtilaflıdır. Cumhur, başka hadislere de dayanarak safın dışında imama uyan kimsenin namazını sahih fakat mekruh addeder. *İmam Azam:* "Safta yer bulamayan bekler, rükudan önce biri gelirse onunla saf yapar, gelmezse, saftan birini geri çeker onunla saf yapıp, tek başına mekruh namaz kılmaktan kendini korur" demiştir.

❑ SAFIN SAĞ TARAFI

304-6291 ١٠٠٧ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي الْحُسَيْنِ، أَبُو جَعْفَرٍ. ثنا عَمْرُو بْنُ عُثْمَانَ الْكِلَابِيُّ. ثنا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو الرَّقِّيُّ، عَنْ لَيْثِ بْنِ أَبِي سُلَيْمٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: قِيلَ لِلنَّبِيِّ ﷺ: إِنَّ مَيْسَرَةَ الْمَسْجِدِ تَعَطَّلَتْ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «مَنْ عَمَّرَ مَيْسَرَةَ الْمَسْجِدِ، كُتِبَ لَهُ كِفْلَانِ مِنَ الْأَجْرِ».

في الزوائد: في إسناده ليث بن أبي سليم، ضعيف.

304. (1007) (6291)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a: "Caminin sol kısmı (cemaatsiz) boş kaldı" denmişti. *Aleyhissalâtu vesselâm: "Mescidin sol kısmını ihya edene iki kat sevap vardır!"* buyurdular."

❑ KIBLE

305-6292 ١٠١٠ – حَدَّثَنَا عَلْقَمَةُ بْنُ عَمْرٍو الدَّارِمِيُّ. ثنا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْبَرَاءِ؛ قَالَ: صَلَّيْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ نَحْوَ بَيْتِ الْمَقْدِسِ ثَمَانِيَةَ عَشَرَ شَهْرًا. وَصُرِفَتِ الْقِبْلَةُ إِلَى الْكَعْبَةِ بَعْدَ دُخُولِهِ إِلَى الْمَدِينَةِ بِشَهْرَيْنِ. وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، إِذَا صَلَّى إِلَى بَيْتِ الْمَقْدِسِ أَكْثَرَ تَقَلُّبَ وَجْهِهِ فِي السَّمَاءِ. وَعَلِمَ اللَّهُ مِنْ قَلْبِ نَبِيِّهِ ﷺ أَنَّهُ يَهْوَى الْكَعْبَةَ. فَصَعِدَ جِبْرِيلُ. فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُتْبِعُهُ بَصَرَهُ وَهُوَ يَصْعَدُ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ. يَنْظُرُ مَا يَأْتِيهِ بِهِ. فَأَنْزَلَ اللَّهُ – ﴿قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ﴾. الْآيَةَ – فَأَتَانَا آتٍ، فَقَالَ: إِنَّ الْقِبْلَةَ قَدْ صُرِفَتْ

إلــى الْكَعبَةِ. وَقَدْ صَلَّينا رَكعتينِ إلــى بيتِ المَقْدِسِ ونَحنُ رُكوعٌ فتحوَّلنا. فبنَينا عَلى مَامَضَى مِن صَلاَتِنا. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ «يا جبريلُ! كَيفَ حَالُنا في صَلاَتِنا إلى بيتِ المَقْدِسِ؟» فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ -﴿وَمَا كَانَ اللهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ﴾-.

(عن أبي إسحاق الخ) قال السندي: قال الحافظ في فتح الباري: قد جاء سماع أبي إسحاق عن البراء في غير هذا الحديث، فلا ضعف فيه من تدليس أبي إسحاق. ذكره في كتاب الإيمان.

وفي الزوائد: حديث البراء صحيح، ورجاله ثقات.

305. (1010) (6292)- *el-Berâ* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'la birlikte Beytu'l-Makdis'e doğru on sekiz ay namaz kıldık. Medine'ye girişinden iki ay sonra kıble istikameti Ka'be'ye çevrildi. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, Beytü'l-Makdis'e müteveccihen namaz kılarken yüzünü çokça semaya çeviriyordu. Allah Teala hazretleri, Peygamberinin kalbinden geçeni yani, Ka'be'ye yönelme arzusunu bildi. Bir gün Cebrail aleyhisselam (göğe doğru) yüseldi. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, o yerle gök arasında yükselirken onu gözüyle takip etmeye başadı, onun nasıl bir vahiy getireceğini gözetliyordu. Derken aziz ve celil olan Allah قَدْ نَرى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ في السَّمَاءِ **"Biz senin yüzünün göğe doğru çevrilip durduğunu görüyoruz..."** (Bakara 144) ayetini indirdi. Biz, Beytu'l-Makdis'e doğru farzın iki rek'atini kılmış tam rükuda iken, bir adam gelip: "Kıble, Ka'be'ye doğru çevrilmiştir!" haberini getirdi. Derhal yönlerimizi çevirdik. Namazımızı yenilemeyip kıldığımız kısmın devamını tamamladık. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*: "Ey Cibril! Beytu'l-Makdis'e doğru kıldığımız namazlarımızın hali ne olacak?" diye sordu. Bunun üzerine de, Allah Teala hazretleri: وما كَانَ اللهُ لِيُضيعَ إيمَانَكُمْ **"Allah sizin (daha önce Beytu'l-Makdis'e doğru kıldığınız) namazları zayi etmeyecektir"** (Bakara 143) ayetini inzal buyurdu."

❑ TAHİYYETÜ'L-MESCİD

306-6293 ١٠١٢ - حَدَّثنا إبراهيــم بن الْمنذِرِ الْحِزامِيّ، ويعقوب بن حميدِ بنِ كَاسِب؛ قَالاَ: ثنا ابنُ أبي فُدَيكٍ، عَنْ كَثِيــرِ بنِ زَيْدٍ، عَنِ الْمُطَّلِبِ بنِ عَبدِاللهِ، عَنْ أَبِي هُرَيرَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «إذَا دَخَلَ أَحَدُكُمُ الْمَسجِدَ، فَلاَ يَجْلِسْ حَتَّى يَركَعَ رَكعَتَينِ».

في الزوائد: رجاله ثقات، إلا أنه منقطع. قال أبو حاتم: المطلب بن عبدالله عن أبي هريرة، مرسل.

306. (1012) (6293)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Biriniz mescide girince iki rek'at namaz kılmadan oturmasın."

AÇIKLAMA:

Fakihlerin tahiyyetü'l-mescid dedikleri bu namazı kılmak sünnettir. Mescide giren kimse sünnet veya farz herhangi bir namaz kılsa, tahiyyetü'l-mescid sevabını alır, ayrıca bunu da kılmak gerekmez. Bu namaz en az iki rekattir, dileyen fazla da kılabilir.

❑ NAMAZ KILARKEN TÜKÜRÜLMEZ

307-6243 ١٠٢٣ – حَدَّثَنَا هَنَّادُ بْنُ السَّرِيِّ، وَعَبْدُاللهِ بْنُ عَامِرِ بْنِ زُرَارَةَ؛ قَالاَ: ثنا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ حُذَيْفَةَ؛ أَنَّهُ رَأَى شَبَثَ بْنَ رِبْعِيٍّ بَزَقَ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَقَالَ: يَا شَبَثُ! لاَ تَبْزُقْ بَيْنَ يَدَيْكَ. فَإِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ يَنْهَىٰ عَنْ ذَلِكَ، وَقَالَ «إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا قَامَ يُصَلِّي أَقْبَلَ اللهُ عَلَيْهِ بِوَجْهِهِ، حَتَّى يَنْقَلِبَ أَوْ يُحْدِثَ حَدَثَ سُوءٍ».

في الزوائد: رجال إسناده ثقات.

307. (1023) (6294)- *Hz. Huzeyfe* (radıyallahu anh)'nin anlattığına göre, "Şebese İbnu'r-Rıb'iyy'in önüne tükürdüğünü görmüş ve: "Ey Şebese! Önüne tükürme, zira Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bundan yasaklamış ve: *"Kişi namaza durduğu vakit Allah Teala hazretleri ona veçhinden yönelir"* buyurmuştur" dedi.

AÇIKLAMA:

Hadis, namaza duran kimseye Cenab-ı Hakk'ın rahmetini tecelli ettirdiğini belirtmektedir. Bu tecellinin kişinin kıble cihetinden vaki olacağı iş'ar buyrulmaktadır. Bu sebeple namaza duran kişinin kıble cihetinin ayrı bir kudsiyeti vardır: Önünden geçilmez, ateşe insana karşı durulmaz, bir sütre konmalıdır, kıble cihetine tükürülmemelidir vs. Pekçok hadis, namaz kılan kimsenin kıble cihetinin ehemmiyetini belirtir. Namazda esas olan huzurî tefekkür büyük ölçüde kıble cihetiyle alakalıdır.

❑ SECCADE ÜZERİNDE NAMAZ

308-6295 ١٠٣٠- حَدَّثَنَا حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ وَهْبٍ. حَدَّثَنِي زَمْعَةُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ؛ قَالَ: صَلَّى ابْنُ عَبَّاسٍ، وَهُوَ بِالْبَصْرَةِ عَلَى بِسَاطِهِ. ثُمَّ حَدَّثَ أَصْحَابَهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ يُصَلِّي عَلَى بِسَاطِهِ.

في الزوائد: في إسناده زمعة، وهو ضعيف وإن روى له مسلم. فإنما روى له مقروناً بغيره. فقد ضعفه أحمد وابن معين وغيره.

308. (1030) (6295)- *Amr İbnu Dinar* rahimehullah anlatıyor: "İbnu Abbas (radıyallahu anhümâ) Basra'da halısı üzerinde namaz kıldı, sonra arkadaşlarına Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın, halısı üzerinde namaz kıldığını söyledi."

❑ SICAKTA-SOĞUKTA ELBİSEYE SECDE

309-6296 ١٠٣١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ الدَّرَاوَرْدِيُّ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي حَبِيبَةَ، عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ عَبْدِالرَّحْمَٰنِ؛ قَالَ: جَاءَنَا النَّبِيُّ ﷺ، فَصَلَّى بِنَا فِي مَسْجِدِ بَنِي عَبْدِالأَشْهَلِ، فَرَأَيْتُهُ وَاضِعاً يَدَيْهِ عَلَى ثَوْبِهِ، إِذَا سَجَدَ.

في الزوائد: في إسناده عن عبدالله بن عبدالرحمن عن أبيه عن جده ثابت بن الصامت، كما في الرواية الآتية، فهذا إسناد متصل.

309. (1031) (6296)- *Abdullah İbnu Abdirrahmân* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bize geldi ve Beni Abdileşhel mescidinde bize namaz kıldırdı. Secde edince ellerini elbisesinin üzerine koyduğunu gördüm."

310-6297 ١٠٣٢- حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُسَافِرٍ. ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي أُوَيْسٍ. أَخْبَرَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الأَشْهَلِيُّ، عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ عَبْدِالرَّحْمَٰنِ بْنِ ثَابِتِ بْنِ الصَّامِتِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ صَلَّىٰ فِي بَنِي عَبْدِالأَشْهَلِ وَعَلَيْهِ كِسَاءٌ مُتَلَفِّفٌ بِهِ. يَضَعُ يَدَيْهِ عَلَيْهِ. يَقِيهِ بَرْدَ الْحَصَىٰ.

في الزوائد: في إسناده إبراهيم بن إسماعيل الأشهلي، قال فيه البخاري: منكر الحديث. وضعّفه غيره. ووثقه أحمد والعجلي. وعبدالله بن عبدالرحمن، لم أر من تكلم فيه ولا من وثقه. وباقي رجاله ثقات. قال

سندي: قلت وبالجملة، فحديث السجود على التراب ثابت. والتكلم إنما هو في خصوص هذا الحديث.
فالوجه قول من جوّز ذلك.

310. (1032) (6297)- *Sâbit İbnu Sâmit* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, bir elbiseye bürünmüş olarak Benî Abdileşhel kabilesinde namaz kıldı. (Secdede) çakılların soğukluğundan korunmak maksadıyla ellerini elbisesinin üzerine koymuştu."

AÇIKLAMA:

Secde sırasında alın ve ellerin yere konması esas ise de, soğuk veya sıcak sebebiyle imkansızlık durumunda giyilen elbisenin bir kenarı üzerine alın veya ellerin konabileceğine hükmedilmiştir. *Ebu Hanife* ve cumhurun görüşü budur.

❑ NAMAZDA UYARI TESBİHİ-EL ÇIRPMASI

311-6298 ١٠٣٦ - حَدَّثَنَا سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ. ثَنَا يَحْيَىٰ بْنُ سُلَيْمٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أُمَيَّةَ. وَعُبَيْدُ اللهِ، عَنْ نَافِعٍ؛ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: قَالَ ابْنُ عُمَرَ: رَخَّصَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لِلنِّسَاءِ فِي التَّصْفِيقِ، وَلِلرِّجَالِ فِي التَّسْبِيحِ.

في الزوائد: إسناده حسن.

311. (1036) (6298)- İbnu Ömer (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* namazda, (ihtiyaç halinde) kadınların ellerini çırpmasına, erkeklerin de "sübhanallah!" demesine ruhsat tanıdı.

AÇIKLAMA:

Namazda imam, bir hata yapacak olsa, cematten erkekler sübhanallah diye ikaz ederler. Bu ibare zikir olduğu için namazı bozmaz. Böyle bir durumda, bu hadis kadınların ellerini çırparak uyarıda bulunmasına ruhsat tanır. Şafiîler ve Hanbelîler bu hadisi esas almıştır. Ancak Hanefîler ve Malikîler başka delillere dayanarak kadın ve erkek her ikisinin de *sübhanallah* diyerek uyarı yapması gerektiğine hükmetmişlerdir. *Ebu Hanife* el çırpmanın namazı bozacağına hükmeder.

❑ AYAKKABIYLA NAMAZ

312-6299 ١٠٣٧ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا غُنْدَرٌ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ

النُّعْمَانُ بْنُ سَالِمٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي أَوْسٍ؛ قَالَ: كَانَ جَدِّي، أَوْسٌ، أَحْيَانًا يُصَلِّي. فَيُشِيرُ إِلَيَّ وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ. فَأُعْطِيهِ نَعْلَيْهِ. وَيَقُولُ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي فِي نَعْلَيْهِ.

في الزوائد: إسناده صحيح.

312. (1037) (6299)- *İbnu Ebi Evs* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Dedem Evs es-Sakafi, namaz kılarken bazan bana işarette bulunurdu. Ben de ayakkabılarını kendisine verirdim. Şöyle demişti: "Ben Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ı ayakkabıları ile namaz kılarken gördüm."

313-6300 ١٠٣٩ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثنا يَحْيَىٰ بْنُ آدَمَ. ثنا زُهَيْرٌ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَلْقَمَةَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ؛ قَالَ: لَقَدْ رَأَيْنَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي فِي النَّعْلَيْنِ وَالْخُفَّيْنِ.

في الزوائد: في إسناده أبو إسحاق، وقد اختلط بآخر عمره. وزهير، وهو ابن معاوية بن جريج روى عنه في اختلاطه، قاله أبو زرعة.

313. (1039) (6300)- *Abdullah İbnu Mes'ud* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Biz Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ı ayakkabıları ve mestleri ile namaz kılarken gördük."

❑ HUŞU

314-6301 ١٠٤٣ - حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا طَلْحَةُ بْنُ يَحْيَىٰ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَرْفَعُوا أَبْصَارَكُمْ إِلَى السَّمَاءِ أَنْ تَلْتَمِعَ» يَعْنِي فِي الصَّلَاةِ.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات. وقد رواه النسائي في الصغرى من حديث أنس.

314. (1043) (6301)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Gözlerinizin hızla kör olmaması için, namazdayken onları semaya kaldırmayın."

AÇIKLAMA:

Daha önceleri de geçtiği üzere namazda aranan huşu, öncelikle gözle ilgilidir. Gözün namaz esnasında sağa sola, semaya kayması huşuyu bozar. Bu şiddetle yasak edilmiştir. Yasaktaki şiddete binaen bunun haram

olduğu hükmünü çıkaran da olmuştur. Ama dört mezhebe göre bu mekruhtur, namazın edebine aykırıdır.

❑ TEK GİYSİ İÇİNDE NAMAZ

315-6302 ١٠٥٠ – حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ الشَّافِعِيُّ، إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْعَبَّاسِ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ حَنْظَلَةَ ابْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبَّادٍ الْمَخْزُومِيُّ، عَنْ مَعْرُوفِ بْنِ مُشْكَانَ، عَنْ عَبْدِالرَّحْمَنِ بْنِ كَيْسَانَ، عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يُصَلِّي بِالبِئْرِ الْعُلْيَا، فِي ثَوْبٍ.

في إسناده مقال. لأن عبدالرحمن بن كيسان ومحمد بن حنظلة ذكرهما ابن حبان في الثقات. ومعروف بن مشكان، لم أر من تكلم فيه. وأبو إسحاق الشافعي ثقة، فتلخص من هذا أن إسناده ضعيف.

315. (1050) (6302)- *Kaysân* (radıyallahu anh) demiştir ki: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ı Bi'r-i ülya nam mevkide tek parça giysi içerisine namaz kılarken gördüm."

316-6303 ١٠٥١ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ. ثنا عَمْرُو بْنُ كَثِيرٍ. ثنا ابْنُ كَيْسَانَ، عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يُصَلِّي الظُّهْرَ وَالعَصْرَ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ، مُتَلَبِّباً بِهِ.

في الزوائد: إسناده حسن. وقال: ليس لكيسان عند ابن ماجة سوى هذا الحديث والذي قبله. وهما حديث واحد. وليس له شئ في بقية الخمسة الأصول.

316. (1051) (6303)- *Kaysân* (radıyallahu anh): "Ben Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ı öğle ve ikindi namazlarını, (mübarek göğsü üzerinde) topladığı tek parçalık bir giysi içerisinde kılarken gördüm" demiştir.

❑ TİLAVET SECDESİNİN SAYISI

317-6304 ١٠٥٦ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى. ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِالرَّحْمَنِ الدِّمَشْقِيُّ. ثنا عُثْمَانُ بْنُ فَائِدٍ ثنا عَاصِمُ بْنُ رَجَاءِ بْنِ حَيْوَةَ، عَنِ الْمَهْدِيِّ بْنِ عَبْدِالرَّحْمَنِ بْنِ عُيَيْنَةَ بْنِ خَاطِرٍ. قَالَ: حَدَّثَتْنِي عَمَّتِي أُمُّ الدَّرْدَاءِ، عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ؛ قَالَ: سَجَدْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ إِحْدَى عَشْرَةَ سَجْدَةً، لَيْسَ فِيهَا مِنَ الْمُفَصَّلِ

شيء: الأعراف، والرعد، والنحل، وبني إسرائيل، ومريم، والحج، وسجدة الفرقان، وسليمان «سورة النمل»، والسجدة، وفي ص، وسجدة الحواميم.

في الزوائد: في إسناده عثمان بن فائد، وهو ضعيف.

317. (1056) (6304)- *Ebu Derda* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ben Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'la birlikte on bir (tilavet) secde(si) yaptım. Onların arasında Kur'an-ı Kerim'in el-Mufassal denen (kısa surelerden) hiçbirisi yoktu. Secde ayeti olan sureler şunlardı: Araf, Ra'd, Nahl, Benî İsrail (= İsra), Meryem, Hacc, Furkan, Neml, Secde, Sâd, Havâmîm (=Fussilet)."

318-6305 ١٠٥٨ - حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة. ثنا سفيان بن عيينة، عن أيوب بن موسى، عن عطاء بن ميناء، عن أبي هريرة؛ قال: سجدنا مع رسول الله ﷺ في ﴿إذا السماء انشقت﴾ و ﴿اقرأ باسم ربك﴾.

في إسناده ابن ميناء، وهو مجهول. كما قاله ابن القطان.

318. (1058) (6305)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Biz Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'la birlikte İza's-Semâu'n-Şakkat ve İkrâ bismi Rabbike surelerinin secde ayetlerinde secde ettik."

AÇIKLAMA:

Secde ayetleriyle ilgili açıklama önce geçtiği için burada tekrar etmeyeceğiz.

❑ NAMAZI TAMAMLAMA

319-6306 ١٠٧٢ - حدثنا أبو بكر بن خلاد، ثنا وكيع. ثنا أسامة بن زيد، قال: سألت طاوسا عن السبحة في السفر، والحسن بن مسلم بن يناق جالس عنده. فقال: حدثني طاوس أنه سمع ابن عباس يقول: فرض رسول الله ﷺ صلاة الحضر وصلاة السفر. فكنا نصلي في الحضر قبلها وبعدها. وكنا نصلي في السفر قبلها وبعدها.

في الزوائد: إسناده حسن.

319. (1072) (6306)- İbnu Abbâs (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* hazar namazını ve sefer namazını farz kılmıştır. Biz hazarda farzdan önce ve sonra sünnet kılardık. Seferde de farzdan önce ve sonra sünnet kılardık."

❑ NAMAZI TERKEDEN

320-6307 ١٠٨٠ - حَدَّثَنَا عَبْدُالرَّحْمَنِ بنِ إبراهيمَ الدِّمَشْقِيُّ. ثَنَا الْوَلِيدُ بنُ مُسْلِمٍ. ثَنَا الأَوْزَاعِيُّ، عَنْ عَمْرِو بنِ سَعْدٍ، عَنْ يَزِيدَ الرَّقَاشِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَيسَ بَينَ الْعَبْدِ وَالشِّرْكِ إِلاَّ تَرْكُ الصَّلاَةِ. فإذَا تَرَكَهَا فَقَدْ أَشْرَكَ».

في الزوائد: هذا إسناد ضعيف لضعف يزيد بن أبان الرقاشيّ.

320. (1080) (6307)- *Hz. Enes İbnu Malik* (radıyallahu anh)'in anlattığına göre: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* şöyle buyurmuşlardır: *"Kulla şirk arasında sadece namazın terki vardır. Onu terketti mi şirke düşmüş demektir."*

❑ CUMANIN FARZİYYETİ

321-6308 ١٠٨١ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بنُ عَبْدِاللهِ بنِ نُمَيْرٍ. ثَنَا الْوَلِيدُ بنُ بُكَيْرٍ، أَبُو جَنَّابٍ (خَبَّابٍ)، حَدَّثَنِي عَبْدُاللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْعَدَوِيُّ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ جَابِرِ بنِ عَبْدِاللهِ؛ قَالَ: خَطَبَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ فَقَالَ: «يَاأَيُّهَا النَّاسُ! تُوبُوا إِلَى اللهِ قَبْلَ أَنْ تَمُوتُوا. وَبَادِرُوا بِالأَعْمَالِ الصَّالِحَةِ قَبْلَ أَنْ تُشْغَلُوا. وَصِلُوا الَّذِي بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ رَبِّكُمْ بِكَثْرَةِ ذِكْرِكُمْ لَهُ، وَكَثْرَةِ الصَّدَقَةِ فِي السِّرِّ وَالْعَلاَنِيَةِ، تُرْزَقُوا وَتُنْصَرُوا وَتُجْبَرُوا. وَاعْلَمُوا أَنَّ اللهَ قَدِ افْتَرَضَ عَلَيْكُمُ الْجُمُعَةَ فِي مَقَامِي هَذَا، فِي يَوْمِي هَذَا، فِي شَهْرِي هَذَا، مِنْ عَامِي هَذَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. فَمَنْ تَرَكَهَا فِي حَيَاتِي أَوْ بَعْدِي، وَلَهُ إِمَامٌ عَادِلٌ أَوْ جَائِرٌ، اسْتِخْفَافاً بِهَا، أَوْ جُحُوداً لَهَا، فَلاَ جَمَعَ اللهُ لَهُ شَمْلَهُ، وَلاَ بَارَكَ لَهُ فِي أَمْرِهِ. أَلاَ، وَلاَ صَلاَةَ لَهُ، وَلاَ زَكَاةَ لَهُ، وَلاَ حَجَّ لَهُ، وَلاَ صَوْمَ لَهُ، وَلاَ بِرَّ لَهُ حَتَّى يَتُوبَ. فَمَنْ تَابَ، تَابَ اللهُ عَلَيْهِ. أَلاَ، لاَ

تؤمن امرأة رجلا. ولا يؤم أعرابي مهاجرا. ولا يؤم فاجر مؤمنـــا، إلا أن يقهره بسلطان، يخاف سيفه وسوطه».

في الزوائد: إسناده ضعيف، لضعف علي بن زيد بن جدعان وعبدالله بن محمد العدوي.

321. (1081) (6308)- *Hz. Cabir İbnu Abdillah* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (bir gün) bize hitap etti ve dedi ki: *"Ey insanlar! Ölmezden önce Allah'a tevbe edin. (Musibet, hastalık, yaşlılık gibi) ağır meşguliyetlere düşmezden önce salih ameller işlemede acele edin. Çok zikir ederek gizli ve açık çok sadaka vererek Allah'a karşı üzerinizdeki borcu ödeyin ki bol rızka, İlahi nusrete ve ıslah-ı hale mazhar olasınız. Bilesiniz Allah, benim içinde bulunduğum şu makamda, şu günde, şu ayda, bu yıldan kıyamete kadar devam etmek üzere cuma namazını farz kıldı. Kim bunu, benim sağlığımda veya ölümümden sonra adil veya zalim bir imam oldukça, istihfaf ederek veya inkar ederek terkedecek olursa Allah onun iki yakasını biraraya getirmesin, işine bereket vermesin. Haberiniz olsun! O kimsenin tevbe etmedikçe ne namazı, ne zekatı, ne haccı, ne orucu, ne de makbul bir iyiliği vardır. Kim de tevbe ederse Allah onun tevbesini kabul eder. Haberiniz olsun! Bir kadın bir erkeğe imamlık yapamaz. Bir bedevi de muhacire imamlık yapamaz. Facir de mü'mine imamlık yapamaz. Ancak fasık zor kullanır, mü'min de onun kılıncından ve kamçısından korkarsa bu durumda imama uyar."*

AÇIKLAMA:

Kadının imamlık yapamayacağı belli bir husustur. Bedevinin muhacire imamlık yapamaması, bedevilerin dini bilgilerdeki eksikliğinin çokluğundandır. Muhacirler ise Medine'de Resulullah'ın terbiyesinden geçip ilim ve irfanda yüce makama ermiş kimselerdir. Fasığın, fasık olmayana imameti de buradan gelir. İmamın ilim ve faziletçe önde olanlardan seçilmesi esastır. Herşeye rağmen fukaha bu yasağı kerahete hamletmiş, fasığın, cahilin arkasında kılınacak namazın sahih olduğuna hükmetmiştir.

❑ CUMANIN FAZİLETİ

322-6309 ١٠٨٤ – حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة. ثنا يحيـــى بن أبي بكير. ثنا زهير بن محمد، عن عبدالله بن محمد، عن عبدالله بن محمد بن عقيـــل، عن

عَبْدِالرَّحْمٰنِ بْنِ يَزِيدَ الأَنْصَارِيِّ، عَنْ أَبِي لُبَابَةَ بْنِ عَبْدِالْمُنْذِرِ؛ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ:
«إِنَّ يَوْمَ الْجُمُعَةِ سَيِّدُ الأَيَّامِ، وَأَعْظَمُهَا عِنْدَاللّٰهِ. وَهُوَ أَعْظَمُ عِنْدَاللّٰهِ مِنْ يَوْمِ
الأَضْحىٰ وَيَوْمِ الْفِطْرِ. فِيهِ خَمْسُ خِلاَلٍ. خَلَقَ اللّٰهُ فِيهِ آدَمَ وَأَهْبَطَ اللّٰهُ فِيهِ آدَمَ إِلَى
الأَرْضِ. وَفِيهِ تَوَفَّى اللّٰهُ آدَمَ. وَفِيهِ سَاعَةٌ لاَ يَسْأَلُ اللّٰهَ فِيهَا الْعَبْدُ شَيْئاً إِلاَّ أَعْطَاهُ. مَالَمْ
يَسْأَلْ حَرَاماً. وَفِيهِ تَقُومُ السَّاعَةُ. مَا مِنْ مَلَكٍ مُقَرَّبٍ وَلاَ سَمَاءٍ وَلاَ أَرْضٍ وَلاَ رِيَاحٍ
وَلاَ جِبَالٍ وَلاَ بَحْرٍ إِلاَّ وَهُنَّ يُشْفِقْنَ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ».

في الزوائد: إسناده حسن.

322. (1084) (6309)- *Ebu Lübâbe İbnu Abdilmünzir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Cum'a günü, (haftanın diğer) günlerinin efendisidir. Allah katında da en mühim olanıdır. O, Allah katında, Kurban ve Ramazan bayramı günlerinden daha mühimdir. Bir günün beş hasleti vardır: Allah, Adem'i bugünde yarattı. Allah Adem aleyhisselam'ı o günde yeryüzüne indirdi. Allah Adem'in ruhunu o gün kabzetti. O günde bir saat vardır ki, kul o saatte Allah'tan haram bir şey talep etmedikçe her ne isterse mutlaka kendisine talebi verilir. Kıyamet de o gün kopacaktır. Bütün mukarreb (Allah'a yakın) melekler, sema, arz, rüzgâr, dağ, deniz hepsi o günden korkarlar."

NOT: Cum'a ile ilgili geniş açıklama daha önce geçti.

❑ CUMA GUSLÜ

323-6310 ١٠٩١ – حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ. ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ أَنْبَأَنَا
إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُسْلِمٍ الْمَكِّيُّ، عَنْ يَزِيدَ الرَّقَاشِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ
قَالَ: «مَنْ تَوَضَّأَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، فَبِهَا وَنِعْمَتْ. يُجْزِئُ عَنْهُ الْفَرِيضَةَ وَمَنِ اغْتَسَلَ
فَالْغُسْلُ أَفْضَلُ».

في الزوائد: إسناده ضعيف لضعف يزيد بن أبان الرقاشي. وقد جاء في غير ابن ماجة. من حديث عائشة وسمرة بن جندب من غير زيادة «ويجزئ عنه الفريضة».

323. (1091) (6310)- Hz. Enes (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Cum'a günü abdest alan kimse*

bununla fazilet kazanır. Bu, güzel bir ameldir. Farzı da yerine getirmiş olur. Kim de guslederse, gusül daha faziletlidir."

❑ CUMAYA ERKEN GİTMEK

324-6311 ١٠٩٢ - حدّثنا هشام بن عمّار، وسهل بن أبي سهل. قالا: ثنـا سفيان بن عيينة، عن الزّهري، عن سعيـد بن المسيّب، عن أبي هريرة؛ أنّ رسول الله ﷺ قال: «إذا كان يوم الجمعة، كان علـى كلّ باب من أبواب المسجد ملائكة يكتبون النّاس على قدر منازلهم. الأوّل فالأوّل. فـإذا خرج الإمام طووا الصّحف، واستمعوا الخطبة. فالمهجّر إلى الصّلاة كالمهدي بدنة. ثمّ الّذي يليـه كمهدي بقرة. ثمّ الّذي يليـه كمهدي كبش. (حتّى ذكر الدّجاجة والبيضة. زاد سهل في حديثه) فمن جاء بعد ذلك فإنّما يجيء بحقّ إلى الصّلاة».

في الزوائد: إسناده صحيح.

324. (1092) (6311)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Cum'a günü gelince, mescidin her bir kapısı üzerinde melekler yer alır, İnsanları mertebelerine göre yazarlar. Bu mertebeler önce geliş sırasına göredir. İmam minbere çıktı mı defteri kapatırlar, hutbeyi dinlerler. Namaza erken gelen, bir deve tasadduk etmiş gibidir. Ondan sonra gelenler bir sığır tasaduk etmiş gibidir. Onu takiben gelenler bir koyun tasadduk etmiş gibidir."*

(Resulullah saymaya devam ederek tavuğu ve yumurtayı da saydı. Selh hadisinde şu ziyade de bulundu): *"Bundan da sonra gelen kimse, artık yalnız namaz sevabını almak için gelmiş olur."*

325-6312 ١٠٩٣ - حدّثنا أبو كريب. ثنا وكيع. عن سعيـد بن بشيـر، عن قتادة، عن الحسن، عن سمرة بن جندب؛ أنّ رسول الله ﷺ ضرب مثل الجمعة ثمّ التّكبير، كناحر البدنة، كناحر البقرة، كناحر الشّاة، حتّى ذكر الدّجاجة.

في الزوائد: إسناده صحيح.

325. (1093) (6312)- *Semüre İbnu Cündeb* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, Cum'a namazına erken gelmenin

ehemmiyetini deve kurban edene, sığır kurban edene, davar kurban edene ve hatta tavuk tasadduk edene benzetti."

326-6313 ١٠٩٤ - حَدَّثَنَا كَثِيرُ بْنُ عُبَيْدٍ الْحِمْصِيُّ. ثنا عَبْدُالْمَجِيدِ بْنُ عَبْدِالْعَزِيزِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ؛ قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ عَبْدِاللهِ إِلَى الْجُمُعَةِ، فَوَجَدَ ثَلاَثَةً، وَقَدْ سَبَقُوهُ. فَقَالَ: رَابِعُ أَرْبَعَةٍ. وَمَا رَابِعُ أَرْبَعَةٍ بِبَعِيدٍ. إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ النَّاسَ يَجْلِسُونَ مِنَ اللهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى قَدْرِ رَوَاحِهِمْ إِلَى الْجُمُعَاتِ. الأَوَّلَ وَالثَّانِيَ وَالثَّالِثَ». ثُمَّ قَالَ: رَابِعُ أَرْبَعَةٍ. وَمَا رَابِعُ أَرْبَعَةٍ بِبَعِيدٍ.

في الزوائد: في إسناده مقال. عبدالحميد هذا هو ابن عبدالعزيز، وإن أخرج له مسلم في صحيحه فإنما أخرج له مقرونا بغيره. فقد كان شديد الإرجاء داعية إليه. لكن وثقه الجمهور وأحمد وابن معين وداود والنسائي. ولينه أبو حاتم. وضعفه ابن أبي حاتم. وباقي رجال الإسناد ثقات. فالإسناد حسن.

326. (1094) (6313)- *Alkame* rahimehullah anlatıyor: "Abdullah İbnu Mes'ud (radıyallahu anh) ile birlikte cum'a namazına gittik. Mescidde kendinden önce üç kişinin geldiğini gördü: "Ben dört kişinin dördüncüsüyüm, dördüncü de (rahmet-i İlahiyeden) uzak değildir" dedi ve açıkladı: "Ben Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın şöyle buyurduğunu işittim: *"Kıyamet günü insanlar, cum'a namazlarına geliş sıralarına göre Allah'a yakınlık kazanacaklardır. Birinci, ikinci, üçüncü.. şeklinde."*

Abdullah sonra: "Ben dördün dördüncüsüyüm, dördüncü olan da (Allah'ın rahmetinden) uzak değildir" dedi.

❑ CUMA KIYAFETİ

327-6314 ١٠٩٥ - حَدَّثَنَا حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثنا عَبْدُاللهِ بْنُ وَهْبٍ. أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ مُوسَىٰ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَىٰ بْنِ حَبَّانَ، عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ سَلاَمٍ؛ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ عَلَى الْمِنْبَرِ فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ: «مَا عَلَى أَحَدِكُمْ لَوِ اشْتَرَى ثَوْبَيْنِ لِيَوْمِ الْجُمُعَةِ، سِوَى ثَوْبِ مِهْنَتِهِ».

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا شَيْخٌ لَنَا، عَنْ عَبْدِالْحَمِيدِ بْنِ جَعْفَرٍ، عَنْ

مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَىٰ ابْنِ حَبَّانَ، عَنْ يُوسُفَ بْنِ عَبْدِاللهِ بْنِ سَلَامٍ، عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: خَطَبَنَا النَّبِيُّ ﷺ فَذَكَرَ ذٰلِكَ.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات. ورواه أبو داود بإسناد آخر.

327. (1095) (6314)- *Abdullah İbnu Selâm* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bir cum'a günü minberde şöyle buyurdular:

"Sizden biri, cum'a için, iş elbisesi dışında iki parçalı bir elbise satın alsa ona bir vebal yoktur."

328-6315 ١٠٩٧- حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ أَبِي سَهْلٍ، وَحَوْثَرَةُ بْنُ مُحَمَّدٍ. قَالَا: ثَنَا يَحْيَىٰ بْنُ سَعِيدٍ الْقَطَّانُ، عَنِ ابْنِ عَجْلَانَ، عَنْ سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ وَدِيعَةَ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنِ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَأَحْسَنَ غُسْلَهُ، وَتَطَهَّرَ فَأَحْسَنَ طُهُورَهُ، وَلَبِسَ مِنْ أَحْسَنِ ثِيَابِهِ، وَمَسَّ مَا كَتَبَ اللهُ لَهُ مِنْ طِيبِ أَهْلِهِ، ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ وَلَمْ يَلْغُ وَلَمْ يُفَرِّقْ بَيْنَ اثْنَيْنِ، غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْأُخْرَىٰ».

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

328. (1097) (6315)- *Ebu Zerr* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Cum'a günü, kim güzelce yıkanır, mükemmelce temizliğini yapar, iyi elbiselerini giyer, ailesinin kokusundan Allah'ın takdir ettiğini sürünür, sonra da cum'a namazına gider; camide boş söz etmez, oturan iki kişinin arasına girmezse, o cum'a ile önceki cum'a arasındaki (küçük günahları) affedilir."*

329-6316 ١٠٩٨- حَدَّثَنَا عَمَّارُ بْنُ خَالِدٍ الْوَاسِطِيُّ. ثَنَا عَلِيُّ بْنُ غُرَابٍ، عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي الْأَخْضَرِ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ السَّبَّاقِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّ هٰذَا يَوْمُ عِيدٍ. جَعَلَهُ اللهُ لِلْمُسْلِمِينَ. فَمَنْ جَاءَ إِلَى الْجُمُعَةِ فَلْيَغْتَسِلْ. وَإِنْ كَانَ طِيبٌ فَلْيَمَسَّ مِنْهُ وَعَلَيْكُمْ بِالسِّوَاكِ».

في الزوائد: في إسناده صالح بن أبي الأخضر. لينه الجمهور وباقي رجاله ثقات.

329. (1098) (6316)- İbnu Abbas (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Bu (cum'a gününü) Allah mü'minler için (haftalık) bayram kılmıştır. Öyleyse kim cum'aya gelirse yıkansın. Eğer kokusu varsa ondan sürünsün. Misvak kullanmanız da gerekir."*

★ CUMA VAKTİ

330-6317 ١١٠١ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثنا عَبْدُالرَّحْمٰنِ بْنُ سَعْدِ بْنِ عَمَّارِ بْنِ سَعْدٍ مُؤَذِّنِ النَّبِيِّ ﷺ. حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ؛ أَنَّهُ كَانَ يُؤَذِّنُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ إِذَا كَانَ الْفَيْءُ مِثْلَ الشِّرَاكِ.

في الزوائد: في إسناده عبدالرحمن بن سعد. أجمعوا على ضعفه. وأما أبوه فقال ابن القطان: لا يعرف حاله ولا حال أبيه.

330. (1101) (6317)- Cum'a günleri *Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)*'a ezan okuyan Sa'd el-Karaz, ezanı, gölge ayakkabı bağı kadaı olunca okuduğunu belirtmiştir."

331-6318 ١١٠٢ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ ثنا الْمُعْتَمِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ. ثنا حُمَيْدٌ، عَنْ أَنَسٍ؛ قَالَ: كُنَّا نُجَمِّعُ ثُمَّ نَرْجِعُ فَنَقِيلُ.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

331. (1102) (6318)- *Hz. Enes* anlatıyor: "Biz cum'a namazını kılar, sonra (evlerimize) döner ve kaylule (öğle uykusu) yapardık."

❑ CUMA HUTBESİ

332-6319 ١١٠٧ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثنا عَبْدُالرَّحْمٰنِ بْنُ سَعْدِ بْنِ عَمَّارِ بْنِ سَعْدٍ. حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ إِذَا خَطَبَ فِي الْحَرْبِ، خَطَبَ عَلَى قَوْسٍ. وَإِذَا خَطَبَ فِي الْجُمُعَةِ، خَطَبَ عَلَى عَصًا.

في الزوائد: إسناده ضعيف لضعف اولاد سعد وأبيه عبدالرحمن.

332. (1107) (6319)- *Sa'd el-Karaz* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* harbte hutbe okurken kılınca dayanarak hutbe okurdu. Cum'a günü hutbe okurken asasına dayanarak hutbe okurdu."

333-6320 ١١٠٨ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا ابْنُ أَبِي غَنِيَّةَ، عَنِ الأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ، عَنْ عَبْدِاللهِ؛ أَنَّهُ سُئِلَ: أَكَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَخْطُبُ قَائِماً أَوْ قَاعِداً؟ قَالَ: أَوَمَا تَقْرَأُ ﴿وَتَرَكُوكَ قَائِماً﴾؟

قَالَ أَبُو عَبْدِاللهِ: غَرِيبٌ. لاَ يُحَدِّثُ بِهِ إِلاَّ ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَحْدَهُ.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

333. (1108) (6320)- *Abdullah İbnu Mes'ud* (radıyallahu anhümâ)'a: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* ayakta mı, oturarak mı hutbe okurdu diye sorana, "(Bunu sormaya ne hacet, Kur'an'daki): وَتَرَكُوكَ قَائِماً **"Onlar seni ayakta (yalnız) bıraktılar!"** (Cum'a 11) ayetini okumuyor musun?" diye cevap verdi."

334-6321 ١١٠٩ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثَنَا عَمْرُو بْنُ خَالِدٍ. ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدِ ابْنِ مُهَاجِرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللهِ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا صَعِدَ الْمِنْبَرَ سَلَّمَ.

في الزوائد: في إسناده ابن لهيعة وهو ضعيف.

334. (1109) (6321)- *Hz. Cabir İbnu Abdillah* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, minbere çıkınca selam verirdi."

❑ HUTBEYİ DİNLEME EDEBİ

335-6322 ١١١١ - حَدَّثَنَا مُحْرِزُ بْنُ سَلَمَةَ الْمَدَنِيُّ. ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ الدَّرَاوَرْدِيُّ، عَنْ شَرِيكِ بْنِ عَبْدِاللهِ بْنِ أَبِي نَمِرٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَرَأَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ تَبَارَكَ، وَهُوَ قَائِمٌ. فَذَكَّرَنَا بِأَيَّامِ اللهِ. وَأَبُو الدَّرْدَاءِ أَوْ أَبُو ذَرٍّ يَغْمِزُنِي فَقَالَ: مَتَى أُنْزِلَتْ هٰذِهِ السُّورَةُ. إِنِّي لَمْ أَسْمَعْهَا إِلاَّ الآنَ. فَأَشَارَ إِلَيْهِ، أَنِ اسْكُتْ. فَلَمَّا انْصَرَفُوا قَالَ: سَأَلْتُكَ مَتَى أُنْزِلَتْ هٰذِهِ السُّورَةُ فَلَمْ تُخْبِرْنِي؟ فَقَالَ أُبَيٌّ: لَيْسَ لَكَ مِنْ صَلاَتِكَ الْيَوْمَ إِلاَّ مَا لَغَوْتَ. فَذَهَبَ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَذَكَرَ ذٰلِكَ لَهُ. وَأَخْبَرَهُ بِالَّذِي قَالَ أُبَيٌّ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «صَدَقَ أُبَيٌّ».

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

335. (1111) (6322)- *Ubey İbnu Ka'b* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Cum'a günü, ayakta Tebâreke'yi okudu. Bize Allah'ın günlerini (kıyameti) hatırlattı. Bu sırada Ebu'd-Derda -veya Ebu Zerr- bana dürttü ve : "Bu sure ne zaman indirildi? Ben, onu şu ana kadar işitmedim" dedi. Ubey ona: "Sus!" diye işaret etti. Namazdan çıkınca: "Ben sana bu surenin ne zaman indirildiğini sordum, sen bana söylemedin!" dedi. Ubey de: "Bugünkü namazından, bu lakırdıdan başka bir nasibin yok!" diye cevap verdi. Soru sahibi (koşarak) Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a gitti ve hadiseyi anlatarak Ubey'in kendisine söylediğini haber verdi. Resulullah da ona: "Ubey doğru söylemiş" cevabında bulundu."

❑ CUMA NAMAZINDA KIRAAT

336-6323 ١١٢٠ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ سِنَانٍ، عَنْ أَبِي الزَّاهِرِيَّةِ، عَنْ أَبِي عِنَبَةَ الْخَوْلَانِيِّ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَقْرَأُ فِي الْجُمُعَةِ بِسَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى، وَهَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ.

في الزوائد: سعيد بن سنان ضعيف. وأصل الحديث في الصحيحين وغيرهما بسند آخر.

336. (1120) (6323)- *Ebu İnhebe el-Havlani* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* cuma namazında Sebbihisme Rabbike'l-A'la ve Hel etâke hadisu'l-Gaşiye surelerini okurdu."

❑ CUMANIN BİR REKATINA YETİŞEN

337-6324 ١١٢١ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ. أَنْبَأَنَا عُمَرُ بْنُ حَبِيبٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي ذِئْبٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، وَسَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «مَنْ أَدْرَكَ مِنَ الْجُمُعَةِ رَكْعَةً فَلْيَصِلْ إِلَيْهَا أُخْرَى».

في الزوائد: في إسناد عمر بن حبيب، متفق على ضعفه.

337. (1121) (6324)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim cuma'dan bir rekate yetişirse, onu ikiye tamamlasın."*

❑ CUMAYA GELME MESAFESİ

338-6325 ١١٢٤ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: إِنَّ أَهْلَ قُبَاءٍ كَانُوا يُجَمِّعُونَ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ يَوْمَ الْجُمُعَةِ.

في الزوائد: في إسناده عبدالله بن عمر وهو ضعيف.

338. (1124) (6 325)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Kuba ehli, cum'a günü, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın mesidine gelerek cum'a namazı kılarlardı."

❑ CUMAYI ÖZÜRSÜZ TERKEDEN

339-6326 ١١٢٦ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى. ثَنَا أَبُو عَامِرٍ. ثَنَا زُهَيْرٌ، عَنْ أَسِيدِ بْنِ أَبِي أَسِيدٍ ح وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عِيسَىٰ الْمِصْرِيُّ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ وَهْبٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي ذِئْبٍ، عَنْ أَسِيدٍ، عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللهِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ ثَلَاثاً مِنْ غَيْرِ ضَرُورَةٍ طَبَعَ اللهُ عَلَى قَلْبِهِ».

في الزوائد: الحديث إسناده صحيح ورجاله ثقات.

339. (1126) (6326)- *Hz. Cabir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim cum'ayı zaruret (şer'î bir mazeret) olmadan üç kere terkederse, Allah kalbini mühürler."*

340-6327 ١١٢٧ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ. ثَنَا مَعْدِيُّ بْنُ سُلَيْمَانَ. ثَنَا ابْنُ عَجْلَانَ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «أَلَا هَلْ عَسَىٰ أَحَدُكُمْ أَنْ يَتَّخِذَ الصُّبَّةَ مِنَ الْغَنَمِ عَلَى رَأْسِ مِيلٍ أَوْ مِيلَيْنِ، فَيَتَعَذَّرَ عَلَيْهِ الْكَلَأُ، فَيَرْتَفِعَ. ثُمَّ تَجِيءُ الْجُمُعَةُ فَلَا يَجِيءُ وَلَا يَشْهَدُهَا. وَتَجِيءُ الْجُمُعَةُ فَلَا يَشْهَدُهَا».

في الزوائد: إسناده ضعيف. فيه معدى بن سليمان وهو ضعيف.

340. (1127) (6327)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Farzedelim ki sizden birinin, şehirden bir-iki mil uzakta davar sürüsü olsun da, orada ot bulmak*

zorlaşsın ve daha uzaklara gitsin, sonra cum'a gelsin, fakat o cum'a namazına gelmesin, bir cum'a daha gelsin, o yine cum'a namazına katılmasın, üçüncü cum'a gelsin, o yine de cuma namazına gelmesin. İşte Allah böyle birinin kalbini mühürler."

AÇIKLAMA:

Bu hadisler, üst üste cum'ayı mazeretsiz terkeden kimsenin durumunu belirtmektedir. Sonuncu hadis, şehirden iki milden daha uzak bir yerde bile olsa, koyun sürüsünün başında bile bulunsa üst üste cum'ayı terketmeye ruhsat olmadığını tasrih etmektedir. Hayvancılık, ziraat gibi meşguliyetler cumayı terke şer'î bir özür değildir.

Kalbin mühürlenmesi, hayrın ulaşmasını zorlaştıran, engelleyen katılıktır. Demek ki insan fıtratı üst üste üç cum'a gelmemeye mütehammil değildir. Gelmedi mi manevî bağlardan ve dinî hassasiyet ve sırrî duygulardan pek çok şey kaybedecektir.

Bazı alimler kalbin mühürlenme tehdidini "üst üste üç cum'anın terki"ne bağlarken, bazıları üst üste olmasa da üç cum'anın terkiyle mühürlemenin olacağını söylemiştir.

❑ CUMADAN ÖNCE NAMAZ

341-6328 ١١٢٩ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى. ثنا يَزِيدُ بْنُ عَبْدِ رَبِّهِ. ثنا بَقِيَّةُ، عَنْ مُبَشِّرِ بْنِ عُبَيْدٍ عَنْ حَجَّاجِ بْنِ أَرْطَاةَ، عَنْ عَطِيَّةَ الْعَوْفِيِّ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَرْكَعُ قَبْلَ الْجُمُعَةِ أَرْبَعاً. لاَ يَفْصِلُ فِي شَيْءٍ مِنْهُنَّ.

في الزوائد: إسناده مسلسل بالضعفاء. عطية متفق على ضعفه. وحجاج مدلّس: ومبشر بن عبيد كذاب. وبقية، هو ابن الوليد، مدلّس.

341. (1129) (6328)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* cum'a namazından önce dört rek'at (nafile) kılardı. Bu dört rekatın arasında selam vermezdi."

❑ CUMADA ÇÖMELME

342-6329 ١١٣٤ –حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُصَفَّى الْحِمْصِيُّ. ثنا بَقِيَّةُ، عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ وَاقِدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ عَجْلاَنَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ؛ قَالَ:

نَهَىٰ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنِ الاحْتِبَاءِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، يَعْنِي وَالإِمَامُ يَخْطُبُ.

في الزوائد: في إسناده بقية وهو مدلّس. وشيخه، وإن كان الترمذي قد وثّقه، وإلا فهو مجهول.

342. (1134) (6329)- *Amr İbnu Şu'ayb an ebihi an ceddihi* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* cum'a günü ihtiba şeklinde (kabalarının üzerine oturup bacaklarını dikerek) oturmayı yasakladı." Ravi der ki: "Yani imam hutbe okurken."

❑ CUMADA HATİBE YÖNELME

343-6330 ١١٣٦ - حَدَّثَنَا بن يَحْيَىٰ ثَنَا الْهَيْثَمُ بْنُ جَمِيلٍ. ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ أَبَانَ بْنِ تَغْلِبَ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ، إِذَا قَامَ عَلَى الْمِنْبَرِ، اسْتَقْبَلَهُ أَصْحَابُهُ بِوُجُوهِهِمْ.

في الزوائد: رجال إسناده ثقات، إلا أنه مرسل.

343. (1136) (6330)- *Amr İbnu Sabit*, babası Sabit'ten naklen anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* hutbe vermek üzere minbere çıktığı vakit, ashab ona yüzleriyle yönelirdi."

❑ CUMADA SAAT-İ İCABE

344-6331 ١١٣٩ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ عَبْدُالرَّحْمَٰنِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الدِّمَشْقِيُّ. ثَنَا ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ، عَنِ الضَّحَّاكِ ابْنِ عُثْمَانَ أَبِي النَّضْرِ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ سَلَامٍ؛ قَالَ: قُلْتُ، وَرَسُولُ اللهِ ﷺ جَالِسٌ: إِنَّا لَنَجِدُ فِي كِتَابِ اللهِ: فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ سَاعَةً لَا يُوَافِقُهَا عَبْدٌ مُؤْمِنٌ يُصَلِّي يَسْأَلُ اللهَ فِيهَا شَيْئًا إِلَّا قَضَىٰ لَهُ حَاجَتَهُ. قَالَ عَبْدُاللهِ: فَأَشَارَ إِلَيَّ رَسُولُ اللهِ ﷺ: أَوْ بَعْضَ سَاعَةٍ. فَقُلْتُ: صَدَقْتَ، أَوْ بَعْضَ سَاعَةٍ. قُلْتُ: أَيُّ سَاعَةٍ هِيَ؟ قَالَ: «هِيَ آخِرُ سَاعَاتِ النَّهَارِ». قُلْتُ: إِنَّهَا لَيْسَتْ سَاعَةَ صَلَاةٍ قَالَ: «بَلَىٰ إِنَّ الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ إِذَا صَلَّى ثُمَّ جَلَسَ، لَا يَحْبِسُهُ إِلَّا الصَّلَاةُ، فَهُوَ فِي الصَّلَاةِ».

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

344. (1139) (6331)- *Abdullah İbnu Selâm* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* oturuyordu. Ben: "Allah'ın kitabında

(Tevrat'ta) şu ifadeyi buluyoruz: "Cum'a gününde öyle bir saat vardır ki mü'min kul o saati denk getirerek namaz kılıp Allah'a dua ettiği takdirde isteği mutlaka yerine getirilir" dedim.

Abdullah devamla dedi ki: "Benim bu sözüm üzerine Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*: *"Yahut bir saatin bir kısmı"* diye bana işaret buyurdu. Ben de: "Doğru söylediniz veya bir saatin bir kısmı" diyerek sözümü düzelttim. Sonra sordum: "Bu vakit (cum'anın) hangi vaktidir?" Bana: *"O, gündüzün saatlerinin sonudur"* diye cevap verdi. Ben dedim ki: "Bu saat namaz vakti değildir." Şu cevabı verdi: *"Evet, mü'min kul namaz kılar, sonra müteakip namazı beklemek maksadıyla oturursa o, sevap yönüyle aynen namaz kılıyor gibidir."*

AÇIKLAMA:

Cum'a günündeki saat-i icabe üzerine başka rivayetler de gelmiştir. Mevzu ile ilgili açıklama genişçe yapıldı, tekrar etmeyeceğiz.

❑ FARZLARLA KILINAN SÜNNETLER

345-6332 ١١٤٢ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمَانَ بْنِ الأَصْبَهَانِيِّ، عَنْ سُهَيْلٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ صَلَّى فِي يَوْمٍ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ رَكْعَةً بُنِيَ لَهُ بَيْتٌ فِي الْجَنَّةِ. رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ الْفَجْرِ، وَرَكْعَتَيْنِ قَبْلَ الظُّهْرِ، وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الظُّهْرِ، وَرَكْعَتَيْنِ (أَظُنُّهُ قَالَ) قَبْلَ الْعَصْرِ، وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْمَغْرِبِ (أَظُنُّهُ قَالَ) وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعِشَاءِ الآخِرَةِ».

في الزوائد: في إسناده ابن الأصبهاني وهو ضعيف.

345. (1142) (6332)- Hz. Ebu Hureyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim, bir günde (farzlar dışında) on iki rekatlık namaz kılarsa, cennette onun için bir köşk kurulur. Bunun iki rek'ati sabahın farzından önce, iki rek'ati öğleden* önce, iki rek'ati öğle namazından sonra, iki rek'at -zannediyorum dedi ki- *ikindi farzından önce, iki rek'at akşam farzından sonra ve iki rek'at* -zannediyorum dedi ki- *yatsı farzından sonra."*

Not: Farzlarla kılınan nafilelerin miktarıyla ilgili ihtilaflar daha önce geçti.

❑ SABAHIN SÜNNETİ

346-6333 ١١٤٦ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا أَبُو الأَحْوَصِ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الأَسْوَدِ، عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا تَوَضَّأَ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ.

في الزوائد: إسناده صحيح، ورجاله رجال الصحيحين.

346. (1146) (6333)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* abdest alınca, iki rek'at namaz kılar sonra (mescide) giderdi."

347-6334 ١١٥٠ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ. ثَنَا الْجُرَيْرِيُّ، عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ شَقِيقٍ عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ الْفَجْرِ. وَكَانَ يَقُولُ: «نِعْمَ السُّورَتَانِ هُمَا، يَقْرَأُ بِهِمَا فِي رَكْعَتَي الْفَجْرِ. قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ، وَقُلْ يَاأَيُّهَا الْكَافِرُونَ».

في الزوائد: في إسناده الجريري. احتج به الشيخان في صحيحيهما. إلا أنه اختلط في آخر عمره. وباقي رجاله ثقات.

347. (1150) (6334)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* fecirden önce iki rek'at namaz kılardı ve: *"Şu iki sure ne kadar iyidir, sabahın o iki rek'atinde bunlar okunur: Kulhü vallahu ahad" ve "Kul ya eyyühe'l-kâfirun."*

❑ SABAHIN SÜNETİ KAÇARSA NE ZAMAN KAZA EDİLİR?

348-6335 ١١٥٥ - حَدَّثَنَا عَبْدُالرَّحْمَٰنِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، وَيَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدِ بْنِ كَاسِبٍ؛ قَالَا: ثَنَا مَرْوَانُ ابْنُ مُعَاوِيَةَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ كَيْسَانَ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَامَ عَنْ رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ. فَقَضَاهُمَا بَعْدَ مَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ.

في الزوائد: إسناده ثقات. إلا مروان بن معاوية الفزاري كان يدلّس. وقد عنعنه. نعم، احتج به الشيخان في صحيحيهما.

348. (1155) (6335)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resu-

lullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* uykuya dalarak sabahın iki rekat (sünnet)ini kaçırmış, güneş doğduktan sonra bunları kaza etmiştir."

❑ ÖĞLE FARZINDAN ÖNCE İKİ REKAT

349-6336 ١١٥٦ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا جَرِيـــرٌ، عَنْ قَابُوسَ، عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: أَرْسَلَ أَبِي عَائِشَةَ: أَيُّ صَلَاةِ رَسُولِ اللهِ ﷺ كَانَ أَحَبَّ إِلَيْهِ أَنْ يُوَاظِبَ عَلَيْهَا؟ قَالَتْ: كَانَ يُصَلِّي أَرْبَعـاً قَبْلَ الظُّهْرِ. يُطِيلُ فِيهِنَّ الْقِيَامَ، وَيُحْسِنُ فِيهِنَّ الرُّكُوعَ وَالسُّجُودَ.

في الزوائد: في إسناده مقال. لأن قابوس مختلف فيه. وضعّفه ابن حبان والنسائي. ووثّقه ابن معين وأحمد. وباقي الرجال ثقات.

349. (1156) (6336)- *Kâbus İbnu Ebi'l-Muharık* babası Ebu'l-Muharık (radıyallahu anh)'tan naklen anlatıyor: "Babam beni Hz. Aişe'ye göndererek, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın (farz dışında) hangi namaza ısrarla devam etmeyi sevdiğini sordu. *Hz. Aişe:* "Aleyhissalâtu vesselâm, öğleden önce dört rek'at kılar ve bunlarda kıyamı uzatır, rükû ve secdeyi de güzel yapardı" dedi.

❑ ÖĞLE FARZINDAN SONRA İKİ REKATI KAÇIRAN

350-6337 ١١٥٩ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَـنَا عَبْدُاللهِ بْنُ إِدْرِيـسَ، عَنْ يَزِيـدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ الْحَارِثِ؛ قَالَ: أَرْسَلَ مُعَاوِيَةُ إِلَى أُمِّ سَلَمَةَ. فَانْطَلَقْتُ مَعَ الـرَّسُولِ فَسَأَلَ أُمَّ سَلَمَةَ. فَقَالَتْ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ بَيْنَمَا هُوَ يَتَوَضَّأُ فِي بَيْتِي لِلظُّهْرِ، وَكَانَ قَدْ بَعَثَ سَاعِياً. وَكَثُرَ عِنْدَهُ الْمُهَاجِرُونَ. وَقَدْ أَهَمَّهُ شَأْنُهُمْ. إِذْ ضُرِبَ الْبَابُ. فَخَرَجَ إِلَيْهِ فَصَلَّى الـظُّهْرَ. ثُمَّ جَلَسَ يَقْسِمُ مَا جَاءَ بِهِ. قَالَتْ: فَلَمْ يَزَلْ كَـذَلِكَ حَتَّى الْعَـصْرِ. ثُمَّ دَخَلَ مَنْزِلِي فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ قَالَ: «شَغَلَنِي أَمْرُ السَّاعِي أَنْ أُصَلِّيَهُمَا بَعْدَ الظُّهْرِ. فَصَلَّيْتُهُمَا بَعْدَ الْعَصْرِ».

في الزوائد: في إسناده يزيد بن أبي زياد، مختلف فيه. فيكون الإسناد حسنا، إلا أنه كان يدلّس وقد عنعنه. ورواه البخاريّ ومسلم وأبو داود بغير هذا اللفظ.

350. (1159) (6337)- *Abdullah İbnu'l-Haris* anlatıyor: "Hz. Muaviye (bir gün), Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın muhterem zevceleri Ümmü Seleme (radıyallahu anhâ)'ye bir elçi gönderdi. Elçinin yanında ben de vardım. Elçi Ümmü Seleme'ye sordu. O da şöyle cevap verdi: "(Zekat toplamak üzere) bir memur göndermiş olan Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bir gün benim odamda öğle namazı için abdest aldığı sırada yanında çokça muhacir vardı. Resulullah muhacirlerin meseleleriyle yakinen ilgileniyor idi. Derken kapı vuruldu. Kapıya çıktı (tahsildar gelmişti). Önce öğle namazı(nın farzını) kıldı; sonra, tahsildarın getirdiğini taksim etmek üzere oturdu. Bu taksim işi ikindi vakti girinceye kadar devam eti. Sonra odama girdi, iki rekat namaz kıldı ve arkadan şu açıklamayı yaptı: *"Tahsildarla olan meşguliyetim, bu iki rekati öğlenin peşinden kılmama mani oldu. Bu sebeple onları ikindiden sonra kıldım."*

AÇIKLAMA:

Bu hadis, sıkışık durumlarda namazların sünnet olan kısımlarının te'hir edilse bile farz kısmının te'hir edilemeyeceğini, vaktinde kılınması için ciddi şekilde gayret gösterilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Resulullah'ın, öğlenin son iki rekatını, ikindi namazının vakti girdikten sonra kılması da cidden manidardır. Sünnetleri *"farz değil"* diyerek terketmemek gerektiğini gösterir. Zaten ayet-i kerimede "sırf ibadet için yaratıldığı" belirtilen insanoğlu için ibadetin âzamî sınırı yoktur. Farzlar asgarî sınırdır. Bu asgarî miktarda sünnetler *"asgarî ziyade"*yi ifade ederler. Daha fazlası kişinin iradesine bırakılmıştır: "Teheccüt, kuşluk, evvabin vs. namazları bunlardandır.

❑ AKŞAMIN SÜNNETİ

351-6338 ١١٦٥– حَدَّثَنَا عَبْدُالْوَهَّابِ بْنُ الضَّحَّاكِ. ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُمَرَ بْنِ قَتَادَةَ، عَنْ مَحْمُودِ بْنِ لَبِيدٍ، عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ؛ قَالَ: أَتَانَا رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي بَنِي عَبْدِالْأَشْهَلِ. فَصَلَّى بِنَا الْمَغْرِبَ فِي مَسْجِدِنَا. ثُمَّ قَالَ: «ارْكَعُوا هَاتَيْنِ الرَّكْعَتَيْنِ فِي بُيُوتِكُمْ».

في الزوائد: إسناده ضعيف. لأن رواية إسماعيل بن عياش عن الشاميين ضعيفة. وعبدالوهاب كذاب قال السنديّ: بل الصحيح أن روايته عن غير الشاميين ضعيفة.

351. (1165) (6338)- *Râfi İbnu Hadic* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Re-

sulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Benî Abdi'l-Eşhel kabilesinde yanımıza geldi. Mescidimizde bize akşam namazı kıldırdı. Sonra da: *"Şu iki rek'at (sünneti de) evlerinizde kılın"* buyurdu."

AÇIKLAMA:

Sünnetlerin evlerde kılınması *Resulullah*'ın umumi emridir. Hem riyadan uzak olur, hem de ev bereketlenir. Aile halkı, İslamî hayatın en mühim tezahürü olan *"namaz"*ı fiilen görmelidir.

❑ VİTR

352-6339 ١١٧٦ – حَدَّثَنَا عَبْدُالرَّحْمٰنِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الدِّمَشْقِيُّ. ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ. ثَنَا الأَوْزَاعِيُّ. ثَنَا الْمُطَّلِبُ بْنُ عَبْدِاللّٰهِ قَالَ: سَأَلَ ابْنَ عُمَرَ رَجُلٌ فَقَالَ: كَيْفَ أُوتِرُ؟ قَالَ: أَوْتِرْ بِوَاحِدَةٍ. قَالَ: إِنِّي أَخْشَى أَنْ يَقُولَ النَّاسُ: الْبُتَيْرَاءُ. فَقَالَ: سُنَّةُ اللّٰهِ وَرَسُولِهِ. يُرِيدُ: هٰذِهِ سُنَّةُ اللّٰهِ وَرَسُولِهِ ﷺ.

في الزوائد: رجال إسناده ثقات إلا أنه منقطع. قال البخاري: لا أعرف للمطلب سماعا من أحد من الصحابة.

352. (1176) (6339)- *el-Mutallibu'bnu Abdillah* anlatıyor: "Bir adam *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ)'e: *"Vitri nasıl kılayım?"* diye sordu. O da:

"Bir rek'atle vitir kıl!" dedi. Öbürü: "İyi ama halkın "Büteyra (=güdük)!" demesinden korkarım" dedi. *İbnu Ömer* "(tek rekatli bu namaz, Allah ve Resulü'nün sünnetidir!" dedi. Bu ifadesiyle: "(Tek rekatlı bu namaz), Allah ve Resulü'nün sünnetidir" demek istemiştir."

353-6340 ١١٧٧ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا شَبَابَةُ عَنِ ابْنِ أَبِي ذِئْبٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ يُسَلِّمُ فِي كُلِّ ثِنْتَيْنِ، وَيُوتِرُ بِوَاحِدَةٍ.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

353. (1177) (6340)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* nafile namazların her iki rekatinde selam verir, bir rekatla da vitir namazı kılardı."

❑ DUADA ELLERİ KALDIRMA, YÜZE SÜRME

354-6341 ١١٨١ - حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ. قَالاَ: ثَنَا عَائِذُ بْنُ حَبِيبٍ، عَنْ صَالِحِ ابْنِ حَسَّانَ الأَنْصَارِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَعْبٍ الْقُرَظِيِّ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِذَا دَعَوْتَ اللهَ فَادْعُ بِبَاطِنِ كَفَّيْكَ. وَلاَ تَدْعُ بِظُهُورِهِمَا. فَإِذَا فَرَغْتَ فَامْسَحْ بِهِمَا وَجْهَكَ».

في الزوائد: إسناده ضعيف لاتفاقهم على ضعف صالح بن حسان.

354. (1181) (6341)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah'a dua edince avuçlarının içini açarak dua et, ellerinin sırtlarıyla dua etme. Duayı bitirince avuçlarını yüzüne sür."*

AÇIKLAMA:

Hadis dua sırasında ellerin şeklini teşrî etmektedir: İçi semaya çevrilmeli, tersi değil. Alimler, başka rivayetleri de gözönüne alarak hayır talep ederken ellerin içini semaya çevirmek gerektiğini, bir şerrin defedilmesini talep ederken avuç içlerinin yere çevrilmesi gerektiğini, Resulullah'ın da böyle yaptığını belirtirler. Ellerin yüze sürülüş hikmeti şöyle açıklanmıştır: *"Dua sırasında İlahî rahmet açılan ellere inmiştir. Bunun, insanın en şerefli uzvu olan yüzüne ulaştırılması icabeder."*

❑ KUNUT

355-6342 ١١٨٣ - حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ. ثَنَا سَهْلُ بْنُ يُوسُفَ. ثَنَا حُمَيْدٌ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ. قَالَ: سُئِلَ عَنِ الْقُنُوتِ فِي صَلاَةِ الصُّبْحِ، فَقَالَ: كُنَّا نَقْنُتُ قَبْلَ الرُّكُوعِ وَبَعْدَهُ.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

355. (1183) (6342)- *Enes İbnu Mâlik* (radıyallahu anh)'e sabah namazındaki kunut hakkında sorulmuş, o da şu cevabı vermiştir: "Biz rükudan önce de sonra da kunut okurduk."

AÇIKLAMA:

Bir kısım hadisler sabah namazında da kunut okunacağını ifade

eder. Malik ve Şafii hazretleri buna hükmetmiştir. Bazı alimler, büyük bir bela olmadıkça sabah namazında kunut okumak caiz değildir demiştir. Hanefiler vitrin son rek'atinde kunut okurlar. Mezheplere göre kunut duası da farklıdır.

❑ SEFERDE VİTR

356-6343 ١١٩٣ – حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سِنَانٍ، وَإِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ؛ قَالاَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ. أَنْبَأَنَا شُعْبَةُ، عَنْ جَابِرٍ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يُصَلِّي فِي السَّفَرِ رَكْعَتَيْنِ. لاَ يَزِيدُ عَلَيْهِمَا. وَكَانَ يَتَهَجَّدُ مِنَ اللَّيْلِ. قُلْتُ: وَكَانَ يُوتِرُ؟ قَالَ: نَعَمْ.

في الزوائد: في إسناده جابر الجعفيّ، وهو كذاب.

356. (1193) (6343)- Salim babası *Abdullah İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ)'den anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* sefer sırasında iki rekat kılardı, buna ilavede bulunmazdı. Geceleyin de teheccüd namazı kılardı." Ben babama: "Aleyhissalâtu vesselâm sefer sırasında vitir de kılar mıydı?" diye sordum. "Evet!" cevabını verdi.

❑ VİTİRDEN SONRA İKİ REKAT

357-6344 ١١٩٥ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ. ثَنَا حَمَّادُ بْنُ مَسْعَدَةَ. ثَنَا مَيْمُونُ بْنُ مُوسَى الْمَرَئِيُّ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أُمِّهِ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُصَلِّي بَعْدَ الْوِتْرِ رَكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ، وَهُوَ جَالِسٌ.

في الزوائد: في إسناده مقال. لأن ميمون بن موسى قال فيه أحمد: ما أرى به بأسا. وقال أبو حاتم: صدوق وقال أبو داود: لا بأس به ولينه غير واحد. وذكره ابن حبان في الثقات والضعفاء، وقال: منكر الحديث لا يجوز الاحتجاج به إذا انفرد.

357. (1195) (6344)- *Ümmü Seleme* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* vitir namazından sonra oturduğu yerden iki hafif rekat daha kılardı."

❑ VİTİRDEN SONRA OTURARAK İKİ REKAT KILMAK

358-6345 ١١٩٥ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ. ثَنَا حَمَّادُ بْنُ مَسْعَدَةَ. ثَنَا مَيْمُونُ بْنُ

مُوسَى الْمَرَئِيُّ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أُمِّهِ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُصَلِّي بَعْدَ الْوِتْرِ رَكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ، وَهُوَ جَالِسٌ.

في الزوائد: في إسناده مقال. لأن ميمون بن موسى، قال فيه أحمد: ما أرى به بأسا. وقال أبو حاتم. صدوق وقال أبو داود: لا بأس به ولينه غير واحد. وذكره ابن حبان في الثقات والضعفاء، وقال: منكر الحديث لا يجوز الاحتجاج به إذا انفرد.

358. (1195) (6345)- *Ümmü Seleme* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, vitirden sonra kısa iki rekatlik bir namaz kılardı. Bunu oturarak kılardı."

359-6346 ١١٩٦ - حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الدِّمَشْقِيُّ. ثَنَا عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ. ثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ؛ قَالَ حَدَّثَتْنِي عَائِشَةُ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُوتِرُ بِوَاحِدَةٍ. ثُمَّ يَرْكَعُ رَكْعَتَيْنِ يَقْرَأُ فِيهِمَا وَهُوَ جَالِسٌ فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَرْكَعَ، قَامَ فَرَكَعَ.

في الزوائد: هذا إسناده صحيح ورجاله ثقات.

359. (1196) (6346)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* tek bir rekatli vitir kılar, sonra oturduğu yerden iki rekat daha kılar, bunlarda kıraatte bulunurdu. Rükuya gitmek isteyince, kalkar rüku yapardı."

AÇIKLAMA:

Şarihler, vitirden sonra kılınan bu iki rekati, Resulullah'ın devamlı kılmadığını, vitirden sonra da namaz kılmanın caiz olduğunu göstermek için arada bir kıldığını belirtirler.

❑ BİNEK ÜZERİNDE VİTR

360-6347 ١٢٠١ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ الْأَسْفَاطِيُّ ثَنَا أَبُو دَاوُدَ. ثَنَا عَبَّادُ بْنُ مَنْصُورٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُوتِرُ عَلَى رَاحِلَتِهِ.

في الزوائد: في إسناده عباد بن منصور وهو ضعيف.

360. (1201) (6347)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* vitir namazını bineği üzerinde de kılardı."

AÇIKLAMA:

Hayvan üzerinde nafile namaz kılmak bilicma caiz ise de, farz namaz kılmak bazı şartlarla caizdir: Hanefîlere göre düşman veya yırtıcı hayvan korkusu, fazla çamur bulunması, yol arkadaşından geri kalmak, hastalanmak gibi mazeretler sebebiyle hayvandan inme imkansızlığı olması halinde, yolcu binek hayvanının üstünde farz namazını kılabilir. Rüku için biraz eğilir, secde için daha fazla eğilir. Kıble hayvanın gittiği istikamet kabul edilir. Hayvan veya üzerine oturulan palan vesairenin necaseti zarar vermez.

Şafiîler de zaruret olmadıkça hayvan sırtında farz namaz kılmasını caiz görmezler. Hayvan yürürken caiz görmezler. Hayvan durmuş ise, namaz müddetince kıbleye yönelmek, ayakta rüku ve secdelerin yapılması mümkün olmak gibi şartlarla sahih olabilir, aksi halde sahih olmaz derler.

❑ GECENİN BAŞINDA VİTR

361-6348 ١٢٠٢ - حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، سُلَيْمَانُ بْنُ تَوْبَةَ. ثَنَا يَحْيَىٰ بْنُ أَبِي بُكَيْرٍ. ثَنَا زَائِدَةُ، عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللهِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لِأَبِي بَكْرٍ: «أَيَّ حِينٍ تُوتِرُ؟» قَالَ: أَوَّلَ اللَّيْلِ، بَعْدَ الْعَتَمَةِ. قَالَ «فَأَنْتَ يَا عُمَرُ؟» فَقَالَ: آخِرَ اللَّيْلِ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أَمَّا أَنْتَ يَا أَبَا بَكْرٍ، فَأَخَذْتَ بِالْوُثْقَى. وَأَمَّا أَنْتَ يَا عُمَرُ، فَأَخَذْتَ بِالْقُوَّةِ».

حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، سُلَيْمَانُ بْنُ تَوْبَةَ. أَنْبَأَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبَّادٍ. ثَنَا يَحْيَىٰ بْنُ سُلَيْمٍ، عَنْ عُبَيْدِاللهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لِأَبِي بَكْرٍ. فَذَكَرَ نَحْوَهُ.

في الزوائد: إسناده حسن. وقال في الرواية الثانية: إسناده صحيح ورجاله ثقات. وقال: والحديث رواه أبو داود من حديث أبي قتادة.

361. (1202) (6348)- *Hz. Cabir İbnu Abdillah* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, *Hz. Ebu Bekr* (radıyallahu anh)'e: *"Vitri ne zaman kılarsın?"* diye sordu. O: "Gecenin başında, yatsıdan sonra!" diye cevap verdi. *Aleyhissalâtu vesselâm: "Ey Ömer, sen ne zaman?"* diye sordu. Hz. Ömer: "Gecenin sonunda!" diye cevap verdi. Aleyhissalâtu vesselâm da: *"Ey Ebu Bekr! Sen sağlam (ihtiyatlı) olanı tutmuşsun! Ey Ömer, sen de kuvveti tutmuşsun."*

AÇIKLAMA:

Vitir namazını yatsıdan hemen sonra kılmak gece kalkamayacaklar için ihtiyatlı bir davranıştır. Gece kalkma hususunda kuvvetli irade sahibi olanlar da geceye bırakabilirler. *Hz. Ömer* bunun efdal olduğunu söylemiştir.

❑ UNUTARAK CÜNÜB NAMAZ KILAN

362-6349 ١٢٢٠- حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدِ بْنِ كَاسِبٍ. ثنا عَبْدُاللهِ بْنُ مُوسَىٰ التَّيْمِيُّ، عَنْ أُسَامَةَ ابْنِ زَيْدٍ، عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ يَزِيدَ، مَوْلَىٰ الأَسْوَدِ بْنِ سُفْيَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِالرَّحْمٰنِ بْنِ ثَوْبَانَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ إِلَى الصَّلاَةِ وَكَبَّرَ. ثُمَّ أَشَارَ إِلَيْهِمْ، فَمَكَثُوا. ثُمَّ انْطَلَقَ فَاغْتَسَلَ. وَكَانَ رَأْسُهُ يَقْطُرُ مَاءً. فَصَلَّى بِهِمْ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: «إِنِّي خَرَجْتُ إِلَيْكُمْ جُنُباً. وَإِنِّي نَسِيتُ حَتَّى قُمْتُ فِي الصَّلاَةِ».

في الزوائد: هذا إسناده ضعيف لضعف أسامة بن زيد. ورواه الدارقطني في سننه من طريق أسامة بن زيد.

362. (1220) (6349)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* namaz için evinden çıkıp (namaz mahalline gelerek) tekbir getirdi, sonra ashaba (bekleyin diye) işaret buyurdu. Hemen gidip gusletti geldi. Saçlarından su damlıyordu. Onlara namaz kıldırdı. Namazdan çıkınca:

"Yanınıza cünüb olarak gelmişim. Namaza duruncaya kadar da durumumu hatırlayamadım. (Tam kılacağım anda hatırladım)" buyurdular."

363-6350 ١٢٢١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثنا الْهَيْثَمُ بْنُ خَارِجَةَ. ثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنْ عَائِشَةَ. قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَنْ أَصَابَهُ قَيْءٌ أَوْ رُعَافٌ أَوْ قَلَسٌ أَوْ مَذْيٌ، فَلْيَنْصَرِفْ، فَلْيَتَوَضَّأْ. ثُمَّ لِيَبْنِ عَلَى صَلاَتِهِ، وَهُوَ فِي ذٰلِكَ لاَ يَتَكَلَّمُ».

في الزوائد: في إسناده إسماعيل بن عيّاش. وقد روى عن الحجازيين، وروايته عنهم ضعيفة.

363. (1221) (6350)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulul-

lah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kime namazda iken kusma veya burun kanaması veya bulantılı kusma veya mezi akması hallerinden biri isabet ederse, hemen gidip abdest alsın. Sonra gelip namazının üzerine (kılamadığı kısmı) bina etsin. İşte bu sırada (dünyevi kelamla) konuşmasın."*

AÇIKLAMA:

Hadis, sayılan hallerde namazın bozulduğunu belirtmiş olmaktadır. Ayrıca böyle bir durumda kişinin, namaz edebine uymayan kelam telaffuz etmeden abdestini alıp getirdiği takdirde, önce kıldıklarını tamamlayabileceğini belirtmektedir.

❑ NAMAZDA ABDESTİ BOZULAN

364-6351 ١٢٢٢ – حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ شَبَّةَ بْنِ عَبِيدَةَ بْنِ زَيْدٍ. ثَنَا عُمَرُ بْنُ عَلِيٍّ الْمُقَدَّمِيُّ، عَنْ هِشَامِ ابْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ. قَالَ: «إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَأَحْدَثَ، فَلْيُمْسِكْ عَلَى أَنْفِهِ، ثُمَّ لِيَنْصَرِفْ».

حَدَّثَنَا حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ وَهْبٍ. ثَنَا عُمَرُ بْنُ قَيْسٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ نَحْوَهُ.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات. والطريقة الثانية ضعيفة لاتفاقهم على ضعف عمر بن قيس.

364. (1222) (6351)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki:

"Biriniz namaz kılarken hadesi vaki olsa, burnunu tutup namazdan çıksın."

❑ HASTA NAMAZI

365-6352 ١٢٢٤ – حَدَّثَنَا عَبْدُالْحَمِيدِ بْنُ بَيَانٍ الْوَاسِطِيُّ. ثَنَا إِسْحَاقُ الأَزْرَقُ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ جَابِرٍ، عَنْ أَبِي حَرِيزٍ، عَنْ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ؛ قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ صَلَّى جَالِساً عَلَى يَمِينِهِ، وَهُوَ وَجِعٌ.

في الزوائد: في إسناده جابر الجعفيّ، وهو متهم.

365. (1224) (6352)- *Vâil İbnu Hucr* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Re-

sulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ı hasta iken oturduğu yerde sağ tarafı üzerine (yaslanmış vaziyette) namaz kılarken gördüm."

❑ OTURARAK NAFİLE NAMAZI

366-6353 ١٢٢٧ - حَدَّثَنَا أَبُو مَرْوَانَ الْعُثْمَانِيُّ. ثنا عَبْدُالْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يُصَلِّي فِي شَيْءٍ مِنْ صَلَاةِ اللَّيْلِ إِلَّا قَائِماً. حَتَّى دَخَلَ فِي السِّنِّ. فَجَعَلَ يُصَلِّي جَالِساً حَتَّى إِذَا بَقِيَ عَلَيْهِ مِنْ قِرَاءَتِهِ أَرْبَعُونَ آيَةً، أَوْ ثَلَاثُونَ آيَةً، قَامَ فَقَرَأَهَا وَسَجَدَ.

في الزوائد: إسناده صحيح، ورجاله ثقات.

366. (1227) (6353)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın gece namazını hep ayakta kıldığını gördüm, başka şekilde kıldığını hiç görmedim. Bu hal yaşlanıncaya kadar devam etti. Yaşlanınca oturarak kılmaya başladı. Okumakta olduğu kıraatından otuz-kırk ayet kalınca, kalkar onları ayakta okuyup secdeye giderdi."

AÇIKLAMA:

Resulullah gece namazlarında kıraatı çok uzun tutardı. Bu sebeple, yaşlılıkta uzun müddet ayakta kalması zahmet verir olunca, namazın kıraatini oturarak yaptığı, buna rağmen, yine de 30-40 ayeti ayakta okuyup sonra rüku secde yaptığı belirtilmektedir.

❑ OTURARAK KILINAN NAMAZIN SEVABI YARIM

367-6354 ١٢٣٠ - حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ. ثنا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ. ثنا عَبْدُاللهِ بْنُ جَعْفَرٍ. حَدَّثَنِي إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ خَرَجَ فَرَأَى أُنَاساً يُصَلُّونَ قُعُوداً. فَقَالَ: «صَلَاةُ الْقَاعِدِ عَلَى النِّصْفِ مِنْ صَلَاةِ الْقَائِمِ».

في الزوائد: إسناده صحيح.

367. (1230) (6354)- *Hz. Enes İbnu Malik* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bir gün evinden çıkınca, mescidde oturarak (nafile) namaz kılanları gördü, şöyle buyurdu: *"Oturanın kıldığı namaz, sevaben ayakta kılanın namazının yarısına denktir."*

❑ RESULULLAH'IN HASTALIKTA KILDIĞI NAMAZ

368-6355 ١٢٣٤ – حدَّثنا نصرُ بنُ عليٍّ الجهضميُّ. أنبأنا عبدُالله بنُ داود، من كتابه في بيته، قال سلمةُ بنُ بهيط. عن نعيمِ بنِ أبي هند، عن نبيط بنِ شريط، عن سالمِ بنِ عبيد؛ قال: أُغمي على رسولِ الله ﷺ في مرضه. ثمَّ أفاق. فقال: «أحضرتِ الصَّلاةُ؟» قالوا: نعم. قال: «مروا بلالاً فليؤذِّن. ومروا أبا بكرٍ فليصلِّ بالنَّاس». ثمَّ أُغمي عليه فأفاق فقال: «أحضرتِ الصَّلاةُ؟» قالوا: نعم. قال «مروا بلالاً فليؤذِّن. ومروا أبا بكرٍ فليصلِّ بالنَّاس» فقالت عائشةُ: إنَّ أبي رجلٌ أسيفٌ. فإذا قام ذلك المقام يبكي، لا يستطيع. فلو أمرت غيره. ثمَّ أُغمي عليه. فأفاق، فقال: «مروا بلالاً فليؤذِّن. ومروا أبا بكرٍ فليصلِّ بالنَّاس. فإنَّكنَّ صواحبُ يوسف. أو صواحباتُ يوسف». قال، فأُمر بلالٌ فأذَّن. وأُمر أبو بكرٍ فصلَّى بالنَّاس. ثمَّ إنَّ رسولَ الله ﷺ وجد خفَّةً، فقال: «انظروا لي من أتَّكىءُ عليه» فجاءت بريرةُ ورجلٌ آخر، فاتَّكأ عليهما. فلمَّا رآه أبو بكرٍ، ذهب لينكص. فأومأ إليه، أن اثبت مكانك. ثمَّ جاء رسولُ الله ﷺ حتَّى جلس إلى جنبِ أبي بكرٍ. حتَّى قضى أبو بكرٍ صلاته. ثمَّ إنَّ رسولَ الله ﷺ قُبض.

قال أبو عبدالله: هذا حديثٌ غريبٌ. لم يحدِّث به غيرُ نصرِ بنِ عليٍّ.

في الزوائد: هذا إسناده صحيح، ورجاله ثقات.

368. (1234) (6355)- *Salim İbnu Ubeyd* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhis-salâtu vesselâm)* hastalığı sırasında bir ara bayılmıştı. Sonra ayıldı ve: *"Namaz vakti girdi mi?"* diye sordu. "Evet!" dediler. *"Bilal'e söyleyin ezan okusun! Ebu Bekr'e söyleyin o da halka imamlık etsin!"* buyurdular. Üzerine yine baygınlık geldi, az sonra ayıldı. Yine: *"Namaz vakti girdi mi?"* diye sordu. "Evet!" dediler. *"Öyleyse Bilal'e söyleyin ezan okusun ve Ebu Bekr'e söyleyin de o halka imamlık etsin!"* buyurdular. Sonra tekrar bayıldı. Az sonra ayıldı. Ayılır ayılmaz: "Namaz vakti girdi mi?" dediler. "Evet!" denildi. "Öyleyse Bilal'e söyleyin ezan okusun ve Ebu Bekr'e söyleyin o da halka imamlık etsin!" buyurdular. *Hz. Aişe* (radıyallahu

anhâ): "Babam Ebu Bekr yufka yürekli bir kimsedir. (Size mahsus) bu makama geçerse dayanamaz ağlar, (sizin yerinize) imamlığa tahammül edemez! Bu işi bir başkasına söyleseniz!" dedi. Derken Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bir kere daha bayıldı. Az sonra ayıldı. Yine: "Bilal'e söyleyin ezan okusun. Ebu Bekr'e söyleyin o da halkın namazını kıldırsın" buyurdular. Sonra: "Siz kadınlar Hz. Yusuf'un (kıssasında zikri geçen fettan) kadınlar gibisiniz" buyurdular." Ravi der ki: *"Bilal'e emredildi, ezan okudu. Hz. Ebu Bekr'e emredildi ve o da namaz kıldırdı. Sonra Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) bir hafiflik hissedip: "Kendisine dayanacağım birini çağırın!"* buyurdular. Bereri ve bir de erkek geldi. Onlara dayanarak mescide gitti. *Hz. Ebu Bekr* onu görünce geri çekilmek istedi. Ancak Aleyhissalâtu vesselâm ona: *"Yerinden ayrılma"* diye işaret buyurdu. Sonra Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* gelip Hz. Ebu Bekr'in yanına oturdu. Ebu Bekr böylece namazı kıldırdı. Bilahere Aleyhissalâtu vesselâm ruhunu teslim etti."

369-6356 ١٢٣٥ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا وَكِيعٌ عَنْ إِسْرَائِيلَ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنِ الأَرْقَمِ ابْنِ شُرَحْبِيلَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: لَمَّا مَرِضَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مَرَضَهُ الَّذِي مَاتَ فِيهِ، كَانَ فِي بَيْتِ عَائِشَةَ. فَقَالَ: «ادْعُوا لِي عَلِيًّا» قَالَتْ عَائِشَةُ: يَا رَسُولَ اللهِ! نَدْعُو لَكَ أَبَا بَكْرٍ؟ قَالَ: «ادْعُوهُ» قَالَتْ حَفْصَةُ: يَا رَسُولَ اللهِ! نَدْعُو لَكَ عُمَرَ؟ قَالَ: «ادْعُوهُ» قَالَتْ أُمُّ الْفَضْلِ: يَا رَسُولَ اللهِ! نَدْعُو لَكَ الْعَبَّاسَ؟ قَالَ: نَعَمْ. فَلَمَّا اجْتَمَعُوا رَفَعَ رَسُولُ اللهِ ﷺ رَأْسَهُ. فَنَظَرَ فَسَكَتَ. فَقَالَ عُمَرُ: قُومُوا عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ. ثُمَّ جَاءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهُ بِالصَّلَاةِ. فَقَالَ: «مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ» فَقَالَتْ عَائِشَةُ: يَا رَسُولَ اللهِ! إِنَّ أَبَا بَكْرٍ رَجُلٌ رَقِيقٌ حَصِرٌ. وَمَتَى لَا يَرَاكَ، يَبْكِي، وَالنَّاسُ يَبْكُونَ. فَلَوْ أَمَرْتَ عُمَرَ يُصَلِّي بِالنَّاسِ. فَخَرَجَ أَبُو بَكْرٍ فَصَلَّى بِالنَّاسِ. فَوَجَدَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مِنْ نَفْسِهِ خِفَّةً. فَخَرَجَ يُهَادَى بَيْنَ رَجُلَيْنِ. وَرِجْلَاهُ تَخُطَّانِ فِي الأَرْضِ. فَلَمَّا رَآهُ النَّاسُ سَبَّحُوا بِأَبِي بَكْرٍ. فَذَهَبَ لِيَسْتَأْخِرَ. فَأَوْمَأَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ ﷺ أَيْ مَكَانَكَ. فَجَاءَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَجَلَسَ عَنْ يَمِينِهِ. وَقَامَ أَبُو بَكْرٍ. وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ يَأْتَمُّ بِالنَّبِيِّ ﷺ، وَالنَّاسُ يَأْتَمُّونَ بِأَبِي بَكْرٍ. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ:

وَأَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنَ الْقِرَاءَةِ مِنْ حَيْثُ كَانَ بَلَغَ أَبُو بَكْرٍ.

قَالَ وَكِيعٌ: وَكَذَا السُّنَّةُ.

قَالَ: فَمَاتَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي مَرَضِهِ ذَلِكَ.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات. إلا أبا إسحاق اختلط بآخر عمره وكان مدلّسا. وقد رواه بالعنعنة. وقد قال البخاريّ: لا نذكر لأبي إسحاق سماعا من أرقم بن شرحبيل.

369. (1235) (6356)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, kendisini ölüme götüren hastalığa yakalandığı vakit Hz. Aişe'nin evinde idi. *"Bana Ali'yi çağırın!"* buyurdular. Hz. Aişe (radıyallahu anhâ): "Ey Allah'ın Resulü! Sana Ebu Bekr'i çağırsak olmaz mı?" dedi. *"Onu çağırın!"* buyurdular. Hafsa (radıyallahu anhâ): "Sana Ömer'i çağırsak olmaz mı?" dedi. "Onu çağırın!" buyurdular. Ümmü'l-Fadl: "Ey Allah'ın Resulü! Sana Abbas'ı çağırsak olmaz mı?" dedi. "Evet!" buyurdular. (Adı geçenler) toplanınca Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* mübarek başlarını kaldırarak (etrafa bir) bakıp sükut ettiler. Hz. Ömer:

"Kalkın! Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ı yalnız bırakın!" dedi. Az sonra Bilal geldi. Resulullah'a namazı haber verdi. *Aleyhissalâtu vesselâm: "Ebu Bekr'e söyleyin halka namaz kıldırsın!"* buyurdular. Hz. Aişe "Ey Allah'ın Resulü! Muhakkak ki *Ebu Bekr*, yumuşak kalpli, tutuk bir kimsedir. (Makamınızda) sizi göremezse ağlar, insanlar da (ona katılıp) ağlarlar. Emretseniz de halka namazı Ömer kıldırsa!" dedi. (Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* namazı Ebu Bekr'in kıldırması için ısrar edince) *Hz. Ebu Bekr*, halka namaz kıldırmak üzere öne geçti. Bu sırada Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* kendinde bir hafiflik hissetti. İki kişinin arasında dayanarak mescide geçti, ayakları yerde sürünüyordu. Halk Aleyhissalâtu vesselâm'ı mescidde görünce Ebu Bekr'i "sübhanallah" diyerek ikaz ettiler. O geri çekilmek istedi. Ama Aleyhissalâtu vesselâm: "Yerinde kal" diye işaret etti. Resulullah gelip Ebu Bekr'in sağına oturdu. Ebu Bekr kalktı. Hz. Ebu Bekr Resulullah'ı imam kıldı, halk da Ebu Bekr'i imam kıldı. İbnu Abbas (radıyallahu anhümâ) der ki: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, kıraatı, Hz. Ebu Bekr'in kıldığı yerden aldı."

Vekî der ki: "Sünnet böyledir (ikinci imam, kıraatı birincinin kaldığı yerden devam ettirir)."

AÇIKLAMA:

Resulullah'ın son günleriyle ilgili açıklama daha önce geçmişti. Ri-

vayetler, bu hastalık sırasında Hz. Ebu Bekr'in üç gün (12 vakit) imamlık yaptığını ifade eder. Resulullah iki sefer mescide çıkmış olmalı. Birinde yatsı, diğerinde öğle namazı için. Rivayetler dikkat edilmezse karıştırılabilir veya tenakuz var zannedilir. Nitekim, Resulullah'ın mescide giderken omuzlarına dayandığı belirtilen isimler de ihtilaflı görülür. Nevevî şöyle bir te'lifte bulunur: "Resulullah'ın dayandığı belirtilen Hz. Aişe ve Berire gibi kadınlar, oda içerisinde yardımcı olmuşlardır. Oda kapısından sonra erkekler (Hz. Abbas, Hz. Ali, Fadl İbnu Abbas, Üsame İbnu Zeyd) nöbetleşe Resulullah'ı mesciddeki yerine kadar götürmüşlerdir."

Namaz sırasında *Hz. Ebu Bekr*, Resulullah'a uymuş, Resulullah, hastalığı sebebiyle alçak sesle ve oturarak kıldırdığı için, *Hz. Ebu Bekr* mübelliğlik yaparak namazın harekatını halka duyurmuştur. Dolayısıyla halk hakikatte *Hz. Ebu Bekr*'e değil, Resulullah'a uymuştur. Esasen imam varken cemaatin bir başkasına uyarak namaz kılması caiz olmaz. Mamafih şarihler, bir seferinde Resulullah'ın Hz. Ebu Bekr'e uyduğunu, bir seferinde de Hz.Ebu Bekr'in belirtildiği şekilde Resulullah'a uyduğunu kabul ederler. Bu yorum, diğer bazı ihtilafların çözümünde de faydalıdır.

❑ SABAH NAMAZINDA KUNUT

370-6357 ١٢٤٢ – حَدَّثَنَا حَاتِمُ بْنُ نَضْرٍ الضَّبِّيُّ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ يَعْلَىٰ، زُنْبُورٌ. ثنا عَنْبَسَةُ بْنُ عَبْدِالرَّحْمَٰنِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ نَافِعٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ؛ قَالَتْ: نَهَىٰ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ الْقُنُوتِ فِي الْفَجْرِ.

في الزوائد: إسناده ضعيف. قال الدارقطني: محمد بن يعلى وعنبسة بن عبدالرحمن وعبدالله بن نافع: كلهم ضعفاء. ولا يصح لنافع سماع من أم سلمة.

370 (1242) (6357)- *Ümmü Seleme* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* sabah namazında kunut yapmaktan nehyolundu."

AÇIKLAMA:

Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm), -bazı rivayetlerin sarahatine göre Uhud Savaşı'nda dişlerinden isabet alınca, sabah namazlarında, son rekatte *semiallahu limen hamideh, Rabbena ve lekelhamd* dedikten sonra "Allahım, falana, falana ve falana lanet et" diye muayyen şahıslara lanet etmeye başlamıştı. Bunun üzerine لَيْسَ لَكَ مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ **"Kullarımın**

tedbir ve idaresinde senin elinden bir şey yoktur ve sen onları inkârlarından mes'ul değilsin. Allah dilerse onlara tevbe nasi eder, dilerse, zalim oldukları için, azab verir" (Al-i İmran 128) mea lindeki ayette Resulullah bu bedduadan men edilir.

❑ NAMAZDA YILAN, AKREB ÖLDÜRÜLEBİLİR

371-635 ١٢٤٦ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ حَكِيمٍ الأَوْدِيُّ، وَالْعَبَّاسُ بْنُ
جَعْفَرٍ؛ قَالاَ: ثَنَا عَلِيُّ ابْنُ ثَابِتٍ الدَّهَّانُ. ثَنَا الْحَكَمُ بْنُ عَبْدِالْمَلِكِ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ
سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: لَدَغَتِ النَّبِيَّ ﷺ عَقْرَبٌ وَهُوَ فِي الصَّلاَةِ.
قَالَ: «لَعَنَ اللهُ الْعَقْرَبَ. مَا تَدَعُ الْمُصَلِّيَ وَغَيْرَ الْمُصَلِّي. اقْتُلُوهَا فِي الْحِلِّ وَالْحَرَمِ».

في الزوائد: في إسناده الحكم بن عبدالملك، وهو ضعيف. لكن لا ينفرد له الحكم. فقد رواه ابن خزيمة في صحيحه عن محمد بن بشار، عن محمد بن جعفر، عن شعبة، عن قتادة به.

وقال: وقد رواه الترمذي من حديث أبي هريرة وقال: حديث حسن. وفي الباب عن ابن عباس وأبي رافع.

371. (1246) (6358)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* namazda iken, onu bir akreb sokmuştu. *"Allah akrebe lanet etsin! dedi. Namazda duranı da başkasını da bırakmıyor. Onu Harem bölgesinde de, dışında da öldürün!"* buyurdular."

372-635 ١٢٤٧ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثَنَا الْهَيْثَمُ بْنُ جَمِيلٍ. ثَنَا مَنْدَلٌ،
عَنِ ابْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَتَلَ عَقْرَباً وَهُوَ فِي الصَّلاَةِ.

في الزوائد: في إسناده مندل، وهو ضعيف.

372. (1247) (6359)- *Rafi* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* namazda iken bir akreb öldürdü."

❑ MEKRUH VAKİT

373-636 ١٢٥٢ - حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ دَاوُدَ الْمُنْكَدِرِيُّ. ثَنَا ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ، عَنِ
الضَّحَّاكِ بْنِ عُثْمَانَ، عَنِ الْمَقْبُرِيِّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: سَأَلَ صَفْوَانُ بْنُ الْمُعَطَّلِ
رَسُولَ اللهِ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ! إِنِّي سَائِلُكَ عَنْ أَمْرٍ أَنْتَ بِهِ عَالِمٌ وَأَنَا بِهِ جَاهِلٌ.
قَالَ: «وَمَا هُوَ؟» قَالَ: هَلْ مِنْ سَاعَاتِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سَاعَةٌ تُكْرَهُ فِيهَا الصَّلاَةُ؟ قَالَ

«نَعَمْ إِذَا صَلَّيْتَ الصُّبْحَ، فَدَعِ الصَّلاَةَ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ فَإِنَّهَا تَطْلُعُ بِقَرْنَي الشَّيْطَانِ. ثُمَّ صَلِّ فَالصَّلاَةُ مَحْضُورَةٌ مُتَقَبَّلَةٌ حَتَّى تَسْتَوِيَ الشَّمْسُ عَلَى رَأْسِكَ كَالرُّمْحِ. فَإِذَا كَانَتْ عَلَى رَأْسِكَ كَالرُّمْحِ فَدَعِ الصَّلاَةَ. فَإِنَّ تِلْكَ السَّاعَةَ تُسْجَرُ فِيهَا جَهَنَّمُ وَتُفْتَحُ فِيهَا أَبْوَابُهَا. حَتَّى تَزِيغَ الشَّمْسُ عَنْ حَاجِبِكَ الأَيْمَنِ. فَإِذَا زَالَتْ فَالصَّلاَةُ مَحْضُورَةٌ مُتَقَبَّلَةٌ حَتَّى تُصَلِّيَ الْعَصْرَ. ثُمَّ دَعِ الصَّلاَةَ حَتَّى تَغِيبَ الشَّمْسُ».

في الزوائد: إسناده حسن.

373. (1252) (6360)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Saffan İbnu'l-Muattal, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a bir husus sorarak: "Ey Allah'ın Resulü! Ben size sizin bildiğiniz, benim bilmediğim bir şey soracağım" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Nedir o?"* deyince:

"Gece ve gündüzlerin saatleri içerisinde namaz kılmanın mekruh olduğu bir saat var mı?" dedi. Resulullah şu cevabı verdi:

"Evet! Sabah namazını kıldın mı, artık güneş doğuncaya kadar namazı terket. Çünkü güneş şeytanın iki boynuzu arasında doğar. Doğduktan sonra, güneş başın üzerinde ok gibi dik oluncaya kadar (geçen zaman içinde) namaz kıl. Çünkü bu esnada kılınan namazlarda melekler hazır bulunurlar ve namazlar makbuldür. Güneş ne zaman ki başın üstünde ok gibi dik durur, namazı terket. Çünkü tam o sırada cehennem tutuşturulur ve kapıları açılır. Bu hal, güneş senin sağ kaşından kayıncaya kadar devam eder. Güneş kaydı mı, artık, ikindi namazı kılıncaya kadarki zaman içinde kılınan namazlar melekler hazır olur ve namazlar makbuldür. İkindi namazını kıldın mı artık güneş batıncaya kadar namaz kılmayı terket."

374-6361 ١٢٥٣ – حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ. أَنْبَأَنَا عَبْدُالرَّزَّاقِ. أَنْبَأَنَا مَعْمَرٌ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللهِ الصُّنَابِحِيِّ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ الشَّمْسَ تَطْلُعُ بَيْنَ قَرْنَي الشَّيْطَانِ (أَوْ قَالَ يَطْلُعُ مَعَهَا قَرْنَا الشَّيْطَانِ) فَإِذَا ارْتَفَعَتْ فَارَقَهَا. فَإِذَا كَانَتْ فِي وَسَطِ السَّمَاءِ قَارَنَهَا. فَإِذَا دَلَكَتْ (أَوْ قَالَ زَالَتْ) فَارَقَهَا. فَإِذَا دَنَتْ لِلْغُرُوبِ قَارَنَهَا. فَإِذَا غَرَبَتْ فَارَقَهَا. فَلاَ تُصَلُّوا هَذِهِ السَّاعَاتِ الثَّلاَثَ».

في الزوائد: إسناده مرسل ورجاله ثقات.

374. (1253) (6361)- *Ebu Abdillah es-Sunâbihî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Güneş şeytanın iki boynuzu arasında doğar -veya güneşle birlikte şeytanın iki boynuzu doğar dedi.- Güneş yükselince şeytan ondan ayrılır. Güneş semanın ortasına gelince şeytan güneşe yaklaşır. Güneş batıya yönelince -veya ayrılınca dedi- şeytan güneşten ayrılır. Güneş batmaya yaklaşınca, şeytan güneşe yaklaşır. Güneş batınca şeytan ondan ayrılır. Öyleyse bu üç saatte namaz kılmayın."*

❑ KORKU NAMAZI

375-6362 ١٢٦٠ – حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ. ثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ بْنُ سَعِيدٍ. ثَنَا أَيُّوبُ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللهِ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ صَلَّى بِأَصْحَابِهِ صَلاَةَ الْخَوْفِ. فَرَكَعَ بِهِمْ جَمِيعاً، ثُمَّ سَجَدَ رَسُولُ اللهِ ﷺ، وَالصَّفُّ الَّذِينَ يَلُونَهُ، وَالآخَرُونَ قِيَامٌ. حَتَّى إِذَا نَهَضَ سَجَدَ أُولَئِكَ بِأَنْفُسِهِمْ سَجْدَتَيْنِ. ثُمَّ تَأَخَّرَ الصَّفُّ الْمُقَدَّمُ. حَتَّى قَامُوا مَقَامَ أُولَئِكَ. وَتَخَلَّلَ أُولَئِكَ حَتَّى قَامُوا مَقَامَ الصَّفِّ الْمُقَدَّمِ. فَرَكَعَ بِهِمُ النَّبِيُّ ﷺ جَمِيعاً. ثُمَّ سَجَدَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَالصَّفُّ الَّذِي يَلُونَهُ. فَلَمَّا رَفَعُوا رُؤُسَهُمْ سَجَدَ أُولَئِكَ سَجْدَتَيْنِ. وَكُلُّهُمْ قَدْ رَكَعَ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ. وَسَجَدَ طَائِفَةٌ بِأَنْفُسِهِمْ سَجْدَتَيْنِ. وَكَانَ الْعَدُوُّ مِمَّا يَلِي الْقِبْلَةَ.

في الزوائد: إسناد حديث جابر هذا صحيح.

375. (1260) (6362)- *Hz. Cabir* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* ashabına havf (korku) namazı kıldırdı Resulullah, bütün cemaatle birlikte rüku yaptı, sonra da Resulullah ve hemen arkasındaki saf secde ettiler, diğerleri ise ayakta (kıyam halinde) beklediler. Resulullah (ikinci rek'atte) saf gerileyerek ikinci safın yerinde durdu ve ikinci saftakiler ilerleyerek ön safın yerinde durdu. Sonra Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* hepsiyle birlikte rüku yaptı. Sonra Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* hemen arkasındaki safla birlikte secde etti. Bunlar başlarını secdeden kaldırınca, diğerleri de secde ettiler Böylece cemaatin tamamı Aleyhissalâtu vesselâm ile birlikte rüku etmiş oldu. Her grup bir rekatin secdelerini kendi kendilerine yapmış oldular Bu esnada düşman kıble cihetindeydi."

AÇIKLAMA:

Korku namazı bahsi daha önce geçti. Orada gerekli açıklamalar yapıldı.

❑ YAĞMUR NAMAZI

376-6363 ١٢٦٨ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الأَزْهَرِ، وَالْحَسَنُ بْنُ أَبِي الرَّبِيعِ؛ قَالاَ: ثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ. ثَنَا أَبِي؛ قَالَ: سَمِعْتُ النُّعْمَانَ يُحَدِّثُ عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِالرَّحْمٰنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَوْماً يَسْتَسْقِي. فَصَلَّى بِنَا رَكْعَتَيْنِ بِلاَ أَذَانٍ وَلاَ إِقَامَةٍ. ثُمَّ خَطَبَنَا وَدَعَا اللهَ وَحَوَّلَ وَجْهَهُ نَحْوَ الْقِبْلَةِ رَافِعاً يَدَيْهِ. ثُمَّ قَلَبَ رِدَاءَهُ فَجَعَلَ الأَيْمَنَ عَلَى الأَيْسَرِ وَالأَيْسَرَ عَلَى الأَيْمَنِ.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

376. (1268) (6363)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bir gün yağmur duasına çıkmıştı. Ezan ve ikamet olmaksızın bize iki rek'at namaz kıldırdı. Sonra bize hutbe okudu. Yüzünü, elleri kaldırılmış olarak kıbleye çevirdi. Ayrıca ridasını ters çevirdi: Sağ yanını solu, sol yanını da sağı üzerine aldı."

❑ YAĞMUR DUASI

377-6364 ١٢٧٠ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي الْقَاسِمِ، أَبُو الأَحْوَصِ. ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ الرَّبِيعِ ثَنَا عَبْدُ اللهِ ابْنُ إِدْرِيسَ. ثَنَا حُصَيْنٌ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ! لَقَدْ جِئْتُكَ مِنْ عِنْدِ قَوْمٍ مَا يَتَزَوَّدُ لَهُمْ رَاعٍ، وَلاَ يَخْطِرُ لَهُمْ فَحْلٌ. فَصَعِدَ الْمِنْبَرَ، فَحَمِدَ اللهَ ثُمَّ قَالَ «اللَّهُمَّ! اسْقِنَا غَيْثاً مُغِيثاً مَرِيئاً طَبَقاً مَرِيعاً غَدَقاً عَاجِلاً غَيْرَ رَائِثٍ» ثُمَّ نَزَلَ. فَمَا يَأْتِيهِ أَحَدٌ مِنْ وَجْهٍ مِنَ الْوُجُوهِ إِلاَّ قَالُوا: قَدْ أُحْيِينَا.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

377. (1270) (6364)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Bir bedeviye gelerek Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a: "Ey Allah'ın Resulü! Ben öyle bir kabileden geliyorum ki, (kuraklık sebebiyle) çobanlar

hayvan otlatamıyor ve erkek develerinden hiçbiri rahat rahat yürüy miyor" dedi. Bunun üzerine *Aleyhissalâtu vesselâm* minbere geçip Allah' hamd u senadan sonra: *"Allahümme's-kına ğaysen muğisen merîen tabı kan merîan ğadakan acilen ğayra raisin (=Allahım! Bize can kurtara akibeti, hayırlı, umumi, bol, sırılsıklam eden acil ve gecikmesiz yağmı ver"* diye dua etti, sonra minberden indi. Etraftan gelen herkes: "(Pe; gamberin duası bereketine gelen yeterli miktarda yağmurla) hepim ihya edildik)" dedi."

NOT: Yağmur namazı daha önce açıklandı

❑ BAYRAM NAMAZLARI

378-636 ١٢٧٦ - حَدَّثَنَا حَوْثَرَةُ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثنا أَبُو أُسَامَةَ. ثنا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ
ـمرَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ، ثُمَّ أَبُو بَكْرٍ، ثُمَّ عُمَرُ، يُصَلُّونَ
ـعِيدَ قَبْلَ الْخُطْبَةِ.

في الزوائد: حديث عبد الرحمن بن سعد بن عمار إسناده ضعيف. لضعف عبد الرحمن بن سعد. وأبوه
يعرف حاله.

378. (1276) (6365)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "R sulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* ve ondan sonra gelen iki halife (rad yallahu anhümâ) hazretleri Hz. Ebu Bekr, Hz. Ömer İbnu'l-Hattab, ba; ram namazını hutbeden önce kılarlardı."

Not: Bayram namazı ve hutbenin yeri ile ilgili açıklama daha önce geçti.

❑ BAYRAM HUTBESİ

379-636 ١٢٨٦ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا وَكِيعٌ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ
ـيطٍ، عَنْ أَبِيهِ؛ أَنَّهُ حَجَّ فَقَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَخْطُبُ عَلَى بَعِيرِهِ.

ـ الزوائد: إسناده ضعيف، لضعف عبد الرحمن بن سعد. وأبوه لا يعرف حاله.

379. (1286) (6366)- *Nubayt* (radıyallahu anh)'ın anlattığına gör "haccetmiş, haccı sırasında Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ı deve üzerinde, hutbe verirken görmüştür."

380-636 ١٢٨٩ - حَدَّثَنَا يَحْيَىٰ بْنُ حَكِيمٍ. ثنا أَبُو بَحْرٍ. ثنا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو

الرَّقِّيُّ ثنا إسماعيل ابن مسلم الخولانيّ. ثنا أبو الزُّبير، عن جابر؛ قال: خرج رسول الله ﷺ يوم فطرٍ أو أضحى. فخطب قائماً ثم قعد قعدة ثم قام.

في الزوائد: رواه النسائي في الصغرى من حديث جابر، إلا قوله (يوم فطر أو أضحى). وإسناد ابن ماجه فيه سعيد بن مسلم، وقد أجمعوا على ضعفه. وأبو بحر ضعيف.

380. (1289) (6367)- *Hz. Cabir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Ramazan ve Kurban bayramı (musallaya) çıktı. Orada ayakta hutbe okudu, sonra bir miktar oturdu, tekrar kalktı (ikinci hutbeyi okudu)."

❑ BAYRAM NAMAZINDAN ÖNCE VE SONRA NAMAZ

381-6368 ١٢٩٢ - حدّثنا علي بن محمد. ثنا وكيع. ثنا عبدالله بن عبد الرحمن الطائفي، عن عمرو بن شعيب، عن أبيه، عن جده؛ أن النبي ﷺ لم يصلِّ قبلها ولا بعدها في عيد.

في الزوائد: إسناده صحيح. ورجاله ثقات.

381. (1292) (6368)- *Amr İbnu Şuayb an ebihi an ceddihi* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* hiçbir bayramda bayram namazından önce ve sonra (nafile) namaz kılmamıştır (bayram namazıyla kılınan sünnet namaz yoktur.)"

382-6369 ١٢٩٣ - حدّثنا محمد بن يحيى. ثنا الهيثم بن جميل، عن عبيد الله بن عمرو الرَّقِّي. ثنا عبدالله بن محمد بن عقيل، عن عطاء بن يسار، عن أبي سعيد الخدري؛ قال: كان رسول الله ﷺ لا يصلّي قبل العيد شيئاً. فإذا رجع إلى منزله صلّى ركعتين.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

382. (1293) (6369)- *Ebu Saidi'l-Hudrî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bayram namazından önce hiçbir namaz kılmazdı. Evine dönünce iki rekat namaz kılardı."

AÇIKLAMA:

Bayram namazına bağlı sünnet namazların olmadığı hususunda ule-

ma müttefiktir. Ancak bayram namazından önce veya sonra nafile nama kılmanın hükmünde alimler ihtilaf eder:

★ *Hanefiler:* "Musallada bayramdan önce veya sonra nafile kılma mekruhtur, fakat bayram namazından sonra eve dönünce ev kılınabilir" der ve delil olarak 1293 numaralı hadisi gösterir.

★ *Şafiîler:* "Bayramdan önce olsun sonra olsun namaz kılmak ima ma mekruhtur, cemaate değil" demiştir.

★ *Malikîler:* "Musallada mekruhtur, caminin içinde cemaate mekru değil, imama mekruhtur" demiştir.

❑ BAYRAM NAMAZINA YAYA GİTMEK

383-637 ١٢٩٤ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثنا عَبْدُالرَّحْمٰنِ بْنُ سَعْدِ بْنِ عَمَّارِ بْنِ سَعْدٍ. حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَخْرُجُ إِلَى الْعِيدِ مَاشِياً، وَيَرْجِعُ مَاشِياً.

في الزوائد: عبدالرحمن ضعيف، وأبوه لا يعرف حاله.

383. (1294) (6370)- *Sa'd el-Karaz* ve *İbnu Ömer* (radıyallahu anhüm anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bayram namazına yürü yerek gider, yürüyerek dönerdi."

AÇIKLAMA:

Bayram namazına *Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yaya gidi yaya döndüğüne dair başka rivayetler de var. Gerek Ashab ve gerek t biinden İslam büyükleri mazeret olmadığı takdirde bayram namazına y yan gidip gelmeyi müstahsen addetmişler ve sünnet olduğunu söylemi lerdir. Mezhep imamları da bunun müstehab olduğunu söylemişlerdir.

❑ BAYRAMA GİDERKEN BİR YOLU, DÖNERKEN BAŞKA BİR YOLU TAKİP ETME

384-637 ١٢٩٨ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثنا عَبْدُالرَّحْمٰنِ بْنُ سَعْدِ بْنِ عَمَّارِ بْنِ سَعْدٍ. أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا خَرَجَ إِلَى الْعِيدَيْنِ سَلَكَ عَلَى دَارِ سَعِيدِ بْنِ أَبِي الْعَاصِ. ثُمَّ عَلَى أَصْحَابِ الْفَسَاطِيطِ. ثُمَّ

انْصَرَفَ فِي الطَّرِيقِ الأُخْرَى. طَرِيقِ بَنِي زُرَيْقٍ. ثُمَّ يَخْرُجُ عَلَى دَارِ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ وَدَارِ أَبِي هُرَيْرَةَ إِلَى الْبِلَاطِ.

هذا الإسناد ضعيف لضعف عبدالرحمن وأبيه، كما نبه عليه في الزوائد.

384. (1298) (6371)- *Sa'd el-Karaz* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bayram namazlarına giderken Said İbnu Ebi'l-As'ın mahallesinden geçer, sonra çadırların bulunduğu yerden geçer, namaz dönüşünü başka bir yoldan yapar, Benî Zürayh'ten Ammar İbnu Yasir'in evine, oradan Ebu Hureyre'nin mahallesine, oradan Balat'a geçerek (evine gelirdi)."

385-6372 ١٣٠٠- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الأَزْهَرِ. ثنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ الْخَطَّابِ. ثنَا مِنْدَلٌ، عَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ عُبَيْدِاللهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَأْتِي الْعِيدَ مَاشِياً، وَيَرْجِعُ فِي غَيْرِ الطَّرِيقِ الَّذِي ابْتَدَأَ فِيهِ.

في الزوائد: هذا إسناد ضعيف. فيه مندل ومحمد بن عبيدالله. وقد مر هذا الإسناد في الحديث رقم ١٢٩٧ .

385. (1300) (6372)- *Ebu Rafi* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bayram namazına yaya olarak gider, dönüşü de, gittiğinden başka bir yolla yapardı."

AÇIKLAMA:

Bayram namazıyla ilgili edeblerden biri de gidiş ve dönüş yollarını farklı kılmaktır. Alimler bu babta gelen hadisleri esas alarak, bayram namazına giderken bir yol, ondan dönerken de başka bir yol takip etmeyi müstehab addetmişlerdir. Farklı güzergâhtaki cinlerin ve insanların kişi lehine şehadet edeceği belirtilir. Bunda şeair-i İslamiyenin teşhiri de mevcuttur.

❑ BAYRAMDA TAKLİS (ÇALGI)

386-6373 ١٣٠٢- حَدَّثَنَا سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ. ثنَا شَرِيكٌ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ عَامِرٍ؛ قَالَ: شَهِدَ عِيَاضٌ الأَشْعَرِيُّ عِيداً بِالأَنْبَارِ، فَقَالَ: مَالِي لاَ أَرَاكُمْ تُقَلِّسُونَ كَمَا كَانَ يُقَلَّسُ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ ﷺ.

في الزوائد: هذا إسناد رجاله ثقات. وعياض الأشعريّ ليس له عند ابن ماجة سوى هذا الحديث. بل لم يخرج له أحد من أصحاب الكتب الخمسة الأصول.

386. (1302) (6373)- *Amir* rahimehullah anlatıyor: "İyaz el-Eş'arî, Enbar'da bir bayram namazında hazır bulunmuştu. Şöyle dedi: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yanında taklis yapıldığı gibi sizi niye taklis yapar görmüyorum?"

387-6374 ١٣٠٣ - حدّثنا محمّد بن يحيىٰ. ثنا أبو نعيم، عن إسرائيل عن أبي إسحاق عن عامر عن قيس بن سعد؛ قال: ما كان شيء على عهد رسول الله ﷺ إلاّ وقد رأيته. إلاّ شيء واحد. فإنّ رسول الله ﷺ كان يقلّس له يوم الفطر.

قال أبو الحسن بن سلمة القطّان: ثنا ابن ديزيل. ثنا آدم. ثنا شيبان عن جابر عن عامر. ح حدّثنا إسرائيل عن جابر. ح وحدّثنا إبراهيم بن نصر. ثنا أبو نعيم. ثنا شريك، عن أبي إسحاق، عن عامر نحوه.

في الزوائد: إسناد حديث قيس صحيح، ورجاله ثقات.

387. (1303) (6374)- *Kays İbnu Sa'd* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor "(Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın vefatından sonra) O'nun sağlığında mevcut olan her şeyi gördüm, ancak biri hariç. Görmediğim bu şey de Ramazan Bayramı'nda onun için yapılan taklisdir."

AÇIKLAMA:

Taklis, def refakatinde güfte söylemektir. Daha önce de geçtiği üzere Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bazı fırsatlarda nezih bir tarzda neşe izharını tecviz etmiştir. Bilhassa düğünlerde def refakatinde bazı şiir ve güftelerin söylenmesi sünnet kılınmıştır. Habeşilerin bayramlarda kılınç kalkan oynamalarına izin verildiği, çocukların ve hatta -kadın dahil büyüklerin bunları seyretmesine müsaade edildiği rivayetlerde gelmiştir daha önce açıklandı. Mezhep imamları teganni denen şarkı, türkü ve çalgıyı birkısım kayıtlarla tecviz etmiştir. Şehevî duyguları tahrik eden fuhşiyata teşvik eden, muhteva olarak meşru olmayan manalar taşıyan güfte ve çalgılar haram veya tahrimen mekruh addedilmiştir.

❑ BAYRAMDA HARBE SÜTRE OLABİLİR

388-6375 ١٣٠٦ - حدّثنا هارون بن سعيد الأيليّ. ثنا عبدالله بن وهب.

أَخْبَرَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ يَحْيَىٰ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ صَلَّى الْعِيدَ بِالْمُصَلَّى مُسْتَتِرًا بِحَرْبَةٍ.

في الزوائد: عزاه المزيّ في الأطراف للنسائي، وليس في روايتنا. وإسناد ابن ماجة صحيح ورجاله ثقات.

388. (1306) (6375)- *Hz. Enes* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, Musallada bir harbeyi sütre yaparak bayram namazı kıldı."

❑ KADINLAR BAYRAM NAMAZINA GİDER

389-6376 ١٣٠٨- حَدَّثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ سَعِيدٍ. ثَنَا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ. ثَنَا حَجَّاجُ بْنُ أَرْطَاةَ، عَنْ عَبْدِالرَّحْمَٰنِ بْنِ عَابِسٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُخْرِجُ بَنَاتِهِ وَنِسَاءَهُ فِي الْعِيدَيْنِ.

في الزوائد: حديث ابن عباس ضعيف، لتدليس حجاج بن أرطاة.

389. (1309) (6376)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, her iki bayramda da kızlarını ve hanımlarını (musallaya) çıkardı."

❑ BİR GÜNDE İKİ BAYRAM

390-6377 ١٣١١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُصَفَّى الْحِمْصِيُّ. ثَنَا بَقِيَّةُ. ثَنَا شُعْبَةُ. حَدَّثَنِي مُغِيرَةُ الضَّبِّيُّ، عَنْ عَبْدِالْعَزِيزِ بْنِ رُفَيْعٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ؛ أَنَّهُ قَالَ: «اجْتَمَعَ عِيدَانِ فِي يَوْمِكُمْ هَذَا. فَمَنْ شَاءَ أَجْزَأَهُ مِنَ الْجُمُعَةِ. وَإِنَّا مُجَمِّعُونَ إِنْ شَاءَ اللهُ».

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثَنَا يَزِيدُ بْنُ عَبْدِ رَبِّهِ. ثَنَا بَقِيَّةُ. ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ مُغِيرَةَ الضَّبِّيِّ، عَنْ عَبْدِالْعَزِيزِ بْنِ رُفَيْعٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، نَحْوَهُ.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات. ورواه أبو داود في سننه عن محمد بن المصفى بهذا الإسناد.

390. (1311) (6377)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Sizin şu gününüzde iki bayram bir araya gelmiştir. Dileyene, bayram namazı cum'a namazının da yerini tutar. (Ancak) biz, cum'a namazını da kılacağız."*

Benzer bir rivayet *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh)'den yapılmıştır.

AÇIKLAMA:

Bu hadis, bayram gününün cum'aya rastlaması haliyle ilgilidir Cum'a günü mü'minin bayramı olması haysiyetiyle iki bayram bir araya gelmiş olmaktadır. Bu durumda bayram namazı kılınınca, ayrıca cum'a namazı farz olmaktan çıkmakta, dileyenin cuma kılacağı, dileyenin öğle namazı kılacağı, ancak cuma kılmanın efdaliyeti belirtilmektedir.

391-6378 ١٣١٢ - حَدَّثَنَا جُبَارَةُ بْنُ الْمُغَلِّسِ. ثَنَا مِنْدَلُ بْنُ عَلِيٍّ، عَنْ عَبْدِالْعَزِيزِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: اجْتَمَعَ عِيدَانِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَصَلَّى بِالنَّاسِ، ثُمَّ قَالَ: «مَنْ شَاءَ أَنْ يَأْتِيَ الْجُمُعَةَ فَلْيَأْتِهَا. وَمَنْ شَاءَ أَنْ يَتَخَلَّفَ فَلْيَتَخَلَّفْ».

في الزوائد: ضعيف لضعف جبارة ومندل.

391. (1312) (6378)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* zamanında iki bayram (cum'a ve bir bayram) aynı günde birleşti. Aleyhissalâtu vesselâm bayramı kıldırdı, sonra da *"Dileyen cum'aya da gelsin, dileyen de gelmesin"* buyurdular.

❑ BAYRAMDA SİLAH TAŞIMAK

392-6379 ١٣١٤ - حَدَّثَنَا عَبْدُالْقُدُّوسِ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا نَائِلُ بْنُ نَجِيحٍ. ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ زِيَادٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَى أَنْ يُلْبَسَ السِّلاَحُ فِي بِلاَدِ الإِسْلاَمِ فِي الْعِيدَيْنِ إِلاَّ أَنْ يَكُونُوا بِحَضْرَةِ الْعَدُوِّ.

في الزوائد: في إسناده نائل بن نجيح وإسماعيل بن زياد، وهما ضعيفان.

392. (1314) (6379)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, düşman karşısında olmadıkça İslam memleketlerinde, her iki bayramda silah kuşanılmasını yasakladı."

AÇIKLAMA:

Alimler, başka hadisleride gözönüne alarak, "başkalarını rahatsız edecek şekilde veya herhangi bir maslahat olmaksızın sırf çalım satmak

için silah taşımak mekruhtur" diye kayıtlamışlardır. Emniyet için talim için veya bir başka meşru makul maslahat için, bayramlarda dahi silah taşınabileceği belirtilmiştir.

❑ BAYRAM GUSLÜ

393-6380 ١٣١٥ – حَدَّثَنَا جُبَارَةُ بْنُ الْمُغَلِّسِ. ثنا حَجَّاجُ بْنُ تَمِيمٍ، عَنْ مَيْمُونِ بْنِ مِهْرَانَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ يَغْتَسِلُ يَوْمَ الْفِطْرِ وَيَوْمَ الأَضْحَى.

في الزوائد: هذا إسناد فيه جبارة، وهو ضعيف. وحجاج بن تميم ضعيف أيضا.

قال العقيليّ: روى عن ميمون بن مهران أحاديث، لا يتابع عليها، عن جده الفاكه.

393. (1315) (6380)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Ramazan Bayramı'nda da Kurban Bayamı'nda da guslederdi."

394-6381 ١٣١٦ – حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ. ثَنَا يُوسُفُ بْنُ خَالِدٍ. ثنا أَبُو جَعْفَرٍ الْخَطْمِيُّ، عَنْ عَبْدِالرَّحْمٰنِ بْنِ عُقْبَةَ بْنِ الْفَاكِهِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ جَدِّهِ الْفَاكِهِ بْنِ سَعْدٍ، وَكَانَتْ لَهُ صُحْبَةٌ؛ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ كَانَ يَغْتَسِلُ يَوْمَ الْفِطْرِ وَيَوْمَ النَّحْرِ وَيَوْمَ عَرَفَةَ. وَكَانَ الْفَاكِهُ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالْغُسْلِ فِي هٰذِهِ الأَيَّامِ.

في الزوائد: هذا إسناده فيه يوسف بن خالد. قال فيه ابن معين: كذّاب، خبيث، زنديق. قال السنديّ: قلت وكذّبه غير واحد. وقال ابن حابن: كان يضع الحديث.

394. (1316) (6381)- Sohbet şerefine eren *Fakih İbnu Sa'd* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Ramazan Bayramı'nda, Kurban Bayramı'nda, arefe gününde yıkanırdı. Fakih de o günlerde yıkanmalarını aile halkına emrederdi."

❑ NAFİLELER KAÇ REKAT?

395-6382 ١٣٢٤ – حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ إِسْحَاقَ الْهَمْدَانِيُّ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ أَبِي سُفْيَانَ السَّعْدِيِّ عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ؛ أَنَّهُ قَالَ: «فِي كُلِّ رَكْعَتَيْنِ تَسْلِيمَةٌ».

في الزوائد: في إسناده أبو سفيان السعديّ. قال ابن عبدالبرّ: أجمعوا على أنه ضعيف الحديث.

395. (1324) (6382) - *Ebu Said* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Her iki rekatte bir selam vermek vardır."*

AÇIKLAMA:

Nafile namazları kılarken kaç rekatta bir selam vermek gerektiği alimlerce ihtilaflıdır. Zira bu mevzuya temas eden rivayetler arasında bazı farklar var:

★ *Ebu Hanife*'ye göre: "Her dört rekatte bir selam vermek efdaldir.

★ *Ebu Yusuf* ve *İmam Muhammed*'e göre "Gece nafilelerinde her iki rekatte bir gündüz nafilelerinde ise her dört rekatte bir selam vermek efdaldir."

★ *İmam Şafii* ve *Ahmed İbnu Hanbel:* "Bütün nafilelerde her iki rekatte bir oturup selam vermek efdaldir" demişlerdir.

★ *İmam Malik,* bu meselede *Şafii* ve *Ahmed* gibi hükmeder, ayrıca dört rekatte selam vermenin mekruh olduğunu söyler.

❑ KIYAMU'L-LEYL (GECE NAMAZI)

396-6383 ١٣٣٢ – حدثنا زهير بن محمد، والحسن بن محمد بن الصباح، والعباس بن جعفر، ومحمد بن عمرو الحدثاني؛ قالوا: ثنا سنيد بن داود. ثنا يوسف بن محمد بن المنكدر، عن أبيه، عن جابر بن عبدالله؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «قالت أم سليمان بن داود لسليمان: يا بني! لا تكثر النوم بالليل. فإن كثرة النوم بالليل تترك الرجل فقيرا يوم القيامة».

في الزوائد: هذا إسناد فيه سنيد بن داود وشيخه يوسف بن محمد، وهما ضعيفان.

وقال السيوطي: هذا الحديث أورده ابن الجوزي في الموضوعات، وأعله بيوسف بن محمد بن المكدر، فإنه متروك.

قال السندي: قلت قال فيه أبو زرعة: صالح الحديث. وقال ابن عدي: أرجو أنه لا بأس به.

396. (1332) (6383)- *Hz. Cabir İbnu Abdillah* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Hz. Davud'un oğlu Hz. Süleyman'ın annesi, oğlu Süleyman'a: "Ey oğlum! Geceleyin fazla uyuma! Zira geceleyin fazla uyku, kişiyi kıyamet günü fakir bırakır"* demiştir."

❑ KUR'AN'I GÜZEL SESLE OKUMAK

397-6384 ١٣٣٧ - حَدَّثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ بَشِيرِ بْنِ ذَكْوَانَ الدِّمَشْقِيُّ. ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ. ثَنَا أَبُو رَافِعٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنْ عَبْدِالرَّحْمَـٰنِ بْنِ السَّائِبِ؛ قَالَ: قَدِمَ عَلَيْنَا سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ، وَقَدْ كُفَّ بَصَرُهُ، فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ. فَقَالَ: مَنْ أَنْتَ؟ فَأَخْبَرْتُهُ. فَقَالَ: مَرْحَبـًا بِابْنِ أَخِي. بَلَغَنِي أَنَّكَ حَسَنُ الصَّوْتِ بِالْقُرْآنِ. سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ هَـٰذَا الْقُرْآنَ نَزَلَ بِحُزْنٍ. فَإِذَا قَرَأْتُمُوهُ فَابْكُوا. فَإِنْ لَمْ تَبْكُوا فَتَبَاكُوا. وَتَغَنَّوْا بِهِ. فَمَنْ لَمْ يَتَغَنَّ بِهِ، فَلَيْسَ مِنَّا».

في الزوائد: في إسناده أبو رافع. اسمه إسماعيل بن رافع ضعيف متروك.

397. (1337) (6384)- *Abdurrahman İbnu's-Saib* anlatıyor: "Sa'd İbnu Ebi Vakkas yanımıza geldi. Gözü kapanmış idi. Kendisine selam verdim.

"Sen kimsin?" dedi. Kendimi tanıttım. Bunun üzerine dedi ki: "Kardeşim oğluna merhaba! Duydum ki senin Kur'an okumaya güzel sesin varmış. Ben Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ı dinledim. Demişti ki: *"Şu Kur'an hüzünlü olarak nazil oldu, öyleyse onu okuyunca ağlayın. Eğer ağlayamazsanız ağlamaya çalışın ve onu güzel okuyun. Onu güzel okumaya gayret etmeyen bizden değildir."*

AÇIKLAMA:

Kur'an'ın teganni ile okunması, ağır ağır ve tecvid kaidelerine uygun olarak, sesini güzelleştirerek okunmasıdır. Kur'an-ı Kerim okunuş yönüyle de diğer kitaplardan ayrılmalıdır. Teganninin lügat manasını esas alarak, Kur'an'ı musiki nağmeleriyle okumak, bazı alimlerce hadisin zahirine binaen caiz addedilmiş ise de, çoğunluk caiz görmemiştir. Bilhassa, harflerin mahrecini değiştirecek, tecvidin sınırlarını aşacak teganninin haramlığında ittifak vardır.

Kur'an'ın hüzünlü olarak nazil olması, Kur'an'ın kalplere tesir eden, gözleri yaşartan ulvi manalarla dolu olarak inmiş olmasıdır. Onu huşu içinde tefekkürle okuyana tesir eder, gözleri yaşartır. Kur'an-ı Kerim'i böylesi bir halet-i ruhiye ile dinlemek ve okumak esastır.

398-6385 ١٣٣٨ - حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ عُثْمَانَ الدِّمَشْقِيُّ. ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ. ثَنَا

حنظلة بن أبي سفيان؛ أنه سمع عبدالرحمن بن سابط الجمحي يحدث عن عائشة، زوج النبي ﷺ، قالت: أبطأت على عهد رسول الله ﷺ ليلة بعد العشاء. ثم جئت فقال: «أين كنت؟» قلت: كنت أستمع قراءة رجل من أصحابك لم أسمع مثل قراءته وصوته من أحد. قالت: فقام وقمت معه حتى استمع له. ثم التفت إلي فقال: «هذا سالم، مولى أبي حذيفة. الحمدلله الذي جعل في أمتي مثل هذا».

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

398. (1338) (6385)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın sağlığında bir gece, yanına gitmekte ağır kaldım ve sonra geldim. *"Nerdeydin?"* buyurdu. Ashabından birinin kıraatını dinliyordum. Onunki kadar güzel bir kıraati ve sesi hiç kimsede görmedim" dedi. Bunun üzerine Aleyhissalâtu vesselâm kalktı, onunla ben de kalktım. Gidip onun kıraatini dinledi. Sonra bana dönüp: *"Bu, Salim Mevla Ebu Huzeyfe'dir. Ümmetim içerisinde böylelerini var eden Allah'a hamdolsun!"* buyurdular."

AÇIKLAMA:

Salim Mevla Ebu Huzeyfe İran asıllıdır. İstahrlıdır. Ashabın büyüklerinden ve fazıllarındandır. Esas itibariyle, *Ebu Huzeyfe*'nin karısı olan *Sübeyte* isminde bir kadının azadlısıdır. *Sübeyte* azad edince Salim, onun kocası *Ebu Huzeyfe*'yi kendisine veli ittihaz etti. Ebu Huzeyfe de *Salim*'i evlat edindi. Bu sebeple *Salim* muhacir sayılmıştır. Diğer taraftan eski sahibesi *Sübeyte*, ensariye olması sebebiyle de *Salim* ensari sayımıştır. Ebu Huzeyfe'ye nisbetisebebiyle aynı zamanda Kureyşi sayılmış, asıl itibariyle İranlı olduğu için de acem (=yabancı) sayılmıştır. *Ebu Huzeyfe* onu, evlat edindikten sonra oğlu bilmiş, kardeşinin kızı *Fatıma Bintu'l-Velid* İbnu Utbe ile evlendirmiştir. *Salim* (radıyallahu anh) Bedir, Uhud, Hendek ve diğer gazvelerin hepsinde Resulullah'la birlikte bulunmuştu. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*: خذو القرآن من اربعة *"Kur'an'ı dört kişi-den alın..."* tavsiyesinde *Salim*'i de zikrettiği için kurradan sayılmıştır.

Salim Medine'ye Hz. Peygamberden önce hicret etmişti. Medine'de muhacirlerin imamı idi. *Hz. Ömer* dahil bütün muhacirler arkasında namaz kılarlardı. Çünkü o, Kur'an'ı hepsinden çok ezberlemişti.

Hz. Ömer (radıyallahu anh) *Salim*'i çok sever, hep takdirlerini ifade ederdi. Öyle ki vefatı sırasında yerine geçecek halifenin tesbitini şûraya havale ederken: "Eğer *Salim* sağ olsaydı, şûraya hacet duymaz (onu halife nasbeder)dim" demiştir.

Salim Yemame Savaşı'nda şehid düşmüştür. Hafızların ölümüne çok üzülen *Hz. Ömer*, *Salim*'in de şehid düşmesiyle, "Kur'an daha önceki mukaddes kitapların akibetine uğrayacak, aslı kaybolacak" diye telaşlanarak Halife *Hz. Ebu Bekr*'e müracaat ederek Kur'an'ın bir kitap halinde tedvinini talep etmiş ve böylece Kur'an'ın kitap haline getirilmesi gibi İslam tarihinin en hayırlı işlerinden birine *Salim* (radıyallahu anh)'in şehadeti vesile olmuştur.

İbnu'l-Esir'in Üsdü'l-Gabe'de kaydettiği bir menkibe şöyledir: "Yemame harbi sırasında sancağı muhafaza vazifesi *Salim*'e teklif edilir. Ancak bazıları da: "Hayır, sana bir zarar gelebilir, başka birine verelim" derler. O: "Ben bundan korkarsam, kötü bir Kur'an hamili olurum" der ve sancağı alır. Savaş sırasında sağ elini kaybeder. Sancağı sol eline alır. Sol eli de kesilir, o sancağı kucaklar ve ﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ﴾ (Al-i İmran 144) ﴿وَكَأَيِّنْ مِنْ نَبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ﴾ (Al-i İmran 146) ayetlerini okur. Yere yıkılıp savaşamaz hale gelince arkadaşlarına: "Ebu Huzeyfe ne yaptı?" diye sorar. "Öldürüldü!" denince bir başka şahsı ismen zikredip "ne yaptı?" diye sorar, onun da öldürüldüğü söylenince "Beni ikisi arasına yatırın" der (radıyallahu anhüm).

399-6386 ١٣٣٩ – حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ مُعَاذٍ الضَّرِيرُ. ثنا عَبْدُاللهِ بْنُ جَعْفَرٍ الْمَدَنِيُّ. ثنا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مُجَمِّعٍ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّ مِنْ أَحْسَنِ النَّاسِ صَوْتًا بِالْقُرْآنِ، الَّذِي إِذَا سَمِعْتُمُوهُ يَقْرَأُ، حَسِبْتُمُوهُ يَخْشَى اللهَ».

في الزوائد: إسناده ضعيف لضعف إبراهيم بن إسماعيل بن مجمع، والراوى عنه.

399. (1339) (6386)- *Hz. Cabir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Kur'an'ı okumada sesce insanların en güzeli o kimsedir ki, okurken kendisini dinlediğiniz vakit, Allah'tan korktuğu kanaatine varırsınız."

400-6387 ١٣٤٠ – حَدَّثَنَا رَاشِدُ بْنُ سَعِيدٍ الرَّمْلِيُّ. ثنا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ. ثنا

الأوزاعي. ثنا إسماعيل ابن عبيد الله، عن ميسرة، مولى فضالة، عن فضالة بن عبيد؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «لله أشد أذنا إلى الرجل الحسن الصوت بالقرآن يجهر به، من صاحب القينة إلى قينته».

في الزوائد: إسناده حسن.

400.(1340) (6387)- *Fedali İbnu Ubeyd* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah Telaa hazretleri, güzel sesle Kur'an'ı açıktan okuyan kimseyi dinleme hususunda güzel sesli cariyesini dinleyen erkekten daha çok alâka sahibidir."*

401-6388 ١٣٤١ - حدثنا محمد بن يحيى. ثنا يزيد بن هارون. ثنا محمد بن عمرو، عن أبي سلمة، عن أبي هريرة؛ قال: دخل رسول الله ﷺ المسجد فسمع قراءة رجل فقال: «من هذا؟» فقيل: عبد الله بن قيس. فقال: «لقد أوتي هذا من مزامير آل داود».

في الزوائد: قلت أصله في الصحيحين من حديث أبي موسى. وفي مسلم من حديث بريدة. وفي النسائي من حديث عائشة. وإسناد حديث أبي هريرة، رجاله ثقات.

401. (1341) (6388)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bir gün mescide girince bir kimsenin kıraatini işitmişti: "Bu kim?" diye sordu. "Abdullah İbnu Kays!" denilince: *"Buna Al-i Davud'un mizmarlarından (nağmelerinden) bir mizmar verilmiştir"* buyurdular."

❑ GECE NAMAZINDA KIRAAT

402-6389 ١٣٤٩ - حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة، وعلي بن محمد. قالا: وكيع. ثنا مسعر عن أبي العلاء عن يحيى بن جعدة، عن أم هانئ بنت أبي طالب؛ قالت: كنت أسمع قراءة النبي ﷺ بالليل وأنا على عريشي.

في الزوائد: إسناده صحيح. ورجاله ثقات. ورواه الترمذي في الشمائل، والنسائي في الكبرى.

402. (1349) (6389)- *Ümmü Hâni Bintu Ebi Talib* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Ben evimin damında iken, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın geceleyin (namazda) okuduğu Kur'an'ı işitirdim."

403-6390 ١٣٥٠ - بَكْرُ بنُ خَلَفٍ، أَبُو بِشْرٍ. ثَنَا يَحْيَىٰ بنُ سَعِيدٍ، عَنْ قُدَامَةَ بنِ عَبْدِاللهِ، عَنْ جَسْرَةَ بِنْتِ دَجَاجَةَ؛ قَالَتْ: سَمِعْتُ أَبَا ذَرٍّ يَقُولُ: قَامَ النَّبِيُّ ﷺ بِآيَةٍ حَتَّى أَصْبَحَ يُرَدِّدُهَا. وَالآيَةُ: إِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ، وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات. ثم قال: رواه النسائي في الكبرى، وأحمد في المسند، وابن خزيمة في صحيحه، والحاكم وقال: صحيح.

قال السنديّ: قلت وما تقدم نقله عن ابن خزيمة يقتضي أن لا يكون صحيحاً عنده فليتأمل.

403. (1350) (6390)- *Ebu Zerr* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* sabah oluncaya kadar namazda bir ayeti tekrarlayıp durdu. O ayet şudur: ﴿إِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ **"Eğer sen onlara azab edersen onlar senin kullarındır. Eğer onları affedersen muhakkak ki sen azizsin, hakimsin"** (Maide 118).

AÇIKLAMA:

Son iki hadis gece namazlarında kıraatın sesli olabileceğine delil kılınmıştır. Ümmü Hâni, bu sesi evinin damından işitebilmiştir. Ayrıca sonuncu hadis, namazda bir ayetin tekrar tekrar okunabileceğine delil olmaktadır.

❑ GECE KAÇ REKAT TEHECCÜT?

404-6391 ١٣٥٨ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا شَبَابَةُ، عَنِ ابْنِ أَبِي ذِئْبٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ. ح وحَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَٰنِ بنُ إبراهيمَ الدِّمَشْقِيُّ. ثَنَا الْوَلِيدُ. ثَنَا الأَوْزَاعِيُّ عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ. وهكذا حَدِيثُ أَبِي بَكْرٍ. قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُصَلِّي، مَا بَيْنَ أَنْ يَفْرُغَ مِنْ صَلَاةِ الْعِشَاءِ إِلَى الْفَجْرِ، إِحْدَى عَشْرَةَ رَكْعَةً. يُسَلِّمُ فِي كُلِّ اثْنَتَيْنِ. وَيُوتِرُ بِوَاحِدَةٍ. وَيَسْجُدُ فِيهِنَّ سَجْدَةً، بِقَدْرِ مَا يَقْرَأُ أَحَدُكُمْ خَمْسِينَ آيَةً، قَبْلَ أَنْ يَرْفَعَ رَأْسَهُ، فَإِذَا سَكَتَ الْمُؤَذِّنُ مِنَ الأَذَانِ الأَوَّلِ مِنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ، قَامَ فَرَكَعَ رَكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات. روى مسلم بعضه.

404. (1358) (6391)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* yatsı namazından boşaldığı vakitten fecı vaktine kadar onbir rekat namaz kılardı, her iki rekatta bir selam verirdi, bir rekatle de vitirde bulunurdu (yani tek kılardı). Bütün rekatleı sırasında, secdeleri öyle uzun tutardı ki, siz bir secde esnasında, dahε başını kaldırmadan elli ayet okuyabilirdiniz. Müezzin sabah namazının birinci ezanını tamamlayınca kalkar, hafif iki rekat namaz kılardı."

❑ GECENİN EN EFDAL VAKTİ

405-6392 ١٣٦٤ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. وَمُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ الْوَلِيدِ. قَالُوا: ثنا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ. ثنا شُعْبَةُ، عَنْ يَعْلَى بْنِ عَطَاءٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ طَلْقٍ، عَنْ عَبْدِالرَّحْمَـٰنِ بْنِ الْبَيْلَمَانِيِّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ عَبَسَةَ؛ قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ. فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ! مَنْ أَسْلَمَ مَعَكَ؟ قَالَ: «حُرٌّ وَعَبْدٌ» قُلْتُ: هَلْ مِنْ سَاعَةٍ أَقْرَبُ إِلَى اللهِ مِنْ أُخْرَى؟ قَالَ «نَعَمْ. جَوْفُ اللَّيْلِ الأَوْسَطُ».

في الزوائد: عبدالرحمن بن البيلمانيّ قيل: لا يعرف أنه سمع من أحد من الصحابة إلا من سرف، ويزيد بن طلق. قال ابن حبان: يروى المراسيل.

405. (1364) (6392)- *Amr İbnu Abese* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a gelip: "Ey Allah'ın Resulü! Kim seninle birlikte (ilk defa) müslüman oldu?" diye sordum. *"Bir hür, bir köle!"* buyurdular. Ben: "Allah'a daha yakın (olunan) bir saat var mı?" dedim *"Evet, gecenin son yarısı (Allah'a daha yakın olunan saattir)"* buyurdular."

406-6393 ١٣٦٥ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا عُبَيْدُ اللهِ، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الأَسْوَدِ، عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَنَامُ أَوَّلَ اللَّيْلِ، وَيُحْيِي آخِرَهُ.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات. وأبو إسحق، وإن اختلط بأخرة، فإن إسرائيل روى عنه قبل الاختلاط. ومن طريق روى له الشيخان.

406. (1365) (6393)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulul-

lah *(aleyhissalâtu vesselâm)* gecenin evvelinde uyur, son kısmını (ibadetle) ihya ederdi."

407-6394 ١٣٦٧ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُصْعَبٍ، عَنِ الأَوْزَاعِيِّ، عَنْ يَحْيَىٰ ابْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ هِلاَلِ بْنِ أَبِي مَيْمُونَةَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ رِفَاعَةَ الْجُهَنِيِّ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّ اللهَ يُمْهِلُ. حَتَّى إِذَا ذَهَبَ مِنَ اللَّيْلِ نِصْفُهُ أَوْ ثُلُثَاهُ، قَالَ: لاَ يَسْأَلَنَّ عِبَادِي غَيْرِي. مَنْ يَدْعُنِي أَسْتَجِبْ لَهُ. مَنْ يَسْأَلْنِي أُعْطِهِ. مَنْ يَسْتَغْفِرْنِي أَغْفِرْ لَهُ. حَتَّى يَطْلُعَ الْفَجْرُ».

في الزوائد: في إسناده محمد بن مصعب، ضعيف. قال صالح بن محمد: عامة أحاديثه عن الأوزاعيّ مقلوبة.

407. (1367) (6394)- *Rıfâ'atü'l-Cühenî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah Teala hazretleri gecenin yarısı veya üçte ikisi geçinciye kadar (günahların kaydını) geciktirir. Sonra: "Sakın kullarım benden başkasından bir talepte bulunmasınlar! Kim ben Azimüşşan'dan talep ederse, istediğine icabet eder, duasını kabul ederim.. Kim benden af dilerse onu affederim, bu hal fecir doğuncaya kadar devam eder"* buyurur."

❑ AKŞAM YATSI ARASI NAMAZ

408-6395 ١٣٧٣ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ. ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ الْوَلِيدِ الْمَدِينِيُّ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ: «مَنْ صَلَّى، بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ عِشْرِينَ رَكْعَةً، بَنَى اللهُ لَهُ بَيْتاً فِي الْجَنَّةِ».

في الزوائد: في إسناده يعقوب بن الوليد، اتفقوا على ضعفه. قال فيه الإمام أحمد: من الكذّابين الكبار، وكان يضع الحديث.

408. (1373) (6395)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim akşamla yatsı arasında yirmi rekat namaz kılarsa Allah ona cennette bir köşk yapar."*

❑ EVDE NAFİLE

409-6396 ١٣٧٥ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا أَبُو الأَحْوَصِ، عَنْ طَارِقٍ،

عَنْ عَاصِمِ ابْنِ عَمْرٍو؛ قَالَ: خَرَجَ نَفَرٌ مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ إِلَـى عُمَرَ. فَلَمَّا قَدِمُوا عَلَيْهِ، قَالَ لَهُمْ مِمَّنْ أَنْتُمْ؟ قَالُوا: مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ. قَالَ: فَبِإِذْنٍ جِئْتُمْ؟ قَالُـوا: نَعَمْ. قَالَ: فَسَأَلُوهُ عَنْ صَلاَةِ الـرَّجُلِ فِي بَيْتِهِ. فَقَالَ عُمَرُ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَقَالَ: «أَمَّا صَلاَةُ الرَّجُلِ فِي بَيْتِهِ فَنُورٌ. فَنَوِّرُوا بُيُوتَكُمْ».

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي الْحُسَيْنِ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ جَعْفَرٍ. قَالَ: ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ عَمْرٍو عَنْ زَيْدِ بْنِ أَبِي أُنَيْسَةَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ عُمَيْرٍ، مَوْلَىٰ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، نَحْوَهُ.

الحديث قد ذكره المصنف بطريقين. وفي الزوائد: مدار الطريقين على عاصم بن عمرو، وهو ضعيف، ذكره العقيليّ في الضعفاء. وقال البخاري: لم يثبت حديثه.

409. (1375) (6396)- *Asım İbnu Amr* anlatıyor: "Irak ahalisinden bir grup, Hz. Ömer'e gitmek üzere yola çıktı. Yanına geldikleri vakit Hz Ömer onlara:

"Siz kimlerdensiniz? diye sordu. Onlar: "Biz Irak ahalisindeniz!" dediler. "İzinli olarak mı geldiniz?" dedi. Onlar: "Evet!" dediler. Onlar Hz Ömer (radıyallahu anh)'tan kişinin evde kıldığı namazın hükmünü sordular. Hz. Ömer: "Ben Resulullah'a bu hususta sormuştum da: *"Kişinin evinde kıldığı namazı nurdur, öyleyse evlerinizi nurlandırın"* buyurdu" dedi.

410-6397 ١٣٧٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَـىٰ. قَالاَ: ثَنَا عَبْدُالـرَّحْمَـٰنِ بْنُ مَهْدِيٍّ. ثَنَا سُفْيَانُ عَنِ الأَعْمَشِ عَنْ أَبِي سُفْيَانَ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللهِ عَنْ أَبِي سَعِيـدٍ الْخُدْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِذَا قَضَى أَحَدُكُمْ صَلاَتَهُ، فَلْيَجْعَلْ لِبَيْتِهِ مِنْهَا نَصِيباً. فَإِنَّ اللهَ جَاعِلٌ فِي بَيْتِهِ مِنْ صَلاَتِهِ خَيْراً».

في الزوائد: رجاله ثقات.

410. (1376) (6397)- *Ebu Saidi'l-Hudrî* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki:

"Sizden biri namazını kılınca, ondan evi için de bir nasib ayırsın Zira Allah Teala hazretleri, onun evine, namazından bir hayır bırakır."

411-6398 ١٣٧٨- حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ، بَكْرُ بْنُ خَلَفٍ. ثنا عَبْدُالرَّحْمٰنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، عَنْ مُعَاوِيَةَ ابْنِ صَالِحٍ، عَنِ الْعَلاَءِ بْنِ الْحَارِثِ عَنْ حَرَامِ بْنِ مُعَاوِيَةَ، عَنْ عَمِّهِ عَبْدِاللهِ بْنِ سَعْدٍ؛ قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ: أَيُّمَا أَفْضَلُ؟ الصَّلاَةُ فِي بَيْتِي أَوِ الصَّلاَةُ فِي الْمَسْجِدِ؟ قَالَ «أَلاَ تَرَى إِلَى بَيْتِي؟ مَا أَقْرَبَهُ مِنَ الْمَسْجِدِ! فَلأَنْ أُصَلِّيَ فِي بَيْتِي أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُصَلِّيَ فِي الْمَسْجِدِ. إِلاَّ أَنْ تَكُونَ صَلاَةً مَكْتُوبَةً».

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

411. (1378) (6398)- *Abdullah İbnu Sad* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ben Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a: "Evdeki namaz mı, mescideki namaz mı daha efdal?" diye sordum. Şu cevabı verdi:

"Evime bakmıyor musun, mescide ne kadar yakın! Farzlar hariç, evimde kılmam, benim nazarımda mescidde kılmamdan daha makbuldür."

AÇIKLAMA:

Daha önce de geçtiği üzere, kişi farzlarını mescidde kılmalıdır, nafileleri de evinde. Nafileyi evde kılmak, mescidde kılmaktan efdaldir, faziletçe, sevapca üstündür. Çünkü riyadan uzaktır, ev halkı da namazı görerek ibret almakta, bilhassa küçüklere güzel örnek olunmaktadır.

❑ HACET NAMAZI

412-6399 ١٣٨٤- حَدَّثَنَا سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ. ثنا أَبُو عَاصِمٍ الْعَبَّادَانِيُّ، عَنْ فَائِدِ بْنِ عَبْدِالرَّحْمٰنِ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى الأَسْلَمِيِّ؛ قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ فَقَالَ: «مَنْ كَانَتْ لَهُ حَاجَةٌ إِلَى اللهِ، أَوْ إِلَى أَحَدٍ مِنْ خَلْقِهِ، فَلْيَتَوَضَّأْ وَلْيُصَلِّ رَكْعَتَيْنِ. ثُمَّ لِيَقُلْ: لاَ إِلٰهَ إِلاَّ اللهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ. سُبْحَانَ اللهِ رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ. الْحَمْدُ لِلهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. اللَّهُمَّ! إِنِّي أَسْأَلُكَ مُوجِبَاتِ رَحْمَتِكَ، وَعَزَائِمَ مَغْفِرَتِكَ، وَالْغَنِيمَةَ مِنْ كُلِّ بِرٍّ، وَالسَّلاَمَةَ مِنْ كُلِّ إِثْمٍ. أَسْأَلُكَ أَلاَّ تَدَعَ لِي ذَنْبًا إِلاَّ غَفَرْتَهُ. وَلاَ هَمًّا إِلاَّ فَرَّجْتَهُ، وَلاَ حَاجَةً هِيَ لَكَ رِضًا إِلاَّ قَضَيْتَهَا لِي. ثُمَّ يَسْأَلُ اللهَ مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ مَاشَاءَ. فَإِنَّهُ يُقَدَّرُ».

هذا الحديث قد أخرجه الترمذي وقال: هذا حديث غريب، وفي إسناده مقال. لأن فائد بن عبدالرحمن يضعف في الحديث. وفائد هو أبو الورقا.

412. (1384) (6399)- *Abdullah İbnu Ebi Evfa el-Eslemî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "(Bir gün) Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* yanımıza geldi ve: *"Kimin Allah'a veya mahlukatından birine bir haceti varsa abdest alsın, iki rekat namaz kılsın, sonra şu duayı okusun: Lailahe illallahu'l-Halimu'l-kerim. Sübhanallahi Rabbi'l-Arşı'l-azim. Elhamdülillahi Rabbi'l-Alemin. Allahümme inni eselüke mucibatı rahmetike ve azâime mağfiretike ve'l-ganimete min külli birrin Vesselamete min külli ismin, Es'elüke ella teda'a li zenben illa ğafartehü. Ve la hemmen illa ferrectehu vela haceten hiye leke rıdan illa kaday tehali (Halim ve kerim olan Allah'tan başka ilah yoktur. Büyük Arşın Rabbi noksan sıfatlardan mukaddestir. Hamd alemlerin Rabbine aittir. Allahım, Şüphesiz ben, senin rahmetine vesile olan sebepleri, mağfiretini gerektiren hasletleri, her hayrın ganimetlerini ve her günahtan selamette olmayı senden dilerim. Allahım! Her günahımı bağışlamanı, her kederimi gidermeni, rızana uyan her dileğimi görmeni senden talep ediyorum.)"*

Sonra Allah'tan dünya ve ahiretle ilgili ne dilerse ister, çünkü şüphesiz (o dilek) takdir edilir."

❑ ŞABAN'IN ONDÖRDÜ

413-6400 ١٣٨٨ - حَدَّثنا الْحَسن بن عَليٍّ الْخَلاَّلُ. ثنا عَبْدُالـــرَّزَّاق. أَنبأنا ابن أبي سبرة. عن إبراهيم بنِ مُحَمَّد، عن معاوية بنِ عبدِالله بنِ جعفرٍ، عن أبيــه، عن عليٍّ بنِ أبـــي طالب؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «إذا كانت ليلةُ الـــنِّصفِ من شعبان، فقوموا ليلَها وصوموا نهارها. فإنَّ الله ينزل فيها لغروب الشمس إلى سماء الدُّنيا. فيقول: ألا من مستغفرٍ لي فأغفرَ له! ألا مسترزق فأرزقه! ألا مبتلى فأعافيه! ألاَ كذا ألاَ كذا، حتَّى يطلُع الفجر».

في الزوائد: إسناده ضعيف، لضعف ابن أبي يسرة، واسمه أبو بكر بن عبدالله بن محمد بن أبي يسرة. قال فيه أحمد بن حنبل وابن معين: يضع الحديث.

413. (1388) (6400)- *Hz. Ali* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Şaban ayının onbeşinci gecesi olduğu zaman gecesinde namaz kılın, gündüzünde de oruç tutun. Çünkü*

Allah Teala hazretleri, o gün, güneşin batmasıyla, dünya semasına iner ve şöyle der: "Bana istiğfar eden yok mu mağfiret etsem! Benden rızık isteyen yok mu rızık versem, belaya maruz kalan yok mu afiyet versem... şöyle olan yok mu, böyle olan yok mu?" Bu hal fecrin sökmesine kadar devam eder."

414-6401 ١٣٩٠ – حَدَّثَنَا رَاشِدُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ رَاشِدٍ الرَّمْلِيُّ. ثَنَا الْوَلِيدُ، عَنِ ابْنِ لَهِيعَةَ، عَنِ الضَّحَّاكِ بْنِ أَيْمَنَ، عَنِ الضَّحَّاكِ بْنِ عَبْدِالرَّحْمَٰنِ بْنِ عَرْزَبٍ، عَنْ أَبِي مُوسَىٰ الْأَشْعَرِيِّ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ؛ قَالَ: «إِنَّ اللهَ لَيَطَّلِعُ فِي لَيْلَةِ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ. فَيَغْفِرُ لِجَمِيعِ خَلْقِهِ. إِلَّا لِمُشْرِكٍ أَوْ مُشَاحِنٍ».

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ. ثَنَا أَبُو الْأَسْوَدِ، النَّضْرُ بْنُ عَبْدِالْجَبَّارِ. ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنِ الزُّبَيْرِ ابْنِ سُلَيْمٍ، عَنِ الضَّحَّاكِ بْنِ عَبْدِالرَّحْمَٰنِ عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا مُوسَىٰ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، نَحْوَهُ.

في الزوائد: إسناده ضعيف لضعف عبدالله بن لهيعة وتدليس الوليد بن مسلم.

قال السندي: ابن عرزب لم يلق أبا موسى. قاله المنذري، كذا بخطه.

414. (1390) (6401)- *Ebu Musa el-Eş'ari* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah Teala hazretleri, Şaban ayının onbeşinci gecesi (kullarına rahmetle) nazar eder ve müşrikle, müşahin (kindar bencil) hariç herkese mağfiret buyurur."*

❑ ŞÜKÜR SECDESİ

415-6402 ١٣٩١ – حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ، بَكْرُ بْنُ خَلَفٍ. ثَنَا سَلَمَةُ بْنُ رَجَاءٍ. حَدَّثَتْنِي شَعْثَاءُ، عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ أَبِي أَوْفَىٰ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ صَلَّىٰ، يَوْمَ بُشِّرَ بِرَأْسِ أَبِي جَهْلٍ، رَكْعَتَيْنِ.

في الزوائد: في إسناده شعثاء، ولم أر من تكلم فيها لا بجرح ولا بتوثيق. وسلمة بن رجاء، لينه ابن معين وقال ابن عدي: حدث بأحاديث لا يتابع عليها. وقال النسائي: ضعيف. وقال الدارقطني: ينفرد عن الثقات بأحاديث. وقال أبو زرعة: صدوق. وقال أبو حاتم: ما بأحاديثه بأس. وذكره ابن حبان في الثقات.

415. (1391) (6402)- *Abdullah İbnu Ebi Evfa* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Ebu Cehl'in başının kesildiği müjdelendiği gün, iki rek'at şükür namazı kıldı."

416-6403 ١٣٩٢ – حَدَّثَنَا يَحيَـىٰ بن عُثْمَانَ بنِ صَالِحٍ الْمِصرِيِّ. ثَنَا أَبِي ثَنَا ابنُ لَهِيعَةَ، عَن يزيد ابنِ أَبِي حبيبٍ، عَن عمرو بنِ الْوَلِيـدِ بنِ عَبْدَةَ السَّهْمِيِّ، عَن أَنسِ بنِ مَالِكٍ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ بُشِّرَ بِحَاجَةٍ، فَخَرَّ سَاجِداً.

في الزوائد: في إسناده ابن لهيعة، وهو ضعيف.

416. (1392) (6403)- *Enes İbnu Malik* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, ciddi bir ihtiyacının görüldüğü hususunda müjdelenmişti, bunun üzerine hemen secdeye kapandı."

417-6404 ١٣٩٣ – حَدَّثَنَا مُحمَّدُ بن يَحيَىٰ. ثَنَا عَبدُالرَّزَّاقِ، عَن مَعمَرٍ، عَنِ الزُّهرِيِّ، عَن عَبدِالرَّحمٰنِ بنِ كَعبِ بنِ مَالِكٍ، عَن أَبِيهِ؛ قَالَ: لَمَّا تَابَ اللهُ عَلَيهِ خَرَّ سَاجِداً.

في الزوائد: هذا الحديث موقوف ولكنه صحيح الاسناد ورجاله ثقات. وقد روى عن أبي بكر وعليّ نحو هذا.

417. (1393) (6404)- *Ka'b İbnu Malik* (radıyallahu anh), Allah tevbesini kabul edince derhal secdeye kapanmıştır.

❑ NAMAZ GÜNAHA KEFARETTİR

418-6405 ١٣٩٧ – حَدَّثَنَا عَبدُاللهِ بنُ أَبِي زِيَادٍ. ثَنَا يَعقُوبُ بنُ إِبرَاهِيـمَ بنِ سَعِيـدٍ. حَدَّثَنِي ابنُ أَخِي ابنِ شِهَابٍ، عَن عَمِّهِ. حَدَّثَنِي صَالِحُ بنُ عَبدِاللهِ بنِ أَبِي فَروَةَ؛ أَنَّ عَامِرَ بنَ سَعدٍ أَخبَرَهُ؛ قَالَ: سَمِعتُ أَبَانَ بنَ عُثمَانَ يَقُولُ: قَالَ عُثمَانُ: سَمِعتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «أَرَأَيتَ لَو كَانَ بِفِنَـاءِ أَحَدِكُم نَهرٌ يَجرِي يَغتَسِلُ فِيـهِ كُلَّ يَومٍ خَمسَ مَرَّاتٍ، مَا كَانَ يَبقَى مِن دَرَنِهِ؟» قَالَ: لَا شَيءَ. قَالَ: «فَـإِنَّ الصَّلَاةَ تُذهِبُ الذُّنُوبَ كَمَا يُذهِبُ المَاءُ الدَّرَنَ».

في الزوائد: حديث عثمان بن عفان رجاله ثقات. ورواه الترمذي والنسائي من حديث أبي هريرة.

418. (1397) (6405)- *Osman İbnu Affan* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın şöyle söylediğini işittim:

"Birinizin evinin avlusunda bir nehir aksa da bunun içinde günde beş sefer yıkansa acaba bedeninde hiç kir kalır mı?" Aleyhissalâtu vesselâm'ın muhatabı "Hiç bir şey kalmaz!" dedi. Resulullah da: *"İşte namaz da böyledir, suyun kiri pası giderdiği gibi o da günahları giderir."*

Fasıldan Fasıla 1/162-163. sayfalarda bir tevafuk eseri aynı başlıkla yer alan bölümü iktibas etmekte fayda mülahaza ettik. Bu bölümde Fethullah Gülen Hocaefendi şöyle diyor:

Namaz Günahlara Keffarettir

Evet, namaz kamil manada kılınırsa, -birçok hadis-i şerifte de işaret buyurulduğu gibi- günahları siler,temizler. Zira namazda tevbenin şuur haline gelmesi sözkonusudur. Yani, namaz ile yapılan tevbe kasdî ve iradî olmamakla beraber, insanın namazla bütünleşmesi ve bu bütünlük içinde Rabbin huzuruna gelmesi onda tevbe adına birşuur mayalar. Yeterki, namaz istenen ölçüler çerçevesinde eda edilmiş olsun.

Diğer taraftan namaz, yekpare tevbe demektir.Tevbe namazın bütün rükünlerine öyle sinmiştir ki, onu tevbeden ayrı mütalaa etmek adeta imkânsızdır. Her tevbe elbet namaz değildir; fakat şuurla kılınmış her namaz aynı zamanda bir tevbedir.

Hadislerde, günahlara kefaret olan namaz hakkında her hangi bir kayıt ve isimlendirme yoktur. Bundan da, her namazın böyle potansiyel bir güce sahip olduğu manasını anlayabiliriz. Ne var ki, namazın böyle bir tesir icra edebilmesi için öncelikle onun istenen seviyede yerine getirilmesi lazımdır.

Burada, konuyla ilgili hadislerden anlaşılabilecek şöyle bir nükteye de dikkatinizi çekmek istiyorum: Cenab-ı Hakk dilerse her namazda günahları affedebilir. Ancak kul, günahının ızdırabını, yirmidört saat gönlünde duymalıdırki, bu, o günahların affına ciddi bir davetiye olsun ve o gün işlenen günahlara mukabil, yine o gün dolu dolu tevbeyle geçsin.. ve kul, bu tevbenin kabulünü o günün bütün namazlarında arasın; arasın ve bulmaya çalışsın. Her gününü böyle geçirenler için, bu şuurla namazın eda edilmesi de ayrı birlütuf olsa gerek. İşte namazınbizzat isimlendirilerek söylenmemesinde bir de böyle bir nükte var! Nasıl ki, Ramazan içinde kadir gecesi, cuma içinde duaların makbul olduğu vakit gizlidir ve bununla da bütün Ramazan ayının ve bütün cuma gününün değerlendirilmesi hikmeti gözetilmiştir. Bunun gibi, günaha kefaret olacak namaz da gizli tutulmuşturki, insan her namazında bunu arasın ve namazını bu duygularla eda etsin. Neticede de, namazlarından herhangi birinde kefaret meyvesini devşirmiş olsun.(*)

(*) M. Fethullah Gülen, Fasıldan Fasıla 1/162-163..

❑ BEŞ VAKİT NAMAZIN FARZ OLUŞU

419-6406 ١٤٠٠ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ خَلاَّدٍ الْبَاهِلِيُّ. ثَنَا الْوَلِيدُ. ثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ عُصْمٍ أَبِي عَلْوَانَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: أُمِرَ نَبِيُّكُمْ ﷺ بِخَمْسِينَ صَلاَةً. فَنَازَلَ رَبَّكُمْ أَنْ يَجْعَلَهَا خَمْسَ صَلَوَاتٍ.

في الزوائد: روى ابن ماجة هذا الحديث عن ابن عباس. والصواب عن ابن عمر كما هو في أبي داود. ثم قال: وإسناد حديث ابن عباس واهٍ، لقصور عبدالله بن عُصْم وأبي الوليد الطيالسيّ عن درجة أهل الحفظ والإتقان.

419. (1400) (6406)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Peygamberiniz (Mirac gecesinde) elli vakit namazla emrolundu. Sonra bunu beşe indirinceye kadar Rabbinize müracaatta bulundu."

420-6407 ١٤٠٣ – حَدَّثَنَا يَحْيَىٰ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ سَعِيدِ بْنِ كَثِيرِ بْنِ دِينَارٍ الْحِمْصِيُّ. ثَنَا بَقِيَّةُ بْنُ الْوَلِيدِ. ثَنَا ضُبَارَةُ بْنُ عَبْدِاللهِ بْنِ أَبِي السَّلِيلِ. أَخْبَرَنِي دُوَيْدُ بْنُ نَافِعٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ؛ قَالَ: قَالَ سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ: إِنَّ أَبَا قَتَادَةَ بْنَ رِبْعِيٍّ أَخْبَرَهُ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: افْتَرَضْتُ عَلَى أُمَّتِكَ خَمْسَ صَلَوَاتٍ. وَعَهِدْتُ عِنْدِي عَهْداً أَنَّهُ مَنْ حَافَظَ عَلَيْهِنَّ لِوَقْتِهِنَّ أَدْخَلْتُهُ الْجَنَّةَ. وَمَنْ لَمْ يُحَافِظْ عَلَيْهِنَّ، فَلاَ عَهْدَ لَهُ عِنْدِي».

في الزوائد: في إسناده نظر من أجل ضبارة ودويد.

420. (1403) (6407)- *Ebu Katade İbnu Rıb'î* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah-u Zülcelal hazretleri buyurdu ki: "Senin ümmetine beş vakit namazı farz kıldım ve kim bunu vaktinde kılmaya devam ederse onu cennete koyacağım diye katımda ahidde bulundum. Kim de bunu vaktinde kılmaya devam etmezse katımda onun için hiçbir ahid yoktur."*

❑ MESCİD-İ HARAM VE MESCİD-İ NEBİ'DE NAMAZIN FAZİLETİ

421-6408 ١٤٠٦ – حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَسَدٍ. ثَنَا زَكَرِيَّا بْنُ عَدِيٍّ، أَنْبَأَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ عَبْدِالْكَرِيمِ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ جَابِرٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ «صَلاَةٌ

فِي مَسْجِدِي أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ. إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ. وَصَلَاةٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَفْضَلُ مِنْ مِائَةِ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ».

في الزوائد: إسناد حديث جابر صحيح ورجاله ثقات. لأن إسماعيل بن أسد وثقه البزار والدارقطني والذهبي في الكاشف. وقال أبو حاتم: صدوق. وباقي رجال الإسناد محتج بهم في الصحيحين.

421. (1406) (6408)- *Hz. Cabir* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, buyurdular ki: "Benim mescidimde kılınacak bir namaz, onun dışındaki mescidlerde kılınan bir namazdan efdaldir. Ancak Mescid-i Haram hariç. Zira Mescid-i Haram'da kılınan bir namaz, diğer mescidlerde kılınan yüzbin namazdan efdaldir."

Ka'be, Ravza ve bir sonraki hadiste ele alınan Mescid-i Aksa ile ilgili olarak, bu kudsî mekanları kendi orjinal uslubuyla ele alıp anlatan M. Fethullah Gülen Hocaefendi'nin üç makalesini birlikte okuyalım.

Ka'be

Ka'be; mü'minlerin kalbinin müşterek attığı bir mihrâb ve "insanlar için vaz'edilen ilk ev.." takdir ve tebciliyle yüceltilmiş bir ma'beddir. Temeli, yeryüzünde henüz, harcın, taşın, tuğlanın bilinmediği bir dönemde, gökler ötesi âlemlerde plânlandı ve durulardan duru bir Nebî'nin eliyle gerçekleştirildi. Oturduğu zeminin o işe tahsisi, Adem nebînin yeryüzüne teşrîfinden yıllar ve yıllar önce kararlaştırılmıştı. Öyle ki, birgün melekler Hazret-i Âdem'le karşılaştıklarında *"Sen, varedilmeden evvel bizler defaatla Ka'be'yi tavaf ettik"* diyeceklerdir. Tufandan sonra "Hatırla o zamanı ki, İbrâhim ve İsmail (a.s.) Ka'be'nin temellerini yükseltti ve şöyle dediler: Ey Rabbimiz, bizden bu hayırlı işi kabul buyur!" ilâhî beyânıyla, peygamberler babası Hazreti İbrâhim ve onun oğlu İsmâil (a.s.) dümdüz olmuş Ka'be arsası üzerinde onu yeniden inşâ ettiler.

Arzın merkezinden *"Sidret'ül-Müntehâ"*ya kadar ins, cin ve meleğin her zaman çevresinde dönüp durduğu bir amûd-i nûrâni "(nurdan sütun)" nin yeryüzünde mücessem bir kesiti sayılan Ka'be, her lahza görünür-görünmez milyarlarca temiz ruhun, harimine can atıp vuslat aradığı, öyle eşi-menendi olmayan bir binâdır ki, kıymeti semâlara eşittir dense sezâdır.. zaten o gökte ve yerde Allah'ın evi manasına "Beytullah" olarak yâd edilmektedir.

Her yıl ehli îmân, dünyânın dörtbir yanından, uçak, vapur ve otomobillerle onun yumuşak; yemyeşil ve ötelere açık sıcak iklimine koşar ve

daha yolun başında bütün günlük endişe ve telaşlardan sıyrılarak, sırtındaki sâde temiz ve beyaz urbâlarıyla tarifi imkânsız bir imrendiriciliğe ulaşır ve âdetâ meleklerle atbaşı hâle gelir.

Bu kutlu yolculukta az-çok hemen herkes, bambaşka bir âlemin sahillerinde farklı bir dünyâya doğru yol aldığını duyar gibi olur ve bütün seyahat esnasında hep hayret kuşaklarında dolaşır durur.. kâh, ulu bir çınarın duruşu gibi vakarlı, kâh bir korunun sükûtunu andırır mahiyette heybetli ve kâh bir denizin ürperticiliğini hatırlatır şekilde azametli.. ama mutlaka samimi ve ihlaslı.

Ka'be yolları oldukça uzun, mesafeler de insafsızdır. Tasavvuf yolunun seyr u sülûku, tasfiyenin çilesi, cennet çevresinin tepeleri, cehennem civarının çukurları gibi, bu mübârek seferin de bir kısım sıkıntıları vardır; ama bunlar, rûhî gerilimin daha da artması ve iç hazırlığın tamamlanması için şarttır. Bu uzun yolculukta herkes derecesine göre kendini hazırlar.. dolabildiğince dolar.. gerilir ve büyük bir birikimle gider oraya ulaşır.

Bu mübârek yolculuk, eski zamanlarda, atlarla, develerle yapılırdı. O devirde hacılar, Ka'be'ye varıncaya kadar yüzlerce makam, yüzlerce merkade uğrar, Enbiyâyı izâmın yaşadığı yerleri ziyâret eder; hayâlen onlarla buluşur-görüşür.. evliyâ ve asfiyanın meclislerine koşar, onların aydınlık ikliminden ışık alır ve bu masmavi, ma'na dolu yollarda yüzüyor gibi yolculuk yapar.. bir güzellik, bir şiir, bir romantizm banyosu almışçasına ruhunun gücüyle silahlanır, ma'nâ âlemlerinden gelecek vâridâtı duymaya hazır hâle gelir ve sonra da gidip Hakk kapısının tokmağına dokunurlardı...

Evet, bütün bir yol boyu görüp duydukları şeylerden, kalblerinde, ruhlarında hasıl olan en derin seziş ve duyuş kabiliyetleriyle gidip Ka'be'ye ulaştıklarında, onu, başı gökler ötesi âlemlere uzanmış; oradan ziyaretçilerine bakıyor ve için için bir iştiyakla onları bekliyor bulur ve şiddetli bir vuslat arzusuyla kendilerini onun kucağına atarlardı. Evet, onun vakarlı bir yüze benzeyen cephesini ve bu nurlu çehrenin çevresinde mermerlere akseden gölgesini.. göklere doğru uzayıp giden ma'nâsını, etrafa ışık yağdıran atmosferini gören her gönül, kendince bir şeyler duymaya, bu derin sîmânın arkasındaki ma'nâları sezmeye ve bu mübârek yolculuğa sebep teşkil eden gâyedeki hazzı, en derin bir ibâdet neşvesi içinde tanımaya başlar ve zevklerin en erişilmezine erer..

Ka'be; bulunduğu noktaya o kadar uygundur ki, ona dikkatlice bakan herkes, bulunduğu yerle, onun ruh ve manası arasındaki sımsıkı râbıtayı hemen sezebilir. Sanki o, hariçten getirilmiş rastgele malzeme ile değil de yerden fşıkırıp çıkmış veya gökte melekler tarafından inşâ e-

dilip bilahere yeryüzüne indirilmiş gibidir. O, yanıbaşındaki, yanmış kavrulmuş, büyük-küçük, dağ-tepe ve taş yığınları arasında, bir zikir halkasındaki serzâkire benzer. Çevresindeki herşey onun iniltileriyle inler, onunla yukarılara el kaldırır ve sonra da sessizce onu dinlemeye koyulur.

Ka'be; dost mahremiyetine açık bir haremlik, çevresi ise ağyâra da açık bir selâmlık, Safâ-Merve hakikat semâsını temâşa için hazırlanmış birer kameriye, Makam-ı İbrahîm ötelere yükselten nurlu bir merdiven, Zemzem kuyusu da bu aşk meclisinde bir sâkî gibidir. Bunların bütünü aşk yolcusunu birden selâmlayınca, insan âdetâ uhrevîleşir, ruhuna açılan pencerelerle "melekût âlemini" temâşâya başlar ve bütün bütün insan muhayyilesi, öyle geniş ufuklara yelken açar ki, bir adım daha atsa kendini ötelerin hülyâlı mavilikleri içine girecekmiş gibi sanır..

Ka'be, yeryüzü binâlarındandır ve gerekli materyal de kendi çevresinden tedarik edilerek inşâ edilmiştir ama sanki O, amâ'nın[1] bağrında kök salıp gelişmiş ve bütün varlığın, esrârını ruhunda taşıyan bir nilüfer gibidir; hem arzla hem de semâsıyla doğrudan doğruya olmasa bile dolaylı bir alakasının var olduğu sezilir. O, geçmiş bütün devirlerden değişik çizgilerle en asil, en soylu, en eski bir târihî pırlanta ve aynı zamanda değerini katkat arttırarak hep yeni kalabilmiş atik ve antik bir binadır; Hazret-i Âdem, sulbünden gelen bütün nesillerin ruh, karakter ve mizaçlarında en önemli bir kaynak olduğu gibi, Ka'be de yeryüzünde binâ ve inşaat vak'asının ruh, ma'nâ ve muhtevasını taşıyan sırlı bir evdir.

O'nun hariminde her zaman, Cennetlerden esip gelen ve hakikata açık gönüllere dolan bayıltıcı, Firdevsi kokular duyulur. Her an dünyanın dörtbir yanından koşup O'na gelenler, O'nu gördükleri andan itibaren kendilerinden geçer ve bu umûmî mihrâbın etrafında, ışığın çevresinde rakseden kelebekler gibi pervâz eder durur ve bütün ışıkların hakiki kaynağıyla daha yakından temas yollarını araştırırlar. Kendinden geçmiş gönül erlerinin tavafı, zâhiren Ka'be'nin çevresinde olmaktadır; hakikatta ise, bu deveran kalbe dayalı nurdan bir helezon içinde mekânsızlıkta cereyan etmektedir.

O'nun iklimine ulaşan ve O'nunla bulaşan âşık ruhlar, zaten özlerinde mevcud olan o yüksek düşünce ve tasavvurlarda daha da derinleşerek onun büyüsünü daha da bir başka duymaya başlarlar.

Böylelerinin nazarında Ka'be, Hakk katındaki yeri, insanlar nazarındaki ma'nâsı, rûhu, özü ve değerleriyle onlara şiir söyleyen, nasihat eden, ders veren bir üstad halini alır ve onların ruhların sürekli birşeyler fısıldar.

1- Amâ: Varlığın eter ötesi safhası veya semaların bir bulutsu, görünümünde olduğu ilk ân.. Tasavvufta, Vâhidiyet tecellisi.

Ka'be çevresinde, her vazife ve mükellefiyetin kendine göre bir büyüsü vardır. Ve imânlı sinelerin, büyünün tesirinde kalmamaları da düşünülemez. Her lahza onun çevresinde dönen, zaman zaman büyüyen ve büyüdükçe bir sel hâlini alıp o mübârek mekanın her yanını dolduran tavaftaki ruhlar; o çağlayan içinde duydukları heyecan ve cezbe ile kendilerini bütün bütün unutur, ledünnî ve ruhânî bir başka âleme uyanırlar. Orada, her söz, her duâ ve her yakarışta kendi aşk ve iştiyaklarının dile getirildiğini hisseder, kalblerdeki en mahrem duyguların, duyulmadık en mahrem kelimelerle seslendirildiğine şahid olur ve bütün ömür boyu, buradaki ses, ışık ve mûsikîyle bütünleşen hislerle, en erişilmez hazları, en ölümsüz hâtırâları içinde elde etmiş olurlar.[2]

Ravzâ

Ravzâ, bize dünyâda bulunmanın ruhunu duyuran biricik binâdır. Bu mübârek binâ ile münasebet ve kalbî alâkalarımız, bizde öyle kudsî heyecanlar hasıl eder ki; onu düşünüp, onun hakkında birşeyler söylerken, sanki iffetiyle tanıdığımız bir nâmus âbidesini anlatıyor gibi yanlışın en küçüğüne dahi düşmeyelim diye korkar ve tirtir titreriz. Onun aydınlık semtine dehalet eden her ruh, vicdanın derinliklerinde, Nâbi'nin:

"Sakın terk-i edebten kûy-ı mahbûb-ı Hüdâdır bu

Nazargâh-ı İlâhidir makam-ı Mustafâ'dır bu"

Na'tının yankılandığını duyar ve irkilir.

Mekke, beşer tarihi boyunca bir kısım kısa aralıkların istisnasıyla, hep insanlığın mihrabı olmuştur. Mekke'nin bu hususiyeti Ka'be'den ötürüdür. Ve bu yönüyle de Ka'be mihrablar mihrabıdır. Bu muhteşem mihrabın birde minberi vardır ki -Sahibine vücudumuzun zerrâtı adedindce salât ü selam olsun- o da Cennet bahçelerinden daha temiz olan Ravzâ-i Tâhire'dir.

Bahçe ma'nâsına gelen Ravzâ; inanmış insanların mukaddes şeylere karşı duydukları alâka, bu alâkadan kaynaklanan duygu, düşünce ve tasavvurların sürekli değişen telakkilerle, san'at-ma'bed-metâf-ı kudsiyân[3] mülâhazaları içinde ötedenberi bir çeper ve bir surla sınırlandırılmaya çalışılmış bir "hazîrat'ül-kuds"tür.[4]

Bu mübârek mekân, hürmet hissi ve san'at telakkisiyle defaatle zarf

2- M. Fethullah Gülen, Zamanın Altın Dilimi, 186-190.

3- metâf-ı Kudsiyân: Kudsilerin çevresinde dönüp durduğu yer ma'nasına Şair Nâbi'ye ait bir söz.

4- Hazîrat'ül-Kuds: Tasavvurlar üstü bir cennet bahçesi.

değiştirmiş.. dış nakışlarıyla tekrar ber tekrar oynanmış, ama kat'iyyen gönüller âlemiyle alâkalı ruh ve manasına ilişilmemiş ve ilişilememiştir.

Sahibinin rûhuna doğru parçalanmış sineler gibi aralanan kapılar veya onun ruhundan insanlığa açılan menfezlerin çokluğu gibi, Ravzâ-i Tâhire'nin de pekçok kapısı vardır. Bu kapılar arasında en namlısı da şâir Nabî merhumun:

"Felek mâh-ı nev-bâb üs-selam'ın sine çakıdır."

sözüyle anlattığı "Bâb'üs-selam: Selam kapısı"dır. Selâm verip bu kutlu kapıdan içeriye girenler, iki adım ötede Gönüllerin Efendisi'yle karşılaşacakmış gibi bir ruh haleti hissederler. Hisseder ve âdeta kendilerini bir kısım farklı esintilere salmış gibi olurlar.

Peygamber huzurunda bulunmanın vakar, ciddiyet ve temkîniyle, namaz kılan, duâ eden, salât ü selâm okuyan Hakk âşığı gönül erlerinin safları arasında, tıpkı nurlu bir koridorda yürüyor gibi, ışık alarak, aşk u şevkle dolarak Muvâcehe'ye[5] doğru ilerleyen uyanık bir insan, her adım başı, akla-hayâle gelmedik sürprizlerle karşılaşacağı hissiyle ilerler. Hele Muvâcehe, hele Muvacehe.. Oraya ulaşan nezih ruhlar, artık gözleri hiçbir şey görmüyor gibi, sadece O'nu anar ve inler, sadece O'nun hayal ve misâliyle tesellî olurlar. Hele bir de, daha önceden hazırlanmış ve hayalinde birkaç defa o eşiğe baş koyup vicdanının derinliği ve gönlünün sınırsızlığıyla oraya varmışsa.. doğrusu öyle bir tabloyu tasvir için sözünnutku tutulur ve beyân, aczini ifâdeden başka kelime bulamaz...

İnsan, daha çok hüzünle gülümseyen bir yüze benzeteceği, mübârek Merkâd'in kıble cihetindeki sütrenin önüne varınca, ümîd ve emel heyecanıyla çırpınıp duran yüzlerce âşık ruhla karşılaşır. Bu alabildiğine yeşil ve sihirli nûr iklimi, derecesine göre hemen herkese, bir başka âlemin kapısının önünde bulunma hissini verir. Öyle ki, müvâceheye ulaşan her âşık rûh, bir iki kadem ötede sevgisiyle bulaşacakmış gibi his ve heyecanla köpürür ve vicdanında aşk u şevkin kalem ve mürekkep görmemiş besteleri duyulmaya başlar.. derken, o altın iklimin sesleri, sözleri, görüntüleri binbir tedâî[6] ile onun bütün benliğini sarar ve onu zaman-üstü sırlı bir kuşağa çeker götürür. Bu kuşağa ulaşan herkes, bugünü dünle, dünüde Dost'un ışık çağıyla bir arada idrâk eder ve onun meclisinden sızıp gelen en mahrem fısıltıları duyar ve kendinden geçer...

5- Muvâcehe: Kıble tarafından Efendimiz'in nur-efşân kabrini çevreleyen mübârek parmaklıklar.

6- Tedâî: Çağrışım.

Ravzâ-i Tahire karşısında hayat, hep bir hülyâ ve rüyâ gibi yaşanır. Bütün bütün ona sırtını dönmeyen hemen her rûh, onun elinden aşk şarabı içmiş, mest olup kendinden geçmiş gibi, bir türlü bu sihirli âleminden ayrılmak istemez. Burada fikirler durur, ruhlar duyguların te'sirine girer ve bütün gönülleri bir vuslat arzusu sarar. Burada, insanın içinde birer çiçek gibi açan mahrem hülyâlar, âdeta insana Cennet bahçelerinin hazlarını ve cennetliklerin neş'e ve huzurunu tattırır gibi olur. Burası, hassas ruhların hülyâlarına matkap salmak için, Kudret eliyle tâ ezelden planlanıp kurulmuş ve hisleri, istekleri, sevgileri tutuşturan, besteleyip mırıldanan, dünyâda, gökler ötesinin bir uzantısı gibidir. Burada, kendini inanç buudlu tasavvurların rengîn ve zengin iklimine salabilenler, uçsuz-buçaksız hülyâlara dalar, yaşadıkları hayatın içinde bir sır, bir hafî, bir ahfâ[7] yolcusu gibi çok defa bizim için gizli kalan insanoğlunun asıl benliğini teşkil eden bir başka "ben"in varolduğunu duyarlar. Âdeta, şehâdet aleminin, ince tenteneli perdesi delinip de, herşeyin hakikatıyla beraber insanın özü de meydana çıkmış.. dolayısıyla herkes kendini uhrevîleşmiş gibi hisseder ve öbür âlemin ahengine uyar ve kendini Firdevsi hazlar içinde bulur.

Bizler, her zaman kendimizi Ka'be'de ibadet, Ravzâ'da da aşk u hasret kuşağında hisseder, birincide kulluk sırrını idrâkle cevap vermeye çalışır, ikincisini de samimiyet ve vefâ ile kucaklarız. Buralarda duyduğumuz şeylerin aslını tam tefrik edemesek bile, en duygulandırıcı şeylerden daha duygulandırıcı, en vecd verici şeylerden daha coşturucu; hülyâsıyla mest olduğumuz bir âlemi, kendine has âhengi, şiirî büyüsüyle duyar ve ifâdesi imkânsız hislerle yerlere kapanacak hâle geliriz.

Her zaman, aşk u şevkin gel-gitleri arasında yaşanan buradaki hayat, bir vuslat demi, bir "şeb-i arûz"[8] neşvesi içinde yaşanır. Her çığlık, her inilti, dosta açılan kapıların gıcırtıları gibi yüreklere ürperti salar. Ruh "vuslat" der inler arasıra dost yüzü kendi çağıyla kapısının önünde el pençe divan duranların, gözlerini yummuş, saygıyla bir menfez kollayanların hayâllerine kâh açılır, kâh kapanır. Ama sürekli imrendirir, sürekli ümitlendirir ve daima dikkatli geçer..

Burada duvarlar, sütunlar ve aşk matkaplarıyla oyulmuş gibi görünen kubbeler, hatta döşemeler, sergiler hemen herşey, mâvi, yeşil, sarı her rengin nazlı çiçeklerini andırır mâhiyette, güzelliklerin en derinliklerine açılmış yaşıyor gibidir..

7- Hafî-Ahfâ: İnsandaki mahiyeti pek fazla keşfedilemeyen duygular.

8- Şeb-i Arûs: Kutlu kavuşma âşıkın maşukuna kavuşması anı.

Zaten her zaman nezih bir rûha benzetebileceğimiz Merkad ve Yeşil Kubbe, âşıkların duygu ve düşünce dünyâlarındaki, derinliklerle yanyana gelince, öyle muammâlaşır ki, insan bulunduğu yeri Cennet'ten kopup gelmiş bir parça sanır.

Bugüne kadar mânevî havası ve ledünnî zevkleriyle pekçok feyizli makam gördüm.. bir hayli mübârek mahalleri müşâhede fırsatını buldum. Ama bunlar arasında, ruhumda en derin izler bırakan Peygamber (s.a.v.) köyü -o köyün izleri ebedlere kadar gönüllerimizde yaşasın- olmuştur. Ruhum o beldeyi her zaman bir "dâü's-sıla" hasretiyle kucaklamıştır. Kucaklarken de "işte bir avuç toprağını cihanlara değiştirmeyeceğim beldeler beldesi" demiş içimi çekmişimdir.

Bunlar, bir ham rûhun duyup hissettiği şeyler. İrfanla kanatlanıp, aşkla şahlanmış büyük sinelerin duyup hissettiklerini onlardan dinlemek ve onlardan öğrenmek icab eder. Bu mevzuda benim söylemeye çalıştıklarım ise; beceriksizliğin ve istidâtsızlığımın çehresinde hamiyet ehlini gayrete getirmeden başka birşey değildir... Bu kadarcık olsun birşey yapabilmişsem , onu Rûh-u Seyyid-ül-Enâm'ın teveccühüne vesile sayar, kapısının tokmağına dokunur "Beni de Yâ Resûlallâh..!" derim.[9]

❑ MESCİD-İ AKSA'DA NAMAZ

422-6409 ١٤٠٧ – حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِاللهِ الرَّقِّيُّ. ثنا عِيسَى بْنُ يُونُسَ. ثنا ثَوْرُ بْنُ يَزِيدَ عَنْ زِيَادِ بْنِ أَبِي سَوْدَةَ عَنْ أَخِيهِ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي سَوْدَةَ عَنْ مَيْمُونَةَ مَوْلَاةِ النَّبِيِّ ﷺ؛ قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ! أَفْتِنَا فِي بَيْتِ الْمَقْدِسِ. قَالَ «أَرْضُ الْمَحْشَرِ وَالْمَنْشَرِ. ائْتُوهُ فَصَلُّوا فِيهِ. فَإِنَّ صَلَاةً فِيهِ كَأَلْفِ صَلَاةٍ فِي غَيْرِهِ» قُلْتُ: أَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ أَسْتَطِعْ أَنْ أَتَحَمَّلَ إِلَيْهِ؟ قَالَ فَتُهْدِي لَهُ زَيْتًا يُسْرَجُ فِيهِ. فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَهُوَ كَمَنْ أَتَاهُ».

في الزوائد: روى أبو داود بعضه. وإسناد طريق ابن ماجة صحيح ورجاله ثقات. وهو أصح من طريق أبي داود. فإن بين زياد بن أبي سودة وميمونة، عثمان بن أبي سودة. كما صرّح له ابن ماجة في طريقه، كما ذكره. صلاح الدين في المراسيل. وقد تُرِك في أبو داود.

422. (1407) (6409)- *Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)*'ın azadlısı Meymuna (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Ey Allah'ın Resulü! Biz Beytü'l-

9- M. Fethullah Gülen, Zamanın Altın Dilimi sh. 191-195.

Makdis hakkında fetva ver!" demiştim. Şöyle buyurdular: "Orası mahşer (yani Kıyamet günü insanların toplanacağı) ve menşer (herkesin defterlerinin neşredileceği) yeridir. Oraya gidin ve içinde namaz kılın. Çünkü orada kılınacak tek namaz kendi dışındaki yerlerde kılacağınız bin namaz gibidir."

Ben tekrar sordum: "Ben oraya gitmeye muktedir olamazsam ne yapmalıyım?" Şu cevabı verdi: "Ona kandil yağı bağışlarsın, aydınlatılmasında kullanılır. Böyle yapan da oraya varan gibidir."

423-6410 ١٤٠٨- حَدَّثَنَا عُبَيْدُاللهِ بْنُ الْجَهْمِ الأَنْمَاطِيُّ. ثَنَا أَيُّوبُ بْنُ سُوَيْدٍ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ السَّيْبَانِيِّ، يَحْيَىٰ بْنِ أَبِي عَمْرٍو. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ الدَّيْلَمِيِّ، عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ عَمْرٍو، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَمَّا فَرَغَ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ مِنْ بِنَاءِ بَيْتِ الْمَقْدِسِ، سَأَلَ اللهَ ثَلاثاً: حُكْماً يُصَادِفُ حُكْمَهُ، وَمُلْكاً لاَ يَنْبَغِي لأَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ، وَأَلاَّ يَأْتِيَ هٰذَا الْمَسْجِدَ أَحَدٌ لاَ يُرِيدُ إِلاَّ الصَّلاَةَ فِيهِ، إِلاَّ خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ».
فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أَمَّا اثْنَتَانِ فَقَدْ أُعْطِيَهُمَا. وَأَرْجُو أَنْ يَكُونَ قَدْ أُعْطِيَ الثَّالِثَةَ».

(وَأَن لاَ يَأتِي هذَا الْمَسجِد) في الزوائد: اقتصر أبو داود على طرفه الأول من هذا الوجه دون هذه الزيادة. ورواه النسائي في الصغرى من هذا الوجه عن عمرو بن منصور، عن أبي مسهر، عن سعيد بن عبدالعزيز، عن ربيعة بن يزيد، عن أبي إدريس الخولاني، عن ابن الديلمي به.

وإسناده طريق ابن ماجة ضعيف. لأن عبيدالله بن الجهنم لا يُعرف حاله، وأيوب بن سويد متفق على ضعفه.

423. (1408) (6410)- *Abdullah İbnu Amr* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Hz. Davud'un oğlu Süleyman, Beytu'l-Makdis'in inşaatını tamamlayınca Allah'tan üç şey talep etti: "Allah'ın hükmüne muvafık düşecek şekilde hüküm vermek, kendinden sonra kimseye nasip olmayacak bir saltanat, bu mescide sırf namaz kılmak niyetiyle gelenlerin günahlarından temizlenerek annelerinden doğdukları gündeki gibi olmaları."*

Resulullah ilave etti: "İlk ikisi verilmiştir, üçüncünün de verildiğini ümit ediyorum."

Mescid-i Aksâ

Bazen yerdeki takdirler semâdaki değerlere uymuyor. Bakıyorsunuz oradaki bir kudsî burada hakîr görülüyor, oradaki metâf-ı kudsiyân buradan iniyor. Şimdilerde Mescid-i Aksâ bu ma'nâya ne ürpertici bir misâl!..

Mûseviler ve Hıristiyanlar için öteden beri takdis edilegelen bu tarihi ünlü ma'bed, Müslümanlar için de ziyareti tavsiye edilen üç mescidden biri olma kudsiyetiyle serfiraz. Mescid-i Aksâ, Hz. Davud ve Süleyman peygamber döneminde altın çağını yaşadı. O muhteşem devirden şimdilerin karamsar ruhlarına kalan sâdece bir ağlama duvarı.

Bu iki ünlü nebîden sonra İsrail milletindeki iç bozulmaları, devlet çapındaki çözülmeler takip etti. Bunun tabii lazımı olarak da işgaller, tehcirler, sürgünler, esaretler, vesaireler... Asur'ların işgaline uğrayan Filistin ve Mescid-i Aksâ, bu zulüm tapanlamasının[10] açtığı yaraları tedavi edemeden, öncekileri unutturacak şekilde, bir kez de Babillerin zulüm paletleri altında ezilip inledi. Derken upuzun esaret yılları ve utandırıcı zilletler... Arkadan bir başka toparlanma faslı, onun arkasından da Roma'lıların kendilerine has işgal usulleri ve ayrı bir esaret ve zillet dönemi. Yıllar ve yıllar hep böyle Yahudi vefasızlığı, işgalci cefası ve boynunda zincir Mescid-i Aksa'nın inlemesiyle sürüp gitmiştir.

Mescid-i Aksâ, ikinci bir altın çağını, adil halife Hz. Ömer ile idrak etti. Birkaç asırlık bu yeni gül devrinden sonra haçlılar bir kere daha kan-irin ve alev içinde onun harimini kirletip kubbesine salib yerleştirdiler. Mescid-i Aksa'yı esaretten kurtarıp Müslümanlara onurunu iade edecek güçlü bir iradenin beklendiği bu dönemde, kutlu Ma'bed, karşısında büyük tarihi şahsiyet Selahaddin'i buldu, buldu ve kurtuldu. Bu mübarek ma'bedin dört asırlık en son sükûnet dönemi ise, yüksek ruh, nezih gönül ve büyük dahi Yavuz Selim'le gerçekleştirilmiştir.

Bir zamanlar, din ve dinî hatıraların ruh ve ma'na gibi duyulduğu, tütüpdurduğu ince ve nazlı bir mucizeler iklimiydi Mescid-i Aksa... Şimdi onu, hal-i hazırdaki sessizliği, daha doğrusu kendisinden beklenen sese göre durgunluğu, küskünlüğü ve yorgunluğuyla düşünüyor, onunla bulunamamanın "dâü's-sıla"sıyla inliyoruz.

Mescid-i Aksa, Ka'be ile beraber aynı zaman dilimi içinde gökten gelen emirlerle, yerden fışkırır gibi fışkırıp yükselmiş ve yerinde kudsîlerin mihrâbı, yerindede onların minberi olma payesiyle çağlar ve çağlar boyu harimine girenlere kanatlarını açmış; en amansız, en imansız devirlerde dahi onlara "La'zılle illâ zılluhû: Hak gölgeliğinin dışında gölge yoktur." soluklarıyla emniyet soluklamış ve yeryüzünün adeta *"Cennetü'l-me'vâ"*sı olmuş mukaddes ve mübarek bir mekandır.

Binbir hatıra ve ülyaya kaynaklık yapmış bu yüce ma'bed, şimdi,

10- Tapan: Tarlaya tohumun, üstünü örtmek için kullanılan ağaçtan yapılmış tarım aleti.

boynu buruk, iklîmi karanlık, görüp çektiklerinden bitap, acı acı yüzümüze bakıyor gibi bir hüzün var çehresinde. Onu böyle müşahede ettikçe adeta içimize kan damlıyor ve nefesimizin kesildiğini hissediyoruz. O, bir zamanlar gönüllerimize semaviliği fısıldayan en kudsî bir mihrab, en mübeccel bir minber iken, şimdi kolu,kanadı kırılmış, kökünden koparılmış, alem-şumul ışığı söndürülmüş, kısır ve inhisarcı bir anlayışın elinde sönecekmiş gibi duran bir mum ve devrilecekmiş gibi duran bir garip iskelet...

Bizler, kardeşlerinden koparılmış bu mahzun ma'bedi, ona ait levhalarda, maketlerde veya televizyon ekranlarını her müşahede edişimizde, onu, o muhteşem günleri çinde tahayyül eder, etrafındaki *"hayy-hû"*yu duymaya çalışır ve kendimizi tam onun temiz atmosferine salacağımız esnada, birdenbire onu esir eden hain ellerin gelip ruhumuza saplandığını, ciğerimizi söküp aldığını duyar gibi olur ve yerimizde kalakalırız. Bu vaziyetiyle o bize hep, bir kısım kanlı deliler tarafından öldürülmüş, parça parça ve lime lime edilmiş bir mağdur ve mazlum insan şeklinde görünür. Dostlarının vefasızlığı, düşmanlarının gadr-u cefası arasında sıkışıp kalmış bu mazlum ve mağdur varlık, sanki kesilip biçilirken, doğranıp sağa-sola saçılırken çığlık çığlık bağırmış da, sesini bize duyuramamış gibi bir sitem müşahede edilir çehresinde.

O, şaşkın ve hayret dolu gözlerimize, kendine has ve mahremiyetiyle her açılışında, vaktiyle taze, genç, alaka duyulan şimdi uçmuş renkleri, ölgülenmiş, manzarası; vaktiyle süslü ve nazlı, şimdi ihtiyar ve mecalsiz hali, vaktiyle ibadet ü taatle çınlayan nakışları, kesilmiş sesi ve levsiyat işgaline uğramış etrafiyla adeta, bir insanın inkıraz bulan tali'ini mırıldanmaktadır.

Evet, Mescid-i Aksa ki, bir zamanlar olgun ruhunu dolduran binbir hatır aile taşkın; geniş, yaldızlı, ziyalı ve sükuneti üfül üfül; kulakları semada, dudakları kalbimizin kulaklarında bize huzur fısıldayan dupduru bir ilahi nefehat kaynağı iken, şimdi gözlerimizi yaşlarla dolduran hali, gönüllerimizi ezen melali ile bize hüzün bestesi söyleyen kekeme bir dil...

Onun bu hale düşürüldüğünü ilk gördüğüm gün: *"Eyvah!"* dedim! Demek içinde Hz. Adem'in sesinin yankılandığı, çevresinde, Hz. İbrahim'in soluklarının hissedildiği, kubbesinin altında Davud ve Süleyman peygamberlerin "hayy-hû"yunun çınlanıp durduğu, bağrında Peygamberler Sultanı'nın sonsuza yelken açıp dost vuslatına erdiği, ikliminde Hz. Ömer'in emniyet ve güven soluklarının duyulduğu, minberinde Selahaddin'in tok sesinin işitildiği bu kubbe altında, bu duvarlar arasında bir

araya gelemeyecek, sevgiyle kucaklaşamayacak ve gürül gürül "ALLAH" diyemeyecek! Eyvah! Demek artık bu kapılar, ne hızlı ne de yavaş-ça, ne sevinçle ne de heyecanla inanan gönüllere ardına kadar açılama-yacak! Artık hiç kimse, oraya emeği geçmiş ve orayla alakalı hatıraların içinde yaşamış o büyük ruhlarla, onun bahçesinde, onun şadırvanının başında, onun semaya açık kubbesinin altında bir araya gelemeyecek ve geçmişin hülyalarını yarınları rüyalarıyla içiçe yaşayamayacak! Kimse onun ukbaya açık pencerelerinde sır arayamayacak, Cennet yamaçla-rını andıran ikliminde ruhanilerin koşuştuklarını tahayyül edemeyecek!

Demek artık, Mescid-i Aksa'ya ait bütün rüyalar, bütün hülyalar bitmiş.. çevresini aydınlatan ışıklar sönmüş, kubbesini aşıp göklere ulaşan tekbir, tehlil ve temcid sadaları susmuştu... Taşın da, ağacın da kulakları vardır derler. Dillerinin de olmasını ne kadar arzu ederdim! Evet; şu mübarek ma'bed dili olsaydı da, dün gördüklerini bugünkü çektiklerinin yanında ifade edebilseydi! Belki o zaman, edenler ettiklerinden ürker, geri durur; belki vefasız dostları da ürperir kendilerine gelirlerdi!

Ben şahsen, onun geçmişten gelen ruhunun kemirildiğini, ma'nasının soldurulup zebil edildiğini her gördükçe, Kudüs cephesinde ciddî bir bozguna uğradığımızı hissetmiş ve burkuntuyla iki büklüm olmuşumdur. Kimbilir, onun renk atan kubbesi, kararan duvarları, hüzünle akan şadırvanı ve bunlar gibi konuşmayı, şikayet etmeyi, içini dökmeyi beceremeyen insanları, boğulmaya dönen sükutlarında, ne çaresizliklerle bize bakmakta ve içlerinde ne acılar saklamaktadır..!

Bana şanlı geçmişimi gösteren ve onu hayallerime geri veren Mescid- i Aksâ'nın duman duman o hüzünlü duvarları, çevresinden kopup bulutlara ulaşmış gibi görünen kubbesi, hak mahremiyeti yolunda kurulmuş ve bizlerde bir haremlik hissi uyaran kubbe çevresi ve herbiri sonsuzluğun ayrı buudlarına açılıyor gibi görünen büyülü kapıları artık, belirsiz bir sis-duman içinde ve renk atmış birer resim gibi görünmekte..

Mescid-i Aksa'nın elden çıkmış olması, mensub olduğum din adına gayretime dokunuyor. Onu başkalarının elinde esir düşmüş görmek yürekler acısı. Doğrusu, onu öyle mahfazası kırılmış bir inci gibi gördükçe, içimden nefretler kopup yükseliyor ve ruhum temelinden sarsılıyor.

O, bugünkü haliyle, çevresinde gözyaşı dökülse de garib, hariminde namaz kılınsa da garibdir. Zira Mescid-i Aksa şu anda havra ile beraber kilis ve eseratlerin en acısını yaşamakta. Ve eğer canlanıp kendimize gelebileceksek, felç olmuş iradelerimizin yeniden canlanması, ruhlarımızın uyanıp kendine gelmesi için bundan daha dokunaklı bir tablo olamaz...

❑ CAMİDE NAMAZ

424-6411 ١٤١٣ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا أَبُو الْخَطَّابِ الدِّمَشْقِيُّ. ثَنَا رُزَيْقٌ أَبُو عَبْدِاللهِ الأَلْهَانِيُّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «صَلاَةُ الرَّجُلِ فِي بَيْتِهِ بِصَلاَةٍ، وَصَلاَتُهُ فِي مَسْجِدِ الْقَبَائِلِ بِخَمْسٍ وَعِشْرِينَ صَلاَةً، وَصَلاَتُهُ فِي الْمَسْجِدِ الَّذِي يُجَمَّعُ فِيهِ بِخَمْسِمِائَةِ صَلاَةٍ، وَصَلاَتُهُ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ بِمِائَةِ أَلْفِ صَلاَةٍ».

في الزوائد: إسناده ضعيف. لأن أبا الخطاب الدمشقي لا يُعرف حاله. وزريق فيه مقال. حكي عن أبي زرعة أنه قال: لا بأس به. وذكره ابن حبان في الثقات وفي الضعفاء، وقال: ينفرد بالأشياء. لا يشبه حديث الأثبات. لا يجوز الاحتجاج به إلا عند الوفاق.

424. (1413) (6411)- *Enes İbnu Malik* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kişinin evinde kıldığı namazı bir namazdır, ama mahallesinin mescidinde kıldığı namazı yirmibeş namazdır. İçerisinde cum'a kılınan mescidde kıldığı namazı beşyüz namazdır. Mescid-i Aksa'da kıldığı namazı ellibin namazdır. Benim mescidimde kıldığı namazı da ellibin namazdır. Mescid-i Haram'da kıldığı namazı yüzbin namazdır."*

❑ MİNBERİN İNŞAASI, KÜTÜĞÜN AĞLAMASI

425-6412 ١٤١٥ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ خَلاَّدٍ الْبَاهِلِيُّ. ثَنَا بَهْزُ بْنُ أَسَدٍ. ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَمَّارِ بْنِ أَبِي عَمَّارٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ وَعَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَخْطُبُ إِلَى جِذْعٍ. فَلَمَّا اتَّخَذَ الْمِنْبَرَ ذَهَبَ إِلَى الْمِنْبَرِ. فَحَنَّ الْجِذْعُ فَأَتَاهُ فَاحْتَضَنَهُ فَسَكَنَ. فَقَالَ: «لَوْ لَمْ أَحْتَضِنْهُ لَحَنَّ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ».

425. (1415) (6412)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bir hurma kütüğüne dayanarak hutbe verirdi. Minber yapılınca (hutbelerde kütüğü bırakıp) minbere çıktı. Bunun üzerine kütük (bu ayrılık sebebiyle ağlayıp) inledi. *Aleyhissalâtu vesselâm* yanına gelip kucaklayıp teselli etti, kütük sustu. Aleyhissalâtu vesselâm şu açıklamayı yaptı: *"Eğer onu kucaklamasaydım Kıyamet gününe kadar inleyecekti."*

426-6413 ١٤١٧- حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ، بَكْرُ بْنُ خَلَفٍ. ثنا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ عَنْ سُلَيْمَانَ التَّيْمِيِّ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللهِ؛ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَقُومُ إِلَى أَصْلِ شَجَرَةٍ (أَوْ قَالَ إِلَى جِذْعٍ) ثُمَّ اتَّخَذَ مِنْبَراً. قَالَ فَحَنَّ الْجِذْعُ. (قَالَ جَابِرٌ) حَتَّى سَمِعَهُ أَهْلُ الْمَسْجِدِ. حَتَّى أَتَاهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَمَسَحَهُ فَسَكَنَ. فَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَوْ لَمْ يَأْتِهِ لَحَنَّ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

في الزوائد: إسناده صحيح وابن أبي عديّ ثقة. وقال: وقد أخرجه النسائي عن جابر بسند آخر.

426. (1417) (6413)- *Hz. Cabir İbnu Abdillah* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (hutbe sırasında) bir ağaç kökünün -veya bir hurma kütüğünün dedi- yanında ayağa kalkardı. Sonradan bir minber edindi." Ravi der ki (terkedildiği vakit) hurma kütüğü ağladı."

Hz. Câbir der ki: "Kütüğün iniltisini bütün mescid halkı işitti. O kadar ki, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* yanına gelip okşadı. Bunun üzerine kütük sustu." Bazıları da: "Eğer Resululah *(aleyhissalâtu vesselâm)* yanına gel(ip teselli et)meseydi Kıyamet'e kadar ağlayacaktı" dedi."

427-6414 ١٤٢٠- حَدَّثَنَا أَبُو هِشَامٍ الرِّفَاعِيُّ، مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ. ثنا يَحْيَىٰ بْنُ يَمَانٍ. ثنا الأَعْمَشُ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يُصَلِّي حَتَّى تَوَرَّمَتْ قَدَمَاهُ. فَقِيلَ لَهُ: إِنَّ اللهَ قَدْ غَفَرَ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ. قَالَ: «أَفَلاَ أَكُونُ عَبْداً شَكُوراً؟».

في الزوائد: إسناد حديث أبي هريرة قويّ. احتج مسلم بجميع رواته. ورواه أصحاب الكتب الستة، سوى أبي داود، من حديث المغيرة. والترمذي من حديث جابر.

427. (1420) (6414)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* çok namaz kılardı. Öyle ki ayakları kabarmıştı. Kendisine "Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını affetmiştir (kendini niye bu kadar yıpratıyorsun?)" denildi. O bunlara şu cevabı verdi: *"Çok şükreden bir kul olmayayım mı?"*

❑ ÇOK SECDE

428-6415 ١٤٢٤- حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ عُثْمَانَ الدِّمَشْقِيُّ. ثنا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ

خَالِدُ بْنُ يَزِيدَ الْمُرِّيُّ عَنْ يُونُسَ بْنِ مَيْسَرَةَ بْنِ حَلْبَسٍ عَنِ الصُّنَابِحِيِّ عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ؛ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَا مِنْ عَبْدٍ يَسْجُدُ لِلَّهِ سَجْدَةً إِلاَّ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِهَا حَسَنَةً، وَمَحَا عَنْهُ بِهَا سَيِّئَةً، وَرَفَعَ لَهُ بِهَا دَرَجَةً. فَاسْتَكْثِرُوا مِنَ السُّجُودِ».

في الزوائد: إسناد حديث عبادة ضعيف، لتدليس الوليد بن مسلم.

428. (1424) (6415)- *Ubade İbnu's-Samit* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah için secde eden herkese Allah bir sevap yazar ve bu secde sebebiyle bir günahını affeder, makamını da bir derece artırır; öyleyse secdeyi çok yapın."*

AÇIKLAMA:

Kur'an-ı kerim'de cinler ve insanların ibadet için yaratıldığı belirtilmiştir. Binaenaleyh insanın yarıtılış gayesi, asli vazifesi ibadettir. İbadetin çeşitleri var ise de, en halisi, en belirgini namazdır. Bunun azami bir miktarı yoktur, asgari hudud vardır. Ne kadar çok olursa makbul ve memduhdur. Buna en güzel örneğini Aleyhissalâtu vesselâm vermiş, ayakları şişinceye kadar namaz kılmıştır."

Secde ile ilgili teşvik de namaza teşviktir. Çünkü çok secde, çok namazla gerçekleşir. Daha önce kaydettiğimiz hadislerde, kulun Allah'a en yakın olduğu halin secde hali olduğu belirtilmiştir.

❑ AYAKKABI NEREYE KONMALI?

429-6416 ١٤٣٢ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ حَبِيبٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ. قَالاَ: ثَنَا عَبْدُالرَّحْمٰنِ الْمُحَارِبِيُّ، عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَلْزِمْ نَعْلَيْكَ قَدَمَيْكَ. فَإِنْ خَلَعْتَهُمَا فَاجْعَلْهُمَا بَيْنَ رِجْلَيْكَ. وَلاَ تَجْعَلْهُمَا عَنْ يَمِينِكَ، وَلاَ عَنْ يَمِينِ صَاحِبِكَ، وَلاَ وَرَاءَكَ، فَتُؤْذِى مَنْ خَلْفَكَ».

في الزوائد: روى أبو داود بعض هذا الحديث. وفي إسناده عبدالله بن سعيد، متفق على تضعيفه.

429. (1432) (6416)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ayakkabılarını ayağından ayırma. Eğer çıkaracak olursan ayakkabılarını ayaklarının arasına koy.*

Onları sağına koyma, arkadaşının sağına da koyma; arkana da koyma, aksi takdirde arkandakine ezada bulunursun."

AÇIKLAMA:

Namazgahta ayakkabının çıkarılmaması onların temiz olma şartına bağlıdır. Pis olursa namaz sahih olmayacağından çıkarılması gerekir. Hadiste ayakkabılarla kimsenin rahatsız edilmemesi üzerinde ısrar edilmiştir. Başka rivayetlerinde de sol tarafta kimse bulunmadığı takdirde, ayakkabıların sol tarafa konabileceği ifade edilmiştir. Şarihler ayakkabıların ayakların arasına veya önüne konma ruhsatını temiz olmalarına veya temiz bir şeyle örtülme şartına bağlarlar. Pis olur, örtü de bulunmazsa namaz kılanın beden veya elbisesinin değmesiyle namazın bozulacağını belirtirler. Cemiyetimizin bugünkü örfü ayakkabıları hususi olarak tanzim edilen ayakkabılıklara bırakmaktır. Ancak her halukarda, bunun bir örf olduğunun, ayakkabısını, dileyenin başkalarını rahatsız etmemek, mescidi kirletmemek şartıyla beraberinde götürmenin şer'an caiz olduğunun bilinmesi gereklidir. Günümüzde naylon torbalar bu maksatla kullanmaya ziyadesiyle elverişlidir. Kalabalık camilerde çalınma veya dışarı çıkışta koyduğu yerde bulamama gibi endişeleri olan kimseler dinin bu ruhsatından en azından cum'a ve bayram namazlarında istifade edebilirler, yeter ki söylenen mahzurlara yer verilmesin.

CENAZE BÖLÜMÜ

❑ HASTA ZİYARETİ

430-6417 ١٤٣٤ – حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ بَكْرُ بْنُ خَلَفٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ. قَالاَ: ثنَا يَحْيَىٰ بْنُ سَعِيدٍ ثنَا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ حَكِيمِ بْنِ أَفْلَحَ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لِلْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ أَرْبَعُ خِلاَلٍ: يُشَمِّتُهُ إِذَا عَطَسَ، وَيُجِيبُهُ إِذَا دَعَاهُ، وَيَشْهَدُهُ إِذَا مَاتَ، وَيَعُودُهُ إِذَا مَرِضَ».

في الزوائد: إسناد حديث أبي مسعود صحيح. وأصل الحديث في الصحيحين وغيرهما، من رواية غيره.

430. (1434) (6417)- *Ebu Mes'ud* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Müslüman için müslüman üzerinde dört haslet vardır: "Hapşırınca (elhamdülillah! derse) teşmit etmek (yerhamukallah! demek), davet edince icabet etmek, öldüğü zaman (cenazesinde) hazır bulunmak, hastalandığı zaman geçmiş olsun ziyareti yapmak."*

431-6418 ١٤٣٥ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنَا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «خَمْسٌ مِنْ حَقِّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ: رَدُّ التَّحِيَّةِ، وَإِجَابَةُ الدَّعْوَةِ، وَشُهُودُ الْجِنَازَةِ، وَعِيَادَةُ الْمَرِيضِ، وَتَشْمِيتُ الْعَاطِسِ إِذَا حَمِدَ اللهَ».

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات. والحديث بهذا الوجه في الصحيحين، لكن بغير هذا السياق.

431. (1435) (6418)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Bir müslümanın diğer bir müslüman üzerinde beş hakkı vardır: Selamını almak, davete icabet,*

cenazeye katılmak, hasta ziyareti, "elhamdülillah!" dediği takdirde hapşırana yerhamukallah (diyerek teşmitte bulunmak)."

432-6419 ١٤٣٧ – حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا مَسْلَمَةُ بْنُ عَلِيٍّ. ثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنْ حُمَيْدٍ الطَّوِيلِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ لاَ يَعُودُ مَرِيضاً إِلاَّ بَعْدَ ثَلاثٍ.

في الزوائد: في إسناده مسلمة بن عليّ، قال فيه البخاريّ وأبو حاتم وأبو زرعة: منكر الحديث. ومن منكراته حديث (كان لا يعود مريضاً إلا بعد ثلاثة أيام) قال أبو حاتم: هذا منكر باطل. وقال ابن عديّ: أحاديثه غير محفوظة. واتفقوا على تضعيفه.

قال السنديّ: قلت لكن الأحاديث ذكرها السخاويّ في المقاصد الحسنة، وقال: يتقوّى بعضها ببعض. وكذلك أخذ به بعض التابعين.

432. (1437) (6419)- *Enes İbnu Malik* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, bir kimse hastalanacak olsa ona üç günden sonra geçmiş olsun ziyaretinde bulunurdu."

433-6420 ١٤٣٩ – حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَلاَّلُ. ثَنَا صَفْوَانُ بْنُ هُبَيْرَةَ. ثَنَا أَبُو مَكِينٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ عَادَ رَجُلاً فَقَالَ: «مَا تَشْتَهِي؟» قَالَ: أَشْتَهِي خُبْزَ بُرٍّ. قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «مَنْ كَانَ عِنْدَهُ خُبْزُ بُرٍّ فَلْيَبْعَثْ إِلَى أَخِيهِ». ثُمَّ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِذَا اشْتَهَى مَرِيضُ أَحَدِكُمْ شَيْئاً، فَلْيُطْعِمْهُ».

في الزوائد: في إسناده صفوان بن هبيرة، وذكره ابن حبان في الثقات. وقال النفيليّ: لا يتابع على حديثه. قلت: وقال في تقريب التهذيب: ليّن الحديث.

433. (1439) (6420)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bir hastayı ziyaret etti ve: *"Canın ne çekiyor?"* diye sordu. Hasta "Buğday ekmeği!" dedi. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*: *"Kimin yanında buğday ekmeği varsa kardeşine göndersin!"* dedi. Sonra Resulullah ilave etti: *"Birinizin hastası bir şeye iştah duyarsa ondan yedirsin."*

434-6421 ١٤٤٠ – حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ. ثَنَا أَبُو يَحْيَى الْحِمَّانِيُّ، عَنِ الأَعْمَشِ، عَنْ يَزِيدَ الرَّقَاشِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: دَخَلَ النَّبِيُّ ﷺ عَلَى مَرِيضٍ يَعُودُهُ. فَقَالَ: «أَتَشْتَهِي شَيْئاً؟ أَتَشْتَهِي كَعْكاً؟» قَالَ: نَعَمْ. فَطَلَبُوا لَهُ.

في الزوائد: إسناده ضعيف، لضعف يزيد بن أبان الرقاشي.

434. (1440) (6421)- *Hz. Enes İbnu Malik* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* ziyaretine gittiği bir hastanın yanına girdi ve *"Bir şey canın çekiyor mu? Kek canın çekiyor mu?"* diye sordu. Hasta "evet!" deyince ona kek aradılar."

435-6422 ١٤٤١- حدّثنا جعفر بن مسافر. حدّثني كثير بن هشام. ثنا جعفر بن برقان، عن ميمون بن مهران، عن عمر بن الخطّاب؛ قال: قال لي النّبيّ ﷺ: «إذا دخلت على مريض فمره أن يدعو لك. فإنّ دعاءه كدعاء الملائكة».

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات. إلا أنه منقطع. قال العلامي في المراسيل والمزيّ: في رواية ميمون بن مهران عن عمر ثلمة. أ هـ. وفي الأذكار للنووي: ميمون لم يدرك عمر.

435. (1441) (6422)- *Ömer İbnu'l-Hattab* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bana: *"Bir hastanın yanına girince, ondan sana dua edivermesini talep et. Çünkü onun duası meleklerin duası gibidir"* buyurdular."

❑ ÖLECEK KİMSEYE LAİLAHE İLLALLAH TELKİNİ

436-6423 ١٤٤٦- حدّثنا محمّد بن بشّار. ثنا أبو عامر. ثنا كثير بن زيد، عن إسحاق بن عبد الله ابن جعفر، عن أبيه؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «لقّنوا موتاكم: لا إله إلاّ الله الحليم الكريم، سبحان الله ربّ العرش العظيم، الحمد لله ربّ العالمين» قالوا: يا رسول الله! كيف للأحياء؟ قال «أجود، وأجود».

في الزوائد: في إسناده إسحاق. لم أر من وثّقه ولا من جرحه. وكثير بن يزيد، قال فيه أحمد: ما أرى به بأسا. وقال ابن معين: ليس بشيء. وقال مرة: ليس به بأس وقال مرة: صالح، ليس بالقوي. وقال النسائي: ضعيف. وقيل: ثقة. وباقي رجاله ثقات.

436. (1446) (6423)- *Abdullah İbnu Cafer* babasından (radıyallahu anh) naklen anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ölülerinize (ölmek üzere olanlara) Lailahe illallahu'l-Halimu'l-Kerim, Subhanallahi Rabbi'l-Arşi'l-Azim, Elhamdulillahi Rabbi'l-Alemin" demeyi telkin edin!"* Yanındakiler: "Ey Allah'ın Resulü! Bunun sağlara telkini nasıldır?" dediler. *"Daha güzeldir, daha güzeldir!"* buyurdular."

❑ ÖLECEK KİMSENİN YANINDA NE KONUŞMALI?

437-6424 ١٤٥٠ - حَدَّثَنَا أَحمدُ بنُ الأزهرِ. ثنا محمدُ بنُ عيسىٰ. ثنا يوسفُ بنُ الماجِشُونِ. ثنا محمدُ بنُ المنكدرِ؛ قال: دخلتُ علىٰ جابرِ بنِ عبدِاللهِ وهو يموتُ. فقلتُ: اقرأْ على رسولِ اللهِ ﷺ السَّلامَ.

في الزوائد: هذا إسناد صحيح ورجاله ثقات إلا أنه موقوف.

437. (1450) (6424)- *Muhammed İbnu'l-Münkedir* anlatıyor: "Hz. Cabir (radıyallahu anh)'ın yanına girdim. Ölmek üzereydi: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a bizden selam götür!" dedim."

❑ MÜ'MİN CAN ÇEKİŞME HALİNDEN SEVAP KAZANIR

438-6425 ١٤٥١ - حَدَّثَنَا هشامُ بنُ عمَّارٍ. ثنا الوليدُ بنُ مسلمٍ. ثنا الأوزاعيُّ، عن عطاءٍ، عن عائشةَ؛ أنَّ رسولَ اللهِ ﷺ دخلَ عليها وعندها حميمٌ لها يخنقُه الموتُ. فلمَّا رأى النبيُّ ﷺ ما بها قال لها: «لا تبتئسي على حميمِكِ. فإنَّ ذلكَ من حسناتِه».

في الزوائد: هذا إسناد صحيح ورجاله ثقات. والوليد بن مسلم، وإن كان يدلّس، فقد صرّح بالتحديث، فزال ما يخشى.

438. (1451) (6425)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlattığına göre: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bir gün yanına girdiği sırada, bir yakınının nefesini ölüm kesmek üzere idi. *Aleyhissalâtu vesselâm Hz. Aişe'*nin üzüntüsünü görünce kendisine: *"Şu yakının için üzülme. Zira onun şu ızdırabı hasenatındandır!"* buyurdular."

439-6426 ١٤٥٣ - حَدَّثَنَا روحُ بنُ الفرجِ. ثنا نصرُ بنُ حمَّادٍ. ثنا موسىٰ بنُ كردمٍ، عن محمدِ ابنِ قيسٍ، عن أبي بردةَ، عن أبي موسىٰ؛ قال: سألتُ رسولَ اللهِ متى تنقطعُ معرفةُ العبدِ من النَّاسِ؟ قال: «إذا عاينَ».

في الزوائد: في إسناده نصر بن حمّاد، كذّبه يحيى بن معين وغيره. ونسبه أبو الفتح الأزديّ لوضع الحديث.

439. (1453) (6426)- *Ebu Musa* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a (ölmek üzere olan bir kimsenin) insanları tanıma hali ne zaman sona erer?" diye sordum. *"(Gaybi hakikatları) gördüğü zaman!"* buyurdular."

❑ ÖLÜNÜN GÖZÜ KAPATILIR

440-6427 ١٤٥٥ - حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، سُلَيْمَانُ بْنُ تَوْبَةَ. ثَنَا عَاصِمُ بْنُ عَلِيٍّ. ثَنَا قَزَعَةُ بْنُ سُوَيْدٍ، عَنْ حُمَيْدٍ الأَعْرَجِ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ مَحْمُودِ بْنِ لَبِيدٍ، عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِذَا حَضَرْتُمْ مَوْتَاكُمْ، فَأَغْمِضُوا الْبَصَرَ. فَإِنَّ الْبَصَرَ يَتْبَعُ الرُّوحَ. وَقُولُوا خَيْراً. فَإِنَّ الْمَلاَئِكَةَ تُؤَمِّنُ عَلَى مَا قَالَ أَهْلُ الْبَيْتِ».

في الزوائد: إسناده حسن، لأن قزعة بن سويد مختلف فيه. وباقي رجاله ثقات.

440. (1455) (6427)- *Şeddad İbnu Evs* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ölülerinizin yanında hazır bulunduğunuz takdirde (ölünce) gözlerini kapayıverin. Çünkü göz, ruhu takip eder (ve açık kalır). Ayrıca hakkında hayır söyleyin. Çünkü melekler ev halkının söylediklerine "amin" derler."*

❑ ÖLÜNÜN GASLİ

441-6428 ١٤٦١ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُصَفَّى الْحِمْصِيُّ. ثَنَا بَقِيَّةُ الْوَلِيدِ، عَنْ مُبَشِّرِ بْنِ عُبَيْدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لِيُغَسِّلْ مَوْتَاكُمُ الْمَأْمُونُونَ».

في الزوائد: في إسناده بقية، وهو مدلس، وقد رواه بالعنعنة. ومبشر بن عبيد، قال فيه أحمد: أحاديثه كذب موضوعة. وقال البخاري: منكر الحديث. وقال الدارقطني: متروك الحديث، يضع الأحاديث ويكذب.

441. (1461) (6428)- *Abdullah İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ölülerinizi güvendiğiniz kimseler yıkasın."*

442-6429 ١٤٦٢ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا عَبْدُالرَّحْمَنِ الْمُحَارِبِيُّ. ثَنَا عَبَّادُ بْنُ كَثِيرٍ، عَنْ عَمْرِو ابْنِ خَالِدٍ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ ضَمْرَةَ، عَنْ عَلِيٍّ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَنْ غَسَّلَ مَيِّتاً وَكَفَّنَهُ وَحَنَّطَهُ وَحَمَلَهُ وَصَلَّى عَلَيْهِ، وَلَمْ يُفْشِ عَلَيْهِ مَا رَأَى، خَرَجَ مِنْ خَطِيئَتِهِ مِثْلَ يَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ».

في الزوائد: هذا إسناد ضعيف. فيه عمر بن خالد، كذبه أحمد وابن معين.

442. (1462) (6429)- *Hz. Ali* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim bir ölüyü yıkar, kefenler, kefenini güzel kokulu maddelerle kokulandırır, taşır ve namazını kılar, cenazeyle ilgili olarak gördüğü (kötü alametleri ölü) aleyhine yaymazsa, (bu yaptığına mükafaat olarak) günahlarından temizlenir ve annesinden doğduğu gün gibi (tertemiz) olur."*

AÇIKLAMA:

Son iki hadis, mana itibariyle birbirini tamamlar. Birinci hadis ölülerin güvenilir kimselere yıkatılmasını emrederken, ikinci hadis, "güvenilir"liği kısmen açıklar: Ölüde görülen ve aleyhine yorum vesilesi yapılacak bazı kusurları açıklama.. Şu halde bu hallerin ifşa edilmemesi esastır. Bunu ifşa etmeyeceği hususunda güvenilen kimselere yıkama işi yaptırılmalıdır.

❑ KARI KOCAYI, KOCA KARIYI GASLEDEBİLİR

443-6430 ١٤٦٥ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ عُتْبَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِاللهِ، عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: رَجَعَ رَسُولُ اللهِ مِنَ الْبَقِيعِ. فَوَجَدَنِي وَأَنَا أَجِدُ صُدَاعاً فِي رَأْسِي. وَأَنَا أَقُولُ: وَارَأْسَاهُ. فَقَالَ: «بَلْ أَنَا، يَا عَائِشَةُ! وَارَأْسَاهُ» ثُمَّ قَالَ: «مَا ضَرَّكِ لَوْ مِتِّ قَبْلِي فَقُمْتُ عَلَيْكِ فَغَسَّلْتُكِ وَكَفَّنْتُكِ وَصَلَّيْتُ عَلَيْكِ وَدَفَنْتُكِ».

في الزوائد: إسناد رجاله ثقات. رواه البخاري من وجه آخر مختصراً.

443. (1465) (6430)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Baki'den dönmüştü. Beni, başımdaki bir ağrıdan hastalanmış ve "vay başım" çekerken buldu.

"Ey Aişe, asıl hasta benim, vay başım!" dedi ve sonra ilave etti: *"Benden önce ölsen de senin başında durup seni (kendi elimle) yıkasam, kefenlesem, namazını kıldırsam ve defnetsem, senin için daha iyidir."*

AÇIKLAMA:

Bu hadis, kocanın, ölen hanımının cenazesini yıkayabileceğini ifade ederse de, Hanefi üleması başka karinelerden hareketle, kadının ölmesiyle erkeğinden nikah bağının kalkacağına ve dolayısıyla erkeğin, ölen

karısını yıkayamayacağını söylemiştir. Ancak kadın, ölen kocasını yıkayabilir. Çünkü iddet beklemek zorundadır. *İmam Şafii, Malik* ve meşhur kavlinde *Ahmed*, ölüm halinde eşlerin birbirini yıkayabileceğine hükmetmişlerdir.

❑ RESULULLAH'IN GASLİ

444-6431 ١٤٦٦ – حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ يَحْيَىٰ بْنِ الأَزْهَرِ الْوَاسِطِيُّ. ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ. ثَنَا أَبُو بُرْدَةَ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ، عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: لَمَّا أَخَذُوا فِي غُسْلِ النَّبِيِّ ﷺ نَادَاهُمْ مُنَادٍ مِنَ الدَّاخِلِ: لاَ تَنْزِعُوا عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَمِيصَهُ.

في الزوائد: إسناده ضعيف، لضعف أبي بردة، واسمه عمر بن يزيد التيمي. وقول الحاكم: إن الحديث صحيح، وأبو بردة هو يزيد بن عبدالله – وهمٌ. لما ذكره المزيّ في الأطارف والتهذيب.

444. (1466) (6431)- *Büreyde* (radıyallahu anh) anlatmıştır: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* vefat edince, yıkamak istedikleri vakit dahilden bir münadi şöyle nida etti: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın gömleğini üzerinden çıkarmayın."

445-6432 ١٤٦٧ – حَدَّثَنَا يَحْيَىٰ بْنِ خِذَامٍ. ثَنَا صَفْوَانُ بْنُ عِيسَىٰ. ثَنَا مَعْمَرٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ؛ قَالَ: لَمَّا غَسَّلَ النَّبِيَّ ﷺ ذَهَبَ يَلْتَمِسُ مِنْهُ مَا يُلْتَمَسُ مِنَ الْمَيِّتِ، فَلَمْ يَجِدْهُ. فَقَالَ: بِأَبِي الطَّيِّبُ. طِبْتَ حَيّاً وَطِبْتَ مَيِّتاً.

في الزوائد: هذا إسناده صحيح ورجاله ثقات. لأن يحيى بن خذام ذكره ابن حبان في الثقات. وصفوان ابن عيسى احتج به مسلم. والباقي مشهورون.

445. (1467) (6432)- *Hz. Ali* (radıyallahu anh)'tan anlatıldığına göre: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ı yıkadığı zaman, ölüde aranan (idrar, gaita gibi) şeyleri aradı, fakat bulamadı. Bunun üzerine: "Babam sana feda olsun. Sen çok temizsin, hayatta iken temizdin, ölünce de temizsin!" dedi.

446-6433 ١٤٦٨ – حَدَّثَنَا عَبَّادُ بْنُ يَعْقُوبَ. ثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ زَيْدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَبْدِاللهِ بْنِ جَعْفَرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيٍّ؛ قَالَ: قَالَ

رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِذَا أَنَا مُتُّ فَاغْسِلُونِي بِسَبْعِ قِرَبٍ، مِنْ بِئْرِي، بِئْرِ غَرْسٍ».

في الزوائد: هذا إسناده ضعيف. لأن عباد بن يعقوب قال فيه ابن حبان: كان رافضيا داعيا. ومع ذلك كان يروي المناكير عن المشاهير. فاستحق الترك. وقال ابن طاهر: هو من غلاة الروافض، مستحق ترك روايته عنه. وترك الرواية عنه جماعة من الحفاظ. وقال الذهبيّ: روى عنه البخاريّ مقروناً بغيره. وشيخه مختلف فيه.

446. (1468) (6433)- *Hz. Ali* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ben ölünce, beni Gars adlı kuyumdan yedi kırba su ile yıkayın."*

AÇIKLAMA:

Bu hadisler, *"Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)*, vasiyeti üzerine, Hz. Ali tarafından yıkandığını, yıkanırken üzerinden gömleğinin çıkarılmadığını, Gars kuyusunun suyu ile yıkandığını ifade etmektedir. Başka rivayetlerde, yıkama meselesinde ashabın ihtilafı üzerine, gömleğinin çıkarılmadan yıkanacağı gaibten bir sesle duyurulduğu belirtilmiştir. Yıkama işinde *Hz. Ali*'ye *Hz. Abbas, Abbas*'ın oğlu *Fadl, Üsame İbnu Zeyd, Kasım* ve Resulullah'ın azadlılarından Salih radıyallahu anhüm ecmain yardımcı olmuşlardır. Üsame su dökmüş, Ali yıkamış, diğerleri de sağa sola çevirme işlerinde yardımcı olmuşlardır.Bir rivayette, Aleyhissalâtu vesselâm'ın Hz. Ali'ye: *"Senden başkası beni yıkamasın. Çünkü kim benim avretim görürse gözü kör olur"* demiştir. Hz. Ali'nin, Resulullah'ın avretine bakmamakta çok sakındığını bildiği için ona vasiyet ettiği belirtilmiştir.

447-6434 ١٤٧٠ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خَلَفٍ الْعَسْقَلَانِيُّ. ثنا عَمْرُو بْنُ أَبِي سَلَمَةَ، قَالَ: هٰذَا مَا سَمِعْتُ مِنْ أَبِي مُعَيْدٍ، حَفْصِ بْنِ غَيْلَانَ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ مُوسَىٰ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: كُفِّنَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي ثَلَاثِ رِيَاطٍ بِيضٍ سُحُولِيَّةٍ.

في الزوائد: قلت أصله في الصحيحين من حديث عائشة وابن عباس. وإسناد حديث ابن عمر حسن، لقصور سليمان بن موسى وحفص بن غيلان عن درجة أهل الحفظ والضبط والإتقان.

447. (1470) (6434)- *Abdullah İbnu Ömer* radıyallahu anhüma anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Suhuliyye denen üç parça beyaz ince bez içinde kefenlenmiştir."

448-6435 ١٤٧١ – حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثنا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِدْرِيسَ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، عَنِ الْحَكَمِ عَنْ مِقْسَمٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: كُفِّنَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي

ثَلاثَةِ أَثْوَابٍ: قَمِيصُهُ الَّذِي قُبِضَ فِيهِ، وَحُلَّةٌ نَجْرَانِيَّةٌ.

قال النووي: هذا الحديث ضعيف، لا يصح الاحتجاج به. لأن يزيد بن أبى زياد مجمع على ضعفه. سيّما وقد خالف روايته رواية الثقات.

448. (1471) (6435)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* üç parça giysi içerisine kefenlenmiştir: İçerisinde vefat ettiği gömleği ve Necrani (iki parçalı) hulle."

❑ KEFENLENEN ÖLÜYE BAKMAK

449-6436 ١٤٧٥- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ سَمُرَةَ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ. ثنا أَبُو شَيْبَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: لَمَّا قُبِضَ إِبْرَاهِيمُ ابْنُ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ لَهُمُ النَّبِيُّ ﷺ: «لاَ تُدْرِجُوهُ فِي أَكْفَانِهِ حَتَّى أَنْظُرَ إِلَيْهِ» فَأَتَاهُ فَانْكَبَّ عَلَيْهِ، وَبَكَى.

في الزوائد: إسناده ضعيف، لأن أبا شيبة، قال ابن حبان: روى عن أنس ماليس من حديثه، لا يحل الرواية عنه. وقال البخاري: صاحب عجائب. وقال أبو حاتم: ضعيف الحديث، منكر الحديث روى عنه عجائب.

449. (1475) (6436)- *Hz. Enes İbnu Malik* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın oğlu İbrahim vefat etiği zaman ashabına: *"Ben oğluma bakmadıkça, onu kefenlerinin içine dahil etmeyin"* buyurdu. (Yıkama işi bitince kefenlemezden önce) çocuğa yaklaştı, üzerine eğilip baktı ve ağladı."

AÇIKLAMA:

Hadis, kefenlenmezden önce ölüye bakmanın caiz olduğuna, sessizce ağlanabileceğine delildir. Bakma, avretine olmamalıdır, bakılması caiz olan yerlerine olmalıdır.

450-6437 ١٤٧٨- حَدَّثَنَا حُمَيْدُ بْنُ مَسْعَدَةَ. ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ نِسْطَاسٍ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ؛ قَالَ: قَالَ عَبْدُاللهِ بْنُ مَسْعُودٍ: مَنِ اتَّبَعَ جَنَازَةً فَلْيَحْمِلْ بِجَوَانِبِ السَّرِيرِ كُلِّهَا. فَإِنَّهُ مِنَ السُّنَّةِ. ثُمَّ إِنْ شَاءَ فَلْيَتَطَوَّعْ. وَإِنْ شَاءَ فَلْيَدَعْ.

في الزوائد: رجال الإسناد ثقات، لكن الحديث موقوف. حكمه الرفع. وأيضا، هو منقطع. فإن أبا عبيدة لم يسمع من أبيه. قاله أبو حاتم وأبو زرعة وغيرهما.

450. (1478) (6437)- *Abdullah İbnu Mes'ud* (radıyallahu anh) an-

latıyor: "Bir cenazeyi takip eden kimse, naaşın bütün taraflarını (sırayla) omuzlasın. Zira bu sünnettir. Sonra dilerse tekrar nafile taşıması yapsın, dilerse taşıma işini terketsin."

AÇIKLAMA:

Hadis, cenazeyi sağ-sol, ön-arka her bir tarafından birer parça taşımanın sünnet olduğunu ifade eder. Bu miktar taşıyan, sünneti ifa etmiş olur. Dileyen ikinci sefer taşıma işine iştirak edebilir. Bu takdirde sevabı ziyadeleşir.

451-6438 ١٤٧٩ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ بْنِ عَقِيلٍ ثنا بِشْرُ بْنُ ثَابِتٍ. ثنا شُعْبَةُ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ رَأَى جَنَازَةً يُسْرِعُونَ بِهَا. قَالَ: «لِتَكُنْ عَلَيْكُمُ السَّكِينَةُ».

في الزوائد: ليث هو ابن سليم، ضعيف. وتركه يحيى بن القطان وابن معين وابن مهدي. ومع ضعفه فالحديث يخالف ما في الصحيحين من حديث أسرعوا بالجنازة.

451. (1479) (6438)- *Ebu Musa* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bir cenazenin sür'atle götürüldüğünü görmüştü, (müdahale ederek): *"Sükunetle gidin!"* buyurdular.."

AÇIKLAMA:

Başka hadislerde cenazenin bir an önce defni hususunda acele edilmesi tavsiye buyrulmuştur. Burada ise acelecilik yasaklanmaktadır. Sadedinde olduğumuz yasağı çok aşırı olan aceleciliğe, bilhassa taşıma sırasındaki aşırı sür'ate hamledebiliriz.

Çabukluk, ölüm defin arasındaki hizmetlerin bekletilmeden, geciktirilmeden yapılması manasında anlaşılmalıdır.

❑ CENAZE TAŞIYANIN KIYAFETİ

452-6439 ١٤٨٠ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ. أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ النُّعْمَانِ. حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَزَوَّرِ، عَنْ نُفَيْعٍ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ وَأَبِي بَرْزَةَ؛ قَالَا: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فِي جَنَازَةٍ. فَرَأَى قَوْمًا قَدْ طَرَحُوا أَرْدِيَتَهُمْ يَمْشُونَ فِي قُمُصٍ. فَقَالَ

رَسُولُ اللهِ ﷺ: «أبفعلِ الْجَاهِلِيَّةِ تَأْخُذُونَ؟ أَوْ بِصُنْعِ الْجَاهِلِيَّةِ تَشَبَّهُونَ؟ لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَدْعُوَ عَلَيْكُمْ دَعْوَةً تَرْجِعُونَ فِي غَيْرِ صُوَرِكُمْ» قَالَ، فَأَخَذُوا أَرْدِيَتَهُمْ وَلَمْ يَعُودُوا لِذَلِكَ.

في الزوائد: هذا إسناده ضعيف. فيه نفيع بن الحارث أبو داود الأعمى، تركه غير واحد. ونسبه يحيى بن معين وغيره للوضع. وعلي بن الحزوّر، كذلك متروك الحديث. وقال البخاريّ: منكر الحديث عنده عجائب. وقال مرة: فيه نظر.

452. (1485) (6439)- *İmran İbnu'l-Husayn* ve *Ebu Berze* radıyallahu anhüma anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'la birlikte bir cenazeye gittik. (Bu esnada) *(aleyhissalâtu vesselâm)*, ridalarını atıp sadece gömlekleri içerisinde yürümekte olan bir cemaat gördü ve: *"Cahiliye amelini mi işliyorsunuz? Yoksa cahiliye fiilini yaparak onlara mı benzemeye çalışıyorsunuz? Şu suretinizden bir başka suretle (kabristandan) dönmeniz için hakkınızda beddua etmeyi cidden arzuladım"* buyurdu. Bunun üzerine ridalarını giydiler ve bir daha bu adetlerine dönmediler."

AÇIKLAMA:

Cenazeye katılanların, matem alameti olsun diye ridalarını attıkları anlaşılmaktadır. Resulullah böylesi bir matemi yasaklamış bulunmaktadır.

453-6440 ١٤٨٧ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِالأَعْلَى الصَّنْعَانِيُّ. أَنْبَأَنَا مُعْتَمِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى الْفُضَيْلِ بْنِ مَيْسَرَةَ، عَنْ أَبِي حَرِيزٍ؛ أَنَّ أَبَا بُرْدَةَ حَدَّثَهُ قَالَ: أَوْصَى أَبُو مُوسَى الأَشْعَرِيُّ، حِينَ حَضَرَهُ الْمَوْتُ، فَقَالَ: لاَ تُتْبِعُونِي بِمِجْمَرٍ. قَالُوا لَهُ: أَوَ سَمِعْتَ فِيهِ شَيْئاً؟ قَالَ: نَعَمْ. مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ.

في الزوائد: إسناده حسن. لأن عبدالله بن حسين (أبا حريز) مختلف فيه. قال أبو زرعة: ثقة. وذكره ابن حبان في الثقات. وقال أبو حاتم: حسن الحديث، ليس بمنكر الحديث، يكتب حديثه. وقال أحمد: منكر الحديث. وقال النسائي: ضعيف. وقال ابن عديّ: عامة ما يروي لا يتابع عليه. واختلف قول ابن معين فيه. فمرة قال: ثقة. ومرة قال: ضعيف.

وله شاهد من حديث أبي هريرة. رواه مالك في الموطأ، وأبو داود في سننه.

453. (1487) (6440)- *Ebu Bürde* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ebu Musa el-Eş'ari (radıyallahu anh), eceli geldiği zaman (yakınlarına): "Be-

nim cenazemi ateşle takip etmeyin!" diye vasiyet etti. Bunun üzerine Ebu Bürde'ye: "Sen bu hususta bir şey işittin mi?" diye sordular. O da: "Evet, hem de Resulllah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'dan" dedi."

AÇIKLAMA:

Hadis, *Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)*'ın, cenazeyi taşımada uyulan bir kısım cahiliye adetlerini yasakladığını göstermektedir. Burada ateş taşıma adetinin varlığı ve yasaklandığı görülmektedir.

❑ CENAZE CEMAATİ ÇOKSA

454-6441 ١٤٨٨ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا عُبَيْدُ اللهِ. أَنْبَأَنَا شَيْبَانُ، عَنِ الأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ صَلَّى عَلَيْهِ مِائَةٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ غُفِرَ لَهُ».

في الزوائد: قد جاء عن عائشة في الترمذي والنسائي مثله. وإسناده صحيح ورجاله رجال الصحيحين.

454. (1488) (6441)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kimin cenazesinde yüz müslüman namaz kılarsa, ona mağfiret olunur."*

❑ ÖLÜYÜ HAYIRLA YADETMELİ

455-6442 ١٤٩٢ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: مُرَّ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ بِجَنَازَةٍ، فَأُثْنِيَ عَلَيْهَا خَيْراً، فِي مَنَاقِبِ الْخَيْرِ. فَقَالَ: «وَجَبَتْ». ثُمَّ مَرُّوا عَلَيْهِ بِأُخْرَى. فَأُثْنِيَ عَلَيْهَا شَرّاً، فِي مَنَاقِبِ الشَّرِّ. فَقَالَ: «وَجَبَتْ. إِنَّكُمْ شُهَدَاءُ اللهِ فِي الأَرْضِ».

في الزوائد: رواه النسائي إلا قوله في مناقب الخير ومناقب الشر وأصله في الصحيحين من حديث أنس. ويوافقه حديث عمر، رواه الترمذي والنسائي. وإسناد ابن ماجة صحيح، ورجاله رجال الصحيحين.

455. (1492) (6442)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yanından bir cenaze geçmişti, hakkında hayırla senada bulunuldu. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Vacib oldu!"* buyurdu. Sonra bir diğer cenazeyi geçirdiler. Halk bunu kötü hasletlerle yadetti. Aleyhissalâtu vesselâm yine: "Vacib oldu" buyurdu ve şu açıklamayı yaptı: *"Sizler Allah'ın yeryüzündeki şahitlerisiniz!"*

AÇIKLAMA:

Hadis değişik vecihlerle diğer kitaplarda da gelmiştir. Bazı vecihlerinde, ashabın ölüler hakkında ifade ettikleri medih ve zemmleri de belirtilmiştir. Zemmedilen hakkında: "Allah'a ve Resulüne buğzeder, Allah'a isyan eder ve bu yolda çalışırdı" dendiği de görülmektedir.

"Vacib oldu" sözü birinci hakkında cennetin vacib olduğunu, ikinci hakkında ise cehennemin vacib olduğunu ifade eder. Vacib olmak, sabit olmak, kesinlik kazanmak, gerekli hale gelmek manasındadır.

Ölü hakkında kötü söz söylenmesi başka hadislerde yasaklandığı halde burada müsaade edilmiş olması, buradaki cenazenin münafıklara ait olmasındandır. Nitekim Allah ve Resulüne buğzettiği belirtilmiştir. İslam alimleri, kişi müslümansa, ölümünden sonra, fasık dahi olsa şerle yadedilmesine fetva vermemiştir. "Belki tevbe ile ölmüştür" denmiştir. Bu cümleden olarak, Yezid ve Haccac gibi herkesin iğbarını kazanan zalimlerin bile lanetlenmesini uygun bulmamışlardır.

❑ CENAZE İÇİN KIRAAT

456-6443 ١٤٩٦ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ أَبِي عَاصِمٍ، النَّبِيلُ وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُسْتَمِرِّ؛ قَالاَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ. ثَنَا حَمَّادُ بْنُ جَعْفَرٍ الْعَبْدِيُّ. حَدَّثَنِي شَهْرُ بْنُ حَوْشَبٍ. حَدَّثَتْنِي أُمُّ شَرِيكٍ الأَنْصَارِيَّةُ؛ قَالَتْ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ أَنْ نَقْرَأَ عَلَى الْجَنَازَةِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ.

في الزوائد: في إسناده شهر بن حوشب، وثقه أحمد وابن معين وغيرهما. وتركه ابن عوف. وضعفه البيهقيّ. وليّنه النسائي وحماد وغيرهم.

456. (1496) (6443)- *Ümmü Şerik el-Ensariyye* (radıyallahu anhâ): "Resulullah bize, cenazeye (namaz kıldığımızda) Fatiha-ı Şerifeyi okumamızı emretti" demiştir."

AÇIKLAMA:

Cenaze namazında Fatiha'nın okunması meselesi ülema arasında ihtilaflıdır: Hanefilere ve birkısım alimlere göre cenaze namazında Fatiha okunmaz, bu namaz dört tekbirdir. Birinci tekbirden sonra Allah'a senâ, ikinci tekbirden sonra Resulullah'a salat, üçüncüden sonra dua okunur, dördüncüden sonra selam verilir. Malikilere göre, cenaze namazında Fa-

tiha okumak mekruhtur. Şafiîlere göre Fatihayı okumak farzdır, ilk tekbirden sonra okunması efdaldir. Hanbelilere göre ilk tekbirden sonra okumak farzdır. Bütün bu farklı görüşler delile dayanırlar.

❑ CENAZE NAMAZINDA DUA

457-6444 ١٥٠١ – حَدَّثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ سَعِيدٍ ثنا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ، عَنْ حَجَّاجٍ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ؛ قَالَ: مَا أَبَاحَ لَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ، وَلاَ أَبُو بَكْرٍ، وَلاَ عُمَرُ فِي شَيْءٍ مَا أَبَاحُوا فِي الصَّلاَةِ عَلَى الْمَيِّتِ. يَعْنِي لَمْ يُوَقِّتْ.

في الزوائد: حجاج بن أرطاة قد كان كثير التدليس مشهوراً بذلك. وقد رواه بالعنعنة.

457. (1501) (6444)- *Hz. Cabir* (radıyallahu anh) demiştir ki: "Ne Hz. Peygamber *(aleyhissalâtu vesselâm)*, ne Ebu Bekir, ne de Ömer radıyallahu anhüma, cenaze namazı hakkında cevaz verdikleri kadar hiçbir şey hakkında cevaz vermediler. Yani (cenaze namazını) bir vakte bağlamadılar."

AÇIKLAMA:

Namazların belli vakitleri vardır, o çerçeve dahilinde kılınır. Sadedinde olduğumuz hadis, cenaze namazının gece-gündüz ve hatta mekruh vakitlerde bile kılınacağını ifade eder. Bu mana diğer hadislere muhalefet edeceği için hadisin: "Cenaze namazında belli bir dua okuma tahdidi konulmamıştır" şeklinde anlaşılabileceği de söylenmiştir. Ne var ki hadisten çıkarılacak muhtemel manalardan birini cezmen söylemeye yeterli bir karine yoktur. Hadisin zaafına da dikkat çekilmiştir."

❑ CENAZE NAMAZI DÖRT TEKBİRLİDİR

458-6445 ١٥٠٢ – حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدِ بْنِ كَاسِبٍ. ثنا الْمُغِيرَةُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ. ثنا خَالِدُ بْنُ الإِيَاسِ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَمْرِو بْنِ سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِاللهِ بْنِ الْحَكَمِ ابْنِ الْحَارِثِ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ صَلَّى عَلَى عُثْمَانَ بْنِ مَظْعُونٍ وَكَبَّرَ عَلَيْهِ أَرْبَعاً.

في الزوائد: هذا الحديث في إسناده خالد بن إلياس، وقد اتفقوا على تضعيفه.

458. (1502) (6445)- *Hz. Osman İbnu Affan* (radıyallahu anh) an-

latıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Osman İbnu Maz'un üzerine cenaze namazı kıldırdı. Namazda dört kere tekbir getirdi."

459-6446 ١٥٠٣ – حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا عَبْدُالرَّحْمَٰنِ الْمُحَارِبِيُّ. ثَنَا الْهَجَرِيُّ؛ قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ عَبْدِاللهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى الأَسْلَمِيِّ، صَاحِبِ رَسُولِ اللهِ ﷺ عَلَى جِنَازَةِ ابْنَةٍ لَهُ. فَكَبَّرَ عَلَيْهَا أَرْبَعاً. فَمَكَثَ بَعْدَ الرَّابِعَةِ شَيْئاً. قَالَ فَسَمِعْتُ الْقَوْمَ يُسَبِّحُونَ بِهِ مِنْ نَوَاحِي الصُّفُوفِ. فَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ: أَكُنْتُمْ تَرَوْنَ أَنِّي مُكَبِّرٌ خَمْساً؟ قَالُوا: تَخَوَّفْنَا ذَلِكَ. قَالَ: لَمْ أَكُنْ لأَفْعَلَ. وَلَكِنْ رَسُولُ اللهِ ﷺ كَانَ يُكَبِّرُ أَرْبَعاً. ثُمَّ يَمْكُثُ سَاعَةً فَيَقُولُ مَا شَاءَ اللهُ أَنْ يَقُولَ، ثُمَّ يُسَلِّمُ.

في الزوائد: في إسناده الهجري، واسمه إبراهيم بن مسلم الكوفي. ضعّفه سفيان بن عيينة ويحيى بن معين والنسائي وغيرهم.

459. (1503) (6446)- *El-Hecerî* rahimehullah anlatıyor: "Resulullah'ın sahabisi olan Abdullah İbnu Ebi Evfa ile birlikte, onun bir kızının cenaze namazını kıldım. Abdullah dört kere tekbir getirdi. Dördüncüden sonra (selam vermeyip) biraz durdu. Ben safların muhtelif yerlerinden cemaatin onu uyarmak üzere "sübhanallah" dediklerini işittim. Sonra selam verdi ve dedi ki: "Siz benim beş kere tekbir getireceğimi mi zannediyordunuz?" Cemaat: "Evet bundan korktuk" dediler. Bunun üzerine: "Hayır bunu yapmayacağım. Ancak Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* dört kere tekbir getirir, sonra bir müddet durup Allah'ın söylemesini dilediği bir şeyler söyler, sonra da selam verirdi" dedi."

460-6447 ١٥٠٦ – حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْحِزَامِيُّ. ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَلِيٍّ الرَّافِعِيُّ، عَنْ كَثِيرِ ابْنِ عَبْدِاللهِ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَبَّرَ خَمْساً.

في الزوائد: قال الشافعي في كثير بن عبدالله: إنه ركن من أركان الكذب. وقال ابن حبان: روى عن أبيه عن جده نسخة موضوعة. وقال ابن عبدالبرّ: مجمع على ضعفه. وقال النويّ: ضعيف بالاتفاق. قلت: هو كذلك. إلا أن الترمذي، صحح له حديث الصلح جائز بين المسلمين وحديث التكبيرات في العيد. والراوي عنه إبراهيم بن عليّ، ضعّفه البخاري وابن حبان ورماه بعضهم بالكذب.

460. (1506) (6447)- *Kesir İbnu Abdillah*'ın dedesi, "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın (cenaze namazında) 5 kere tekbir getirdiğini söylemiştir."

Not: Hadisin zaafının şiddetli olduğu belirtilmiştir.

❑ ÇOCUK CENAZESİNE NAMAZ

461-6448 ١٥٠٩ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا الْبَخْتَرِيُّ بْنُ عُبَيْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «صَلُّوا عَلَى أَطْفَالِكُمْ فَإِنَّهُمْ مِنْ أَفْرَاطِكُمْ».

في الزوائد: في إسناده البختري بن عبيد. قال فيه أبو نعيم الأصبهاني والحاكم والنقاش: روى عن أبيه موضوعات. وضعّفه أبو حاتم وابن عدي وابن حبان والدارقطني. وكذّبه الأزدي. وقال يعقوب بن شيبة: مجهول.

461. (1509) (6448)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki:

"(Ölen) çocuklarınız için cenaze namazı kılın. Çünkü onlar (cennete girmede) sizin öncülerinizdendir."

❑ RESÛLULLAH'IN OĞLUNA CENAZE NAMAZI

462-6449 ١٥١١ - حَدَّثَنَا عَبْدُالْقُدُّوسِ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا دَاوُدُ بْنُ شَبِيبٍ الْبَاهِلِيُّ. ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عُثْمَانَ ثَنَا الْحَكَمُ بْنُ عُتَيْبَةَ، عَنْ مِقْسَمٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: لَمَّا مَاتَ إِبْرَاهِيمُ ابْنُ رَسُولِ اللهِ ﷺ صَلَّى رَسُولُ اللهِ ﷺ وَقَالَ: «إِنَّ لَهُ مُرْضِعاً فِي الْجَنَّةِ. وَلَوْ عَاشَ لَكَانَ صِدِّيقاً نَبِيّاً. وَلَوْ عَاشَ لَعَتَقَتْ أَخْوَالُهُ الْقِبْطُ، وَمَا اسْتُرِقَّ قِبْطِيٌّ».

في الزوائد: في إسناده إبراهيم بن عثمان أبو شيبة قاضي واسط، قال فيه البخاري: سكتوا عنه. وقال ابن المبارك: ارم به وقال ابن معين: ليس بثقة. وقال أحمد: منكر الحديث. وقال النسائي: متروك الحديث.

462. (1511) (6449)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın oğlu İbrahim ölünce, Resulullah cenaze namazı kıldı ve:

"Onun cennette bir süt annesi olacaktır. Eğer yaşasaydı sıddîk bir nebi olacaktı. Eğer yaşamış olsaydı kıbtî dayıları azad olacaktı ve hiçbir kıbtî köleleştirilmeyecekti" buyurdu."

AÇIKLAMA:

Resululah'ın oğlu *İbrahim*'in annesi, Mısırlı cariye *Mariye* (radıyallahu anhâ)'dır. Mısır'ın yerli halkına *Kabd* denir. Kıbtî buna nisbettir. İbrahim'in annesi Mısırlı olduğu için Mısırlılar (kıbtiler) dayısı addedilmiştir.

Resulullah, İbrahim'in cennette süt annesinin olacağını söylemiştir

Bu, İbrahim'in Allah nezdindeki şerefini ifade ettiği gibi, çocukların hayatında, iki yıllık süt devresini süt emerek geçirmelerinin ehemmiyetini, gerekliliğini de ifade eder. Müteakip rivayet bu hususu iyice te'yid eder.

Resulullah kendisinden sonra peygamber gelmeyeceğini bildiği halde "İbrahim yaşasaydı peygamber olurdu" demiş olması, onun her hâlukarda öleceğini bilmesiyle tevil edilmiştir. Bu ibareden "Peygamberlerin çocukları da peygamber olur" diye bir kaide de çıkarılamaz. Aksi takdirde bütün ademoğullarının peygamber olması gerekirdi. Dahası Hz. Nuh'un bir oğlu mü'min bile olamamıştır.

463-6450 ١٥١٢ – حَدَّثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ عِمْرَانَ. ثنا أَبُو دَاوُدَ. ثنا هِشَامُ بْنُ أَبِي الْوَلِيدِ، عَنْ أُمِّهِ عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَبِيهَا الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ؛ قَالَ: لَمَّا تُوُفِّيَ الْقَاسِمُ ابْنُ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَتْ خَدِيجَةُ: يَا رَسُولَ اللهِ! دَرَّتْ لُبَيْنَةُ الْقَاسِمِ. فَلَوْ كَانَ اللهُ أَبْقَاهُ حَتَّى يَسْتَكْمِلَ رَضَاعَهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّ إِتْمَامَ رَضَاعِهِ فِي الْجَنَّةِ» قَالَتْ: لَوْ أَعْلَمُ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللهِ! لَهَوَّنَ عَلَيَّ أَمْرَهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنْ شِئْتِ دَعَوْتُ اللهَ تَعَالَى فَأَسْمَعَكِ صَوْتَهُ» قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللهِ! بَلْ أُصَدِّقُ اللهَ وَرَسُولَهُ.

في الزوائد: إسناد هشام بن أبي الوليد لم أر من وثقه ولا من جرحه.

قال السندي: قلت بل نقل أنه قال في التقريب: إنه متروك. وعبدالله بن عمران الأصبهاني ثم الرازي، قال فيه أبو حاتم: صالح. وذكره ابن حبان في الثقات. وباقي رجال الإسناد ثقات.

463. (1512) (6450)- *Hüseyin İbnu Ali İbnu Ebi Talib* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın oğlu Kasım vefat edince Hz. Hatice (radıyallahu anhâ): "Ey Allah'ın Resulü! Kasım'ın sütü taştı. Keşke Allah ona, süt çağını tamamlayacak kadar ömrünü uzatsaydı" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm, bunun üzerine:

"O süt devresini cennette tamamlayacak!" buyurdular. Hz. Hatice:

"Ey Allah'ın Resulü! Şayet bunu bilseydim, çocuğun ölümü, nazarımda hafiflerdi" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Dilersen Allah'a dua edeyim de sana onun sesini işittireyim"* dedi. Ancak Hz. Hatice: "Hayır! Ey Allah'ın Resulü! Allah ve Resulünü tasdik ediyorum" dedi.

❑ ŞEHİTLERE CENAZE NAMAZI

464-6451 ١٥١٣ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِاللهِ بْنِ نُمَيْرٍ. ثنا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ،

عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، عَنْ مِقْسَمٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: أُتِيَ بِهِمْ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَوْمَ أُحُدٍ. فَجَعَلَ يُصَلِّي عَلَى عَشَرَةٍ عَشَرَةٍ. وَحَمْزَةُ هُوَ كَمَا هُوَ يَرْفَعُونَ وَهُوَ كَمَا هُوَ مَوْضُوعٌ.

قال السندي: يظهر من الزوائد أن إسناده حسن.

464. (1513) (6451)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Uhud günü, şehidlerin cenazeleri Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yanına getirdiler. Aleyhissalâtu vesselâm onar onar gruplar halinde namazlarını kıldırdı. Her grup değiştikçe, Hamza yerinde sabit kalıyor (böylece her grupla birlikte ona namaz kılınıyordu)."

AÇIKLAMA:

1- *Hz. Hamza,* Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın amcalarından biri idi, aynı zamanda süt kardeşiydi. *Resulullah*'a ilgi ve yardımı fazla idi. *Aleyhissalâtu vesselâm* bu sebeple onu çok severdi. Uhud savaşı sırasında Ebu Süfyan'ın hanımı Hind'in teşvikiyle, henüz müşrik olan Vahşî radıyallah anhüm ecmain- tarafından öldürülmüştür. Resulullah, onun feci şekilde öldürüldüğünü görünce, katillerine öfkelenir ve: "Onlara galebe çalınca onlardan yetmiş tanesine de ben müsle yapacağım" der. Ancak, gelen vahiy ikaz eder. وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ **"Ceza verecekseniz uğradığınız muamelenin misliyle ceza verin. Eğer sabrederseniz, elbette bu, sabır sahipleri için daha hayırlıdır. Sabret. Senin sabrın da ancak Allah'ın yardımıyladır.."** (Nahl (126-127). Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın ona hususi ilgi göstermesinde belirtilen yakınlıklardan bakşa Hamza (radıyallahu anh)'ın cesedine yapılan müslenin de katkısı olduğu rivayetlerden anlaşılmaktadır. Zira müşrikler, Bedir'deki yenilgilerinin hıncıyla bir tanesi hariç, bütün şehitlere müsle yapmışlardı; gözlerini oymuşlar, burun ve kulaklarını kesmişlerdi. Henüz müşrik olan Hind (radıyallahu anhâ), *Hz. Hamza*'nın karnını yarmış, ciğerini çıkarıp, parça parça ağzına çiğneyip atmıştı. Hz. Hamza'nın ölümü Resulullah'ı ağlatmıştır. Bir rivayette ölümünü işitince hıçkırarak (sesli olarak) ağladı, görünce de bayıldığı ifade edilir. Öldüğü zaman 57 yaşındaydı, ellidört ve hatta 59 da denmiştir.

Rivayetler, Hz. Hamza'nın fevkalade cesur ve sadık olduğunu belirtir. Ölmezden önce otuzbir müşrik öldürmüştür. Birkısım rivayetler Resulullah'ın onu, Cüheyne yurdunda Sîfu'l-Bahr'a sevkedilen ordunun

başına komutan yaptığını ve ilk sancağı bu sırada bağladığını, böylece Hamza (radıyallahu anh)'ın İslam'ın ilk bayraktarı olduğunu belirtir.

Hamza (radıyallahu anh) muhacirlerdendir ve onu *Zeyd İbnu Harise* ile kardeşlemiştir. *Hz. Enes, Resulullah*'ın her şehid için cenaze namazında dört tekbiri okuduğu halde, Hamza'nın namazında yetmiş tekbir okuduğunu belirtir.

Sadedinde olduğumuz rivayette de görüldüğü üzere Uhud şehidlerine kılınan her namazda *Hz. Hamza*'nın cenazesi hazır olmuştur. İbnu Abbas'tan gelen bir rivayet, *Hz. Hamza*'ya Resulullah'ın kıldığı cenaze namazının sayısının yetmiş ikiye ulaştığı belirtilmiştir.

Hz. Hamza'dan Resulullah'a senetli olarak şu hadis rivayet edilmiştir: الزموا هذا الدعاء اللهم اني اسألك باسمك الأعظم ورضوانك الأكبر "Şu duaya devam edin: Allahım, senden ism-i azamını ve yüce rızanı şefaatçi kılarak (cennetini) talep ediyorum."

Uhud şehidlerinden bazılarının kabirleri, savaştan kırk yıl kadar sonra bir vesile ile açılınca hepsinin çürümeden taptaze kaldığı görülür. Hatta bu hafriyat sırasında *Hz. Hamza* (radıyallahu anh)'ın ayağına kazma değer, oradan kan çıkar.

❑ CENAZE NAMAZI KILINMAYAN VAKİTLER

465-6452 ١٥٢٢ - حدّثنا العبّاس بن عثمان الدّمشقيّ. ثنا الوليد بن مسلم، عن ابن لهيعة، عن أبي الزّبير، عن جابر بن عبد الله؛ أنّ النّبيّ ﷺ قال: «صلّوا على موتاكم باللّيل والنّهار».

في الزوائد: قلت: ابن لهيعة ضعيف. والوليد مدلّس.

465. (1522) (6452)- *Hz. Cabir İbnu Abdillah* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*: "Ölüleriniz üzerine gece ve gündüz (cenaze) namazı kılınız (kılabilirsiniz)" buyurmuştur."

AÇIKLAMA:

Bir kısım alimlerce, geceleyin cenaze defni, bazı farklı hadisler sebebiyle, caiz görülmemiş ise de asıl olan cevazdır. Bu hadis cevazı ifade etmektedir.

466-6453 ١٥٢٥ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ السُّلَمِيُّ. ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ. ثَنَا الْحَارِثُ بْنُ نَبْهَانَ. ثَنَا عُتْبَةُ بْنُ يَقْظَانَ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَاثِلَةَ بْنِ الأَسْقَعِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «صَلُّوا عَلَى كُلِّ مَيِّتٍ. وَجَاهِدُوا مَعَ كُلِّ أَمِيرٍ».

في الزوائد: في إسناده عتبة بن يقظان، وهو ضعيف. والحارث بن نبهان، مجمع على ضعفه. وأبو سعيد هو المطلوب، كذاب.

466. (1525) (6453)- *Vasile İbnu'l-Eska'* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Her ölü üzerine namaz kılın, her emirin komutası altında cihad edin."*

❑ KABİR ÜZERİNDE NAMAZ

467-6454 ١٥٢٩ - حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدِ بْنِ كَاسِبٍ. ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ الدَّارَاوَرْدِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدِ بْنِ الْمُهَاجِرِ بْنِ قُنْفُذٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ، عَنْ أَبِيهِ؛ أَنَّ امْرَأَةً سَوْدَاءَ مَاتَتْ لَمْ يُؤْذَنْ بِهَا النَّبِيُّ ﷺ. فَأُخْبِرَ بِذَلِكَ. فَقَالَ: «هَلَّا آذَنْتُمُونِي بِهَا» ثُمَّ قَالَ لأَصْحَابِهِ: «صُفُّوا عَلَيْهَا» فَصَلَّى عَلَيْهَا.

في الزوائد: أصل الحديث قد رواه غيره. وهذا الإسناد حسن، لأن يعقوب بن حميد مختلف فيه.

467. (1529) (6454)- *Amir İbnu Rebia* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Siyahi bir kadın ölmüştü. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a duyurulmadan defnedildi. Sonra haberdar olunca: *"Bunu bana niye haber vermediniz?"* dedi ve ashabına: *"Kadının kabri üzerine saf tutunuz!"* emrederek kadına cenaze namazı kıldırdı."

468-6455 ١٥٣٢ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ. ثَنَا مِهْرَانُ بْنُ أَبِي عُمَرَ، عَنْ أَبِي سِنَانٍ، عَنْ عَلْقَمَةَ ابْنِ مَرْثَدٍ، عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ صَلَّى عَلَى مَيِّتٍ بَعْدَ مَا دُفِنَ.

في الزوائد: إسناده حسن. أبو سنان، فمن دونه، مختلف فيهم.

468. (1532) (6455)- *Büreyde* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bir ölü üzerine, gömüldükten sonra namaz kıldı."

469-6456 ١٥٣٣ - حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ. حَدَّثَنَا كُرَيْبٌ. حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ

شُرَحْبِيلَ، عَنِ ابْنِ لَهِيعَةَ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ ابْنِ الْمُغِيرَةِ، عَنْ أَبِي الْهَيْثَمِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ؛ قَالَ: كَانَتْ سَوْدَاءُ تَقُمُّ الْمَسْجِدَ. فَتُوُفِّيَتْ لَيْلاً. فَلَمَّا أَصْبَحَ رَسُولُ اللهِ ﷺ أُخْبِرَ بِمَوْتِهَا. فَقَالَ: «أَلاَ آذَنْتُمُونِي بِهَا؟» فَخَرَجَ بِأَصْحَابِهِ، فَوَقَفَ عَلَى قَبْرِهَا، فَكَبَّرَ عَلَيْهَا وَالنَّاسُ مِنْ خَلْفِهِ، وَدَعَا لَهَا، ثُمَّ انْصَرَفَ.

في الزوائد: في إسناده ابن لهيعة، وهو ضعيف.

469. (1533) (6456)- *Ebu Said* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Mescidi temizleyen bir siyahi kadın vardı. Bir gece öldü. (Hemen defnedildi). Sabah olunca vefatı Resulullah'a haber verildi. *"Bana niye zamanında duyurmadınız?"* deyip kalktı. Ashabıyla (kabristana gitti), kadının kabri üzerinde durup, halk arkasında, tekbir getirip namaz kıldı. Sonra oradan ayrıldı."

AÇIKLAMA:

Mevzu üzerine gelen başka rivayetler, bu siyahi kadının Mescid-i Nebevinin temizliğine bakan kayyum olduğunu tasrih eder.

Hadis, kabir üzerinde namaz kılınır mı, kılınmaz mı münakaşasına sebep olmuştur.

★ *Hanefilere* göre: Namazı kılınmadan defnedilen ölünün, henüz çürümediğine kanaat getirilirse kabir üzerinde namaz kılınabilir, aksi takdirde kılınamaz.

★ *Şafiilere* göre: Definden önce namazı kılınmamış olanın kabri üzerinde namaz kılınır. Ahmed İbnu Hanbel de böyle hükmeder.

★ *Malikilere göre:* Namazı kılınmadan defnedilen cenazenin bozulmadığı kanaatı varsa, cenaze kabirden çıkarılır, namazı öyle kılınır. Çürüdüğünden korkulursa, cesed tamamen çürümedikçe kabir üzerinde namaz kılınır, bu vacibtir. Daha önce namazı kılınan kimsenin kabri üzerinde namaz kılmak mekruhtur.

★ *Bazı alimler:* "İlelebet kabir üzerinde namaz kılınabilir, namaz bir duadır, ölüye her zaman dua edilebilir" demiştir.

★ *Bazıları da:* Kabir üzerinde hiçbir surette namaz kılınamaz" demiştir. Nehaî bunlardandır.

❑ NECAŞİ ÜZERİNE NAMAZ

470-6457 ١٥٣٦ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ. ثَنَا

سُفْيَانُ، عَنْ حِمْرَانَ ابْنِ أَعْيَنَ، عَنْ أَبِي الطُّفَيْلِ، عَنْ مُجَمِّعِ بْنِ جَارِيَةَ الأَنْصَارِيِّ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ أَخَاكُمُ النَّجَاشِيَّ قَدْ مَاتَ. فَقُومُوا فَصَلُّوا عَلَيْهِ» فَصَفَفْنَا خَلْفَهُ صَفَّيْنِ.

في الزوائد: إسناده صحيح، ورجاله ثقات.

470. (1536) (6457)- *Mücemmi' İbnu Câriye el-Ensârî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (bir gün) buyurdular ki: *"Kardeşiniz Necaşi ölmüştür, kalkın üzerine cenaze namazı kılın!"* Biz de kalktık, Aleyhissalâtu vesselâm'ın arkasında iki saf yaptık (namazını kıldık)."

471-6458 ١٥٣٨ - حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ أَبِي سَهْلٍ. ثنا مَكِّيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَبُو السَّكَنِ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ صَلَّى عَلَى النَّجَاشِيِّ، فَكَبَّرَ أَرْبَعاً.

في الزوائد: إسناده صحيح، ورجاله ثقات.

471. (1538) (6458)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Necaşi üzerine (gıyabında cenaze) namazı kıldı ve dört kere tekbir aldı."

❑ CENAZEYE KATILANIN SEVABI

472-6459 ١٥٤١ - حَدَّثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ سَعِيدٍ. ثنا عَبْدُالرَّحْمٰنِ الْمُحَارِبِيُّ، عَنْ حَجَّاجِ بْنِ أَرْطَاةَ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ زِرِّ بْنِ حُبَيْشٍ، عَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَنْ صَلَّى عَلَى جَنَازَةٍ فَلَهُ قِيرَاطٌ. وَمَنْ شَهِدَهَا حَتَّى تُدْفَنَ فَلَهُ قِيرَاطَانِ. وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ! الْقِيرَاطُ أَعْظَمُ مِنْ أُحُدٍ هٰذَا».

في الزوائد: في إسناده حجاج بن أرطاة، وهو مدلّس. فالإسناد ضعيف.

472. (1541) (6459)- Ubey İbnu Ka'b (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim bir cenaze üzerine namaz kılarsa ona bir kiratlık sevab vardır, kim de defnedilinceye kadar cenazeye iştirak ederse ona iki kiratlık sevab vardır. Muhammed'in nefsi elinde olan Zat-ı Zülecelal'e yemin olsun. Kirat, şu gördüğünüz Uhud dağından daha büyüktür."*

AÇIKLAMA:

Cenaze teşyii ve cenaze namazına iştirak, dinimizin teşvik ettiği hususlardandır. Hele bu, komşunun cenazesi ise, hadislerde komşunun komşuya haklarından biri olarak ifade edilmiştir. Cenaze namazının farz-ı kifaye olduğu düşünülecek olursa, bazı durumlarda bu, sadece faziletli bir amel değil, müslüman olmanın gereği bir farizadır.

Bu mühim vazifeye dinimiz teşvik sadedinde büyük sevap vaadetmektedir: Cenazeye iştirak Uhud dağından daha büyük bir kiratlık sevap. Sadedinde olduğumuz hadis, defin işi bitinceye kadar iştirakini devam ettirene iki kiratlık sevap vaadetmektedir Böylece, alimlerin açıkladığı üzere, namaz ve defin işini tamamlayıncaya kadar iştirak edene üç kiratlık sevap vaadetmiş olmaktadır.

Şunu da belirtelim ki, kirat maddi bir birim olarak dirhemin onikide birine tekabül eden bir ağırlık ölçüsüdür. *Hz. Peygamber,* kiratın bu maddi ehemmiyetsizliğine takılıp kalınmaması için, buna tekabül eden manevi büyüklüğü zikretmiş, Uhud dağı azametinde olduğunu belirtmeye ehemmiyet vermiştir.

❑ CENAZE GEÇERKEN AYAĞA KALKMAK

473-6460 ١٥٤٣ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَهَنَّادُ بْنُ السَّرِيِّ، قَالَا: ثَنَا عَبْدَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: مُرَّ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ بِجَنَازَةٍ. فَقَامَ، وَقَالَ: «قُومُوا. فَإِنَّ لِلْمَوْتِ فَزَعاً».

في الزوائد: إسناده صحيح، ورجاله ثقات.

473. (1543) (6460)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yanında bir cenaze geçirilmişti, derhal ayağa kalktı ve: *"Ayağa kalkın, zira ölümde korku ve dehşet vardır"* buyurdu."

AÇIKLAMA:

Dinimiz, müslim veya kafir kime ait olursa olsun, cenaze görülünce ayağa kalkmayı teşri etmiştir. Bu hadis, izhar edilen tazimin cenazenin hürmeti sebebiyle değil, ölüm hadisesinin dehşetine tazim olduğunu belirtmektedir. Yani ebediyete olan yolculuk hadisesi, kimin başına gelmiş olursa olsun, müslüman kişi bundan ibret almalı, düşünüp tefekkürde

bulunmalıdır. Ayağa kalkmak, bu haletin ifadesidir. Geçen cenazeden umursamayıp oturan, eski haline devam eden bu ibreti yaşayamaz.

474-6464 ١٥٤٥ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، وَعُقْبَةُ بْنُ مُكْرَمٍ. قَالاَ: ثنا صَفْوَانُ بْنُ عِيسَى. ثنا بِشْرُ بْنُ رَافِعٍ، عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ سُلَيْمَانَ بْنِ جُنَادَةَ بْنِ أَبِي أُمَيَّةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ؛ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذَا اتَّبَعَ جَنَازَةً، لَمْ يَقْعُدْ حَتَّى تُوضَعَ فِي اللَّحْدِ. فَعَرَضَ لَهُ حَبْرٌ فَقَالَ: هٰكَذَا نَصْنَعُ يَا مُحَمَّدُ! فَجَلَسَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَقَالَ: «خَالِفُوهُمْ».

قال السنديّ: قيل إسناده ضعيف.

474. (1545) (6461)- *Ubade İbnu's-Samit* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, bir cenazeyi teşyi edince, cenaze lahde (mezardaki hususi oyuğa) konuncaya kadar oturmazdı. (Bir defasında), bir yahudi alimi gelerek: "Ey Muhammed! (Bu sünnetin çok güzel). Biz de böyle yapıyoruz!" dedi. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* hemen oturarak, cemaate emretti:

"(Oturun ve) yahudilere muhalefet edin!"

AÇIKLAMA:

Dinimizde asıl olan, cenaze lahde konuncaya kadar oturmamaktır. Hadisle ilgili açıklama daha önce geçti.

❑ CENAZENİN KABRE SOKULMASI

475-6462 ١٥٥١ - حَدَّثَنَا عَبْدُالْمَلِكِ بْنُ مُحَمَّدٍ الرَّقَاشِيُّ. ثنا عَبْدُالْعَزِيزِ بْنُ الْخَطَّابِ. ثنا مَنْدَلُ ابْنُ عَلِيٍّ. أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ الْحُصَيْنِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ؛ قَالَ: سَلَّ رَسُولُ اللهِ ﷺ سَعْدًا وَرَشَّ عَلَى قَبْرِهِ مَاءً.

في الزوائد: في إسناده مندل بن عليّ ضعيف. ومحمد بن عبيد الله متفق على ضعفه.

475. (1551) (6462)- *Ebu Rafi* (radıyallahu anh) anlatıyor: "(Vefat etmiş bulunan Sa'd (radıyallahu anh)'ın cesedi kabre indirileceği zaman) Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, Sa'd'ın cesedini tabutun üzerinden usulca çekti, (kabre yerleştirip defnettikten sonra) kabrin üzerine su çiledi."

476-6463 ١٥٥٢ – حدّثنا هارون بن إسحاق. ثنا المحارب، عن عمرو بن قيس عن عطية عن أبي سعيد؛ أنّ رسول الله ﷺ أُخذ من قبل القبلة، واستقبل استقبالاً، (واستلّ استلالاً).

في الزوائد: في إسناده عطية العرفيّ، وضعّفه الإمام أحمد.

476. (1552) (6463)- *Ebu Saidi'l-Hudrî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (kabre indirilip defnedileceği zaman) kıble istikametinden tutularak karşılandı ve tabutun üzerinden yavaşça çekilip çıkarıldı."

AÇIKLAMA:

Daha önce de izah edildiği üzere, tabut üzerinde getirilen cenaze, kabrin ayak tarafına, kabrin hizasına konur, sonra tabutun üzerinden alınarak, önce baş kısmı sonra da ayak tarafı kabre dahil edilir. Duruma göre, önce ayak tarafından kabre dahil edilir. Duruma göre önce ayak tarafından kabre alındığı da olur. Sonra kabrin kıble cihetindeki *lahid* denen hususi oyuğa konur. Cenaze ile kabrin arası, tahtalarla veya hususi örgü ile hücre teşkil edecek şekilde ayrıldıktan sonra toprak doldurulur.

Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın defnedilme şekli ile ilgili farklı yorumları burada kaydetmeyi gerekli görmüyoruz.

477-6464 ١٥٥٣ – حدّثنا هشام بن عمّار. ثنا حمّاد بن عبدالرحمٰن الكلبيّ. ثنا إدريس الأوديّ، عن سعيد بن المسيّب؛ قال: حضرت ابن عمر في جنازة. فلمّا وضعها في اللّحد؛ قال: بسم الله وفي سبيل الله وعلى ملّة رسول الله فلمّا أخذ في تسوية اللّبن على اللّحد قال: اللّهمّ! أجرها من الشيطان ومن عذاب القبر. اللّهمّ! جاف الأرض عن جنبيها، وصعّد روحها، ولقّها منك رضواناً. قلت: يا ابن عمر! أشيء سمعته من رسول الله ﷺ أم قلته برأيك؟ قال: إنّي إذاً لقادرٌ على القول. بل شيء سمعته من رسول الله ﷺ.

في الزوائد: في إسناده حماد بن عبدالرحمن، وهو متفق على تضعيفه.

477. (1553) (6464)- *Said İbnu'l-Müseyyeb* rahimehullah anlatıyor: "Ben, İbnu Ömer (radıyallahu anhümâ) ile birlikte bir cenazede beraber

bulundum. Cenazeyi lahde koyunca: "Bismillahi ve fi sebilillahi, ve al
Milleti Resulillahi" dedi. Sonra lahidin önüne kerpiç dizilmeye başlanın
ca: "Allahümme ecirha mineşşeytani ve min azabi'l-kabri, Allahümm
cafi'l-arda an cenbeyha ve said ruhaha ve lakkıha minke rıdvanen, (E
Allahım bu cenazeyi şeytanın şerrinden ve kabir azabından koru. Ey Al
lahım! Yeri onun yanlarından uzak tut! Ruhunu yükselt, onu katından
rızaya erdir!" dedi. Ben: "Ey İbnu Ömer! Bu duayı Resulullah *(aleyhis-salâtu vesselâm)*'dan mı işittin, kendi fikrinle mi söylüyorsun?" dedim
"Bunu ben kendimden söylesem, ben söz söylemeye muktedirim demek
tir. Hayır! Ben onu Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'dan işittim" ce-
vabını verdi."

❑ LAHİD MÜSTEHABDIR

478-6465 ١٥٥٥ – حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُوسَى السُّدِّيُّ. ثنا شَرِيكٌ، عَنْ أَبِي
الْيَقْظَانِ، عَنْ زَاذَانَ، عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِاللهِ الْبَجَلِيِّ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ:
« اللَّحْدُ لَنَا، وَالشَّقُّ لِغَيْرِنَا ».

في الزوائد: إسناده ضعيف لاتفاقهم على تضعيف أبي اليقظان، واسمه عثمان بن عمير. والحديث من
رواية ابن عباس في السنن الأربعة. ومن رواية سعد بن أبي وقاص في مسلم وغيره.

478. (1555) (6465)- *Cerir İbnu Abdillah el-Beceli* (radıyallahu anh)
anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Lahd
(usulüyle defin) bize aittir. Şakk (usulüyle defin) başkalarına aittir."*

❑ ŞAKK

479-6466 ١٥٥٧ – حَدَّثَنَا مَحْمُودُ بْنُ غَيْلَانَ. ثنا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ. ثنا مُبَارَكُ
بْنُ فَضَالَةَ. حَدَّثَنِي حُمَيْدٌ الطَّوِيلُ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: لَمَّا تُوُفِّيَ النَّبِيُّ ﷺ
كَانَ بِالْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَلْحَدُ وَآخَرُ يَضْرَحُ. فَقَالُوا: نَسْتَخِيرُ رَبَّنَا وَنَبْعَثُ إِلَيْهِمَا. فَأَيُّهُمَا
سَبَقَ تَرَكْنَاهُ. فَأُرْسِلَ إِلَيْهِمَا. فَسَبَقَ صَاحِبُ اللَّحْدِ. فَلَحَدُوا لِلنَّبِيِّ ﷺ.

في الزوائد: في إسناده مبارك بن فضالة، وثقه الجمهور. وصرّح بالتحديث، فزال تهمة تدليسه. وباقي
رجال الإسناد ثقات. فالإسناد صحيح.

479. (1557) (6466)- *Hz. Enes İbnu Malik* (radıyallahu anh) anlatıyor
"Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* öldüğü zaman Medine'de bir adam

ardı. Lahid kazardı, bir başkası da şakk kazardı. Ashab: "Rabbimizden hayırlısını dileyerek ikisine de haber gönderelim, hangisi sonra gelirse onu terkeder (önce gelenin usulünce Resulullah'ı defeder)iz" dediler, ikisine de haber saldılar. Lahid kazan önce geldi. Bunun üzerine ashab, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* için lahid kazdılar (ve onun usülünce defnettiler)."

480-6467 ١٥٥٨ - حدثنا عمر بن شبة بن عبيدة بن زيد. ثنا عبيد بن طفيل المقرئ. ثنا عبد الرحمن ابن أبي مليكة القرشي. ثنا ابن أبي مليكة، عن عائشة؛ قالت: لما مات رسول الله ﷺ اختلفوا في اللحد والشق. حتى تكلموا في ذلك وارتفعت أصواتهم. فقال عمر: لا تصخبوا عند رسول الله ﷺ حياً ولا ميتاً. أو كلمة نحوها. فأرسلوا إلى الشقاق واللاحد جميعاً. فجاء اللاحد، فلحد لرسول الله ﷺ. ثم دفن ﷺ.

في الزوائد: هذا إسناده صحيح ورجاله ثقات.

480. (1558) (6467)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* vefat ettiği zaman, (ashab, Aleyhissalâtu vesselâm'ın lahd veya şakk usulünden hangisiyle defnedileceği hususunda) ihtilaf ettiler. Hatta bu hususta (aralarında) konuştular, sesleri yükseldi. Bunun üzerine *Hz. Ömer* (radıyallahu anh): "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yanında ne sağ iken ne de ölmüş iken bağırmayın! veya buna benzer bir söz- söyledi. Sözlerine devamla: "Şakk usulüyle kazan kimseye de, lahid usulüyle kazan kimseye de adam gönderin" dedi. Bunun üzerine lahid yapan erken geldi. Aleyhissalâtu vesselâm için bir lahid kazdı. Sonra Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* oraya defnedildi."

AÇIKLAMA:

Lahid usulü şöyledir: Kabir kazıldıktan sonra kıble cihetinde, ölünün sığacağı kadar hususi bir oyuk açılarak cesed buraya, ölünün yüzü kıbleye gelecek şekilde başı, batı istikametinde olarak sağ yanı üzerine yerleştirilir ve arkası kerpiçle örülür veya tahta ile kapatılır, geri taraf toprakla doldurulur. Cesedin konduğu hücreye toprak dolmaması için araya ot vs. konur.

Şakk usulünde ise, genişçe kazılan mezarın kıble tarafına 30-40 cm yüksekliğinde ince bir duvar örülür. Cesedin konabileceği bir aralık

bırakılarak ikinci bir duvar daha örülür. Cesed bu iki duvar arasına yin yüzü kıbleye gelecek şekilde yerleştirilir. İki duvardan teşekkül ede hücrenin üzeri, cenaze konduktan sonra tahta, kerpiç gibi şeylerle örtülü hücreye toprak dolmaması için araya ot vs. konduktan sonra mezarın ge kalan kısmı toprakla doldurulur. Şakk usulünde de ceset hücreye ba batı istikametinde, yüzü kıbleye dönük olarak sağ yanı üzerine konur.

Lahid ve şakk her iki usülde de, cesedin aynı tazda konması esastı İki usul de caizdir, ancak lahidin efdal olduğu anlaşılmaktadır. Zir Aleyhissalâtu vesselâm bu usulle defnedilmiştir. Ancak, çok kumlu v gevşek yerlerde lahid elde etmek zorluk arzedebilir, bu durumda şak usulüyle defin yapılır.

❑ KABRİN KAZILMASI

481-646 ١٥٥٩– حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ. ثَنَا وسىٰ بْنُ عُبَيْدَةَ. حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ أَبِي سَعِيدٍ، عَنِ الْأَدْرَعِ السُّلَمِيِّ؛ قَالَ: جِئْتُ يلَةً أَحْرُسُ النَّبِيَّ ﷺ. فَإِذَا رَجُلٌ قِرَاءَتُهُ عَالِيَةٌ. فَخَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ. فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ للهِ! هَذَا مُرَاءٍ. قَالَ فَمَاتَ بِالْمَدِينَةِ. فَفَرَغُوا مِنْ جِهَازِهِ. فَحَمَلُوا نَعْشَهُ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «ارْفُقُوا بِهِ، رَفَقَ اللهُ بِهِ. إِنَّهُ كَانَ يُحِبُّ اللهَ وَرَسُولَهُ». قَالَ وَحَفَرَ حُفْرَتَهُ قَـــالَ: «أَوْسِعُوا لَهُ. أَوْسَعَ اللهُ عَلَيْهِ» فَقَالَ بَعْضُ أَصْحَابِهِ: يَا رَسُولَ اللهِ! لَقَدْ حَزِنْتَ عَلَيْهِ. فَقَالَ «أَجَلْ. إِنَّهُ كَانَ يُحِبُّ اللهَ وَرَسُولَهُ».

في الزوائد: ليس لأدرع السلمي في الكتب الستة سوى هذا الحديث. وفي إسناده موسىٰ بن عبيدة قيل: نكر الحديث أو ضعيف. وقيل: ثقة، وليس بحجة.

481. (1559) (6468)- *el-Edra'u's-Sülemi* (radıyallahu anh) anlatıyo "Bir gece Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ı korumak üzere nöbet tut tum. Derken yüksek sesle Kur'an okuyan bir adam peydah oldu. Az sonr Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* dışarı çıktı. "Ey Allah'ın Resulü de dim, bu adam riyakardır."

Ravi Edra' devamla der ki: "Bu adam bir müddet sonra Medine'd öldü. (Defin için hazırlık yapıldı ve) tekfin işlemi bitirildi. Ashab tabutu nu taşıdı. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Ona rıfkla muamele edin, Allah on rıfkla muamele etti. Zira o, Allah ve Resulünü severdi"* buyurdular. Resu

lullah onun kabrini kazdırdı ve *"Kabrini geniş tutun, Allah ona geniş davrandı"* buyurdular.

Ashabın biri: "Ey Allah'ın Resulü! Siz buna üzüldünüz" demişti. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Doğru üzüldüm! Çünkü o, Allah ve Resulünü seviyordu"* buyurdular."

❑ KABİR TAŞI

482-6469 ١٥٦١ – حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ جَعْفَرٍ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ أَبُو هُرَيْرَةَ الْوَاسِطِيُّ. ثَنَا عَبْدُالْعَزِيزِ ابْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ كَثِيرِ بْنِ زَيْدٍ عَنْ زَيْنَبَ بِنْتِ نُبَيْطٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ أَعْلَمَ قَبْرَ عُثْمَانَ بْنِ مَظْعُونٍ بِصَخْرَةٍ.

في الزوائد: هذا إسناد حسن. وله شاهد من حديث المطلب بن أبي وداعة، رواه أبو داود.

482. (1561) (6469)- *Hz. Enes İbnu Malik* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, Osman İbnu Maz'un'un kabrini bir taşla işaretledi."

❑ KABİR ÜZERİNE BİNA YASAĞI

483-6470 ١٥٦٣ – حَدَّثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ سَعِيدٍ. ثَنَا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ ابْنِ مُوسَىٰ عَنْ جَابِرٍ؛ قَالَ: نَهَىٰ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَنْ يُكْتَبَ عَلَى الْقَبْرِ شَيْءٌ.

قال السندي: قال الحاكم بعد تخريج هذا الحديث في المستدرك: الإسناد صحيح. وليس العمل عليه. فإن أئمة المسلمين من الشرق إلى الغرب يكتبون على قبورهم. وهو شئ أخذه الخلف عن السلف. وتعقبه الذهبي في مختصره: بأنه محدث، ولم يبلغهم النهي.

483. (1563) (6470) - *Hz. Cabir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, kabrin üzerine herhangi bir şey yapılmasını yasakladı.

484-6471 ١٥٦٤ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِاللهِ الرَّقَاشِيُّ. ثَنَا وَهْبٌ. ثَنَا عَبْدُالرَّحْمَٰنِ ابْنُ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُخَيْمِرَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَىٰ أَنْ يُبْنَى عَلَى الْقَبْرِ.

في الزوائد: رجال إسناده صحيح، ورجاله ثقات.

484. (1564) (6471)- *Ebu Sa'id* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulul lah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, kabir üzerine bina yapılmasını yasakladı."

AÇIKLAMA:

Kabirle ilgili bahiste de açıkladığımız üzere kabirlerin yerden yük seltilmesi, üzerinde bina yapılması, birkısım hadislerde yasaklanmıştı Buna rağmen kabirlerin belirlenmesi için taş koymak gibi bazı tedbirler yer verilmesi de hadislerde gelmiştir. Alimler umumiyetle, kabir üzerin ölünün adını, ölüm tarihini yazmanın da caiz olmadığını söylemiştir. Ha nefi alimleri, kabrin tanınması için, üzerine medfunun isminin ve hatt uygun bazı şeylerin yazılmasını tecviz etmişlerdir. Tecviz edenler, a yukarıda, Osman İbnu Maz'un'la ilgili rivayete dayanırlar, nehiyle ilgi rivayeti "ihtiyaç olma hali"yle tevil ederler.

❑ KABİR ÜZERİNDE YÜRÜNMEZ

485-647 ١٥٦٧ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ سَمُرَةَ. ثَنَا الْمُحَارِبِيُّ، عَنِ اللَّيْثِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ يَزِيدَ ابْنِ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ أَبِي الْخَيْرِ مَرْثَدِ بْنِ عَبْدِاللهِ الْيَزَنِيِّ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لأَنْ أَمْشِيَ عَلَى جَمْرَةٍ أَوْ سَيْفٍ، أَوْ أَخْصِفَ نَعْلِي بِرِجْلِي أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَمْشِيَ عَلَى قَبْرِ مُسْلِمٍ. وَمَا أُبَالِي أَوَسْطَ الْقُبُورِ قَضَيْتُ حَاجَتِي أَوْ وَسْطَ السُّوقِ».

في الزوائد: إسناده صحيح، لأن محمد بن إسماعيل شيخ ابن ماجة، وثقه أبو حاتم والنسائي وابن حبان. باقي رجال الإسناد على شرط الشيخين.

485. (1567) (6472)- *Ukbe İbnu Amir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resu lullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Bir ateş koru veya bir kılı üzerinde yürümek veya ayakkabımı ayağımla dikmek, bana bir müslı manın kabri üzerinde yürümekten daha sevimlidir. Ha kabirler arasınd abdestimi bozmuşum, ha çarşı ortasında. (Nazarımda ikisi de birdir)."*

❑ KABİR ZİYARETİ

486-647 ١٥٧٠ – حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعِيدٍ الْجَوْهَرِيُّ. ثَنَا رَوْحٌ. ثَنَا بِسْطَامُ بْنُ مُسْلِمٍ. قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا التَّيَّاحِ. قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنْ عَائِشَةَ؛ أَنَّ

رَسُولَ اللهِ ﷺ رَخَّصَ فِي زِيَارَةِ الْقُبُورِ.

في الزوائد: رجال إسناده ثقات. لأن بسطام بن مسلم، وثقه ابن معين وأبو زرعة وأبو داود وغيرهم. وباقي رجاله على شرط مسلم.

486. (1570) (6473)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, kabir ziyaretine ruhsat tanıdı."

487-6474 ١٥٧١ – حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِالأَعْلَى. ثنا ابْنُ وَهْبٍ أَنْبَأَنَا بْنُ جُرَيْجٍ عَنْ أَيُّوبَ ابْنِ هَانِئٍ عَنْ مَسْرُوقِ بْنِ الأَجْدَعِ عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ، فَزُورُوهَا. فَإِنَّهَا تُزَهِّدُ فِي الدُّنْيَا، وَتُذَكِّرُ الآخِرَةَ».

في الزوائد: إسناده حسن. وأيوب بن هانئ، قال ابن معين: ضعيف. وقال ابن حاتم: صالح. وذكره ابن حبان في الثقات.

487. (1571) (6474)- *İbnu Mes'ud* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ben size kabir ziyaretini yasaklamıştım, şimdi onları ziyaret edin. Çünkü bu, dünya bağını kırar, ahireti hatırlatır."*

488-6475 ١٥٧٣ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ الْوَاسِطِيُّ. ثنا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ ابْنِ سَعِيدٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ! إِنَّ أَبِي كَانَ يَصِلُ الرَّحِمَ، وَكَانَ وَكَانَ. فَأَيْنَ هُوَ؟ قَالَ: «فِي النَّارِ» قَالَ فَكَأَنَّهُ وَجَدَ مِنْ ذٰلِكَ. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ! فَأَيْنَ أَبُوكَ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «حَيْثُمَا مَرَرْتَ بِقَبْرِ مُشْرِكٍ، فَبَشِّرْهُ بِالنَّارِ» قَالَ فَأَسْلَمَ الأَعْرَابِيُّ بَعْدُ. وَقَالَ: لَقَدْ كَلَّفَنِي رَسُولُ اللهِ ﷺ تَعَبًا. مَا مَرَرْتُ بِقَبْرِ كَافِرٍ إِلاَّ بَشَّرْتُهُ بِالنَّارِ.

في الزوائد: إسناد هذا الحديث صحيح.

488. (1573) (6475)- *Abdullah İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Bir bedevi Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a gelerek: "Ey Allah'ın Resulü, babam sıla-ı rahim yapardı... daha neler neler yapardı. O şimdi nerede?" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Cehennemde"* diye cevap verdi. Bedevi şu cevaba öfkelenmiş gibiydi, sormaya devam ederek: *"Pekala babanız nerede?"* dedi. Aaleyhissalâtu vesselâm: "Sen nerede bir

müşrik kabrine uğrarsan onu cehennemle müjdele!" buyurdular. Bilahare bu bedevi müslüman oldu ve dedi ki: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bana cidden yorucu bir vazife yükledi, uğradığım her kafir kabrine mutlaka ateşi müjdeledim."

Not: Resulullah'ın ebeveyninin durumları daha önce açıklandı.

❑ KABİR ZİYARETİ VE KADIN

489-6476 ١٥٧٤ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَأَبُو بِشْرٍ. قَالَا: ثَنَا قَبِيصَةُ. ح وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ. ثَنَا عُبَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ. ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خَلَفٍ الْعَسْقَلَانِيُّ. ثَنَا الْفِرْيَابِيُّ وَقَبِيصَةُ كُلُّهُمْ عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثْمَانَ بْنِ خُثَيْمٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَٰنِ بْنِ بَهْمَانَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَٰنِ ابْنِ حَسَّانَ بْنِ ثَابِتٍ عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ زُوَّارَاتِ الْقُبُورِ.

في الزوائد: إسناد حديث حسان بن ثابت صحيح، ورجاله ثقات.

489. (1574) (6476)- *Hasan İbnu Sabit* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* kabirleri ziyaret eden kadınlara lanet etti."

AÇIKLAMA:

Ülema umumiyetle kadınların kabir ziyaretini hoş karşılamamış, mekruh addetmiştir. Ancak Hanefi ülema çoğunluk itibariyle kadınların kabir ziyaretine caiz demişlerdir. Malikilerden bir kavl ve *Ahmed İbnu Hanbel*'in bir rivayeti de bu merkezdedir. Bunlar yasaklayıcı rivayetlerin, ruhsatın verilmesinden önceki devre ait olduğunu ileri sürerler Ayrıca yasağın, tesettüre, ziyaret adabına uymayan kadınlarla ilgili olduğunu söylerler.

❑ KADINLAR CENAZEYİ TEŞYİ ETMEZ

490-6477 ١٥٧٨ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُصَفَّى ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ خَالِدٍ. ثَنَا إِسْرَائِيلُ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ سَلْمَانَ، عَنْ دِينَارٍ أَبِي عُمَرَ، عَنِ ابْنِ الْحَنَفِيَّةِ عَنْ عَلِيٍّ؛ قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَإِذَا نِسْوَةٌ جُلُوسٌ. فَقَالَ: «مَا يُجْلِسُكُنَّ؟» قُلْنَ: نَنْتَظِرُ

الْجنَازَةَ. قَالَ: «هَلْ تَغسلْنَ؟» قُلْنَ: لاَ. قَالَ «هَلْ تَحْمِلْنَ؟» قُلْنَ: لاَ. قَالَ: «هَلْ تُدْلِينَ فِيمَنْ يُدْلِي؟» قُلْنَ: لاَ. قَالَ: «فَارْجِعْنَ مَأْزُورَاتٍ، غَيْرَ مَأْجُورَاتٍ».

في الزوائد: في إسناده دينار بن عمر (أبو عمر) وهو، وإن وثقه وكيع وذكره ابن حبان في الثقات، فقد قال أبو حاتم: ليس بالمشهور. وقال الأزدي: متروك. وقال الخليلي في الإرشاد: كذاب. وإسماعيل بن سليمان، قال فيه أبو حاتم: صالح. لكن ذكره ابن حبان في الثقات وقال: يخطئ وباقي رجاله ثقات.

490. (1578) (6477)- *Hz. Ali* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, (dışarı) çıkmıştı. Oturan bir grup kadın gördü. Onlara: *"Ne sebeple oturuyorsunuz?"* diye sordu. "Bir cenaze bekliyoruz" dediler. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Siz mi yıkayacaksınız?"* buyurdular. Onlar: "Hayır!" dediler. "Siz mi taşıyacaksınız?" buyurdular. Kadınlar yine: "Hayır!" dediler. *"Kabre indirenlerle siz mi cenazeyi indireceksiniz?"* dediler. "Kabre indirenlerle siz mi cenazeyi dirilteceksiniz?" dedi. Kadınlar yine: "Hayır!" dediler. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Öyleyse günah işlemiş olarak ve sevapsız olarak geri dönün!"* emrettiler."

❑ YAS ORTAĞI

491-6478 ١٥٧٩ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِاللهِ مَوْلَى الصَّهْبَاءِ، عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: ﴿وَلاَ يَعْصِينَكَ فِي مَعْرُوفٍ﴾، قَالَ: «النَّوْحُ».

في الزوائد: في إسناده يزيد بن عبدالله وهو مختلف فيه.

491. (1579) (6478)- Ümmü Seleme (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, (Mümtehine suresinin 12. ayetinde geçen وَلاَ يَعْصِينَكَ فِي مَعْرُوفٍ *"...Ma'ruf (güzel) olan hiçbir hususta sana asi olmamaları [üzerine sana biatta bulunacakları zaman sen de onlarla biatta bulun...]"* ibaresini "nevh" (yani ölü üzerine bağıra çağıra ağlamak) olarak açıkladı."

492-6479 ١٥٨٠ – حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ دِينَارٍ. ثَنَا جَرِيرٌ، مَوْلَى مُعَاوِيَةَ؛ قَالَ: خَطَبَ مُعَاوِيَةُ بِحِمْصَ، فَذَكَرَ فِي خُطْبَتِهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ نَهَى عَنِ النَّوْحِ.

في الزوائد: في إسناده جرير، ويقال أبو جرير: لم أر جرّحه ولا من وثقه. وعبدالله بن دينار، وهو الحمصيّ. وقال فيه أبو حاتم: ليس بالقويّ. وقال ابن معين: ضعيف. وقال أبو عليّ الحافظ: وهو عندي ثقة. وذكره ابن حبان في الثقات.

492. (1580) (6479)- *Cerir Mevla Muaviye* anlatıyor: "Hz. Muaviye (radıyallahu anh) Humus'ta halka hutbe verdi ve hutbesinde Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yas tutmayı (=nevh) yasakladığını da hatırlattı."

492-6479 ١٥٨٠ – حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ دِينَارٍ. ثَنَا جَرِيرٌ، مَوْلَى مُعَاوِيَةَ؛ قَالَ: خَطَبَ مُعَاوِيَةُ بِحِمْصَ، فَذَكَرَ فِي خُطْبَتِهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ نَهَىٰ عَنِ النَّوْحِ.

في الزوائد: في إسناده جرير، ويقال أبو جرير: لم أر جرّحه ولا من وثقه. وعبدالله بن دينار، وهو الحمصيّ. وقال فيه أبو حاتم: ليس بالقويّ. وقال ابن معين: ضعيف. وقال أبو عليّ الحافظ: وهو عندي ثقة. وذكره ابن حبان في الثقات.

493. (1581) (6480)- *Ebu Malik el-Eş'ari* (radıyallahu anh) anlatıyor "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Yas tutmak cahiliye işlerinden biridir. Yas tutan kadın, tevbe etmeden ölürse, Allah Teala hazretleri, ona katrandan bir elbise, cehennem alevinden de bir gömlek biçer."*

494-6481 ١٥٨٢ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ. ثَنَا عُمَرُ بْنُ رَاشِدٍ الْيَمَامِيُّ، عَنْ يَحْيَىٰ بْنِ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «النِّيَاحَةُ عَلَى الْمَيِّتِ مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ. فَإِنَّ النَّائِحَةَ إِنْ لَمْ تَتُبْ قَبْلَ أَنْ تَمُوتَ، فَإِنَّهَا تُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهَا سَرَابِيلُ مِنْ قَطِرَانٍ. ثُمَّ يُعْلَىٰ عَلَيْهَا بِدِرْعٍ مِنْ لَهَبِ النَّارِ».

في الزوائد: في إسناده عمر بن راشد، قال فيه الإمام أحمد: حديثه ضعيف ليس بمستقيم. وقال ابن معين: ضعيف. وقال البخاري: حديثه عن يحيى بن أبي كثير مضطرب، ليس بالقائم. وقال ابن حبان: يضع الحديث، لا يحل ذكره إلا على سبيل القدح فيه. وقال الدارقطنيّ في العلل: متروك.

494. (1582) (6481)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Yas tutma cahiliye işlerinden biridir. Zira yas tutan kadın, ölmezden önce tevbe etmezse, Kıyamet günü, üzerinde katrandan bir gömlek ve onun üstünde de cehennem aleminden bir gömlek giydirilmiş olarak diriltilir."*

495-6482 ١٥٨٣ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ. ثَنَا عُبَيْدُاللّٰهِ. أَنْبَأَنَا إِسْرَائِيلُ عَنْ أَبِي يَحْيَىٰ عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: نَهَىٰ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ أَنْ تُتْبَعَ جَنَازَةٌ مَعَهَا رَانَّةٌ.

في الزوائد: في إسناده أبو يحيى القتات الكوفي زاذان، وقيل: دينار. قال الإمام أحمد: روى عنه إسرائيل أحاديث كثيرة، مناكير جداً. وقال ابن معين: في حديثه ضعف. وقال يعقوب بن سفيان والبزار: لا بأس به.

495. (1583) (6482)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, beraberinde yüksek sesle ağlayan bir kadın bulunan cenazeyi takip etmeyi yasakladı."

❑ DÖVÜNEREK ÜST-BAŞ YIRTARAK MATEM YASAĞI

496-6483 ١٥٨٥ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَابِرٍ الْمُحَارِبِيُّ، وَمُحَمَّدُ بْنُ كَرَامَةَ. قَالَا: ثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ عَبْدِالرَّحْمٰنِ بْنِ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ عَنْ مَكْحُولٍ وَالْقَاسِمِ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ لَعَنَ الْخَامِشَةَ وَجْهَهَا، وَالشَّاقَّةَ جَيْبَهَا، وَالدَّاعِيَةَ بِالْوَيْلِ وَالثُّبُورِ.

في الزوائد: إسناده صحيح. لأن محمد بن جابر، شيخ ابن ماجة، وثقه محمد بن عبدالله الحضرميّ، ومسلمة والذهبيّ في الكاشف. وباقي رجال الإسناد ثقات على شرط مسلم.

496. (1585) (6483)- *Ebu Ümame* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* yüzünü cırmalayıp yolan kadına, cebini, yakasını yırtan kadına, mahvoldum, helak oldum diyerek dövünen kadına lanet etti."

❑ ÖLÜ ÜZERİNE AĞLAMAK

497-6484 ١٥٨٩ - حَدَّثَنَا سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ. ثَنَا يَحْيَىٰ بْنُ سُلَيْمٍ، عَنِ ابْنِ خُثَيْمٍ، عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ؛ قَالَتْ: لَمَّا تُوُفِّيَ ابْنُ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ، إِبْرَاهِيمُ بَكَى رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ. فَقَالَ لَهُ الْمُعَزِّي: (إِمَّا أَبُو بَكْرٍ وَإِمَّا عُمَرُ) أَنْتَ أَحَقُّ مَنْ عَظَّمَ اللّٰهَ حَقَّهُ، قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «تَدْمَعُ الْعَيْنُ وَيَحْزَنُ الْقَلْبُ، وَلَا نَقُولُ مَا يُسْخِطُ الرَّبَّ. لَوْ لَا أَنَّهُ وَعْدٌ صَادِقٌ وَمَوْعُودٌ جَامِعٌ، وَأَنَّ الْآخِرَ تَابِعٌ لِلْأَوَّلِ لَوَجَدْنَا عَلَيْكَ يَا إِبْرَاهِيمُ أَفْضَلَ مِمَّا وَجَدْنَا. وَإِنَّا بِكَ لَمَحْزُونُونَ».

في الزوائد: إسناده حسن. رواه البخاري ومسلم وأبو داود، من حديث أنس.

497. (1589) (6484)- *Esma Bintu Yezid* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın oğlu İbrahim öldüğü zaman Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* ağladı. Ona taziyede bulunan kimse -ki bu, ya Ebu Bekr ya da Ömer (radıyallahu anhümâ) idi- "(Ey Allah'ın Resulü! Allah'ın hakkını tazim etmeye en çok hak sahibi olan kimse sen (değil mi)sin!" dedi. Bunun üzerine Resulullah: *"Göz ağlar, kalp üzülür. Biz Rabbimizin razı olmayacağı söz söylemeyiz"* dedi. (Sözünü, İbrahim'e hitaben şöyle tamamladı): *"Eğer ölüm doğru bir vaad ve herkese şamil umumi bir haber olmasaydı ve arkada kalan, önden gidene hiç kavuşmayacak olsaydı ey İbrahim , biz şu anda duyduğumuzdan çok daha büyük bir üzüntü çekecektik. Biz gerçekten senin için çok hüzünlüyüz."*

498-6485 ١٥٩٠ – حدّثنا محمّد بن يحيىٰ. ثنا إسحاق بن محمّد الفرويّ. ثنا عبدالله بن عمر عن إبراهيم بن محمّد بن عبدالله بن جحش، عن أبيـــه عن حمنة بنت جحش؛ أنّه قيــــــل لها: قتل أخوك. فقالت: رحمه الله، وإنّا لله وإنّا إليه راجعون. قال: قتل زوجك. قالت: واحزناه. فقال رسول الله ﷺ: «إنّ للزّوج من المرأة لشعبة، ما هي لشيء».

في الزوائد: في إسناده عبدالله بن عمر العمريّ وهو ضعيف.

498. (1590) (6485)- *Hamna Bintu Cahş* (radıyallahu anhâ)'dan anlatıldığına göre: "Kendisine: "Kardeşin öldürüldü" denmişti, "Allah ona rahmet etsin, inna lillah ve inna ileyhi raci'un (Allah'tan geldik, Allah'a dönücüleriz)" dedi. Arkadan "Kocan öldürüldü" dendi, bu sefer "Vah kaderim" dedi. Bunun üzerine *Aleyhissalâtu vesselâm: "Kadının kocasına karşı bir sevgisi vardır ki, bu, bir başka şeyi için olmaz"* buyurdular."

499-6486 ١٥٩١ – حدّثنا هارون بن سعيـــد المصريّ. ثنا عبدالله بن وهب. أنبأنا أسامة بن زيد عن نافع، عن ابن عمر؛ أنّ رسول الله ﷺ مرّ بنساء عبدالأشهل يبكين هلكاهنّ يوم أحد. فقال رسول الله ﷺ: «لــــكن حمزة لا بواكي له» فجاء نساء الأنصار يبكين حمزة. فاستيقظ رسول الله ﷺ فقال: «ويحهنّ! ما انقلبن بعد؟ مروهنّ فلينقلبن، ولا يبكين على هالك. بعد اليوم».

قال السنديّ: وضع صاحب الزوائد يقتضي أنّ الحديث من الزوائد، لكن ما تعرض لإسناده.

499. (1591) (6486)- İbnu Ömer (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, Uhud'da şehit olanlar için ağlaşan Abdüleşhel kadınlarının yanından geçmişti. *"Hamza'nın ağlayanları yok!"* diye üzüntüsünü ifade etti. Bunun üzerine, Ensar kadınları toplanarak gelip Hamza için ağladılar. Bir müddet sonra Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* uyandı ve: *"Yazık şu kadınlara! Hâlâ evlerine dönmemişler! Söyleyin onlara, evlerine dönsünler! Bugünden sonra da ölen üzerine ağlamasınlar!"* buyurdu.

500-6487 ١٥٩٢ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الْهَجَرِيِّ، عَنِ ابْنِ أَبِي أَوْفَىٰ؛ قَالَ: نَهَىٰ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنِ الْمَرَاثِي.

في الزوائد: في إسناده الهجريّ وهو ضعيف جداً، ضعّفه غير واحد.

500. (1592) (6487)- *İbnu Ebi Evfa* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* mersiyeler (ölünün iyi hallerini söyleyerek ağlamak) okumaktan men etti."

❑ ÖLÜ YAS SEBEBİYLE AZAB GÖRÜR MÜ?

501-6488 ١٥٩٤ - حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ كَاسِبٍ. ثَنَا عَبْدُالْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ الدَّرَاوَرْدِيُّ. ثَنَا أَسِيدُ بْنُ أَبِي أَسِيدٍ، عَنْ مُوسَىٰ بْنِ أَبِي مُوسَىٰ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ أَبِيهِ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «الْمَيِّتُ يُعَذَّبُ بِبُكَاءِ الْحَيِّ، إِذَا قَالُوا: وَاعَضُدَاهْ. وَاكَاسِيَاهْ. وَانَاصِرَاهْ. وَاجَبَلَاهْ. وَنَحْوُ هَذَا. يُتَعْتَعُ وَيُقَالُ: أَنْتَ كَذَلِكَ؟ أَنْتَ كَذَلِكَ؟». قَالَ أَسِيدٌ: فَقُلْتُ سُبْحَانَ اللهِ. إِنَّ اللهَ يَقُولُ: وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ. قَالَ: وَيْحَكَ! أُحَدِّثُكَ أَنَّ أَبَا مُوسَىٰ حَدَّثَنِي عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ. فَتَرَىٰ أَنَّ أَبَا مُوسَىٰ كَذَبَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ؟ أَوْ تَرَىٰ أَنِّي كَذَبْتُ عَلَىٰ أَبِي مُوسَىٰ؟

في الزوائد: إسناده حسن. لأن يعقوب بن حميد مختلف فيه.

501. (1594) (6488)- *Ebu Musa el-Eş'arî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Ölüye, dirinin ağlaması sebebiyle azap edilir. Diriler: *"Ey koruyucu! Ey giydirici! Ey yardımcı! Ey sığınak!" gibi (hitaplarla ölüye seslendikçe) ölü kıskıvrak tutulup çekilir ve: "Sen böyle misin? Sen böyle misin?" denilir."*

Ravi Esid der ki: "(Ben, bunu işitince) "Sübhanallah! Allah Teala hazretleri *"Birinin günahı bir başkasına yüklenmez"* buyurmadı mı! dedim. *Musa İbnu Ebi Musa:* "Yazık sana! Ben sana, Ebu Musa (radıyallahu anh)'ın Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'dan anlattığını aktarıyorum. Yoksa sen Ebu Musa'nın Resulullah'a iftira ettiğini mi sanıyorsun? Veya benim Ebu Musa hakkında yalan söylediğimi mi zannediyorsun?" dedi."

AÇIKLAMA:

1- Dinimiz, ölenin ardından cahiliye usulünce yas tutmayı yasaklamıştır. Bu sebeple ölenin acısıyla bağırıp çağırmak, üst-baş yırtmak, saçını, sakalını yolmak, yüzünü, elini yırtmak yasaklanmıştır. Bu çeşit davranışlar, Allah'ın takdirine itiraz ve en azından ilahi yazgıya saygısızlık ifade eder. Halbuki her çeşit felaket ve helaket karşısında إنا لله وإنا إليه راجعون yani *"Allah'tan geldik Allah'a gideceğiz"* inancı ile tevekkül ve teslim izhar etmek teşri edilmiştir Bir yakınını kaybetmek gibi acı bir hadise karşısında üzülmek elbette tabiidir, İslam bunu yasaklamıyor. Hatta geçtiği üzere, böyle durumlarda sessizce ağlamak da caizdir. Fakat bu bağırıp çağırmayı meşru kılmaz.

2- Dirilerin sesli ağlaması sebebiyle ölünün tazib edilmesine gelince, ayette ifade edilen *"birinin günahının bir başkasına yüklenemeyeceği"* esastır. Bu sebeple, alimlerimiz büyük çoğunlukları itibariyle, dirilerin yaptıkları sebebiyle ölüleri tazib edeceğine dair hadisleri "Ölen kişinin sağken, diriler, kendisi için, yas tutsunlar diye vasiyet etmiş olması ve bu vasiyetin de yerine getirilmesi" haliyle izah ederler. Ölünün böyle bir vasiyeti yoksa, dirilerin matemi, yası sebebiyle ölüye azab yapılmayacağı belirtilmiştir. Bazı alimler, "Sesli şekilde matemin haram olduğunu bilen bir kimse, öldüğü takdirde yakınlarının matem tutacaklarını bilmesine rağmen ,yakınlarını ikaz etmemiş ise, onların tutacağı matem sebebiyle kendisine azab gelir" demiştir.

❑ MUSİBETE SABIR

502-6489 ١٥٩٧ – حدثنا هشام بن عمار. ثنا إسماعيل بن عياش. ثنا ثابت بن عجلان، عن القاسم، عن أبي أمامة عن النبي ﷺ قال: «يقول الله سبحانه: ابن آدم! إن صبرت واحتسبت عند الصدمة الأولى، لم أرض لك ثوابا دون الجنة».

في الزوائد: إسناد حديث أبي أمامة صحيح، ورجاله ثقات.

502. (1597) (6489)- *Ebu Ümame* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah Teala hazretleri şöyle der: "Ey Ademoğlu! İlk sadme sırasında sabreder, buna benim mükafaat vereceğimi ümid edersen, ben cennet dışında bir sevaba razı olmayacağım."*

503-6490 ١٥٩٩ - حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ السُّكَيْنِ. ثنا أَبُو هَمَّامٍ. ثنا مُوسَىٰ بْنُ عُبَيْدَةَ. ثنا مُصْعَبُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِالرَّحْمٰنِ عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: فَتَحَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بَابًا بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّاسِ. أَوْ كَشَفَ سِتْرًا. فَإِذَا النَّاسُ يُصَلُّونَ وَرَاءَ أَبِي بَكْرٍ. فَحَمِدَ اللهَ عَلَى مَا رَأَى مِنْ حُسْنِ حَالِهِمْ، وَرَجَاءَ أَنْ يَخْلُفَهُ اللهُ فِيهِمْ بِالَّذِي رَآهُمْ. فَقَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ! أَيُّمَا أَحَدٍ مِنَ النَّاسِ، أَوْ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أُصِيبَ بِمُصِيبَةٍ فَلْيَتَعَزَّ بِمُصِيبَتِهِ بِي، عَنِ الْمُصِيبَةِ الَّتِي تُصِيبُهُ بِغَيْرِي. فَإِنَّ أَحَدًا مِنْ أُمَّتِي لَنْ يُصَابَ بِمُصِيبَةٍ بَعْدِي، أَشَدَّ عَلَيْهِ مِنْ مُصِيبَتِي».

في الزوائد: في إسناده موسى بن عبيدة الربدي، وهو ضعيف.

503. (1599) (6490)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* kendisi ile halk arasında bulunan bir kapıyı açtı - veya perdeyi kaldırdı- halkın *Hz. Ebu Bekir*'in arkasında namaz kıldığını gördü. Onların bu iyi hali sebebiyle ve onlarla bu gördüğünü, kendinden sonra Allah'ın devam ettireceği ümidiyle Allah'a hamd etti ve dedi ki: *"Ey insanlar! İnsanlardan veya mü'minlerden her kim bir musibete duçar olursa, başına gelen musibetin şiddetini benim sebebimle maruz kaldığım musibetle hafifletsin. Çünkü, benden sonra, ümmetinden hiç kimse benim musibetimden daha şiddetli bir musibetle karşılaşmayacaktır."*

AÇIKLAMA:

Burada *Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)*, bir mü'min için en büyük musibetin, kendisinin vefatı olduğunu belirtiyor. Bu böyledir. Çünkü her mü'min *Aleyhissalâtu vesselâm*'ı malından, canından, annesinden, babasından, kesada uğramasından korktuğu ticaretinden daha çok sevmekle mükelleftir. Musibet kişinin malına, canına veya diğer sevdiklerine bir zararın gelmesi veya onlardan birinin helak olması ise, bunların hepsinden çok, sevdiği Resulünün ölmüş olması onun en büyük mu-

sibeti olmaktadır. Böyle düşünebilen mü'min nazarında diğer musibetle küçülür. Ona tekrar kavuşmaya inandığımıza göre, o musibet bir ölçüd manasını değiştirir. Böyle düşününce diğer musibetler haydi hay üzülmeye değmeyen şeyler olabilir.

504-6491 ١٦٠٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا وَكِيعُ بْنُ الْجَرَّاحِ عَنْ هِشَامِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أُمِّهِ، عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَبِيهَا؛ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «مَنْ أُصِيبَ بِمُصِيبَةٍ، فَذَكَرَ مُصِيبَتَهُ، فَأَحْدَثَ اسْتِرْجَاعاً وَإِنْ تَقَادَمَ عَهْدُهَا، كَتَبَ اللَّهُ لَهُ مِنَ الأَجْرِ مِثْلَهُ يَوْمَ أُصِيبَ».

في الزوائد: في إسناده ضعف، لضعف هشام بن زياد. وقد اختلف الشيخ هل هو روى عن أبيه أو عن أمه، ولا يعرف لهما حال. قيل: ضعفه الإمام أحمد. وقال ابن حبان: روى الموضوعات عن الثقات.

504. (1600) (6491)- *Hz. Hüseyin* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Bir musibete uğrayan kimse bilahare o musibeti hatırlayarak "inna lillahi ve inna ileyhi raciun" diy istircada bulunsa, o musibetin vakti çoktan geçmiş bile olsa, Allah bu istircası sebebiyle , ona musibetin geldiği ilk günün sevabını aynen verir."*

❑ MUSİBETZEDEYİ TAZİYE

505-6492 ١٦٠١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ. حَدَّثَنِي قَيْسٌ أَبُو عُمَارَةَ، مَوْلَى الأَنْصَارِ؛ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَاللَّهِ بْنَ أَبِي بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ؛ أَنَّهُ قَالَ: «مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يُعَزِّي أَخَاهُ بِمُصِيبَةٍ إِلاَّ كَسَاهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ مِنْ حُلَلِ الْكَرَامَةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

في الزوائد: في إسناده قيس أبو عمارة، ذكره ابن حبان في الثقات. وقال الذهبي في الكاشف: ثقة. وقال البخاري: فيه نظر. وباقي رجاله على شرط مسلم.

505. (1601) (6492)- *Amr İbnu Hazm* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Bir musibeti sebebiyle din kardeşine taziyede bulunan hiçbir mü'min yoktur ki, Allah Teala hazretleri Kıyamet günü ona bir takım keramet elbisesi giydirmesin."*

AÇIKLAMA:

Taziye dilimize de giren bir kelimedir. Musibete düşüne tesellide bu

lunmak, sabır tavsiye etmek manasına gelir. Bilhassa yakını vefat eden için yapılan teselli ziyaretine taziye denir. Alimler, büyük çoğunluğuyla bunun definden önce ve definden sonra üç gün içinde olması gerektiğini, daha sonra yapılacak *taziyenin* mekruh olduğunu, zira üç gün içinde acının hafifleyeceği, daha sonraki ziyaretlerin acıyı yenileyeceğini söylerler. Hanefilere ve Malikilere göre taziyet için musibet sahibi erkeklerin mescidden başka bir yerde üç gün oturması caizdir. Şafiiler ve Hanbeliler oturmayı mekruh addederler. Bunlara göre ölü sahipleri işlerine devam ederler. Görenler ölü sahiplerine rastladıkça taziyede bulunurlar.

❑ ÇOCUĞUNU KAYBEDENİN SEVABI

506-6493 ١٦٠٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ نُمَيْرٍ. قَالَ: ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ سُلَيْمَانَ. ثَنَا حَرِيزُ ابْنُ عُثْمَانَ، عَنْ شُرَحْبِيلَ بْنِ شُفْعَةَ؛ قَالَ: لَقِيَنِي عُتْبَةُ بْنُ عَبْدِ السُّلَمِيُّ فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ يَقُولُ: «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَمُوتُ لَهُ ثَلَاثَةٌ مِنَ الْوَلَدِ، لَمْ يَبْلُغُوا الْحِنْثَ، إِلَّا تَلَقَّوْهُ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ الثَّمَانِيَةِ، مِنْ أَيِّهَا شَاءَ دَخَلَ».

في الزوائد: في إسناده شرحبيل بن شفعة، ذكره ابن حبان في الثقات. وقال أبو داود: شرحبيل وجرير، كلهم ثقات اهـ. وباقي رجاله، رجال الإسناد، على شرط البخاري.

506. (1604) (6493)- *Utbe İbnu Abdi's-Sülemi* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Büluğa ermemiş üç çocuğu ölen hiçbir müslüman yoktur ki, o çocuklar onu, cennetin sekiz kapısında karşılamasınlar. O, bu kapılardan hangisinden dilerse cennete girer."*

❑ DÜŞÜK SAHİBİNİN SEVABI

507-6494 ١٦٠٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. قَالَ: ثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ. ثَنَا يَزِيدُ بْنُ عَبْدِالْمَلِكِ النَّوْفَلِيُّ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ رُومَانَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «لَسِقْطٌ أُقَدِّمُهُ بَيْنَ يَدَيَّ، أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ فَارِسٍ أُخَلِّفُهُ خَلْفِي».

في الزوائد: قلت: قال المزيّ في التهذيب ولأطراف: يزيد لم يدرك أبا هريرة. ويزيد بن عبدالملك، وإن وثّقه ابن سعد، فقد ضعّفه أحمد وابن معين وخلف.

507. (1607) (6494)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Önümden göndereceğim*

bir düşük çocuk, arkamdan bırakacağım bir atlıdan, bana şüphesi daha sevimlidir."

508-6495 ١٦٠٨ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، وَمُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، أَبُو بَكْرٍ الْبَكَّائِيُّ. قَالاَ: ثنا أَبُو غَسَّانَ. قَالَ: ثنا مَنْدَلٌ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحَكَمِ النَّخَعِيِّ، عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ عَابِسِ بْنِ رَبِيعَةَ، عَنْ أَبِيهَا، عَنْ عَلِيٍّ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّ السِّقْطَ لَيُرَاغِمُ رَبَّهُ إِذَا أَدْخَلَ أَبَوَيْهِ النَّارَ. فَيُقَالُ: أَيُّهَا السِّقْطُ الْمُرَاغِمُ رَبَّهُ! أَدْخِلْ أَبَوَيْكَ الْجَنَّةَ. فَيَجُرُّهُمَا بِسَرَرِهِ حَتَّى يُدْخِلَهُمَا الْجَنَّةَ».

قَالَ أَبُو عَلِيٍّ: يُرَاغِمُ رَبَّهُ يُغَاضِبُ.

في الزوائد: إسناده ضعيف، لاتفاقهم على ضعف مندل بن عليّ.

508. (1608) (6495)- *Hz. Ali* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah, düşük çocuğun baba ve annesini cehenmeme sokacağı zaman, düşük çocuk Rabbi ile mücadele eder. Sonunda ona: "Ey Rabbine karşı gelen düşük, haydi ebeveynini cennete sok!" denilir. Bunun üzerine düşük çocuk, onları göbek bağı ile çekerek cennete sokar."*

509-6496 ١٦٠٩ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ هَاشِمِ بْنِ مَرْزُوقٍ. ثنا عَبِيدَةُ بْنُ حُمَيْدٍ. ثنا يَحْيَى بْنُ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ مُسْلِمٍ الْحَضْرَمِيِّ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ! إِنَّ السِّقْطَ لَيَجُرُّ أُمَّهُ بِسَرَرِهِ إِلَى الْجَنَّةِ، إِذَا احْتَسَبَتْهُ».

في الزوائد: في إسناده يحيى بن عبيد الله بن موهب، وقد اتفقوا على ضعفه.

509. (1609) (6496)- *Hz. Muaz İbnu Cebel* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Nefsim elinde olan Zat-ı Zülcelal'e yemin olsun ki, düşük çocuk, ahirette annesini göbek bağından tutup cennete çekecektir, yeter ki annesi düşük sebebiyle sevap kazanacağına inanıp sabretsin."*

AÇIKLAMA:

Kur'an-ı Kerim'de, Kıyamet günü, Allah Teala hazretlerinin izin verdiği kimselerin şefaat edecekleri belirtilmiştir. Bu şefaatçiler arasında, büluğa ermezden önce ölen çocuklar ve hatta düşük dediğimiz, asgar

altı aylıktan önce ölü doğan ceninler de vardır. Bunların hepsi ebeveyn ve bilhassa anne için acı ve meşakkat sebebi oldukları için Allah indinde manevi mükafaatı vardır. Resulullah bu mükafaatı mükerrer hadisleriyle hatırlatıp müslümanları teselli ve taziye etmiştir. Meselenin vukuunun, ihtisaba, yani *ahiretteki sevabına inanarak sabretmeye* bağlanmış olması da manidardır. Çocuğun münakaşa ve mücadelesi, Rabbine karşı nazlanması, ebeveyn lehinde ısrar etmesi demektir.

❑ CENAZE EVİNDE TOPLANMA

510-6497 ١٦١٢ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ. قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ. ثَنَا هُشَيْمٌ. ح وَحَدَّثَنَا شُجَاعُ بْنُ مَخْلَدٍ، أَبُو الْفَضْلِ. قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِاللهِ الْبَجَلِيِّ؛ قَالَ: كُنَّا نَرَى الإِجْتِمَاعَ إِلَى أَهْلِ الْمَيِّتِ، وَصَنْعَةَ الطَّعَامِ، مِنَ النِّيَاحَةِ.

في الزوائد: إسناده صحيح. رجال الطريق الأول على شرط البخاري. والثاني على شرط مسلم.

510. (1612) (6497)- *Cerir İbnu Abdillah el-Beceli* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Biz (Resulullah zamanında), cenaze sahibinin evinde toplanmayı ve (ev halkının da bu toplananlar için) yemek yapmalarını, yasaklanan matemden bir parça bilirdik."

❑ GURBETTE ÖLEN ŞEHİDDİR

511-6498 ١٦١٣ – حَدَّثَنَا جَمِيلُ بْنُ الْحَسَنِ. قَالَ: ثَنَا أَبُو الْمُنْذِرِ الْهُذَيْلُ بْنُ الْحَكَمِ. ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ ابْنُ أَبِي رَوَّادٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَوْتُ غُرْبَةٍ شَهَادَةٌ».

قال السندي: قال السيوطي: أورد ابن الجوزي هذا الحديث في الموضوعات من وجه آخر عن عبدالعزيز، ولم يصب في ذلك. وقد سقت له طرقا كثيرة في اللآلئ المصنوعة. قال الحافظ ابن حجر في الترجيح: إسناد ابن ماجة ضعيف لأن الهذيل منكر الحديث. وذكر الدارقطني في العلل الخلاف فيه على الهذيل، وصحح قول من قال: عن الهذيل عن عبدالعزيز عن نافع عن ابن عمر.

511. (1615) (6498)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Gurbette ölmek şehitliktir."

❑ HASTALANARAK ÖLEN

512-6499 ١٦١٥ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ. قَالَ: ثنا عَبْدُالرَّزَّاق. قَالَ: أَنْبَأَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ أَبِي السَّفَرِ. قَالَ: ثنا حَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ؛ قَالَ: قَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ: أَخْبَرَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي عَطَاءٍ، عَنْ مُوسَىٰ بْنِ وَرْدَانَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَنْ مَاتَ مَرِيضاً مَاتَ شَهِيداً وَوُقِيَ فِتْنَةَ الْقَبْرِ وَغُدِيَ وَرِيحَ عَلَيْهِ بِرِزْقِهِ مِنَ الْجَنَّةِ».

قال السندي: قال السيوطي: هذا الحديث أورده ابن الجوزي في الموضوعات وأعله بـ(إبراهيم بن محمد ابن أبي يحيى الأسلمي)، فإنه متروك. قال وقال أحمد بن حنبل: إنما هو من مات مرابطا. قال الدارقطني بإسناده عن إبراهيم بن يحيى يقول: حدثت ابن جريج هذا الحديث «من مات مرابطا» فروى عنى «من مات مريضا» وما هكذا حدثته.

512. (1615) (6499)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim hasta halde ölürse şehit olarak ölmüştür ve kabir azabından korunmuştur, sabah-akşam cennetten rızıklandırılır."*

❑ ÖLÜNÜN KEMİĞİ KIRILMAZ

513-6500 ١٦١٧ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَعْمَرٍ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ. ثنا عَبْدُاللهِ بْنُ زِيَادٍ. أَخْبَرَنِي أَبُو عُبَيْدَةَ ابْنُ عَبْدِاللهِ بْنِ زَمْعَةَ، عَنْ أُمِّهِ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ؛ قَالَ: «كَسْرُ عَظْمِ الْمَيِّتِ كَكَسْرِ عَظْمِ الْحَيِّ فِي الإِثْمِ».

في الزوائد: في إسناده عبدالله بن زياد، مجهول. ولعله عبدالله بن زياد بن سمعان المدني، أحد المتروكين.

513. (1617) (6500)- *Ümmü Seleme* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ölünün kemiğini kırmak günah itibariyle tıpkı dirinin kemiğini kırmak gibidir."*

❑ RESULULLAH'IN HASTALIĞI

514-6501 ١٦٢٥ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ. ثنا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ عَنْ صَالِحٍ أَبِي الْخَلِيلِ، عَنْ سَفِينَةَ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ

ﷺ كَانَ يَقُولُ فِي مَرَضِهِ الَّذِي تُوُفِّيَ فِيهِ: «الصَّلَاةَ، وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ». فَمَا زَالَ يَقُولُهَا حَتَّى مَا يَفِيضُ بِهَا لِسَانُهُ.

في الزوائد: إسناده صحيح على شرط الصحيحين.

514. (1625) (6501)- *Ümmü Seleme* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ı ölüme götüren hastalığı sırasında "Namaza ve sağ ellerinizin malik olduğu şeylere dikkat edin" diyordu. Mübarek lisanları bunu söylemeyecek hale gelinceye kadar tekrara devam ettiler."

❑ RESULULLAH'IN VEFATI VE DEFNİ

515-6502 ١٦٢٨ – حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ. أَنْبَأَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ. ثَنَا أَبِي عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ. حَدَّثَنِي حُسَيْنُ بْنُ عَبْدِاللهِ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: لَمَّا أَرَادُوا أَنْ يَحْفِرُوا لِرَسُولِ اللهِ ﷺ بَعَثُوا إِلَى أَبِي عُبَيْدَةَ بْنِ الْجَرَّاحِ، وَكَانَ يَضْرَحُ كَضَرِيحِ أَهْلِ مَكَّةَ. وَبَعَثُوا إِلَى أَبِي طَلْحَةَ. وَكَانَ هُوَ الَّذِي يَحْفِرُ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ. وَكَانَ يَلْحَدُ. فَبَعَثُوا إِلَيْهِمَا رَسُولَيْنِ. فَقَالُوا: اللَّهُمَّ! خِرْ لِرَسُولِكَ. فَوَجَدُوا أَبَا طَلْحَةَ. فَجِيءَ بِهِ. وَلَمْ يُوجَدْ أَبُو عُبَيْدَةَ. فَلَحَدَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ، فَلَمَّا فَرَغُوا مِنْ جِهَازِهِ يَوْمَ الثُّلَاثَاءِ، وُضِعَ عَلَى سَرِيرِهِ فِي بَيْتِهِ. ثُمَّ دَخَلَ النَّاسُ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ أَرْسَالًا. يُصَلُّونَ عَلَيْهِ. حَتَّى إِذَا فَرَغُوا أَدْخَلُوا النِّسَاءَ. حَتَّى إِذَا فَرَغُوا أَدْخَلُوا الصِّبْيَانَ. وَلَمْ يَؤُمَّ النَّاسَ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ أَحَدٌ.

لَقَدِ اخْتَلَفَ الْمُسْلِمُونَ فِي الْمَكَانِ الَّذِي يُحْفَرُ لَهُ. فَقَالَ قَائِلُونَ: يُدْفَنُ فِي مَسْجِدِهِ. وَقَالَ قَائِلُونَ: يُدْفَنُ مَعَ أَصْحَابِهِ. فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «مَا قُبِضَ نَبِيٌّ إِلَّا دُفِنَ حَيْثُ يُقْبَضُ». قَالَ: فَرَفَعُوا فِرَاشَ رَسُولِ اللهِ ﷺ الَّذِي تُوُفِّيَ عَلَيْهِ. فَحَفَرُوا لَهُ، ثُمَّ دُفِنَ ﷺ وَسَطَ اللَّيْلِ مِنْ لَيْلَةِ الْأَرْبِعَاءِ. وَنَزَلَ فِي حُفْرَتِهِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، وَالْفَضْلُ ابْنُ الْعَبَّاسِ، وَقُثَمُ أَخُوهُ، وَشُقْرَانُ مَوْلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ وَقَالَ أَوْسُ بْنُ خَوْلِيٍّ، وَهُوَ أَبُو لَيْلَى، لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ: أَنْشُدُكَ

اللهِ وَحَظَّنَا مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ لَهُ عَلِيٌّ: إِنْزِلْ. وَكَانَ شُقْرَانُ، مَوْلَاهُ، أَخَذَ قَطِيفَةً كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَلْبَسُهَا. فَدَفَنَهَا فِي الْقَبْرِ وَقَالَ: وَاللهِ! لَا يَلْبَسُهَا أَحَدٌ بَعْدَكَ أَبَداً. فَدُفِنَتْ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ.

في الزوائد: إسناد فيه الحسين بن عبدالله بن عبيد الله بن عباس الهاشمي، تركه أحمد بن حنبل وعلي بن المديني والنسائي. وقال البخاري: يقال إنه كان يتهم بالزندقة. وقواه ابن عدي. وباقي رجال الإسناد ثقات.

515. (1628) (6502)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* için mezar kazmaya azmetikleri vakit Ebu Ubeyde İbnu'l-Cerrah'a adam gönderdiler. O, Mekke halkının mezarı gibi şakk şeklinde mezar kazıyordu. Ebu Talha'ya da adam gönderdiler. O da Medine ahalisinin mezarı gibi, lahid tarzında mezar kazıyordu. İşte bu iki zata iki ayrı elçi yola çıkarıldı. Ashab dedi ki: "Allahım, Resulün için sen tercih et." Ebu Talha'yı yerinde buldular ve (kazı yerine) getirdiler. *Ebu Ubeyde* (yerinde) bulunamadı. Böylece Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* için lahid tarzında mezar hazırlandı."

İbnu Abbas (radıyallahu anhümâ) demiştir ki: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın teçhizi salı günü tamamlanınca, evindeki karyolası üzerine konuldu. Sonra erkekler, gruplar halinde yanına girerek cenaze namazı kıldılar. Erkeklerin namazı bitince kadınlar gruplar halinde girip namaz kıldılar. Onlar da namazlarını tamamlayınca çocukları gruplar halinde odaya koydular. "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın namazına kimse imamlık yapmadı (herkes müstakil kıldı).

Müslümanlar, kabrin kazılacağı yer hususunda ihtilaf etti. Bir kısım: "Mescidine gömülsün" dedi. "Ashabıyla birlikte (Baki'e) defnedilsin" dedi. Hz. Ebu Bekir (radıyallahu anh): "Ben Resulullah'ın: *"Her peygamber öldüğü yere defnedilmiştir"* dediğini işitmiş" dedi.

İbnu Abbas dedi ki: "Bunun üzerine Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın, üzerinde ruh-u şeriflerinin teslim ettikleri yatağını kaldırdılar ve (o yerde) mezar kazdılar. Sonra Aleyhissalâtu vesselâm çarşamba gününün gece yarısında defnedildi. Resulullah'ın kabrine Hz. Ali, Faz İbnu Abbas, kardeşi Kusam, Şükran Mevlâ Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* inmişlerdi. Evs İbnu Havli -ki bu, Ebu Leyla'dır.- Ali İbnu Ebi Talib'e dedi ki: "Allah aşkına, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'dan bizim de hissemizi verin." Bunun üzerine Hz. Ali ona: "(Kabre) sen de in!" dedi Şükran, *Aleyhissalâtu vesselâm*'ın azadlısı idi. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın giymekte olduğu bir kadife parçasını aldı, kabre yaydı ve

"Allah'a yemin olsun senden sonra kimse bunu giymeyecek!" dedi. Böylece o da Aleyhissalâtu vesselâm'la birlikte gömüldü."

516-6503 ١٦٢٩ - حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ الزُّبَيْرِ، أَبُو الزُّبَيْرِ. ثَنَا ثَابِتٌ الْبُنَانِيُّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: لَمَّا وَجَدَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مِنْ كَرْبِ الْمَوْتِ مَا وَجَدَ، قَالَتْ فَاطِمَةُ: وَاكَرْبَ أَبَتَاهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لاَ كَرْبَ عَلَى أَبِيكِ بَعْدَ الْيَوْمِ. إِنَّهُ قَدْ حَضَرَ مِنْ أَبِيكِ مَا لَيْسَ بِتَارِكٍ مِنْهُ أَحَداً. الْمُوَافَاةُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

في الزوائد: في إسناده عبدالله بن الزبير الباهليّ، أبو الزبير. ويقال: أبو معبد المصريّ، ذكره ابن حبان في الثقات. وقال أبو حاتم: مجهول. وقال الدارقطنيّ: صالح. وباقي رجاله على شرط الشيخين.

516. (1629) (6503)- *Hz. Enes İbnu Malik* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* ölüm acısını duyunca, kızı Fatıma (radıyallahu anhâ): "Vay babacığımın ızdırabına!" dedi. Resulullah da: ***"Bugünden sonra babana ızdırab yok artık! Kıyamete kadar hiç kimsenin yakasını bırakmayacak olan (ölüm), artık babana gelmiştir"*** buyurdular."

517-6504 ١٦٣٢ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ. أَخْبَرَنَا عَبْدُالرَّحْمَٰنِ بْنُ مَهْدِيٍّ. ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: كُنَّا نَتَّقِي الْكَلاَمَ وَالانْبِسَاطَ إِلَى نِسَائِنَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ مَخَافَةَ أَنْ يَنْزِلَ فِينَا الْقُرْآنُ فَلَمَّا مَاتَ رَسُولُ اللهِ ﷺ تَكَلَّمْنَا.

في الزوائد: إسناده صحيح على شرط مسلم. إلا أنه منقطع بين الحسن وأبيّ بن كعب، يدخل بينهما يحيى ابن ضمرة.

517. (1632) (6504)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Biz Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* zamanında kadınlarımıza kötü söz sarfetmek ve istediğimiz muameleyi yapmaktan, hakkımızda bir vahiy geliverir endişesiyle kaçınırdık. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* vefat edince, (istediğimiz gibi) konuşmaya başladık."

518-6505 ١٦٣٣ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ. أَنْبَأَنَا عَبْدُالْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ الْعِجْلِيُّ، عَنِ ابْنِ عَوْنٍ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ؛ قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَإِنَّمَا وَجْهُنَا وَاحِدٌ. فَلَمَّا قُبِضَ نَظَرْنَا هكَذَا وَهكَذَا.

518. (1633) (6505)- *Ubey İbnu Ka'b* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* ile beraberken biz Ashabın hedef ve gayesi tek idi: "O vefat edince, kimimiz şöyle, kimimiz böyle baktı (hedefler ayrıldı)."

519-6506 ١٦٣٤- حَدَّثَنَا إبراهيم بن المُنْذِرِ الحِزامِيُّ. ثنا خَالِدُ بن مُحَمَّدِ بن إبراهيم بن المُطَّلِبِ ابن السَّائِبِ بن أبي وَدَاعَةَ السَّهْمِيُّ. حَدَّثَنِي مُوسَى بن عَبْدِاللهِ بن أبي أُمَيَّةَ المَخْزُومِيُّ. حَدَّثَنِي مُصْعَبُ بن عَبْدِاللهِ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ بِنْتِ أبي أُمَيَّةَ، زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ؛ أنَّهَا قَالَتْ: كَانَ النَّاسُ في عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، إذَا قَامَ المُصَلِّي يُصَلِّي لَمْ يَعْدُ بَصَرُ أحَدِهِمْ مَوْضِعَ قَدَمَيْهِ. فَلَمَّا تُوُفِّيَ رَسُولُ اللهِ ﷺ، فَكَانَ النَّاسُ إذَا قَامَ أحَدُهُمْ يُصَلِّي لَمْ يَعْدُ بَصَرُ أحَدِهِمْ مَوْضِعَ جَبِينِهِ. فَتُوُفِّيَ أبُو بَكْرٍ، وَكَانَ عُمَرُ. فَكَانَ النَّاسُ إذَا قَامَ أحَدُهُمْ يُصَلِّي لَمْ يَعْدُ بَصَرُ أحَدِهِمْ مَوْضِعَ القِبْلَةِ. وَكَانَ عُثْمَانُ بن عَفَّانَ، فَكَانَتِ الفِتْنَةُ. فَتَلَفَّتَ النَّاسُ يَمِيناً وَشِمَالاً.

في الزوائد: في إسناده مصعب بن عبدالله، ذكره ابن حبان في الثقات. قال العجلي: ثقة. وموسى بن عبدالله، لم أر من جرحه ولا وثقه. ومحمد بن إبراهيم، ذكره ابن حبان في الثقات.

519. (1634) (6506)- *Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)*'ın zevce-i paklerinden Ümmü Seleme Bintu Ebi Ümeyye (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* zamanıda insanlar namaza durdukları vakit hiç kimsenin nazarı ayaklarını bastığı yerden ileri geçmezdi. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* vefat edince insanlar namaza durunca hiçbirisinin nazarı alnını koyduğu yerden ileri geçmezdi. Sonra Hz. Ebu Bekr vefat etti, Hz. Ömer devri geldi. Bu devirde insanların nazarı kıbleden dışarı çıkmadı. Hz. Osman halife olunca fitne başladı, insanlar da sağa sola bakmaya başladı."

AÇIKLAMA:

Daha önce da açıkladığımız üzere, namazda huşu mühim bir husustur. Huşu gözle ilgili bir haldir. Bu hadise göre, gözün ayaklardan öteye nazar etmemesi efdal ise de, fukaha, kıyamda iken secde edilecek yere bakılması gereğine hükmetmiştir.

520-6507 ١٦٣٥- حَدَّثَنَا الحَسَنُ بن عَلِيٍّ الخَلَّالُ. ثنا عَمْرُو بن عَاصِمٍ. ثنا

سُلَيْمَانُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ؛ قَالَ: أَبُو بَكْرٍ بَعْدَ وَفَاةِ رَسُولِ اللهِ ﷺ لِعُمَرَ: انْطَلِقْ بِنَا إِلَى أُمِّ أَيْمَنَ نَزُورُهَا كَمَا كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَزُورُهَا. قَالَ فَلَمَّا انْتَهَيْنَا إِلَيْهَا بَكَتْ. فَقَالَا لَهَا: مَا يُبْكِيكِ؟ فَمَا عِنْدَ اللهِ خَيْرٌ لِرَسُولِهِ. قَالَتْ: إِنِّي لَأَعْلَمُ أَنَّ مَا عِنْدَ اللهِ خَيْرٌ لِرَسُولِهِ. وَلَـكِنْ أَبْكِي لِأَنَّ الْوَحْيَ قَدِ انْقَطَعَ مِنَ السَّمَاءِ. قَالَ: فَهَيَّجَتْهُمَا عَلَى الْبُكَاءِ، فَجَعَلَا يَبْكِيَانِ مَعَهَا.

في الزوائد: إسناده صحيح على شرط الشيخين، فقد احتجا بجميع رواته.

520. (1635) (6507)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Hz. Ebu Bekr (radıyallahu anh), Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın vefatından sonra Hz. Ömer'e: "Bizimle gel, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yaptığı gibi Ümmü Eymen (radıyallahu anhâ)'yı bir ziyaret edelim" dedi. Hz. Enes devamla der ki: "Ziyaretine gittiler, yanına varınca kadıncağız ağladı. Kendisine: "Niye ağlıyorsun? Allah'ın, kendi nezdinde hazırladığı, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* için daha hayırlıdır" dediler. Kadın onlara:

"Ben de biliyorum ki, Allah'ın yanındaki, Resulullah için elbette daha hayırlıdır. Ancak ben semadan vahyin kesilmesine ağlıyorum" cevabını verdi." (Ümmü Eymen) bu sözüyle onları da ağlattı ve Ümmü Eymen'le beraberce ağladılar."

521-6508 ١٦٣٧- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ سَوَادٍ الْمِصْرِيُّ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ وَهْبٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِلَالٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَيْمَنَ عَنْ عُبَادَةَ بْنِ نُسَيٍّ عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ «أَكْثِرُوا الصَّلَاةَ عَلَيَّ يَوْمَ الْجُمُعَةِ. فَإِنَّهُ مَشْهُودٌ تَشْهَدُهُ الْمَلَائِكَةُ. وَإِنَّ أَحَداً لَنْ يُصَلِّيَ عَلَيَّ إِلَّا عُرِضَتْ عَلَيَّ صَلَاتُهُ حَتَّى يَفْرُغَ مِنْهَا» قَالَ قُلْتُ: وَبَعْدَ الْمَوْتِ؟ قَالَ: وَبَعْدَ الْمَوْتِ. إِنَّ اللهَ حَرَّمَ عَلَى الْأَرْضِ أَنْ تَأْكُلَ أَجْسَادَ الْأَنْبِيَاءِ. فَنَبِيُّ اللهِ حَيٌّ يُرْزَقُ».

في الزوائد: هذا الحديث صحيح إلا أنه منقطع في موضعين. لأن عبادة، روايته عن أبي الدرداء مرسلة، قاله العلاء. وزيد بن أيمن عن عبادة مرسلة، قاله البخاري.

521. (1637) (6508)- *Ebu'd-Derda* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Cum'a günü bana salavatı çok okuyun. Çünkü*

o gün okunan salavatlar meşhuddur, melekler ona şahidlik ederler. Bana salavat okuyan hiç kimse yoktur ki, o daha okumasını bitirmeden salavatı bana ulaştırılmamış olsun." Bunun üzerine dedim ki: "Siz öldükten sonra da mı?" "Evet buyurdular, öldükten sonra da. Zira Cenab-ı Hak hazretleri toprağa, peyamberlerin cesedini çürütmeyi haram etmiştir. Allah'ın peygamberi her zaman diridir, rızka mazhardır."

ORUÇ BÖLÜMÜ

ORUCUN FAZİLETLERİ

522-6509 ١٦٤٣ - حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ. ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنِ الأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي سُفْيَانَ، عَنْ جَابِرٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّ لِلّٰهِ عِنْدَ كُلِّ فِطْرٍ عُتَقَاءَ. وَذٰلِكَ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ».

في الزوائد: رجال إسناده ثقات. لأن أبا سفيان روايته عن جابر صحيحة. قال شعبة: وقول البزار إن الأعمش لم يسمع من أبي سفيان، غريب. فإن روايته في الكتب الستة. وهو معروف بالرواية عنه.

522. (1643) (6509)- *Hz. Cabir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Her iftar vaktinde Allah tarafınan (cehennemden) azad edilen kimseler bulunur. Bu, (Ramazanın) her gecesinde olur."

RAMAZAN AYININ FAZİLETİ

523-6510 ١٦٤٤ - حَدَّثَنَا أَبُو بَدْرٍ. عَبَّادُ بْنُ الْوَلِيدِ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بِلاَلٍ. ثَنَا عِمْرَانُ الْقَطَّانُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: دَخَلَ رَمَضَانُ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّ هٰذَا الشَّهْرَ قَدْ حَضَرَكُمْ وَفِيهِ لَيْلَةٌ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ. مَنْ حُرِمَهَا فَقَدْ حُرِمَ الْخَيْرَ كُلَّهُ. وَلاَ يُحْرَمُ خَيْرَهَا إِلاَّ مَحْرُومٌ».

في الزوائد: في إسناده عمران بن داود أبي العوام القطان، مختلف فيه. ومشّاه الإمام أحمد، ووثقه عفان والعجليّ. وذكره ابن حبان في الثقات. وقال ابن عديّ: مغرب عن عمران. وروى عن غير عمران أحاديث غرائب. وأرجو أنه لا بأس به. وباقي رجال الإسناد ثقات.

523. (1644) (6510)- *Hz. Enes İbnu Malik* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: *"Ramazan ayı girmişti. Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Bu mübarek aya girmiş bulunuyorsunuz. Bu ayda bir gece vardır ki bin aydan hayırlıdır. Bu gecenin hayır ve bereketinden mahrum kalan bir kimse, bütün hayırlardan mahrum kalmış gibidir. Onun hayrı ise sadece (uhrevi saadetten) mahrum kimseye haramdır."*

❑ YEVM-İ ŞEKK ORUCU

524-6511 ١٦٤٦ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ، عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ جَدِّهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: نَهَىٰ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنْ تَعْجِيلِ صَوْمِ يَوْمٍ قَبْلَ الرُّؤْيَةِ.

في الزوائد: إسناده ضعيف لاتفاقهم على ضعف عبدالله بن سعيد المقبري.

524. (1646) (6511)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, Ramazan orucunu hilali görmezden bir gün önce başlatmayı yasakladı."

525-6512 ١٦٤٧ – حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ الدِّمَشْقِيُّ. ثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا الْهَيْثَمُ بْنُ حُمَيْدٍ. ثَنَا الْعَلَاءُ بْنُ الْحَارِثِ، عَنِ الْقَاسِمِ، أَبِي عَبْدِالرَّحْمَٰنِ؛ أَنَّهُ سَمِعَ مُعَاوِيَةَ بْنَ أَبِي سُفْيَانَ عَلَى الْمِنْبَرِ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَقُولُ عَلَى الْمِنْبَرِ، قَبْلَ شَهْرِ رَمَضَانَ: «الصِّيَامُ يَوْمَ كَذَا وَكَذَا. وَنَحْنُ مُتَقَدِّمُونَ. فَمَنْ شَاءَ فَلْيَتَقَدَّمْ، وَمَنْ شَاءَ فَلْيَتَأَخَّرْ».

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله موثقون. لكن قيل إن القاسم بن أبي عبدالرحمن لم يسمع من أحد من الصحابة سوى أبي أمامة، قاله المزي في التهذيب، والذهبي في الكاشف.

525. (1647) (6512)- *Hz. Muaviye İbnu Ebi Süfyan* (radıyallahu anhümâ) minber üstünde şunu anlatmıştır: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Ramazan ayından önce minberde buyurdular ki: *"Ramazan falan gün başlayacak. Biz daha önceden oruç tutarız. Dileyen önceden başlasın, dileyen de (o güne kadar tutmayı) tehir etsin."*

AÇIKLAMA:

Resulullah, önceki hadiste Ramazandan bir gün önce oruç tutmayı

yasaklamaktadır. İki gün önceden tutmayı yasaklayan rivayet de var. Son rivayet önceden başlamaya ruhsat vermekte hatta teşvik etmektedir. Şu halde üç veya daha fazla gün önceden tutmaya başlamak bu cevaza girmektedir. Şunu da belirtelim: Bazı hadislerde *Aleyhissalâtu vesselâm* her ayın başında ve sonunda oruç tutmayı tavsiye buyurmuştur. Bu sünnete uyan bir kimse -Ramazanı karşılamak düşüncesiyle hareket etmeyeceğinden- Ramazan ayından bir gün önce oruç tutabilir.

❑ RAMAZAN AYI KAÇ GÜN?

526-6513 ١٦٥٦- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «كَمْ مَضَى مِنَ الشَّهْرِ؟» قَالَ قُلْنَا: اثْنَانِ وَعِشْرُونَ، وَبَقِيَتْ ثَمَانٍ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «الشَّهْرُ هٰكَذَا، وَالشَّهْرُ هٰكَذَا، وَالشَّهْرُ هٰكَذَا» ثَلاثَ مَرَّاتٍ، وَأَمْسَكَ وَاحِدَةً.

في الزوائد: إسناده صحيح على شرط مسلم.

526. (1656) (6513)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (bir gün): *"Ramazan ayında kaç gün geçti?"* buyurdular. Biz: "Yirmiiki, geriye de sekiz gün kaldı!" dedik. Resulullah bu cevabımız üzerine: *"Ramazan ayı şu kadardır, Ramazan ayı şu kadardır, Ramazan ayı şu kadardır!"* diyerek (ellerinin parmaklarıyla üç kere gösterdi ve sonuncu sefer bir parmağını büktü (yani yirmidokuz işareti yaptı)."

527-6514 ١٦٥٨- حَدَّثَنَا مُجَاهِدُ بْنُ مُوسَىٰ. ثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ مَالِكٍ الْمُزَنِيُّ. ثَنَا الْجُرَيْرِيُّ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: مَا صُمْنَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ تِسْعاً وَعِشْرِينَ، أَكْثَرَ مِمَّا صُمْنَا ثَلاثِينَ.

في الزوائد: إسناده صحيح على شرط مسلم. إلا أن الجريري، واسمه سعيد بن إياس أبو مسعود، اختلط بآخر عمره. والحديث رواه أبو داود والترمذي من حديث ابن مسعود.

527. (1658) (6514)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın sağlığında Ramazan ayını yirmidokuz gün olarak tutmamız otuz tutmamızdan daha fazladır."

❑ YOLCULUKTA ORUÇ TUTULUR MU?

528-6515 ١٦٦٥- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُصَفَّى الْحِمْصِيُّ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ

حَرْبٍ، عَنْ عُبَيْدِاللّٰهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «لَيْسَ مِنَ الْبِرِّ الصِّيَامُ فِي السَّفَرِ».

في الزوائد: إسناد حديث ابن عمر صحيح. لأن محمد بن المصفى، ذكره ابن حبان في الثقات. ووثقه مسلمة والذهبيّ في الكاشف. وقال أبو حاتم: صدوق وقال النسائي: صالح. وباقي رجال الإسناد على شرط الشيخين.

528. (1665) (6515)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Yolculuk (sefer) sırasında oruç tutmak birr (denen makbul ve mahbub amelden) değildir."

529-6516 ١٦٦٦- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْحِزَامِيُّ. ثَنَا عَبْدُاللّٰهِ بْنُ مُوسَى التَّيْمِيُّ، عَنْ أُسَامَةَ ابْنِ زَيْدٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِالرَّحْمٰنِ عَنْ أَبِيهِ عَبْدِالرَّحْمٰنِ بْنِ عَوْفٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «صَائِمُ رَمَضَانَ فِي السَّفَرِ كَالْمُفْطِرِ فِي الْحَضَرِ».

قَالَ أَبُو إِسْحَاقَ: هٰذَا الْحَدِيثُ لَيْسَ بِشَيْءٍ.

في الزوائد: في إسناده انقطاع. أسامة بن زيد، متفق على تضعيفه. وأبو سلمة بن عبدالرحمن، لم يسمع من أبيه شيئاً. قاله ابن معين والبخاريّ. ورواه النسائي مرفوعاً عن أنس بن مالك (هو عبد غير أنس بن مالك خادم النبيّ ﷺ).

529. (1666) (6516)- *Abdurrahman İbnu Avf* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Seferde Ramazan orucu tutan hazerde oruç tutmayan gibidir."*

AÇIKLAMA:

Bazı alimler bu hadisten, sefer (yolculuk) sırasında Ramazan orucu tutmamanın daha iyi olacağı neticesini çıkarmışlardır. Ancak bazı alimler de bunu *"oruç tutmaya takati yetmeyenler için olabilir"* diye kayıtlayarak, tutabilen kimsenin Ramazan orucunu seferde de tutmasının muvafık olacağını söylemiştir.

❑ RAMAZANDA BİR GÜN YEMENİN KEFARETİ

530-6517 ١٦٧١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ

الزُّهْرِيِّ عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَٰنِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ ﷺ رَجُلٌ فَقَالَ: هَلَكْتُ. قَالَ: «وَمَا أَهْلَكَكَ؟» قَالَ: وَقَعْتُ عَلَى امْرَأَتِي فِي رَمَضَانَ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أَعْتِقْ رَقَبَةً» قَالَ: لاَ أَجِدُ. قَالَ: صُمْ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ قَالَ: لاَ أُطِيقُ قَالَ: «أَطْعِمْ سِتِّينَ مِسْكِيناً» قَالَ: لاَ أَجِدُ. قَالَ: «اجْلِسْ» فَجَلَسَ. فَبَيْنَمَا هُوَ كَذَلِكَ إِذْ أُتِيَ بِمِكْتَلٍ يُدْعَى الْعَرَقَ. فَقَالَ «اذْهَبْ فَتَصَدَّقْ بِهِ» قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ، مَا بَيْنَ لاَبَتَيْهَا أَهْلُ بَيْتٍ أَحْوَجُ إِلَيْهِ مِنَّا. قَالَ: «فَانْطَلِقْ فَأَطْعِمْهُ عِيَالَكَ».

حَدَّثَنَا حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثنا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ. ثنا عَبْدُ الْجَبَّارِ بْنُ عُمَرَ. حَدَّثَنِي يَحْيَىٰ ابْنُ سَعِيدٍ، عَنِ ابْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِذَلِكَ. فَقَالَ: «وَصُمْ يَوْماً مَكَانَهُ»

(وصم يوما مكانه) في الزوائد: هذه الزيادة قد انفرد بها ابن ماجة. وفي إسنادها عبدالجبار بن عمر، وهو ضعيف، ضعفه ابن معين وأبو داود والترمذي. وقال البخاري: عنده مناكير. وقال النسائي: ليس بثقة. وقال الدارقطني: متروك. وقال ابن يونس: منكر الحديث. وقال ابن سعد: وكان ثقة. وقد جاء من حديث أبي هريرة مرفوعاً «من أفطر يوما من رمضان من غير رخصة لم يجزه صيام الدهر» وهذا الحديث تخالفه الزيادة.

530. (1671) (6517)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bir adam Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a gelerek: "Helak oldum!" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Seni helak eden şey nedir?"* diye sordu. Adam: "Ramazan içinde hanımıma temasta bulundum!" dedi. Resulullah: *"Öyleyse bir köle azad et!"* buyurdu. Adam: "Kölem yok ki!" dedi. *Aleyhissalâtu vesselâm)*: "Üst üste iki ay oruç tut!" emretti. Adam: "Tahammül edemem" dedi. Resulullah: *"Öyleyse altmış fakir doyur!" buyurdu. Adam: "(Bu kadar yiyeceği) bulamam!"* dedi. Bunun üzerine Aleyhissalâtu vesselâm adama: "Otur!" dedi. Adam oturdu. Adam bu şekilde beklerken arak denen bir sepet hurma getirildi. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Haydi bunu götür ve tasadduk et!"* buyurdular. Adam: "Ey Allah'ın Resulü! Seni Hak ile gönderen Zat-ı Zülcelal'e yemin olsun şu iki kayalık (Uhud ve Air dağları) arasında (yani Medine'de) yaşayan aileler içerisinde buna bizden daha muhtacı yoktur!" dedi. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*:

"Öyleyse haydi götür, horantana yedir!" buyurdular."

Hadisin yine Ebu Hureyre'den yapılan bir başka rivayetinde şu zi yade mevcuttur: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* adama: *"Ramazandan bozduğun gün yerine bir gün oruç tut!"* buyurur."

AÇIKLAMA:

Hadis, özürsüz olarak Ramazan orucunu bozan kimseye terettüp eden ahkamı beyan etmektedir. İmkanı olan, sırayla şunlardan birin ceza olarak yapacaktır: Köle azadı veya altmış fakirin doyurulması veya altmış gün oruç, ayrıca bozulan orucun kazası. Bunlardan hiçbirine gücü yetmeyen bir gün kaza edecektir. Rivayette adama terettüp eden tasadduku Resulullah'ın bağışladığını görmekteyiz.

Bu bahis daha önce genişçe açıklandı.

❑ ORUÇLU KUSARSA

531-6518 ١٦٧٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا يَعْلَى وَمُحَمَّدٌ ابْنَا عُبَيْدٍ الطَّنَافِسِيِّ. قَالَا: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي مَرْزُوقٍ؛ قَالَ: سَمِعْتُ فَضَالَةَ بْنَ عُبَيْدٍ الْأَنْصَارِيَّ يُحَدِّثُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ خَرَجَ عَلَيْهِمْ فِي يَوْمٍ كَانَ يَصُومُهُ. فَدَعَا بِإِنَاءٍ. فَشَرِبَ. فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ! إِنَّ هَـٰذَا يَوْمٌ كُنْتَ تَصُومُهُ. قَالَ «أَجَلْ. وَلَكِنِّي قِئْتُ».

في الزوائد: في إسناده محمد بن إسحق، وهو مدلس، وقد روى بالعنعنة. وأبو مرزوق، لا يعرف اسمه، ولم يسمع من فضالة ففي الحديث ضعف وانقطاع.

531. (1675) (6518)- *Fezale İbnu Ubeyd el-Ensarî* (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, oruçlu olduğu bir günde yanlarına gelmiş, içmek üzere su istemiş ve içmiştir: "Ey Allah'ın Resulü! Bugün siz oruçlu idiniz!" denince: *"Evet öyleydim, lakin (az önce) kustum (orucum bozuldu)"* buyurmuştur."

❑ ORUÇLU MİSVAK VE SÜRME KULLANILIR MI?

532-6519 ١٦٧٧- حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا أَبُو إِسْمَاعِيلَ الْمُؤَدِّبُ، عَنْ مُجَالِدٍ عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

ﷺ : «مِنْ خَيْرِ خِصَالِ الصَّائِمِ السِّوَاكُ».

في الزوائد: في إسناده مجالد، وهو ضعيف. لكن له شاهد من حديث عامر بن ربيعة رواه البخاري وأبو داود والترمذي.

532. (1677) (6519)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Oruçlunun hayırlı hasletlerinden biri misvak kullanmasıdır."*

533-6520 ١٦٧٨ - حَدَّثَنَا أَبُو التَّقِيِّ، هِشَامُ بْنُ عَبْدِالْمَلِكِ الْحِمْصِيُّ. ثنا بَقِيَّةُ. ثنا الزُّبَيْدِيُّ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: اكْتَحَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَهُوَ صَائِمٌ.

في الزوائد: إسناده ضعيف لضعف الزبيديّ، واسمه سعيد بن عبدالجبار. بينه أبو بكر بن أبي داود.

533. (1678) (6520)- Yine *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* oruç iken gözüne sürme çekti."

AÇIKLAMA:

"Ebu Haife, Şafi'i gibi bir kısım alimlerimiz göze çekilen sürmenin -tadı boğazda hissedilse bile- orucun bozmayacağına hükmetmiştir. İmam Malik'e göre boğaza ulaşacağından korkulursa sürme haramdır, değilse mekruhtur; boğaza ulaşırsa oruç kaza edilir.

❑ ORUÇLU HACAMAT OLUR MU?

534-6521 ١٦٧٩ - حَدَّثَنَا أَيُّوبُ بْنُ مُحَمَّدٍ الرَّقِّيُّ، وَدَاوُدُ بْنُ رُشَيْدٍ. قَالاَ: ثنا مَعْمَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ. ثنا عَبْدُاللهِ بْنُ بِشْرٍ، عَنِ الأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «أَفْطَرَ الْحَاجِمُ وَالْمَحْجُومُ».

في الزوائد: إسناد حديث أبي هريرة منقطع. قال أبو حاتم: عبدالله بن بشر لم يثبت سماعه من الأعمش. وإنما يقول: كتب إليّ أبو بكر بن عياش عن الأعمش.

534. (1679) (6521)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Hacamat yapan da yaptıran da orucunu bozmuş olur."*

AÇIKLAMA:

Daha önce de geçtiği üzere, cumhura göre hacamat edenin de hacamat olanın da orucu bozulmaz, sadedinde olduğumuz hadis mensuhtur.

❑ ORUÇLUYKEN ÖPME

535-6522 ١٦٨٦- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا الْفَضْلُ بْنُ دُكَيْنٍ، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ زَيْدِ ابْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ أَبِي يَزِيدَ الضِّنِّيِّ، عَنْ مَيْمُونَةَ مَوْلَاةِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَتْ: سُئِلَ النَّبِيُّ ﷺ عَنْ رَجُلٍ قَبَّلَ امْرَأَتَهُ وَهُمَا صَائِمَانِ. قَالَ: «قَدْ أَفْطَرَا».

في الزوائد: إسناده ضعيف، لاتفاقهم على ضعف زيد بن جبير وضعف شيخه أبي يزيد الضنى. ونقل عن التقريب: أبو زيد الضِّنِّيّ مجهول. وقال الزبيري: حديث منكر، وأبو يزيد مجهول.

535. (1686) (6522)- Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın azadlılarından Memune (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a oruçlu iken, oruçlu hanımını öpen adam hakkında sorulmuştu: *"İkisinin orucu da bozulur!"* buyurdular."

AÇIKLAMA:

Bu hadisin zahirine göre hükmeden alim olmuşsa da cumhur, başka hadisleri esas alarak öpme ile orucun bozulmayacağına hükmetmiştir. Onlar bunu: "Bu durumda bozulma tehlikesi vardır" diyerek tevil ederler.

❑ ORUÇLUYKEN MÜBAŞERET

536-6523 ١٦٨٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خَالِدِ بْنِ عَبْدِاللهِ الْوَاسِطِيُّ. ثَنَا أَبِي، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: رُخِّصَ لِلْكَبِيرِ الصَّائِمِ فِي الْمُبَاشَرَةِ، وَكُرِهَ لِلشَّابِّ.

في الزوائد: إسناده ضعيف، لضعف محمد بن خالد، شيخ ابن ماجة.

536. (1688) (6523)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Yaşlı oruçlulara mübaşeret (öpme vs.) hususunda ruhsat tanındı ise de gençlere mekruh kılındı."

❑ ORUÇLUYKEN GIYBET

537-6524 ١٦٩٠- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ رَافِعٍ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ أُسَامَةَ

بن زيد، عن سعيد المقبري، عن أبي هريرة؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «رب صائم ليس له من صيامه إلا الجوع. ورب قائم ليس له من قيامه إلا السهر».

في الزوائد: إسناده ضعيف.

537. (1690) (6524)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Nice oruçlular vardır ki, tuttuğu oruçtan yanına sadece çektiği açlık kar kalır. Nice gece namazı kılanlar vardır ki, onların da kârı gece uykusuz kalmaktan ibarettir."*

❑ SAHUR

538-6525 ١٦٩٣ - حدثنا محمد بن بشار. ثنا أبو عامر. ثنا زمعة بن صالح، عن سلمة عن عكرمة عن ابن عباس عن النبي ﷺ؛ قال: «استعينوا بطعام السحر على صيام النهار. وبالقيلولة على قيام الليل».

في الزوائد: في إسناده زمعة بن صالح، وهو ضعف.

538. (1693) (6525)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Gündüz orucuna sahur yemeği ile yardımcı olun, kaylule (öğle uykusu) ile de gece namazına yardımcı olun!"*

❑ İFTARDA ACELE

539-6526 ١٦٩٨ - حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة. ثنا محمد بن بشر، عن محمد بن عمرو عن أبي سلمة عن أبي هريرة؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «لا يزال الناس بخير ما عجلوا الفطر. عجلوا الفطر، فإن اليهود يؤخرون».

في الزوائد: إسناده صحيح، على شرط الشيخين. والحديث من رواية سهل بن سعد، رواه الشيخان وغيرهما.

539. (1698) (6526)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"İnsanlar iftarı ta'cil edip (geciktirmedikleri) müddetçe hayır üzere devam ederler. Öyleyse iftarı tacil edin (ilk vaktinde orucunuzu açın). Çünkü yahudiler, iftarlarını tehir ederler."*

AÇIKLAMA:

Dinimiz, sahur yemeğini teşvik ettiği gibi, iftarı geciktirmemeyi em-

retmiştir. Oruçtan maksat vücudu ölçüsüzce acıktırıp bedene zahmet vermek değildir. Her hususta olduğu üzere burada da fazilet, sünnetin teşri ettiği şekle uymaktadır. Sünnete muhalefet hayırdan uzaklaşmanın alametidir. Sünnet hususundaki titizliğin kaybolması iftarın geciktirilmesinde ortaya çıksa bile ehemmiyet taşımaktadır. Ya adaba, kılık kıyafete günlük hayatımızın akışına tesir eden hususlardaki sünnete muhalefet? Elbette bu, daha büyük felaketlerin alameti olmaktadır.

❑ ORUÇLU CÜNÜB SABAHLARSA

540-6527 ١٧٠٢ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. وَمُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ. قَالاَ: ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ جَعْدَةَ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو الْقَارِيِّ؛ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: لاَ وَرَبِّ الْكَعْبَةِ! مَا أَنَا قُلْتُ: «مَنْ أَصْبَحَ، وَهُوَ جُنُبٌ، فَلْيُفْطِرْ». مُحَمَّدٌ ﷺ قَالَهُ.

في الزوائد: إسناده صحيح. رواه الإمام أحمد من هذا الوجه، وذكره البخاري تعليقا. وفي الصحيحين: أنّ أبا هريرة سمعه من الفضل. وزاد مسلم. ولم أسمعه من النبيّ ﷺ.

540. (1702) (6527)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) demiştir ki: "Hayır! Kabenin Rabbine yemin olsun! "Cünüb olarak sabahlayan kimse orucunu bozsun!" sözünü ben söylemedim. Bunu söyleyen, Muhammed *(aleyhissalâtu vesselâm)*'dır."

AÇIKLAMA:

Ashab ve tabiinden bazıları, cünüb olarak sabahlayan kimsenin orucunun bozulacağına hükmetmiştir. Ancak, bundan daha sahih hadislere dayanan cumhur, cünüb halde sabahlayanın orucunun bozulmayacağına hükmetmiştir.

❑ HZ. NUH'UN ORUCU

541-6528 ١٧١٤ – حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ أَبِي سَهْلٍ. ثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، عَنِ ابْنِ لَهِيعَةَ عَنْ جَعْفَرِ ابْنِ رَبِيعَةَ عَنْ أَبِي فِرَاسٍ؛ أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَاللّٰهِ بْنَ عَمْرٍو يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ يَقُولُ: «صَامَ نُوحٌ الدَّهْرَ، إِلاَّ يَوْمَ الْفِطْرِ وَيَوْمَ الأَضْحَى».

في الزوائد: في إسناده ابن لهيعة، وهو ضعيف.

541. (1714) (6528)- *Abdullah İbnu Amr* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın: *"Nuh aleyhisselam Ramazan ve Kurban bayramları hariç yıl orucu tutmuştur"* dediğini işittim."

❑ ŞEVVALDEN ALTI GÜN

542-6529 ١٧١٥ – حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا بَقِيَّةُ. ثَنَا صَدَقَةُ بْنُ خَالِدٍ. ثَنَا يَحْيَىٰ بْنُ الْحَارِثِ الذِّمَارِيُّ؛ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا أَسْمَاءَ الرَّحَبِيَّ، عَنْ ثَوْبَانَ مَوْلَىٰ رَسُولِ اللهِ ﷺ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ؛ أَنَّهُ قَالَ: «مَنْ صَامَ سِتَّةَ أَيَّامٍ بَعْدَ الْفِطْرِ، كَانَ تَمَامَ السَّنَةِ. مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا».

في الزوائد: الحديث قد رواه ابن حبان في صحيحه.

قال السنديّ: يريد فهو صحيح، وقال: وله شاهد.

542. (1715) (6529)- *Sevban Mevla Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın: "Ramazan bayramından sonra altı gün oruç tutan, yıl orucu tutmuş gibi olur. Zira (ayet-i kerime'de) "Kim bir hayır amelde bulunursa ona yaptığının on misli ecir verilir" (buyrulmuştur)" dediğini işitmiştir."*

❑ TEŞRİK GÜNLERİ ORUÇ TUTULMAZ

543-6530 ١٧١٩ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَٰنِ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «أَيَّامُ مِنًى، أَيَّامُ أَكْلٍ وَشُرْبٍ».

في الزوائد: إسناده صحيح على شرط الشيخين.

543. (1719) (6530)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"(Hacc sırasında) Mina'da geçirilen günler yeme içme günleridir."*

544-6531 ١٧٢٠ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. وَعَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. قَالَا: ثَنَا وَكِيعٌ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ، عَنْ نَافِعِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ عَنْ بِشْرِ بْنِ سُحَيْمٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ خَطَبَ أَيَّامَ التَّشْرِيقِ فَقَالَ: «لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا نَفْسٌ

سلمة وإنّ هذه الأيام أيام أكلٍ وشرب».

في الزوائد: رواه ابن خزيمة في صحيحه.

قال السندي: يريد، فالحديث صحيح.

544. (1720) (6531)- *Bişr İbnu Suhaym* (radıyallahu anh) anlatıyor "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* teşrik günlerinde hutbe okudu ve dedi ki: *"Cennete sadece müslüman kimse girecektir ve şurası da muhakkak ki bu günler yeme içme günleridir."*

❑ CUMARTESİ ORUCU

545-6532 ١٧٢٦ – حدّثنا أبو بكر أبي شيبة. ثنا عيسى بن يونس، عن ثور بن زيد عن خالد بن معدان عن عبدالله بن بشر؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «لا صوموا يوم السبت إلا فيما افترض عليكم. فإن لم يجد أحدكم إلا عود عنب، ولحاء شجرة فليمصه».

حدّثنا حميد بن مسعدة. ثنا سفيان بن حبيب عن ثور بن يزيد عن خالد بن معدان عن عبدالله بن بسر عن أخته؛ قالت: قال رسول الله ﷺ. فذكر نحوه.

في الزوائد: رواه ابن حبان في صحيحه.

قال السندي: يريد، فالحديث صحيح. والمتن موجود في أبي داود وغيره بإسناد آخر.

545. (1726) (6532)- *Abdullah İbnu Büsr* (radıyallahu anh) anlatıyor "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Cumartesi günleri farz oruçlar dışında oruç tutmayın. Sizden biri, o gün, üzüm çöpünden veya bir ağaç kabuğundan başka (yiyecek) bir şey bulamasa bile, onları emip oruç tutmasın."*

AÇIKLAMA:

Hadis, ramazan, nezir, kefaret kaza gibi farz oruçlar dışında cumartesi günü oruç tutmamayı emreder. Mezhep imamları, sadece cumartesi gününde oruç tutmayı mekruh saymışlardır.

❑ AREFE GÜNÜ ORUCU

546-6533 ١٧٣١ – حدّثنا هشام بن عمار. ثنا يحيى بن حمزة عن إسحاق بن

عَبْدِاللهِ، عَنْ عِيَاضِ بْنِ عَبْدِاللهِ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ عَنْ قَتَادَةَ بْنِ النُّعْمَانِ؛ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ صَامَ يَوْمَ عَرَفَةَ، غُفِرَ لَهُ سَنَةٌ أَمَامَهُ وَسَنَةٌ بَعْدَهُ».

في الزوائد: إسناده ضعيف لاتفاقهم على ضعف إسحاق بن عبدالله بن أبي فروة. نعم قد جاء له شاهد صحيح.

546. (1731) (6533)- *Katade İbnu'n-Numan* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın: *"Arefe günü oruç tutan kimsenin önündeki bir yıl ile geçmişteki bir yıllık (küçük) günahları mağfiret olunur"* dediğini işittim."

❑ AŞURE ORUCU

547-6534 ١٧٣٥ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ حُصَيْنٍ عَنِ الشَّعْبِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ صَيْفِيٍّ؛ قَالَ: قَالَ لَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ يَوْمَ عَاشُورَاءَ: «مِنْكُمْ أَحَدٌ طَعِمَ الْيَوْمَ؟» قُلْنَا: مِنَّا طَعِمَ وَمِنَّا مَنْ لَمْ يَطْعَمْ. قَالَ: «فَأَتِمُّوا بَقِيَّةَ يَوْمِكُمْ. مَنْ كَانَ طَعِمَ وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْ. فَأَرْسِلُوا إِلَى أَهْلِ الْعَرُوضِ فَلْيُتِمُّوا بَقِيَّةَ يَوْمِهِمْ» قَالَ: يَعْنِي أَهْلَ الْعَرُوضِ حَوْلَ الْمَدِينَةِ.

في الزوائد: إسناده صحيح، غريب على شرط الشيخين. ولم يرو عن محمد بن صيفي غير الشعبي. وله شاهد في الصحيحين من حديث سلمة بن الأكوع والربيع بن معوذ. والحديث قد عزاه المزي إلى النسائي، وليس في رواية ابن السني.

547. (1735) (6534)- *Muhammed İbnu Sayfi* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Aşure günü bize sordu: *"Bugün sizden bir şey yiyen var mı?"* Biz de: "Yiyen de var yemeyen de" dedik. Bunun üzerine: *"Bu günün geri kalanını bir şey yiyen de, yemeyen de (oruçla) tamamlasın. Aruz halkına da haber salın, onlar da günün geri kalan kısmını (oruçla) tamamlasınlar"* buyurdu." Ravi der ki: "Aruz ile, Medine civarındaki Aruz nam mevkiin ahalisini kastetti."

AÇIKLAMA:

Daha önce de belirttiğimiz gibi, Ramazan orucu farz olmazdan önce Aşure orucu farz idi. Ancak Ramazan'ın farziyetinden sonra, Aşure orucu, isteyenin tutup isteyenin tutmayacağı müstehab bir oruç olarak teşri edilmiş, farziyeti kaldırmıştır. Bu hadis, farziyetiyle ilgilidir.

❑ PAZARTESİ-PERŞEMBE ORUCU

548-6535 ١٧٤٠ - حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ الْعَظِيمِ الْعَنْبَرِيُّ. ثَنَا الضَّحَّاكُ بْنُ مَخْلَدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ رِفَاعَةَ عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَصُومُ الاثْنَيْنِ وَالْخَمِيسَ. فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ! إِنَّكَ تَصُومُ الاثْنَيْنِ وَالْخَمِيسَ؟ فَقَالَ «إِنَّ يَوْمَ الإِثْنَيْنِ وَالْخَمِيسِ يَغْفِرُ اللهُ فِيهِمَا لِكُلِّ مُسْلِمٍ. إِلاَّ مُتَهَاجِرَيْنِ. يَقُولُ: دَعْهُمَا حَتَّى يَصْطَلِحَا».

في الزوائد: إسناده صحيح، غريب. ومحمد بن رفاعة ذكره ابن حبان في الثقات، تفرّد بالرواية عنه الضحاك ابن مخلد. وباقي إسناده على شرط الشيخين. وله شاهد من حديث أسامة بن زيد، رواه أبو داود والنسائي. وروى الترمذي بعضه في الجامع، وقال: حسن غريب.

548. (1740) (6535)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Pazartesi ve Perşembe günleri oruç tutardı. Kendisine: "Ey Allah'ın Resulü! Siz Pazartesi ve Perşembeleri oruç tutuyorsunuz (bunun hikmeti nedir?)" diye sorulmuştu. Şu açıklamada bulundu.

"Allah Teala hazretleri pazartesi ve perşembe günleri birbirlerine küsenler hariç bütün müslümanlara mağfiret buyurur ve (amelleri arzeden meleğe): "Küs olan bu iki kişi barışıncaya kadar onları bırak!" emreder."

AÇIKLAMA:

Hadisin Tirmizi'deki veçhinde تُعْرَضُ الأَعْمَالُ يَوْمَ الاثْنَيْنِ وَالْخَمِيسِ فَأُحِبُّ أَنْ يُعْرَضَ عَمَلِي وَأَنَا صَائِمٌ *"Ameller pazartesi ve perşembe günleri Rab Teala'ya arzedilir. Ben amelimin, oruçlu olduğum halde arzedilmesini severim"* buyrulmuştur.

Hadis, pazartesi ve perşembe günleri oruç tutmaya teşvik etmektedir. Ayrıca, bu günlerde müslümanların küslüklerini giderip barışmaları istenmektedir. O günlerdeki ilahi mağfiret "küs olmama" şartına bağlanmıştır. Hadiste dikkat edilirse küslüğe sebep olan durumda haklı-haksız ayırımı yapılmıyor. Kendini haklı gören kimse de küslüğün giderilmesinde adım atmakla mükelleftir.

❑ HARAM AYLARINDA ORUÇ

549-6536 ١٧٤٣ - حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْحِزَامِيُّ. ثَنَا دَاوُدُ بْنُ عَطَاءٍ.

حَدَّثَنِي زَيْدُ بنُ عَبْدِالْحَمِيدِ ابنِ عَبْدِالرَّحمٰنِ بنِ زَيْدِ بنِ الْخَطَّابِ، عَنْ سُلَيْمَانَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابنِ عَبَّاسٍ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَىٰ عَنْ صِيَامِ رَجَبٍ.

في إسناده داود بن عطاء، وهو ضعيف متفق على ضعفه.

549. (1743) (6536)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Receb ayı orucunu yasaklamıştır."

AÇIKLAMA:

Hadis zayıftır, sahih olma durumunda, "yılın onbir ayında sadece Receb' te tamamıyla oruç tutmak yasaklanmış olabilir" diye tevil edilmiştir. Çünkü Receb haram aylardan biridir ve bu aylarda oruç tutmak müstehabdır.

550-6537 ١٧٤٤ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بنُ الصَّبَّاحِ. ثنا عَبْدُالْعَزِيزِ الدَّرَاوَرْدِيُّ، عَنْ يَزِيدَ بنِ عَبْدِاللهِ ابنِ أُسَامَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بنِ إِبْرَاهِيمَ؛ أَنَّ أُسَامَةَ بنَ زَيْدٍ كَانَ يَصُومُ أَشْهُرَ الْحُرُمِ. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «صُمْ شَوَّالاً» فَتَرَكَ أَشْهُرَ الْحُرُمِ. ثُمَّ لَمْ يَزَلْ يَصُومُ شَوَّالاً حَتَّى مَاتَ.

في الزوائد: إسناده صحيح. إلا أنه منقطع بين محمد بن إبراهيم بن الحارث التيميّ، وبين أسامة بن زيد.

550. (1744) (6537)- *Muhammed İbnu İbrahim* anlatıyor: "Üsame İbnu Zeyd (radıyallahu anhümâ) haram aylarda oruç tutardı. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* kendisine: "Şevval de oruç tut!" buyurdular. O da, bundan sonra haram aylarda orucu terketti ve vefat edinceye kadar Şevval ayında oruç tuttu."

❑ ORUÇ BEDENİN ZEKATIDIR

551-6538 ١٧٤٥ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ. ثنا عَبْدُاللهِ بنُ الْمُبَارَكِ. ح وَحَدَّثَنَا مُحْرِزُ بنُ سَلَمَةَ الْعَدَنِيُّ. ثنا عَبْدُالْعَزِيزِ بنُ مُحَمَّدٍ، جَمِيعاً عَنْ مُوسَىٰ بنِ عُبَيْدَةَ عَنْ جُمْهَانَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لِكُلِّ شَيْءٍ زَكَاةٌ. وَزَكَاةُ الْجَسَدِ الصَّوْمُ».
زَادَ مُحْرِزٌ فِي حَدِيثِهِ: وَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «الصِّيَامُ نِصْفُ الصَّبْرِ».

في الزوائد: إسناد الحديث من الطريقين معا ضعيف. فيه موسى بن عبيدة الزبريّ. ومدار الطريقين عليه، وهو متفق على تضعيفه.

551. (1745) (6538)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Herşeyin bir zekatı (temizlenme vasıtası) vardır, cesedin zekatı oruçtur."*

Muhrız rivayetinde şu ziyade de bulundu: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* şunu ilave etti: *"Oruç, sabrın yarısıdır."*

552-6539 ١٧٤٧ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا سَعِيدُ بْنُ يَحْيَى اللَّخْمِيُّ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ مُصْعَبِ بْنِ ثَابِتٍ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ؛ قَالَ: أَفْطَرَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عِنْدَ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ فَقَالَ: «أَفْطَرَ عِنْدَكُمُ الصَّائِمُونَ، وَأَكَلَ طَعَامَكُمُ الأَبْرَارُ، وَصَلَّتْ عَلَيْكُمُ المَلائِكَةُ».

في الزوائد: في إسناده مصعب بن ثابت، عن عبدالله بن الزبير، ضعيف.

552. (1747) (6539)- *Abdullah İbnu'z-Zübeyr* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Sa'd İbnu Muaz'ın yanında iftar açmıştı. Şöyle buyurdular: "Yanınızda oruçlular iftar etti. Yemeklerinizden ebrar olanlar yedi, size de melaikeler rahmet duasında bulundular."

❑ ORUÇLUNUN YANINDA YENİRSE?

553-6540 ١٧٤٩ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُصَفَّى. ثَنَا بَقِيَّةُ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِالرَّحْمَنِ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ «لِبِلالٍ»: «الْغَدَاءَ يَا بِلالُ!» فَقَالَ: إِنِّي صَائِمٌ. قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «نَأْكُلُ أَرْزَاقَنَا. وَفَضْلُ رِزْقِ بِلالٍ فِي الْجَنَّةِ. أَشَعَرْتَ، يَا بِلالُ! أَنَّ الصَّائِمَ تُسَبِّحُ عِظَامُهُ وَتَسْتَغْفِرُ لَهُ الْمَلائِكَةُ مَا أُكِلَ عِنْدَهُ؟».

في الزوائد: في إسناده محمد بن عبدالرحمن. متفق على تضعيفه. وكذبه ابن حاتم والأزدي.

553. (1749) (6540)- Büreyde (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Bilal (radıyallahu anh)'a: *"Yemek ye, ey Bilal!"* demişti. "Ben oruçluyum!" diye karşılık verdi. Bunun üzerine Aleyhissalâtu vesselâm: *"Biz rızıklarımızı yiyoruz. Bilal'in rızkının fazlı cennettedir. Ey Bilal yanında yemek yenen oruçlunun kemiklerinin tesbih ettiğini ve meleklerinde onun için istiğfarda bulunduğunu hissettin mi?"* buyurdular."

❑ ORUÇLUNUN DUASI MAKBUL

554-6541 ١٧٥٣ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ. ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ عُبَيْدِاللهِ الْمَدَنِيُّ؛ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَاللهِ بْنَ أَبِي مُلَيْكَةَ يَقُولُ: سَمِعْتُ عَبْدَاللهِ بْنَ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّ لِلصَّائِمِ عِنْدَ فِطْرِهِ لَدَعْوَةً مَا تُرَدُّ».

قَالَ ابْنُ أَبِي مُلَيْكَةَ: سَمِعْتُ عَبْدَاللهِ بْنَ عَمْرٍو يَقُولُ، إِذَا أَفْطَرَ: اللَّهُمَّ! إِنِّي أَسْأَلُكَ بِرَحْمَتِكَ، الَّتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ أَنْ تَغْفِرَ لِي.

في الزوائد: إسناده صحيح. لأن إسحاق بن عبيدالله بن الحارث، قال النسائي: ليس به بأس. وقال أبو زرعة: ثقة. وذكره ابن حبان في الثقات. وباقي رجال الإسناد على شرط البخاري.

554. (1753) (6541)- *Abdullah İbnu Amr İbni'l-As* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "*Şurası muhakkak ki, oruçlunun iftarını açtığı zaman reddedilmeyen makbul bir duası vardır.*"

❑ BAYRAM NAMAZINA BİRŞEYLER YİYEREK GİDİLİR

555-6542 ١٧٥٥ - حَدَّثَنَا جُبَارَةُ بْنُ الْمُغَلِّسِ. ثَنَا مِنْدَلُ بْنُ عَلِيٍّ. ثَنَا عُمَرُ بْنُ صُهْبَانَ، عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ لَا يَغْدُو يَوْمَ الْفِطْرِ حَتَّى يُغَدِّيَ أَصْحَابَهُ مِنْ صَدَقَةِ الْفِطْرِ.

في الزوائد: إسناده ضعيف. قد تسلسل بالضعفاء. لأن عمر بن صهبان ومن دونه ضعفاء.

555. (1755) (6542)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* ashabına fıtır sadakasından yedirmedikçe Ramazan bayramı günü bayram namazına çıkmazdı."

❑ RAMAZANDA MÜSLÜMAN OLAN

556-6543 ١٧٦٠ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ خَالِدٍ الْوَهْبِيُّ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ عَنْ عِيسَىٰ بْنِ عَبْدِاللهِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ عَطِيَّةَ بْنِ سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِاللهِ بْنِ رَبِيعَةَ؛ قَالَ: ثَنَا وَفْدُنَا الَّذِينَ قَدِمُوا عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ بِإِسْلَامِ ثَقِيفٍ قَالَ:

وَقَدِمُوا عَلَيْهِ فِي رَمَضَانَ،فَضَرَبَ عَلَيْهِمْ قُبَّةً فِي الْمَسْجِدِ. فَلَمَّا أَسْلَمُوا صَامُوا مَا بَقِيَ عَلَيْهِمْ مِنَ الشَّهْرِ.

في الزوائد: في إسناده محمد بن إسحاق، وهو مدلس. وقد رواه بالعنعنة عن عيسى بن عبدالله قال ابن المديني: وتفرّد بالرواية عنه، وقال: عيسىٰ بن عبدالله مجهول.

556. (1760) (6543)- *Atiyye İbnu Süfyan* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Sakif kabilesinin müslüman olmasını müzakere etmek üzere Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a gönderilen heyetimizin bize anlattığına göre, heyet Ramazan ayında O'na varmıştır. Aleyhissalâtu vesselâm, onları mescidin içinde kurduğu çadırda ağırlamıştır. Heyet müslmüman olunca ayın geri kalan günlerinin orucunu tutmuşlardır."

AÇIKLAMA:

Müslüman oluşları, bu esnada *Resulullah*'la yaptıkları pazarlık ve birkısım kabul edilen şartlarıyla ilgili teferruatı daha önce kaydettiğimiz bu heyetin yukarıda zikredilen macerası, Ramazan ayında müslüman olan bir kimsenin, ayın geri kalan günlerinde oruç tutması gerektiğini ifade etmektedir.

❑ KADIN KOCANIN İZNİYLE ORUÇ TUTAR

557-6544 ١٧٦٢ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَـىٰ. ثنا يَحْيَـىٰ بْنُ حَمَّادٍ. ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ؛ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ النِّسَاءَ أَنْ يَصُمْنَ إِلاَّ بِإِذْنِ أَزْوَاجِهِنَّ.

في الزوائد: إسناده صحيح على شرط البخاري.

557. (1762) (6544)- *Ebu Sa'id* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* kadınların kocalarından izin almaksızın (nafile) oruç tutmalarını yasakladı."

AÇIKLAMA:

Bazı alimler, kadının kocasından izin almadan oruç tutmasını "mekruh" addetmiş ise de, cumhur *"haram"* demiştir. Bu yasağın sebebi, kocanın hanımı üzerindeki bazı haklarını gölgeleyeceği içindir. Nafile bir ibadet vesilesiyle vacib bir hakkın ifa edilmemesi meşru değildir. Ancak farz olan oruç için izne ihtiyacı yoktur. Kaza oruç için de izin gerekir,

çünkü onun başka zaman da kaza edilme ümidi vardır. Fakat günlü nezir oruçları için de izin gerekmez. Çünkü belli, muayyen bir vakitte ifaları vacib olmuştur.

Alimler kocanın hazır bulunmadığı, hazır bulunsa bile zımnen izin verdiği veya vereceğinin bilindiği hallerde de kadının sarih bir izin olmaksızın oruç tutmasının caiz olduğuna hükmetmişlerdir.

❑ MİSAFİR, NAFİLE ORUCUNU EV SAHİBİNİN İZNİYLE TUTAR

558-6545 ١٧٦٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى الأَزْدِيُّ. ثَنَا مُوسَى بْنُ دَاوُدَ وَخَالِدُ بْنُ أَبِي يَزِيدَ؛ قَالاَ: ثَنَا أَبُو بَكْرٍ الْمَدَنِيُّ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِذَا نَزَلَ الرَّجُلُ بِقَوْمٍ، فَلاَ يَصُومُ إِلاَّ بِإِذْنِهِمْ».

هذا الحديث قد رواه الترمذي. قال: حدثنا بشر بن معاذ، قال: حدّثنا أيوب بن واقد عن هشام بن عروة عن أبيه عن عائشة الحديث. وقال: هذا حديث منكر. لا نعرف أحداً من الثقات روى هذا الحديث عن هشام. وقد روى موسى بن داود عن أبي بكر المدني عن هشام. وأبو بكر هذا ضعيف عند أهل الحديث.

558. (1763) (6545)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor:"Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın: "Bir kimse başkasının yanında misafir olunca, ev sahibinden izin almadan oruç tutmasın" dediğini rivayet etmiştir."

AÇIKLAMA:

Alimler bu yasağın nafile oruçla ilgili olduğuna, kerahetin de tenzihi olduğuna hükmetmiştir. Böyle bir oruç, ev sahibine sahur ve iftar hazırlama külfeti getirecektir.

❑ ŞÜKÜRLE YİYEN ORUÇLU GİBİDİR

559-6546 ١٧٦٥- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِاللهِ الرَّقِّيُّ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ جَعْفَرٍ. ثَنَا عَبْدُالعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِاللهِ بْنِ أَبِي حُرَّةَ عَنْ عَمِّهِ حَكِيمِ بْنِ أَبِي حُرَّةَ عَنْ سِنَانِ بْنِ سَنَّةَ الأَسْلَمِيِّ، صَاحِبِ النَّبِيِّ ﷺ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «الطَّاعِمُ الشَّاكِرُ، لَهُ مِثْلُ أَجْرِ الصَّائِمِ الصَّابِرِ».

في الزوائد: إسناده صحيح. ورجاله موثقون. وليس لسنان بن سنّة، عند ابن ماجة، سوى هذا الحديث. وليس له شيء في الكتب الخمسة الأصولية.

559. (1765) (6546)- *Sinan İbnu Senne el-Eslemî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Şükreden oruçsuz kimseye, sabreden oruçlunun sevabının misli verilir."*

AÇIKLAMA:

Oruç tutmayan kimse, yemek suretiyle kazandığı gücü Allah yolunda harcadığı takdirde, oruçlu gibi sevab kazanacaktır. Zira her ikisi de kulluk ifa etmiş olmaktadır. Oruçsuz, ömrünü aylak veya gayr-ı meşru şeylerde geçirirse oruçlu gibi sevap kazanacağı söylenemez. Hem oruçlu hem de hayırlı işler peşinde olan kimse elbette ayrıca oruç sevabıyla üstünlük elde eder.

❑ MU'TEKİF MESCİDE YERLEŞİR

560-6547 ١٧٧٤ - حدّثنا محمد بن يحيى. ثنا نعيم بن حماد. ثنا ابن المبارك عن عيسى بن عمر بن موسى عن نافع عن ابن عمر عن النبي ﷺ ؛ أنه كان إذا اعتكف، طرح له فراشه. أو يوضع له سريره وراء أسطوانة التوبة.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله موثقون.

560. (1774) (6547)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ)'nın anlattığına göre: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* itikafa girince, yatağı veya *karyolası onun için, tevbe sütununun gerisine konulurdu."*

AÇIKLAMA:

Tevbe sütunu, ashabtan birinin hatasını Allah affedinceye kadar kendini bağladığı sütundur.

❑ MU'TEKİF HASTA ZİYARET EDER, CENAZEYE KATILIR MI?

561-6548 ١٧٧٧ - حدّثنا أحمد بن منصور أبو بكر. ثنا يونس بن محمد. ثنا الهياج الخراساني. ثنا عنبسة بن عبد الرحمن عن عبد الخالق عن أنس بن مالك؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «المعتكف يتبع الجنازة ويعود المريض».

في الزوائد: إسناده ضعيف. لأن عبد الخالق وعنبسة والهياج ضعفاء. مع أنه معارض بما هو أقوى منه، وهو أنه كان لا يدخل البيت إلا لحاجة.

561. (1777) (6548)- Hz. Enes İbnu Malik (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Mutekif (itikafta olan), cenazeye katılır, hastayı ziyaret eder."*

AÇIKLAMA:

Bu hadis senetçe zayıf olduğu için, mütekifin cenazeye katılmasını, hasta ziyaretinde bulunmasını yasaklayan sahih hadisler sebebiyle, hükmüyle amel edilmemiştir. Mütekif, zaruri ihtiyacını gidermek üzere çıktığı zaman rastladığı hastaya "geçmiş olsun" diyebilir, sırf bu maksatla yerinden ayrılamaz. Alimler böyle hükmetmiştir.

❑ İTİKAFIN SEVABI

562-6549 ١٧٨١ - حَدَّثَنَا عُبَيْدُاللهِ بْنُ عَبْدِالْكَرِيمِ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أُمَيَّةَ. ثَنَا عِيسَىٰ بْنُ مُوسَىٰ الْبُخَارِيُّ، عَنْ عُبَيْدَةَ الْعَمِّيِّ عَنْ فَرْقَدٍ السَّبَخِيِّ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ فِي الْمُعْتَكِفِ: «هُوَ يَعْكِفُ الذُّنُوبَ، وَيُجْرَىٰ لَهُ مِنَ الْحَسَنَاتِ كَعَامِلِ الْحَسَنَاتِ كُلِّهَا».

في الزوائد: إسناده ضعيف، لضعف فرقد بن يعقوب السبخيّ البصريّ الحائك.

قال السنديّ: قلت: في آخر كتاب الحج من جامع الترمذي: قد تكلم يحيى بن سعيد في فرقد السبخيّ وروى عنه الناس.

562. (1781) (6549)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* mütekif hakkında: "O, günahları hapseder ve bütün hayırları işlemiş gibi ona hayırlar kazandırır" buyurdular."

❑ BAYRAM GECELERİNİ İHYA

563-6550 ١٧٨٢ - حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ الْمَرَّارُ بْنُ حَمُّويَةَ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُصَفَّى. ثَنَا بَقِيَّةُ بْنُ الْوَلِيدِ عَنْ ثَوْرِ بْنِ يَزِيدَ عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ قَامَ لَيْلَتَيِ الْعِيدَيْنِ مُحْتَسِباً لِلّهِ، لَمْ يَمُتْ قَلْبُهُ يَوْمَ تَمُوتُ الْقُلُوبُ».

في الزوائد: إسناده ضعيف، لتدليس بقية.

563. (1782) (6550)- *Ebu Ümame* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim her iki bayramın da*

gecesini, Allah'tan sevap umarak ibadetle geçirirse kalplerin öldüğü günde kalbi ölmez."

AÇIKLAMA:

1- Burada uyanık kalarak, ibadetle ihya edilmesi tavsiye edilen iki geceden biri, Ramazan ayının son gününü bayramın birinci gününe bağlayan gecedir, diğeri de Arefe gününü kurban bayramının birinci gününe bağlayan gecedir. Bu gecelerin tamamını değil mühim bir kısmını ihya eden,hadiste vaadedilen ecre müstehak olur. Hatta *İbnu Abbas*'tan gelen bir rivayete göre, yatsı ile sabah namazını mescidde cemaatle kılan kimse o geceyi ihya etmiş sayılır, dolayısıyla bunu yerine getiren de hadisin belirttiği *"gece ihyasının sırrı"*na erebilir.

2- Kalplerin öldüğü günle Kıyamet gününün kastedilmesi muhtemeldir. Bazı alimler *"dünya hayatı"* demişlerdir. Nitekim dünya sevgisi galebe çalan zengin ve diğer sağlıklı kimselerin ölü sayıldığını ifade eden nasslar mevcuttur (En'am 122).

ZEKAT BÖLÜMÜ

❑ ALTIN VE GÜMÜŞÜN ZEKATI

564-6551 ١٧٩١- حَدَّثَنَا بَكْرُ بْنُ خَلَفٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ. قَالاَ: ثَنَا عُبَيْدُاللّهِ بْنُ مُوسَىٰ. أَنْبَأَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنْ عَبْدِاللّهِ بْنِ وَاقِدٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ وَعَائِشَةَ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَأْخُذُ مِنْ كُلِّ عِشْرِينَ دِينَاراً، فَصَاعِداً، نِصْفَ دِينَارٍ وَمِنَ الأَرْبَعِينَ دِينَاراً، دِينَاراً.

في الزوائد: إسناد الحديث ضعيف، لضعف إبراهيم بن إسماعيل.

564. (1791) (6551)- *İbnu Ömer* ve *Hz. Aişe* (radıyallahu anhümâ)'nın anlattığına göre: "Resulullah*(aleyhissalâtu vesselâm)*, her yirmi dinar ve daha fazlası için yarım dinar (zekat) alırdı, kırk dinar için de bir dinar (zekat) alırdı."

❑ BİR YILLIK MALA ZEKAT

565-6552 ١٧٩٢- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ. ثَنَا شُجَاعُ بْنُ الْوَلِيدِ. ثَنَا حَارِثَةُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَمْرَةَ عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّهِ ﷺ يَقُولُ: «لاَ زَكَاةَ فِي مَالٍ، حَتَّى يَحُولَ عَلَيْهِ الْحَوْلُ».

في الزوائد: إسناده ضعيف لضعف حارثة بن محمد، وهو ابن أبي الرجال. والحديث رواه الترمذي من حديث ابن عمر مرفوعا وموقوفا ا هـ.

قال السندي: قلت: لفظه «من استفاد مالا فلا زكاة عليه حتى يحول عليه الحول». رواه عن ابن عمر مرفوعا بإسناد فيه عبد الرحمن بن زيد بن أسلم. وقال: وهو ضعيف في الحديث كثير الغلط. ضعفه غير واحد. ورواه عنه موقوفا. وقال: هذا أصح. ورواه غير واحد موقوفا.

565. (1792) (6552)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın: *"Üzerinden bir yıl geçmedikçe, bir malda zekat yoktur"* dediğini işittim."

❑ ZEKATI DÜŞEN MİKTAR

566-6553 ١٧٩٤ - حَدَّثنا عليُّ بنُ محمَّدٍ. ثنا وكيعٌ عن محمَّدِ بنِ مُسلمٍ عن عمرِو بنِ دينارٍ، عن جابرِ بنِ عبدِالله؛ قالَ: قالَ رسولُ الله ﷺ: «ليسَ فيما دونَ خمسِ ذَوْدٍ صدقةٌ. وليسَ فيما دونَ خمسِ أَواقٍ صدقةٌ. وليسَ فيما دونَ خمسةِ أَوْسَاقٍ صدقةٌ».

في الزوائد: إسناده حسن.

566. (1794) (6553)- Hz. Cabir İbnu Abdillah (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Beş deveden aşağı mal için zekat yoktur. Beş okiyyeden az (gümüş için de) zekat yoktur. Beş vask miktarından az olan (hurma, üzüm ve hububat için de zekat yoktur."*

NOT 1: Zekatla ilgili teferruat, vask, okiyye, müdd, rıtl gibi değişik ölçeklerin bugünkü birimlere göre miktarları daha önce açıklandı, burada tekrar etmeyeceğiz.

NOT 2: Beş vask toprak mahsullerinde zekat için nisab kabul edilmiştir. Beş vasktan daha az mahsül için zekat verilmez. Bir vask, altmış sa'dır.

❑ ZEKAT VERİRKEN NE DENİR?

567-6554 ١٧٩٧ - حَدَّثنا سُويدُ بنُ سعيدٍ. ثنا الوليدُ بنُ مسلمٍ عنِ البَخْتَرِيِّ بنِ عُبيدٍ عن أبيهِ عن أبي هريرةَ؛ قالَ: قالَ رسولُ الله ﷺ: «إذا أعطيتُمُ الزَّكاةَ فلا تَنسَوا ثوابَها، أن تقولوا: اللَّهمَّ اجعلْها مَغنماً ولا تجعلْها مَغرماً».

في الزوائد: في إسناده الوليد بن مسلم الدمشقيّ، وكان مدلساً. والبختريّ متفق على ضعفه. وقال فيه: له شاهد من حديث: إذا أتاه الرجل بصدقة ماله صلى عليه.

567. (1797) (6554)- Hz. Ebu Hureyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Zekat verdiğiniz zaman: "Allahım! Bu zekatı büyük bir sevaba vesile kıl, (hak sahibine*

ödenip sevap beklenmeyen) bir borç kılma" demek suretiyle zekatın sevabını istemeyi unutmayın."

AÇIKLAMA:

Zekat bir ibadettir. Hadis, bu ibadetin de ibadet niyetine makrûn olması gereğini hatırlatmaktadır. Bütün mal ve mülkün gerçek sahibi, onların yaratıcısı Rabbülalemin olan Allah Teala hazretleridir. Kişinin taasrrufuna emanet ettiği malından belli bir miktarı fukaraya ödemesi gereken bir borç kılmıştır. Bu borcu ödeyen kimseye mutlaka sevap şartı yoktur. Hadis, kişinin, niyetine bağlı olarak bu sevabı alabileceğini belirtmektedir. Böyle bir dua, mal sahibine kulluk edebi kazandırmada, malın hakiki sahibi olmadığı şuurunu vermektedir.

❑ DEVELERİN ZEKATI

568-6555 ١٧٩٩- حدثنا محمد بن عقيل بن خويلد النيسابوري. ثنا حفص بن عبدالله السلمي. ثنا إبراهيم بن طهمان، عن عمرو بن يحيى بن عمارة عن أبيه عن أبي سعيد الخدري؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «ليس فيما دون خمس من الإبل صدقة. ولا في الأربع شيء: فإذا بلغت خمسا ففيها شاة إلى أن تبلغ تسعا. فإذا بلغت عشرا ففيها شاتان، إلى أن تبلغ أربع عشرة. فإذا بلغت خمس عشرة، ففيها ثلاث شياه، إلى أن تبلغ تسع عشرة. فإذا بلغت عشرين، ففيها أربع شياه، إلى أن تبلغ أربعا وعشرين. فإذا بلغت خمسا وعشرين، ففيها بنت مخاض، إلى خمس وثلاثين. فإذا لم تكن بنت مخاض فابن لبون، ذكر. فإن زادت بعيرا ففيها بنت لبون إلى أن تبلغ خمسا وأربعين. فإن زادت بعيرا، ففيها حقة، إلى أن تبلغ ستين. فإن زادت بعيرا، ففيها جذعة. إلى أن تبلغ خمسا وسبعين. فإن زادت بعيرا، ففيها بنتا لبون، إلى أن تبلغ تسعين. فإن زادت بعيرا، ففيها حقتان، إلى أن تبلغ عشرين ومائة. ثم في كل خمسين حقة. وفي كل أربعين بنت لبون».

في الزوائد: فيه محمد بن عقيل. قال فيه احمد والحاكم: حدث عن حفص بن عبدالله بحديثين لم يتابع عليهما. وقال ابن حبان: من الثقات وربما أخطأ. حدث بالعراق بمقدار عشرة أحاديث مقلوبة. وقال

النسائي: ثقة. وقال أبو عبدالله الحاكم: من أعيان العلماء. وباقي رجال الإسناد ثقات على شرط البخاري.
والجملة الأولى من حديث أبي سعيد رواها الشيخان وغيرهما.

568. (1799) (6555)- *Ebu Sa'idi'l-Hudrî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "*Beşten az olan deve için zekat yoktur. Dört deve için de zekat yoktur. Deve sayısı beşe ulaştı mı, dokuz oluncaya kadar bir koyun gerekir. On deve olunca iki koyun gerekir, ondört deveye kadar yine iki koyun gerekir, onbeşe ulaştı mı üç koyun gerekir. Ondokuz olsa da üç koyun gerekir. Yirmi olunca dört koyun gerekir. Bu, yirmidörde kadar böyledir. Deve sayısı yirmibeşe ulaşınca, otuzbeş oluncaya kadar bu miktarın zekatı bir bint-i mehazdır (bir yaşını doldurmuş, ikinci yaşına basmış dişi deve); eğer bintu mehaz yoksa bir ibnu lebun (iki yaşını doldurup üçüncü yaşına basan erkek deve)dir. Eğer bir deve fazlalaşırsa (otuzaltı olursa) zekatı bir bintu lebundur. Sayı kırkbeşi buluncaya kadar zekat yine de bir bintu lebundur. Bu miktarı bir deve aşsa bir hıkka (üç yaşını doldurup dörde basan dişi deve); bu deve sayısı altmış oluncaya kadar böyledir. Altmış deveyi aşınca yetmişbeş oluncaya kadar bir ceze'a (dört yaşını doldurup beşinciye giren dişi deve) gerekir. Bu miktarı bir deve aşınca doksan deveye kadar iki bintu lebun gerekir. Bu miktarı bir deve aşınca (91 olunca) iki hıkka gerekir, bu, 120'ye kadar böyledir. Bundan sonra her elli deve için bir hıkka, her kırk için bir bintu lebun (zekat) gerekir.*"

❑ DAVARIN ZEKATI

569-6556 ١٨٠٦ - حَدَّثَنَا أَبُو بَدْرٍ، عَبَّادُ بْنُ الْوَلِيدِ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ. ثنا ابْنُ الْمُبَارَكِ عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ:
«تُؤْخَذُ صَدَقَاتُ الْمُسْلِمِينَ عَلَى مِيَاهِهِمْ».

في الزوائد: اتفقوا على ضعف أسامة بن زيد. قيل هو أسامة بن زيد بن أسلم.

569. (1806) (6556)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Müslümanların zekatları (sürülerini suladıkları) su başlarında alınır. (Zekat memurları oralara gider, halk, zekatını vermek için, zekat memurlarının ayağına gelmez)."

❑ SADAKA TOPLAYANLAR

570-6557 ١٨١٠ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ سَوَّادٍ الْمِصْرِيُّ. ثنا ابْنُ وَهْبٍ. أَخْبَرَنِي

عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ؛ أَنَّ مُوسَىٰ بْنَ جُبَيْرٍ حَدَّثَهُ أَنَّ عَبْدَاللهِ بْنَ عَبْدِالرَّحْمٰنِ بْنِ الْحُبَابِ الْأَنْصَارِيِّ، حَدَّثَهُ أَنَّ عَبْدَاللهِ ابْنَ أُنَيْسٍ حَدَّثَهُ أَنَّهُ تَذَاكَرَ هُوَ وَعُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ، يَوْمًا الصَّدَقَةَ. فَقَالَ عُمَرُ: أَلَمْ تَسْمَعْ رَسُولَ اللهِ ﷺ حِينَ يَذْكُرُ غُلُولَ الصَّدَقَةِ «أَنَّهُ مَنْ غَلَّ مِنْهَا بَعِيرًا أَوْ شَاةً أُتِيَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَحْمِلُهُ؟».

قَالَ: فَقَالَ عَبْدُاللهِ ابْنُ أُنَيْسٍ: بَلَىٰ.

في الزوائد: في إسناده مقال. لأن موسى بن جبير ذكره ابن حبان في الثقات. وقال: إنه يخطئ. وقال الذهبيّ في الكاشف: ثقة. ولم أر لغيرهما فيه كلاماً. وعبدالله بن عبدالرحمن ذكره ابن حبان في الثقات. وباقي رجاله ثقات.

570. (1810) (6557)- *Abdullah İbnu Üneys* (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre: "Kendisi Hz. Ömer (radıyallahu anh)'la birlikte bir gün zekat hakkında müzakerede bulunmuşlardır.

Hz. Ömer: "Sen, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın sadakada yapılan hırsızlık hakkında: *"Kim sadaka malından bir deve veya koyun çalacak olsa, Kıyamet günü o çaldığı şeyi sırtına yüklenmiş olarak gelir!"* buyurduğunu işitmedin mi?" demiş. Abdullah İbnu Üneys de: "Evet işittim" diye cevap vermiştir."

❑ ZEKAT GEREKTİREN MALLAR

571-6558 ١٨١٥ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ عَمْرِو ابْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ؛ قَالَ: إِنَّمَا سَنَّ رَسُولُ اللهِ ﷺ الزَّكَاةَ فِي هٰذِهِ الْخَمْسَةِ: فِي الْحِنْطَةِ، وَالشَّعِيرِ، وَالتَّمْرِ، وَالزَّبِيبِ، وَالذُّرَةِ.

في الزوائد: إسناده ضعيف. لأن محمد بن عبدالله هو الخزرجيّ. قال الإمام أحمد: ترك الناس حديثه. وقال الحاكم: متروك الحديث بلا خلاف بين أئمة النقل فيه. وقال الساجي: أجمع أهل النقل على ترك حديثه، وعنده منا كير.

571. (1815) (6558)- *Amr İbnu Şu'ayb an ebihi an ceddihi* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, (yerden çıkan mahsullerden) şu beş şeyden zekat verilmesini teşri buyurdu: *"Buğday, arpa, hurma, üzüm ve darı."*

AÇIKLAMA:

Mevzu üzerine gelen başka rivayetler de mevcuttur. Bu sebeple alimlerin bu meseledeki hükümleri ihtilaflıdır:

★ *Hasan Basri, Sevri, Şa'bi* ve *Hasan İbnu Salih*'e göre sadece buğday, arpa, üzüm ve hurmadan zekat verilir. Beyhaki, bu görüşü teyiden لَيْسَ فِي الْخَضْرَوَاتِ زَكَاةٌ "Sebzelerde zekat yoktur" rivayetini de kaydetmiştir.

★ *Ebu Hanife* ve *Züfer* rahimehümallah'a göre, cemiyetin örfüne göre "gelir ve verim elde etmek maksadıyla ekimi yapılan her şeyden zekat verilmelidir." Dolayısıyla her çeşit hububat, karpuz, kavun, salatalık, patlıcan, yonca, şeker kamışı vs. bütün mahsulat zekata tabidir. Ancak kendiliğinden biten çayır, kamış, ağaç ve benzeri maddelerle odun, ot, saman hurma dalı gibi tali şeylerden zekat verilmez. "Her maldan zekat alınır" hükmüne giden alimler خُذْ مِنْ اَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً **"mallarından zekat al!"** (Tevbe 103) ayetinin amm oluşunu delil kılmışlardır. Ayrıca, zekat alma hükmünü bütün mallara teşmil eden hadisler de mevcuttur.

★ *İmam Muhammed* ve *Ebu Yusuf*, bir yıl kalabilen dayanıklı mahlukatın zekata tabi olacağını, fazla uğraştırmadan bir yıl kalamayan meyve ve bitkilerin zekata tabi olmayacağını söylemişlerdir.

★ *İmam Malik* ve *İmam Şafiî* hazretlerine göre, insanlarca ekilen ve uzun müddet saklanabilen buğday, arpa, darı, pirinç, mercimek ve nohut gibi hububat için zekat mevzubahistir. Zahire nevine girmeyen sebze, meyve, keten ve pamuk tohumu, susam ve zeytin gibi maddeler zekata tabi değildir. Meyvelerden yalnız üzüm ve hurmadan zekat verilir. Bunlara göre, zekata tabi toprak mahsulleri nisab miktarına ulaşırsa zekat verilir, aksi takdirde verilmez.

★ *Ahmed İbnu Hanbel* merhuma göre, insanların ekip kaldırdıkları toprak mahsullerinden (hububat ve meyveden) kurutulmaya ve uzun müddet saklanmaya elverişli olup ölçeklerle ölçülen maddeler zekata tabidir.

Bu bahisle ilgili teferruat için Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu görülmelidir.

❑ ZEKAT İYİ MALDAN VERİLMELİ

572-6559 ١٨٢٢- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَىٰ بْنِ سَعِيدٍ الْقَطَّانُ. ثَنَا
عَمْرُو بْنُ مُحَمَّدٍ الْعَنْقَزِيُّ. ثَنَا أَسْبَاطُ بْنُ نَصْرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ عَنْ

الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ فِي قَوْلِهِ سُبْحَانَهُ: وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الأَرْضِ وَلاَ تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ. قَالَ: نَزَلَتْ فِي الأَنْصَارِ. كَانَتِ الأَنْصَارُ تُخْرِجُ، إِذَا كَانَ جِدَادُ النَّخْلِ مِنْ حِيطَانِهَا أَقْنَاءَ الْبُسْرِ. فَيُعَلِّقُونَهُ عَلَى حَبْلٍ بَيْنَ أُسْطُوَانَتَيْنِ فِي مَسْجِدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَيَأْكُلُ مِنْهُ فُقَرَاءُ الْمُهَاجِرِينَ. فَيَعْمِدُ أَحَدُهُمْ فَيُدْخِلُ قِنْوًا فِيهِ الْحَشَفُ. يَظُنُّ أَنَّهُ جَائِزٌ فِي كَثْرَةِ مَا يُوضَعُ مِنَ الأَقْنَاءِ. فَنَزَلَ فِيمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ: وَلاَ تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ. يَقُولُ: لاَ تَعْمِدُوا لِلْحَشَفِ مِنْهُ تُنْفِقُونَ. وَلَسْتُمْ بِآخِذِيهِ إِلاَّ أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ. يَقُولُ: لَوْ أُهْدِيَ لَكُمْ مَا قَبِلْتُمُوهُ إِلاَّ عَلَى اسْتِحْيَاءٍ مِنْ صَاحِبِهِ، غَيْظًا أَنَّهُ بَعَثَ إِلَيْكُمْ مَا لَمْ يَكُنْ لَكُمْ فِيهِ حَاجَةٌ. وَاعْلَمُوا أَنَّ اللهَ غَنِيٌّ عَنْ صَدَقَاتِكُمْ.

في الزوائد: إسناده صحيح. لأن أحمد بن محمد بن يحيى قال فيه ابن أبي حاتم والذهبي: صدوق. وقال ابن حبان: من الثقات. وكان متقنا. وباقي رجال الإسناد على شرط مسلم.

572. (1822) (6519)- *Bera İbnu Azib* (radıyallahu anh)'tan rivayet edildiğine göre, bu yüce sahabi **"[Ey iman edenler! Kazandığınız şeylerin] ve yerden sizin için çıkardığımız şeylerin temizlerinden infak ediniz ve malın kötüsünden infak etmeye kalkmayın!"** (Bakara 267) mealindeki ayet-i kerime hakkında şöyle demiştir: "Bu ayet-i kerime Ensar radıyallahu anhüm hakkında nazil oldu. Onlar, hurma toplama mevsimi gelince, kendi bahçelerinden taze hurma salkımlarını devşirip, Resulullah'ın mescidinde sütunlar arasına gerilmiş iplere asarlardı. Bunlardan fakir muhacirler yerlerdi. Ensarilerden biri, bu kadar çok salkımın arasında bir tane adi hurmalı salkımın bulunmasını caiz sanarak adi hurmalar da bulunan bir salkım sokuşturmuştu. İşte bunu yapan zat hakkında وَلاَ تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ buyrularak *"Zekatınızı, bozuk ve kötü hurmadan vermeye kalkmayın"* ihtarında bulunulmuştur. وَلَسْتُمْ بِآخِذِيهِ إِلاَّ أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ ibaresiyle de *"Öyle kötü hurmalar ki, eğer size hediye edilmiş olsaydı işinize yaramayan bir şeyi size gönderdiği için hissedeceğiniz öfkeden dolayı, sahibinden utanç duyarak kabul edecektiniz"* denmek istenmiştir. وَاعْلَمُوا أَنَّ اللهَ غَنِيٌّ عَنْ صَدَقَاتِكُمْ ibaresiyle Hak Teala hazretleri, bizim sadakalarımıza muhtaç olmadığını belirterek, sadakayı kendi menfaatimiz için verdiğimizi, öyleyse iyi şeylerden vermemiz gerektiğini ihtar etmiştir."

AÇIKLAMA:

Bu hadis, Allah rızası için verilen sadakaların hoşumuza gitmeyen, işe yaramayan, başkasından bize geldiği takdirde haysiyeten rencide olacağımız nev'den olmamasına dikkat etmemiz gereğine Kur'anî bir delil sunmaktadır. Ehemmiyetine binaen bu mevzuda başka nasslar da gelmiştir.

❑ BALIN ZEKATI

573-6560 ١٨٢٣ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَعَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. قَالاَ: ثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ سَعِيدِ ابْنِ عَبْدِالْعَزِيزِ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ مُوسَىٰ عَنْ أَبِي سَيَّارَةَ الْمُتَقِي. قَالَ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ! إِنَّ لِي نَحْلاً.. قَالَ: «أَدِّ الْعُشْرَ» قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ! احْمِهَا لِي. فَحَمَاهَا لِي.

في الزوائد: في إسناده قال ابن أبي حاتم عن أبيه: لم يلق سليمان بن موسى أبا سيارة. والحديث مرسل. وحكى الترمذيّ في العلل عن البخاريّ، عقب هذا الحديث، أنه مرسل. ثم قال: لم يدرك سليمان أحدا من الصحابة اهـ.

وأبو سيارة ليس له عند ابن ماجة سوى هذا الحديث الواحد، وليس له شيء في الأصول الخمسة.

573. (1823) (6560)- *Ebu Seyyâre el-Müte'î* anlatıyor: "Ey Allah'ın Resulü, benim bal arılarım var *(zekat düşer mi?)*" *dedim.*

"Evet! Öşrünü ver!" buyurdu.

"Ey Allah'ın Resulü! Arıları benim için muhafaza buyur!" dedim, o da onları benim için muhafaza buyurdu.

❑ ÖŞÜR VE HARAÇ

574-6561 ١٨٢١ - حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ جُنَيْدٍ الدَّامِغَانِيُّ. ثَنَا عَتَّابُ بْنُ زِيَادٍ الْمَرْوَزِيُّ. ثَنَا أَبُو حَمْزَةَ؛ قَالَ: سَمِعْتُ مُغِيرَةَ الأَزْدِيَّ يُحَدِّثُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ حَيَّانَ الأَعْرَجِ، عَنِ الْعَلاَءِ بْنِ الْحَضْرَمِيِّ؛ قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللهِ ﷺ إِلَى الْبَحْرَيْنِ أَوْ إِلَى هَجَرَ. فَكُنْتُ آتِي الْحَائِطَ يَكُونُ بَيْنَ الإِخْوَةِ. يُسْلِمُ أَحَدُهُمْ. فَآخُذُ مِنَ الْمُسْلِمِ الْعُشْرَ، وَمِنَ الْمُشْرِكِ الْخَرَاجَ.

في الزوائد: إسناده ضعيف. لأن مغيرة الأزديّ ومحمد بن زيد مجهولان. وحيّان الأعرج، وإن وثقه ابن معين، وعده ابن حبان في الثقات، فإن روايته عن العلاء مرسلة. قاله المزيّ في التهذيب.

574. (1831) (6561)- *Alâ İbnu'l-Hadramî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* beni Bahreyn'e -veya Hacer'e- gönderdi. Ben orada kardeşler arasında müşterek olan bir bağdan vergi almak üzere giderdim. Kardeşin biri müslüman ise, müslümanın payına düşenden öşür, müşrikten de harac alırdım."

❑ VASK, ALTMIŞ SA'DIR

575-6562 ١٨٣٣ – حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمُنْذِرِ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ عَطَاءِ ابْنِ أَبِي رَبَاحٍ وَأَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللهِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «الْوَسْقُ سِتُّونَ صَاعاً».

في الزوائد: إسناد حديث جابر ضعيف، لاتفاقهم على ترك حديث محمد بن عبيد الله العرزميّ. قال: ورواه أصحاب السنن، خلا الترمذيّ، من حديث أبي سعيد.

575. (1833) (6562)- *Hz. Cabir İbnu Abdillah* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Bir vask altmış sa'dır."*

❑ YAKINLARA ZEKAT

576-6563 ١٨٣٥ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا يَحْيَى بْنُ آدَمَ. ثنا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ زَيْنَبَ بِنْتِ أُمِّ سَلَمَةَ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ؛ قَالَتْ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ بِالصَّدَقَةِ. فَقَالَتْ زَيْنَبُ امْرَأَةُ عَبْدِاللهِ: أَيُجْزِينِي مِنَ الصَّدَقَةِ أَنْ أَتَصَدَّقَ عَلَى زَوْجِي وَهُوَ فَقِيرٌ، وَبَنِي أَخٍ لِي، أَيْتَامٍ. وَأَنَا أُنْفِقُ عَلَيْهِمْ هَكَذَا وَهَكَذَا، وَعَلَى كُلِّ حَالٍ؟ قَالَ، قَالَ: «نَعَمْ».

قَالَ: وَكَانَتْ صَنَاعَ الْيَدَيْنِ.

في الزوائد: هذا إسناد صحيح. وله شاهد صحيح رواه أصحاب الكتب الستة، خلا أبا داود، من حديث زينب امرأة عبدالله بن مسعود.

576. (1835) (6563)- *Ümmü Seleme* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Re-

sulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bize sadaka vermemizi emretmişti. Abdullah İbnu Mes'ud'un hanımı Zeyneb (radıyallahu anhümâ): "Kadeşimin yetim çocukları ile fakir olan kocama versem bu, beni sadaka mükellefiyetinden kurtarır mı? Ben onlara şöyle şöyle infak ediyorum!"dedi. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Evet!"* buyurdular. Ravi der ki: "Zeyneb san'atkar bir kadındı, el işi yapardı."

AÇIKLAMA:

Burada zikri geçen sadakanın nafile sadaka olması muhtemeldir. Hasan Basri, Sevri, Ebu Hanife, imam Malik -bir rivayette Ahmed ve Hanbeli alimlerden Ebu Bekr bu kanaattedirler. Bunlara göre, kadın farz olan zekatını kocasına veremez.

Ebu Yusuf ve *İmam Muhammed* bu meselede *Ebu Hanife*'ye muhalefet ederler. Onlara göre kadın zekatını kocasına verebilir. Kişinin zekatını usul ve füruuna veremeyeceği, kocanın da karısına zekat veremeyeceği hususunda Hanefiler ittifak ederler, ihtilaf sadece kadının kocasına zekat verip veremeyeceği hususundadır.

İmam Şafiî, -bir rivayette *Ahmed, Ebu Sevr, Ebu Ubeyd, Malikilerden Eşheb, Hanefilerden İmam Muhammed, Ebu Yusuf* ve *Zahiriye* alimlerine göre, hadisteki sadakadan maksat farz olan zekattır. Bunlara göre, kadın kocasına zekat verebilir.

NİKAH (EVLENME) BÖLÜMÜ

EVLENMENİN FAZİLETİ

577-6564 ١٨٤٦ – حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الأَزْهَرِ. ثنا آدَمُ. ثنا عِيسَىٰ بْنُ مَيْمُونٍ عَنِ الْقَاسِمِ عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «النِّكَاحُ مِنْ سُنَّتِي. فَمَنْ لَمْ يَعْمَلْ بِسُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي. وَتَزَوَّجُوا فَإِنِّي مُكَاثِرٌ بِكُمُ الأُمَمَ. وَمَنْ كَانَ ذَا طَوْلٍ فَلْيَنْكِحْ وَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَعَلَيْهِ بِالصِّيَامِ. فَإِنَّ الصَّوْمَ لَهُ وِجَاءٌ».

في الزوائد: إسناده ضعيف لاتفاقهم على ضعف عيسى بن ميمون المديني، لكن له شاهد صحيح.

577. (1846) (6564)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Nikah benim sünnetimdendir. Kim benim sünnetimle amel etmezse benden değildir. Evleniniz! Zira ben, diğer ümmetlere karşı siz(in çokluğunuz) ile iftihar edeceğim. Kimin maddi imkanı varsa hemen evlensin. Kim maddi imkan bulamazsa (nafile) oruç tutsun. Çünkü oruç, onun için şehveti kırıcıdır."*

578-6565 ١٨٤٧ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثنا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ. ثنا إِبْرَاهِيمُ ابْنُ مَيْسَرَةَ، عَنْ طَاوُسٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لَمْ نَرَ (يُرَ) لِلْمُتَحَابَّيْنِ مِثْلَ النِّكَاحِ».

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

578. (1847) (6565)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Sevişenler için nikah kadar sevgiyi artırıcı birşey görmedik veya görülmedi."*

KOCANIN KADIN ÜSTÜNDEKİ HAKKI

579-6566 ١٨٥٢ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا عَفَّانُ. ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدِ بْنِ جُدْعَانَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ عَائِشَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «لَوْ أَمَرْتُ أَحَدًا أَنْ يَسْجُدَ لِأَحَدٍ، لَأَمَرْتُ الْمَرْأَةَ أَنْ تَسْجُدَ لِزَوْجِهَا. وَلَوْ أَنَّ رَجُلًا أَمَرَ امْرَأَةً أَنْ تَنْقُلَ مِنْ جَبَلٍ أَحْمَرَ إِلَى جَبَلٍ أَسْوَدَ، وَمِنْ جَبَلٍ أَسْوَدَ إِلَى جَبَلٍ أَحْمَرَ، لَكَانَ نَوْلُهَا أَنْ تَفْعَلَ».

في الزوائد: في إسناده علي بن زيد، وهو ضعيف. لكن للحديث طرق أخره. وله شاهدان من حديث طلق بن عليّ. روه الترمذي والنسائي. ومن حديث أم سلمة، ورواه الترمذي وابن ماجة.

579. (1852) (6566)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Eğer bir kimsenin bir başkasına secde etmesini emretseydim, kadına, kocasına secde etmesini emrederdim ve eğer bir erkek karısına kırmızı bir dağdan siyah bir dağa siyah bir dağdan kırmızı bir dağa taş taşımayı emretseydi, uygun olan, kadının bu emri yerine getirmesidir."*

580-6567 ١٨٥٣ - حَدَّثَنَا أَزْهَرُ بْنُ مَرْوَانَ. ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنِ الْقَاسِمِ الشَّيْبَانِيِّ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى؛ قَالَ: لَمَّا قَدِمَ مُعَاذٌ مِنَ الشَّامِ سَجَدَ لِلنَّبِيِّ ﷺ. قَالَ: «مَا هَذَا يَا مُعَاذُ؟» قَالَ: أَتَيْتُ الشَّامَ فَوَافَقْتُهُمْ يَسْجُدُونَ لِأَسَاقِفَتِهِمْ وَبَطَارِقَتِهِمْ. فَوَدِدْتُ فِي نَفْسِي أَنْ نَفْعَلَ ذَلِكَ بِكَ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «فَلَا تَفْعَلُوا. فَإِنِّي لَوْ كُنْتُ آمِرًا أَحَدًا أَنْ يَسْجُدَ لِغَيْرِ اللهِ، لَأَمَرْتُ الْمَرْأَةَ أَنْ تَسْجُدَ لِزَوْجِهَا. وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ! لَا تُؤَدِّي الْمَرْأَةُ حَقَّ رَبِّهَا حَتَّى تُؤَدِّيَ حَقَّ زَوْجِهَا وَلَوْ سَأَلَهَا نَفْسَهَا، وَهِيَ عَلَى قَتَبٍ، لَمْ تَمْنَعْهُ».

في الزوائد: رواه ابن حبان في صحيحه. قال السنديّ: كأنه يريد أنه صحيح الإسناد.

580. (1853) (6567)- *Abdullah İbnu Ebi Evfa* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Hz. Muaz Şam'dan dönünce Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a secde etmişti. Aleyhissalâtu vesselâm hayretle: *"Ey Muaz! Bu da ne?"* dedi. O açıkladı.

"Şam'a gitmiştim, onların reislerine ve patriklerine secde ettiklerine rastladım. İçimden, aynı şeyi size yapmak arzusu geçti." Aleyhissalâtu vesselâm, bunun üzerine: *"Bunu yapmayın! Zira, şayet ben, bir kimseye, Allah'tan başkasına secde etmeyi emretseydim, kadına kocasına secde etmesini emrederdim. Muhammed'in nefsi elinde olan Zat-ı Zülcelal'e yemin ederim ki bir kadın, kocasının hakkını eda etmedikçe Rabbinin hakkını da eda edemez. Kadın (deve sırtındaki) semere binmiş iken kocası nefsini talep edecek olsa, kadın bu isteğe mani olamaz."*

❑ EN EFDAL KADIN

581-6568 ١٨٥٦ - حدثنا محمد بن إسماعيل بن سمرة. ثنا وكيع عن عبدالله بن عمرو بن مرة، عن أبيه عن سالم بن أبي الجعد عن ثوبان؛ قال: لما نزل في الفضة والذهب ما نزل، قالوا: فأي المال نتخذ؟ قال عمر: فأنا أعلم لكم ذلك. فأوضع على بعيره. فأدرك النبي ﷺ، وأنا في أثره. فقال: يا رسول الله! أي المال نتخذ؟ فقال: «ليتخذ أحدكم قلبا شاكرا، ولسانا ذاكرا، وزوجة مؤمنة، تعين أحدكم على أمر الآخرة».

في الزوائد: عبدالله بن عمرو بن مرة ضعفه النسائي، ووثقه الحاكم وابن حبان. وقال ابن معين: لا بأس به، فقال: روى الترمذي، في التفسير، المرفوع منه، دون قول عمر. وقال: حسن.

581. (1856) (6568)- *Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)*'ın azadlısı Sevban(radıyallahu anh) anlatıyor: "Gümüş ve altın (biriktirme) ile ilgili ayet (Tevbe 34) nazil olduğu zaman halk: "Öyleyse hangi malı biriktirmeliyiz?" diye birbirlerine sordular. Hz. Ömer: "Bunu, ben sorup size haber vereyim!" dedi ve hemen devesine atlayıp gitti. Bende peşinden gittim. Hz. Ömer: "Ey Allah'ın Resulü hangi maldan edinelim?" diye sordu. Aleyhissalâtu vesselâm da: *"Her biriniz, şükreden bir kalp, zikreden bir dil, ahiret işinize yardımcı olacak mü'mine bir kadın edinsin"* buyurdular."

582-6569 ١٨٥٧ - حدثنا هشام بن عمار. ثنا صدقة بن خالد. ثنا عثمان بن أبي العاتكة. عن علي ابن يزيد، عن القاسم عن أبي أمامة عن النبي ﷺ؛ أنه كان يقول: «ما استفاد المؤمن بعد تقوى الله خيرا له من زوجة صالحة. إن أمرها

أطاعته. وإن نظر إليها سرته. وإن أقسم عليها أبرته. وإن غاب عنها نصحته في نفسها وماله».

في الزوائد: في إسناده على بن يزيد، قال البخاري: منكر الحديث. وعثمان بن أبي العاتكة، مختلف فيه. والحديث رواه النسائي من حديث أبي هريرة، وسكت عليه. وله شاهد من حديث عبدالله بن عمر.

582. (1857) (6569)- *Ebu Ümame* (radıyallahu anh)'ın rivayetine göre: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* şöyle buyurmuşlardır: *"Mü'min, Allah'a takvadan sonra en ziyade saliha bir zevceden hayır görür. Böylesi bir kadına emretse itaat eder. Ona baksa sürur duyar, birşeyi yapıp yapmaması hususunda yemin etse, kadın bunu yerine getirerek onu yeminden kurtarır, kadınından ayrılıp uzak bir yere gitse, kadın hem kendi namusu hem de adamın malı hususunda hayırhah ve dürüst olur.*

❑ DİNDARLA EVLENMELİ

583-6570 ١٨٥٩ - حدثنا أبو كريب. ثنا عبدالرحمن المحاربي وجعفر بن عون، عن الإفريقي عن عبدالله بن يزيد عن عبدالله بن عمرو؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «لا تزوجوا النساء لحسنهن. فعسى حسنهن أن يرديهن. ولا تزوجوهن لأموالهن. فعسى أموالهن أن تطغيهن. ولكن تزوجوهن على الدين. ولأمة خرماء سوداء ذات دين أفضل».

في الزوائد: في إسناده الإفريقي، وهو عبدالله بن زياد بن أنعم، ضعيف. والحديث رواه ابن حبان في صحيحه بإسناد آخر.

583. (1859) (6570)- *Abdullah İbnu Amr* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Güzellikleri sebebiyle kadınlarla evlenmeyin. Çünkü güzelliklerinin onları (kibir ve gurur sebebiyle) alçaltacağından korkulur. Onlarla mal ve mülkleri sebebiyle de evlenmeyin, zira mal ve mülkün onları azdıracağından korkulur. Fakat onlarla diyaneti esas alarak evlenin. Yemin olsun, burnu kesik, kulağı delik siyahi dindar bir köle (dindar olmayan hür kadınlardan) efdaldir."*

AÇIKLAMA:

Dinimiz, evleneceklere dindar kadın arama hususunda ısrarlıdır. Bu hususa ayet-i kerimede dahi yer verilmiştir (Bakara 221). Yine ayet

(Nisa 34) ve hadiste kadında övülen bir diğer vasıf kadının itaatkâr olmasıdır. Hatta ayet-i kerimede itaatkar olan kadın hakkında haddi aşmamak emredilmiştir (Nisa 34).

❑ BEKARLAR EVLENDİRİLSİN

584-6571 ١٨٦١ – حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْحِزَامِيُّ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ طَلْحَةَ التَّيْمِيُّ. حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ ابْنُ سَالِمِ بْنِ عُتْبَةَ بْنِ عُوَيْمِ بْنِ سَاعِدَةَ الأَنْصَارِيُّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «عَلَيْكُمْ بِالأَبْكَارِ. فَإِنَّهُنَّ أَعْذَبُ أَفْوَاهاً، وَأَنْتَقُ أَرْحَاماً، وَأَرْضَى بِالْيَسِيرِ».

في الزوائد: في إسناده محمد بن طلحة. قال فيه أبو حاتم: لا يحتج به. وقال ابن حبان: هو من الثقات ربما أخطأه. عبدالرحمن بن سالم بن عتبة، قال البخاري: لم يصح حديثه.

584. (1861) (6571)- *Üveym İbnu Saide* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki:

"Bakire kızlarla evlenin. Çünkü onların ağızları daha tatlı, rahimleri daha doğurgandır, aza da razı olurlar."

AÇIKLAMA:

Ağızlarının tatlılığı, "haya perdeleri yırtılmadığı için, edepli konuşurlar, kocalarına karşı kırıcı, çirkin söz söylemezler" diye anlaşılmıştır. Hadis, kadınların doğurganlık vasıfını övmektedir.

Kadının razı olacağı "az"dan muradın "maddi ihtiyaçlarda; yemede, içmede, giyim kuşamdaki azlık olabileceği gibi, "cinsi münasebetteki azlık"ın da olabileceği söylenmiştir. "Dul kadın önceki kocasının yanında herşeyin bolunu görmüş olabilir. Aynı şeyi yeni kocasında da arayarak, bulamayınca tatsızlığa sebep olur" denmiştir.

❑ HÜR VE VELUD OLANLA EVLENİLSİN

585-6572 ١٨٦٢ – حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثنا سَلاَّمُ بْنُ سَوَّارٍ. ثنا كَثِيرُ بْنُ سُلَيْمٍ عَنِ الضَّحَّاكِ ابْنِ مُزَاحِمٍ؛ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ أَرَادَ أَنْ يَلْقَى اللهَ طَاهِراً مُطَهَّراً، فَلْيَتَزَوَّجِ الْحَرَائِرَ».

في الزوائد: إسناده ضعيف، لضعف كثير بن سليم. وسلام هو ابن سليمان بن سوّار. قال ابن عديّ: عنده مناكير. وقال العقيليّ: في حديثه مناكير.

585. (1862) (6572)- *Hz. Enes İbnu Malik* (radıyallahu anhü-mâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın şöyle söylediğini işittim: "Kim Allah'a pak ve temizletilmiş olarak kavuşmak isterse hür kadınlarla evlensin."

586-6573 ١٨٦٣– حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدِ بْنِ كَاسِبٍ. ثنا عَبْدُاللهِ بْنُ الْحَارِثِ الْمَخْزُومِيُّ، عَنْ طَلْحَةَ، عَنْ عَطَاءٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «انْكِحُوا. فَإِنِّي مُكَاثِرٌ بِكُمْ».

في الزوائد: في إسناده طلحة بن عمرو المكى الحضروميّ. متفق على تضعيفه.

586. (1863) (6573)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Evleniniz! Zira ben (Kıyamet günü diğer ümmetlere karşı) çokluğunuzla iftihar edeceğim."

❑ EVLENECEĞİN KADINA BAKMAK

587-6574 ١٨٦٤– حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ، عَنْ حَجَّاجٍ عَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ عَمِّهِ سَهْلِ بْنِ أَبِي حَثْمَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَلَمَةَ؛ قَالَ: خَطَبْتُ امْرَأَةً. فَجَعَلْتُ أَتَخَبَّأُ لَهَا حَتَّى نَظَرْتُ إِلَيْهَا فِي نَخْلٍ لَهَا. فَقِيلَ لَهُ: أَتَفْعَلُ هَذَا وَأَنْتَ صَاحِبُ رَسُولِ اللهِ ﷺ؟ فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «إِذَا أَلْقَى اللهُ فِي قَلْبِ امْرِئٍ خِطْبَةَ امْرَأَةٍ، فَلَا بَأْسَ أَنْ يَنْظُرَ إِلَيْهَا».

في الزوائد: في إسناده حجاج وهو ابن أرطاة الكوفيّ، ضعيف ومدلس. ورواه بالعنعنة. ولكن لم ينفرد به حجاج؛ فقد رواه ابن حبان في صحيحه بإسناد آخر.

587. (1864) (6574)- *Muhammed İbnu Mesleme* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ben bir kadınla evlenmek istedim ve kadını gizlice görmeye çalıştım. Sonunda onu kendi hurma bahçesinde gördüm."

Bu açıklaması üzerine, kendisine: "Sen Resulullah'ın ashabından olduğun halde bunu yaptın mı?" diye ayıpladılar. O da şöyle cevapladı: "Ben Aleyhissalâtu vesselâm'ın *"Allah bir kimsenin kalbine bir kadınla evlenme arzusu attığı zaman, ona bakmasında bir beis yoktur!"* dediğini işittim.

588-6575 ١٨٦٥ - حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَلَّالُ، وَزُهَيْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِالْمَلِكِ. قَالُوا: ثَنَا عَبْدُالرَّزَّاقِ عَنْ مَعْمَرٍ عَنْ ثَابِتٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ أَنَّ الْمُغِيرَةَ بْنَ شُعْبَةَ أَرَادَ أَنْ يَتَزَوَّجَ امْرَأَةً. فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: «اذْهَبْ فَانْظُرْ إِلَيْهَا. فَإِنَّهُ أَحْرَى أَنْ يُؤْدَمَ بَيْنَكُمَا». فَفَعَلَ فَتَزَوَّجَهَا. فَذَكَرَ مِنْ مُوَافَقَتِهَا.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات. وقد رواه الترمذي من حديث المغيرة، والنسائي من حديث أبي هريرة والمغيرة.

588. (1865) (6575)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Mugire İbnu Şu'be bir kadınla evlenmek istemişti. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* kendisine: *"Git önce onu bir gör! Zira böyle yapman, aranızdaki ülfet ve sevginin devamı için daha uygundur"* buyurdular. O da öyle yaptı ve evlendiler. Bilahare Mugire (radıyallahu anh), aralarındaki uyumdan bahsettiler."

589-6576 ١٨٦٦ - حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ أَبِي الرَّبِيعِ. أَنْبَأَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ عَنْ بَكْرِ بْنِ عَبْدِاللهِ الْمُزَنِيِّ عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ؛ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ، فَذَكَرْتُ لَهُ امْرَأَةً أَخْطُبُهَا فَقَالَ: «اذْهَبْ فَانْظُرْ إِلَيْهَا. فَإِنَّهُ أَجْدَرُ أَنْ يُؤْدَمَ بَيْنَكُمَا» فَأَتَيْتُ امْرَأَةً مِنَ الأَنْصَارِ. فَخَطَبْتُهَا إِلَى أَبَوَيْهَا. وَأَخْبَرْتُهُمَا بِقَوْلِ النَّبِيِّ ﷺ. فَكَأَنَّهُمَا كَرِهَا ذَلِكَ. قَالَ فَسَمِعَتْ ذَلِكَ الْمَرْأَةُ، وَهِيَ فِي خِدْرِهَا، فَقَالَتْ: إِنْ كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَمَرَكَ أَنْ تَنْظُرَ، فَانْظُرْ. وَإِلاَّ فَأَنْشُدُكَ. كَأَنَّهَا أَعْظَمَتْ ذَلِكَ. قَالَ فَنَظَرْتُ إِلَيْهَا فَتَزَوَّجْتُهَا. فَذَكَرَ مِنْ مُوَافَقَتِهَا.

في الزوائد: إسناده صحيح. وقد روى الترمذي وغيره بعضه.

589. (1866) (6576)- *Mugire İbnu Şu'be* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a gelip evlenmek istediğim bir kadından bahsettim. Bana: *"Git onu bir gör! Bu, onunla muhabbet ve ünsiyetinizin devamı için daha uygundur"* dedi. Ben de Ensardan bir kadının yanına geldim, onu ebeveyninden istedim ve Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın sözünü onlara haber verdim. Onlar sanki bundan hoşlanmadılar. Hıdr denen hususi hücresinde bulunan kız bunu işitmişti: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, sana bakmanı emretmişse bak! Aksi takdirde Allah aşkına bana bakma!" dedi. Sanki kız da bu bakma işini büyütmüştü.

Muğire sözüne devamla dedi ki: "Ben kıza baktım ve onunla evlendim." Mugire kızla aralarındaki uyuşmayı da zikretti."

❑ DUL VE BAKİRE İLE İSTİŞARE

590-6577 ١٨٧٢- حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ حَمَّادٍ الْمِصْرِيُّ. أَنْبَأَنَا اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ عَبْدِالرَّحْمَـٰنِ بْنِ أَبِي حُسَيْنٍ عَنْ عَدِيِّ بْنِ عَدِيِّ بْنِ الْكِنْدِيِّ، عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ «الثَّيِّبُ تُعْرِبُ عَنْ نَفْسِهَا، وَالْبِكْرُ رِضَاهَا صَمْتُهَا».

في الزوائد: رجال إسناده ثقات إلا أنه منقطع. فإن عديا لم يسمع من أبيه عديّ بن عميرة. يدخل بينهما العرس بن عميرة. قاله أبو حاتم وغيره. لكن الحديث له شواهد صحيحة.

590. (1872) (6577)- *Adiyy İbnu Amire el-Kindî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Dul kadın, kendi arzusunu açıkça ifade eder, bakire kızın rızası sukûtundan anlaşılır."*

❑ KIZIN GÖNLÜ OLMADAN EVLENDİRİLMEZ

591-6578 ١٨٧٤- حَدَّثَنَا هَنَّادُ بْنُ السَّرِيِّ. ثَنَا وَكِيعٌ عَنْ كَهْمَسِ بْنِ الْحَسَنِ، عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: جَاءَتْ فَتَاةٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ. فَقَالَتْ: إِنَّ أَبِي زَوَّجَنِي ابْنَ أَخِيهِ لِيَرْفَعَ بِي خَسِيسَتَهُ قَالَ، فَجَعَلَ الأَمْرَ إِلَيْهَا. فَقَالَتْ: قَدْ أَجَزْتُ مَا صَنَعَ أَبِي وَلَكِنْ أَرَدْتُ أَنْ تَعْلَمَ النِّسَاءُ أَنْ لَيْسَ إِلَى الآبَاءِ مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ.

في الزوائد: إسناده صحيح. وقد رواه غير المصنف من حديث عائشة وغيرها.

591. (1874) (6578)- *İbnu Bureyde,* babası Büreyde'den naklediyor: "Genç bir kız, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a gelerek: "Babam, hakirliğini benimle gidermek için kardeşinin oğluyla evlendirdi" diye şikayette bulundu.

Büreyde devamla der ki: Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (bu nikahın kabul veya reddine) yetkiyi kıza bıraktı. Kız da: "Ben babamın yaptığı işi kabul ettim, fakat babaların böyle yapmaya haklarının olmadığının kadınlarca bilinmesini istedim" dedi.

AÇIKLAMA:

1- Alimler bu ve benzeri hadisler sebebiyle büluğ çağındaki bir kızın

iznini almadan babası evlendirecek olsa, bu nikahın hükmü hususunda ihtilaf etmiştir:

★ Alimlerin çoğuna göre böyle bir nikah hükümsüzdür.

★ Medine ehlinin bir kısmına göre caizdir. *İmam Malik, Şafii, İbnu Ebi Leyla, el-Leys, Ahmed* ve *İshak* da bu görüştedir.

Büluğa eren dul ise, müsaadesi alınmalıdır, aksi takdirde nikah batıldır. Bu hususta alimler ihtilaf etmez. Hadisteki duldan maksad sahih veya fasid bir nikahla veya vat-ı şüphe ile bakireliği giderilen kadındır. Keza bakireden maksad da herhangi bir temasla bakirelik zarı giderilmemiş, veya atlama, aşırı kan akına gibi hastalıkla bakireliği zail olmuş bulunan kadın demektir.

2- Gayr-ı meşru cinsi temasla bekareti izale olan kadın bakire mi sayılmalı, dul mu sayılmalı? Bu husus ihtilaflıdır:

★ *Ebu Hanife* ve *İmam Malik*'e göre bu kadın bakire hükmündedir.

★ *İmam Şafii, Ahmed İbn Hanbel, Ebu Yusuf* ve *Muhammed eş-Şeybani*'ye göre bu kadın dul hükmündedir.

❑ KÜÇÜK KIZLARI BABALARI EVLENDİREBİLİR

592-6579 ١٨٧٧ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سِنَانٍ. ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ. ثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ عَنْ عَبْدِاللهِ؛ قَالَ: تَزَوَّجَ النَّبِيُّ ﷺ عَائِشَةَ وَهِيَ بِنْتُ سَبْعٍ. وَبَنَى بِهَا وَهِيَ بِنْتُ تِسْعٍ. وَتُوُفِّيَ عَنْهَا وَهِيَ بِنْتُ ثَمَانِي عَشْرَةَ سَنَةً.

في الزوائد: إسناده صحيح على شرط الشيخين. إلا أنه منقطع. لأن أبا عبيدة لم يسمع من أبيه. قاله شعبة وأبو حاتم وابن حبان في الثقات. والترمذي في الجامع. والمزيّ في الأطراف. وغيرهم. والحديث قد رواه النسائي في الصغرى من حديث عائشة.

592. (1877) (6579)- *Abdullah İbnu Mes'ud* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, Hz. Aişe (radıyallahu anhâ) ile yedi yaşında iken onunla nikahlandı, dokuz yaşında iken zifaf yaptı. Resulullah*(aleyhissalâtu vesselâm)*, Hz. Aişe onsekiz yaşlarında iken vefat etti."

❑ KÜÇÜK KIZI BABA DIŞINDA EVLENDİREN

593-6580 ١٨٧٨ - حَدَّثَنَا عَبْدُالرَّحْمٰنِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الدِّمَشْقِيُّ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ

نَافِعٍ الصَّائِغُ. حَدَّثَنِي عَبْدُاللهِ بنُ نَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابنِ عُمَرَ؛ أَنَّهُ حِينَ هَلَكَ عُثْمَانُ بنُ مَظْعُونٍ تَرَكَ ابْنَةً لَهُ. قَالَ ابنُ عُمَرَ: فَزَوَّجَنِيهَا خَالِي قُدَامَةُ، وَهُوَ عَمُّهَا، وَلَمْ يُشَاوِرْهَا. وَذَلِكَ بَعْدَ مَا هَلَكَ أَبُوهَا. فَكَرِهَتْ نِكَاحَهُ، وَأَحَبَّتِ الْجَارِيَةُ أَنْ يُزَوِّجَهَا الْمُغِيرَةَ بنَ شُعْبَةَ، فَزَوَّجَهَا إِيَّاهُ.

في الزوائد: إسناده موقوف. وفيه عبدالله بن نافع، مولى ابن عمر، متفق على تضعيفه.

593. (1878) (6580)- *Abdullah İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ)'nın anlattığına göre: "Osman İbnu Maz'un (radıyallahu anh) vefat ettiği zaman, geride yetim bir kızını bıraktı. İbnu Ömer der ki: "Dayım Kudame -ki kızın da amcasıydı- o kızı bana nikahladı. Bu nikah işi, kızın babasının ölümünden sonra olmuştu. Kız, amcasının yaptığı bu nikahtan hoşlanmadı ve Muğire İbnu Şu'be ile evlendirilmesini arzu etti. (Kız büluğ çağına vardıktan) sonra amcası, onu Muğire ile evlendirdi."

❑ VELİSİZ NİKAH CAİZ DEĞİL Mİ?

594-6581 ١٨٨٠- حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ. ثنا عَبْدُاللهِ بنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ حَجَّاجٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ؛ وَعَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ بنِ عَبَّاسٍ. قَالاَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لاَ نِكَاحَ إِلاَّ بِوَلِيٍّ».

وَفِي حَدِيثِ عَائِشَةَ: «وَالسُّلْطَانُ وَلِيُّ مَنْ لاَ وَلِيَّ لَهُ».

في الزوائد: في إسناده الحجاج، وهو ابن أرطاة، مدلس. وقد رواه بالعنعنة. وأيضا لم يسمع من عكرمة. وإنما يحدث عن داود بن الحصين عن عكرمة. قاله الإمام أحمد. ولم يسمع حجاج من الزهري، قاله عباد بن الزهري. فقد تابعه عليه سليمان بن موسى، وهو ثقة عن الزهري عن عروة عن عائشة بلفظ «أيما امرأة نكحت بغير إذن وليها فنكاحها باطل» الحديث. كما رواه أصحاب السنن اهـ.

قال السنديّ: قلت: ولأهل الحديث، في هذا الإسناد أيضاً تكلّم.

594. (1880) (6581)- *Hz. Aişe* ve *İbnu Abbas* (radıyallahu anhüm)'ün anlattıklarına göre, "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*: *"Veliden izinsiz nikah sahih olmaz"* buyurmuştur."

595-6582 ١٨٨٢- حَدَّثَنَا جَمِيلُ بنُ الْحَسَنِ الْعَتَكِيُّ. ثنا مُحَمَّدُ بنُ مَرْوَانَ

الْعُقَيْلِيُّ. ثنا هِشَامُ بْنُ حَسَّانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيـــرِينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لاَ تُزَوِّجِ الْمَرْأَةُ الْمَرْأَةَ. وَلاَ تُزَوِّجِ الْمَرْأَةُ نَفْسَهَا. فَإِنَّ الـــزَّانِيَةَ هِيَ الَّتِي تُزَوِّجُ نَفْسَهَا».

في الزوائد: في إسناده جميل بن الحسين العتكي. قال فيه عبدان: إنه فاسق يكذب، يعني في كلامه. وقال ابن عدي: لم أسمع أحدا تكلم فيه غير عبدان، إنه لا بأس به، ولا أعلم له حديث منكرا. وذكره ابن حبان في الثقات. وقال: يغرب. وأخرج له في صحيحه هو ابن خزيمة والحاكم. وقال مسلمة الأندلسي: ثقة. وباقي رجال الإسناد ثقات.

595. (1882) (6582)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kadın kadını evlendiremez. Kadın kendi başına da evlenemez. Zani kadın kendi kendine evlenen kadındır."*

AÇIKLAMA:

Nikah mevzuunda bir kısım selef son hadisle amel ederek, kadının kendi kendini evlendiremeyeceğine hükmetmiştir. *Hz. Ömer, Hz. Ali, İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) bunlardandır. Tabiinden *Said İbnu'l-Müseyyeb, Hasan Basri, Şureyh, İbrahim Nehai, Ömer İbnu Abdilaziz* vs. birçokları da aynı görüştedir. *Süfyan Sevrî, Evza'î, Malik, İbnu Mübarek, Şafii, Ahmed, İshak* gibi meşhurlar da aynı görüştedir.

Ülemânın cumhuru, velinin izni olmadan nikahın caiz olmayacağına hükmetmişse de, *Ebu Hanife* merhum velinin iznini veya bir vekil tayin etmesini nikahın sıhhati için şart görmez. Kadının kendi arzusuyla iki şahid huzurunda nikah yapabileceğini söyler. O, nikahı alış-veriş akdine kıyaslar. "Kadın, velisinin izni olmadan malını satabildiği gibi, nikahını da yapabilir" der. O yukarıdaki hadislerde gelen kaydı, büluğa ermemiş kıza hamleder. Ayrıca فَلاَ تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ "**...kadınlarınız (aralarında sulh yaparak) eski kocalarına nikah yapmak (geri dönmek) isterlerse onlara mani olmayın...**" mealindeki ayette "nikah yapma" fiilinin kadınlara nisbet edilmiş olması da, bu kanaatte olanlara delil kılınmıştır (Bakara 232).

❏ ŞİGAR NİKAHI YASAKTIR

596-6583 ١٨٨٥ - حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ مَهْدِيٍّ. أَنْبَأَنَا عَبْدُالــرَّزَّاقِ. ثنا مَعْمَرٌ عَنْ

ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لاَ شِغَارَ فِي الإِسْلاَمِ».

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات وله شواهد صحيحة.

596. (1885) (6583)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "İslam'da şigar yoktur."

AÇIKLAMA:

Şiğar: "Kızını veya kızkardeşini seninle evlendirmem üzere, sen kızını veya kızkardeşini benimle evlendir, aralarında mehir olmasın" diyerek yapılan nikahtır. Burada erkekler mehir vermekten kaçmış oluyorlar. Halbuki mehir, kadının hakkıdır. Bu tarz nikahta kadının mağduriyeti mevzubahistir, bu sebeple İslam bunu yasaklamıştır.

❑ **MEHİR**

597-6584 ١٨٩٠ – حَدَّثَنَا أَبُو هِشَامٍ الرِّفَاعِيُّ مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ. ثَنَا يَحْيَىٰ بْنُ يَمَانٍ. ثَنَا الأَغَرُّ الرَّقَاشِيُّ، عَنْ عَطِيَّةَ الْعَوْفِيِّ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ تَزَوَّجَ عَائِشَةَ عَلَى مَتَاعِ بَيْتٍ، قِيمَتُهُ خَمْسُونَ دِرْهَماً.

في الزوائد: في إسناده عطية العوفي ضعيف.

597. (1890) (6584)- *Ebu Saidi'l-Hudrî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah, Hz. Aişe (radıyallahu anhâ)'yı, elli dirhem değerinde ev eşyası mukabilinde nikahladı."

❑ **NİKAH DUASI**

598-6585 ١٨٩٤ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَمُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ، وَمُحَمَّدُ بْنُ خَلَفٍ الْعَسْقَلاَنِيُّ قَالُوا: ثَنَا عُبَيْدُاللهِ بْنُ مُوسَىٰ، عَنِ الأَوْزَاعِيِّ عَنْ قُرَّةَ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ، لاَ يُبْدَأُ فِيهِ بِالْحَمْدِ، أَقْطَعُ».

في السندي: الحديث قد حسّنه ابن الصلاح والنووي. وأخرجه ابن حبان في صحيحه. والحاكم في المستدرك.

598. (1894) (6585)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Re-

sulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah'a hamd etmekle başlamayan her hayırlı işin bereketi güdüktür."*

❑ NİKAHI İLAN

599-6586 ١٨٩٥ – حَدَّثَنَا نصر بن عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ وَالْخَلِيلُ بن عَمْرٍو. قَالاَ: ثنا عِيسَىٰ بن يونس، عَنْ خَالِدِ بْنِ إِلْيَاسَ عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِالرَّحْمٰنِ عَنِ الْقَاسِمِ، عَنْ عَائِشَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «أَعْلِنُوا هٰذَا النِّكَاحَ، وَاضْرِبُوا عَلَيْهِ بِالْغِرْبَالِ».

في الزوائد: في إسناده خالد بن إلياس أبو الهيثم العدوي. اتفقوا على ضعفه. بل نسبه ابن حبان والحاكم وأبو سعيد النقاش إلى الوضع.

599. (1895) (6586)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Şu nikahı ilan edin ve bunun için davul da döğün."*

AÇIKLAMA:

Nikahın düğünle ilan edilmesi birçok hadiste gelen bir husustur. Düğün, ayrıca ziyafet ve davul çalınması ve hatta meşru sınırı aşmayan güfteler okuma refakatinde yapılmalıdır. Bütün bu teşvikler, düğünün alâniyet kazanmasını sağlamaya yönelik tedbirlerdir. Bazı hadislerde, çiftlerin helal birleşmeleri ile haram birleşmeleri arasındaki farkın bu ilan olduğu belirtilir.

❑ NİKAHDA DEF VE GÜFTE

600-6587 ١٨٩٩ – حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثنا عِيسَىٰ بْنُ يُونُسَ. ثنا عَوْفٌ عَنْ ثُمَامَةَ بْنِ عَبْدِاللهِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ مَرَّ بِبَعْضِ الْمَدِينَةِ. فَإِذَا هُوَ بِجَوَارٍ يَضْرِبْنَ بِدُفِّهِنَّ وَيَتَغَنَّيْنَ وَيَقُلْنَ:

نَحْنُ جَوَارٍ مِنْ بَنِي النَّجَّارِ يَا حَبَّذَا مُحَمَّدٌ مِنْ جَارِ

فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «اللهُ يَعْلَمُ إِنِّي لأُحِبُّكُنَّ»

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

600. (1899) (6587)- *Hz. Enes İbnu Malik* (radıyallahu anh) anlatıyor:

"Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bir seferinde Medine-i Münevvere' nin bir yerinden geçmişti. Birkısım cariyelerin deflerini çaldıklarını ve şöyle söylediklerini işitti:

"Biz Beni Neccar'ın kızlarıyız

Komşu olarak Muhammed ne iyi!"

Bunun üzerine Aleyhissalâtu vesselâm: *"Allah da bilir, ben sizleri cidden seviyorum"* buyurdular.

601-6588 ١٩٠٠ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ. أَنْبَأَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ. أَنْبَأَنَا الأَجْلَحُ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: أَنْكَحَتْ عَائِشَةُ ذَاتَ قَرَابَةٍ لَهَا مِنَ الأَنْصَارِ. فَجَاءَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَقَالَ: «أَهْدَيْتُمُ الْفَتَاةَ؟» قَالُوا: نَعَمْ. قَالَ: «أَرْسَلْتُمْ مَعَهَا مَنْ يُغَنِّي؟» قَالَتْ: لاَ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّ الأَنْصَارَ قَوْمٌ فِيهِمْ غَزَلٌ. فَلَوْ بَعَثْتُمْ مَعَهَا مَنْ يَقُولُ: أَتَيْنَاكُمْ أَتَيْنَاكُمْ، فَحَيَّانَا وَحَيَّاكُمْ».

في الزوائد: إسناده مختلف فيه من أجل الأجلح وأبي الزبير يقولون إنه لم يسمع من ابن عباس. وأثبت أبو حاتم أنه رأى ابن عباس.

601. (1900) (6588)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Hz. Aişe ensardan, bir yakını kızcağızı evlendirmişti. Resulullah gelince: *"Genç kızı (kocasına) gönderdiniz mi?"* diye sordu. Evdekiler "evet!" deyince *"Kızla birlikte bir de çalgıcı gönderdiniz mi?"* dedi. Onlardan "hayır göndermedik" cevabını alınca, Aleyhissalâtu vesselâm: *"Ensar, aralarında gazel okuma adeti mevcut olan bir cemaattir. Keşke onlara: "Size geldik size geldik, size selam bize selam" deyiverecek birini gönderseydiniz"* buyurdular."

602-6589 ١٩٠١ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى. ثَنَا الْفِرْيَابِيُّ عَنْ ثَعْلَبَةَ بْنِ أَبِي مَالِكٍ التَّمِيمِيِّ، عَنْ لَيْثٍ عَنْ مُجَاهِدٍ؛ قَالَ: كُنْتُ مَعَ ابْنِ عُمَرَ فَسَمِعَ صَوْتَ طَبْلٍ فَأَدْخَلَ أُصْبُعَيْهِ فِي أُذُنَيْهِ. ثُمَّ تَنَحَّى. حَتَّى فَعَلَ ذَلِكَ ثَلاَثَ مَرَّاتٍ. ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا فَعَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ.

في الزوائد: ليث بن أبي سليم ضعفه الجمهور. ووقع عند ماجة (بن مالك) وهو وهم من الفريابي. والصواب (ثعلبة بن سهل، أبو مالك) كما قاله المزي في التهذيب والأطراف. والحديث رواه أبو داود في

سننه بسنده عن نافع عن ابن عمر. إلا أنه لم يقل: صوت طبل. وقال بدله مزمار. والباقي نحوه.

602. (1901) (6589)- *Mücahid* merhum anlatıyor: "Ben İbnu Ömer (radıyallahu anhümâ) ile beraberdim. Derken bir davul sesi işitti. Bunu üç kere yaptı. Sonra: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* da böyle yapmıştı." dedi."

❑ MUHANNİS

603-6590 ١٩٠٣- حَدَّثَنَا يعقُوبُ بن حميدِ بنِ كَاسِب. ثَنَا عبدُالعزيزِ بنُ أبي حَازِمٍ، عن سهيلٍ عن أبيــه عن أبي هريرة؛ أنَّ رسولَ الله ﷺ لَعَنَ المرأةَ تتشبه بالرِّجَالِ، والرَّجلَ يتشبهُ بالنِّساءِ.

في الزوائد: إسناده حسن. لأن يعقوب بن حميد مختلف فيه. وباقي رجاله موثقون. والحديث رواه أبو داود بلفظ قريب من هذا اللفظ.

603. (1903) (6590)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, erkeklere benzemeye çalışan kadına ve kadınlara benzemeye çalışan erkeğe lanet etti.

❑ DÜĞÜN YEMEĞİ

604-6591 ١٩١١- حَدَّثَنَا سويد بن سعيــد. ثَنَا الفضل بن عبدالله عن جابرٍ، عن الـــشعبِيِّ، عن مسروقٍ عن عائشةَ وأُمِّ سلمةَ؛ قالتا: أمرنا رسولُ الله ﷺ أن نجهِّزَ فاطمةَ حتى ندخلَها على عليٍّ. فعمدنا إلى البيتِ. ففرشناه ترباً ليِّناً من أعراضِ البطحاء. ثم حشونا مرفقتينِ ليفاً. فنفشناه بأيدينا. ثم أطعمنا تمراً وزبيباً وسقينا ماءً عذباً وعمدنا إلى عودٍ، فعرضناه في جانبِ البيتِ ليُلقى عليه الثوب ويُعلَّقَ عليه السِّقاءُ. فما رأينا عُرساً أحسنَ من عرسِ فاطمةَ.

في الزوائد: في إسناده الفضل بن عبدالله، وهو ضعيف، وجابر الجعفي متهم.

604. (1911) (6591)- *Ümmü Seleme* ve *Hz. Aişe* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bize Fatıma'yı zifafa hazırlayıp, Ali (radıyallahu anh)'a teslim etmemizi emretti. Hemen gidip ilk iş, Batha taraflarından getirilen yumuşak topraktan Ali'nin evinin tabanına yaydık. Sonra iki yastığın içerisine, ellerimizle dikmiş olduğu-

muz hurma lifi doldurduk. Hurma ve kuru üzümle ziyafet hazırladık, üzerine tatlı su içtik. Sonra üzerine elbise takılıp su kabı asılacak bir ağaç parçasını getirip odanın bir kenarına koyduk. Biz, Hz. Fatıma (radıyallahu anhâ)'nın düğününden daha güzel bir düğün görmedik."

AÇIKLAMA:

İslam'ın iki yüce büyüğünün evlenmeleri vesilesiyle icra edilen düğünün sadeliği ne kadar ibretamizdir! Bu meseleye temas eden başka rivayetler, birkısım teferruat daha ilave ederse de hepsinde bu ibretli sadelik sabit kalır. Bazı rivayetler düğüne kuru hurmadan başka zeytin ve hatta hays denen kurutulmuş hurma da ikram edildiğini belirtir.

Bu evlilik hicretin birinci yılında, Recep ayında vuku bulmuştur. Ramazan, hatta Zilhicce ayında olduğunu söyleyen rivayetler de vardır. Taberi ise Hicretin ikinci yılı Safer ayında nikahlarının kıyıldığını, Zilhicce ayında da zifaf yapıldığını kaydeder. Şu halde rivayetlerden herbirinin evlenme ile ilgili farklı merasimleri aksettirme ihtimali mevcuttur.

❑ DAVETE İCABET

605-6592 ١٩١٥- حدثنا محمد بن عبادة الواسطي. ثنا يزيـــــد بن هارون. ثنا عبدالملك بن حسين أبو مالك النخعي، عن منصور عن أبي حازم عن أبي هريرة؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «الوليمة أول يوم حق. والثاني معروف. والثالث رياء وسمعة».

في الزوائد: في إسناده أبو مالك النخعي. وهو ممن اتفقوا على ضعفه. وقد رواه الترمذي في جامعه من حديث عبدالله بن مسعود.

605. (1915) (6592)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Düğün yemeği ilk gün haktır, ikinci gün meşrudur, üçüncü gün riya ve gösteriştir."*

AÇIKLAMA:

İslam dini, düğün merasimine ziyadesiyle ehemmiyet vermiştir. Bu, evlenme hadisesinin ilanını sağladığı, alâniyet kazandırdığı için gereklidir. Ancak düğünün hikmeti sadece bu değildir. İçtimai kaynaşma vesilesidir de. Ayrıca, İslam'ın, insanlara, ferdi eğlenceyi çok dar kayıtlarla tecviz etmiş olması sebebiyle, düğünler aynı zamanda eğlence ihtiyacının meşru bir karşılanma vesilesi de olmaktadır. Bu sebeple Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, davete icabeti vecibe kılmıştır.

Alimlerden bazısı *"ilk günkü davete icabet vacibtir, ikinci günküne icabet müstehab, üçüncü günkü yemeğe icabet mekruh"* demiştir.

Düğün ve davetlerle ilgili açıklamalar daha önce geçti.

❑ CİMA ESNASINDA TESETTÜR

606-6593 ١٩٢١- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ وَهْبٍ الْوَاسِطِيُّ ثنا الْوَلِيدُ بْنُ الْقَاسِمِ الْهَمْدَانِيُّ. ثنا الأَحْوَصُ ابْنُ حَكِيمٍ، عَنْ أَبِيهِ وَرَاشِدُ بْنُ سَعْدٍ وَعَبْدُالأَعْلَى بْنُ عَدِيٍّ عَنْ عُتْبَةَ بْنِ عَبْدٍ السُّلَمِيِّ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِذَا أَتَى أَحَدُكُمْ أَهْلَهُ فَلْيَسْتَتِرْ وَلاَ يَتَجَرَّدْ تَجَرُّدَ الْعَيْرَيْنِ».

في الزوائد: إسناده ضعيف لجهالة تابعيه.

606. (1921) (6593)- *Utbe İbnu Abdi's-Sülemî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Biriniz hanımına temas edeceği vakit örtünsün, eşekler gibi çırılçıplak soyunmasın."*

AÇIKLAMA:

Bu hususta başka hadisler de gelmiştir. Kadın ve erkek, birleşme sırasında odada yalnız oldukları taktirde örtüsüz olmaları haram sayılmamıştır. Başkasının görme durumunda örtüsüz olmaları haramdır. Birbirlerinin suret mahallerine bakmaları da haram sayılmamıştır.

❑ DÜBÜRDEN TEMAS HARAMDIR

607-6594 ١٩٢٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِالْمَلِكِ بْنِ أَبِي الشَّوَارِبِ. ثنا عَبْدُالْعَزِيزِ بْنُ الْمُخْتَارِ عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ مُخَلَّدٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ؛ قَالَ: «لاَ يَنْظُرُ اللهُ إِلَى رَجُلٍ جَامَعَ امْرَأَتَهُ فِي دُبُرِهَا».

في الزوائد: إسناده صحيح. لأن الحارث بن مخلد ذكره ابن حبان في الثقات. وباقي رجال الإسناد ثقات.

قال السندي: والحديث قد رواه أبو داود والترمذي بلفظ قريب من هذا

607. (1923) (6594)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah, hanımına dübüründen temas eden kimseye rahmet nazarıyla bakmayacaktır."*

608-6595 ١٩٢٤- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ. أَنْبَأَنَا عَبْدُالْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ عَنْ حَجَّاجِ بْنِ أَرْطَاةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ هَرَمِيٍّ عَنْ خُزَيْمَةَ بْنِ ثَابِتٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّ اللهَ لاَ يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ» ثَلاَثَ مَرَّاتٍ «لاَ تَأْتُوا النِّسَاءَ فِي أَدْبَارِهِنَّ».

في الزوائد: في إسناده حجاج بن أرطاة. وهو مدلس. والحديث منكر لا يصح من وجه، كما ذكره غير واحد. ورواه الترمذي من حديث علي بن طلق.

608. (1924) (6595)- *Huzeyme İbnu Sabit* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki:

"Allah, hakkı beyanda haya talep etmez." Bunu üç kere tekrarladı, sonra şöyle devam etti: "Kadınlara dübürlerinden temas etmeyin!"

AÇIKLAMA:

1- *İstihya:* Utanma manasına geldiği gibi istif'al babından olması sebebiyle "utanma talebi" manası da mevcuttur. Dinin gerçeklerini öğrenme sırasında "utanma tavrı" gerekmez. Aksi halde bilinmesi gereken birkısım meseleler sorulamaz veya sorulsa da açıklanamaz. İslam dini ان الله لاَ يَسْتَحِي مِنَ الْحَقِّ düsturunu vazederek, utanmayı celbeden meselelerin ta'lim ve taallümünü garanti altına almıştır.

Bu bahis genişçe açıklandı.

2- Kadınlara ekime elverişli olan cihetlerinden temas edileceği Kur'an tarafından (Bakara 223) ele alınmış bir mevzudur. Mak'ad veya dübür de denilen arka cihetinden temas kesinlikle haram kılınmıştır. Bu Lutiliğin bir eşidir.

❑ **AZL**

609-6596 ١٩٢٨- حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَلاَّلُ. ثنا إِسْحَاقُ بْنُ عِيسَىٰ. ثنا ابْنُ لَهِيعَةَ. حَدَّثَنِي جَعْفَرُ بْنُ رَبِيعَةَ عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ مُحَرَّزِ بْنِ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ؛ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ أَنْ يُعْزَلَ عَنِ الْحُرَّةِ إِلاَّ بِإِذْنِهَا.

في الزوائد: في إسناده ابن لهيعة وهو ضعيف.

609. (1928) (6596)- *Hz. Ömer* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulul-

lah *(aleyhissalâtu vesselâm)* hür kadının izni olmadan ona azil yapmayı yasakladı."

Not: Azil, temasta meniyi rahme değil, dışarı atmaktır. Bu bahis daha önce açıklandı.

❑ KIZ, HALA VE TEYZESİ ÜZERİNE NİKAHLANMAZ

610-6597 ١٩٣٠ - حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ. ثَنَا عَبْدَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ يَعْقُوبَ ابْنِ عُتْبَةَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ؛ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَنْهَى عَنْ نِكَاحَيْنِ. أَنْ يَجْمَعَ الرَّجُلُ بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَعَمَّتِهَا وَبَيْنَ الْمَرْأَةِ وَخَالَتِهَا.

في الزوائد: في إسناده محمد بن إسحاق، مدلس وقد عنعنه.

610. (1930) (6597)- *Ebu Sa'idi'l-Hudrî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ı işittim, şu iki nikahı yasaklamıştı: *"Kişinin, kadınla kadının halasını, veya kadınla kadının teyzesini bir nikahta birleştirmesi."*

611-6598 ١٩٣١ - حَدَّثَنَا جُبَارَةُ بْنُ الْمُغَلِّسِ. ثَنَا أَبُو بَكْرٍ النَّهْشَلِيُّ. حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي مُوسَىٰ عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لاَ تُنْكَحُ الْمَرْأَةُ عَلَى عَمَّتِهَا وَلاَ خَالَتِهَا».

في الزوائد: في إسناده جبارة بن المغلس.

611. (1931) (6598)- *Ebu Musa* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kadın, halası veya teyzesi üzerine nikahlanamaz."*

AÇIKLAMA:

Bir erkek, bizzat Kur'an-ı Kerim'in tanıdığı ruhsatla (Nisa 3) iki, üç hatta dört kadını aynı anda nikahı altına alabilir. Fakat bu kadınlar arasındaki akrabalık hala-yeğen veya teyze-yeğen şeklinde olmamalıdır. Alimler daha da açarak, kadının erkek kardeşinin veya kız kardeşinin kızını da erkeğin nikahlayamayacağını belirtmiştir. Bu tahrim, sünnette gelen bir tahrimdir. Kur'an'da iki kız kardeşin aynı erkek tarafından bir-

likte nikahlanması yasaklanmıştır (Nisa 23). Bu yasak aynı anda nikahlanma ile ilgilidir. Birinin ölümüyle diğeri nikahlanabilir.

❑ HÜLLECİYE LANET

611-6598 ١٩٣١ - حَدَّثَنَا جُبَارَةُ بْنُ الْمُغَلِّسِ. ثَنَا أَبُو بَكْرٍ النَّهْشَلِيُّ. حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي مُوسَىٰ عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «لاَ تُنْكَحُ الْمَرْأَةُ عَلَى عَمَّتِهَا وَلاَ خَالَتِهَا».

في الزوائد: في إسناده جبارة بن المغلس.

612. (1934) (6599)- *Hz. İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* hulle yapana da yaptırana da lanet etti."

613-6600 ١٩٣٦ - حَدَّثَنَا يَحْيَىٰ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ صَالِحٍ الْمِصْرِيُّ. ثَنَا أَبِي. قَالَ: سَمِعْتُ اللَّيْثَ بْنَ سَعْدٍ يَقُولُ: قَالَ لِي أَبُو مُصْعَبٍ مِشْرَحُ بْنُ هَاعَانَ قَالَ عُقْبَةُ بْنُ عَامِرٍ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «أَلاَ أُخْبِرُكُمْ بِالتَّيْسِ الْمُسْتَعَارِ؟» قَالُوا: بَلَىٰ يَارَسُولَ اللّٰهِ. قَالَ «هُوَ الْمُحَلِّلُ. لَعَنَ اللّٰهُ الْمُحَلِّلَ وَالْمُحَلَّلَ لَهُ».

في الزوائد: في إسناده مشرح بن هاعان. ذكره ابن حبان في الثقات. وقال: يخطئ ويخالف. وذكره في الضعفاء وقال: يروي عن عقبة بن عامر مناكير لا يتابع عليها. والصواب ترك ما انفرد به. وقال ابن يونس: كان في جيش الحجاج الذين رموا الكعبة بالمنجنيق. وقال أحمد: معروف. وقال ابن معين والذهبي: ثقة. ويحيى بن عثمان بن صالح، قال عبدالرحمن بن أبي حاتم: تكلموا فيه وقال أبو يونس: كان حافظا للحديث وحدّث بما لم يكن يوجد عند غيره.

613. (1936) (6600)- *Ukbe İbnu Amir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (bir gün): *"Sizlere kiralık döl hayvanını haber vermiyeyim mi?"* buyurdular. (Yanında bulunanlar): "Evet ey Allah'ın Resulü! Haber verin!" dediler. *"O hülle yapandır. Allah hülle yapana da hülle yaptırana da lanet etsin!"* buyurdular.

AÇIKLAMA:

Hülle yapan diye tercüme ettiğimiz muhallil başkasının üç talakla boşamış olduğu karının tekrar eski kocasına helal olmasını ve onunla yeniden evlenmesini sağlamak maksadıyla, bu boşanmış kadınla cinsî te-

masta bulunduktan sonra boşamak üzere nikahlayan adama denir. Bu fiili Resulullah yasaklamıştır. Çünkü nikah ebedi bir müddetle yapılır. Üç günlük, beş günlük, bir yıllık, bir temaslık gibi bir müddetle nikah İslam'da haramdır. Bu çeşit nikah zinayı andırır ve nikah müessesini yıpratır.

Hülle yaptıran diye tercüme ettiğimiz *muhallel-leh*, karısını üç talakla boşadıktan sonra tekrar ona dönmek isteyen erkektir. *Resulullah* böylesi haysiyetsizlere de lanet etmektedir.

Bu bahis de daha önce işlendiği için bu kadarcık hülasa bilgi ile yetiniyoruz.

❑ SÜT KARDEŞLİĞİ

614-6601 ١٩٤٦ – حَدَّثَنَا حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثنا عَبْدُاللهِ بْنُ وَهْبٍ. أَخْبَرَنِي ابْنُ لَهِيعَةَ عَنْ أَبِي الأَسْوَدِ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «لاَ رَضَاعَ إِلاَّ مَا فَتَقَ الأَمْعَاءَ».

في الزوائد: في إسناده ابن لهيعة، وهو ضعيف. والحديث رواه الترمذي من حديث أم سلمة وقال: حسن صحيح.

614. (1946) (6601)- *Abdullah İbnu'z-Zübeyr* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Barsakları birbirinden ayıran miktarda süt emilmedikçe evlenme yasağı hasıl olan emme vuku bulmaz."*

❑ CARİYESİNİ AZAD EDİP NİKAHLAYAN

615-6602 ١٩٥٨ – حَدَّثَنَا حُبَيْشُ بْنُ مُبَشِّرٍ. ثنا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنْ عَائِشَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ أَعْتَقَ صَفِيَّةَ وَجَعَلَ عِتْقَهَا صَدَاقَهَا وَتَزَوَّجَهَا.

الحديث في الزوائد إسناده صحيح. إذا كان عكرمة مولى ابن عباس سمع من عائشة. فقد تناقض فيه قول ابن حاتم. فقال في المراسيل: لم يسمع من عائشة. وقال في الجرح والتعديل: سمع منها. ورجح سماعه منها أن روايته عنها في صحيح البخاري. وقال ابن المدني: لا أعلمه سمع من أحد من أزواج النبي ﷺ. والحديث من رواية أنس في الصحيحين وغيرهما.

615. (1958) (6602)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, Hz. Safiyye (radıyallahu anhâ)'yı azad etti ve azadlığını onun mehri kıldı ve onunla (hürre olarak) evlendi."

616-6603 ١٩٥٩ - حدثنا أزهر بن مروان. ثنا عبد الوارث بن سعيد. ثنا القاسم بن عبد الواحد عن عبد الله بن محمد بن عقيل عن ابن عمر؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «إذا تزوج العبد بغير إذن سيده كان عاهراً».

في الزوائد: هذا إسناده حسن. والحديث رواه أبو داود والترمذي من حديث جابر.

616. (1959) (6603)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Köle, efendisinin izni olmadan evlenirse, zani sayılır."

AÇIKLAMA:

Hadis, kölenin evlenmesinin sahih sayılmasını efendisinin iznine bağlamaktadır. Öyleyse efendisinin izni olmadan kölenin akdedeceği nikah batıldır.

❑ MUT'A NİKAHI HARAMDIR

617-6604 ١٩٦٣ - حدثنا محمد بن خلف العسقلاني. ثنا الفريابي عن أبان أبي حازم عن أبي بكر بن حفص عن ابن عمر؛ قال: لما ولي عمر بن الخطاب خطب الناس فقال: إن رسول الله ﷺ أذن لنا في المتعة ثلاثاً، ثم حرمها. والله! لا أعلم أحداً يتمتع وهو محصن إلا رجمته بالحجارة. إلا أن يأتيني بأربعة يشهدون أن رسول الله أحلها بعد إذ حرمها.

في الزوائد: في إسناده أبو بكر بن حفص. اسمه إسماعيل الإبلي. ذكره ابن حبان في الثقات. وقال ابن أبي حاتم عن أبيه: كتب عنه وعن أبيه. وكان أبوه يكذب. قلت: لا بأس به. قال ابن أبي حاتم: وثقه أحمد وابن معين والعجلي وابن نمير وغيرهم. وأخرج له ابن خزيمة في صحيحه، والحاكم في المستدرك.

617. (1963) (6604)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Ömer İbnu'l-Hattab halife olunca halka hitap etti ve dedi ki: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* mut'a nikahını bize üç kere helal kılmıştı, sonra onu haram kıldı. Vallahi, mut'a nikahı yapan evli bir kimseyi duyarsam onu taşla recmederim. Böyle birisi, recm olmaktan kendini kurtarabil-

mek için, bana, Resulullah'ın, onu haram kıldıktan sonra tekrar helal kıldığına dair dört şahid getirmelidir."

Not: Mut'a bahsi genişçe izah edildi; ehl-i sünnet üleması bunun haramlığında icma etmiştir.

❑ DENKLİK

618-6605 ١٩٦٨ – حَدَّثَنَا عَبْدُاللّٰهِ بْنُ سَعِيدٍ. ثَنَا الْحَارِثُ بْنُ عِمْرَانَ الْجَعْفَرِيُّ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «تَخَيَّرُوا لِنُطَفِكُمْ وَانْكِحُوا الْأَكْفَاءَ وَأَنْكِحُوا إِلَيْهِمْ».

في الزوائد: في إسناده الحارث بن عمران المديني. قال فيه أبو حاتم: ليس بالقوي. والحديث الذي رواه لا أصل له، يعني هذا الحديث، عن الثقات. وقال الدارقطني: متروك.

618. (1968) (6605)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Nutfeleriniz için (kadının) hayırlısını tercih edin. Kendinize denk olanlarla evlenin, denklerinizin kızını isteyin."*

AÇIKLAMA:

Pek çok rivayette, çocuğun anne tarafına çekeceği belirtilerek, evlenilecek kadının aslına bakılması, hayırlı olanın tercih edilmesi belirtilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de olsun, hadislerde olsun hayırlı kadının dindar kadın olacağı belirtilmiştir. Sırf maddi mülahazalarla tercih dinen yanlıştır.

Kadında aranması gereken diğer bir husus kadının erkeğe denk olmasıdır. Denklik mutlaktır, diyanette, içtimai şartlarda, zenginlikte ve hatta yaşta bile aranabilir. Cumhur-u ülema denkliği dört şeyde aramıştır: Din, hürriyet, neseb ve san'at (meslek).

Denklik daha çok erkeklerle ilgili bir meseledir, kadınlarda denklik aranmaz. Çünkü hadisler *"erkeğin kadına denk olması"*ndan bahseder. Alimler bu sebeple müslüman bir kadının, gayr-ı müslim erkekle evlenemeyeceğini hükme bağlarken, müslüman bir erkeğin ehl-i kitaptan bir kadınla evlenebileceğini belirtirler. Keza dindar bir kadının fasık bir erkekle, hür bir kadının köle bir erkekle, asaletli bir aile kızının soyu sopu tanınmayan bir erkekle, sarraflık gibi üstün bir mesleği olan bir aileye mensup kızın, adi sayılan bir meslek sahibi erkekle evlendirilmemesi gerektiği belirtilmiştir. Buna rağmen, kız ve ailesi rıza gösterdikçe, bu

sayılan şartları haiz olmayan müslüman bir erkekle evlenmesi şer'an haram değildir, caizdir.

Malikiler, denkliği sadece diyanette ararlar.

❑ KADIN GÜNÜNÜ KUMASINA VEREBİLİR

619-6606 ١٩٧٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَمُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى. قَالاَ: ثَنَا عَفَّانُ. ثَنَا حَمَّادُ ابْنُ سَلَمَةَ عَنْ ثَابِتٍ عَنْ سُمَيَّةَ عَنْ عَائِشَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ وَجَدَ عَلَى صَفِيَّةَ بِنْتِ حُيَيٍّ فِي شَيْءٍ. فَقَالَتْ صَفِيَّةُ: يَا عَائِشَةُ! هَلْ لَكِ أَنْ تُرْضِي رَسُولَ اللهِ ﷺ عَنِّي، وَلَكِ يَوْمِي؟ قَالَتْ: نَعَمْ. فَأَخَذَتْ خِمَاراً لَهَا مَصْبُوغــاً بِزَعْفَرَانٍ. فَرَشَّتْهُ بِالْمَاءِ لِيَفُوحَ رِيحُهُ. ثُمَّ قَعَدَتْ إِلَى جَنْبِ رَسُولِ اللهِ ﷺ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «يَا عَائِشَةُ! إِلَيْكِ عَنِّي. إِنَّهُ لَيْسَ يَوْمَكِ» فَقَالَتْ: ذَلِكَ فَضْلُ اللهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ. فَأَخْبَرَتْهُ بِالأَمْرِ فَرَضِيَ عَنْهَا.

في الزوائد: في إسناده سمية البصرية. وهي لا تعرف. كذا قاله صاحب الميزان.

619. (1973) (6606)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, zevce-i pakleri Safiyye Bintu Huyey (radıyallahu anhâ)'ya bir sebeple kızmışlardı. Safiyye bana: "Ey Aişe! "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ı benden razı edecek bir çaren var mı? Böyle bir çare bulursan ben Resulullah'ın bana uğrama sırası olan bugünü sana vereceğim!" dedi. Ben de: "Evet var!" dedim. Zaferanla boyalı olan başörtümü aldım, (nefis) kokusunu neşretmesi için üzerine su çiledim. Sonra (bunu üzerime alarak) gidip Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yanına oturdum. Aleyhissalâtu vesselâm:

"Ey Aişe! Benden uzak dur, bugün senin günün değil!" buyurdular. Ben de: "Bu Allah'ın lütfudur, dilediğine verir" dedim ve (Safiyye ile aramızda) olup biteni anlattım. Bunun üzerine *(aleyhissalâtu vesselâm)*, Safiyye'den razı oldu."

❑ EVLENMEYE ARACI OLMA

620-6607 ١٩٧٥- حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ يَحْيَى. ثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ يَزِيدَ عَنْ يَزِيدَ ابْنِ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ أَبِي الْخَيْرِ عَنْ أَبِي رُهْمٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

ﷺ: «مِنْ أَفْضَلِ الشَّفَاعَةِ أَنْ يُشَفَّعَ بَيْنَ الإِثْنَيْنِ فِي النِّكَاحِ».

في الزوائد: هذا إسناد مرسل. أبو رهم هذا، اسمه أحزاب بن أسيد (بفتح الهمزة، وقيل بضمها) قال البخاري: هو تابعيّ. وقال أبو حاتم: ليست له صحبة. وذكره ابن حبان في الثقات.

620. (1975) (6607)- *Ebu Rühm* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"En hayırlı şefaatlerden biri, evlenecek iki kişinin arasında yardımcı olmaktır."*

621-6608 ١٩٧٦- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا شَرِيكٌ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ ذُرَيْحٍ عَنِ الْبَهِيِّ عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: عَثَرَ أُسَامَةُ بِعَتَبَةِ الْبَابِ. فَشُجَّ فِي وَجْهِهِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَمِيطِي عَنْهُ الأَذَى» فَتَقَذَّرْتُهُ. فَجَعَلَ يَمُصُّ عَنْهُ الدَّمَ وَيَمُجُّهُ عَنْ وَجْهِهِ. ثُمَّ قَالَ: «لَوْ كَانَ أُسَامَةُ جَارِيَةً لَحَلَّيْتُهُ وَكَسَوْتُهُ حَتَّى أُنَفِّقَهُ».

في الزوائد: إسناده صحيح إن كان البهي سمع من عائشة. وفي سماعه كلام. وقد سئل عنه أحمد فقال: ما أرى في هذا شيئاً، إنما يروى عن البهي. قال العلاء في المراسيل: أخرج مسلم لعبدالله البهي عن عائشة حديثاً.

621. (1976) (6608)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "(Bir gün) Üsame (radıyallahu anh) kapının eşiğine takılıp düştü ve yüzü kanadı. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*: *"Ondan şu ezayı temizleyiver!"* buyurdular. Ben ise tiksindim (ve bunu yapmaktan imtina ettim).Bunun üzerine Aleyhissalâtu vesselâm, onun kanını emip yüzünden atmaya başladı. Sonra da: *"Eğer Usame bir kız olsaydı onu süsleyip, (güzel) giydirecek ve (evlenmeye) cazip kılacaktım"* buyurdular."

❑ KADINLARA İYİ MUAMELE

622-6609 ١٩٧٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ خَلَفٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ. قَالاَ: ثنا أَبُو عَاصِمٍ عَنْ جَعْفَرِ ابْنِ يَحْيَىٰ بْنِ ثَوْبَانَ عَنْ عَمِّهِ عُمَارَةَ بْنِ ثَوْبَانَ عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لأَهْلِهِ. وَأَنَا خَيْرُكُمْ لأَهْلِي».

في الزوائد: الحديث من رواية عائشة رضي الله تعالى عنها، رواه الترمذي وابن حبان في صحيحه. وأما رواية ابن عباس فإسناده ضعيف. لأن عمارة بن ثوبان ذكره ابن حبان في الثقات. وقال عبدالحق: ليس بالقويّ. وقال ابن القطان: مجهول الحال.

622. (1977) (6609)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Sizin en hayırlınız, ehline karşı en iyi davrananızdır. Ben aileme en iyi olanınızım."*

623-6610 ١٩٧٨ – حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ. ثَنَا أَبُو خَالِدٍ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ شَقِيقٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ عَمْرٍو؛ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «خِيَارُكُمْ خِيَارُكُمْ لِنِسَائِهِمْ».

في الزوائد: إسناده على شرط الشيخين. والحديث رواه الترمذي من حديث أبي هريرة، وقال: حديث حسن.

623. (1978) (6610)- *Abdullah İbnu Amr* (İbni'l-As) (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki:

"Sizin en hayırlınız, kadınlarına karşı en iyi davrananlardır."

AÇIKLAMA:

Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) kadınlara iyi davranmayı emretmiş, en hayırlı kimsenin, hanımına en iyi davranan kimse olduğunu belirtmiştir. Şüphesiz *"iyi davranma"* izafi bir durumdur. Bu "iyilik"in içine öncelikle kadınların haklarına hakkıyla riayet gelir: Nafaka hakkı, tahkir edilmeme, başına vurulmama hakkı gibi hadislerde belirtilen haklara riayet. Ayrıca onların birkısım huysuzlukları, kıskançlıkları karşısında sabretmek, terbiyelerinde iyi davranmak, geçimi iyi yapmak.. hep kadınına karşı iyi olmanın içine girer."

Ancak kişinin "en iyi" olması için kadınına karşı iyiliğin yetmeyeceği de açıktır. Ayet ve hadislerde, bunun için başka şartlar da sayılmıştır: Takva, zühd, verâ, a'mâl-i salih... gibi. Şu halde o şartları yerine getiren, hanımına karşı da iyi olunca iyilikte kemale yaklaşmış olur. Resulullah'ın zevcelerine karşı davranışları ile kadın hususundaki tavsiyeleri tahlil edilince bu "iyilik"ten kastedilen teferruat ortaya çıkarılabilir.

"Aile Reisi olarak Hz. Peygamber" altbaşlığıyla Sonsuz Nur adlı kitabında dikkat ve ilgi çeken açıklamaları önemine binaen buraya aynen alıyoruz."

Aile Reisi Olarak Hz. Peygamber

Hiç şüphe yok ki, bu hane, yeryüzünde gelmiş-geçmiş ve gelecek hanelerin, kurulacak yuvaların en mesudu, en bahtiyarı ve en bereketlisiydi. O'nun hânesinde her zaman burcu burcu saadet kokardı. Belki bu hâne, maddî imkânlar yönünden, dünyanın en fakir hanelerinden biriydi; çünkü aylar ve aylar geçerdi de bu hânede bir çorba bile kaynamazdı. Hanım-

larına düşen yer ise sadece başlarını sokabilecekleri küçük birer oda veya daracık birer kulübeden ibaretti. Bu bahtiyar kadınlar, Allah Rasulü'yle haftada ancak bir-iki saat beraber olmayı, dünyanın herşeyine tercih ediyorlardı.. mutluydular, huzurluydular ve son derece mesuddular.

O'nun evlatlarının hepsi, kendisinden evvel vefat etmişti. O'ndan sonraya kalan sadece *Hz. Fatıma*'ydı, o da, hayatını hep sıkıntı içinde geçiriyordu. Yani Allah Rasûlü ona da müreffeh bir hayat hazırlamış değildi. Ancak, gerek hanımları gerek O'nun gönül meyvesi bu kızı, O'nu delice seviyor ve herşeyden, herkesten aziz tutuyorlardı. Allah Rasûlü' nün onların kalplerinde tasavvurlar üstü mümtaz bir yeri vardı.

Babası vefat edince *Hz. Fatıma*, günlerce kanlı göz yaşlarıyla cihanı ağlatmış ve yürekleri parçalayan mersiyeler söyleyip durmuştu. Zaten O'nun ayrılığına, o da, ancak altı ay dayanabilmiş; derken ardından babasının ya-nına, hem de büyük bir sevinçle göçedivermişti. Hiçbir evlat, Hz. Fatıma kadar babasını sevmemiştir. Hiçbir baba da Allah Rasûlü' nün -tabiî dengeli olarak- evlatlarını O'nun sevdiği kadar sevmemiştir. O'nun hanımlarıyla olan durumunu da aynı şekilde ifade etmek mümkündür. Hiçbir kadın, Allah Rasûlü'nün hanımlarının, O'nu sevdiği kadar kocasını sevmemiş ve hiçbir koca da hanımları tarafından, Allah Rasûlü kadar sevilmemiştir. O'nun etrafında teşekkül eden, bu en yakın dairedeki sevgi hâlesinin elbette bir sebebi vardı. Allah Rasûlü, eli altında bulunanlara uyguladığı terbiye usûlüyle onların kalplerinde, sonsuz bir alâka ve bağlılık hâsıl etmiştir. Sonra bu bağlılık, bu en küçük daireden başlayarak dalga dalga genişlemiş ve âdeta bütün cihanı kuşatmıştır. İşte, bu da O'nun fetanetinin ayrı bir buududur!

Düşünün ki, Allah Rasûlü vefat ettiği zaman, hanımlarının bütününe bile tek bir hâne bırakmamıştı. Hayat boyu hep daracık odalarda yaşamışlardı ve işte onlara bu odalar kalmıştı. Meğazî yazarları, sağıp sütünden istifade edecekleri birer de keçi tevarüs ettiklerini söylerler. Kainat, kendisi için yaratılmış olan İki Cihan Serveri, hanımlarına, sadece bunları temin edebilmiş ve onları işte böyle bir fakr u zaruret içinde bırakıp öyle irtihal etmişti. Ancak hanımlarından hiçbiri, hayatının hiçbir döneminde bu durumundan şikayeti işmam eder tek kelime söylememişlerdi. Bir aralık, bir-ikisinin kafasına böyle bir şey geldi ise de Kur'ân'ın ikazıyla hemen zâil oldu. Hz. Ebu Bekir onlara beytülmâlden birşeyler veriyor, onlar da bu verilenle iktifâ ediyorlardı. Verilen de öyle âhım-şahım birşey değil, sıradan herkese verilen miktar kadardı. Evet, Ebu Bekir onları, ilk İslâm'a girenler seviyesinde dahi kayırmamış ve ilk-

lere verdiği ölçünün çok altında, o mübarek hanımlara küçük bir maaş bağlamıştı. O, böyle amel etmişti; zira içtihadı bu merkezdeydi. Ancak Hz. Ömer halife olunca, Allah Rasûlü'nün hanımlarına birinci dereceden maaş bağladı. O'na göre peygamber hanımları sene itibariyle ilk İslâm'a girenlerden olmasalar bile, Allah Rasûlü'ne en yakın olduklarından ve kıyamete kadar mü'minlerin anaları sayıldıklarından Sabikun-u Evvelûn'a dahil edilmeliydiler. Hz. Ömer de böyle düşünmüş ve böyle içtihatta bulunmuştu. Ancak, bizim ısrarla üzerinde durmak istediğimiz husus bunlar değildir. Dönüp dönüp etrafında tahşidât yapmaya çalıştığımız biricik mesele, Allah Rasûlü'nün terbiye adına hanımlarına kazandırdığı erişilmez seviye meselesidir. O nasıl bir terbiyecidir ki, beraberlikleri çok kısa sürmesine rağmen hanımlarının gönüllerine ve ruhuna öyle bir girmiştir ki, artık O'nun ötesinde hiçbir şey düşünemez olmuşlardır. Halbuki dünya adına onlara verdiği şey sadece yukarıda işaret ettiklerimizden ibarettir. Demek ki O'nda apayrı bir cazibe vardı.. ve bu câzibe ile âdeta çevresini büyülüyordu. İşte, bu durum da yine O'nun risaletinin ayrı bir yönünü dile getirmektedir.

Allah Rasûlü'nün çok kadınla evlenmesinin, O'nun risaletine bakan apayrı bir delil olma keyfiyetini yeri gelince arzedeceğimizden, o meseleye şimdilik girmeyeceğiz. Ancak, burada şu kadar söyleyelim ki, Efendimiz'in mübarek hanesi, kadınlara ait hususların talim edildiği bir medrese durumunda idi. Efendimiz'in hususî durumları, hep o mahrem daire içinde öğreniliyor ve orada öğrenilenler de daha sonra ümmete naklediliyordu. Aile hayatına ait hükümlerin yüzde doksanı bize, Allah Rasûlü'nün pâk zevceleri tarafından aktarılmıştır. Dolayısıyla, O'nun hânesinde, seviye ve durum itibariyle muhtelif kadınların bulunması bir zarurettir. Allah Rasûlü, sırf dinin hükümleri zayi olmasın diye, 53 yaşından sonra birçok kadınla evlenmeye göğüs germiş ve bir ma'nâda fedakârlık yapmıştır.

Evet, Allah Rasûlü'nün hanesinde çok kadına ihtiyaç vardı. Zira, erkekler, her zaman mescitte oturup Efendimiz'i dinleyebiliyorlardı. Eğer birisi o günkü sohbetleri kaçırdıysa, arkadaşları bütünüyle onun bu noksanını telafi edebiliyor ve o gün konuşulanları aynen ona nakledebiliyorlardı. Fakat kadınlar, ekseriyet itibariyle böyle bir mazhariyetten mahrum kalıyorlardı. Çünkü onların, her an Allah Rasûlü'nü dinleme imkânları yoktu. Bu durumda kadınlara, hususiyle de kadınlığa ait meseleleri kim anlatacaktı? Allah Rasûlü'nün hususi hayatını, tabiatıyla ilgili durumları, yatak odasında yaşadığı edep ve ahlâkı ümmete kim intikal ettirecekti? Acaba, dini, bütün prensipleri, bütün esas ve disiplin-leriyle anlatıp intikal ettirmeye bir kadının gücü yeter miydi?

Beşeriyet itibariyle, diğer kadınların maruz kaldıkları arazlara, onlar da maruz kalacaklarına göre, böyle hususi durumlarda, Efendimiz'e ait yeni bir hüküm bahis mevzuu olduğunda, bir tek kadın buna nasıl güç yetirecekti? Hayır, bir kâdın bütün bu durumları tek başına intikal ettirmeye gücü yetmez ve yetemezdi.

Onun için de, her zaman, Allah Rasûlü'nün durumunu kollayıp bize aktaracak, O'nunla sürekli içli dışlı olacak çok kadına ihtiyaç vardı. Bu ihtiyaç asla, Efendimiz'in beşeriyetiyle alâkalı değildi. Tamamen dinî ihtiyaçtan kaynaklanan bir zaruretti. Allah Rasûlü de bu zaruretten dolayı böyle bir ağır yükün altına girmişti.

Bu kadınlar, kendi kavim ve kabilelerinin Allah Rasûlü'ne, karabet bağıyla bağlanmalarına vesile oldukları gibi, yüzlerce, binlerce hadisin korunmasına da en büyük vasıta yine onlar olmuştu. Şunu kat'iyetle söylemeliyim ki, kadınlık âlemi, Allah Rasûlü'nün hanımlarına çok şey borçludur. Bütün kadınlar, başlarını onların mübarek ayaklarının altına kaldırım taşı gibi sıralasalar, yine onların hakkını ödeyemezler; evet onların dine bu kadar hizmetleri olmuştur.

Demek oluyor ki, Allah Rasûlü'nün onlarla evlenmesi, ne cismanî bir ihtiyaçtandı -çünkü Arabistan gibi sıcak bir yerde 53 yaşına gelmiş bir insanın çok kadınla evlenmeye ihtiyacı olduğu kat'iyen söylenemez- ne de hanımlarının O'nunla evlenmesi, O'nun cismaniyetiyle veya dünyalığıyla alâkalıydı. Zira O, insanların en fakiri olarak yaşıyordu. Hanımları da O'nun bu durumunu bilerek, O'na zevce olmaya talip idiler. Allah Rasûlü, aynı zamanda, bunlar arasında adalet ve hakkaniyetle muamelede bulunuyor, herbirine ancak haftada bir uğrayabiliyordu. Fakat, evvel-âhir, bütün hanımları O'ndan bahsederken şöyle diyorlardı: "Allah Rasûlü, insanların en güler yüzlüsü, hanımlarıyla en çok latife yapanıydı."

Rica ederim, evinde uzun müddet yiyecek bulamayan, üzerlerine giydikleri elbiselerini de çok uzun müddet giymek zorunda kalan bu kadınlar, beşeriyetleri icabı, biraz hiddet göstermeli değil miydiler? Ama hayır. Onların, Allah Rasûlü'ne karşı rıza ifade eden hareketlerinden başka birşey bilmiyoruz. Tarih ve siyeri dikkatle tetkik edenlerin bana hak vereceklerini zannediyorum.

O, peygamberliğin ruhundaki mehabet ve vakara rağmen, hanımlarıyla latifeleşirdi. Onlarla kaynaşır, bütünleşir ve içli dışlı olurdu. Arada ince bir perde kalırdı ki, o da, Allah'la irtibatlı bulunmanın hasıl ettiği uhrevîlikdi, zira O, bir peygamberdi. Hanımları da herşeyden evvel O'nun ümmetiydiler...

O'nunla münasebet ve alâka boşluğunu doldurmak mümkün değildi. Zira O, bu yönüyle de müstesna idi. Hanımları da asla O'nsuz bir dünya düşünemiyorlardı. Ve düşünemezlerdi de.

Sevde Validemizle, daha Mekke'de iken nikah akdi yapılmıştı. Yani Allah Rasûlü'nün ikinci hanımı Sevde, validemiz oluyordu. Ancak hangi mülâhaza ile bilemiyoruz, bir aralık Allah Rasûlü, bu validemizi boşa-mak istedi. Kadın bunu duyunca beyninden vurulmuşa döndü. Ve hemen Allah Rasûlü'nün huzuruna koştu. Hatta araya vasıtalar koydu ve yalvarırcasına şöyle dedi: "Ey Allah'ın Rasûlü! Sen'den dünyalık hiçbir şey beklemiyorum. Bana ayırdığın bir günü de Aişe'ye verdim. İstersen ömür boyu benim hatırımı sormak için dahi yanıma uğrama. Ama ne olur beni nikahın altında bulunmaktan mahrum etme! Ben âhirete de Sen'in nikahlın olarak gitmek arzusundayım. Başkaca da hiçbir düşüncem yok."[11] Onun bu arzusu Allah Rasûlü tarafından kabul edildi ve Sevde Validemiz Ezvac-ı Tahirât'tan biri olarak kaldı.

İşte, Allah Rasûlü, onların gönüllerinde böyle yer etmişti. Eğer onlardan birini boşamış olsaydı, şüphesiz o, başını O'nun eşiğine kor ve kıyamete kadar beklerdi.

Hz. Hafsa Validemiz'den bir rahatsızlık hissedince, "isterse ona yol vereyim" gibi bir ifade kullandı. Bu kadarcık ifade bile, Hz. Hafsa'nın kolunu kanadını kırmaya yetti. Araya girenler, Hz. Hafsa'nın, nasıl çok namaz kılan, oruç tutan bir insan olduğunu Allah Rasûlü'ne anlata anlata bitiremiyorlardı. Bütün bu söz ve tavassutlardan sonra Allah Rasûlü'ne yalvararak, Hafsa'yı boşamamasını istirham ettiler.[12] O da, bu en vefalı arkadaşının, en vefalı kerimesine, saadet hücresi sâkineliğini bir kere daha tescil etti.

Onlar, Allah Rasûlü'nden ayrı kalmayı ölümden beter bir musibet olarak kabul ediyorlardı. Bu duyguda hemen bütün hanımları müşterekti.. ve hiçbiri farklı düşünmüyordu. Zira İki Cihan Serveri, onların gönüllerine sökülüp atılamayacak şekilde taht kurmuş, içlerine girmiş ve onlarla tam olarak bütünleşmişti. O mübarek, o yumuşak, o tabii, o fıtrî hayatını onlarla öyle paylaşmış idi ki, O'ndan ayrılmaları mümkün değildi. Şayet ayrılsalardı, havasız kalmış gibi öleceklerdi.

Doğrusu, O'nun vefatından sonra gördüğümüz manzara hasrettir, hicrandır ve hüzündür. *Hz. Ebu Bekir* ve Ömer, Allah Rasûlü'nün hanım-

11- Mecmau'z-Zevâid, 9/246; Müslim, Radâ, 47

12- Nesâî, Talak, 76; Mecmau'z-Zevâid, 9/244

larından her uğradıklarını hıçkıra hıçkıra ağlıyor bulmuşlardı.[13] Hatta onlar da oturup beraber ağlamışlardı ve bu ağlama onlarda âdeta bir hayat boyu devam etti. İşte Allah Rasûlü, onlarda böyle silinmez iz ve çizgiler bırakmıştı. Belki beraberlikleri çok kısa sürmüştü ama, İki Cihan Serveri onlar için âdeta bir hayat kaynağı olmuştu. Zaten bizim anlatmak istediğimiz husus da budur. Evet, O'nun aile reisliği de yine Allah'ın Rasûlü olduğu hakikatini haykırmaktadır.

Bir dönemde, beraber bulunduğu dokuz kadar hanımını, bir arada hem de ciddi hiçbir probleme meydan vermeden idare etmişti. O, işte bu kadar ince ve narin bir aile reisiydi.

Vefatından birkaç gün evvel:"Kul, Rabbiyle dünya arasında muhayyer bırakıldı. O, Rabbini seçti" demişti. Fetanet insanı Ebu Bekir, bu sözü duyunca hıçkırıklarını tutamamış ve hüngür hüngür ağlamıştı.[14] Zira anlamıştı ki, o kul, bu sözü söyleyenin ta kendisiydi. Rahatsızlığı fazla sürmedi. Gün geçtikçe hastalığı şiddetleniyor ve şiddetli baş ağrılarıyla kıvrım kıvrım kıvranıyordu. İşte bu esnada dahi, hanımlarına karşı incelik ve nezaketini terketmedi. Hanımları arasında gezecek hali olmadığından bir odada kalmasına müsaade edilmesini talep etti. Bütün hanımları O'nun bu arzusuna "evet" dediler. Allah Rasûlü de son günlerini Hz. Aişe'nin odasında geçirdi.[15] Evet, en ağır şartlar altında bile O, hanımlarının hak ve hukukuna riayetkâr davranıyordu. İşte O, böyle bir ruh insanıydı.

2. Hanımlarına Verdiği Değer

Allah Rasûlü'nün kadına verdiği değer, ne o güne kadar ne de o günden sonra cihanda eşi görülmedik bir seviyede idi. O bir gece kalkıp hanımlarından birinin hatırını sorsa, hemen diğer hanımlarını da dolaşır, onların da hatırını sorardı. Davranış bakımından hiçbirini diğerine tercih eder görünmezdi. Herkes gibi, hanımları da, kendilerini Allah Rasûlü nezdinde en sevgili sanırdı. Bu da O'nun eşsiz mürüvvetinden kaynaklanıyordu. Ancak kalbî temayüllere hiçbir insanın hakim olması söz konusu edilemeyeceği gibi, bu "teklif-i mâ lâ yütak" O'ndan da beklenmemeliydi. O'nun için Allah Rasûlü, elinden gelmeyen bu kalbî temayüllerinden de Cenâb-ı Hakk'a istiğfarda bulunuyor ve şöyle diyordu: "Farkına varmadan, birini diğerlerinden çok sevebilirim, bu da bir

13-İbn Hişâm, Sîre, 4/305

14- Buhârî, Salât, 80; Fezâilü'l-Ashâb, 3

15- İbn Sa'd, Tabakat, 2/231; İbn Hişâm, Sîre, 4/298

haksızlık olur. Onun için ey Rabbim! Elimden gelmeyen bu hususta Senin Rahmetine sığınıyorum..."[16]

Aman Allahım! Bu ne incelik, bu ne zerafettir! Soranm size: Siz bir kızınızla diğer kızınız veya bir oğlunuzla diğeri arasında şimdiye kadar aynı inceliğe riayet edebildiniz mi? Bu "Hayır"ı sizler namına müsaadenizle ben söyleyeyim. Evet, "yüz bin defa hayır!" "Hayır" bir yana, bizler, kalbî temayüllerimizi saklayabilirsek bunu bir marifet ve irade gücümüze bir alâmet telakki eder; hatta, bazen, şecaat arzeden kıptî misali, bu marifetimizi anlatırız da. Halbuki Allah Rasûlü, kalbinden geçmesi muhtemel böyle bir temayül fazlalığından dolayı Cenâb-ı Hakk'a istiğfarda bulunuyordu.

O'ndaki bu incelik, hanımlarının ruhlarına, bütün letafeti ve nuraniyetiyle sirayet etmiş olacak ki, O'nun ayrılışı geride hiç bitmeyen bir hicran ve hasret bırakmıştı. Belki, İslâm menettiği için canlarına kıymıyorlardı ama, Allah Rasûlü'nün ayrılışından sonra, hayat onlar için uzun bir çığlıktan, bitmeyen bir melâlden ibaret olmuştu. Aslında, Allah Rasûlü bütün kadınlara karşı kibar ve ince davranıyor ve böyle davranılmasını da herkese tavsiye ediyordu. Başkasına söylediklerini de, pratik olarak, bizzat kendi hanımlarında gösteriyordu. O'nun bu davranış inceliğini Buharî'de şöyle görüyoruz: Hâdiseyi bize Sa'd b. Ebî Vakkas, Hz. Ömer'den nakilediyor. Hz. Ömer diyor ki:" Bir gün Allah Rasûlü'nün huzuruna girdim. Baktım Allah Rasûlü, durmadan tebessüm ediyor: "Allah Seni ebediyyen güldürsün, Ya Rasûlallah, niçin gülüyorsunuz?" dedim. Yine tebessümle şu cevabı verdi: "Şu kadınların haline gülüyorum. Oturmuş benim yanımda konuşuyorlardı. Senin sesini duyunca her biri bir yere saklandı." Allah Rasûlü'nün bu cevabı üzerine sesimi yükselttim ve: "Ey nefislerinin düşmanları! Demek benden korkuyorsunuz; Allah Rasûlü'nden korkmuyor ve O'nun yanında saygısızlık yapıyorsunuz öyle mi?" dedim. Bana cevap verdiler: "Sen katı ve şiddetlisin!"[17]

Aslında Hz. Ömer de hiddetli ve şiddetli davranmıyordu. O da kadınlara karşı inceydi. Ancak en güzel insan, nasıl Hz. Yusuf'a kıyas edildiğinde çirkinleşir, öyle de Hz. Ömer'in incelik ve zerafeti de, Allah Rasûlü'nün incelik ve zerafetine kıyas edildiğinde, hiddet ve şiddet şeklinde görünüyordu. Bu izafî hüküm, Ömer'i, Allah Rasûlü'ne kıyas etmekten kaynaklanıyordu. Halbuki, hiç kimseyi O'na kıyas etmek mümkün değildi...

16- Tirmizî, Nikâh, 41; İbn Sa'd, Tabakat, 2/231

17- Buhârî, Edeb, 68

Evet, onlar, Allah Rasûlü'nün yumuşaklığı, inceliği, zerafeti ve letafetine iyiden iyiye alışmışlardı. Onun için de Hz. Ömer'in davranışları onlara sert ve haşin geliyordu. Oysa ki, Hz. Ömer (ra) gelecekte, peygamberliğe ait hilafet yükünü, eksiksiz omuzlamaya namzet biriydi. Kılı kırk yararcasına yaşayacak ve peygamberlerden sonra en büyük örneklerden biri olacaktı.. ve günü gelince oldu da... O, bütün hareketlerinde hakkaniyet arıyor ve eğriyi eğri görüp göstermeye, doğruyu da doğru görüp göstermeye azamî gayret sarfediyordu...

Onda, onu hilafet makamına getirecek bir ruh haleti vardı. Bu ruh haleti başkalarına sert gelebilirdi. Ne var ki, Hz. Ömer, ileride temsil edeceği büyük davayı omuzlamaya, ancak, böyle bir ruh haletiyle muvaffak olacaktı.. ve oldu da.[18]

624-6611 ١٩٧٩ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: سَابَقَنِي النَّبِيُّ ﷺ فَسَبَقْتُهُ.

في الزوائد: إسناده صحيح على شرط البخاري. وعزاه المزيّ في الأطراف للنسائي. وليس هو في رواية ابن السنّي.

624. (1979) (6611)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* benimle koşu yarışı yaptı. Yarışı ben kazandım."

AÇIKLAMA:

Önceki hadiste geçen *"hanımına karşı iyi davranma"*lardan biri de onların gönlünü çeşitli vesilelerle hoş etmek olmalıdır. İşte bunlardan biri, münasib bir zamanda yapılacak herhangi bir yarıştır. Başka rivayette *Hz. Aişe, (aleyhissalâtu vesselâm)*'ın kendisiyle iki ayrı sefer yarıştığını, birini kaybeden Resulullah'ın, birini kazandığını belirtir.

625-6612 ١٩٨٠ - حَدَّثَنَا أَبُو بَدْرٍ، عَبَّادُ بْنُ الْوَلِيدِ. ثَنَا حَبَّانُ بْنُ هِلَالٍ: ثَنَا مُبَارَكُ بْنُ فَضَالَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ عَنْ أُمِّ مُحَمَّدٍ عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: لَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْمَدِينَةَ وَهُوَ عَرُوسٌ بِصَفِيَّةَ بِنْتِ حُيَيٍّ، جِئْنَ نِسَاءُ الْأَنْصَارِ فَأَخْبَرْنَ عَنْهَا. قَالَتْ: فَتَنَكَّرْتُ وَتَنَقَّبْتُ فَذَهَبْتُ. فَنَظَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَى عَيْنِي فَعَرَفَنِي. قَالَتْ:

18- M. Fethullah Gülen, Sonsuz Nur, 1/348-355.

فَالْتَفَتَ فَأَسْرَعْتُ الْمَشْيَ. فَأَدْرَكَنِي فَاحْتَضَنَنِي. فَقَالَ: «كَيْفَ رَأَيْتِ؟» قَالَتْ، قُلْتُ: أَرْسِلْ. يَهُودِيَّةٌ وَسْطَ يَهُودِيَّاتٍ.

في الزوائد: إسناده ضعيف لضعف عليّ بن زيد بن جدعان.

625. (1980) (6612)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Safiyye Bintu Huyey (radıyallahu anhâ) ile evlenmiş olarak Medine-i Münevvere'ye geldiği zaman, Ensar kadınları (yanıma) gelip ondan (ve güzelliğinden bana) haber verdiler. -Hz. Aişe devamla der ki:- "Kendimi tanınmayacak bir hale getirip, üzerime örtü alıp (onu görmek üzere) ben de gittim. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (açık olan) gözüme bakıp beni tanıdı. Bunun üzerine ben hemen geri döndüm ve hızlıca yürüdüm. *Aleyhissalâtu vesselâm* da peşimden gelerek bana yetişti ve beni kucakladı. Sonra: *"(Safiyye'yi)nasıl buldun?"* diye sordu. Ben de: "Bırak (beni)! Yahudi kadınlardan bir yahudi kadındır!" dedim."

626-6613 ١٩٨١ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ، عَنْ زَكَرِيَّا عَنْ خَالِدِ ابْنِ سَلَمَةَ عَنِ الْبَهِيِّ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ؛ قَالَ: قَالَتْ عَائِشَةُ: مَا عَلِمْتُ حَتَّى دَخَلَتْ عَلَيَّ زَيْنَبُ بِغَيْرِ إِذْنٍ وَهِيَ غَضْبَى. ثُمَّ قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَحَسْبُكَ إِذَا قَلَبَتْ لَكَ بُنَيَّةُ أَبِي بَكْرٍ ذُرَيْعَتَيْهَا. ثُمَّ أَقْبَلَتْ عَلَيَّ. فَأَعْرَضْتُ عَنْهَا. حَتَّى قَالَ النَّبِيُّ ﷺ «دُونَكِ، فَانْتَصِرِي» فَأَقْبَلْتُ عَلَيْهَا، حَتَّى رَأَيْتُهَا وَقَدْ يَبِسَ رِيقُهَا فِي فِيهَا، مَا تَرُدُّ عَلَيَّ شَيْئًا. فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَتَهَلَّلُ وَجْهُهُ.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات. وذكريا بن أبي زائدة كان يدلس.

626. (1981) (6613)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Zeyneb (Bintu Cahş) odama izinsiz olarak öfkeyle girinceye kadar (kumalarımın bana kızdıklarını) bilmiyordum. (Zeyneb odama girdikten) sonra: "Ey Allah'ın Resulü! Ebu Bekr'in kızının, kollarını sana sarması sana yeterli mi?" diye çıkıştı, sonra da bana yöneldi. Ben de ondan yüzümü çevirdim, (söylediklerine cevap vermedim). Öyle ki Aleyhissalâtu vesselâm (dayanamayıp): *"Onu durdur ve kendini müdafaa et!"* dedi. Bunun üzerine Zeyneb'e yöneldim, (gereken cevabı verdim. Öyle oldu ki) bana cevap veremez hale geldi ve sonunda ağzını tükrüğünün kuruduğunu farkettim. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın (bu durumdan memnun olarak) yüzünün güldüğünü gördüm."

AÇIKLAMA:

Bu hadise, Resulullah'ın hanımlarının, kendilerine her hususta eşit davranılma talebi üzerine çıkmıştır. Aleyhissalâtu vesselâm, kendisine gelen bir hediye Aişe'nin gününe müsadif olursa alır, diğer günler almazdı. Bunun üzerine hediyeler hep *Hz. Aişe*'nin gününde gelmeye başladı. Diğer hanımlar, kendi günlerinde de hediyelerin kabulü için muhtelif teşebbüslerde bulundular. Önce Ümmü Seleme (radıyallahu anh)'yı, sonra da *Hz. Fatıma*'yı bu maksadla birkaç kere Resulullah'a ricacı gönderdiler. *Aleyhissalâtu vesselâm: "Kendisine vahyin sadece Hz. Aişe'nin yanında iken geldiğini belirterek bu husustaki tavrını değiştirmeyeceğini"* belirtti. Bunun üzerine, bir kere de *Zeyneb* (radıyallahu anh)'yı gönderdiler. Bir başka rivayette, Hz. Zeyneb, içeri girince Resulullah'a: "Hanımların, Ebu Bekr'in kızı hususunda senden adalet talep ediyorlar" diye söze başlar ve sonra Hz. Aişe'ye yönelerek yüksek sesle ve öfkeyle hakaretler savurur. Sadedinde olduğumuz rivayet, bu hakaretlere Hz. Aişe'nin Resulullah'tan gelen talep üzerine cevap verdiğini belirtir. Bir başka rivayete göre Resulullah, *Hz. Zeyneb*'in cevap veremez hale getirilişinden memnun kalır ve *Hz. Aişe*'ye takdirlerini: *"Bu, Ebu Bekr'in kızıdır"* diyerek ifade buyurur.

627-6614 ١٩٨٢– حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عَمْرٍو. ثَنَا عُمَرُ بْنُ حَبِيبٍ الْقَاضِي. قَالَ: ثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: كُنْتُ أَلْعَبُ بِالْبَنَاتِ وَأَنَا عِنْدَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَكَانَ يُسَرِّبُ إِلَيَّ صَوَاحِبَاتِي يُلَاعِبْنَنِي.

في الزوائد: إسناده ضعيف، لأن فيه عمر بن حبيب العدي قاضي البصرة، ثم قاضي الشرقية للمأمون، متفق على تضعيفه. وكذبه ابن معين.

في السندي: قلت أصل الحديث ثابت بلاريب.

627. (1982) (6614)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Ben Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yanında iken bebeklerimle oynardım. Aleyhissalâtu vesselâm da benim kız arkadaşlarımı bana gönderdi. Arkadaşlarımla beraber oynardık."

❑ GERDEĞİN MÜSTEHAB VAKTİ

628-6615 ١٩٩١– حَدَّثَنَا أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا أَسْوَدُ بْنُ عَامِرٍ. ثَنَا زُهَيْرٌ، عَنْ مُحَمَّدِ

بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِالْمَلِكِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ عَنْ أَبِيهِ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ تَزَوَّجَ أُمَّ سَلَمَةَ فِي شَوَّالٍ. وَجَمَعَهَا إِلَيْهِ فِي شَوَّالٍ.

في الزوائد: في إسناده محمد بن إسحاق. وهو مدلس. وقد عنعنه. وليس للحارث بن هشام بن المغيرة سوى هذا الحديث عند المصنف. وليس له شيء في الأصول الخمسة.

قال المزيّ: ورواه محمد بن يزيد المستملي عن أسود بن عامر بإسناده. إلا أنه قال: عبدالرحمن. بدل عبدالملك. وهو أولى بالصواب.

628. (1991) (6615)- *Haris İbnu Hişam* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, Ümmü Seleme (radıyallahu anhâ) ile Şevval ayında nikahlandı ve Şevval ayında onunla gerdeğe girdi."

AÇIKLAMA:

Alimler, bu sünnetiyle *Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)*'ın cahiliye devrinde mevcut olan Şevval'de evlenmeyi uğursuz sayma inancını yıktığını, o ayda evlenmenin müstehablığını teşri ettiğini belirtirler.

❑ UĞUR VE UĞURSUZLUK NEDE VAR?

629-6616 ١٩٩٣ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ. حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ سُلَيْمٍ الْكَلْبِيُّ، عَنْ يَحْيَىٰ بْنِ جَابِرٍ عَنْ حَكِيمِ بْنِ مُعَاوِيَةَ عَنْ عَمِّهِ مِخْمَرِ بْنِ مُعَاوِيَةَ؛ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «لاَ شُؤْمَ. وَقَدْ يَكُونُ الْيُمْنُ فِي ثَلاثَةٍ: فِي الْمَرْأَةِ وَالْفَرَسِ وَالدَّارِ».

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

629. (1993) (6616)- *Mıhmar İbnu Mu'aviye* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın şöyle söylediğini işittim: *"Uğursuzluk yoktur. Ancak üç şeyde uğur olabilir: Kadında, atta, evde."*

630-6617 ١٩٩٥ - حَدَّثَنَا يَحْيَىٰ بْنُ خَلَفٍ، أَبُو سَلَمَةَ. ثنا بِشْرُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، عَنْ عَبْدِالرَّحْمَٰنِ ابْنِ إِسْحَاقَ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «الشُّؤْمُ فِي ثَلاثٍ: فِي الْفَرَسِ وَالْمَرْأَةِ وَالدَّارِ».

قَالَ الزُّهْرِيُّ: فَحَدَّثَنِي أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ عَبْدِاللَّهِ بْنِ زَمْعَةَ؛ أَنَّ جَدَّتَهُ، زَيْنَبَ حَدَّثَتْهُ

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ أَنَّهَا كَانَتْ تَعُدُّ هؤُلاَءِ الثَّلاَثَةَ. وَتَزِيدُ مَعَهُنَّ السَّيْفَ.

في الزوائد: إسناده صحيح على شرط مسلم. فقد احتج مسلم بجميع رواته، وأصل الحديث في الصحيحين. وانفرد ابن ماجة بذكر السيف. فلذلك أوردته. أي في الزوائد.

630. (1995) (6617)- *Salim*'in babası (Abdullah İbnu Ömer) (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Uğursuzluk üç şeydedir: At, kadın ve evdedir."*

Zührî der ki: "Bana Ebu Ubeyde İbnu Abdillah İbni Zeme'a, büyük annesi Zeyneb'in Ümmü Seleme'den, onun bu üç şeyi sayıp bir de kılıncı ilave etiğini rivayet etti."

Not: Uğursuzluk bahsi daha önce geçti.

❑ KISKANÇLIK

631-6618 ١٩٩٦ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ. ثنَا وَكِيعٌ عَنْ شَيْبَانَ أَبِي مُعَاوِيَةَ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ أَبِي سَهْمٍ (أَبِي شَهْمٍ)، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مِنَ الْغَيْرَةِ مَا يُحِبُّ اللَّهُ. وَمِنْهَا مَا يَكْرَهُ اللَّهُ. فَأَمَّا مَا يُحِبُّ اللَّهُ فَالْغَيْرَةُ فِي الرِّيبَةِ. وَأَمَّا مَا يَكْرَهُ فَالْغَيْرَةُ فِي غَيْرِ رِيبَةٍ».

في الزوائد: إسناده ضعيف. أبو سهم هذا مجهول. وقال المزيّ في الأطراف: أبو سهم وهم. والصواب أبو سلمة. ورواه ابن حبان في صحيحه من حديث عبيد الأنصاريّ. ورواه احمد في مسنده من حديث عقبة بن عامر الجهنيّ.

631. (1996) (6618)- *Hz. Ebu Hureyre (r*adıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kıskançlığın bazısını Allah sever, bazısını da sevmez. Allah'ın sevdiği kıskançlık, kötülük olduğunda kuvvetli zan beslendiği zaman duyulan kıskançlıktır. Allah'ın hoşlanmadığı kıskançlık da zayıf bir ihtimal karşısında duyulan kıskançlıktır."*

AÇIKLAMA:

Bu hadisten alimler kıskançlığın din adına olması gerektiği hükmünü çıkarmışlardır. Hadis buna bir ölçü vermektedir. Kıskançlık zann-ı galibe hükmettirecek bir emareden neşet etmeli, aksi takdirde dini açıdan mahzurlu bir hadisenin vukuuna dair emare yokken, kuru zanna dayanarak kıskançlık duymak ve bunun gereği amellere girişmek iyi değildir, dinen merdud bir davranıştır.

632-6619 ١٩٩٧- حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ إِسْحَاقَ. ثنا عَبْدَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: مَا غِرْتُ عَلَى امْرَأَةٍ قَطُّ مَا غِرْتُ عَلَى خَدِيجَةَ. مِمَّا رَأَيْتُ مِنْ ذِكْرِ رَسُولِ اللهِ ﷺ لَهَا. وَلَقَدْ أَمَرَهُ رَبُّهُ أَنْ يُبَشِّرَهَا بِبَيْتٍ فِي الْجَنَّةِ مِنْ قَصَبٍ. يَعْنِي مِنْ ذَهَبٍ. قَالَهُ ابْنُ مَاجَةَ.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

632. (1997) (6619)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Hz. Hatice (radıyallahu anh)'ya duyduğum kadar hiçbir kadına karşı kıskançlık duymadım. Bu da, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın onu çok zikretmesinden ileri gelmişti. Nitekim Resulullah'ın Rabbi, ona, Hz. Hatice'yi cennette kamıştan -İbnu Mace der ki: yani altından- mamul bir evle müjdelemesini emretmişti."

❑ ERKEK, ÇOCUĞUNDAN ŞEKKE DÜŞERSE

633-6620 ٢٠٠٣- حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ. ثنا عَبَاءَةُ بْنُ كُلَيْبٍ اللَّيْثِيُّ أَبُو غَسَّانَ عَنْ جُوَيْرِيَةَ بْنِ أَسْمَاءَ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ أَنَّ رَجُلاً مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ أَتَى النَّبِيَّ ﷺ. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ! إِنَّ امْرَأَتِي وَلَدَتْ عَلَى فِرَاشِي غُلَاماً أَسْوَدَ. وَإِنَّا أَهْلُ بَيْتٍ لَمْ يَكُنْ فِينَا أَسْوَدُ قَطُّ. قَالَ «هَلْ لَكَ مِنْ إِبِلٍ؟» قَالَ: نَعَمْ. قَالَ «فَمَا أَلْوَانُهَا؟» قَالَ: حُمْرٌ. قَالَ «هَلْ فِيهَا أَسْوَدُ؟» قَالَ: لَا. قَالَ «فِيهَا أَوْرَقُ؟» قَالَ: نَعَمْ. قَالَ «فَأَنَّى كَانَ ذَلِكَ؟» قَالَ: عَسَى أَنْ يَكُونَ نَزَعَهُ عِرْقٌ. قَالَ «فَلَعَلَّ ابْنَكَ هَذَا نَزَعَهُ عِرْقٌ».

في الزوائد: في إسناده عباءة بن كليب. كذا وقع عند المصنف. وصوابه عبادة بن كليب. كذا قال المزيّ في التهذيب. وقال فيه أبو حاتم: صدوق في حديثه. وقال ابن أبي حاتم: أخرجه البخاريّ في الضعفاء.

633. (2003) (6620)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Çölde yaşayan bedevilerden biri Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a geldi ve: "Ey Allah'ın Resulü! Karım, benim yatağımda siyah bir çocuk doğurdu. Biz, asla aramızda siyah bulunmayan bir aileyiz" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Senin develerin var mı?"* diye sordu. Adam "Evet, var!" deyince: "Renkleri nedir?" diye sordu. Adam "kızıl!" diye cevap verdi. Aleyhissalâtu vesselâm) "Aralarında siyah da var mı?" dedi. Adam "Hayır!" deyince: *"Peki boz deve var mı?"* diye sordu. Adam "Evet var!" deyince:

"Pekiyi bu nereden oldu?" diye sordu. Adam "Belki bir damara çekmiştir!" deyince:

"Senin o oğlun da bir damara çekmiş olabilir!" buyurdular."

❑ ÇOCUK YATAK SAHİBİNE AİT

634-6621 ٢٠٠٥ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي يَزِيدَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عُمَرَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَضَى بِالْوَلَدِ لِلْفِرَاشِ.

في الزوائد: إسناده صحيح. أبو يزيد المكّي، وأبو عبيد الله ذكره ابن حبان في الثقات. وباقي رجاله على شرط الشيخين.

634. (2005) (6621)- *Hz. Ömer* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, çocuğun yatak sahibine at olduğuna hükmetmiştir."

635-6622 ٢٠٠٧ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ. ثَنَا شُرَحْبِيلُ بْنُ مُسْلِمٍ؛ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا أُمَامَةَ الْبَاهِلِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «الْوَلَدُ لِلْفِرَاشِ، وَلِلْعَاهِرِ الْحَجَرُ».

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

635. (2007) (6622)- *Ebu Ümame el-Bahili* anlatıyor:"Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*: "Çocuk yatağa aittir, zaniye mahrumiyet (veya taşla öldürülmek) vardır" buyurdular.

Not: Bu bahis daha önce geçti.

❑ KOCASINI ÜZEN KADIN

636-6623 ٢٠١٣ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ. ثَنَا مُؤَمَّلٌ. ثَنَا سُفْيَانُ عَنِ الأَعْمَشِ عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ؛ قَالَ: أَتَتِ النَّبِيَّ ﷺ امْرَأَةٌ مَعَهَا صَبِيَّانِ لَهَا. قَدْ حَمَلَتْ أَحَدَهُمَا وَهِيَ تَقُودُ الآخَرَ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «حَامِلاَتٌ، وَالِدَاتٌ، رَحِيمَاتٌ. لَوْلاَ مَا يَأْتِينَ إِلَى أَزْوَاجِهِنَّ، دَخَلَ مُصَلِّيَاتُهُنَّ الْجَنَّةَ».

في الزوائد: رجال إسناده ثقات إلا أنه منقطع. حكى الترمذي في العلل عن البخاري أنه قال: سالم بن أبي الجعد لم يسمع من أبي أمامة. وقال ابن حبان: أدرك أبا أمامة.

636. (2013) (6623)- *Ebu Ümame* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a bir kadın geldi, yanında iki de çocuğu vardı. Kadın bunlardan birini sırtına almış, diğerini de yediyordu. Aleyhissalâtu vesselâm onu görünce (takdirlerini) şöyle ifade buyurdular: *"(Kadınlar çocuklarını karınlarında) taşırlar, doğururlar ve onlara merhamet beslerler. Bunlar bir de kocalarına eziyet vermeseler, namazlarını kılanlar cennete girerler!"*

❑ HARAM HELALİ HARAM KILMAZ

637-6624 ٢٠١٥ – حَدَّثَنَا يَحيَـىٰ بنُ مَعلَّى بنِ مَنصُورٍ. ثَنَا إِسحَاقُ بنُ مُحَمَّدٍ الفَروِيُّ. ثَنَا عَبدُاللهِ ابنُ عُمَرَ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَا يُحَرِّمُ الْحَرَامُ الْحَلَالَ».

في إسناده عبدالله بن عمر وهو ضعيف.

637. (2015) (6624)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Haram, helali haram kılmaz."*

AÇIKLAMA:

Bu hadisten: "Bir erkek, bir kadınla zina işleyip haram işlese, bu sebeple kadın ona haram olmaz, kadınla nikah yapıp evlenebilir" hükmü çıkarılmıştır. Ayrıca hadisten *İmam Malik, Şafii, Ebu Sevr* gibi bazı alimlerin: "Zina gibi haram temas sebebiyle meşru temastaki gibi sıhriyet tahrimi hasıl olmaz. Dolayısıyla erkek zina ettiği kadının kızıyla evlenebilir" hükmüne uygun hüküm çıkaranda olmuştur. Fakat Ebu Hanife Ahmed İbnu Hanbel, Evzâi ve Süfyan-ı Sevrî gibi bir kısım alimler zina yapılan kadınla sıhriyet tahriminin hasıl olacağına hükmetmişlerdir.

TALAK BÖLÜMÜ

TALAKTA ŞAKA YOK

638-6625 ٢٠١٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ. ثنا مُؤَمَّلٌ. ثنا سُفْيَانُ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِي مُوسَى؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ «مَا بَالُ أَقْوَامٍ يَلْعَبُونَ بِحُدُودِ اللهِ. يَقُولُ أَحَدُهُمْ: قَدْ طَلَّقْتُكِ. قَدْ رَاجَعْتُكِ. قَدْ طَلَّقْتُكِ».

في الزوائد: إسناده حسن. مؤمل بن إسماعيل اختلف فيه. فقيل: ثقة. وقيل: كثير الخطأ. وقيل: منكر الحديث.

638. (2017) (6625)- *Ebu Musa* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Bir kısım insanlara ne oluyorda Allah'ın hududuyla oynarlar. Onlardan biri çıkıp: "(Ey kadın) seni boşadım, sana dönüş yaptım, seni boşadım" der."*

HAMİLENİN İDDETİ DOĞUMLA BİTER

639-6626 ٢٠٢٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُمَرَ بْنِ هَيَّاجٍ. ثنا قَبِيصَةُ بْنُ عُقْبَةَ. ثنا سُفْيَانُ عَنْ عَمْرِو بْنِ مَيْمُونٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ؛ أَنَّهُ كَانَتْ عِنْدَهُ أُمُّ كُلْثُومٍ بِنْتُ عُقْبَةَ. فَقَالَتْ لَهُ وَهِيَ حَامِلٌ: طَيِّبْ نَفْسِي بِتَطْلِيقَةٍ. فَطَلَّقَهَا تَطْلِيقَةً. ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ فَرَجَعَ وَقَدْ وَضَعَتْ. فَقَالَ: مَالَهَا؟ خَدَعَتْنِي خَدَعَهَا اللهُ! ثُمَّ أَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ «سَبَقَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ. اخْطُبْهَا إِلَى نَفْسِهَا».

في الزوائد: رجال إسناده ثقات. إلا أنه منقطع. وميمون هو ابن مهران. وأبو أيوب روايته عن الزبير مرسلة. قاله المزيّ في التهذيب.

639. (2026) (6626)- *Zübeyr İbnu'l-Avvam* (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre: "Ümmü Külsüm Bintu Ukbe nikahı altında idi. Hanım, hamile olduğu halde kendisine: "Bir talakla nefsimi boş kıl!" diye talepte bulundu. Bunun üzerine o da hanımını bir talakla boşadı. Sonra namaza gitti. Döndüğünde hanımını doğum yapmış buldu. Zübeyr:

"Bu kadına ne oluyor? O, beni aldattı, Allah da onu aldatsın!" dedi. Sonra Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a gidip durumu anlattı. Aleyhissalâtu vesselâm: *"İddet süresi, beklenmedik bir anda sona ermiştir. Sen ona yeniden talip ol!" demiştir.*"

AÇIKLAMA:

Hadis, hamile kadın boşandığı takdirde iddetinin doğumla sona ereceğini ifade etmektedir. Halbuki sünnete uygun boşama üç kere olur ve her defasında bir temizlik müddeti bekler. Hamilenin boşanması halinde bu beklemelere hacet kalmadığı ifade edilmiş olmaktadır.

Resulullah'ın *"Sen ona yeniden talip ol!"* emrinden şu hüküm çıkarılmıştır: "Bir talakla boşanan kadının iddeti esnasında kocası geri dönüş yapmaz veya yapamazsa, iddet bittikten sonra, artık kadına geri dönüş yapamaz, ancak yabancı bir erkek gibi yeniden talip olur. Kadının kabul etmesi halinde usulünce yeniden nikahı yapılır. Kadın dilerse kabul etmeyebilir."

❑ BOŞAMA HEDİYESİ

640-6627 ٢٠٣٧- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْمِقْدَامِ أَبُو الْأَشْعَثِ الْعِجْلِيُّ. ثنا عُبَيْدُ بْنُ الْقَاسِمِ. ثنا هِشَامُ ابْنُ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيـــهِ عَنْ عَائِشَةَ؛ أَنَّ عَمْرَةَ بِنْتَ الْجَوْنِ تَعَوَّذَتْ مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ حِينَ أُدْخِلَتْ عَلَيْهِ. فَقَالَ: «لَقَدْ عُذْتِ بِمُعَاذٍ» فَطَلَّقَهَا. وَأَمَرَ أُسَامَةَ أَوْ أَنَساً، فَمَتَّعَهَا بِثَلَاثَةِ أَثْوَابٍ رَازِقِيَّةٍ.

في الزوائد: في إسناده عبيد بن القاسم. قال ابن معين فيه: كان كذابا خبيثا. وقال صالح بن محمد: كذاب، كان يضع الحديث. وقال ابن حبان: ممن يروى الموضوعات عن الثقات: حدّث عن هشام بن عروة نسخة موضوعة. وضعفه البخاريّ وأبو زُرعة وأبو حاتم والنسائي وغيرهم.

640. (2037) (6627)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Amra Bintu'l-Cevn, zifaf için yanına geldiği vakit Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'dan istiazede bulunmuştu. Aleyhissalâtu vesselâm da: *"(Ey ka-*

dın!) Sen gerçekten sığınılacak birisine (Allah'a) sığındın!" buyurup kadını hemen boşadı. Üsame veya Enes'e emredip ona razıkiyye (denilen beyaz keten kumaştan mamul) üç kat elbise verdi."

AÇIKLAMA:

Bu kadınla ilgili başka rivayetler de var. İsminin Esma veya Ümame olduğu da zikredilmiştir. Bir rivayete göre, Kinde emiri, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* ile akraba olmak arzusuyla kızını vermek istemiş, Efendimiz de kabul buyurmuşlardır. Ancak zifafa hazırlarken *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ), kıskançlığın sevkiyle, Resulullah yanına gelince: "Senden Allah'a sığınırım" demesini telkin eder ve böyle dediği takdirde Resulullah'ın kendisini daha çok seveceğini söyler. Kadın saflığı sebebiyle öyle yapar.

Hadis, gerdeğe girilmemiş olsa bile, boşanan kadına mehir verileceğini ifade eder. Hanefilere göre, bu mehr-i mislin yarısı kadar olmalı, onu geçmemelidir. Şafiilere göre, mehir miktarı tesbit edilmemiş olma halinde temas vuku bulmadan ayrılma olursa mehir ödenir. Temas halinde de ödenir. Nikahda mehir belirlendiği halde temas olmadan ayrılma durumunda mehir ödenmez. Malikilere göre temastan önce ayrılmalarda mehir mendubtur, vacib değilir. Hanbelilere göre de bu durumda mehir ödenir, miktarı bir namaz örtüsü bile olabilir, erkeğin durumuna göre tayin edilir.

641-6628 ٢٠٣٨ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثنا عَمْرُو بْنُ أَبِي سَلَمَةَ أَبُو حَفْصٍ التِّنِّيسِيُّ، عَنْ زُهَيْرٍ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ؛ قَالَ «إِذَا ادَّعَتِ الْمَرْأَةُ طَلَاقَ زَوْجِهَا، فَجَاءَتْ عَلَى ذٰلِكَ بِشَاهِدٍ عَدْلٍ اسْتُحْلِفَ زَوْجُهَا. فَإِنْ حَلَفَ بَطَلَتْ شَهَادَةُ الشَّاهِدِ. وَإِنْ نَكَلَ فَنُكُولُهُ بِمَنْزِلَةِ شَاهِدٍ آخَرَ. وَجَازَ طَلَاقُهُ».

في الزوائد : هذا إسناده صحيح، ورجاله ثقات.

641. (2038) (6628)- *Amr İbnu Şuayb an ebihi an ceddihi* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kadın, kocasının kendisini boşadığını iddia eder ve bu iddiasına adil bir şahit de getirirse kocasından bu hususta yemin talep edilir. Boşamadım diye yemin ederse şahidin şehadeti batıl olur. Yeminden imtina ederse bu imtinası ikinci şahid yerine geçer."*

AÇIKLAMA:

Nikah, boşama, vekalet, vasiyet, ricat ve neseb gibi meselelerde ve muamelatta Hanefiler iki erkek veya bir erkek iki kadın şahidi şart koşar. Şafiiler ve Malikiler, kadınların erkekle yapacakları şahitliğin mali meselelerle ilgili olmasını şart koşar, diğer meselelerde muteber addetmezler. Dolayısıyla boşama, nikah gibi hukuki mevzularda kadının şehadeti muteber olmaz. Ahmed İbn Hanbel'den biri Şafi'ilere, biri de Hanefilere benzeyen iki ayrı görüş rivayet edilmiştir.

❑ MA'TUH, ÇOCUK VE UYUYANIN TALAKI

642-6629 ٢٠٤٢ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ. ثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ ثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ. أَنْبَأَنَا الْقَاسِمُ ابْنُ يَزِيدَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «يُرْفَعُ الْقَلَمُ عَنِ الصَّغِيرِ وَعَنِ الْمَجْنُونِ وَعَنِ النَّائِمِ».

في الزوائد: في إسناده القاسم بن يزيد. هذا مجهول. وأيضا لم يدرك عليّ بن أبي طالب.

642. (2042) (6629)- *Ali İbnu Ebi Talib* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki:

"Kalem çocuktan, mecnundan ve uyuyandan kaldırılmıştır."

❑ MÜKREH VE UNUTANIN TALAKI

643-6630 ٢٠٤٣ – حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يُوسُفَ الْفِرْيَابِيُّ ثَنَا أَيُّوبُ بْنُ سُوَيْدٍ. ثَنَا أَبُو بَكْرٍ الْهُذَلِيُّ عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ عَنْ أَبِي ذَرٍّ الْغِفَارِيِّ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّ اللهَ تَجَاوَزَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ وَالنِّسْيَانَ وَمَا اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ».

في الزوائد: إسناده ضعيف، لاتفاقهم على ضعف أبو بكر الهذليّ. صححه ابن حبان.

643. (2043) (6630)- *Ebu Zerr el-Gıfâri* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah Teala hazretleri ümmetimin hata, unutma ve mecbur edilme (ikrah) hallerini affetmiştir."*

645-6632 ٢٠٤٨ – حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ. ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ وَاقِدٍ. ثَنَا هِشَامُ بْنُ سَعْدٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُرْوَةَ عَنِ الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ عَنِ النَّبِيِّ

ﷺ قال: «لا طلاق قبل نكاح. ولا عتق قبل ملك».

في الزوائد: إسناده حسن. لأن علي بن الحسين بن واقد مختلف فيه. وكذلك هشام بن سعيد. وهو ضعيف، أخرج له مسلم في الشواهد.

644. (2045) (6631)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhüma) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah Teâla hazretleri ümmetimden hata, unutma ve zorlanma(nın günahını) affetmiştir."*

AÇIKLAMA:

Kişinin unutarak veya hataen yaptığından sorumlu tutulmayacağı belirtilmiştir. Alimler bu unutma ve hatada kulun ihmal ve kusurunun olmamasını şart koşmuştur. Yani sözgelimi elbisesinde namaza mani bir bulaşık gören kimse derhal yıkamalıdır, yıkayamaz, bilahare de unutursa bundan affedilmez. Ama o bulaşığı görmediği takdirde, bu hatalı namazı makbuldür.

Hanefiler zorlama altında yapılan boşanmayı muteber addederler. Diğer üç mezhebe göre zorlama ile yapılan boşama muteber değildir.

❑ NİKAHDAN ÖNCE TALAK

645-6632 ٢٠٤٨ – حدّثنا أحمد بن سعيد الدارمي. ثنا علي بن الحسين بن واقد. ثنا هشام بن سعد عن الزهري، عن عروة عن المسور بن مخرمة عن النبي ﷺ قال: «لا طلاق قبل نكاح. ولا عتق قبل ملك».

في الزوائد: إسناده حسن. لأن علي بن الحسين بن واقد مختلف فيه. وكذلك هشام بن سعيد. وهو ضعيف، أخرج له مسلم في الشواهد.

645. (2048) (6632)- *Misver İbnu Mahreme* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Nikahtan önce talak yoktur. Temellükten önce de azadlık yoktur."

646-6633 ٢٠٤٩ – حدّثنا محمد بن يحيى. ثنا عبد الرزّاق. أنبأنا معمر عن جويبر عن الضحّاك عن النزّال بن سبرة عن علي بن أبي طالب عن النبي ﷺ قال: «لا طلاق قبل النكاح».

في الزوائد: إسناده ضعيف لاتفاقهم على ضعف جويبر بن سعيد.

646. (2049) (6633)- *Hz. Ali* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullal *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Nikahtan önce boşama olmaz."

AÇIKLAMA:

Hadis, bir adamın, henüz evlenmediği bir kadın hakkında: "Falanc kadınla evlenirsem boş olsun" demesi halinde o kadınla evlense kadının bo olmayacağını ifade eder. Keza, malik olmadığı cariyeyi de azad edemez.

Alimler, bu çeşit önceden yapılan bir boşama veya azad etme yemin hususunda farklı görüşler ileri sürmüştür.

★ Hanefilerce bu yemin muteberdir, nikahtan önce boşadığı kadınl evlense o kadın boş olur. Köle de azad olur.

★ *İmam Malik*'ten gelen meşhur rivayetde bu şekildedir.

★ *İmam Şafiî, Ahmed İbnu Hanbel,* Zahiriler başta olmak üzere fu kahanın cumhura göre bu çeşit akidler hükümsüzdür.

❑ KADININ BOŞANMA TALEBİ MEKRUHTUR

647-663٤ ٢٠٥٤ - حَدَّثَنَا بَكْرُ بْنُ خَلَفٍ أَبُو بِشْرٍ. ثنا أَبُو عَاصِمٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ
يَحْيَىٰ بْنِ ثَوْبَانَ عَنْ عَمِّهِ عُمَارَةَ بْنِ ثَوْبَانَ عَنْ عَطَاءٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ
قَالَ: «لَا تَسْأَلُ الْمَرْأَةُ زَوْجَهَا الطَّلَاقَ فِي غَيْرِ كُنْهِهِ فَتَجِدَ رِيحَ الْجَنَّةِ. وَأَنَّ رِيحَهَا
يُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ أَرْبَعِينَ عَاماً».

في الزوائد: إسناده ضعيف.

647. (2054) (6634)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Mazur bir sebep yokken kocasından boşanma talep eden kadın cennetin kokusunu bile bulamaz Halbuki cennetin kokusu kırk yıllık yürüme mesafesinden duyulur."*

648-663٥ ٢٠٥٧ - حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ. ثنا أَبُو خَالِدٍ الْأَحْمَرُ عَنْ حَجَّاجٍ عَنْ
عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ؛ قَالَ: كَانَتْ حَبِيبَةُ بِنْتُ سَهْلٍ تَحْتَ ثَابِتِ بْنِ
قَيْسِ بْنِ شَمَّاسٍ. وَكَانَ رَجُلاً دَمِيماً. فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللهِ! لَوْ لَا مَخَافَةُ اللهِ إِذَا
دَخَلَ عَلَيَّ لَبَصَقْتُ فِي وَجْهِهِ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «أَتَرُدِّينَ عَلَيْهِ حَدِيقَتَهُ؟»

قَالَتْ: نَعَمْ. قَالَ: فَرَدَّتْ عَلَيْهِ حَدِيقَتَهُ قَالَ فَفَرَّقَ بَيْنَهُمَا رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ.

في الزوائد: في إسناده حجاج بن أرطاة، مدلس. وقد عنعنه.

648. (2057) (6635)- *Amr İbnu Şu'ayb an ebihi an ceddihi* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Habibe Bintu Sehl, Sabit İbnu Kays, İbni Şemmas (radıyallahu anhümâ)'nın nikahı altında idi. Sabit ise kısa boylu çirkin bir adamdı. Habibe, Aleyhissalâtu vesselâm'a gelerek: "Ey Allah'ın Resulü! Vallahi, Allah'tan korkmasam, kocam yanıma girince suratına tüküreceğim (o kadar nefret ediyorum)" der. Aleyhissalâtu vesselâm: "*(Mehir olarak aldığın) bahçeyi geri verir misin?*" dedi. Kadın "evet!" dedi.

Ravi der ki: "Kadın bahçeyi Sabit'e iade etti. *Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)* da onları ayırdı."

AÇIKLAMA:

İslam, boşanmayı meşru addeder fakat teşviz etmez. Bir hadiste talak "Allah'ın en çok nefret ettiği helal" olarak tavsif edilmiştir. Bu sebeple kadının, ciddi bir sebep olmadan boşanma talebinde bulunması tecviz edilmemiştir.

İkinci hadis, nefret etmek gibi ciddi bir sebeple kadın boşanma talep ettiği takdirde talebinin nazar-ı dikkate alınacağını gösteriyor. Kadının talebi ile olan boşanmaya muhâla'a denir. Bu durumda kadına, aldığı mehiri iade gerekir. Malik, Şafii ve cumhura göre erkek, mehirden fazlasını da isteyebilir bu haram değildir.

Not: Muhâla'a ile ilgli teferruat geçti.

❑ İLA

649-6636 ٢٠٥٩ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثنا عَبْدُالرَّحْمَـنِ بْنُ أَبِي الرِّجَالِ عَنْ أَبِيـــهِ عَنْ عَمْرَةَ عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: أَقْسَمَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ أَنْ لاَ يَدْخُلَ عَلَى نِسَائِهِ شَهْراً. فَمَكَثَ تِسْعَةً وَعِشْرِينَ يَوْماً. حَتَّى إِذَا كَانَ مَسَاءَ ثَلاَثِينَ دَخَلَ عَلَيَّ. فَقُلْتُ: إِنَّكَ أَقْسَمْتَ أَنْ لاَ تَدْخُلَ عَلَيْنَا شَهْراً. فَقَالَ: «الشَّهْرُ كَـــذَا» يُرْسِلُ أَصَابِعَهُ فِيـــهِ ثَلاَثَ مَرَّاتٍ «وَالشَّهْرُ كَذَا» وَأَرْسَلَ أَصَابِعَهُ كُلَّهَا وَأَمْسَكَ إِصْبَعاً وَاحِداً فِي الثَّالِثَةِ.

في الزوائد: إسناده حسن. لأن عبدالرحمن بن أبي الرجال مختلف فيه.

649. (2059) (6636)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, hanımlarının hücrelerine bir ay girmemeye yemin etti. Böylece yirmidokuz gün onlardan ayrı kaldı. Otuzuncu akşam olunca yanıma girdi. Kendisine: "Sen yanımıza tam bir ay girmemeye yemin etmiştin" dedim. Parmaklarıyla işaret ederek: *"Ay şöyledir"* dedi (ve otuzu gösterdi). "Ay şöyledir!" diyerek (iki elinin) parmaklarını saldı Üçüncüde bir parmağını tutup (yirmidokuzu gösterdi)."

650-6637 ٢٠٦٠ – حَدَّثَنَا سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ. ثنا يَحْيَىٰ بْنُ زَكَرِيَّا بْنِ أَبِي زَائِدَةَ عَنْ حَارِثَةَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَمْرَةَ عَنْ عَائِشَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ إِنَّمَا آلَى، لأَنَّ زَيْنَبَ رَدَّتْ عَلَيْهِ هَدِيَّتَهُ. فَقَالَتْ عَائِشَةُ: لَقَدْ أَقْمَأَتْكَ. فَغَضِبَ ﷺ. فَآلَى مِنْهُنَّ.

في الزوائد: في إسناده حارثة بن محمد بن أبي الرجال. وقد ضعفه أحمد وابن معين والنسائي وابن عديّ وغيرهم.

650. (2060) (6637)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* ilâda bulundu. Sebebi de hediyesinin Zeyneb Bintu Cahş tarafından reddedilmiş olması idi. Bunun üzerine Aişe (radıyallahu anhâ) *Aleyhissalâtu vesselâm*'a: "Zeyneb senin hediyeni muhakkak küçümsemiş olmalı" dedi. Bunun üzerine öfkelenen Resûl-ü Ekrem *(aleyhissalâtu vesselâm)* bütün kadınlarından ilâ etti (ayrı kalmaya yemin etti.)"

AÇIKLAMA:

İlâ, daha önce da açıklandığı üzere, lügat olarak yemin demektir. Istılahta, dört ay veya daha da fazla bir süreye kadar, erkeğin, hanımlarına cinsî temasta bulunmayacağına dair yemin etmesidir. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, hanımları arasında çıkan bir huzursuzluk sebebiyle bir aylık îlâda bulunmuştur. Huzursuzluk sebebi rivayetlerde muhteliftir. Burada, *Zeyneb Bintu Cahş*'ın hediye reddetme vakası gösterilmektedir. Nafakalarının artırılma talebi, Hz. Hafsa'nın bir sırrı ifşa hadisesi, bal şerbeti içme meselesi vs. de vardır. Hepsinin üst üste inzimamı da mümkündür.

Resulullah'ın yemini hanımlarının yanına bir ay boyu girmeme mahiyetinde olduğu için, bu ilânın fıkıhta asgari dört ay olan ıstılahi îlâ sayılmayacağı belirtilmiştir.

❑ Lİ'AN

651-6638 ٢٠٧٠ – حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ سَلَمَةَ النَّيْسَابُورِيُّ. ثنا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ

بْنِ سَعْدٍ. ثنا أَبِي عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ. قَالَ: ذَكَرَ طَلْحَةُ بْنُ نَافِعٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: تَزَوَّجَ رَجُلٌ مِنَ الأَنْصَارِ امْرَأَةً مِنْ بَلْعَجْلاَنَ. فَدَخَلَ بِهَا فَبَاتَ عِنْدَهَا. فَلَمَّا أَصْبَحَ قَالَ: مَا وَجَدْتُهَا عَذْرَاءَ. فَرُفِعَ شَأْنُهَا إِلَى النَّبِيِّ ﷺ. فَدَعَا الْجَارِيَةَ فَسَأَلَهَا. فَقَالَتْ: بَلَى. قَدْ كُنْتُ عَذْرَاءَ. فَأَمَرَ بِهِمَا فَتَلاَعَنَا. وَأَعْطَاهَا الْمَهْرَ.

في الزوائد: في إسناده ضعف لتدليس محمد بن إسحاق. وقد قال البزار: هذا الحديث لا يعرف إلا بهذا الإسناد.

651. (2070) (6638)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Ensârdan bir erkek, Beliclan'dan bir kadınla evlendi ve zifaf yapıp, kadının yanında geceyi geçirdi. Sabah olunca: "Ben bu kadını bakire bulmadım!" dedi. Durum Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a intikal ettirildi. Resululah, kızı çağırtıp meseleyi sordu. Kadın: "Hayır! Ben bakire idim!" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm'ın emri üzerine mülâ'ane yaptılar. (Koca) kadına mehrini verdi."

AÇIKLAMA:

Hadis, erkek, hanımının kendisiyle evlenmezden önce zina yaptığını iddia etse de müla'aneye başvurulacağını ifade ettiği gibi, mülâ'ane ile ayrılma halinde kadının mehrini tam olarak alacağını da ifade eder.

Mülâ'ane, karısına zina ettiğini iddia etmesi halinde kadınla erkeğin dörder kere iddialarını tekrar edip sonuncuda yalancı olana Allah'ın lanetini talep etmeleri hadisesidir. Liân da denen bu hadiseye Kur'an-ı Kerim'de yer verilmiştir. Mülâ'ane sonunda boşanma hasıl olur, kadın mehrini alır.

652-6639 ٢٠٧١ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثنا حَيْوَةُ بْنُ شُرَيْحٍ الْحَضْرَمِيُّ عَنْ ضَمْرَةَ بْنِ رَبِيعَةَ عَنِ ابْنِ عَطَاءٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «أَرْبَعٌ مِنَ النِّسَاءِ. لاَ مُلاَعَنَةَ بَيْنَهُنَّ: النَّصْرَانِيَّةُ تَحْتَ الْمُسْلِمِ. وَالْيَهُودِيَّةُ تَحْتَ الْمُسْلِمِ. وَالْحُرَّةُ تَحْتَ الْمَمْلُوكِ وَالْمَمْلُوكَةُ تَحْتَ الْحُرِّ.

في إسناده عثمان بن عطاء متفق علي تضعيفه.

652. (2071) (6639)- *Amr İbnu Şu'ayb an ebihi an ceddihi* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Dört sınıf kadın vardır ki, onlarla kocaları arasında mülâ'ane yapılmaz:

Müslümanın nikahı altındaki hıristiyan kadın, müslümanın nika altındaki yahudi kadın, kölenin nikahı altındaki hür kadın, hür kişini nikahı altındaki köle kadın."

AÇIKLAMA:

Hanefiler derki: "Koca şahitliğe ehil değilse onun li'ânı geçerli deği dir. Şahid olamayacaklardan bazıları köle, kazif haddi ile cezalandırıla kimse, kafir. Bu durumdaki kocalar li'ânda bulunamazlar. Keza cariy zımmiyye (yani hıristiyan veya yahudi kadın), birisine zina nisbet etti için hadd-i kazfla cezalandırılan kadın, büluğa ermemiş kadın, deli ola kadın ve daha önce zina işleyen bir kadın zina ithamına maruz kalsala bu ithamı yapan kimse yabancı ise hadd-i kazf cezasına çarptırılma Kadın, bu sınıflardan birine mensupsa kocasının lianı muteber değild ve bu isnaddan dolayı kocasına hadd uygulanmaz. Öyleyse bu durumd ki bir koca karısına zina isnad edecek olsa hakim ona hadd uygulama sadece ta'zir cezası verir. Ta'zir, adamın durumuna göre hakimin takd rine kalmış bir cezadır, sopa cezası verecek olsa bu kırktan aşağı ol caktır. Ceza, kadına leke sürdüğü içindir. Müla'ane yapılmaması, har mının durumu sebebiyledir.

Hem karı hem koca ikisi de şahidliğe ehil değilse, mesela ikisi kazf haddi ile cezalandırılmış ise, koca kazif haddi ile cezalandırıl Çünkü onun durumu li'ân hükmünü tatbike manidir."

Şafii, Maliki ve *Hanbelilere* göre yemini sahih sayılan herkesin li'â sahihtir. Bu itibarla eşlerin ikisi de hür, köle-cariye, adaletli, fası zımmî olsalar, yahut bir köle veya cariye olsa veya koca müslüman ol kadın zımmî olsa yine de bunlar arasında li'ân uygulanır. Bu üç iman göre lian ayeti âmmdır, hepsine şamildir. Hanefilerdeki kayıt sadedinc olduğumuz hadisten kaynaklanır.

❑ AZAD EDİLEN CARİYEDE MUHAYYERLİK

653-664 ٢٠٧٧ – حدثنا علي بن محمد. ثنا وكيع عن سفيان عن منصور ن إبراهيم عن الأسود عن عائشة؛ قالت: أمرت بريرة أن تعتد بثلاث حيض.

في الزوائد: إسناده صحيح، ورجاله موثقون.

653. (2077) (6640)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Berire i hayız müddetine iddet beklemekle emrolundu."

Not: Berîre hadisesi geçti.

❑ CARİYENİN İDDETİ

654-6641 ٢٠٧٩ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ طَرِيقٍ وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعِيدٍ الْجَوْهَرِيُّ. قَالاَ: ثَنَا عُمَرُ بْنُ شَبِيبٍ الْمُسْلِيُّ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ عِيسَىٰ عَنْ عَطِيَّةَ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «طَلاَقُ الأَمَةِ اثْنَتَانِ وَعِدَّتُهَا حَيْضَتَانِ».

في الزوائد: إسناد حديث ابن عمر فيه عطية العوفيّ. متفق على تضعيفه. وكذلك عمر بن شبيب الكوفيّ. والحديث قد رواه مالك في الموطأ موقوفاً على ابن عمر. ورواه أصحاب السنن، سوى النسائي، من طريق عائشة.

654. (2079) (6641)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Köle kadının talâkı ikidir, iddeti de iki hayız müddetidir."*

❑ KÖLENİN BOŞAMASI

655-6642 ٢٠٨١ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ بْنِ عَبْدِاللهِ بْنِ بُكَيْرٍ. ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ عَنْ مُوسَىٰ بْنِ أَيُّوبَ الْغَافِقِيِّ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ ﷺ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ! إِنَّ سَيِّدِي زَوَّجَنِي أَمَتَهُ وَهُوَ يُرِيدُ أَنْ يُفَرِّقَ بَيْنِي وَبَيْنَهَا قَالَ: فَصَعِدَ رَسُولُ اللهِ الْمِنْبَرَ فَقَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ! مَا بَالُ أَحَدِكُمْ يُزَوِّجُ عَبْدَهُ أَمَتَهُ ثُمَّ يُرِيدُ أَنْ يُفَرِّقَ بَيْنَهُمَا؟ إِنَّمَا الطَّلاَقُ لِمَنْ أَخَذَ بِالسَّاقِ».

في الزوائد: في إسناده ابن لهيعة وهو ضعيف.

655. (2081) (6642)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Bir adam Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yanına gelerek: "Ey Allah'ın Resulü! Efendim beni köle kadını ile evlendirmişti. Şimdi de hanımla aramı ayırmak (boşandırmak) istiyor" dedi. Bunun üzerine Aleyhissalâtu vesselâm minbere çıkarak şu hitabede bulundu:

"Ey insanlar! Sizden birine ne oluyor ki, kölesini cariyesi ile evlendirip, sonra da aralarını ayırmak ister. Boşama yetkisi, şüphesiz kadının bacağını tutan (kocay)a aittir, (kölenin efendisine ait değildir)."

KEFARETLER BÖLÜMÜ

❑ HZ. PEYGAMBER NASIL YEMİN EDERDİ?

656-6643 ٢٠٩١ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا عَبْدُالْمَلِكِ. بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّنْعَانِيُّ. ثَنَا الأَوْزَاعِيُّ عَنْ يَحْيَىٰ بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ هِلَالِ بْنِ أَبِي مَيْمُونَةَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ رِفَاعَةَ بْنِ عَرَابَةَ الْجُهَنِيِّ؛ قَالَ: كَانَتْ يَمِينُ رَسُولِ اللهِ ﷺ الَّتِى يَحْلِفُ بِهَا أَشْهَدُ عِنْدَ اللهِ: «وَالَّذِى نَفْسِي بِيَدِهِ».

في الزوائد: إسناده ضعيف بالإسنادين. ففي الإسناد الأول محمد بن مصعب وهو ضعيف. وفي الثاني عبدالملك بن محمد الصنعانيّ. لكن الحديث رواه النسائي في عمل اليوم والليلة بإسنادين. أحدهما على شرط الشيخين. والثاني على شرط البخاري.

قال: ورفاعة هذا ليس له عند المصنف سوى هذا الحديث. وليس له في الأصول الخمسة شئ أصلا.

656. (2091) (6643)- *Rifa'a İbnu Arabe el-Cühenî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Allah huzurunda şehadet ederim ki, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın, and içtiği zaman kullandığı yemini şöyle idi: *"Nefisimi kudret elinde tutan Zat-ı Zülcelal'e yemin ederim."*

❑ İSLAM'DAN BAŞKA BİR DİNLE YEMİN ETMEK CAİZ DEĞİL

657-6644 ٢٠٩٩ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا بَقِيَّةُ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ مُحَرَّرٍ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ؛ قَالَ: سَمِعَ النَّبِيُّ ﷺ رَجُلاً يَقُولُ: أَنَا، إِذَا، لَيَهُودِيٌّ: فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ «وَجَبَتْ».

في الزوائد: في إسناده بقية بن الوليد مدلس. وقد رواه بالعنعنة.

657. (2099) (6644)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bir kimsenin: "Ben, öyleyse yahudi olayım!" diye yemin ettiğini işitmişti. Şöyle buyurdular: *"Yahudilik ona vacib oldu!"*

AÇIKLAMA:

Bu hadisleriyle, Aleyhissalâtu vesselâm "Yahudi olayım", "kafir olayım" gibi İslam'ın tecviz etmediği şekilde yemin etmeyi yasaklamış olmaktadır. İzahı geçti.

❑ ALLAH ADINA YEMİN EDİLİNCE RAZI OL

658-6645 ٢١٠١ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ سَمُرَةَ. ثَنَا أَسْبَاطُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَجْلاَنَ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: سَمِعَ النَّبِيُّ ﷺ رَجُلاً يَحْلِفُ بِأَبِيهِ فَقَالَ: «لاَ تَحْلِفُوا بِآبَائِكُمْ. مَنْ حَلَفَ بِاللهِ فَلْيَصْدُقْ وَمَنْ حُلِفَ لَهُ بِاللهِ فَلْيَرْضَ. وَمَنْ لَمْ يَرْضَ بِاللهِ فَلَيْسَ مِنَ اللهِ».

في الزوائد: رجال إسناده ثقات.

658. (2101) (6645)- *İbni Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, bir adamın kendi babası üzerine yemin ettiğini işitmişti, derhal müdahale ederek:

"Babalarınız üzerine yemin etmeyin. Kim Allah üzerine yemin ederse doğru söylesin. Allah üzerine kendisi için yemin edilen de razı olsun (söylenene inansın, tasdik etsin). Allah üzerine edilen yemine razı olmayan (söyleneni tasdik etmeyen) kimse, Allah'a yakın (bir kul) değildir" buyurdular."

Not: Yeminle ilgili açıklama geçti.

❑ YEMİN GÜNAHA GİRMEK VEYA PİŞMAN OLMAKTIR

659-6646 ٢١٠٣ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنْ بَشَّارِ بْنِ كِدَامٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّمَا الْحَلِفُ حِنْثٌ أَوْ نَدَمٌ».

في الزوائد: رواه.. في صحيحه. فالحديث صحيح. (في الحاشية: رواه ابن ماجة) وابن ماجة لا يسمى كتابه صحيحاً.

والظاهر أنه أراد ابن حبان أو ابن خزيمة فخانه قلمه. وجلّ من لا يسهو.

659. (2103) (6646)- *Abdullah İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Yemin (sonuç ve netice itibariyle ya günaha girmektir yahut da pişman olmaktır."*

AÇIKLAMA:

Yemin dinimizde caiz ise de, yemin etmeyi alışkanlık haline getirmek, sıkça yemin etmek hoş karşılanmamıştır. Sadedinde olduğumuz hadis de yeminden zecretme gayesini güder. Bir şeyi yapmak veya söylemek üzere yemin eden kimse, o şeyi yapamaz, hanis olmanın gerektirdiği kefareti de ödemezse günahkar olur. Yeminini tutar ve kefaretini öderse bu sefer de *"keşke yemin etmeseydim de kendimi bunu yapmaya veya kefaret ödemeye mecbur etmeseydim"* diye pişmanlık izhar eder. Öyleyse, yemin eden, çoğunluk itibariyle günahkar olur veya pişman olur. Resulullah bu sebeple yemin etmemeyi tavsiye buyurmaktadır.

❑ KEFARETİNİ ÖDEYİP YEMİNİ BOZ

660-6647 ٢١١٠ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثنا عَبْدُ اللهِ بْنُ نُمَيْرٍ عَنْ حَارِثَةَ بْنِ أَبِي الرِّجَالِ عَنْ عَمْرَةَ عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَنْ حَلَفَ فِي قَطِيعَةِ رَحِمٍ، أَوْ فِيمَا لاَ يَصْلُحُ فَبِرُّهُ أَنْ لاَ يَتِمَّ عَلَى ذَلِكَ».

في الزوائد: في إسناده حارثة بن أبي الرجال، متفق على تضعيفه.

660. (2110) (6647)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim sıla-i rahmi koparma veya uygun olmayan (benzeri bir şey) hususunda yemin ederse, bu yeminden (meşru olan kurtuluşu) onun gereğini yerine getirmemektir."*

AÇIKLAMA:

Dinimizin yasakladığı bir şeyi yapma hususunda yemin eden kimse, ben yemin ettim diye o kötü işi yapmamalıdır. Aksine onu yapmayıp kefarette bulunması gerekmektedir.

Bu husus genişçe açıklandı.

❑ YEMİN KEFARETİNDE KAÇ KİŞİ DOYURULUR?

661-6648 ٢١١٢ - حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ يَزِيدَ. ثنا زِيَادُ بْنُ عَبْدِاللهِ الْبَكَّائِيُّ. ثنا

عمر بن عبدالله بن يعلى الثقفي عن المنهال بن عمرو عن سعيد بن جبير عن ابن عباس؛ قال: كفر رسول الله ﷺ بصاع من تمر. وأمر الناس بذلك. فمن لم يجد فنصف صاع من بر.

في الزوائد: في إسناده عمر بن عبدالله بن يعلى، ضعيف.

661. (2112) (6648)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (yerine getirmediği yemini için) kefaret olarak bir sa' miktarı kuru hurma tasadduk etti. İnsanlara da böyle yapmalarını söyledi. Bunu bulamayana "yarım sa' buğday" takdir etti."

❑ YEMİN EDENİ KURTARIN

662-6649 ٢١١٦- حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة. ثنا محمد بن فضيل عن يزيد بن أبي زياد عن مجاهد عن عبدالرحمن بن صفوان أو عن صفوان بن عبدالرحمن القرشي؛ قال: لما كان يوم فتح مكة جاء بأبيه. فقال: يا رسول الله! اجعل لأبي نصيبا من الهجرة. فقال: «إنه لا هجرة» فانطلق فدخل على العباس فقال: قد عرفتني؟ فقال: أجل فخرج العباس في قميص ليس عليه رداء فقال: يا رسول الله! قد عرفت فلانا والذي بيننا وبينه. وجاء بأبيه لتبايعه على الهجرة. فقال النبي ﷺ: «إنه لا هجرة» فقال العباس: أقسمت عليك، فمد النبي ﷺ يده، فمس يده. فقال «أبررت عمي ولا هجرة».

حدثنا محمد بن يحيى. ثنا الحسن بن الربيع، عن عبدالله بن إدريس، عن يزيد بن أبي زياد بإسناده نحوه.

قال يزيد بن أبي زياد: يعني لا هجرة من دار قد أسلم أهلها.

في الزوائد: في إسناده يزيد بن أبي زياد، أخرج له مسلم في المتابعات، وضعفه الجمهور.

662. (2116) (6649)- *Safvan İbnu Abdirrahman el-Kureşî* anlatıyor: "Fetih günü babamı Aleyhissalâtu vesselâm'ın yanına getirdim ve: "Ey Allah'ın Resulü! Babama hicretten bir pay ayır!" dedim. Resulullah *"Artık hicret kalmadı"* buyurdular. Ben de gidip (Resulullah'ın hatırın

hiç kırmadığı sevgili amcası) Abbas (radıyallahu anh)'ın yanına gittim, "Beni tanıdın mı?" dedim. "Evet!" deyince, arzumu ona açtım, babama hicretten bir nasip ayırması için Resulullah nezdinde şefaatte bulunmasını rica ettim. Kabul etti ve Abbas, üzerinde cübbesi olmaksızın gömlekli olarak evinden çıktı (huzur-u nebeviye gelip): "Ey Allah'ın Resulü! Falancayı ve onunla aramızdaki (dostluğu) biliyorsun. O , size hicret üzere biat etmesi (ve böylece muhacir olma sevabından bir pay alması) için, babasını getirdi" dedi. Bunun üzerine Aleyhissalâtu vesselâm: "Artık hicret yok!" bu-yurdular. Abbas hazretleri: "(Bu adamın babası ile hicret şartıyla biat etmesi için) senin üzerine yemin ettim" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm elini uzatıp adamın elini meshetti ve: *"Amcamı yemininden kurtardım, hicret yoktur!"* buyurdular."

AÇIKLAMA:

Bu hadiste iki mühim husus var:

1- Hicret üzerine biat etmenin ehemmiyeti ve Mekke'nin fethinden sonra hicretin sona ermesi meselesi Bu husus hicretle ilgili bölümde geniş olarak tahlil edildiği için burada tekrar etmeyeceğiz.

2- Diğer mühim husus, başkasının bir işi yapması veya yapmaması hususunda yapılan yeminin hükmü: Hemen belirtelim ki, bir kimse bir başkasına: *"Vallahi sen şunu yapacaksın veya yapmayacaksın, ben bu hususta yemin ettim"* diyecek olsa muhataba herhangi bir sorumluluk gerekmez. Böyle bir yemini yapan kimsenin durumuna gelince, o kimse bunu bir yemin kastıyla değil de muhataba yemin verdirmek kastıyla yapmış ise, bu söz, yemin sayılmaz, dolayısıyla ikisine de bir şey gerekmez. Yemin kastıyla veya hiçbir şeye niyet etmeksizin bu yemini telaffuz etmiş ise o zaman yemin sayılır, muhatabı kendisine uymazsa hânis olur, kefaret ödemesi gerekir.

Eğer adam muhatabına: "Kasem ettim sen şunu yapacaksın" veya "Allah'a yemin ederim" veya "Allah adıyla şehadet ederim sen şunu yapacaksın" gibi bir şey söylese, bu yemindir. Bu çeşit yeminlerde عليك (= senin üzerine) demesi şart değildir. Muhatab onu yapmazsa, yemin eden hanis olur, muhataba bir şey gerekmez.

❑ "ALLAH'IN DİLEDİĞİ SONRA SENİN DİLEDİĞİN" DEMEK

663-6650 ٢١١٧ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ. ثَنَا الأَجْلَحُ

الْكِنْدِيُّ عَنْ يَزِيدَ ابْنِ الأَصَمِّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِذَا حَلَفَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَقُلْ: مَاشَاءَ اللهُ وَشِئْتَ. وَلَكِنْ لِيَقُلْ: مَا شَاءَ اللهُ ثُمَّ شِئْتَ».

في الزوائد: في إسناده الأجلح بن عبدالله، مختلف فيه. ضعفه الإمام أحمد وأبو حاتم والنسائي وأبو داود وابن سعد. ووثقه ابن معين ويعقوب بن سفيان والعجلي وباقي رجال الإسناد ثقات.

663. (2117) (6650)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Biriniz yemin edince sakın: "Allah'ın dilediği ve senin dilediğin" demesin. Lakin şöyle desin "Allah'ın dilediği sonra senin dilediğin."*

664-6651 ٢١١٨- حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثنا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ عَنْ رِبْعِيِّ بْنِ حِرَاشٍ عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ؛ أَنَّ رَجُلاً مِنَ الْمُسْلِمِينَ رَأَى فِي النَّوْمِ أَنَّهُ لَقِيَ رَجُلاً مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ فَقَالَ: نِعْمَ الْقَوْمُ أَنْتُمْ لَوْلَا أَنَّكُمْ تُشْرِكُونَ. تَقُولُونَ: مَا شَاءَ اللهُ وَشَاءَ مُحَمَّدٌ. وَذَكَرَ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: «أَمَا وَاللهِ! إِنْ كُنْتُ لَأَعْرِفُهَا لَكُمْ. قُولُوا: مَاشَاءَ اللهُ ثُمَّ شَاءَ مُحَمَّدٌ».

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِالْمَلِكِ بْنِ أَبِي الشَّوَارِبِ. ثنا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ عَبْدِالْمَلِكِ، عَنْ رِبْعِيِّ ابْنِ حِرَاشٍ عَنِ الطُّفَيْلِ بْنِ سَخْبَرَةَ أَخِي عَائِشَةَ لِأُمِّهَا عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِنَحْوِهِ.

في الزوائد: رجال الإسناد ثقات على شرط البخاري.

664. (2118) (6651)- *Huzeyfe İbnu'l-Yeman* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Müslümanlardan biradam rüyasında ehl-i kitaptan birine rastlamış, o da kendisine: "Siz (müslümanlar) birde Allah'a ortak koşmasanız ne iyi insanlarsınız. Ama şöyle diyerek (şirke düşüyorsunuz): "Allah'ın dilediği ve Muhammed'in dilediği."

Rüya sahibi bu gördüğünü gelip Resulullah'a anlattı. Aleyhissalâtu vesselâm da: *"Vallahi ben sizin böyle söylediğinizi bilmiyordum. (Öyleyse bundan böyle) şöyle söyleyin: "Allah'ın dilediği, sonra Muhammed'in dilediği"* buyurdular."

❑ NEZRİNE UY

665-6652 ٢١٣٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ وَعَبْدُاللهِ بْنُ إِسْحَاقَ الْجَوْهَرِيُّ. قَالَا:

ثَنَا عَبْدُاللهِ بن رجاء. أَنْبَأَنَا الْمَسْعُودِيُّ عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ أَنَّ رَجُلاً جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ! إِنِّي نَذَرْتُ أَنْ أَنْحَرَ بِبُوانَةَ. فَقَالَ: «فِي نَفْسِكَ شَيْءٌ مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ؟» قَالَ: لاَ. قَالَ: «أَوْفِ بِنَذْرِكَ».

في الزوائد: قلت الحديث رواه أبو داود في سننه من حديث عبدالله بن عمر. وإسناد حديث ابن عباس رجاله ثقات. لكن فيه المسعودي. واسمه عبدالله بن مسعود. اختلط بأخرة قال ابن حبان: اختلط حديثه فلم يتميز واستحق الترك.

665. (2130) (6652)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Bir adam Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a gelerek: "Ey Allah'ın Resulü! Ben Büvâne nam mevkide bir deve kurban etmeye nezrettim" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm: *"İçinde cahiliyeden kalma bir şey var mı?"* dedi. Adam: "Hayır!" deyince Resul-i Ekrem efendimiz: *"Nezrini yerine getir!"* buyurdu."

666-6653 ٢١٣١ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ عَبْدِالرَّحْمَٰنِ الطَّائِفِيِّ عَنْ مَيْمُونَةَ بِنْتِ كَرْدَمٍ الْيَسَارِيَّةِ؛ أَنَّ أَبَاهَا لَقِيَ النَّبِيَّ ﷺ وَهِيَ رَدِيفَةٌ لَهُ. فَقَالَ: إِنِّي نَذَرْتُ أَنْ أَنْحَرَ بِبُوانَةَ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «هَلْ بِهَا وَثَنٌ؟» قَالَ: لاَ. قَالَ «أَوْفِ بِنَذْرِكَ».

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا ابْنُ دُكَيْنٍ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ عَبْدِالرَّحْمَٰنِ عَنْ يَزِيدَ ابْنِ مِقْسَمٍ عَنْ مَيْمُونَةَ بِنْتِ كَرْدَمٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِنَحْوِهِ.

في الزوائد: إسناده صحيح. أعني الطريق الأولى إلى ميمونة بنت كردم. واختلف في صحبتها. أثبتها ابن حبان والذهبيّ في الكاشف وفي الطبقات. ويؤيد ذلك سياق الرواية الأولى. ورواها الإمام أحمد في مسنده بلفظ عن ميمونة بنت كردم عن أبيها كردم أنه سأل رسول الله ﷺ. فجعل الحديث من مسند أبيها.

وإسناد الطريق الثاني منقطع. لأن يزيد بن مقسم لم يسمع من ميمونة. وأصل الحديث في الصحيحين وغيرهما من حديث عمر بن الخطاب رضي الله تعالى عنه.

666. (2131) (6653)- *Meymune Bintu Kerdem el-Yesariyye* (radıyallahu anhâ)'nın anlattığına göre: "Babasının terkisinde iken, babası Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'la karşılaşır ve der ki: "Ben, Büvane nam mevkide deve kurban etmek üzere nezrettim." Aleyhissalâtu vesselâm: *"Orada put var mı?"* diye sorar. Babası: "Hayır!" der. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Öyleyse nezrini yerine getir!"* emreder."

AÇIKLAMA:

Şafii hazretleri, bu hadise dayanarak bir kimse belli bir yerden kurban kesmeye veya yemek vermeye nezrederse, bunu başka memleketteki fakirlere veremez diye hükmetmiştir. Diğer alimler, nezrin bir başka yerde ifasını tecviz ederler.

Hadis, cahiliye devrinden kalma putperestliğe ait maddi hatıra kalmadığı takdirde, niyet-i halise ile, o devirde kurban kesilen yerlerde yine kurban kesilebileceğini ifade eder.

❑ NEZİR BORCU İLE ÖLEN

667-6654 ٢١٣٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثنَا يَحْيَىٰ بْنُ بُكَيْرٍ، ثنَا ابْنُ لَهِيعَةَ عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللهِ؛ أَنَّ امْرَأَةً أَتَتْ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَقَالَتْ: إِنَّ أُمِّي تُوُفِّيَتْ. وَعَلَيْهَا نَذْرُ صِيَامٍ. فَتُوُفِّيَتْ قَبْلَ أَنْ تَقْضِيَهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لِيَصُمْ عَنْهَا الْوَلِيُّ».

في الزوائد: في إسناده ابن لهيعة وهو ضعيف.

667. (2133) (6654)- *Hz. Cabir İbnu Abdillah* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Bir kadın, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a gelerek: "Annem öldü, üzerinde oruç nezri vardı, onu yerine getirmeden vefat etti" dedi. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*: *"Velisi ona bedel oruç tutsun!"* buyurdular."

AÇIKLAMA:

Ölü yerine oruç tutulabilir mi meselesi ihtilaflıdır. *Ebu Hanife, Malik* ve kavl-i cedidinde *Şafiî:* "Ölü yerine hiçbir oruç tutulamaz" diye hükmetmişlerdir. Ahmed İbnu Hanbel'e göre adak orucu tutulabilir. Zahiriler velinin, ölünün orucunu tutmaya mecbur olduğunu söyler. Cumhûr tutmayabilir der.

TİCARETLER BÖLÜMÜ

❑ KAZANCA TEŞVİK

668-6655 ٢١٣٧- حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ عَنْ بَحِيرِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ عَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ مَعْدِيكَرِبَ الزُّبَيْدِيِّ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ: «مَا كَسَبَ الرَّجُلُ كَسْبًا أَطْيَبَ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ. وَمَا أَنْفَقَ الرَّجُلُ عَلَى نَفْسِهِ وَأَهْلِهِ وَوَلَدِهِ وَخَادِمِهِ، فَهُوَ صَدَقَةٌ».

في الزوائد: في إسناده إسماعيل بن عياش. ورواه أبو داود والترمذي والنسائي.

668. (2138) (6655)- *Mikdam İbnu Ma'dikerb ez-Zübeydî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kişi elinin emeğiyle kazandığından daha temiz bir kazanç elde etmemiştir. Kişinin nefsine, ailesine, çocuğuna ve hizmetçisine harcadığı sadakadır."*

669-6656 ٢١٣٩- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سِنَانٍ. ثَنَا كَثِيرُ بْنُ هِشَامٍ. ثَنَا كُلْثُومُ بْنُ جَوْشَنٍ الْقُشَيْرِيُّ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ «التَّاجِرُ الأَمِينُ الصَّدُوقُ الْمُسْلِمُ مَعَ الشُّهَدَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

في الزوائد: في إسناده كلثوم بن جوشن القشيري، ضعيف. وأصل الحديث قد رواه الترمذي من حديث أبي سعيد الخدري.

669. (2139) (6656)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Emin, dürüst, müslüman tacir, Kıyamet günü şehidlerle beraberdir."*

670-6657 ٢١٤١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ. ثَنَا عبا

لله بن سليمان عن معاذ بن عبدالله بن خبيب عن أبيـــه عن عمه؛ قال: كنا في
مجلس. فجاء الـــنبي ﷺ وعلى رأسه أثر ماء. فقال له بعضنا: نراك اليوم طيب
النفس. فقال: «أجل. والحمد لله» ثم أفاض القوم في ذكر الغنى. فقال: «لا بأس
الغنى لمن اتقى. والصحة لمن اتقى خير من الغنى. وطيب النفس من النعيم».

في الزوائد: إسناده صحيح، ورجاله ثقات.

670. (2141) (6657)- *Muaz İbnu Abdillah İbni Hudeyb*'in amcası (radı yallahu anh) anlatıyor: "Biz bir cemaatte idik. Başında ıslaklık olduğ halde Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* çıkageldi. Birimiz ona: "Bugü sizi iyi ve ferah görüyoruz" dedi. *"Evet! Elhamdülillah öyledir!"* buyu dular. Sonra halk zenginlik hususundasohbete daldılar. Aleyhissalât vesselâm: *"Muttakî için zenginliğin bir zararı yok!"* buyurdular. Devam la: *"Ancak* dediler, *sıhhat, muttaki için zenginlikten daha hayırlıdı Gönül hoşluğu da bir nimettir."*

❑ MAİŞET TALEBİNDE İTİDAL

671-665 ٢١٤٢- حدثنا هشام بن عمار. ثنا إسماعيل بن عياش. عن عمارة
بن غزية عن ربيعة ابن أبي عبدالرحمن عن عبدالملك بن سعيد الأنصاري عن
أبي حميد الساعدي؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «أجملوا في طلب الدنيا فإن كلا
ميسر لما خلق له».

في الزوائد: في إسناده إسماعيل بن عياش، يدلس. ورواه بالعنعنة. وروايته عن غير أهله ضعيفة.

671. (2142) (6658)- *Ebu Humeyd es-Sâidî* (radıyallahu anh) an latıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Dünya tale binde mûtedil olun. Çünkü herkes, kendisi için yaratılmış olana müye serdir (kazanmaya hazırlanmıştır)."*

672-665 ٢١٤٣- حدثنا إسماعيل بن بهرام. ثنا الحسن بن محمد بن عثمان،
زوج بنت الشعبي. ثنا سفيان عن الأعمش عن يزيد الرقاشي عن أنس بن مالك؛ قال:
قال رسول الله ﷺ: «أعظم الناس هما، المؤمن الذي يهم بأمر دنياه وأمر آخرته».

قَالَ أَبُو عَبْدِاللهِ: هٰذَا حَدِيثٌ غَرِيبٌ. تَفَرَّدَ بِهِ إِسْمَاعِيلُ.

في الزوائد: في إسناده يزيد الرقاشيّ، والحسن بن محمد بن عثمان وإسماعيل بن بهرام.

672. (2143) (6659)- *Enes İbnu Malik* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Himmet yönüyle insanların en yücesi hem dünya hem de ahiret işine himmet gösteren mü'mindir."*

673-6660 ٢١٤٤ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُصَفَّى الْحِمْصِيُّ. ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللهِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «أَيُّهَا النَّاسُ! اتَّقُوا اللهَ وَأَجْمِلُوا فِي الطَّلَبِ. فَإِنَّ نَفْساً لَنْ تَمُوتَ حَتَّى تَسْتَوْفِيَ رِزْقَهَا، وَإِنْ أَبْطَأَ عَنْهَا. فَاتَّقُوا اللهَ وَأَجْمِلُوا فِي الطَّلَبِ. خُذُوا مَا حَلَّ، وَدَعُوا مَا حَرُمَ».

في الزوائد: إسناده ضعيف. لأن فيه الوليد بن مسلم وابن جريج. وكل منهما كان يدلّس. وكذلك أبو الزبير. وقد عنعنوه. لكن لم ينفرد به المصنف من حديث أبي الزبير عن جابر فقد رواه ابن حبان في صحيحه بإسنادين عن جابر.

673. (2144) (6660)- *Hz. Cabir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ey insanlar Allah'a karşı muttakî olun ve (dünyevi) talepte mutedil olun. Zira, hiçbir kimse yoktur ki (Allah'ın kendisine takdir ettiği) rızkını eksiksiz elde etmeden ölmüş olsun. Rızkı gecikse bile ona mutlaka kavuşacaktır. Öyleyse Allah'tan korkun ve talepte mutedil olun, (gayr-ı meşru yollara sapmayın), helal olanı alın, haram olanı terkedin."*

❑ KAZANÇ YOLUNU DEĞİŞTİRME

674-6661 ٢١٤٧ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِاللهِ. ثَنَا فَرْوَةُ أَبُو يُونُسَ عَنْ هِلَالِ ابْنِ جُبَيْرٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَنْ أَصَابَ مِنْ شَيْءٍ فَلْيَلْزَمْهُ».

في الزوائد: في إسناده فروة أبو يونس وهو مختلف فيه. قاله الذهبيّ في الكاشف. وقال الأزديّ: ضعيف. وذكره ابن حبان في الثقات. وهلال بن جبير البصري ذكره ابن حبان في الثقات. وقال: وروى عن أنس إن كان سمع منه.

674. (2147) (6661)- *Enes İbnu Malik* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor:

"Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"(Meşru) bir işten (helal rızık) kazanan kimse o işe devam etsin."*

675-6662 ٢١٤٨ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بنُ يَحيَـــى. ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ. أَخْبَرَنِي أَبِي عَنِ الـزُّبَيْرِ بنِ عُبَيْدٍ عَنْ نَافِعٍ؛ قَالَ: كُنْتُ أُجَهِّزُ إِلَـى الـشَّامِ وَإِلَـى مِصْرَ. فَجَهَّزْتُ إِلَـى الْعِرَاقِ. فَأَتَيْتُ عَائِشَةَ أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ فَقُلْتُ لَهَا: يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ! كُنْتُ أُجَهِّزُ إِلَـــى الـــشَّامِ. فَجَهَّزْتُ إِلَـــى الْعِرَاقِ. فَقَالَتْ: لاَ تَفْعَلْ. مَالَكَ وَلِمَتْجَرِكَ؟ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «إِذَا سَبَّبَ اللهُ لأَحَدِكُمْ رِزْقاً مِنْ وَجْهٍ، فَلاَ يَدَعْهُ حَتَّى يَتَغَيَّرَ لَهُ، أَوْ يَتَنَكَّرَ لَهُ».

في الزوائد: في إسناده مقال. لأن والدابي عاصم اسمه مخلد بن الضحاك، مختلف فيه. قال العقيلي والنسائي: لا يتابع على حديثه. وذكره ابن حبان في الثقات. والزبير بن عبيد، قال الذهبي: مجهول. وذكره ابن حبان في الثقات.

675. (2148) (6662)- *Nâfi* anlatıyor: "Ben Şam ve Mısır'a ticaret malı gönderiyordum. Irak'a da gönderdim ve mü'minlerin annesi Hz. Aişe'nin yanına varıp kendisine: "Ey mü'minlerin annesi! Ben Şam'a ticarete gidiyorum, şimdi Irak'a gidiyorum" dedim. Bunun üzerine: "Böyle yapma! Sana ve eski ticaret yerine ne oldu? Zira ben, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın: *"Allah Teala hazretleri, sizden birine bir ciheti rızkına sebep kılarsa, bu değişinceye veya güçleşinceye kadar onu terketmesin"* buyurduğunu işittim" dedi.

❑ SAN'ATLAR

676-6663 ٢١٥٢ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بنُ رَافِعٍ. ثَنَا عُمَرُ بنُ هَارُونَ عَنْ هَمَّامٍ عَنْ فَرْقَدٍ السَّبَخِيِّ عَنْ يَزِيدَ بنِ عَبْدِاللهِ بنِ الشِّخِّيـرِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «أَكْذَبُ النَّاسِ الصَّبَّاغُونَ وَالصَّوَّاغُونَ».

في الزوائد: إسناده ضعيف. لأن فيه فرقد السبخيّ، ضعيف. وعمر بن هرون، كذبه ابن معين وغيره.

676. (2152) (6663)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"İnsanların en çok yalan söyleyenleri boyacılar ve kuyumculardır."*

AÇIKLAMA:

Bu hadis, *İbnu Mace*'de yer alan zayıf hadislerdendir. İçtimai hayat için burada zikri geçen iki mesleğe de ihtiyaç vardır. Bu mesleklerden vazgeçilemez. Resulullah'ın bu meslekleri kötüleyeceği düşünülmemelidir. Bazı şarihler: "Bu iki meslekte, işler zamanında yapılamadığı için, sanatkarlar müşterilerine yalancı duruma düşerler, hadis bu durumu kastetmiş olabilir" manasında yorumda bulunmuştur.

❑ MUHTEKİR KAYBEDER

677-6664 ٢١٥٣- حدثنا نصر بن علي الجهضمي. ثنا أبو أحمد. ثنا إسرائيل عن علي بن سالم ابن ثوبان عن علي بن زيد بن جدعان، عن سعيد بن المسيب عن عمر بن الخطاب؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «الجالب مرزوق والمحتكر ملعون».

في الزوائد: في إسناده على بن زيد بن جدعان، وهو ضعيف.

677. (2153) (6664)- *Hz. Ömer* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Malını satışa arzeden rızka erer, muhtekir (pahalanması için satmayıp bekleten) de lanete uğrar."*

678-6665 ٢١٥٥- حدثنا يحيى بن حكيم. ثنا أبو بكر الحنفي. ثنا الهيثم بن رافع. حدثني أبو يحيى المكي، عن فروخ مولى عثمان بن عفان عن عمر بن الخطاب؛ قال: سمعت رسول الله ﷺ يقول: «من احتكر على المسلمين طعاما ضربه الله بالجذام والإفلاس».

في الزوائد: إسناده صحيح، ورجاله موثقون. أبو يحيى المكي والهيثم بن معبن، قد ذكرهما ابن حبان في الثقات. والهيثم بن رافع، وثقه ابن معين وأبو داود. وأبو بكر الحنفي، واسمه عبد الكبير بن عبد المجيد، احتج به الشيخان. وشيخ ابن ماجة، يحيى بن حكيم، وثقه أبو داود والنسائي وغيرهما.

678. (2155) (6665)- *Hz. Ömer* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ı işittim, buyurdular ki: *"Müslümanlara bir gıda maddesinde ihtikarda bulunanı Allah Teala hazretleri cüzzam ve iflasa mahkum eder."*

❑ PARAYLA KUR'AN ÖĞRETİMİ

679-6666 ٢١٥٨- حدثنا سهل بن أبي سهل. ثنا يحيى بن سعيد عن ثور بن

يزيد ثنا خالد ابن معدان. ثنا عبدالرحمن بن مسلم عن عطية الكلاعي عن أبي بن كعب؛ قال: علّمت رجلا القرآن. فأهدى إلي قوسا. فذكرت ذلك لرسول الله ﷺ. فقال: «إن أخذتها أخذت قوسا من نار» فرددتها.

في الزوائد: إسناده مضطرب، قاله الذهبي في الميزان في ترجمة عبدالرحمن بن سلم. وقال العلاء في المراسيل: عطية بن قيس الكلاعي عن أبيّ بن كعب، مرسل.

679. (2158) (6666)- *Ubey İbnu Ka'b* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bir adama Kur'an öğretmiştim. Bana bir yay hediye etti. Bunu Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a haber verdim: *"Eğer onu alırsan, ateşten bir yay almış olursun"* buyurdular. Ben de geri iade ettim."

AÇIKLAMA:

Yazı öğretme mukabilinde verilen yayın reddi ile ilgili daha meşhur bir rivayette, hadisenin kahramanı *Übey* değil, *Übadetu'bnu's-Samit*'dir. Rivayet esnasında, tashif yapılmış olabileceği gibi, iki ayrı hadisenin cereyanı da mümkündür.

Kur'an öğretimi mukabilinde ücret alınıp alınamayacağı bahsini de yine birinci cildin 442-444. sayfalarında tahlil ettik.

❑ HACCAMIN KAZANCI HELAL Mİ?

680-6667 ٢٠٧٣ - حدّثنا عمرو بن علي أبو حفص الصيرفي. ثنا أبو داود. (ح) وحدّثنا محمد ابن عبادة الواسطي. ثنا يزيد بن هارون. قالا: ثنا ورقاء، عن عبدالأعلى، عن أبي حميد عن علي، قال: احتجم رسول الله ﷺ وأمرني فأعطيت الحجام أجره.

في الزوائد: في إسناده حديث علي، عبدالأعلى بن عامر. قد تركه ابن مهدي والقطان، وضعفه أحمد وابن معين وغيرهما.

680. (2163) (6667)- *Hz. Ali* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* hacamat oldu ve bana emretti, bende hacamat yapan zatın ücretini ödedim."

681-6668 ٢١٦٥ - حدّثنا هشام بن عمار. ثنا يحيى بن حمزة. حدّثني

الأَوْزَاعِيُّ عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ عَبْدِالرَّحْمنِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ عُقْبَةَ بْنِ عَمْرٍو؛ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنْ كَسْبِ الْحَجَّامِ.

في الزوائد: إسناد حديث أبي مسعود صحيح. ورجاله ثقات على شرط البخاري.

681. (2165) (6668)- *Ukbe İbnu Amr* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* hacamat edenin (bu işten) kazancını yasakladı."

AÇIKLAMA:

Hacamat yapanın ücret alması meselesi ihtilaflıdır; bir kısım hadislere göre helal, birkısmına göre değil. Rivayetlerdeki farklılığa göre, alimler de ihtilaf etmiştir. Ancak cumhûra yani ülemanın çoğunluğuna göre bu, ne hür ne köle kimseye haram değildir. Bazı hadislerdeki yasak hükmü, tenzihen kerahete hamledilmiştr. Maksad adi kazançlara değil, daha şerefli, âli kazançlara teşviktir.

❑ ALIŞ-VERİŞTE MUHAYYERLİK

682-6669 ٢١٨٥ – حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ الدِّمَشْقِيُّ. ثنا مَرْوَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثنا عَبْدُالْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ صَالِحٍ الْمَدَنِيِّ، عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّمَا الْبَيْعُ عَنْ تَرَاضٍ».

في الزوائد: إسناده صحيح، ورجاله موثقون. رواه ابن حبان في صحيحه.

682. (2185) (6669)- *Ebu Saidi'l-Hudrî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Satış her iki tarafın rızasıyla olur."*

❑ MEVCUT OLMAYAN ŞEY SATILAMAZ

683-6670 ٢١٨٩ – حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ الْفُضَيْلِ، عَنْ لَيْثٍ عَنْ عَطَاءٍ عَنْ عَتَّابِ بْنِ أَسِيدٍ؛ قَالَ: لَمَّا بَعَثَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِلَى مَكَّةَ، نَهَاهُ عَنْ شِفِّ مَالَمْ يُضْمَنْ.

في الزوائد: في إسناده ليث بن أبي سليم، ضعيف ومدلس. وعطاء هو ابن أبي رباح لم يدرك عتابا.

683. (2189) (6670)- *Attab İbnu Esid* (radıyallahu anh)'ın anlattığına

göre: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* onu Mekke'ye gönderdiği za man kendisini, satın alıp da henüz teslim alınmamış bir malın karındaı men etmiştir."

AÇIKLAMA:

Bu hadiste, kişinin, satın aldığı bir malı, henüz kabzetmezden yan tasarrufu altına almazdan, tam olarak teslim almazdan önce, satıp kâ etmeyi yasaklamış olmaktadır. Malın satılabilmesi için kabzedilmiş ol ması gerekmektedir. Bu, caiz olan selemden ayrı bir satış çeşididir. Sele min ne olduğu geniş olarak açıklandı.

❑ AKİBETİ MEÇHUL SATIŞ YASAK

684-6671 ٢١٩٥ – حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ وَالْعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِالْعَظِيمِ الْعَنْبَرِيُّ. قَالاَ: ثَنَا لأَسْوَدُ بْنُ عَامِرٍ. ثَنَا أَيُّوبُ بْنُ عُتْبَةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ كَثِيرٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنْ بَيْعِ الْغَرَرِ.

في الزوائد: في إسناده أيوب بن عتبة، ضعيف.

684. (2195) (6671)- *İbnu Abbâs* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulul lah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Bey'-i garar'dan (yani tahakkuk edip etme yeceği bilinmeyen akibeti meçhul satıştan) men etti."

AÇIKLAMA:

Garar Arapçada aldatma mânasına gelir. Burada zahiren müşteriy parlak da gelse sonucu belli olmayan satıştır. Şafiî hazretleri bu çeşı satışa denizdeki balığı, havadaki kuşu, efendisinden kaçıp nereye gittiğ bilinmeyen köleyi satmayı örnek verir.

❑ PİYASAYA NARH KONAMAZ

685-667 ٢٢٠١ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ زِيَادٍ. ثَنَا عَبْدُ الأَعْلَى. ثَنَا سَعِيدٌ عَنْ تادَةَ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ؛ قَالَ: غَلاَ السِّعْرُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ. قَالُوا: لَوْ قَوَّمْتَ يَا رَسُولَ اللهِ! قَالَ: «إِنِّي لأَرْجُو أَنْ أُفَارِقَكُمْ وَلاَ يَطْلُبَنِي أَحَدٌ نكُمْ بِمَظْلَمَةٍ ظَلَمْتُهُ».

في الزوائد: في إسناده سعيد بن أبي عروبة، اختلط بأخرة لكن عبدالأعلى الشامي روى عنه قبل الاختلاط. ومحمد بن زياد قال الذهبي: روى له البخاري مقرونا بغيره. وقال ابن حبان: في الثقات وربما أخطأ. وباقي رجال الإسناد ثقات.

685. (2201) (6672)- *Ebu Said* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* zamanında fiyatlar artmıştı. Halk müracaat ederek: "Ey Allah'ın Resulü fiyatları siz düzenleseniz!" dedi. *Aleyhissalâtu vesselâm* şu cevabı verdi: *"Ben sizden kimsenin kendisine yaptığım bir zulmü talep etmez olduğu halde aranızdan ayrılmayı diliyorum."*

AÇIKLAMA:

Böylece *Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)*, piyasada fiyatlara müdahaleyi "zulüm yapmak" olarak tavsif etmiş bulunmaktadır. Piyasa, fiyatları kendi kendine ayarlamalıdır. Fiyat tesbiti meselesi daha önce geçti.

❑ ALIŞVERİŞTE MÜSAMAHA

686-6673 ٢٢٠٢ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبَانَ الْبَلْخِيُّ أَبُو بَكْرٍ. ثَنَا أَسْمَاعِيلُ بْنُ عُلَيَّةَ، عَنْ يونس بْنِ عُبَيْدٍ عَنْ عَطَاءِ بْنِ فَرُّوخَ؛ قَالَ: قَالَ عُثْمَانُ بْنِ عَفَّانَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «أَدْخَلَ اللهُ الْجَنَّةَ رَجُلاً كَانَ سَهْلاً، بَائِعاً وَمُشْتَرِياً».

في الزوائد: رجال إسناده ثقات، إلا أنه منقطع. لأن عطاء بن فرّوخ لم يلق عثمان بن عفان. قاله على بن المديني في العلل.

686. (2202) (6673)- *Osman İbnu Affan* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Gerek satıcı ve gerekse alıcı iken kolaylık gösteren kimseyi Allah cennete koydu."*

AÇIKLAMA:

Hadis, hayatında birkaç kere değil, daima kolaylık ve anlayışı prensip edinen kimseyi kastetmektedir. Alıcı olarak kolaylık, malın ayıbını gizlememek, doğruyu söylemek, borçlusuna mühlet tanımak, talebini nezaketle yapmaktır.

❑ PAZARLIK

687-6674 ٢٢٠٤ - حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدِ بْنِ كَاسِبٍ. ثَنَا يَعْلَى بْنُ شَبِيبٍ،

عن عبدالله بن عثمان ابن خثيم، عن قيلة أم بني أنمار؛ قالت: أتيت رسول الله ﷺ في بعض عمره عند المروة. فقلت: يا رسول الله! إني امرأة أبيع وأشتري. فإذا أردت أن أبتاع الشيء سمت به أقل مما أريد. ثم زدت ثم زدت حتى أبلغ الذي أريد. وإذا أردت أن أبيع الشيء سمت به أكثر من الذي أريد. ثم وضعت حتى أبلغ الذي أريد. فقال رسول الله ﷺ «لا تفعلي يا قيلة! إذا أردت أن تبتاعي شيئا فاستامي به الذي تريدين. أعطيت أو منعت». فقال «إذا أردت أن تبيعي شيئا فاستامي به الذي تريدين. أعطيت أو منعت».

في الزوائد: في إسناده انقطاع. قال المزي في الأطراف: ابن خثيم عن قيلة، فيه نظر. وقال الذهبي في الكاشف: قيلة أم رومان. روى عنها عبدالله بن عثمان بن خثيم مرسلا.

687. (2204) (6674)- Kayle Ümmü Beni Emmar (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yaptığı umrelerden birinde kendisine Merve'de yaklaştım ve: "Ey Allah'ın Resulü! Ben alıp satan bir kadınım. Bir şeyi satın almak istediğim zaman arzuladığımdan daha düşük bir fiyat teklif ediyorum. Sonra yavaş yavaş artırarak arzuladığım fiyata geliyorum. Bir şeyi satacağım zaman da, önce, almayı arzuladığım fiyattan daha yüksek bir fiyat teklif ediyor, sonra yavaş yavaş inerek arzuladığım fiyata geliyorum, (böyle yapmama ne dersin?)" dedim. Şu cevabı verdi: *"Ey Kayle, böyle yapma. Bir şey satın almak istedin mi düşündüğün fiyatı söyle, sana verilsin veya verilmesin."*

Aleyhissalâtu vesselâm sonra şunu söylediler: "Bir malı satmak istediğin zamanda versen de vermesen de (yüksek fiyat değil) satmak istediğin fiyatı söyle."

AÇIKLAMA:

1- Hadis, kadınların ticaret yapabileceğine delildir. Alimler kadının mütesettire ve fitneye sebep olmayacak yaşta olması şartını zikrederler.

2- Ticaret sırasında aldatıcı fiyat teklifi yapılmamalıdır. Bu durum alış-verişte güven ve itimadı sarsar, gerçek fiyat söylenmelidir.

688-667: ٢٢٠٦ - حدثنا علي بن محمد، وسهل بن أبي سهل. قالا: ثنا عبيدالله بن موسى. أنبأنا الربيع بن حبيب، عن نوفل بن عبدالملك عن أبيه عن علي؛

قَالَ: نَهَىٰ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ عَنِ السَّوْمِ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ. وَعَنْ ذَبْحِ ذَوَاتِ الدَّرِّ.

في الزوائد: في إسناده نوفل بن عبدالملك والربيع بن حبيب.

688. (2206) (6675)- *Hz. Ali* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* güneş doğmazdan önce alış-veriş pazarlığı yapmaktan ve süt vermekte olan hayvanları kesmekten menetti."

AÇIKLAMA:

Fecirden güneş doğuncaya kadarki zaman ibadet, zikir ve dua zamanıdır, dünyevi işler için heder edilmemelidir. Resulullah bu sebeple o zamanda alım-satımla meşguliyeti yasaklamıştır. Sütü sağılan hayvanın kesilme yasağı da açıktır: Süt gibi beslenme değeri fazla olan bir gelir, kesilmiş olacaktır. Ancak bu bir haram ifade etmez. Hiçbir alim de buna hükmetmemiştir. Ciddi bir ihtiyaç halinde kesilebilir.

❑ AŞILANMIŞ HURMA MALI OLAN KÖLE SATILMIŞSA

689-6676 ٢٢١٣ – حَدَّثَنَا عَبْدُ رَبِّهِ بْنُ خَالِدٍ النُّمَيْرِيُّ أَبُو الْمُغَلِّسِ. ثَنَا الْفُضَيْلُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ مُوسَىٰ بْنِ عُقْبَةَ. حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ يَحْيَىٰ بْنِ الْوَلِيدِ عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ؛ قَالَ: قَضَىٰ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ بِثَمَرِ النَّخْلِ لِمَنْ أَبَّرَهَا. إِلاَّ أَنْ يَشْتَرِطَ الْمُبْتَاعُ. وَأَنَّ مَالَ الْمَمْلُوكِ لِمَنْ بَاعَهُ، إِلاَّ أَنْ يَشْتَرِطَ الْمُبْتَاعُ.

في الزوائد: في إسناده إسحق بن يحيى بن الوليد. وأيضا لم يدرك عبادة بن الصامت. قاله البخاري وغيره.

689. (2213) (6676)- *Ubade İbnu's-Samit* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, müşteri (kendisine ait olmasını) şart koşmamış ise, (satılan) hurma ağaçlarının (başında bulunan) meyvesinin, ağaçları aşılayanın hakkı olduğuna ve keza, müşteri, (kölenin malının kendisine ait olmasını) şart kılmadığı takdirde, kölenin malının satıcıya ait olduğuna hükmetti."

❑ TERAZİYİ AĞIR TUTUN

690-6677 ٢٢٢٢ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ. ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ مُحَارِبِ بْنِ دِثَارٍ. عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِاللّٰهِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «إِذَا وَزَنْتُمْ فَأَرْجِحُوا».

في الزوائد: إسناده صحيح، على شرط البخاري.

690. (2222) (6677)- *Hz. Cabir İbnu Abdillah* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Tarttığınız zaman tartınızı ağır yapın."*

691-6678 ٢٢٢٣- حَدَّثَنَا عَبْدُالرَّحْمنِ بْنُ بِشْرِ بْنِ الْحَكَمِ، وَمُحَمَّدُ بْنُ عَقِيلِ بْنِ خُوَيْلِـــد. قَالاَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ وَاقِدٍ. حَدَّثَنِي أَبِي. حَدَّثَنِي يَزِيدُ النَّحْوِيُّ؛ أَنَّ عِكْرِمَةَ حَدَّثَهُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: لَمَّا قَدِمَ النَّبِيُّ ﷺ الْمَدِينَةَ كَانُوا مِنْ أَخْبَثِ النَّـاسِ كَيْلاً. فَأَنْزَلَ اللهُ سُبْحَانَهُ (وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ) فَأَحْسَنُوا الْكَيْلَ بَعْدَ ذَلِكَ.

في الزوائد: إسناده حسن. لأن محمد بن عقيل وعليّ بن الحسين مختلف فيهما. وباقي رجال الإسناد ثقات.

691. (2223) (6678)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, Medine'ye geldiği vakit, halk ölçü-tartı işinde insanların en kötüsü idi. Bunun üzerine Allah Teala hazretleri وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ *"Ölçü ve tartıda hile yapanların vay haline"* diye başlayan sureyi indirdi. Bundan sonra ölçü ve tartıyı güzel yaptılar.

❑ ALDATMA HARAMDIR

692-6679 ٢٢٢٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِـــي شَيْبَةَ. ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ. ثَنَا يُونُسُ بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي دَاوُدَ عَنْ أَبِي الْحَمْرَاءِ؛ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ مَرَّ بِجَنَبَاتِ رَجُلٍ عِنْدَهُ طَعَامٌ فِي وِعَاءٍ. فَأَدْخَلَ يَدَهُ فِيـــهِ. فَقَالَ: «لَعَلَّكَ غَشَشْتَ. مَنْ غَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا».

في الزوائد: في سنده أبو داود. وهو نُفيع بن الحارث الأعمى، أحد الضعفاء المتروكين. وقال ابن عمر: أبو الحمراء اتفقوا على ضعفه، وكذّبه بعضهم. وأجمعوا على ترك الرواية عنه. ونسبه ابن معين إلى الوضع. نعم، للمتن شاهد تقدم.

692. (2225) (6679)- *Ebu'l-Hamra* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ı, yanında bir kap içinde bir miktar zahire satan bir adamın yakınlarından geçtiğini gördüm. Mübarek elini kabır içine sokup (kontrol ettikten sonra) adama: *"Sen hile yapmışa benziyorsun. Bize hile yapan bizden değildir"* buyurdu.

❑ KABZEDİLMEYEN YİYECEK SATILAMAZ

693-6680 ٢٢٢٨- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا وَكِيعٌ عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ؛ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنْ بَيْعِ الطَّعَامِ حَتَّى يَجْرِيَ فِيهِ الصَّاعَانِ. صَاعُ الْبَائِعِ وَصَاعُ الْمُشْتَرِي.

في الزوائد: في إسناده محمد بن عبدالرحمن بن أبي ليلى، أبو عبدالرحمن الأنصارى، وهو ضعيف.

693. (2228) (6680)- *Hz. Cabir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, biri satıcının biri de alıcının ölçekleri olmak üzere iki ölçekten geçmedikçe bir zahireyi satmayı yasakladı."

AÇIKLAMA:

Hadis, götürü pazarlık usulü üzere değil de, ölçek usulü ile alım-satımları tanzim etmektedir. Yani, bir ölçekle belli bir miktar satın alındığı takdirde, bu teslim işi ölçülerek yapılmalıdır. Bu suretle teslim alınmadıkça, o mal tekrar satılamaz. Bu suretle ölçülerek satın alınan mal, satılmak istense, tekrar ölçerek satılmalıdır, eski ölçümüne itibar edilmemelidir. Ama, satın alan götürü ile satarsa ölçmeye gerek yoktur. Buna rağmen: "Ölçü ile satın alınan, götürü satılamaz" diyen alim de olmuştur. Bu görüş zayıftır.

❑ YİYECEKLERİN TARTILMASI BEREKET GETİRİR

694-6681 ٢٢٣١- حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِالرَّحْمَنِ الْيَحْصَبِيُّ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ بُسْرٍ الْمَازِنِيِّ؛ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «كِيلُوا طَعَامَكُمْ يُبَارَكْ لَكُمْ فِيهِ».

694. (2231) (6681)- *Abdullah İbnu Büsr el-Mâzinî* ve *Ebu Eyyub* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın: "Zahirenizi ölçünüz ki, sizin için bereketlensin" buyurdular."

❑ ÇARŞILAR

695-6682 ٢٢٣٣- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْحِزَامِيُّ. ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعِيدٍ. حَدَّثَنِي صَفْوَانُ بْنُ سُلَيْمٍ. حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ وَعَلِيٌّ. أَنْبَأَنَا الْحَسَنُ بْنُ أَبِي

لْحسنِ الْبَرَّادُ؛ أنَّ الزُّبير بن الْمنْذِرِ ابن أَبي أُسيدِ السَّاعديِّ، حدَّثهما أنَّ أباهُ لْمنْذر حدَّثَهُ عن أبي أُسيدٍ؛ أنَّ أبا أُسيدٍ حدَّثه؛ أنَّ رسولَ الله ﷺ ذَهَبَ إلى سُوقِ النَّبيطِ. فنظرَ إليه، فقالَ: «ليْس هذا لكُم بسُوقٍ» ثُمَّ ذَهَبَ إلى سُوقٍ. فنظرَ إليه فقالَ: «ليْس هذا لكُمْ بسُوقٍ» ثُمَّ رجعَ إلى هذا السُّوقِ فطَافَ فيه ثُمَّ قالَ: «هذا سُوقُكُم. فلا ينتقصنَّ ولا يضربنَّ عليهِ خَرَاجٌ».

في الزوائد: رواة إسناده ضعاف. وهم إسحق بن إبراهيم، ومحمد بن عليّ وشيخهما الزبير بن المنذر بن أبي أسيد الساعدي.

695. (2233) (6682)- *Ebu Üseyd es-Sa'idi* (radıyallahu anh) anlatıyor "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Nebit çarşısına gidip ona baktılar ve: *"Burası size münasib bir çarşı değildir"* buyurdular. Sonra bir başka çarşıya gidip baktılar. Yine: *"Burası da size uygun bir çarşı değil"* buyurdular. Sonra şu çarşıya döndü, içini dolaşıp (tedkik buyurdular) ve: *"İşte sizin çarşınız burasıdır! Sakın burası daraltılmasın ve burada (satış ve alış) yapanlardan vergi alınmasın"* buyurdular."

696-6683 ٢٢٣٤– حدَّثنا إبراهيمُ بن الْمستمِرِّ العروقيُّ. ثنا أبي. ثنا عبيس بن ميمونٍ. ثنا عونٌ العقيليُّ، عن أبي عثمانَ النَّهديِّ عن سلمانَ؛ قالَ: سمعتُ رسولَ الله ﷺ يقولُ: «من غدا إلى صلاةِ الصُّبحِ، غدا برايةِ الإيمانِ. ومن غدا إلى السُّوقِ، غدا برايةِ إبليسَ».

في الزوائد: في إسناده عيسى بن ميمون، متفق على تضعيفه.

696. (2234) (6683)- *Selman* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*: *"Kim sabah namazına giderse, iman bayrağıyla gitmiş olur. Kim de çarşıya giderse o da iblis bayrağıyla gitmiş olur"* buyurdular.

❑ ERKENDE BEREKET

697-6684 ٢٢٣٧– حدَّثنا أبو مروانَ محمَّدُ بن عثمانَ العثمانيُّ. ثنا محمَّدُ بن ميمونٍ الْمدنيُّ عن عبدِالرَّحمنِ بن أبي الزِّنادِ، عن أبيهِ عن الأعرجِ عن أبي هريرةَ؛

قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ: «اللَّهُمَّ بَارِكْ لِأُمَّتِي فِي بُكُورِهَا يَوْمَ الْخَمِيسِ».

في الزوائد: عبدالرحمن، فمن دونه ضعيف.

697. (2237) (6684)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm): "Allahım, ümmetim için perşembe gününü ilk vaktin(de yapılan iş)i mübarek kıl"* diye dua ettiler.

698-6685 ٢٢٣٨- حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدِ بْنِ كَاسِبٍ. ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ عَبْدِالرَّحْمنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ الْجُدْعَانِيِّ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «أَللَّهُمَّ بَارِكْ لِأُمَّتِي فِي بُكُورِهَا».

في الزوائد: إسناده ضعيف لضعف عبدالرحمن.

698. (2238) (6685)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* şöyle dua buyurdular: "Allahım, ümmetime, günün ilk vakitlerin(de yaptıkları iş)i bereketlendir."

AÇIKLAMA:

Resulullah, bir devlet reisi olması haysiyyetiyle içtimâî hayatı ilgilendiren her şeyle alakadar olmuş, şekil ve yön vermiştir. Bu cümleden olarak, yukarıdaki hadislerde çarşı-pazarla da meşgul olduğunu görmekteyiz. Belazuri ve Şemhudi'de gelen bir kısım rivayetler, Medine'de pazar yeri olmadığını, böyle bir yer te'sis etmeyi düşününce, önce Benû Kaynuka çarşısına gelip tedkik ettiğini, sonra Medine'deki hal-i hazır çarşının yerine gelerek, oraya ayağı ile vurup: *"Burası sizin pazar yeriniz. Burası daraltılamaz, buradaki alış-verişinizden dolayı sizden vergi alınmayacaktır da"* dediğini gösterir. O zamana kadar ihtiyaçlar hep Benu Kaynuka çarşısından giderilmekteydi. Medine çarşısı kurulduktan sonra Resulullah sık sık buraya uğrayıp teftişte bulunmuştur. Bir defasında buğday yığınına elini daldırmış, içerisini rutubetli bulunca "bizi aldatan bizden değildir" diyerek satıcıyı paylamıştır. Bir başka teftişte, hurma satıcılarından birinin çadır kurduğunu görmüş ve derhal kaldırtmıştır.

Çarşıya Raşid halifeler de gerekli ilgiyi göstermişler, teftişlerini eksik etmemişlerdir. Mesela *Hz. Ömer,* gayr-ı nizamî olarak yaptırılan bir binayı yıktırmış, gelişigüzel bırakılmış bir demirci körüğünü, parçalayıncaya kadar tekmelemiştir. Hatta *Şifa Bintu Abdillah* isminde okuma-yazma bilen bir kadını, çarşıya muhtesibe tayin etmiştir.

Müteakip hadisler, çarşı-pazarın erken açılmasına teşvik buyurmaktadır.

❑ SÜTÜ MEMEDE BIRAKILAN HAYVANIN SATIŞI

699-6686 ٢٢٤٠ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بنِ عَبْدِالْمَلِكِ بنِ أَبِي الشَّوَارِبِ. ثنا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ. ثَنَا صَدَقَةُ بْنُ سَعِيدٍ الْحَنَفِيُّ. ثَنَا جُمَيعُ بنُ عُمَيْرٍ التَّيْمِيُّ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بنُ عُمَرَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ! مَنْ بَاعَ مُحَفَّلَةً فَهُوَ بِالْخِيَارِ ثَلاثَةَ أَيَّامٍ. فَإِنْ رَدَّهَا رَدَّ مَعَهَا مِثْلَي لَبَنِهَا (أَوْ قَالَ) مِثْلَ لَبَنِهَا قَمْحاً».

قَدْ أخرجه أبو داود. وقال في الفتح: وفي إسناده ضعف. قال وقد قال ابن قدامة: إنه متروك الظاهر بالاتفاق.

699. (2240) (6686)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ey insanlar! Muhaffele, yani müşteriyi aldatmak için sütü sağılmayıp memesinde kalan bir hayvanı satın alan kimse üç gün muhayyerdir. (Hayvanı bu esnada geri verebilir). Eğer geri verecek olursa, hayvanla birlikte, sağdığı sütün iki mislini* -veya *sağılan sütünün (kıymetinin) bir mislini buğday olarak* demişti- *geri versin."*

700-6687 ٢٢٤١ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بنِ إِسْمَاعِيلَ ثنا وَكِيعٌ. ثَنَا الْمَسْعُودِيُّ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي الضُّحَى عَنْ مَسْرُوقٍ عَنْ عَبْدِاللهِ بنِ مَسْعُودٍ؛ أَنَّهُ قَالَ: أَشْهَدُ عَلَى الصَّادِقِ الْمَصْدُوقِ أَبِي الْقَاسِمِ ﷺ أَنَّهُ حَدَّثَنَا، قَالَ: «بَيْعُ الْمُحَفَّلاتِ خِلابَةٌ. وَلاَ تَحِلُّ الْخِلاَبَةُ لِمُسْلِمٍ».

في الزوائد: في إسناده جابر الجعفيّ، وهو متهم.

700. (2241) (6687)- *Abdullah İbnu Mes'ud* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Doğru söyleyen ve doğruluğu (mucizelerle) tasdik edilen Ebu'l Kasım *(aleyhissalâtu vesselâm)* üzerine şehadet ederim ki, O bize şöyle buyurdular: *"Muhalleb (sütü memede hapsedilmiş) hayvanları satmak aldatmacadır ve aldatma işi hiçbir mü'mine helal olmaz."*

❑ KÖLENİN MUHAYYERLİĞİ

701-6688 ٢٢٤٤ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بنُ عَبْدِاللهِ بنِ نُمَيْرٍ. ثَنَا عَبْدَةُ بنُ سُلَيْمَانَ عَنْ سَعِيدٍ عَنْ قَتَادَةَ عَنِ الْحَسَنِ إِنْ شَاءَ اللهُ عَنْ سَمُرَةَ بنِ جُنْدُبٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «عُهْدَةُ الرَّقِيقِ ثَلاثَةُ أَيَّامٍ».

في الزوائد: في إسناد حديث سمرة، رجال إسناده ثقات. إلا أن سعيد بن أبي عروبة اختلط بأخرة. وعبدة بن سليمان روى عنه قبل. وسماع الحسن من سمرة فيه مقال.

701. (2244) (6688)- *Semüre İbnu Cündüb* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"(Satılan) kölenin uhdesi (yani alıcısının muhayyerliği veya satıcısının zimmetinde olduğu müddet) üç gündür."*

❑ MALIN KUSURU SÖYLENİR

702-6689 ٢٢٤٧- حَدَّثَنَا عَبْدُالوَهَّابِ بْنُ الضَّحَّاكِ. ثَنَا بَقِيَّةُ بْنُ الْوَلِيدِ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ يَحْيَى، عَنْ مَكْحُولٍ وَسُلَيْمَانَ بْنِ مُوسَى، عَنْ وَاثِلَةَ بْنِ الأَسْقَعِ؛ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ بَاعَ عَيْبًا لَمْ يُبَيِّنْهُ لَمْ يَزَلْ فِي مَقْتِ اللهِ وَلَمْ تَزَلِ الْمَلَائِكَةُ تَلْعَنُهُ».

في الزوائد: في إسناده بقية بن الوليد وهو مدلس وشيخه ضعيف.

702. (2247) (6689)- *Vasile İbnu'l-Eska* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim bir şeyi ayıbını açıklamadan satarsa daima Allah'ın gadabına ve meleklerin lanetine maruz kalır."*

❑ ESİR AİLE EFRADI BİRBİRİNDEN AYRILMAZ

703-6690 ٢٢٤٨- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ. قَالَا: ثَنَا وَكِيعٌ. ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ جَابِرٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عَبْدِالرَّحْمنِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ مَسْعُودٍ؛ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا أُتِيَ بِالسَّبْيِ أَعْطَى أَهْلَ الْبَيْتِ جَمِيعًا. كَرَاهِيَةَ أَنْ يُفَرِّقَ بَيْنَهُمْ.

في الزوائد: في إسناده جابر الجعفي.

703. (2248) (6690)- *Abdullah İbnu Mes'ud* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a esirler getirildiği zaman, aile efradını birbirinden ayırmak istemediği için hepsini bir kişiye verirdi."

AÇIKLAMA:

Hidane ile ilgili bahiste geçtiği üzere, *Resulullah* anne şefkati ve çocukların terbiyesi gibi mülahazalarla, çocuğu anneden hatta kardeşi kardeşten, satış vs. sebeplerle ayırmayı yasaklamıştır.

❑ SAYICA FAZLA HAYVANIN PEŞİN MÜBADELESİ

704-6691 ٢٢٧٢- حَدَّثَنَا نصر بن عَلِيٍّ الْجهضمي. ثَنَا الحسين بن عروة. ح وحدثنا أبو عمر حفص ابن عمر. ثنا عبدالرحمن بن مهدي. قالا: ثنا حماد بن سلمة عن ثابت، عن أنس؛ أنَّ النبي ﷺ اشترى صفية بسبعة أرؤس. قال عبدالرحمن: من دحية الكلبي.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله موثقون.

704. (2272) (6691)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlattığına göre: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, mü'minlerin annesi Safiyye (radıyallahu anhâ)'yı yedi baş (cariye-köle) ile satın aldı."

❑ FAİZ

705-6692 ٢٢٧٣- حَدَّثَنَا أبو بكر بن أبي شيبة. ثنا الحسن بن موسى عن حماد بن سلمة عن علي بن زيد عن أبي الصلت عن أبي هريرة؛ قال رسول الله ﷺ: «أتيت ليلة أسري بي على قوم بطونهم كالبيوت فيها الحيات ترى من خارج بطونهم. فقلت: من هؤلاء يا جبرائيل؟ قال: هؤلاء أكلة الربا».

في الزوائد: في إسناده علي بن زيد بن جدعان ضعيف.

705. (2273) (6692)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Mirac gecesi, bir kavme uğradım ki, karınları evler gibi iri idi. Bu karınların içi yılanlarla dolu idi ve yılanlar dışardan gözüküyorlardı. Ben: "Ey Cibril bunlar kimlerdir?" diye sordum. "Bunlar faiz yiyenler!"* dedi.

706-6693 ٢٢٧٤- حَدَّثَنَا عبدالله بن سعيد. ثنا عبدالله بن إدريس عن أبي معشر عن سعيد المقبري عن أبي هريرة؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «الربا سبعون حوبا. أيسرها أن ينكح الرجل أمه».

في الزوائد: في إسناده نجيح بن عبدالرحمن، أبو معشر. متفق على تضعيفه.

706. (2274) (6693)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Re-

sulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Faiz yetmiş çeşit günaha sebeptir. En hafifi kişinin anasıyla zina yapması gibidir."*

707-6694 ٢٢٧٥- حدّثنا عمرو بن علي الصيرفي، أبو حفص. ثنا ابن أبي عدي عن شعبة عن زبيد عن إبراهيم عن مسروق عن عبدالله عن النبي ﷺ قال: «الربا ثلاثة وسبعون باباً».

في الزوائد: إسناده صحيح. وابن أبي عدي اسمه محمد بن إبراهيم. وهو ثقة. وقد انفرد برواية هذا الحديث عن شعبة.

707. (2275) (6694)- *Abdullah (İbnu Mes'ud)* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Faiz yetmişüç kapı (çeşit)dir."

708-6695 ٢٢٧٦- حدّثنا نصر بن علي الجهضمي. ثنا خالد بن الحارث. ثنا سعيد عن قتادة عن سعيد بن المسيب عن عمر بن الخطاب؛ قال: ان آخر ما نزلت آية الربا. وإن رسول الله قبض ولم يفسرها لنا. فدعوا الربا والريبة.

إسناده صحيح. ورجاله موثقون. إلا أن سعيداً. وهو ابن عروبة اختلط بأخرة كذا في الزوائد.

708. (2276) (6695)- *Hz. Ömer* (radıyallahu anh) anlatıyor: "En son inen ayet, faizle ilgili olan ayettir. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* onu bize açıklamadan vefat etti. Öyleyse faizi de faiz şüphesi olan muameleyi de bırakın."

709-6696 ٢٢٧٩- حدّثنا العباس بن جعفر. ثنا عمرو بن عون. ثنا يحيى بن أبي زائد عن إسرائيل عن ركين بن الربيع بن عميلة عن أبيه عن ابن مسعود عن النبي ﷺ قال: «ما أحد أكثر من الربا إلا كان عاقبة أمره إلى قلة».

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله موثقون. لأن العباس بن جعفر وثقه ابن أبي حاتم وابن المديني وذكره ابن حبان في الثقات. وباقي رجال الإسناد على شرط مسلم. وفي الفتح: إسناده حسن.

709. (2279) (6696)- *İbnu Mes'ud* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Faizle malını artırmaya çalışan hiç kimse yoktur ki, işinin akibeti malının azalmasına müncer olmasın!"*

❑ VERESİYEDE BELLİ MİKTAR BELLİ MÜDDET ŞART

710-6697 ٢٢٨١ - حَدَّثنا يعقوبُ بنُ حُميدِ بنِ كاسبٍ. ثنا الوليدُ بنُ مسلمٍ عن محمدِ بنِ حمزةَ ابنِ يوسفَ بنِ عبدِالله بنِ سلامٍ عن أبيهِ عن جدِّهِ عبدِالله بنِ سلامٍ؛ قال: جاءَ رجلٌ إلى النبيِّ ﷺ فقال: إنَّ بني فلانٍ أسلموا (لقومٍ من اليهودِ) وإنهم قد جاعوا. فأخافُ أن يرتدُّوا. فقال النبيُّ ﷺ: «من عندَه؟» فقال رجلٌ من اليهودِ: عندي كذا وكذا (لشيءٍ قد سمَّاه) أُراه قال ثلاثمائة دينارٍ بسعرِ كذا وكذا من حائطِ بني فلانٍ. فقال رسولُ الله ﷺ: «بسعرِ كذا وكذا إلى أجلِ كذا وكذا، وليسَ من حائطِ بني فلانٍ».

في الزوائد: في إسناده الوليد بن مسلم. وهو مدلّس.

710. (2281) (6697)- *Abdullah İbnu Selam* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a bir adam gelip: "Yahudilerden bir aileyi kastederek "Falanın oğulları müslüman oldular. Ancak pek acıktılar, tekrar İslam'dan dönmelerinden korkuyorum" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Kimin yanında bir şeyler var?"* diye sordu. Yahudilerden biri: "Benim yanımda şu şu kadar nakit var, -zannedersem üçyüz dinar demişti- Falan ailenin bahçesinden (alınacak meyve için) şu fiyatla selem akdini yaparım" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm da: *"Şu kadar vade ile şu fiyata" olur, "falan ailenin bahçesinden (elde edilecek meyve) kaydı olmaz"* buyurdu."

AÇIKLAMA:

Bu hadiste selem akdi mevzubahistir. Bu akitte peşin verilen para mukabilinde satın alınacak malın miktarı, evsafı ve vadesi belirlenir. Hadis, meyvenin *"falan bahçeden olma"* şartını reddetmektedir. Çünkü, o bahçeden mahsul kalkmayabilir. Başka bahçenin malı da olsa caizdir. Yeterki belirlenen vasfı taşısın.

❑ ORTAKLIK VE MUDARABE

711-6698 ٢٢٨٩ - حَدَّثنا الحسنُ بنُ عليٍّ الخلّالُ. ثنا بشرُ بنُ ثابتٍ البزّارُ. ثنا نصرُ بنُ القاسمِ عن عبدِالرحمنِ (عبدِالرحيمِ) بنِ داودَ عن صالحِ بنِ صهيبٍ عن

أبيه؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «ثلاث فيهن البركة. البيع إلى أجل، والمقارضة، وأخلاط البر بالشعير، للبيت، لا للبيع».

في الزوائد: في إسناده صالح بن صهيب، مجهول. وعبدالرحيم بن داود قال العقيلي: حديثه غير محفوظ. اهـ قال السندي: ونصر بن قاسم قال البخاري: حديثه مجهول.

711. (2289) (6698)- *Salih İbnu Süheyb*, babası *Süheyb (İbnu Sinan)*'dan naklediyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Üç şey vardır ki onlarda bereket vardır: "Belli bir vade ile olan satış, Mukaraza (denilen ortaklık çeşidi), satmak için değil, ev için buğday-arpa karışımı."*

❑ EVLADIN MALINDA BABANIN HAKKI

712-6699 ٢٢٩١ - حدثنا هشام بن عمار. ثنا عيسى بن يونس. ثنا يوسف بن إسحاق عن محمد ابن المنكدر، عن جابر بن عبدالله؛ أن رجلاً قال: يا رسول الله! إن لي مالاً وولداً. وإن أبي يريد أن يجتاح مالي. فقال: «أنت ومالك لأبيك».

في الزوائد: إسناده صحيح. ورجاله ثقات على شرط البخاري.

712. (2291) (6699)- *Hz. Câbir İbnu Abdillah* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Bir adam: "Ey Allah'ın Resulü! Benim mal ve çocuğum var. Babam da malımı kökünden kurutmak, tüketmek ister" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Sen de malın da babana aitsiniz"* buyurdular."

AÇIKLAMA:

Bu hadis, babaya, çocuğun malında tasarruf yetkisi sağlamaktadır. Bilhassa fakir ve muhtaç durumda olan baba ve ananın, nafakası zengin olan oğlan üzerinde olduğu hususunda ülema icma etmiştir. *Şafiî*'ye göre, baba fakir ve çalışamaz durumda olursa, nafakasını vermek evlada vacib olur. Babanın kendi malı varsa veya vücutça çalışabilir halde ise evlada nafakası vacib olmaz. Diğer fakihler böyle bir kayıt zikretmeden *"Ebeveynin nafakası evladın üzerinde vaciptir"* demiştir.

❑ RASTLANAN SÜRÜ VE BAHÇEDEN İSTİFADE

713-6700 ٢٣٠٠ - حدثنا بن يحيى. ثنا يزيد بن هارون. أنبأنا الجريري عن أبي نضرة عن أبي سعيد عن النبي ﷺ قال: «إذا أتيت على راع فناده ثلاث مرار.

فَإِنْ أَجَابَكَ، وَإِلاَّ فَاشْرَبْ فِي غَيْرِ أَنْ تُفْسِدَ. وَإِذَا أَتَيْتَ عَلَى حَائِطِ بُسْتَانٍ، فَنَادِ صَاحِبَ الْبُسْتَانِ ثَلاَثَ مَرَّاتٍ. فَإِنْ أَجَابَكَ، وَإِلاَّ فَكُلْ فِي أَنْ لاَ تُفْسِدَ».

في الفتح: هذا الحديث أخرجه الطحاويّ وصححه ابن حبان والحاكم.

وفي الزوائد: في إسناده الجريري واسمه سعد بن إياس. وقد اختلط بأخرة. ويزيد بن هارون روى عنه بعد الاختلاط: لكن أخرج مسلم له في صحيحه من طريق يزيد بن هارون عن الجريري.

713. (2300) (6700)- Ebu Said (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Bir çobanın (sürüsünün) yanına geldiğin vakit, ona üç kere nida et! (Çoban) cevap verirse ne ala, vermezse, fesada sebep olmadan (südü sağıp götürmeden) sütünden iç. Bir bahçenin duvarına geldin mi, bahçe sahibini üç kere çağır. Cevap verirse ne ala, (kendinden isteyerek ihtiyacını gör), aksi takdirde fesada sebep olmadan yiyebilirsin."*

AÇIKLAMA:

Çobanı görülemeyen sürüden süt sağmak, sahibi görülemeyen bahçeden meyve yemek mutlak olarak herkese mi, yoksa açlık sebebiyle hayati tehlikeye maruz kalan kimseye mi caiz olduğunda ihtilaf edilmiştir. Bir kısım ülema "herkese" derken, birkısmı "zaruret halinde olana" demiştir ve çoğunluk bu sonuncu görüştedir. Böyle bir kişi, parası varsa aldığının bedelini ödemelidir. *Ebu Hanife, Malik* ve *Şafiî,* cumhur gibi hükmetmiştir. *Ahmed İbnu Hanbel:* "Bağ-bahçenin etrafı duvarla çevrili değilse, bundaki yaş meyveyi zaruret olmadanda yiyebilir." Bazıları da ruhsatı "yolculara mahsus" diye kayıtlamıştır. Bazıları "Bu davranış, halkının adeti böyle olan yerlere mahsustur" demiş, bazıları da "Sahibinin razı olacağı bilinirse caizdir" demiştir. Tahavîye göre, "Bu tatbikat misafir etmenin vacip olduğu devre hastır, vaciblik hükmü neshedilince bu ruhsat da neshedilmiştir" demiştir.

714-6701 ٢٣٠٣- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ بِشْرِ بْنِ مَنْصُورٍ. ثَنَا عُمَرُ بْنُ عَلِيٍّ عَنْ حَجَّاجٍ عَنْ سَلِيطِ ابْنِ عَبْدِاللهِ الطُّهَوِيِّ، عَنْ ذُهَيْلِ بْنِ عَوْفِ بْنِ شَمَّاخٍ الطُّهَوِيِّ. ثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فِي سَفَرٍ، إِذْ رَأَيْنَا إِبِلاً مَصْرُورَةً بِعِضَاهِ الشَّجَرِ. فَثُبْنَا إِلَيْهَا. فَنَادَانَا رَسُولُ اللهِ ﷺ. فَرَجَعْنَا إِلَيْهِ. فَقَالَ «إِنَّ هَذِهِ الإِبِلَ لأَهْلِ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ. هُوَ قُوتُهُمْ وَيُمْنُهُمْ بَعْدَ اللهِ. أَيَسُرُّكُمْ لَوْ رَجَعْتُمْ إِلَى

مَزَاوِدِكُمْ فَوَجَدْتُمْ مَا فِيهَا قَدْ ذُهِبَ بِهِ؟ أَتَرَوْنَ ذَلِكَ عَدْلاً؟» قَالُوا: لاَ. قَالَ: «فَإِنَّ هَذَا كَذَلِكَ» قُلْنَا: أَفَرَأَيْتَ إِنِ احْتَجْنَا إِلَى الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ؟ فَقَالَ «كُلْ وَلاَ تَحْمِلْ. وَاشْرَبْ وَلاَ تَحْمِلْ».

في الزوائد: في إسناده سليط بن عبدالله. قال فيه البخاري: إسناده ليس بالقائم.

قال السنديّ: قلت والحجاج هو ابن أرطاة كان يدلّس وقد رواه بالعنعنة.

714. (2303) (6701)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bir sefer sırasında biz Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'la birlikte idik. Derken, memeleri ida denilen bir bitki ile bağlanmış bir deve sürüsüne rastladık. (Sütten istifade için) sürüye yaklaştık. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bizi çağırdı, hemen yanına gittik. *"Bu develer müslüman bir aileye ait, bu onların zaruri gıdalarıdır ve Allah'tan sonra (muhtaç oldukları) bereketleri (hayırlı mallarıdır. İçinde azıklarını bulunan dağarcıklarınızın yanına vardığınızda, onların içindeki erzakınızın çalınmış olması sizi sevindirir mi? Bunu adalete uygun bulur musunuz?"* buyurdular. Ashab: "Hayır!" deyince: "İşte bu (sizin yapmak istediğiniz) de öyle bir iştir" buyurdu. Biz: "Yeyip içmeye muhtaç olursak ne dersiniz?" diye sorduk. Şu cevabı verdi: *"Yiyin fakat taşımayın, için fakat taşımayın!"*

AÇIKLAMA:

Hadis, *Resulullah*'ın sağmal hayvanların memelerini, erzaklarımızı koyduğumuz dağarcık depo, anbar gibi muhafaza edici şeylere benzetmiştir. Buralardan izinsiz almak haramsa, memelerde de süt almak öyledir. Sahibinin izni alınmadan dokunulmamalıdır. Ancak zaruret hasıl olursa o anki ihtiyacı giderecek kadarına izin verilmiştir. Bu sebeple "yiyin, fakat beraberinizde götürmeyin, için, fakat beraberinizde götürmeyin" emretmiştir. Bu halde de borçlanmanın esas olduğu daha önce belirtildi.

❑ DAVAR BESLEME

715-6702 ٢٣٠٤ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا وَكِيعٌ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أُمِّ هَانِئٍ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لَهَا: «اتَّخِذِي غَنَماً فَإِنَّ فِيهَا بَرَكَةً».

في الزوائد: إسناده صحيح، ورجاله ثقات.

715. (2304) (6702)- *Ümmü Hâni* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bana *"Koyun ve keçi edin. Zira onda bereket vardır"* buyurdular."

716-6703 ٢٣٠٥ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِاللهِ بْنِ نُمَيْرٍ. ثنا عَبْدُاللهِ بْنُ إِدْرِيسَ عَنْ حُصَيْنٍ عَنْ عَامِرٍ عَنْ عُرْوَةَ الْبَارِقِيِّ، يَرْفَعُهُ قَالَ: «الإِبِلُ عِزٌّ لأَهْلِهَا. وَالْغَنَمُ بَرَكَةٌ. وَالْخَيْرُ مَعْقُودٌ فِي نَوَاصِي الْخَيْلِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ».

في الزوائد: إسناده صحيح على شرط الشيخين. بل بعضه في الصحيحين بهذا الوجه. وإنما انفرد ابن ماجة بذكر الإبل والغنم فلذلك ذكرته.

716. (2305) (6703)- *Urve el-Barikî* (radıyallahu anhümâ), "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın şu sözünü nakletmiştir: *"Deve, sahipleri için bir izzet vesilesidir. Koyun ve keçi de berekettir. Hayır, Kıyamete kadar atın alnına bağlanmıştır."*

717-6704 ٢٣٠٦ - حَدَّثَنَا عِصْمَةُ بْنُ الْفَضْلِ النَّيْسَابُورِيُّ، وَمُحَمَّدُ بْنُ فِرَاسٍ أَبُو هُرَيْرَةَ الصَّيْرَفِيُّ. قَالاَ: ثنا حَرَمِيُّ بْنُ عُمَارَةَ. ثنا زَرْبِيٌّ، إِمَامُ مَسْجِدِ هِشَامِ بْنِ حَسَّانَ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ سِيرِينَ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «الشَّاةُ مِنْ دَوَابِّ الْجَنَّةِ».

في إسناده زربيّ بن عبدالله أبو يحيى الأزديّ وهو متفق على ضعفه.

717. (2306) (6704)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Koyun ve keçi cennet hayvanlarındandır."

718-6705 ٢٣٠٧ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ. ثنا عُثْمَانُ بْنُ عَبْدِالرَّحْمنِ. ثنا عَلِيُّ بْنُ عُرْوَةَ عَنِ الْمَقْبُرِيِّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أَمَرَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الأَغْنِيَاءَ بِاتِّخَاذِ الْغَنَمِ. وَأَمَرَ الْفُقَرَاءَ بِاتِّخَاذِ الدَّجَاجِ. وَقَالَ «عِنْدَ اتِّخَاذِ الأَغْنِيَاءِ الدَّجَاجَ، يَأْذَنُ اللهُ بِهَلاَكِ الْقُرَى».

في الزوائد: في إسناده عليّ بن عروة تركوه. وقال ابن حبان: يضع الحديث وعثمان بن عبدالرحمن، مجهول والمتن ذكره ابن الجوزيّ في الموضوعات.

718. (2307) (6705)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* zenginlere koyun-keçi edinmelerini emretti ve buyurdu ki: *"Zenginlerin tavuk edinmeleri halinde, Allah, köylerin helak olmasına izin verir."*

AÇIKLAMA:

Bu hadisler hayvancılığı teşvik etmektedir. Sonuncu hadis, köylülerin ve fakirlerin tavukçuluk yapmalarını teşvik etmektedir. "Zenginler de tavukçuluk yaparsa köylüye satacak bir şey kalmaz, helaklerine yol açar" şeklinde bir tevil tamamen tatminkar gözükmüyor. Hadis, İbnu Mace'nin mevzu, (uydurma) da denen zayıfı şiddetli olan hadislerindendir.

AHKÂM BÖLÜMÜ

❑ KAZA

719-6706 ٢٣١٠ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا يَعْلَى وَأَبُو مُعَاوِيَةَ عَنِ الأَعْمَشِ عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ عَنْ أَبِي الْبَخْتَرِيِّ عَنْ عَلِيٍّ؛ قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللهِ ﷺ إِلَى الْيَمَنِ. فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ! تَبْعَثُنِي وَأَنَا شَابٌّ أَقْضِي بَيْنَهُمْ، وَلاَ أَدْرِي مَا الْقَضَاءُ؟ قَالَ: فَضَرَبَ بِيَدِهِ فِي صَدْرِي. ثُمَّ قَالَ: «اللَّهُمَّ اهْدِ قَلْبَهُ وَثَبِّتْ لِسَانَهُ» قَالَ: فَمَا شَكَكْتُ بَعْدُ فِي قَضَاءٍ بَيْنَ اثْنَيْنِ.

وفي الزوائد: هذا إسناد رجاله ثقات إلا أنه منقطع. قال أبو حاتم: لم يسمع أبو البختريّ واسمه سعيد بن فيروز من عليّ ولم يدركه.

قال السندي: قلت: حديث عليّ رواه أبو داود بإسناد آخر. فكأنه عدّه من الزوائد نظراً إلى خصوص الإسناد.

719. (2310) (6706)- *Hz. Ali* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* beni Yemen'e gönderdi. "Ey Allah'ın Resulü dedim. Sen beni gönderiyorsun. Halbuki ben gencim ve aralarında davalarını hükme bağlayacağım. Ben ise daha hükmetmeyi bilmiyorum!"

Ali devamla der ki: "Bunun üzerine Resulullah eliyle göğsüme vurdu ve: *"Allahım, kalbine hidayet, diline hakta sebat ver!"* diye dua etti."

Ali der ki: "O günden sonra, iki kişi arasında verdiğim hiçbir hükümde tereddüd etmedim."

❑ RÜŞVET

720-6707 ٢٣١١ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ خَلاَّدٍ الْبَاهِلِيُّ. ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ

الـــقطّان. ثنا مُجالدٌ عن عامرٍ، عن مسروقٍ عن عبدالله؛ قال: قال رسول الله ﷺ «ما من حاكمٍ يحكم بين الـــنّاس إلاّ جاء يوم القيامة، وملكٌ آخذٌ بقفاه. ثمّ يرفع رأسه إلى السّماء. فإن قال ألقه. ألقاه في مهواةٍ أربعين خريفاً».

في الزوائد: في إسناده مجالد وهو ضعيف.

720. (2311) (6707)- *Abdullah (İbnu Mes'ud)* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Halk arasında hüküm veren hiç kimse yoktur ki, Kıyamet günü bir melek ensesinden tutmuş olarak onu getirmesin. Sonra melek başını semaya kaldırır. Eğer (meleğe): "Onu at!" diyen olursa melek onu cehennemin öyle derin bir çukuruna atar ki, kırk yılda o çukurun dibine varabilir."*

HAKİMİN HÜKMÜYLE HARAM HELAL OLMAZ

721-6708 ٢٣١٨- حدّثنا أبو بكر بن أبي شيبة. ثنا محمّد بن بشرٍ. ثنا محمّد بن عمرٍو عن أبي سلمة بن عبدالرّحمن عن أبي هريرة؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «إنّما أنا بشرٌ. ولعلّ بعضكم أن يكون ألحن بحجّته من بعضٍ. فمن قطعت له من حقّ أخيه قطعةً. فإنّما أقطع له قطعةً من النّار».

في الزوائد: إسناده صحيح. ورجاله رجال الصحيح.

721. (2318) (6708)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Muhakkak ki ben bir insanım. Sizden bazısı, delilini beyanda diğerlerine nazaran daha belagatlıdır. Bu sebeple, ben, kimin lehinde diğer kardeşimin hakkından bir parça kesersem, şüphesiz ona ateşten bir parça kesmiş olurum."*

AÇIKLAMA:

Burada adaletin ehemmiyeti ve mekanizması tesbit edilmektedir. Şöyle ki: Hüküm delile, ikna edici açıklamaya göre verilecektir. Mahkemede davayı ikna kabiliyetleri ileri olan kazanır. Bu işte ise, bazıları çok daha ileridir. Getirilen delile göre hükmedecek olan hakim, farkında olmadan haksız hüküm verebilir. Bu durumda, belagatıyla kardeşinin hakkından bir parça alan, ateşten bir parça almış olur. Mahkemede adaletten ayrılmamalıdır. Kur'an-ı Kerim'de kendi veya anne babamız ve

yakınlarımız aleyhine bile olsa şahidlikte haktan ayrılmamamız emredilmiştir (Nisa 135). Alimler, bu hadisi açıklarken, *"hakimin hükmü gizli birşeyi helal etmez ve haramı helal etmez"* demişlerdir. Sadece Ebu Hanife, kadı huzurunda iki yalancı şahitle kocasının kendisini boşadığını iddia eden kadını, durumu bilen bu şahitlerle helal olacağını söylemiştir.

Hadiste *Resulullah*'ın beşer olma vasfına da dikkat çekilmiştir. Gaybı, Allah bildirirse bilir. Onun dışında O da hükümlerini zahiri delillere göre verir.

Hadiste geçen elhan'ı belagatlı diye tercüme ettik. İfadesini daha zekice yapan, daha ikna edici beyanda bulunan, böylece kendini haklı çıkarmaya muktedir olan manasında kullanılmıştır.

Hadiste zahire göre hükmeden hakim, yanlış bir hükümde bile bulunsa kendisine sorumluluk gelmeyeceği de ifade edilmiş olmaktadır.

❑ MAHKEMEDE YEMİN

722-6709 ٢٣٢٦- حدّثنا مُحمّد بن يحيى، وزيد بن أخزم. قالا: ثنا الضّحّاك بن مخلد. ثنا الحسن ابن يزيد بن فروخ. قال محمّد بن يحيى، وهو أبو يونس القويّ، قال: سمعت أبا سلمة يقول: سمعت أبا هريرة يقول: قال رسول الله ﷺ: «لا يحلف عند هذا المنبر عبدٌ، ولا أمةٌ، على يمين آثمة، ولو على سواكٍ رطبٍ، إلاّ وجبت له النّار».

في الزوائد: إسناده صحيح، ورجاله ثقات.

722. (2326) (6709)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Yaş bir misvak çubuğu için bile olsa, şu minberimin yanında bile bile yalan yere yemin eden hiçbir köle ve cariye yoktur ki ona cehennem vacib olmasın."*

AÇIKLAMA:

Yeminin ağırlığını ihsasta, yemin edilecek yer ve zamanın seçimine dikkat edilmiştir. Ashabtan bazılarının *Resulullah*'ın minberinde, Haceru'l-Esved'le Makam-ı İbrahim'in arasında ikindi namazından sonra, cum'a günü yemin ettirmişlerdir. Cumhûr bunun caiz olduğunu belirtmiştir.

❑ ÇALINMIŞ MALINI BULANIN ALMA HAKKI

723-6710 ٢٣٣١- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ. ثَنَا حَجَّاجٌ عَنْ سَعِيدِ بْنِ عُبَيْدِ بْنِ زَيْدِ ابْنِ عُقْبَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِذَا ضَاعَ لِلرَّجُلِ مَتَاعٌ، أَوْ سُرِقَ لَهُ مَتَاعٌ، فَوَجَدَهُ فِي يَدِ رَجُلٍ يَبِيعُهُ، فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ. وَيَرْجِعُ الْمُشْتَرِي عَلَى الْبَائِعِ بِالثَّمَنِ».

في الزوائد: روى بعضه أبو داود. وفي إسناد المصنف حجاج بن أرطاة وهو مدلس.

723. (2331) (6710)-*Semure İbnu Cündeb* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Bir kimsenin bir eşyası kaybolsa veya çalınsa, sonra bunu bir adamın satmakta olduğunu görse, o mala sahibi ehaktır. Onu satın almış olan kimse satandan bedelini geri alır."*

AÇIKLAMA:

Hadis, malını yitiren veya çaldıran kimse, bu malı kimin elinde bulursa, herhangi bir ödeme yapmadan onu alma hakkına sahiptir. Malı elinde bulunduran kimse de, kimden satın almışsa, ödediği parayı geri alma hakkına sahiptir.

❑ BİR ŞEYİ KIRAN HAKKINDA HÜKÜM

724-6711 ٢٣٣٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا شَرِيكُ بْنُ عَبْدِاللهِ عَنْ قَيْسِ بْنِ وَهْبٍ عَنْ رَجُلٍ مِنْ بَنِي سُوَاءَةَ قَالَ: قُلْتُ لِعَائِشَةَ: أَخْبِرِينِي عَنْ خُلُقِ رَسُولِ اللهِ ﷺ. قَالَتْ: أَوَمَا تَقْرَأُ الْقُرْآنَ - وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ -؟

قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مَعَ أَصْحَابِهِ. فَصَنَعْتُ لَهُ طَعَامًا. وَصَنَعَتْ لَهُ حَفْصَةُ طَعَامًا. قَالَتْ: فَسَبَقَتْنِي حَفْصَةُ. فَقُلْتُ لِلْجَارِيَةِ: انْطَلِقِي فَأَكْفِئِي قَصْعَتَهَا. فَلَحِقَتْهَا وَقَدْ هَمَّتْ أَنْ تَضَعَ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَأَكْفَأَتْهَا فَانْكَسَرَتِ الْقَصْعَةُ، وَانْتَشَرَ الطَّعَامُ. قَالَتْ فَجَمَعَهَا رَسُولُ اللهِ ﷺ وَمَا فِيهَا مِنَ الطَّعَامِ عَلَى النِّطَعِ. فَأَكَلُوا. ثُمَّ بَعَثَ بِقَصْعَتِي. فَدَفَعَهَا إِلَى حَفْصَةَ. فَقَالَ: «خُذُوا ظَرْفًا مَكَانَ

ظَرْفِكُمْ وَكُلُوا مَا فِيهَا» قَالَتْ فَمَا رَأَيْتُ ذٰلِكَ فِي وَجْهِ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ.

في الزوائد: إسناده ضعيف للجهالة بالتابعي.

724. (2333) (6711)- *Beni Sûe* kabilesinden bir adam anlatmıştır: "Ben Hz. Aişe (radıyallahu anhâ)'ya: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın ahlakını bana haber ver!" demiştim. Şu cevapta bulundu: "Sen Kur'an'ın وَإِنَّكَ لَعَلٰى خُلُقٍ عَظِيمٍ **"Ve hiç şüphesiz sen pek yüce bir ahlak üzerindesin"** (Kalem 4) ayetini okumadın mı?" (Aişe (radıyallahu anhâ) sözüne devamla) dedi ki: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (bir gün) ashabıyla birlikte (hücremde) idiler. Kendisine yemek yapmıştım. Hafsa da yemek yapmıştı. Ama yemeği hazırlamada Hafsa benden önce davrandı. Ben cariyeme: "Git Hafsa'nın yemeğini dök!" dedim. O(nun cariyesi) yemeği Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın önüne tam koyacağı sırada cariyem yetişip ona vurdu ve tabak kırıldı, yemek ortalığa dağıldı. Resulullah çabuk davranıp (kırıkları) bir araya getirdi, deri sofra üzerine dökülen yemekleri topladı ve (ashabıyla) yediler. Sonra Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* benim kabımı (kırılana bedel, içindeki yemekle birlikte) Hafsa'ya gönderdi ve: *"Kırılan kabınız yerine bu kabı alınız, içerisindeki yemeği de yiyiniz"* buyurdu." Aişe devamla derki: "Ben işlediğim (bu densizliğe hak ettiğim gücenmenin izini) Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın mübarek yüzlerinde hiç görmedim."

❑ HATILINI KOMŞU DUVARA SAPLA

725-6712 ٢٣٣٦ - حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ، بَكْرُ بْنُ خَلَفٍ. ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَمْرِو ابْنِ دِينَارٍ أَنَّ هِشَامَ بْنَ يَحْيىٰ أَخْبَرَهُ أَنَّ عِكْرِمَةَ بْنَ سَلَمَةَ أَخْبَرَهُ أَنَّ أَخَوَيْنِ مِنْ بَلْمُغِيرَةِ أَعْتَقَ أَحَدُهُمَا أَنْ لَا يَغْرِزَ خَشَبًا فِي جِدَارِهِ. فَأَقْبَلَ مُجَمِّعُ بْنُ يَزِيدَ وَرِجَالٌ كَثِيرٌ مِنَ الْأَنْصَارِ. فَقَالُوا: نَشْهَدُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ قَالَ: «لَا يَمْنَعْ أَحَدُكُمْ جَارَهُ أَنْ يَغْرِزَ خَشَبَةً فِي جِدَارِهِ فَقَالَ: يَا أَخِي! إِنَّكَ مَقْضِيٌّ لَكَ عَلَيَّ وَقَدْ حَلَفْتُ فَاجْعَلْ أُسْطُوَانًا دُونَ حَائِطِي أَوْ جِدَارِي. فَاجْعَلْ عَلَيْهِ خَشَبَكَ.

في الزوائد: في إسناده هشام بن يحيى بن العاص المخزومي، ذكره ابن حبان في الثقات. وقال الذهبي: مختلف فيه. وعكرمة بن سلمة، لم أر من تكلم فيه لا بتجريح ولا توثيق. وقال: وليس لمجمع هذا عند المصنف ولا بقية الكتب سوى هذا الحديث.

725. (2336) (6712)- İkrime İbnu Seleme'den rivayet edildiğine göre: "Belmuğire'den iki kardeşten biri duvarının üzerine hatıl koydurmamaya köle azad etmek üzere yemin etti. Sonra Mücemmi' İbnu Yezid ile ensardan birçok kimse yanına gelip:

"Şehadet ederiz ki, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*: *"Hiçbiriniz komşusunun hatılını duvarına saplamasına mani olmasın"* buyurdu" dediler. Adamcağız bunun üzerine "Ey kardeşim! Senin lehinde benim aleyhimde hüküm verilmiş oldu. Ben (koydurmayacağım diye köle azadı üzerine) yemin etmiştim. Bari, sen benim duvarımın yanına bir direk koy ve hatılını bu direk üzerine at (böylece benim de yeminim bozulmasın)" dedi."

726-6713 ٢٣٣٧ - حَدَّثَنَا حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ وَهْبٍ. أَخْبَرَنِي ابْنُ لَهِيعَةَ عَنْ أَبِي الأَسْوَدِ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «لَا يَمْنَعْ أَحَدُكُمْ جَارَهُ أَنْ يَغْرِزَ خَشَبَةً عَلَى جِدَارِهِ».

في الزوائد: في إسناده ابن لهيعة وهو ضعيف.

726. (2337) (6713)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Sizden kimse, duvarına, komşusunun hatıl saplamasına mani olmasın."

AÇIKLAMA:

Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın şehircilik siyasetinde komşu evlerin yan yana bitişmesi prensibi mevcuttur. Daha önce açıklandığı üzere, bu siyaset icabı, bir komşu ev yaparken, hatılını komşusunun duvarına saplamak isterse buna mani olunmamalıdır.

❑ YOLUN GENİŞLİĞİNDE İHTİLAF OLURSA

727-6714 ٢٣٣٩ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ وَمُحَمَّدُ بْنُ عُمَرَ بْنِ هَيَّاجٍ. قَالَا: ثَنَا قَبِيصَةُ. ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ سِمَاكٍ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِذَا اخْتَلَفْتُمْ فِي الطَّرِيقِ فَاجْعَلُوهُ سَبْعَةَ أَذْرُعٍ».

727. (2339) (6714)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Yolun (genişliği hususunda) ihtilafa düşerseniz yedi zira' yapın."*

AÇIKLAMA:

Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) şehircilik meselelerine de yer vermiştir. Bu cümleden olarak yollarla da ilgili beyanlarda bulunmuştur. Şarihler, tarla ve bağ arasında az geçilen yolların, komşular arasında anlaşmaya tabi olarak daha geniş veya daha dar olabileceğini, hadiste geçen "yedi zîra" rakamının, ihtilaf halinde vaz' edileceğini, keza çok geniş olan bir yolu hiç kimsenin istilaya hakkı olmadığını belirtirler.

İbnu Hacer'in de belirttiği üzere, yedi ziralık genişlikten maksat, yüklü olarak (taşıtların) rahatça gidip gelmesini sağlayacak, lüzumu halinde zaruri eşyaların kapı önüne bırakılmasına imkan verecek genişliktir. Bu miktar ammenin menfaatına tahsis edilen miktar olması hasebiyle yol daha geniş olmadığı takdirde, daralmaya meydan vermemek için oturmak, satış vs. için işgal etmek yasaklanmıştır.

Şunu da kaydedelim ki, her devrin nakil vasıtalarına göre mezkur rakamın değiştirileceği şarihlerin ifadesinden anlaşılmaktadır. Nitekim *Hz. Ömer* zamanında Basra ve Kûfe şehirleri kurulurken ana caddeler 20, tali sokaklar 9 zirâ olarak planlanmıştır. Böylece, hadiste gelen rakamların bağlayıcı olmadığı, bizzat ashabın tatbikatından anlaşılmıştır.

❑ ZARARA ZARARLA MUKABELE YOK

728-6715 ٢٣٤٠ – حَدَّثَنَا عَبْدُ رَبِّهِ بْنُ خَالِدٍ النُّمَيْرِيُّ أَبُو الْمُغَلِّسِ. ثَنَا فُضَيْلُ بْنُ سُلَيْمَانَ. ثَنَا مُوسَىٰ بْنُ عُقْبَةَ. ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ يَحْيَىٰ بْنِ الْوَلِيدِ عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ؛ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ قَضَى أَنْ «لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ».

في الزوائد: في حديث عبادة هذا إسناد رجاله ثقات إلا أنه منقطع، لأن اسحاق بن الوليد قال الترمذي وابن عدي: لم يدرك عبادة بن الصامت. وقال البخاري: لم يلق عبادة.

728. (2340) (6715)- *Ubade İbnu's-Samit* ve *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* şöyle hükmetmiştir: *"Zarara sokmak ve zarara karşı zarar vermek yoktur."*

AÇIKLAMA:

Dinimiz, kimsenin kimseye zarar vermemesini emreder. Bu yasağa rağmen zarar veren olursa, zarar gören intikam almak üzere mukabil bir zarar vermemelidir. Hadisteki وَلَا ضِرَارَ bunu ifade eder. Münâvî, za-

rar görenin zarar vermesi değil, affetmesi gereğini belirtir. Alimler ضِرَار kelimesinde müşâreke yani, iki kişinin birbirine zarar verme manasının varlığına dikkat çekerler. Bu yasaklanmış olunca, zarara uğrayan, intikam almanın caiz olduğuna hükmederek öbürüne tecavüz edip zarar vermemelidir. Ona düşen aftır, affetmezse zararını meşru yollarla tazmin ettirir. Tazmin suretiyle hakkını telafi, öbür tarafa zarar sayılmaz. Böyle olunca وَلَا ضِرَارَ 'ın hükmü gerçekleşmiş olur.

❑ ZİLYED

729-6716 ٢٣٤٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ، وَعَمَّارُ بْنُ خَالِدٍ الْوَاسِطِيُّ. قَالَا: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ عَنْ دَهْثَمِ بْنِ قُرَّانٍ عَنْ نِمْرَانَ بْنِ جَارِيَةَ عَنْ أَبِيهِ؛ أَنَّ قَوْماً اخْتَصَمُوا إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فِي خُصٍّ كَانَ بَيْنَهُمْ. فَبَعَثَ حُذَيْفَةَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ فَقَضَى لِلَّذِينَ يَلِيهِمُ الْقِمْطُ. فَلَمَّا رَجَعَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ أَخْبَرَهُ فَقَالَ: «أَصَبْتَ وَأَحْسَنْتَ».

في الزوائد: نمران بن جارية ذكره ابن حبان في الثقات. وقال ابن القطان: حاله مجهول. قال السندي: قلت دهثم بن قران تركوه وشذ ابن حبان في ذكره في الثقات.

729. (2343) (6716)- *Cariye (İbnu Zafer el-Hanefî)* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bir grup insan, aralarında yer alan ve sazlıktan mamul bir çardağın mülkiyeti hakkındaki ihtilaflarını çözdürmek üzere Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a başvurdular. *Aleyhissalâtu vesselâm*, onlara, meselelerini çözmesi için Huzeyfe (radıyallahu anh)'ı gönderdi. Huzeyfe gidince, kulübe kamışlarını bağlayan ipin tesbit edildiği yere daha yakın olanlar lehinde hükmetti. Huzeyfe, Aleyhissalâtu vesselâm'ın yanına dönünce nasıl hükmettiğini haber verdi. *Aleyhissalâtu vesselâm: "İsabet ettin ve güzel hükmettin!"* buyurarak takdirlerini ifade etti."

AÇIKLAMA:

Böylesi ihtilaflı meselelerde, "ziyled"lik esası vardır. Yani ihtilafa mevzu olan mal kimin elinde veya daha yakınında ise yemin mukabilinde mal onun sayılır. Öbür tarafa aksini delillerle isbat düşer. Hadiste görülmüyor ise de, Hz. Huzeyfe, kulubeyi, yakın olanlara hükmederken, onlara, kulübenin kendilerine ait olduğuna dair yemin ettirmiş olmalıdır.

❑ KÂİF

730-6717 ٢٣٥٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ. ثَنَا

إِسْرَائِيلُ. ثَنَا سِمَاكُ بْنُ حَرْبٍ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ أَنَّ قُرَيْشاً أَتَوُا امْرَأَةً كَاهِنَةً. فَقَالُوا لَهَا: أَخْبِرِينَا أَشْبَهَنَا أَثَراً بِصَاحِبِ الْمَقَامِ. فَقَالَتْ: إِنْ أَنْتُمْ جَرَرْتُمْ كِسَاءً. ثُمَّ مَشَى النَّاسُ عَلَيْهَا. فَأَبْصَرَتْ أَثَرَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ. فَقَالَتْ: هَذَا أَقْرَبُكُمْ إِلَيْهِ شَبَهاً. ثُمَّ مَكَثُوا بَعْدَ ذَلِكَ عِشْرِينَ سَنَةً، أَوْ مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ بَعَثَ اللَّهُ مُحَمَّداً ﷺ.

في الزوائد: إسناده صحيح، ورجاله ثقات.

730. (2350) (6717)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Kureyşliler kâhine bir kadına gelip: "Hz. İbrahim aleyhisselam'ın ayak izinin bulunduğu bilinen Makam-ı İbrahim'deki taşı kastederek) şu makam sahibine, iz yönüyle en çok benzeyeni bize bildir!" dediler. Kâhine:

"Suyun sürüklediği kum kadar ince olan şu toprak üzerine bir bez yayıp sonra da üzerinden yürürseniz, ben istediğinizi haber veririm!" dedi. Söylendiği gibi bir bez yaydılar, sonra halk üzerinde yürüdü. Kâhine kadın Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın ayak izini görünce: "Ona benzemede bu, en ileri olanınız!" dedi. Bu hadiseden sonra yirmi yıl -veya Allah'ın dilediği- kadar bir zaman geçince Allah Teala hazretleri, Muhammed Mustafa'yı peygamber olarak gönderdi."

❑ ÇOCUĞA EBEVEYN HAKKINDA MUHAYYERLİK

731-6718 ٢٣٥٢- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عُلَيَّةَ عَنْ عُثْمَانَ الْبَتِّيِّ عَنْ عَبْدِالْحَمِيدِ بْنِ سَلَمَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ؛ أَنَّ أَبَوَيْهِ اخْتَصَمَا إِلَى النَّبِيِّ ﷺ. أَحَدُهُمَا كَافِرٌ وَالآخَرُ مُسْلِمٌ. فَخَيَّرَهُ فَتَوَجَّهَ إِلَى الْكَافِرِ. فَقَالَ: «اللَّهُمَّ اهْدِهِ» فَتَوَجَّهَ إِلَى الْمُسْلِمِ. فَقَضَى لَهُ بِهِ.

في الزوائد: إسناده ضعيف. قال الدارقطني: عبدالحميد بن سلمة وأبوه وجده لا يعرفون.

731. (2352) (6718)- *Abdülhamid İbnu Seleme*'nin dedesi (radıyallahu anh) anlatıyor: "(Boşanan) annesi ile babası, kendisini yanında tutmak hususunda ihtilafa düşerek, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a başvurdular. Bunlardan biri kafir, diğeri müslüman idiler. Aleyhissalâtu vesselâm çocuğu (anne veya babadan birini seçmede) muhayyer bıraktı. Çocuk kafir olanı tercih etmişti ki, Aleyhissalâtu vesselâm: *"Allahım, onu doğruya yönelt!"* diye dua buyurdu. Bunun üzerine çocuk müslüman olana yöneldi. Böylece çocuğu müslüman olana verdi."

Not: Bu husus Hidane bahsinde açıklandı.

❑ MALINA ZARAR VERENE TASARRUF YASAĞI

732-6719 ٢٣٥٥ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا عَبْدُالأَعْلَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ يَحْيَى بْنِ حَبَّانَ قَالَ: هُوَ جَدِّي مُنْقِذُ بْنُ عَمْرٍو. وَكَانَ رَجُلاً قَدْ أَصَابَتْهُ آمَّةٌ فِى رَأْسِهِ فَكَسَرَتْ لِسَانَهُ. وَكَانَ لاَ يَدَعُ عَلَى ذَلِكَ التِّجَارَةَ. وَكَانَ لاَ يَزَالُ يُغْبَنُ. فَأَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ. فَقَالَ لَهُ «إِذَا أَنْتَ بَايَعْتَ فَقُلْ: لاَ خِلاَبَةَ. ثُمَّ أَنْتَ فِي كُلِّ سِلْعَةٍ ابْتَعْتَهَا بِالْخِيَارِ ثَلاَثَ لَيَالٍ. فَإِنْ رَضِيتَ فَأَمْسِكْ وَإِنْ سَخِطْتَ فَارْدُدْهَا عَلَى صَاحِبِهَا».

في الزوائد: في إسناده محمد بن اسحاق وهو مدلس وقد عنعنه.

732. (2355) (6719)- *Muhammed İbnu Yahya İbnu Habbân* (radıyallahu anh) anlatıyor: "O benim dedem Munkız İbnu Amr'dır. (Bir savaşta başından derin bir yara almıştı. Bu yara onun dilini kırmıştı (normal konuşamıyordu). Buna rağmen o, ticareti bırakmamıştı. Alış-verişte hep aldatılırdı. Bunun üzerine Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a gelerek durumunu anlattı. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Sen alış-veriş edince: "(Dinimizde) aldatma yok!" de! Ayrıca sen, satın aldığın her malı geri verme hususunda üç geceye kadar muhayyersin. (Bu üç günlük muhayyerlik müddetinden) sonra rızan varsa malı tut, yoksa malı sahibine geri ver"* buyurdu."

AÇIKLAMA:

Burada *Resulullah'a* müracaat eden zatın kim olduğu rivayette net değildir, bu sebeple alimler ihtilaf etmiştir. Bizim için hadisin fıkıh yönü mühimdir. Hadisin zahiri, *"piyasayı iyi bilmeyen bir kimsenin, satın aldığı malı geri verme hususunda üç günlük muhayyerlik hakkı olduğunu"* ifade eder. Ancak bu şekilde sadece *Ahmed İbnu Hanbel* ve birkısım Malikiler hükmetmiştir. Hanefiler, Şafiîler ve cumhur "hadis muayyen bir şahısla ilgilidir" diyerek, hükmünü amelde esas tutmamışlardır. Bunlar "Satın alınan bir malda aldandığını sonradan anlayan kimse, malı geri veremez" derler. Ancak kusurlu malın kusuru gizlenmişse bu hariç, bunu geri verebilir. Alimler ayrıca "Satış sırasında muhayyerlik şartı konabilir" demiştir. *Ebu Hanife, Şafi'î, Züfer* bu muhayyerlik müddetini üç günle sınırlarlar. Ebu Yusuf ve İmam Muhammed "bir iki ay olabilir" demiştir.

❑ MÜFLİS

733-6720 ٢٣٥٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ. ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ مُسْلِمِ بْنِ هُرْمُزٍ، عَنْ سَلَمَةَ الْمَكِّيِّ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللهِ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ خَلَعَ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ مِنْ غُرَمَائِهِ ثُمَّ اسْتَعْمَلَهُ عَلَى الْيَمَنِ. فَقَالَ مُعَاذٌ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ اسْتَخْلَصَنِي بِمَالِي ثُمَّ اسْتَعْمَلَنِي.

في الزوائد: في إسناده سلمة المكيّ. لا يعرف حاله. وعبدالله بن مسلم قال فيه ابن حبان: يرفع الموقوف ويسند المرفوع لا يجوز الاحتجاج به. وقال الآجريّ عن أبي داود عن أحمد: كل بلية منه. وقال ابن معين: صدوق كثير الخطأ.

733. (2357) (6720)- *Hz. Cabir İbnu Abdillah* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, Muaz İbnu Cebel (radıyallahu anh)'ı alacaklılarından kurtardı. Sonra onu Yemen'e âmil (vali) o-larak yolladı. Bunun üzerine Hz. Muaz şöyle dedi: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, (elimde mevcut) malımla beni borçlardan halas etti, sonra da Yemen'e âmil tayin etti."

AÇIKLAMA:

Hz. Muaz (radıyallahu anh)'ın borcu fazla olmasına rağmen, mevcut malı ile ödenebilen ödenmiş, geri kalanı için hapis vs. gibi herhangi bir muamele yapılmamıştır. Şu halde borçlunun malı haczedilerek borçlularına dağıtılabilir. Mekke fethinden sonra, muallimlik, kadılık, vergi tahsili gibi birçok vazifelerle muvazzaf olarak Yemen'e gönerilen Hz. Muaz maddi bakımdan da durumunu telafi etmiş olmalıdır.

❑ ŞAHİTLİK İSTENMEDEN ŞEHADET

734-6721 ٢٣٦٣- حَدَّثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ الْجَرَّاحِ. ثَنَا جَرِيرٌ عَنْ عَبْدِالْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ. قَالَ: خَطَبَنَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ بِالْجَابِيَةِ فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَامَ فِينَا مِثْلَ مَقَامِي فِيكُمْ فَقَالَ «احْفَظُونِي فِي أَصْحَابِي. ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ. ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ. ثُمَّ يَفْشُو الْكَذِبُ حَتَّى يَشْهَدَ الرَّجُلُ وَمَا يُسْتَشْهَدُ. وَيَحْلِفَ وَمَا يُسْتَحْلَفُ».

في الزوائد: رجال إسناده ثقات. إلا أن فيه عبدالملك بن عمير وهو مدلس وقد رواه بالعنعنة.

734. (2363) (6721)- *Cabir İbnu Semüre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Hz. Ömer (radıyallahu anh) bize Cabiye'de hitap etti ve dedi ki: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, tıpkı benim sizin aranızdaki şu kalkmam gibi bizim aramızda hitap için ayağa kalktı ve dedi ki: *"Ashabım, bunları takip edenler (tabiin) ve onları da takip edenler (etbauttâbiîn) hakkında bana riayetkâr olun (benim hatırım için onlara da saygılı olun). Onlardan (etbauttâbiînden) sonra yalan yaygınlaşacak, öyle ki, kişi kendisinden şahitlik istenmediği halde şehadette bulunacak, yemin talep edilmediği halde yemin edecek."*

AÇIKLAMA:

Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, bu hadiste selef de denen İslam' ın ilk üç neslini tebcil etmektedir. Sahabe, Tabiin ve Etbauttâbiîn'e saygıya, hürmete davet eden hadisler çoktur. Mütevatir derecesine ulaştığını, bu nesillerin söz ve davranışlarına da sünnet dendiğini, ülemanın, bu sünneti de bağlayıcı ilan ettiğini daha önce muhtelif vesilelerle açıkladık. Bu hadisin benzeri hadisler daha önce geçti, açıklamaları tekrar etmeyeceğiz.

❑ BORÇLARDA ŞEHADET

735-6722 ٢٣٦٥ـ حدّثنا عبيدالله بن يوسف الجبيري، وجميل بن الحسن العتكي. قالا: ثنا محمد بن مروان العجلي. ثنا عبدالملك بن أبي نضرة، عن أبيه عن أبي سعيد الخدري؛ قال: تلا هذه الآية ﴿يا أيها الذين آمنوا إذا تداينتم بدين إلى أجل مسمى﴾ حتى بلغ ﴿فإن أمن بعضكم بعضا﴾ فقال: هذه نسخت ما قبلها.

في الزوائد: هذا إسناد موقوف، وحكمه الرفع.

735. (2365) (6722)- *Ebu Saidi'l-Hudrî* (radıyallahu anh), Bakara suresinin (mealen): *"Ey iman edenler! Birbirinize belirli bir müddet için borçlandığınız zaman!"* diye başlayan (ve müdayene ayeti olarak bilinen ve Kur'an-ı Kerim'in en uzun ayeti olan Bakara suresinin 282. ayetini) *"...Eğer bazınız bazınıza güvenirse -yani borcu, sened, şahidler veya rehinle tevsik etmeye gerek duymazsa kendisine güvenilmiş olan borçlu kimse borcunu ödesin..."* ayetine gelince: "Bu ayet, bundan önceki ayeti neshetti" dedi.

AÇIKLAMA:

Bakara suresinin 282. ayeti, borçlanmaların şahidler huzurunda, adil katip tarafından yazılmasını, rehinlenmesini emreder. Ayetin emri bugünkü noter müessesesinin tesisine götürür. 283. ayet güven halinde buna gerek olmayacağını ifade etmektedir.

Sadedinde olduğumuz hadis müdayene ayetinin mensuh olduğunu ifade ederse de, *İbnu Abbas*'ın mensuh olmadığına dair kanaati de bilinmektedir. Öyleyse ayetin neshinden çok, *"borçların ayette belirtildiği ciddiyette yazılması esas olmakla birlikte, güven hasıl olan durumlarda bunun şart olmadığı"* şeklinde hükme gidilmesi daha muvafıktır ve çoğunluk böyle anlamıştır. Bilhassa emniyetin kalktığı günümüz şartlarında ihtiyat esas alınarak borçlar şahitler huzurunda yazılmalı, rehinlenmelidir.

❑ ŞAHİDLİĞİ CAİZ OLMAYANLAR

736-6723 ٢٣٦٦- حـــدّثنا أيوب بن محمّد الرقّيّ. ثنا معمر بن سليمان. حـ وحدّثنا محمّد بن يحيىٰ. ثنا يزيد بن هارون؛ قالا: ثنا حجّاج بن أرطاة عمرو بن شعيب، عن أبيـه عن جدّه؛ قال رسول الله ﷺ: «لا تجوز شهادة خائن ولا خائنة ولا محدود في الإسلام ولا ذي غمر على أخيه».

في الزوائد: في إسناده حجاج بن أرطاة وكان يدلّس وقد رواه بالعنعنة. ورواه الترمذي عن عائشة رضي الله عنها.

736. (2366) (6723)- *Amr İbnu Şu'ayb an ebihi an ceddihi* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: " *(İslam dinine göre) hain erkek ve haine kadının, müslüman iken hadd cezasına çarpılan kimsenin şahidliği makbul değildir. Keza kin ile husumet sahibinin kin beslediği kimse aleyhine şahidliği caiz değildir."*

AÇIKLAMA:

Hain'i alimler, kula ve Allah'a karşı emanete ihanet eden kimse olarak anlamıştır ve bununla "büyük günahları işleyen, küçük günühta ısrar eden kimse"nin kastedildiğini söylemişlerdir. Bu manada "hain", fasık" demektir" demişlerdir.

Ebu Hanife, hadisin son kısmını tevil ederek "düşmanlık şahidliğe

mani değildir diyerek aralarında husumet bulunan kimselerin birbirleri aleyhine şahidlik yapabileceğini söylemiştir.

❑ TEK ŞAHİD VE YEMİNLE HÜKÜM

737-6724 ٢٣٧١ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ. أَنْبَأَنَا جُوَيْرِيَةُ بْنُ أَسْمَاءَ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ يَزِيدَ مَوْلَىٰ الْمُنْبَعِثِ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ مِصْرَ عَنْ سُرَّقٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَجَازَ شَهَادَةَ الرَّجُلِ وَيَمِينَ الطَّالِبِ.

في الزوائد: التابعيّ مجهول. ولم يخرج لسرّق هذا، غير هذا الحديث الذي أخرجه المصنف.

737. (2371) (6724)- *Sürrak* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bir erkeğin şahitliğini ve talibin (davacının) yeminini geçerli saydı."

AÇIKLAMA:

Bu paralelde başka rivayetler de var. Daha önce de açıklandığı üzere, aslında dava sahibi iki şahidle iddiasını ispatlamak zorundadır. Bu hadise göre ise, dava sahibinin yemini -bir şahid yerine geçmek üzre- bir erkek şahidle birlikte, normalde gerekli olan iki şahit sağlanmış olmaktadır.

Ancak, *Ebu Hanife* başta, Kufe ülemâsı, *Şa'bi, el-Hakem, Evzai, Leys,* Malikilerden Endülüslü olanlar bu şekilde hiçbir davanın halledilemeyeceğini söylerler. *Hz. Ebu Bekr, Hz. Ali, Ömer İbnu Abdilaziz, İmam Malik, Şafiî* ve *Ahmed,* Medineli fakihler ve başka pek çok ülemâ "mali konularda bir şahitle davacının yemini yeterlidir" demiştir.

❑ YALAN ŞAHİTLİK

738-6725 ٢٣٧٣ – حَدَّثَنَا سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْفُرَاتِ عَنْ مُحَارِبِ بْنِ دِثَارٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لَنْ تَزُولَ قَدَمَا شَاهِدِ الزُّورِ حَتَّى يُوجِبَ اللهُ لَهُ النَّارَ».

في الزوائد: في إسناده محمد بن الفرات، متفق على ضعفه. وكذّبه الإمام أحمد.

738. (2373) (6725)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Yalancı şahidin ayakları, (daha şehadet mahallinden) ayrılmadan Allah Teala hazretleri ona cehennemi vacib kılar."*

☐ EHL-İ KİTABIN BİRBİRİNE ŞAHİTLİĞİ

739-6726 ٢٣٧٤ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ طَرِيفٍ. ثنا أَبُو خَالِدٍ الْأَحْمَرُ عَنْ مُجَالِدٍ عَنْ عَامِرٍ عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِاللهِ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ أَجَازَ شَهَادَةَ أَهْلِ الْكِتَابِ بَعْضِهِمْ عَلَى بَعْضٍ.

في الزوائد: في إسناده مجالد بن سعيد وهو ضعيف.

739. (2374) (6726)- *Hz. Cabir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Ehl-i Kitab'ın birbirlerine şahitlik etmelerine izin verdi."

AÇIKLAMA:

Ehl-i Kitab'ın birbirleri aleyhine şehadetleri makbul mu değil mi ihtilaf edilmiştir. *İmam Mâlik* ve *Şafiî* hazretleri "Ehl-i kitabın ne bir müslüman ne de bir kafir aleyhine şahitliği makbul değildir" demiştir. Ehl-i Rey'e göre zımmîlerin birbirleri aleyhine şahitliği makbul değildir" demiştir. Ehl-i Rey'e göre zımmîlerin birbirleri aleyhine şahitliği caizdir. Çünkü bütün kafirler bir millet sayılır, dolayısıyla hıristiyan, yahudi aleyhine; yahudi hıristiyan aleyhine şahitlik yapabilir, fakat zımmî, müslüman aleyhine şahitlik yapamaz.

Ahmed İbnu Hanbel de: "Zımmîlerin ne birbirleri aleyhine ne de müslümanlar aleyhine şahidliği kabul edilmez" demiştir. Ancak "Yolculuk halinde, başka şahid olmadığı için vasiyete şahid kılınan ehl-i kitabın şehadeti zarurete mebni kabul edilir" demiştir.

HİBELER BÖLÜMÜ

❑ ÖMRÂ

740-6727 ٢٣٧٩- حدّثنا أبو بكر بن أبي شيبة. ثنا يحيى بن زكريا بن أبي زائدة، عن محمد ابن عمرو، عن أبي سلمة عن أبي هريرة؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «لا عمرى. فمن أعمر شيئا، فهو له».

في الزوائد: إسناده صحيح على شرط الشيخين.

740. (2379) (6727)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ömrâ(nın mal sahibinin menfaatine bir yönü) yoktur. Kim bir malı ömrâ kılarsa artık o mal, ömrâ kılana aittir."*

AÇIKLAMA:

Ömrâ, bir kimsenin bir malı, hayatta kaldıkça kullanması için bir başkasına vermesidir. Bu bir cahiliye adetidir. Mesela bir kimse evini, hayatta kıldığı müddetçe oturması için bir başka şahsa bağışlardı. İşte bu muameleye ömrâ veya amrâ denmiştir. Ömrâ: *"Bu mal sen öldükten sonra da çocuklarına aittir"* veya "Sen ölünce benim çocuklarıma aittir" sözleriyle de yapılsa, fakihler, malın artık alıcıya ait olacağını, dilediği gibi bu malda tasarruf edebileceğini belirtirler. İmam Malik verici verme sırasında: *"Senden sonrada senin mirasçılarına olsun"* demedikçe, o kimsenin ölümü halinde, malın intifa hakkının vericiye döneceğine hükmetmiştir.

❑ HİBEDEN DÖNME

741-6728 ٢٣٨٤- حدّثنا أبو بكر بن أبي شيبة. ثنا أبو أسامة عن عوف عن

خلاس عن أبي هريرة؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «إن مثل الذى يعود في عطيته، كمثل الكلب أكل حتى إذا شبع قاء. ثم عاد في قيئه فأكله».

في الزوائد: الحديث في الصحيحين عن غير أبي هريرة. وإسناد أبي هريرة رجاله ثقات. إلا أنه منقطع. قال احمد بن حنبل: لم يسمع خلاس بن عمرو الهجري من أبي هريرة شيئاً.

741. (2384) (6728)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Bağışını geri alan kimsenin durumu şu köpeğin durumu gibidir: Yalını yer, iyice doyunca kusar. Sonra kusmuğuna tekrar dönüp onu yer."*

❑ SEVAP ÜMİDİYLE HİBE

742-6729 ٢٣٨٧ - حدثنا علي بن محمد، ومحمد بن إسماعيل، قالا: ثنا وكيع. ثنا إبراهيم بن إسماعيل بن مجمع بن جارية الأنصاري عن عمرو بن دينار عن أبي هريرة؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «الرجل أحق بهبته ما لم يثب منها».

في الزوائد: في إسناده إبراهيم بن إسماعيل بن مجمع وهو ضعيف.

742. (2387) (729)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kişi, karşılığı verilmediği müddetçe hibesini geri alma hakkına sahiptir."*

AÇIKLAMA:

Önceki hadis, mutlak şekilde hibenin geri alınmasını yasakladığı halde, bu hadiste karşılığını beklemek niyetiyle verilen- hibenin, karşılığı verilmediği takdirde geri alınabileceğini ifade etmektedir. Bazı alimler karşılık bekleyerek hibe yapılmasını caiz görmüş ise de Hanefilere ve kavl-i cedidinde *Şâfiî*'ye göre, karşılık bekleyerek verilen hibe batıldır. Çünkü meçhul bir satış hükmündedir. Halbuki hibenin gayesi karşılıksız bağıştır, karşılık beklemek bu maksada aykırıdır.

❑ KOCADAN İZİNSİZ KADININ HİBESİ

743-6730 ٢٣٨٩ - حدثنا حرملة بن يحيى. ثنا عبدالله بن وهب. أخبرني الليث بن سعد عن عبدالله بن يحيى (رجل من ولد كعب بن مالك) عن أبيه عن

جَدِّهِ؛ أَنَّ جَدَّتَهُ خَيْرَةَ امْرَأَةَ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ؛ أَتَتْ رَسُولَ اللهِ ﷺ بِحُلِيٍّ لَهَا. فَقَالَتْ: أَنِّي تَصَدَّقْتُ بِهذَا. فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللهِ ﷺ «لاَ يَجُوزُ لِلْمَرْأَةِ فِي مَالِهَا إِلاَّ بِإِذْنِ زَوْجِهَا. فَهَلِ اسْتَأْذَنْتِ كَعْباً؟» قَالَتْ: نَعَمْ. فَبَعَثَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِلَى كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ، زَوْجِهَا فَقَالَ: «هَلْ أَذِنْتَ لِخَيْرَةَ أَنْ تَصَدَّقَ بِحُلِيِّهَا؟» فَقَالَ: نَعَمْ. فَقَبِلَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ مِنْهَا.

743. (2389) (6730)- *Ka'b İbnu Malik*'in anlattığına göre: "Hanımı, kendine ait bir zinet eşyasını Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a götürüp: "Ben bunu tasadduk ediyorum" demiştir. *Aleyhissalâtu vesselâm* kendisine *"Kadının kendi malından (da olsa) bağışı kocasının izni olmadan caiz değildir. Acaba sen Ka'b'den izin aldın mı?"* demiştir. Hanım "Evet!" deyince, hanımın kocası Ka'b İbnu Malik'e (bir adam göndererek): *"Sen Hayre'ye zinetini tasadduk etmesine izin verdin mi?"* diye sordurmuş. Ka'b: "Evet!" deyince Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* kadının hibesini kabul buyurmuştur."

AÇIKLAMA:

Dinimizde esas olan kadının kendi malında tasarruf yetkisine sahip olmasıdır. Bu sebeple cumhur: *"Kadın kendi malından kocasının izni olmadan dilediği şekilde tasarruf eder, tasadduk eder" diye hükmetmişir. Bazı alimler (Tâvus ve Mâlik) "kadın kendi malının üçte birini tasadduk edebilir, fazlasını etmek için koasından izin almalıdır"* demiştir.

Kadının *sefih* dediğimiz faydayı zararı bilemeyecek halde akli noksanlığı bulunması halinde kendi malından da olsa tasarruf edemeyeceği cumhurca da benimsenmiştir.

SADAKALAR BÖLÜMÜ

❑ SADAKA ETTİĞİ ŞEYİ SATIN ALABİLİR Mİ?

744-6731 ٢٣٩٣ - حدثنا يحيى بن حكيم. ثنا يزيد بن هارون. ثنا سليمان التيمي عن أبي عثمان النهدي عن عبدالله بن عامر، عن الزبير بن العوام؛ أنه حمل على فرس يقال له غمر أو غمرة. فرأى مهرا أو مهرة من أفلائها يباع، ينسب إلى فرسه فنهى عنها

في الزوائد: إسناده صحيح.

744. (393) (6731)- *Zübeyr İbnu'l-Avvam* (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre, "Kendisi ğamr veya gamra denilen bir atı hibe olarak vermiş, sonra o attan olduğu söylenen erkek veya dişi bir tayın satışa arzedildiğini görmüş, tayı satın almayı bırakmıştır."

AÇIKLAMA:

Alimler, büyük çoğunluğuyla bu hadise dayanarak hibe, tasadduk, zekat, kefaret, adak gibi yollardan bir malını elden çıkaran bir kimsenin onu parayla tekrar satın almasını mekruh addetmişlerdir. İmam Malik, Kufiler ve Şâfiî'nin de böyle hükmettiği belirtilir. Ancak kerahet tahrimi değil, tenzihidir.

❑ SADAKA ETTİĞİ ŞEY VERASETLE GELİRSE

745-6732 ٢٣٩٥ - حدثنا محمد بن يحيى. ثنا عبدالله بن جعفر الرقي. ثنا عبيدالله، عن عبدالكريم عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده؛ قال: جاء رجل إلى النبي ﷺ فقال: إني أعطيت أمي حديقة لي. وإنها ماتت ولم تترك وارثا

غيري. فقال رسول الله ﷺ: «وجبت صدقتك، ورجعت إليك حديقتك».

في الزوائد: إسناده صحيح، عند من يحتج بحديث عمرو بن شعيب.

745. (2395) (6732)- *Amr İbnu Şu'ayb an ebihi an ceddihi* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Bir adam Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a gelerek: "Ben bahçemi anneme vermiştim. Şimdi o vefat etti. Benden başka da varis bırakmadı (bahçeye varis olabilir miyim?)" dedi. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* şu cevabı verdi: *"Senin sadakan tam oldu. Bahçen tekrar sana rücu etti."*

AÇIKLAMA:

Alimler, çoğunlukla veraset yoluyla geri gelen sadakaya temellük etmenin mekruh olmadığını söylerler.

❑ ARİYET

746-6733 ٢٣٩٨- حدثنا هشام بن عمار. ثنا إسماعيل بن عياش. حدثنا شرحبيل بن مسلم؛ قال: سمعت أبا أمامة يقول: سمعت رسول الله ﷺ يقول: «العارية مؤداة. والمنحة مردودة».

في الزوائد: إسناد حديث أبي أمامة ضعيف، لتدليس إسماعيل بن عياش. لكن لم ينفرد به ابن عياش. فقد رواه ابن حبان في صحيحه بوجه آخر.

746. (2398) (6733)- *Ebu Ümâme* ve *Enes İbnu Malik* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*: *"Ariyet, sahibine döner, minha (intifası bağışlanan mal) sahibine iade edilir"* buyurdular."

AÇIKLAMA:

Minha veya *meniha* lügat olarak bağış demek ise de burada sütünde istifade edilmesi için bağışlanan hayvan veya meyvesinden istifade edilmesi için bağışlanan ağaç manasına gelir. Bu, belli bir müddet için yapılan bağıştır. Burada sadece menfaat bağışı mevcuttur, malın aslı sahibine aittir.

❑ HAVALE

747-6734 ٢٤٠٤- حدثنا إسماعيل بن توبة. ثنا هشيم عن يونس بن عبيد،

عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ «مَطْلُ الْغَنِيِّ ظُلْمٌ. وَإِذَا أُحِلْتَ عَلَى مَلِيءٍ فَاتْبَعْهُ».

في الزوائد: في إسناده انقطاع بين يونس بن عبيد وبين نافع. قال أحمد بن حنبل: لم يسمع من نافع شيئاً وإنما سمع من ابن نافع عن أبيه. وقال ابن معين وأبو حاتم: لم يسمع من نافع شيئاً. قلت: وهشيم بن بشر مدلس، وقد عنعنه اهـ. كلام صاحب الزوائد.

747. (2404) (6734)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Borcunu ödemeye muktedir olan kimsenin özürsüz olarak ödemeyi geciktirmesi zulümdür. Sen alacaklı durumda iken (alacağın) varlıklı ve güvenilir bir kimseye havale edilirse, bu havaleyi kabullen."*

❑ ÖDEME NİYETİYLE BORÇLANAN

748-6735 ٢٤٠٩ - حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ. ثَنَا ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ. ثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُفْيَانَ مَوْلَى الأَسْلَمِيِّينَ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ جَعْفَرٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «كَانَ اللهُ مَعَ الدَّائِنِ حَتَّى يَقْضِيَ دَيْنَهُ. مَا لَمْ يَكُنْ فِيمَا يَكْرَهُ اللهُ».

قَالَ: فَكَانَ عَبْدُاللهِ بْنُ جَعْفَرٍ يَقُولُ لِخَازِنِهِ: اذْهَبْ فَخُذْ لِي بِدَيْنٍ. فَإِنِّي أَكْرَهُ أَنْ أَبِيتَ لَيْلَةً إِلاَّ وَاللهُ مَعِي. بَعْدَ الَّذِي سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ.

في الزوائد: إسناده صحيح.

748. (2409) (6735)- *Abdullah İbnu Ca'fer* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki:

"Borç, Allah'ın hoşlanmadığı bir şeye ait olmadığı müddetçe, Allah-u Zülcelal hazretleri, borcunu ödeyinceye kadar borçlu ile birliktedir."

Ravi der ki: "Abdullah İbnu Cafer, vekil harcına derdi ki: "Git, benim için borç al. Zira ben, Resulullah'tan bu hadisi işitikten sonra Allah'ın benimle olmadığı bir gece geçirmekten hoşlanmam."

AÇIKLAMA:

Hadis, meşru yolda, ödemek niyetiyle borçlanmaya bir teşvik, borçlanmaktan fazla korkmamaya bir irşaddır. Çünkü, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, bu şekilde yapılan borçlanmalarda Cenab-ı Hakk'ın

yardımcı olacağını vaadetmektedir. Bu günkü lüks hayat için zaruri olmayan eşyalar için yapılacak borçların buraya girmeyececeği söylenebilir.

❑ ÖDEME NİYETİYLE BORÇLANAN

749-6736 ٢٤١٠- حدّثنا هشام بن عمّار. ثنا يوسف بن محمّد بن صَيفي بن صهيب الْخير. حدّثني عبدالحميد بن زياد بن صيفي بن صهيب، عن شعيب بن عمرو. حدّثنا صهيب الخير عن رسول الله ﷺ قال: «أيّما رجل يدين ديناً، وهو مجمع أن لا يوفيه إيّاه، لقي الله سارقاً».

حدّثنا إبراهيم بن المنذر الحزامي. ثنا يوسف بن محمّد بن صيفي، عن عبدالحميد بن زياد عن أبيه عن جدّه صهيب عن النّبيّ ﷺ نحوه.

في الزوائد: في إسناده يوسف بن محمد، ذكره ابن حبان في الثقات. وقال أبو حاتم: لا بأس به. وقال البخاري: فيه نظر. اهـ.

وعبدالحميد بن زياد ذكره ابن حبان في الثقات. وقال أبو حاتم: شيخ اهـ.

وزياد بن صيفي ذكره ابن حبان في الثقات.

749. (2410) (6736)- *Süheyb el-Hayr* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim ödememek kastıyla borca girerse Allah'ın huzuruna hırsız olarak çıkar."*

❑ BORÇTA CİDDİYET

750-6737 ٢٤١٤- حدّثنا محمّد بن ثعلبة بن سواء. ثنا عمّي محمّد بن سواء عن حسين المعلّم عن مطر الورّاق عن نافع عن ابن عمر؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «من مات وعليه دينار أو درهم قضي من حسناته. ليس ثمّ دينار ولا درهم».

في الزوائد: في إسناده محمد بن ثعلبة بن سواء، قال فيه أبو حاتم: أدركته ولم أكتب عنه، ولم أر لغيره من الأئمة فيه كلاما، غيره. وباقي رجال الإسناد ثقات، على شرط مسلم.

750. (2414) (6737)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Üzerinde bir dinar veya bir dirhemlik borçla ölen kimsenin borcu, onun hayır ve hasenatından ödenir. Orada (mahşer yerinde) ne dinar ne de dirhem vardır."*

❑ BORÇLUYA MÜHLET

751-6738 ٢٤١٨- حدّثنا محمّد بن عبدالله بن نمير. ثنا أبي. ثنا الأعمش عن نفيع أبي داود عن بريدة الأسلمي. عن النّبيّ ﷺ قال: «من أنظر معسراً كان له بكلّ يوم صدقة. ومن أنظره بعد حلّه كان له مثله، في كلّ يوم صدقة».

في الزوائد: في إسناده نفيع بن الحارث الأعمى الكوفيّ، وهو متفق على ضعفه.

751. (2418) 56738)- *Büreyde el-Eslemî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim bir borçluya mühlet verirse, her gün için bir sadaka sevabı kazanır. Kim onun borcunu vadesi geldikten sonra tehir ederse, tehir ettiği müddetçe, her geçen gün (alacağı mal kadar) sadaka yazılır."*

❑ BORCUNU İSTEMEDE ANLAYIŞ

752-6739 ٢٤٢٢- حدّثنا محمّد بن المؤمّل بن الصّبّاح القيسيّ. ثنا محمّد بن محبب القرشيّ. ثنا سعيد بن السّائب الطّائفيّ، عن عبدالله بن يامين، عن أبي هريرة؛ أنّ رسول الله ﷺ قال لصاحب الحقّ: «خذ حقّك في عفاف واف، أو غير واف».

في الزوائد: هذا إسناد صحيح. رجاله ثقات على شرط مسلم. ورواه ابن حبان في صحيح.

752. (2422) (6739)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* , bir hak sahibine: "Sen hakkını (borçludan) imkan nisbetinde günahlara girmeden al" buyurdular."

❑ HAK SAHİBİ SÖZ SAHİBİDİR

753-6740 ٢٤٢٥- حدّثنا محمّد بن عبدالأعلى الصّنعانيّ. ثنا معتمر بن سليمان عن أبيه عن حنش عن عكرمة عن ابن عبّاس؛ قال: جاء رجل يطلب نبيّ الله ﷺ بدين أو بحقّ. فتكلّم ببعض الكلام. فهمّ صحابة رسول الله ﷺ به. فقال رسول الله ﷺ: «مه. إنّ صاحب الدّين له سلطان على صاحبه، حتّى يقضيه».

في الزوائد: في إسناده حنش واسمه بن قيس، أبو عليّ الرجيّ، ضعّفه أحمد وابن معين وأبو حاتم وأبو زرعة.

753. (24257 (6740)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Bir

adam gelerek Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'dan bir alacağını veya bir hakkını talep etti. Bunu yaparken -nezakete uymayan bazı yakışıksız- söz sarfetti. Resulullah'ın ashabı adama dersini vermek istediler. Ama Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* müsaade etmeyip: *"Bırakın! Zira alacaklı kimsenin, hakkını alıncaya kadar borçlu üzerinde söz hakkı vardır"* buyurdular."

754-6741 ٢٤٢٦- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عُثْمَانَ، أَبُو شَيْبَةَ. ثنا ابْنُ أَبِي عُبَيْدَةَ (أَظُنُّهُ قَالَ). ثنا أَبِي عَنِ الأَعْمَشِ عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ؛ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ يَتَقَاضَاهُ دَيْناً كَانَ عَلَيْهِ. فَاشْتَدَّ عَلَيْهِ، حَتَّى قَالَ لَهُ: أُحَرِّجُ عَلَيْكَ إِلاَّ قَضَيْتَنِي. فَانْتَهَرَهُ أَصْحَابُهُ وَقَالُوا: وَيْحَكَ! تَدْرِي مَنْ تُكَلِّمُ؟ قَالَ: إِنِّي أَطْلُبُ حَقِّي. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «هَلاَّ مَعَ صَاحِبِ الْحَقِّ كُنْتُمْ؟» ثُمَّ أَرْسَلَ إِلَى خَوْلَةَ بِنْتِ قَيْسٍ فَقَالَ لَهَا: «إِنْ كَانَ عِنْدَكِ تَمْرٌ فَأَقْرِضِينَا حَتَّى يَأْتِيَنَا تَمْرُنَا فَنَقْضِيَكِ» فَقَالَتْ: نَعَمْ. بِأَبِي أَنْتَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ. قَالَ: فَأَقْرَضَتْهُ. فَقَضَى الأَعْرَابِيَّ وَأَطْعَمَهُ. فَقَالَ: أَوْفَيْتَ. أَوْفَى اللّٰهُ لَكَ. فَقَالَ: «أُولَئِكَ خِيَارُ النَّاسِ. إِنَّهُ لاَ قُدِّسَتْ أُمَّةٌ لاَ يَأْخُذُ الضَّعِيفُ فِيهَا حَقَّهُ غَيْرَ مُتَعْتَعٍ».

في الزوائد: هذا إسناد صحيح، رجاله ثقات. لأن إبراهيم بن عبدالله قال فيه أبو حاتم: صدوق.

754. (2426) (741)- *Ebu Saidi'l-Hudrî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bir bedevi Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a gelerek, Efendimizin uhdesinde bulunan alacağını istedi ve bunu yaparken sert davrandı. Hatta: "Borcunu ödeyinceye kadar seni taciz edeceğim" dedi. Ashab-ı Kiram hazretleri bedeviyi azarlayıp: "Yazık sana! Kiminle konuştuğunu bilmiyorsun galiba!" dediler. Adam: "Ben hakkımı talep ediyorum dedi. Aleyhissalâtu vesselâm, ashabına: *"Sizler niçin hak sahibinden yana değilsiniz?"* buyurdu ve Havle Bintu Kays (radıyallahu anhâ)'ya adam göndererek: *"Sende kuru hurma varsa benim borcumu ödeyiver. Hurmamız gelince borcumuzu sana öderiz"* dedi. Havle: "Hay hay! Babam sana kurban olsun ey Allah'ın Resulü!" dedi. Kadın, Resulullah'a borç verdi, o da bedeviye olan borcunu kapadı ve ayrıca yemek ikram etti. (Bu tavırdan memnun kalan) bedevi: "Borcunu güzelce ödedin. Allah da sana mükafaatını tam versin" diye memnuniyetini ifade etti: *Aleyhissalâtu vesselâm* da: *"İşte bunlar (borcunu hakkıyla ödeyenler) insanların hayırlılarıdır.*

İçindeki zayıfların, inciltilmeden haklarını alamadıkları bir cemiyet iflah olmaz" buyurdular."

❑ ÖDÜNÇ VERME

755-6742 ٢٤٣٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خَلَفٍ الْعَسْقَلاَنِيُّ. ثنا يَعْلَى. ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ يُسَيْرٍ عَنْ قَيْسِ ابْنِ رُومِيٍّ؛ قَالَ: كَانَ سُلَيْمَانُ بْنُ أُذُنَانٍ يُقْرِضُ عَلْقَمَةَ أَلْفَ دِرْهَمٍ إِلَى عَطَائِهِ. فَلَمَّا خَرَجَ عَطَاؤُهُ تَقَاضَاهَا مِنْهُ وَاشْتَدَّ عَلَيْهِ فَقَضَاهُ. فَأَكَنَّ عَلْقَمَةَ غَضَبٌ. فَمَكَثَ أَشْهُراً ثُمَّ أَتَاهُ فَقَالَ: أَقْرِضْنِي أَلْفَ دِرْهَمٍ إِلَى عَطَائِي. قَالَ: نَعَمْ. وَكَرَامَةً. يَا أُمَّ عُتْبَةَ! هَلُمِّي تِلْكَ الْخَرِيطَةَ الْمَخْتُومَةَ الَّتِي عِنْدَكِ. فَجَاءَتْ بِهَا. فَقَالَ: أَمَا وَاللَّهِ انَّهَا لَدَرَاهِمُكَ الَّتِي قَضَيْتَنِي مَا حَرَّكْتُ مِنْهَا دِرْهَماً وَاحِداً قَالَ: فَلِلَّهِ أَبُوكَ مَا حَمَلَكَ عَلَى مَا فَعَلْتَ بِي؟ قَالَ: مَا سَمِعْتُ مِنْكَ. قَالَ: مَا سَمِعْتَ مِنِّي؟ قَالَ: سَمِعْتُكَ تَذْكُرُ عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُقْرِضُ مُسْلِماً قَرْضاً مَرَّتَيْنِ إِلاَّ كَانَ كَصَدَقَتِهَا مَرَّةً».

قَالَ: كَذَلِكَ انْبَأَنِي ابْنُ مَسْعُودٍ.

في الزوائد: هذا إسناده ضعيف. لأن قيس بن روميّ مجهول. وسليمان بن يسير، متفق على تضعيفه.

والحديث قد رواه ابن حبان في صحيحه بإسناد إلى ابن مسعود.

755. (2430) (6742)- *Kays İbnu Rumi* merhum anlatıyor: "Süleyman İbnu Üzünân, Alkame'ye, ödeneği gelme zamanına kadar bin dinar borç vermişti. Ödeneği çıkınca, borcunu ondan istedi ve sert davrandı. O da hemen ödedi, ancak Alkame Süleyman'a kızmıştı. Birkaç ay durup yanına geldi: "Ödeneğim gelinceye kadar bana bin dirhem ver!" dedi. Süleyman yine: "Pekala! Memnuniyetle!" dedi (ve ailesine yönelerek): "Ey Ümmü Utbe! Şu yanındaki mühürlü keseyi getir!" diye seslendi. Kadın keseyi getirdi. Süleyman, Alkame'ye:

"Vallahi işte ödediğin dirhemler! Ben bunlardan tek dirhemi yerinde kımıldatmadım!" dedi. Bunun üzerine Alkame:

"Allah babandan razı olsun. O halde alacağını tahsil için bana olan o kaba davranışın sebebi neydi?" dedi. Süleyman:

"Senden işittiğim hadisler!" cevabını verdi.

"Benden ne işitmiştin?"

"Sen İbnu Mes'ud (radıyallahu anh)'dan naklen Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın: *"Bir müslümana bir şey iki kere borç olarak veren hiçbir müslüman yoktur ki, onun bu davranışı, o şeyi bir kere sadaka etmiş gibi sevap almasın!"* buyurmuştur.

Bunun üzerine alkame: "Evet, İbnu Mes'ud bana böyle haber vermişti!" diye teyid etti."

756-6743 ٢٤٣١– حَدَّثَنَا عُبَيْدُاللهِ بْنُ عَبْدِالْكَرِيمِ. ثَنَا هِشَامُ بْنُ خَالِدٍ. ثَنَا خَالِدُ بْنُ يَزِيدَ. وحَدَّثَنَا أَبُو حَاتِمٍ. ثَنَا هِشَامُ بْنُ خَالِدٍ. ثَنَا خَالِدُ بْنُ يَزِيدَ بْنِ أَبِي مَالِكٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «رَأَيْتُ لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِي عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ مَكْتُوباً: الصَّدَقَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا. وَالْقَرْضُ بِثَمَانِيَةَ عَشَرَ فَقُلْتُ: يَا جِبْرِيلُ! مَا بَالُ الْقَرْضِ أَفْضَلُ مِنَ الصَّدَقَةِ؟ قَالَ: لأَنَّ السَّائِلَ يَسْأَلُ وَعِنْدَهُ. وَالْمُسْتَقْرِضُ لاَ يَسْتَقْرِضُ إِلاَّ مِنْ حَاجَةٍ».

في الزوائد: في إسناده خالد بن يزيد، ضعفه أحمد وابن معين وأبو داود والنسائي وأبو زرعة والدارقطني وغيرهم.

756. (2431) (6743)- *Enes İbnu Malik* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Miraç gecesinde cennetin kapısı üzerinde şu ibarenin yazılı olduğun gördüm: "Sadaka on misliyle mükafaatlandırılacaktır. Ödünç para onsekiz misliyle mükafaatlandırılacaktır." Ben: "Ey Cibril! Ödünç verilen şey ne sebeple sadakadan daha üstün oluyor?" diye sordum. Çünkü dedi, dilenci (çoğu kere) yanında para olduğu halde sadaka ister. Borç isteyen ise, ihtiyacı sebebiyle talepte bulunur."*

757-6744 ٢٤٣٢– حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ. حَدَّثَنِي عُتْبَةُ بْنُ حُمَيْدٍ الضَّبِّيُّ، عَنْ يَحْيَىٰ بْنِ أَبِي إِسْحَاقَ الْهُنَائِيِّ؛ قَالَ: سَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ: الرَّجُلُ مِنَّا يُقْرِضُ أَخَاهُ الْمَالَ فَيُهْدِي لَهُ؟ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِذَا أَقْرَضَ أَحَدُكُمْ قَرْضاً فَأَهْدَى لَهُ، أَوْ حَمَلَهُ عَلَى الدَّابَّةِ، فَلاَ يَرْكَبْهَا وَلاَ يَقْبَلْهُ. إِلاَّ أَنْ يَكُونَ جَرَى بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ قَبْلَ ذَلِكَ».

في الزوائد: في إسناده عتبة بن حميد الضبيّ، ضعفه أحمد وأبو حاتم. وذكره ابن حبان في الثقات. ويحيى ابن أبي إسحاق لا يعرف حاله.

757. (2432) (6744)- *Yahya İbnu Ebi İshak el-Hünâî* anlatıyor: "Hz. Enes (radıyallahu anh)'a: "Bizden bir adam (din) kardeşine borç olarak mal verir. Sonra malı alan kimse borç verene bir hediyede bulunur (bu hususta ne dersin?)" diye sordum. Enes bana şu cevabı verdi: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Biriniz bir malı borç verse, sonra alan da veren kimseye bir hediye vermek veya bineğine bindirmek istese, sakın o hediyeyi almasın, bineğine de binmesin. Eğer aralarında borç-alıp vermezden önce böyle (dostane) muameleler olmuşsa o başka."*

AÇIKLAMA:

Alimler çoğunluk itibariyle borç veren kimsenin, borç alan kimseden hediye almak hayvanını kullanmak, hatta satacağı mala müşteri olmak gibi, menfaat ifade eden herbir şeyi faiz addederek yasaklamışlardır. Bu yasağı çoğunluk tahrime hamleder. Sadece Hanefiler buna mekruh demiş, borçlunun borcunu öderken aldığından daha iyisini vermesini, hatta hediyede bulunmasını caiz addetmişlerdir. Ancak takvaya uygun olan bunlardan sakınmaktır.

❑ ÖLÜNÜN BORCUNU ÖDEME

758-6745 ٢٤٣٣– حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا عَفَّانُ. ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ. أَخْبَرَنِي عَبْدُالْمَلِكِ أَبُو جَعْفَرٍ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ عَنْ سَعْدِ بْنِ الْأَطْوَلِ؛ أَنَّ أَخَاهُ مَاتَ وَتَرَكَ ثَلَاثَمِائَةِ دِرْهَمٍ. وَتَرَكَ عِيَالاً. فَأَرَدْتُ أَنْ أُنْفِقَهَا عَلَى عِيَالِهِ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ : «إِنَّ أَخَاكَ مُحْتَبَسٌ بِدَيْنِهِ. فَاقْضِ عَنْهُ». فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ! قَدْ أَدَّيْتُ عَنْهُ إِلَّا دِينَارَيْنِ ادَّعَتْهُمَا امْرَأَةٌ وَلَيْسَ لَهَا بَيِّنَةٌ. قَالَ: «فَأَعْطِهَا فَإِنَّهَا مُحِقَّةٌ».

في الزوائد: إسناده صحيح. عبدالملك أبو جعفر ذكره ابن حبان في الثقات. وباقي رجال الإسناد صحيح.

قال: وليس لسعد هذا في الكتب الستة سوى هذا الحديث الواحد.

758. (2433) (6745)- *Said İbnu'l-Atval* (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre "Kardeşi ölmüş ve üçyüz dirhem mal ve geride bakıma muhtaç horanta bırakmıştır. Derki: "Ben bu parayı ailesine harcamayı arzu ettim. *Aleyhissalâtu vesselâm: "Kardeşin borcundan dolayı hapsedilmişti. Borcunu sen ödeyiver"* buyurdu. Sa'd da: "Ya Resulullah! Ben onun yerine borcunu ödedim. Yalnız bir kadının iddia edip şahitlendiremediği iki dinarı ödemedim" dedi. Bunun üzerine Resul-i Ekrem *(aleyhissalâtu ves-*

selâm) Sa'd'a: *"Sen kadına iddia ettiğini ver. Çünkü kadın gerçeği sö lemektedir"* buyurdu."

❑ ÜÇ BORCU ALLAH ÖDER

759-674 ٢٤٣٥ - حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ. ثنا رِشْدِينُ بْنُ سَعْـــيـــدٍ وَعَبْدُالرَّحْمنِ
مُحَارِبِيُّ وَأَبُو أُسَامَةَ وَجَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، عَنِ ابْنِ أَنْعُمٍ؛ قَالَ أَبُو كُرَيْبٍ: وَحَدَّثَنَا
كِيعٌ عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ ابْنِ أَنْعُمٍ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ عَبْدِ الْمَعَافِرِيِّ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ عَمْرٍو؛
ال: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّ الدَّيْنَ يُقْضَى مِنْ صَاحِبِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِذَا مَاتَ. إِلاَّ
نْ يَدِينُ فِي ثَلاَثِ خِلاَلٍ: الرَّجُلُ تَضْعُفُ قُوَّتُهُ فِي سَبِيلِ اللهِ فَيَسْتَدِينُ يَتَقَوَّى بِهِ
دُوِّ اللهِ وَعَدُوِّهِ. وَرَجُلٌ يَمُوتُ عِنْدَهُ مُسْلِمٌ، لاَ يَجِدُ مَا يُكَفِّنُهُ وَيُوَارِيهِ إِلاَّ بِدَيْنٍ.
رَجُلٌ خَافَ اللهَ عَلَى نَفْسِهِ الْعُزْبَةَ، فَيَنْكِحُ خَشْيَةً عَلَى دِينِهِ. فَإِنَّ اللهَ يَقْضِي عَنْ
ؤُلاَءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

في الزوائد: في إسناده عبدالرحمن بن زياد بن أنعم الشيباني، قاضي إفريقية، وهو ضعيف. ضعفه أحمد ابن معين والنسائي وغيرهم.

759. (2435) (6746)- *Abdullah İbnu Amr* (radıyallahu anhümâ) an latıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Şüphesiz borç sahibi (ödemeden) ölünce, borcu Kıyamet günü ondan alınır. Fak şu üç sebeple borçlanan kimse bu hükmün dışındadır:*

1) Adamın gücü Allah yolunda (savaşta) zayıflar, o da All düşmanına ve kendi düşmanına karşı kuvvetlenmek için borçlanır.

2) Bir adamın yanında bir müslüman ölür, onu kefenleyip gömece parası olmaz, bu maksatla borçlanır.

3) Bir adam, bekarlık sebebiyle nefsinden Allah'a karşı korku hisse der. Dinine zarar gelir endişesiyle (borçlanarak) evlenir. Allah Teala ha retleri, kıyamet günü, bunların borçlarını kendisi öder."

REHİNELER BÖLÜMÜ

❑ HZ. PEYGAMBERİN ZIRHI REHİNE İDİ

760-6747 ٢٤٣٨ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا وَكِيعٌ عَنْ عَبْدِالْحَمِيدِ بْنِ بَهْرَامَ، عَنْ شَهْرِ ابْنِ حَوْشَبٍ؛ عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ تُوُفِّيَ وَدِرْعُهُ مَرْهُونَةٌ عِنْدَ يَهُودِيٍّ بِطَعَامٍ.

في الزوائد: في إسناده شهر بن حوشب، وثقه أحمد وابن معين وغيرهما. وضعفه شعبة وأبو حاتم والنسائى وعبدالحميد بن بهرام وثقه أحمد وابن معين وابن المديني وأبو داود وغيرهم.

760. (2438) (6747)- *Esma Bintu Yezid* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, zırhını bir yahudinin yanında bir miktar zahire mukabili rehine bırakılmış olarak vefat etti."

761-6748 ٢٤٣٩ - حَدَّثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ مُعَاوِيَةَ الْجُمَحِيُّ. ثَنَا ثَابِتُ بْنُ يَزِيدَ. ثَنَا هِلَالُ بْنُ خَبَّابٍ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ مَاتَ وَدِرْعُهُ رَهْنٌ عِنْدَ يَهُودِيٍّ بِثَلَاثِينَ صَاعاً مِنْ شَعِيرٍ.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

761. (2439) (6748)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* vefat ettiği zaman, zırhı otuz sa' arpa mukabili bir yahudiye rehin bırakılmıştı."

❑ REHİN GERİ ALINIR

762-6749 ٢٤٤١ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ. ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُخْتَارِ عَنْ

إسْحَاقَ بْنِ رَاشِدٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «لاَ يَغْلَقُ الرَّهْنُ».

في الزوائد: في إسناده محمد بن حميد الرازي، وإن وثقه ابن معين في الرواية فقد ضعفه في أخرى وضعفه أحمد والنسائي والجوزجاني. وقال ابن حبان: يروى عن الثقات، المقلوبات. وقال ابن معين: كذاب.

762. (2441) 56749)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Rehin, (borcun ödenmesiyle) geri alınabilir."

AÇIKLAMA:

Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm), bu hadislerinde bir cahiliye geleneğini kaldırmaktadır: Zira o devirde, rehin bırakılan birmal, vadesi içerisinde borç ödenmediği takdirde, borç verenin mülkü olurdu. İslam, rehin malın vadesi içerisinde ödenmeyen borca mukabil temellük edilemeyeceğini teşri etmiştir.

❑ İŞÇİNİN ÜCRETİ

763-6750 ٢٤٤٣– حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ الدِّمَشْقِيُّ. ثنا وَهْبُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ عَطِيَّةَ السَّلَمِيُّ. ثنا عَبْدُالرَّحْمنِ بْنُ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «أَعْطُوا الأَجِيرَ أَجْرَهُ، قَبْلَ أَنْ يَجِفَّ عَرَقُهُ».

في الزوائد: أصله في صحيح البخاري وغيره، من حديث أبي هريرة. لكن إسناد المصنف ضعيف. وهب بن سعيد وعبدالرحمن بن زيد ضعيفان.

763. (2443) (6750)- *Abdullah İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"İşçiye ücretini, teri kurumadan önce veriniz."*

764-6751 ٢٤٤٤– حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُصَفَّى الْحِمْصِيُّ. ثنا بَقِيَّةُ بْنُ الْوَلِيدِ، عَنْ مَسْلَمَةَ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي أَيُّوبَ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ يَزِيدَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رَبَاحٍ؛ قَالَ: سَمِعْتُ عُتْبَةَ بْنَ النُّدَّرِ يَقُولُ: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَرَأَ طسم. حَتَّى إِذَا بَلَغَ قِصَّةَ مُوسَىٰ قَالَ: «إِنَّ مُوسَىٰ ﷺ أَجَرَ نَفْسَهُ ثَمَانِيَ سِنِينَ، أَوْ عَشْرًا

عَلى عِفَّةِ فَرْجِهِ وطَعَامِ بَطْنِهِ.

في الزوائد: إسناده ضعيف لأن فيه بقية، وهو مدلّس. وليس لبقية هذا عند ابن ماجة سوى هذا الحديث. وليس له شئ في بقية الكتب الخمسة.

764. (2443) (6751)- *Utbe İbnu'n-Nüber* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yanında idik. Ta-sin-mim suresini okudu. Hz. Musa (radıyallahu anhümâ)'ın kıssasına gelince: *"Hz. Musa, fercinin iffeti (Hz. Şuayb'ın kızıyla evlenme) ve karnının doyurulması mukabilinde sekiz veya on yıl işçi olarak çalışmayı kabullendi"* buyurdu."

AÇIKLAMA:

Bu rivayet, Kasas suresinin 27-28. ayetlerini açıklamaktadır. Mezkur ayetler mealen şöyledir: *"Kadınların babası "Bana sekiz yıl çalışmana mukabil bu iki kızımdan birini sana nikahlamak istiyorum. Eğer on yıla tamamlarsan o senden bir ikram olur. Ama sana güçlük vermek istemem. İnşaallah beni iyi kimselerden bulacaksın"* dedi..."

765-6752 ٢٤٤٥ - حَدَّثَنَا أَبُو عُمَرَ حَفْصُ بْنُ عَمْرٍو. ثَنَا عَبْدُالرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ. ثَنَا سَلِيمُ بْنُ حَيَّانَ. سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: نَشَأْتُ يَتِيماً، وَهَاجَرْتُ مِسْكِيناً، وَكُنْتُ أَجِيراً لابْنَةِ غَزْوَانَ بِطَعَامِ بَطْنِي وَعُقْبَةِ رِجْلِي. أَحْطِبُ لَهُمْ إِذَا نَزَلُوا. وَأَحْدُو لَهُمْ إِذَا رَكِبُوا فَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ الدِّينَ قِوَاماً، وَجَعَلَ أَبَا هُرَيْرَةَ إِمَاماً.

في الزوائد: إسناده صحيح موقوف. لأن حيان بن بسطام، ذكره ابن حبان في الثقات. ووثقه الدارقطني والذهبي وغيرهم. وباقي رجال الإسناد أثبات.

765. (2445) (6752)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Yetim olarak büyüdüm, fakir olarak hicret ettim. Karnımı doyurma ve (yolculuk) sırasında bazan binerek ayağımı dinlendirme nöbeti karşılığında İbnetu Gazvan'a işçi oldum. Konakladıkları vakit onlara odun topluyordum. Bindikleri zamanda develerini yürütmek için ezgi söylerdim. İslam dinini bir nizam, Ebu Hureyre'yi de imam (idareci) kılan Allah'a hamdolsun.

❑ BİR KOVA SU BİR HURMAYA

766-6753 ٢٤٤٦ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِالأَعْلَى الصَّنْعَانِيُّ. ثَنَا الْمُعْتَمِرُ بْنُ

سُلَيْمَانُ عَنْ أَبِيــهِ عَنْ حَنَشٍ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: أَصَابَ نَبِيَّ اللهِ ﷺ خَصَاصَةٌ. فَبَلَغَ ذَلِكَ عَلِيًّا. فَخَرَجَ يَلْتَمِسُ عَمَلاً يُصِيبُ فِيهِ شَيْئـاً لِيُقِيتَ بِهِ رَسُولَ اللهِ ﷺ. فَأَتَى بُسْتَانـاً لِرَجُلٍ مِنَ الْيَهُودِ. فَاسْتَقَــى لَهُ سَبْعَةَ عَشَرَ دَلْواً. وَكُلُّ دَلْوٍ بِتَمْرَةٍ. فَخَيَّرَهُ الْيَهُودِيُّ مِنْ تَمْرِهِ، سَبْعَ عَشْرَةَ عَجْوَةً. فَجَاءَ بِهَا إِلَى نَبِيِّ اللهِ ﷺ.

في الزوائد: في إسناده حنش، واسمه حسين بن قيس ضعفه أحمد وغيره.

766. (2446) (6753)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a (bir ara) maddi darlık isabet etti. Bu duruma Ali muttali oldu. Hemen çıkıp, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın ihtiyacını görecek bir gelir temini için iş aradı.

767-6754 ٢٤٤٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ. ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ. ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي حَيَّةَ عَنْ عَلِيٍّ؛ قَالَ: كُنْتُ أَدْلُو الدَّلْوَ بِتَمْرَةٍ. وَأَشْتَرِطُ أَنَّهَا جَلْدَةٌ.

في الزوائد: رجال إسناده ثقات والحديث موقوف. وأبو إسحاق اسمه عمرو بن عبدالله السبيعي، اختلط بأخرة، وكان يدلّس وقد رواه بالعنعنة.

767. (2447) (6754)- *Hz. Ali* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ben bir hurma mukabilinde bir kova su çıkarırdım ve hurmanın iyi, kuru olmasını şart koşardım."

768-6755 ٢٤٤٨- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمُنْذِرِ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنِ سَعِيــدٍ، عَنْ جَدِّهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ مِنَ الأَنْصَارِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ! مَا لِي أَرَى لَوْنَكَ مُنْكَفِئـاً؟ قَالَ: «الْخَمَصُ» فَانْطَلَقَ الأَنْصَارِيُّ إِلَى رَحْلِهِ. فَلَمْ يَجِدْ فِي رَحْلِهِ شَيْئـاً. فَخَرَجَ يَطْلُبُ. فَــإِذَا هُوَ بِيَهُودِيٍّ يَسْقِي نَخْلاً. فَقَالَ الأَنْصَارِيُّ لِلْيَهُودِيِّ: أَسْقِي نَخْلَكَ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: كُلُّ دَلْوٍ بِتَمْرَةٍ. وَاشْتَرَطَ الأَنْصَارِيُّ أَنْ لاَ يَأْخُذَ خَدِرَةً وَلاَ تَارِزَةً وَلاَ حَشَفَــةً. وَلاَ يَأْخُذُ إِلاَّ جَلْدَةً. فَاسْتَقَى بِنَحْوٍ مِنْ صَاعَيْنِ. فَجَاءَ بِهِ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ.

في الزوائد: في إسناده عبدالله بن سعيد بن كيسان ضعفه أحمد وابن معين وغيرهما.

768. (2448) (6755)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ensardan bir zat gelip: "Ey Allah'ın Resulü! (Bugün) renginizi niye

değişmiş görüyorum?"diye sordu. *Aleyhissalâtu vesselâm*: "*Açlıktan*" buyurdular. Ensarî hemen evine döndü. Ama evinde (ikram edecek) bir şey bulamadı. Yiyecek aramaya çıktı. Derken hurmalık sulayan bir yahudiye rastladı. Yahudiye: "Hurmalığını ben sulayayım ne dersin?" dedi. O da: "Pekala!" dedi. Ensari: "Her kovaya bir hurma!" dedi ve hurmanın içini kararmış, sertleşmiş ve adileşmiş olmamasını şart koştu, iyi hurmadan alacağını söyledi.Sonra iki sa' hurma yapacak miktarda su çıkardı ve aldığı hurmayı Resululah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a getirdi."

❑ ÜÇTE BİRE, DÖRTTE BİR MUZARA'A

769-6756 ٢٤٦٣- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ ثَابِتٍ الْجَحْدَرِيُّ. ثَنَا عَبْدُالْوَهَّابِ عَنْ خَالِدٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ عَنْ طَاوُسٍ؛ أَنَّ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ أَكْرَى الأَرْضَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ وَعُثْمَانَ، عَلَى الثُّلُثِ وَالرُّبُعِ فَهُوَ يُعْمَلُ بِهِ إِلَى يَوْمِكَ هذا.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله موثقون. لأن أحمد بن ثابت، قال فيه ابن حبان في الثقات: مستقيم الأمر. قلت: وباقي رجال الإسناد يحتج بهم في الصحيح.

769. (2463) (6756)- *Tavus*'un anlattığına göre: "Muaz İbnu Cebel (radıyallahu anh), Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, Hz. Ebu Bekr, Hz. Ömer ve Hz. Osman zamanlarında araziyi, (mahsulünü) üçte bir, dörtte bir karşılığında kiraya vermiştir. Bu kiralama işi, (o zamandan) şu günümüze kadar tatbik edilegelmiştir.

❑ HURMA VE ÜZÜM ORTAKLIĞI

770-6757 ٢٤٦٧- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ تَوْبَةَ. ثَنَا هُشَيْمٌ عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنِ الْحَكَمِ بْنِ عُتَيْبَةَ عَنْ مِقْسَمٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ أَعْطَى خَيْبَرَ أَهْلَهَا عَلَى النِّصْفِ. نَخْلَهَا وَأَرْضَهَا.

في الزوائد: في إسناده الحكم بن عتيبة، قال شعبة: لم يسمع من مقسم إلا أربعة أحاديث. وابن أبي ليلى هذا هو محمد بن عبد الرحمن ضعيف.

770. (2468) (6757)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Hayber arazisini, hurmalıklarıyla, tarlalarıyla mahsulün yarısı mukabilinde eski ahalisine (yahudilere müzara'a usulüyle) verdi."

771-6758 ٢٤٦٩ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمُنْذِرِ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ عَنْ مُسْلِمٍ الأَعْوَرِ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: لَمَّا افْتَتَحَ رَسُولُ اللهِ ﷺ خَيْبَرَ أَعْطَاهَا عَلَى النِّصْفِ.

في الزوائد: في إسناده مسلم بن كيسان ضعفه أحمد وابن معين وغيرهما.

771. (2469) 56758)- *Hz. Enes İbnu Malik* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Hayber'i fethedince orayı yarıya ortağa verdi."

Not: Bu bahis daha önce yeterince açıklanmıştır, tekrar etmeyeceğiz.

❑ MÜSLÜMANLAR ÜÇ ŞEYDE ORTAK

772-6759 ٢٤٧٢ - حَدَّثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ سَعِيدٍ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ خِرَاشِ بْنِ حَوْشَبٍ الشَّيْبَانِيُّ عَنِ الْعَوَّامِ بْنِ حَوْشَبٍ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «الْمُسْلِمُونَ شُرَكَاءُ فِي ثَلاَثٍ: فِي الْمَاءِ وَالْكَلإِ وَالنَّارِ. وَثَمَنُهُ حَرَامٌ».

قَالَ أَبُو سَعِيدٍ: يَعْنِي الْمَاءَ الْجَارِيَ.

في الزوائد: عبدالله بن خراش. قد ضعفه أبو زرعة والبخاريّ وغيرهما. وقال محمد بن عمار الموصلّي: كذاب.

772. (2472) (6759)- *Hz. İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Müslümanlar üç şeyde ortaktırlar: Suda, otta, ateşte. Bunlardan alınacak bedel de haramdır."*

Ebu Said dedi ki: "(Sudan maksad) akarsudur."

773-6760 ٢٤٧٣ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِاللهِ بْنِ يَزِيدَ. ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَبِي الزِّنَادِ عَنِ الأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «ثَلاَثٌ لاَ يُمْنَعْنَ: الْمَاءُ وَالْكَلأُ وَالنَّارُ».

في الزوائد: هذا إسناد صحيح. ورجاله موثقون. لأن محمد بن عبدالله بن يزيد أبا يحيى المكيّ، وثقه النسائي وابن أبي حاتم وغيرهما. وباقي رجال الإسناد على شرط الشيخين.

773. (2473) (6760)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Üç şey vardır ki (istenince) vermemezlik edilmez: Su, ot ve ateş."

774-6761 ٢٤٧٤ - حَدَّثَنَا عَمَّارُ بْنُ خَالِدٍ الْوَاسِطِيُّ. ثَنَا عَلِيُّ بْنُ غُرَابٍ، عَنْ

زهير بن مرزوق عن علي بن زيد بن جدعان عن سعيد بن المسيب عن عائشة أنها قالت: يا رسول الله! ما الشيء الذي لا يحل منعه؟ قال: «الماء والملح والنار» قالت: يا رسول الله! هذا الماء قد عرفناه. فما بال الملح والنار؟ قال «يا حميراء! من أعطى نارا، فكأنما تصدق بجميع ما أنضجت تلك النار. ومن أعطى ملحا فكأنما تصدق بجميع ما طيب ذلك الملح. ومن سقى مسلما شربة من ماء، حيث يوجد الماء فكأنما أعتق رقبة. ومن سقى مسلما شربة من ماء حيث لا يوجد الماء فكأنما أحياها».

في الزوائد: هذا إسناد ضعيف، لضعف علي بن زيد بن جدعان.

774. (2474) (6761)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Ey Allah'ın Resulü!" dedim, verilmemesi caiz olmayan şey nedir?"

"*Su, tuz ve ateş!*" buyurdular. Ben tekrar: "Ey Allah'ın Resulü dedim. Evet suyu anladık öyledir ama tuz ve ateş niye öyledir?" dedim. Şu cevabı verdi:

"Ey Humeyrâ! Kim (isteyene) ateş verirse , bu ateşin pişirdiği her şeyi tasadduk etmiş gibi sevap kazanır! Kim de tuz verirse, o da bu tuzun tatlandırdığı her şeyi tasadduk etmiş gibi olur. Kim su bulunan yerde bir müslümana bir içimlik su içirirse sanki bir köle azad etmiş gibi olur, suyun bulunmadığı yerde içirirse, onu ihya etmiş gibi olur."

❑ OTA MANİ OLMAK İÇİN SUYA MANİ OLUNMAZ

775-6762 ٢٤٧٩ - حدثنا عبدالله بن سعيد. عبدة بن سليمان عن حارثة عن عمرة، عن عائشة؛ قال رسول الله ﷺ: «لا يمنع فضل الماء، ولا يمنع نقع البئر».

في الزوائد: في إسناده حارثة بن أبي الرجال، ضعفه أحمد وغيره. ورواه ابن حبان في صحيحه بسند فيه ابن إسحاق وهو مدلس.

775. (2479) (6762)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "*Suyun fazlası esirgenmez. Kuyunun (ihtiyaçtan) artan kısmı da esirgenmez.*"

❑ AKARSUYUN KULLANIMINDA SIRA

776-6763 ٢٤٨١ - حدثنا ابراهيم بن المنذر الحزامي. ثنا زكريا بن منظور بن

ثعلبة بن أبي مالك. حدثني محمد بن عقبة بن أبي مالك، عن عمه ثعلبة بن أبي مالك؛ قال: قضى رسول الله ﷺ في سيل مهزور، الأعلى فوق الأسفل، يسقي الأعلى إلى الكعبين، ثم يرسل إلى من هو أسفل منه.

في الزوائد: انفرد ابن ماجة بهذا الحديث عن ثعلبة. وليس له شئ في بقية الستة. وفي سنده زكريا بن منظور المدنيّ القاضي، ضعفه أحمد وابن معين وغيرهما.

776. (2481) (6763)- *Salebe İbnu Ebi Malik* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Mehzur (isimli derenin) suyu (ile arazilerin sulanması sırası) hususunda şu hükmü verdi:

"(Arazisi) yukarıda olan kimse (arazisi) aşağıda olan kimsenin üstündedir (yani önce o sular). Yukarıdaki kimse (arazisini,), su ayak topuklarına varıncaya kadar sular, sonra suyu kendisinden aşağıda olana salıverir."

Derken bir yahudiye ait bir bahçeye uğradı. Adama her kovası bir kuru hurmaya onyedi kova su çıkarıverdi. Yahudi de hurmasından onun için onyedi tane acve (denilen iyi) hurma seçip verdi. Ali (radıyallahu anh) bunları Resulullah'a getirdi."

777-6764 ٢٤٨٣ - حدثنا أبو المغلس. ثنا فضيل بن سليمان. ثنا موسى بن عقبة، عن إسحاق ابن يحيى بن الوليد عن عبادة بن الصامت؛ أن رسول الله ﷺ قضى، في شرب النخل من السيل أن الأعلى فالأعلى يشرب قبل الأسفل، ويترك الماء إلى الكعبين، ثم يرسل الماء إلى الأسفل الذى يليه، وكذلك حتى تنقضي الحوائط أو يفنى الماء.

في الزوائد: في إسناده إسحاق بن يحيى قال ابن عديّ: يروى عن عبادة ولم يدركه. وكذا قال غيره.

777. (2483) (6764)- *Ubade İbnu's-Samit* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, hurmalıkların akar su ile sulanmaları hususunda şöyle hükmetti: *"Suyun başından itibaren önce üsttekiler aşağıdakilerden önce sular. Su ökçeye (çıkacak kadar akmaya) bırakılır. Sonra su bitişikteki aşağıya bırakılır. Bahçeler bitinceye veya su tükeninceye kadar böyle yapılır."*

Not: Su bahsi daha önce geçti.

❑ SUYUN TAKSİMİ

778-6765 ٢٤٨٤- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْحِزَامِيُّ. أَنْبَأَنَا أَبُو الْجَعْدِ عَبْدُالرَّحْمٰنِ بْنُ عَبْدِاللّٰهِ، عَنْ كَثِيرِ بْنِ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ الْمُزَنِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «يُبْدَأُ بِالْخَيْلِ يَوْمَ وِرْدِهَا».

في الزوائد: في إسناده عمرو بن عوف، ضعيف. وفيه حفيده كثير بن عبدالله قال الشافعي: ركن من أركان الكذب. وقال أبو داود: كذاب. وقال ابن حبان: روى عن أبيه عن جده نسخة موضوعة لا يحل ذكرها في الكتب. ولا الرواية عنه إلا على جهة التعجب.

778. (2484) (6765)- *Kesir İbnu Abdillah İbni Avf el-Müzenî*'nin dedesi (Amr İbnu Avf) (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Sulama gününde önce atlardan başlanmalıdır."*

❑ KUYUNUN HARİMİ

779-6766 ٢٤٨٦- حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ سُكَيْنٍ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ الْمُثَنَّى. ح وَحَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الصَّبَّاحِ. ثَنَا عَبْدُالْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ قَالَا: ثَنَا إِسْمَاعِيلُ الْمَكِّيُّ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ مُغَفَّلٍ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «مَنْ حَفَرَ بِئْرًا فَلَهُ أَرْبَعُونَ ذِرَاعًا عَطَنًا لِمَاشِيَتِهِ».

في الزوائد: مدار الحديث في الإسنادين على إسماعيل بن مسلم المكيّ تركه يحي القطان وابن مهديّ وغيرهما.

779. (2486) 56766)- *Abdullah İbnu Muğaffel* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim (sahipsiz bir arazide) bir kuyu kazarsa, kendi hayvanlarına yatak olmak üzere kırk ziralık mesafe onun olur."*

AÇIKLAMA:

İhtiyaç sebebiyle sahipsiz arazide kuyu kazan kimsenin onu rahat tasarruf edebilmesi için muayen belli bir sahaya hak sahibi olması gerekir. Sadedinde olduğumuz hadis, bunu kırk zira olarak belirler. Bu saha içinde başkası onun izni olmadan tasarrufta bulunamaz. Mesela gelip yeni bir kuyu açamaz, bahçe yapamaz. Kuyuyu kendi arazisi içinde açmışsa böyle bir yatak sahası mevzubahis olamaz, zaten kendisinindir.

Kırk ziralık saha her cihettendir. *Ebu Hanife*'nin fetvası da buna uygundur. Ebu Yusuf ve Muhammed, kuyu suyu deve gücüyle çekilirse bunun harimi altmış ziradır. Şafi'î mezhebine göre kuyunun sahipsiz arazideki harimi, kuyudan su çeken kimsenin duracağı yer, suyun döküleceği yer, biriktirileceği havuz, sulamaya gelecek hayvan sürülerinin su civarında bekletileceği yerler gibi, kuyudan istifade edebilmek için ihtiyaç duyulacak yerlerin tamamıdır. Ancak ihtiyaç duyulan bu yerler başkasının mülkü ise harimi olamaz.

❑ AĞACIN HARİMİ

780-6767 ٢٤٨٨ – حَدَّثَنَا عَبْدُ رَبِّهِ بْنُ خَالِدٍ النُّمَيْرِيُّ، أَبُو الْمُغَلِّسِ. ثَنَا الْفُضَيْلُ بْنُ سُلَيْمَانَ. ثَنَا مُوسَىٰ بْنُ عُقْبَةَ. أَخْبَرَنِي إِسْحَاقُ بْنُ يَحْيَىٰ بْنِ الْوَلِيدِ، عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَضَىٰ فِي النَّخْلَةِ وَالنَّخْلَتَيْنِ وَالثَّلاثَةِ لِلرَّجُلِ فِي النَّخْلِ. فَيَخْتَلِفُونَ فِي حُقُوقِ ذٰلِكَ. فَقَضَىٰ أَنَّ لِكُلِّ نَخْلَةٍ مِنْ أُولٰئِكَ مِنَ الأَسْفَلِ مَبْلَغَ جَرِيدِهَا حَرِيمٌ لَهَا.

في الزوائد: إسناده منقطع ضعيف، لأن إسحاق بن يحيى يروى عن عبادة، ولم يدركه.

780. (2488) (6767)- *Ubade İbnu's-Samit* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bir hurma bahçesinde, bir adama ait bir, iki, üç hurma ağacı hususunda hüküm verdi. Bahçe sahibi ile bu birkaç ağacın sahipleri, bahçedeki hakları hususunda ihtilaf etmişlerdi. Aleyhissalâtu vesselâm, bu münferit ağaçlardan her biri için, dipten itibaren dalının uzandığı yere kadar ağacın harimi sayılacağına hükmetti.

781-6768 ٢٤٨٩ – حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ أَبِي الصُّغْدِيِّ. ثَنَا مَنْصُورٌ أَيْ مُقَيْرٍ ثَنَا ثَابِتُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْعَبْدِيُّ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «حَرِيمُ النَّخْلَةِ مَدُّ جَرِيدِهَا».

في الزوائد: إسناده ضعيف.

781. (2489) (6768)- *İbnu ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Hurma ağacının harimi onun dallarının uzunluğu kadardır."*

❑ AKARINI SATAN, PARASINI MİSLİNE YATIRSIN

782-6769 ٢٤٩٠ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا وَكِيعٌ. ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ

إبراهيم بن مهاجر، عن عبدالملك بن عمير عن سعيد بن حريث؛ قال: سمعت رسول الله ﷺ يقول: «من باع داراً أو عقاراً فلم يجعل ثمنه في مثله كان قمناً أن لا يبارك فيه».

حدثنا محمد بن بشار. ثنا عبيدالله بن عبدالمجيد. حدثني إسماعيل بن إبراهيم بن مهاجر عن عبدالملك بن عمير عن عمرو بن حريث عن أخيه سعيد بن حريث عن النبي ﷺ مثله.

في الزوائد: ليس لسعيد بن حديث في الكتب الخمسة شئ، ولا للمصنف سوى هذا الحديث.

782. (2490) 56769)- *Sa'id İbnu Hureys* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Kim bir ev veya akar satıp elde ettiği parayı aynı cins (bir mülk)e yatırmazsa, bu kimse aldığı bedelin hakkında mübarek kılınmamasına müstehak olur."

783-6770 ٢٤٩١ - حدثنا هشام بن عمار وعمرو بن رافع قالا: ثنا مروان بن معاوية. ثنا أبو مالك النخعي عن يوسف بن ميمون عن أبي عبيدة بن حذيفة عن أبيه حذيفة بن اليمان؛ قال: قال رسول الله: «من باع داراً ولم يجعل ثمنها في مثلها، لم يبارك له فيها».

في الزوائد: في إسناده يوسف بن ميمون. ضعفه أحمد وغيره.

783. (2491) (6770)- *Huzeyfe İbnu'l-Yeman* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Kim bir ev satar da aldığı parayı emsaline yatırmazsa, o para, kendisine mübarek kılınmaz."

AÇIKLAMA:

Dinimiz gayr-ı menkul emvali satıp menkul emvalde harcamayı teşvik etmemiştir. Gayr-i menkul satıldığı takdirde yine gayr-ı menkule yatırılmalıdır. Bu mallar daha emniyetli, daha garantilidir. Zira çalınmaz, gasbedilmez, israfla istıhlak edilip tez elden tüketilmez.

ŞUF'A BÖLÜMÜ

❑ ARAZİYİ SATIŞTA KOMŞUYA HABER VER

784-6771 ٢٤٩٢- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سِنَانٍ وَالْعَلَاءُ بْنُ سَالِمٍ، قَالَا: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ. أَنْبَأَنَا شَرِيكٌ عَنْ سِمَاكٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ كَانَتْ لَهُ أَرْضٌ فَأَرَادَ بَيْعَهَا، فَلْيَعْرِضْهَا عَلَى جَارِهِ».

في الزوائد: إسناده صحيح، رجاله ثقات.

784. (24937 (6771)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Bir kimsenin arazisi olur da satmak isterse, önce komşusuna arzetsin."*

❑ HUDUD BELİRİRSE ŞUF'A YOK

785-6772 ٢٤٩٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ وَعَبْدُالرَّحْمَنِ بْنُ عُمَرَ قَالَا: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ. ثَنَا مَالِكُ ابْنُ أَنَسٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ وَأَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِالرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَضَى بِالشُّفْعَةِ فِيمَا لَمْ يُقْسَمْ. فَإِذَا وَقَعَتِ الْحُدُودُ فَلَا شُفْعَةَ.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حَمَّادٍ الطِّهْرَانِيُّ. ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ عَنْ مَالِكٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ وَأَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ نَحْوَهُ. قَالَ أَبُو عَاصِمٍ: سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ مُرْسَلٌ. وَأَبُو سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ مُتَّصِلٌ.

في الزوائد : هذا إسناد صحيح على شرط البخاري: والحديث قد جاء من حديث جابر في البخاري وغيره.

785. (2497) (6772)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* taksim edilmeyen malda şuf'a hakkı tanıdı. Eğer (taşınamaz mal taksim edilip) hududlar belli olursa artık şuf'a hakkı yoktur.

❑ ŞUF'A TALEBİ

786-6773 ٢٥٠٠ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ. مُحَمَّدُ بْنُ الْحَارِثِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِالرَّحْمنِ الْبَيْلَمَانِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «الشُّفْعَةُ كَحَلِّ الْعِقَالِ».

في الزوائد : في إسناده محمد بن عبدالرحمن البيلماني، قال فيه ابن عديّ: كل ما يرويه البيلمانيّ فالبلاء فيه منه. وإذا روى عن محمد بن الحارث فهما ضعيفان. وقال: حدث عن أبيه نسخة كلها موضوعة. لا يجوز الاحتجاج به ولا أذكره إلا على وجه التعجب.

786. (2500) (6773)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Şuf'a (hakkı) devenin bağlı bulunduğu ipi çözmek gibidir (ipi çözülen deve kaçırıldığı gibi, kullanılmayan şuf'a hakkı da kaçırılır.)"*

787-6774 ٢٥٠١ – حَدَّثَنَا سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: مُحَمَّدُ بْنُ الْحَارِثِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمنِ الْبَيْلَمَانِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لاَ شُفْعَةَ لِشَرِيكٍ عَلَى شَرِيكٍ إِذَا سَبَقَهُ بِالشِّرَاءِ. وَلاَ لِصَغِيرٍ، وَلاَ لِغَائِبٍ».

في الزوائد : في إسناده البيلماني وقد تقدم الكلام فيه في الإسناد قبله.

787. (2501) (6774)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Bir ortak diğer bir ortaktan önce (üçüncü bir ortağın hissesini şuf'a yoluyla) satın aldığı zaman, diğer ortağın, hisseyi satın alan ortağa karşı şuf'a hakkı yoktur. Büluğ çağına varmamış ortak ve gaib (yani hazır bulunmayan) ortak içinde şuf'a hakkı yoktur."*

AÇIKLAMA:

Şuf'a hakkı ortaklık ve komşuluktan doğan bir haktır. Satılacak bir

malı aynı fiyata komşu veya ortağın alma hakkı vardır, işte bu hakka şuf'a hakkı denir. Son hadiste ifade edilen "çocuk ve gaib şuf'a hakkının olmadığı" meselesini mutlak almamak gerekir. Sahih hadislere dayanan fukaha bazı kayıtlarla hem çocuk ve hem de gaib için şuf'a hakkı olduğunu belirtmişlerdir.

Bu mevzu daha önce geçtiği için açıklama kaydetmiyoruz.

LUKATA (BULUNTULAR) BÖLÜMÜ

❑ YİTİK BULANA HELAL DEĞİL

788-6775 ٢٥٠٢ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى. ثَنَا يَحْيَىٰ بْنُ سَعِيدٍ عَنْ حُمَيْدٍ الطَّوِيلِ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ مُطَرِّفِ بْنِ عَبْدِاللهِ بْنِ الشِّخِّيرِ عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «ضَالَّةُ الْمُسْلِمِ حَرَقُ النَّارِ».

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

788. (25027 (6775)- *Abdullah İbnu's-Sıhhîr* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Müslümanın yitirdiği (herşey) ateş alevidir."*

Not: Bu bahsin açıklaması geçti.

KÖLE ÂZÂDI BÖLÜMÜ

❑ MÜDEBBER

789-6776 ٢٥١٤ - حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا عَلِيُّ بْنُ ظَبْيَانَ عَنْ عُبَيْدِاللَّه عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «الْمُدَبَّرُ مِنَ الثُّلُثِ».

قَالَ ابْنُ مَاجَةَ: سَمِعْتُ عُثْمَانَ يَعْنِي ابْنَ أَبِي شَيْبَةَ، يَقُولُ: هَذَا خَطَأٌ. يَعْنِي حَدِيثَ «الْمُدَبَّرُ مِنَ الثُّلُثِ».

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ: لَيْسَ لَهُ أَصْلٌ.

في الزوائد: في إسناده عليّ بن ظبيان ضعفه ابن معين وأبو هاشم وغير واحد. وكذبه ابن معين أيضاً. وقال المزّيّ: رواه الشافعيّ عن عليّ بن ظبيان موقوفا. قال: قال عليّ بن ظبيان: كنت أحدّث به مرفوعاً، فقال أصحابنا ليس بمرفوع بل موقوف على ابن عمر فوقفته.

قال الشافعيّ: الحفاظ الذين حدثوه يوقفونه على ابن عمر.

789. (2514) (6776)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Müdebber (efendisi ölünce azad edilecek olan) köle, sülüs (yani sahibinin terekesinin üçte birin)den olmak üzere muteber)dir."*

AÇIKLAMA:

Efendinin *"ben ölünce hürsün"* diye azad olmasını ölüm şartına bağladığı köleye müdebber denir. Bunun hukuki durumu diğerinden ayrıdır, artık satılamaz. Bu hadise göre, adamın geri kalan terekesinin üçte biri bu kölenin diğerine denkse köle hür olur, değilse hür olamaz.

Karşılamadığı takdirde geri kalan kısmı köle tazmin ederek hürriyetine kavuşur. *Mâlik Şafiî* ve cumhurun hükmü böyledir.

❑ ÜMMÜ VELED

790-6777 ٢٥١٥ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالاَ: ثنَا وَكِيعٌ. ثنَا شَرِيكٌ عَنْ حُسَيْنِ بْنِ عَبْدِاللهِ بْنِ عُبَيْدِاللهِ بْنِ عَبَّاسٍ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «أَيُّمَا رَجُلٍ وَلَدَتْ أَمَتُهُ مِنْهُ، فَهِيَ مُعْتَقَةٌ عَنْ دُبُرٍ مِنْهُ».

في الزوائد: في إسناده الحسين بن عبدالله بن عبيد الله بن عباس، تركه ابن المديني وغيره. وضعفه أبو حاتم وغيره. وقال البخاري: إنه كان يتهم بالزندقة.

790. (2515) (6777)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kimin cariyesi, kendisinden bir çocuk doğurmuşsa, o cariye (ümmü veled olur) ve kendisinin vefatından sonra hür olur."*

791-6778 ٢٥١٦ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ. ثنَا أَبُو عَاصِمٍ. ثنَا أَبُو بَكْرٍ يَعْنِي النَّهْشَلِيَّ عَنِ الْحُسَيْنِ ابْنِ عَبْدِاللهِ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: ذُكِرَتْ أُمُّ إِبْرَاهِيمَ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَ: «أَعْتَقَهَا وَلَدُهَا».

في الزوائد: في إسناده الحسين بن عبدالله وقد تقدم فيه الكلام آنفا.

791. (2516) (6778)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yanında (oğlu) İbrahim'in annesi zikredilmişti. *Aleyhissalâtu vesselâm: "Onu, oğlu İbrahim azad etti!"* buyurdular."

792-6779 ٢٥١٧ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ وَإِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالاَ: ثنَا عَبْدُالرَّزَّاقِ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ. أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ؛ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِاللهِ يَقُولُ: كُنَّا نَبِيعُ سَرَارِيَنَا وَأُمَّهَاتِ أَوْلاَدِنَا وَالنَّبِيُّ ﷺ فِينَا حَيٌّ. لاَ نَرَى بِذَلِكَ بَأْساً.

في الزوائد. إسناده صحيح، رجاله ثقات.

792. (2517) (5779)- *Hz. Cabir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* aramızda hayatta iken, cariyelerimizi ve çocuklarımızın annesi olan cariyelerimizi satardık, bunda bir beis görmezdik."

AÇIKLAMA:

Ümmü'l-veledin satılamaması esastır. Bu hususta icma vardır. Alimler, aksi rivayette bulunan sahabilerin bilahare görüşlerinde rücu ederek icmaya katıldıklarını belirtir.

❑ MÜKÂTEBE

793-6780 ٢٥١٩ – حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ. ثنا عَبْدُاللهِ بْنُ نُمَيْرٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ عَنْ حَجَّاجٍ عَنْ عَمْرِو ابْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «أَيُّمَا عَبْدٍ كُوتِبَ عَلَى مِائَةِ أُوقِيَّةٍ، فَأَدَّاهَا إِلَّا عَشْرَ أُوقِيَّاتٍ فَهُوَ رَقِيقٌ».

في الزوائد: فيه حجاج بن أرطاة وهو مدلس.

793. (2519) (6780)- *Amr İbnu Şu'ayb an ebihi an ceddihi* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kendisiyle yüzyirmi okiyye üzerinden mükâtebe yapılan bir köle , bütün borcunu ödese de on okiyyelik (az bir şey dahi kalsa) o yine köledir."*

794-6781 ٢٥٢٠ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ نَبْهَانَ مَوْلَى أُمِّ سَلَمَةَ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ؛ أَنَّهَا أَخْبَرَتْ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: «إِذَا كَانَ لِإِحْدَاكُنَّ مُكَاتَبٌ، وَكَانَ عِنْدَهُ مَا يُؤَدِّي فَلْتَحْتَجِبْ مِنْهُ».

قال السندي: ذكر البيهقي عن الشافعي ما يدل على أن الحديث لا يخلو من ضعف، لأن راويه نبهان.

794 (2520) (6781)- *Ümmü Seleme* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Siz kadınlardan birinin mukatebe yaptığı bir köleniz varsa, köleniz ödeyeceği meblağa sahip olduğu andan itibaren onun yanında örtünmeniz (kaç-göç) etmeniz gerekir."*

❑ MAHREMİ KÖLE OLAMAZ

795-6782 ٢٥٢٥ – حَدَّثَنَا رَاشِدُ بْنُ سَعِيدٍ الرَّمْلِيُّ وَعُبَيْدُ اللهِ بْنُ الْجَهْمِ الْأَنْمَاطِيُّ قَالَا: ثنا ضَمْرَةُ ابْنُ رَبِيعَةَ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ دِينَارٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَنْ مَلَكَ ذَا رَحِمٍ مَحْرَمٍ فَهُوَ حُرٌّ».

في الزوائد: في إسناده من تُكلم فيه.

795. (2525) (6782)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim mahremi bir yakınına malik (olma durumunu kazanır) ise o mahremi hürdür."*

❑ MALI OLAN KÖLE AZAD EDİLMİŞSE

796-6783 ٢٥٣٠ – حدّثنا محمّد بن يحيىٰ. ثنا سعيد بن محمّد الجرمي. ثنا المطّلب بن زياد عن إسحاق بن إبراهيم عن جدّه عمير وهو مولىٰ ابن مسعود؛ أنّ عبدالله قال له: يا عمير! إنّي أعتقتك عتقاً هنيئاً. إنّي سمعت رسول الله ﷺ يقول: «أيّما رجل أعتق غلاماً، ولم يسمّ ماله فالمال له». فأخبرني ما مالك؟
حدّثنا محمّد بن عبدالله بن نمير. ثنا المطّلب بن زياد عن إسحاق بن إبراهيم؛ قال: قال عبدالله بن مسعود لجدّي. فذكر نحوه.

في الزوائد: في إسناده إسحاق بن إبراهيم المسعودي قال فيه البخاري: لا يتابع في رفع حديثه. وقال ابن عديّ: ليس له إلا حديثنا. وقال مسلمة: ثقة. وذكره ابن حبان في الثقات. وشيخه عمير، ذكره ابن حبان في الثقات. والمطلب بن زياد وثقه أحمد وابن معين والعجليّ وغيرهم. وباقيهم ثقات.

796. (2530) (6783)- *Abdullah İbnu Mes'ud* (radıyallahu anh)'ın azadlısı Umeyr'in anlattığına göre: "Abdullah kendisine: "Ey Umeyr! Seni ben, kolay bir azadlama ile azadladım. Zira Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın: *"Kim bir köleyi azad eder ve (kölenin elindeki) malını zikretmezse mal kölenin olur!"* dediğini işittim. Sen bana elindeki maldan haber ver (ne kadardır)?"

AÇIKLAMA:

Bu ve benzeri bazı hadislere dayanan bir kısım alimler, kölenin mülk edinebileceğini söylmişlerdir. Ancak aslolan aksidir.

❑ VELED-İ ZİNANIN AZADLISI

797-6784 ٢٥٣١ – حدّثنا أبو بكر بن أبي شيبة. ثنا الفضل بن دكين. ثنا إسرائيل عن زيد ابن جبير عن أبي يزيد الضّنّيّ عن ميمونة بنت سعد مولاة النّبيّ ﷺ؛ أنّ رسول الله ﷺ سئل عن ولد الزّنا. فقال: «نعلان أجاهد فيهما، خير من

أنْ أُعتِقَ وَلَدَ الزِّنَا ».

في الزوائد: في إسناده أبو يزيد الضبي، قال ابن عبدالغني: منكر الحديث. وقال البخاري: مجهول. وكذا قال الذهبي. وقال الدارقطني: ليس بمعروف.

797. (2531) (6784)- *Resulullah*'ın azadlılarından Meymune Bintu Sa'd anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a veled-i zinadan sorulmuştu, şu cevabı verdi: *"Savaşırken giydiğim bir çift ayakkabı veled-i zinayı azad etmemden daha hayırlıdır."*

AÇIKLAMA:

Bazı alimler hadisi, veled-i zinanın kötü hal sahibi olması sebebiyle onu azad etmek suretiyle yapılacak iyiliğin sevabının pek az olacağı şeklinde anlamıştır. Hattabî gibi bazı alimler bu hükmün *"muayyen bir veled-i zina hakkında varid olduğunu"* söylemişlerdir. Bu görüşte olanlar "Zinadan zinayı yapan anne-babanın mesul olduğuna, çocuğun onların fiillerinden masum bulunduğuna" dair rivayetleri gözönüne almış olmalıdır.

HUDUD (AĞIR CEZALAR) BÖLÜMÜ

❑ HADDLERİN TATBİKİ

798-6785 ٢٥٣٧- حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ. ثنَا سَعِيدُ بْنُ سِنَانٍ عَنْ أَبِي الزَّاهِرِيَّةِ عَنْ أَبِي شَجَرَةَ كَثِيرِ بْنِ مُرَّةَ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «إِقَامَةُ حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللهِ خَيْرٌ مِنْ مَطَرِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً، فِي بِلَادِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ».

في الزوائد: في إسناده سعيد بن سنان ضعفه ابن معين وغيره. وقال الدارقطني: يضع الحديث.

798. (2537) (6785)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah'ın hadd cezalarından birinin yerine getirilmesi Allah'ın beldelerinde kırk gece yağan yağmurdan daha hayırlıdır."*

799-6786 ٢٥٣٩- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ. ثنَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ. ثنَا الْحَكَمُ بْنُ أَبَانَ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَنْ جَحَدَ آيَةً مِنَ الْقُرْآنِ فَقَدْ حَلَّ ضَرْبُ عُنُقِهِ. وَمَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ فَلَا سَبِيلَ لِأَحَدٍ عَلَيْهِ إِلَّا أَنْ يُصِيبَ حَدّاً فَيُقَامَ عَلَيْهِ».

في الزوائد: هذا إسناد ضعيف، فيه حفص بن عمر العربيّ القرح ضعفه ابن معين وأبو حاتم والنسائي وابن عديّ والدارقطني. ووثقه ابن أبي حاتم.

799. (2539) (6586)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kur'an'dan tek bir ayeti inkar edenin boynunu vurmak helal olur. Kim "La ilahe illallahu vahdehu lâ şerike leh ve enne Muhammeden abduhu ve Resuluhu (Allah birdir,*

ortağı yoktur, Muhammed onun kulu ve elçisidir)" derse hiç kimsenin ona dokunma yetkisi yoktur. Ancak, bir hadd suçu işlerse, ona cezası verilir."

800-6787 ٢٥٤٠- حَدَّثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ سَالِمٍ الْمَفْلُوجُ. ثَنَا عُبَيْدَةُ بْنُ الأَسْوَدِ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ الْوَلِيدِ عَنْ أَبِي صَادِقٍ عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ نَاجِدٍ عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ؛ قَالَ: رَسُولُ اللهِ ﷺ: «أَقِيمُوا حُدُودَ اللهِ فِي الْقَرِيبِ وَالْبَعِيدِ. وَلاَ تَأْخُذْكُمْ فِي اللهِ لَوْمَةُ لاَئِمٍ».

في الزوائد: هذا إسناد صحيح على شرط ابن حبان فقد ذكر جمع رواته، في ثقاته.

800. (2540) (6787)- *Ubade İbnu's-Samit* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*buyurdular ki: *"Siz Allah'ın hadd cezalarını (akrabalık ve diğer hususlarda size) yakın olan hakkında da uzak olan hakkında da tatbik edin. Allah'ın hükmünü uygulamaktan sizi hiçbir ayıplayıcının ayıplaması alıkoymasın."*

AÇIKLAMA:

Hadd cezaları bizzat nasslarla tesbit edilen cezalardır. Bunların tatbiki hem adaleti sağlar, hem de içtimai hayatı nizam içinde tutar. Ayet-i kerimede "kısasta sizin için hayat var" buyrulmuştur. İslam'a göre içtimai hayatın baş dinamiği adaletir. Bu sebeple onun gerçekleşmesinin ifadesi olan haddin uygulanmasını, Resulullah, kırk gece aralıksız yağan hareketli yağmurdan daha hayırlı olduğunu ifade etmiştir. Hududun uygulanması hususunda akraba-yabancı, zengin-fakir, avam-havas, müslim-gayr-i müslim ayırımı yapılmamalıdır. Kınayanların kınamasında aldırış edilmemelidir. Resulullah bu son ifadesiyle, İslami hududun tatbikatını medeniliğe aykırı bulacak nesillerin geleceğini haber vermiş olmaktadır.

❑ ŞÜPHE VARSA HADD UYGULANMAZ

801-6788 ٢٥٤٥- حَدَّثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ الْجَرَّاحِ. ثَنَا وَكِيعٌ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْفَضْلِ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «ادْفَعُوا الْحُدُودَ مَا وَجَدْتُمْ لَهُ مَدْفَعاً».

في الزوائد: في إسناده إبراهيم بن الفضل المخزومي ضعفه أحمد وابن معين والبخاري وغيرهم.

801. (2545) (6788)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Hadd cezasını defedebil-*

diğiniz müddetçe defedin (suçun sübutunu zedeleyen delilleri esas alarak uygulamaktan kaçının.)"

802-6789 ٢٥٤٦- حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدِ بْنِ كَاسِبٍ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ الْجُمَحِيُّ. ثنا الْحَكَمُ ابْنُ أَبَانَ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ سَتَرَ عَوْرَةَ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ سَتَرَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. وَمَنْ كَشَفَ عَوْرَةَ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ كَشَفَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ حَتَّى يَفْضَحَهُ بِهَا فِي بَيْتِهِ».

في الزوائد: في إسناده محمد بن عثمان بن صفوان الجمحي، قال فيه أبو حاتم: منكر الحديث، ضعيف الحديث. وقال الدارقطني: ليس بقويّ. وذكره ابن حبان في الثقات. وباقي رجال الإسناد ثقات.

802. (2546) (6789)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim müslüman kardeşinin ayıbını örterse, Kıyamet günü Allah da onun ayıbını örter. Kim de müslüman kardeşinin ayıbını açarsa Allah da onun ayıbını açıp evinin içinde bile rezil eder."*

AÇIKLAMA:

Alimler, örtülmesi teşhir edilmemesi gereken ayıpları bir daha dönüp yapılmayacak şahsi kusurlar olarak yorumlamışlardır. Değilse herkesi ilgilendiren kötülükleri, cürümleri işleyen kimselere müdahale etmek, vazgeçmediği takdirde ilgililere şikayet etmek yasaklanmış olan gıybet değildir, bilakis herkese terettüp eden emr-i bil-ma'ruf ve nehy-i anil-münker vazifesidir. Şu halde ayıbının örtülmesine müteallik hadisler kötülüklerle mücadeleye engel yapılmamalıdır.

❑ HADD CEZASINDA ŞEFAAT OLMAZ

803-6790 ٢٥٤٨- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا عَبْدُاللَّهِ بْنُ نُمَيْرٍ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ طَلْحَةَ بْنِ رُكَانَةَ عَنْ أُمِّهِ عَائِشَةَ بِنْتِ مَسْعُودِ بْنِ الْأَسْوَدِ عَنْ أَبِيهَا؛ قَالَ: لَمَّا سَرَقَتِ الْمَرْأَةُ تِلْكَ الْقَطِيفَةَ مِنْ بَيْتِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، أَعْظَمْنَا ذَلِكَ. وَكَانَتِ امْرَأَةً مِنْ قُرَيْشٍ. فَجِئْنَا إِلَى النَّبِيِّ ﷺ نُكَلِّمُهُ. وَقُلْنَا: نَحْنُ نَفْدِيهَا بِأَرْبَعِينَ أُوقِيَّةً. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «تُطَهَّرُ خَيْرٌ لَهَا» فَلَمَّا سَمِعْنَا لِينَ قَوْلِ

رَسُولَ اللهِ ﷺ، أَتَيْنَا أُسَامَةَ فَقُلْنَا: كَلِّمْ رَسُولَ اللهِ ﷺ. فَلَمَّا رَأَى رَسُولُ اللهِ ﷺ ذَلِكَ قَامَ خَطِيباً فَقَالَ: «مَا إِكْثَارُكُمْ عَلَيَّ فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ وَقَعَ عَلَى أَمَةٍ مِنْ إِمَاءِ اللهِ؟ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ! لَوْ كَانَتْ فَاطِمَةُ ابْنَةُ رَسُولِ اللهِ نَزَلَتْ بِالَّذِي نَزَلَتْ بِهِ، لَقَطَعَ مُحَمَّدٌ يَدَهَا».

في الزوائد: في إسناده محمد بن إسحاق وهو مدلس.

803. (2548) (6790)- *Mes'ud İbnu'l-Esved* (radıyallahu anh) anlatıyor: "(Fatıma isimli) kadın Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın evinden kadifeyi çalınca biz bunu büyük bir hadise olarak değerlendirdik. Kadın Kureyş'ten (tanınmış) birisiydi. Lehinde konuşmak üzere Resulullah'a geldik: "Biz onun cezasına mukabil kırk okiyyelik fidye verelim" dedik. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Cezasını çekerek temizlenmesi onun için daha hayırlıdır"* buyurdular. Biz Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın sözündeki yumuşaklığı görünce, Üsame'ye geldik ve: "Git, kadın lehine Resulullah'a konuş (da eli kesilmesin)" dedik. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bu hali görünce (sertleşti ve) hutbe irad etmek üzere ayağa kalktı, şöyle söyledi: *"Aziz ve celil olan Allah'ın cariyelerinden bir cariyeye terettüp eden Allah'ın haddlerinden birini (tatbik etmemem için) üzerimde niye bu kadar ısrar ediyorsunuz? Muhammed'in nefsini kudret elinde tutan Zat-ı Zülcelal'e yemin olsun! Eğer o kadının tenezzül ettiği şeye (hırsızlığa) Muhammed'in kızı Fatıma tenezzül etseydi Muhammed (hiç çekinmeden) onun elini mutlaka keserdi."*

Not: Bu hadisenin açıklaması geçti.

❑ KÖTÜLÜĞÜ ALENİ YAPAN

804-6791 ٢٥٥٩ - حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ الدِّمَشْقِيُّ. ثنا زَيْدُ بْنُ يَحْيَى بْنِ عُبَيْدٍ. ثنا اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي جَعْفَرٍ عَنْ أَبِي الأَسْوَدِ عَنْ عُرْوَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لَوْ كُنْتُ رَاجِماً أَحَداً بِغَيْرِ بَيِّنَةٍ لَرَجَمْتُ فُلاَنَةَ. فَقَدْ ظَهَرَ مِنْهَا الرِّيبَةُ فِي مَنْطِقِهَا وَهَيْئَتِهَا وَمَنْ يَدْخُلُ عَلَيْهَا».

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

804. (2559) (6791)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"(Zina suçu sebebiyle) her-*

hangi birini şahitsiz olarak recmetseydim, falan kadını recmederdim. Çünkü onun konuşmasından vaziyetinden ve yanına girip çıkanlardan dolayı ciddi bir şüphe hasıl olmuştur."

❑ CARİYEYE HADD TATBİKİ

805-6792 ٢٥٦٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رُمْحٍ قَالَ: أَنْبَأَنَا اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ أَبِي فَرْوَةَ؛ أَنَّ مُحَمَّدَ بْنَ مُسْلِمٍ حَدَّثَهُ أَنَّ عُرْوَةَ حَدَّثَهُ أَنَّ عَمْرَةَ بِنْتَ عَبْدِالرَّحْمَنِ حَدَّثَتْهُ، أَنَّ عَائِشَةَ حَدَّثَتْهَا؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «إِذَا زَنَتِ الأَمَةُ فَاجْلِدُوهَا. فَإِنْ زَنَتْ فَاجْلِدُوهَا. فَإِنْ زَنَتْ فَاجْلِدُوهَا. فَإِنْ زَنَتْ فَاجْلِدُوهَا. ثُمَّ بِيعُوهَا وَلَوْ بِضَفِيرٍ».

وَالضَّفِيرُ الْحَبْلُ.

في الزوائد: في إسناده عمار بن أبي فروة، وهو ضعيف كما ذكره البخاري وغيره. وذكره ابن حبان في الثقات.

805. (2566) (6792)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Cariye zina ederse sopalayın, yine zina yaparsa yine sopalayın, yine zina yaparsa yine sopalayın, yine zina yaparsa yine sopalayın, sonra onu, (bu halini belirterek) bir örgü (ip) bedeliyle de olsa satın!"*

❑ YAŞLI VE HASTAYA HADD GEREKİR

806-6793 ٢٥٧٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ نُمَيْرٍ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ عَبْدِاللهِ بْنِ الأَشَجِّ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ؛ قَالَ: كَانَ بَيْنَ أَبْيَاتِنَا رَجُلٌ مُخْدَجٌ ضَعِيفٌ. فَلَمْ يُرَعْ إِلاَّ وَهُوَ عَلَى أَمَةٍ مِنْ إِمَاءِ الدَّارِ يَخْبُثُ بِهَا. فَرَفَعَ شَأْنَهُ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ. فَقَالَ: «اجْلِدُوهُ ضَرْبَ مِائَةِ سَوْطٍ» قَالُوا: يَا نَبِيَّ اللهِ! هُوَ أَضْعَفُ مِنْ ذَلِكَ. لَوْ ضَرَبْنَاهُ مِائَةَ سَوْطٍ مَاتَ. قَالَ «فَخُذُوا لَهُ عِثْكَالاً فِيهِ مِائَةُ شِمْرَاخٍ، فَاضْرِبُوهُ ضَرْبَةً وَاحِدَةً».

حدثنا سفيان بن وكيع. ثنا المحاربي عن محمد بن إسحاق عن يعقوب بن عبدالله عن أبي أمامة بن سهل عن سعد بن عبادة عن النبي ﷺ نحوه.

في الزوائد: مدار الإسناد على محمد بن إسحاق وهو مدلس. وقد رواه بالعنعنة.

806. (2574) (6793)- *Said İbnu Sa'd İbnu Ubâde* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Evlerimiz arasında vücut yapısı noksan ve zayıf bir adam vardı. (Bir gün) mahallenin cariyelerinden biriyle kötü vaziyette aniden yakalandı. Bunun üzerine (babam) Sa'd İbnu Ubade durumunu Aleyhissalâtu vesselâm'a duyurdu. "Yüz sopa vurun!" emrettiler. Halk: "Ey Allah'ın Resulü! O buna zayıftır, buna dayanamaz, yüz sopa vurulursa ölür!" dediler. Efendimiz: *"Öyleyse, onun için yüz saçaklı bir hurma dalı alın ve ona dal ile bir kere vurun!"* buyurdular."

AÇIKLAMA:

Bu hadis, hadd cezasına dayanamayacak durumda olan hasta suçlu için takip edilecek usulü göstermektedir. *İbnu'l-Hümam,* cezası recmedilmek olan yani bekar olmayan bir hasta zina edecek olsa, cezanın hemen uygulanacağını belirtir. *"Çünkü der, zaten öldürülmesi gerekirdi."* Bu sebeple hastalık hali cezanın uygulanmasına mani değil. Eğer hasta zani, bekarsa iyileşinceye kadar hadd cezası uygulanmaz. Çünkü onun cezası sopalanmaktır, öldürülmek değil. Hasta iken sopalanmak ölümüne sebebiyet verebilir. Eğer bu kimse iyileşmeyecek bir hastalığa tutulmuşsa veya bünyesi zayıfsa, hem Hanefiler hem de Şafiîler sadedinde olduğumuz hadis mucibince, yüz dalcığı bulunan bir hurma dalı ile bir defa vurulacağına hükmeder. Her dalcık vücuduna değmelidir, bu vacibtir. Bu sebeple dal, hurma dalında olduğu gibi yaygın olmalıdır.

❑ MALINI MÜDAFAA EDERKEN ÖLEN ŞEHİTTİR

807-6794 ٢٥٨١ – حدثنا الخليل بن عمرو. ثنا مروان بن معاوية. ثنا يزيد بن سنان الجزري عن ميمون بن مهران، عن ابن عمر؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «من أتي عند ماله، فقوتل فقاتل فقتل، فهو شهيد».

في الزوائد: في إسناده يزيد بن سنان التميمي، أبو فرة الرهاوي ضعفه أحمد وغيره.

807. (2581) (6794)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kimin malının yanına*

(gasbetmek veya çalmak için) gidilir, bu maksatla mal sahibiyle mukatele edilir ve mal sahibi öldürülürse, o kimse şehit olur."

808-6795 ٢٥٨٢ - حَدَّثنا مُحمَّدُ بنُ بشَّارٍ. ثنا أبو عامرٍ. ثنا عبدُالعزيزِ بنُ المُطَّلبِ عن عبدِالله ابنِ الحسنِ عن عبدِالرحمنِ الأعرجِ عن أبي هُريرةَ؛ قال: قال رسولُ الله ﷺ: «مَن أُرِيدَ مالُه ظُلْماً فقُتِلَ، فهو شهيدٌ».

في الزوائد: إسناده حسن لقصور درجته عن أهل الحفظ والإتقان.

808. (2582) (6795)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kimin malı zulüm yoluyla elinden alınmak istenir ve bu yolda öldürülürse, o kimse şehittir."*

Not: Malını müdafaa ederken öldürülme mevzuunda açıklama geçti.

❑ HIRSIZA HADD

809-6796 ٢٥٨٦ - حَدَّثنا مُحمَّدُ بنُ بشَّارٍ. ثنا أبو هشامٍ المَخزوميُّ. ثنا وُهيبٌ. ثنا أبو واقدٍ عن عامرِ بنِ سعدٍ عن أبيه عن النبيِّ ﷺ قال: «تُقطعُ يدُ السَّارقِ في ثَمنِ المِجَنِّ».

في الزوائد: في إسناده أبو واقد، وهو ضعيف. ضعفه غير واحد وأصل الحديث في الصحيحين وغيرهما. من حديث عائشة وأبي هريرة وابن عمر رضي الله عنهم.

809. (2586) (6796)- *Amr İbnu Sa'd*'ın babası (Sa'd İbnu Ebi Vakkas) (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki:

"(Üç dirhemlik) kalkan değerinde bir malın çalınmasıyla hırsızın eli kesilir.

Not: Elin kesilmesini gerektiren nisabla ilgili açıklama geçti.

❑ KÖLE ÇALARSA

810-6797 ٢٥٩٠ - حَدَّثنا جُبارةُ بنُ المُغَلِّسِ. ثنا حجَّاجُ بنُ تميمٍ عن ميمونِ بنِ مِهرانَ عن ابنِ عبَّاسٍ؛ أنَّ عبداً من رقيقِ الخُمُسِ سرقَ من الخُمُسِ. فرُفعَ ذلك إلى النبيِّ ﷺ. فلم يقطعْه وقال: «مالُ الله عزَّ وجلَّ، سرقَ بعضُه بعضاً».

في الزوائد: في إسناده جبارة وهو ضعيف.

810. (2590) (6797)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Humusa ait kölelerden biri humus malından çalıştı. Bu hadise Resulullah'a haber verildi. Hırsızın elini kesmedi. *"(Hepsi de) Allah Teala hazretlerinin malıdır, bazısı bazısını çalmıştır"* buyurdular."

❑ YANKESİCİ

811-6798 ٢٥٩٢- حدّثنا محمّد بن يحيى. ثنا محمّد بن عاصم بن جعفر المصريّ. ثنا المفضّل ابن فضالة عن يونس بن يزيد عن ابن شهاب عن إبراهيم بن عبدالرّحمن بن عوف، عن أبيه؛ قال: سمعت رسول الله ﷺ يقول: «ليس على المختلس قطع». في الزوائد: رجال إسناده موثقون.

811. (2592) (6798)- *Abdurrahman İbnu Avf* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Muhtelis (yankesici) kimseye el kesme cezası verilmez."*

❑ MEYVE VE SEBZEDE EL KESİLMEZ

812-6799 ٢٥٩٣- حدّثنا هشام بن عمّار. ثنا سعد بن سعيد المقبريّ عن أخيه عن أبيه عن أبي هريرة؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «لا قطع في ثمر ولا كثر».

في الزوائد: في إسناده عبدالله بن سعيد المقبريّ وهو ضعيف.

812. (2594) (5799)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ne meyve sebebiyle ne de semer (denen hurma göbeği) hırsızlığı sebebiyle el kesilmez."*

AÇIKLAMA:

Alimler semer kelimesinin yaş meyve manasına kullanılmasını gözönüne alarak meyveyi çalana el kesme cezasının verilemeyeceğine hükmetmiştir. *Ebu Hanife* "ağacın üzerinde olsun, kesilip toplanmış olsun yaş meyve hırsızlığından kimsenin elinin kesilmeyeceğine" hükmetmiştir. Ayrıca etleri, sütleri ve meşrubatıda yaş meyveye kıyaslanmıştır. Ama diğer alimler bütün bu maddelerin muhafaza edilecekleri yerlere konduktan sonra çalınması halinde el kesileceğine hükmetmişlerdir.

❑ MESCİDDE HADD UYGULANMAZ

813-6800 ٢٦٠٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رُمْحٍ. أَنْبَأَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ لَهِيعَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَجْلاَنَ؛ أَنَّهُ سَمِعَ عَمْرَو بْنَ شُعَيْبٍ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ نَهَى عَنْ إِقَامَةِ الْحَدِّ فِي الْمَسَاجِدِ.

في الزوائد: في إسناده ابن لهيعة، وهو ضعيف مدلس. ومحمد بن عجلان مدلس أيضا.

813. (2600) (680)- *Amr İbnu Şu'ayb an ebihi an ceddihi* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* mescidlerde hadd uygulanmasını yasakladı."

❑ TA'ZİR

814-6801 ٢٦٠٢- حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ. ثَنَا عَبَّادُ بْنُ كَثِيرٍ عَنْ يَحْيَىٰ ابْنِ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لاَ تَعْزِرُوا فَوْقَ عَشَرَةِ أَسْوَاطٍ».

في الزوائد: في إسناده عباد بن كثير الثقفي، قال أحمد بن حنبل: روى أحاديث كذب لم يسمعها. وقال البخاري: تركوه. وكذا قال غير واحد.

814. (2602) (6801)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"On kamçıdan fazla ta'zir cezası vermeyin."*

AÇIKLAMA:

Ta'zir cezası haddlerin dışındaki suçlara verilen cezadır. Pek çok çeşitleri vardır. Bunun miktarı, hangi suça hangisinin tatbik edileceği devlet reisine bırakılmıştır. Bu hususlarda geniş açıklamalar geçti.

❑ ERKEK KARISINI YABANCI İLE YAKALARSA

815-6802 ٢٦٠٦- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا وَكِيعٌ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ دَلْهَمٍ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ حُرَيْثٍ عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْمُحَبَّقِ؛ قَالَ: قِيلَ لأَبِي ثَابِتٍ سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ حِينَ نَزَلَتْ آيَةُ الْحُدُودِ وَكَانَ رَجُلاً غَيُوراً: أَرَأَيْتَ لَوْ أَنَّكَ وَجَدْتَ مَعَ

امرأتك رجلا أي شيء كنت تصنع؟ قال: كنت ضاربهما بالسيف. أنتظر حتى أجيء بأربعة؟ إلى ما ذاك قد قضى حاجته وذهب. أو أقول: رأيت كذا وكذا. فتضربوني الحد ولا تقبلوا لي شهادة أبدا. قال فذكر ذلك للنبي ﷺ فقال: «كفى بالسيف شاهدا». ثم قال «لا. إني أخاف أن يتتابع في ذلك السكران والغيران».

قال أبو عبدالله يعني ابن ماجة: سمعت أبا زرعة يقول: هذا حديث علي بن محمد الطنافسي. وفاتني منه.

في الزوائد: في إسناده قبيصة بن حريث بن قبيصة. قال البخاري: في حديثه نظر. وذكره ابن حبان في الثقات. وباقي رجال الإسناد موثقون.

815. (2606) (6802)- *Seleme İbnu'l-Muhabbık* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Haddlerle ilgili; ayet nazil olunca, ksıkanç bir adam olan Ebu Sâbit, Sa'd İbnu Ubâde'ye: "Sen hanımınla bir adamı yakalasan ne yapacağını zannedersin?" denildi.

"Kılıncımı her ikisine de vurur (gebertirim)! Dört tane şahit getirmemi mi bekleyeceğim? O vakte kadar herif işini tamamlar ve gider bile veya "Şöyle bir vak'a gördüm deyip de bana hadd vurmalarını ve ebediyen şahitlikten de düşmemi göze alacağım?" diye cevap verdi. Ravi der ki: "Onun bu sözleri Resulullah'a haber verildi. Aleyhissalâtu vesselâm (önce): "Kılınç şahid olarak yeterlidir" dedi ise de, sonra: *"Hayır! Sarhoşun ve kıskancın bu işte birbirini takip etmelerinden korkarım!"* buyurdular."

AÇIKLAMA:

Hadis, karısını zina halinde yakalayan erkeğin ne yapacağı hususunda aydınlatmaktadır. Her ikisini de öldürürüm" diyen *Sa'd İbnu Ubâde'* nin davranışın önce tasvip eden Resulullah, bilahare bunun kötüye kullanılacağını belirterek bu kararından rücu etmiştir. Bu durumda kişiye düşen, mahkemeye başvurmaktır. İddia sahibi iddiasına dört erkek şahit getirmediği takdirde, müla'aneye başvurulur. Zina halinde karısını veya erkeği öldürme yetkisi kimseye verilmemiştir. Bu cezayı mahkeme verir. Böyle bir öldürmede bulunan kişinin durumu ihtilaflıdır. Zina hadisesini ispatlayamazsa cinayet suçuyla yargılanır, isbatlarsa kendisine düşmeyen işi yapmaktan dolayı tazir edilir. *"Erkek veya kadının geçmişi lekeli ise veya tabip muayenesiyle zinaya hükmedilirse, katil kocaya ölüm cezası verilmez"* diyen fakih de olmuştur.

❑ ÖLEN BABASININ HANIMIYLA EVLENEN

816-6803 ٢٦٠٨- حَدَّثنا مُحَمَّدُ بنُ عبدالرحمنِ ابنُ أخي الحُسينِ الجُعفيّ. ثنا يُوسفُ بنُ منازلَ التَّميميُّ. ثنا عبدُ الله بنُ إدريسَ عن خالدِ بنِ أبي كريمةَ، عن معاويةَ بنِ قُرَّةَ عن أبيه؛ قال: بعثني رسولُ الله ﷺ إلى رجلٍ تزوَّج امرأةَ أبيه أنْ أضربَ عنقَه وأُصفِّيَ مالَه.

في الزوائد: إسناده صحيح.

816. (2608) (6803)- *Muaviye İbnu Kurre* (radıyallahu anh) babası (Kurre İbnu İyas)dan naklediyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* beni, babasının hanımıyla evlenmiş olan bir adama göndererek boynunu vurmamı ve malını müsadere etmemi emretti."

❑ YABANCIYI BABA DİYE İDDİA EDEN

817-6804 ٢٦٠٩- حَدَّثنا أبو بشرٍ. بكرُ بنُ خلفٍ. ثنا ابنُ أبي الضَّيفِ. ثنا عبدُالله بنُ عثمانَ ابنِ خُثيمٍ عن سعيدِ بنِ جُبيرٍ عن ابنِ عبَّاسٍ، قال: قال رسولُ الله ﷺ: «مَنِ انتسبَ إلى غيرِ أبيه، أو تولَّى غيرَ مواليه، فعليه لعنةُ الله والملائكةِ والنَّاسِ أجمعينَ».

في الزوائد: في إسناده ابن أبي الضيف، لم أر لأحد فيه كلاما، لابجرح ولا بتوثيق. وباقي رجال الإسناد على شرط مسلم.

817. (2609) (6804)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim, kendisini babasından başkasına nisbet ederse (yani onun oğlu olduğunu söylerse) veya mevlasından birini mevla (efendi) edinirse, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti üzerine olsun.*

818-6805 ٢٦١١- حَدَّثنا مُحمَّدُ بنُ الصَّبَّاحِ. أنبأنا سفيانُ عن عبدِالكريمِ عن مُجاهدٍ عن عبدِالله بنِ عمرٍو؛ قال: قال رسولُ الله ﷺ: «مَنِ ادَّعى إلى غيرِ أبيه لم يرحْ رائحةَ الجنَّةِ وإنَّ ريحَها ليُوجدُ من مسيرةِ خمسمائةِ عامٍ».

في الزوائد: إسناده صحيح لأن محمد بن الصباح هو أبو جعفر الجرجانيّ التاجر. قال فيه ابن معين: لا

بأس به. وقال أبو حاتم: صالح الحديث. وذكره ابن حبان في الثقات. وباقي رجال الإسناد لا يُسأل عن حالهم لشهرتهم.

818. (2611) (6805)- *Abdullah İbnu Amr* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim (kendisine) babasından başkasını (baba diye) iddia ederse cennetin kokusunu hiç duymayacaktır. Halbuki onun kokusu beşyüz yıl uzaklıkta bulunup (hissedilir)."*

Not: Neseb bahsi daha önce açıklandı.

❑ KABİLEDEN BİRİNİ İNKAR EDEN

819-6806 ٢٦١٢- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ. ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ. ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى. ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ. ح وَحَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ حَيَّانَ. أَنْبَأَنَا عَبْدُالْعَزِيزِ ابْنُ الْمُغِيرَةِ؛ قَالاَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ عَقِيلِ بْنِ طَلْحَةَ السَّلَمِيِّ عَنْ مُسْلِمِ بْنِ هَيْضَمٍ عَنِ الأَشْعَثِ بْنِ قَيْسٍ؛ قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ فِي وَفْدِ كِنْدَةَ وَلاَ يَرَوْنِي إِلاَّ أَفْضَلَهُمْ. فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ! أَلَسْتُمْ مِنَّا؟ فَقَالَ: «نَحْنُ بَنُو النَّضْرِ بْنِ كِنَانَةَ لاَ نَقْفُو أُمَّنَا وَلاَ نَنْتَفِي مِنْ أَبِينَا.

قَالَ، فَكَانَ الأَشْعَثُ بْنُ قَيْسٍ يَقُولُ: لاَ أُوتَى بِرَجُلٍ نَفَى رَجُلاً مِنْ قُرَيْشٍ مِنَ النَّضْرِ ابْنِ كِنَانَةَ، إِلاَّ جَلَدْتُهُ الْحَدَّ.

في الزوائد: هذا إسناد صحيح. رجاله ثقات. لأن عقيل بن طلحة، وثقه ابن معين والنسائي. وذكره ابن حبان في الثقات. وباقي رجال الإسناد على شرط مسلم.

819. (2612) (6806)- *Eş'as İbnu Kays* anlatıyor: "Kinde heyeti içerisinde Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a geldim. Heyet mensupları beni kendilerinden üstün görürlerdi. Bu sebeple: "Ey Allah'ın Resulü! Bizde değil misiniz?" dedim.

"Biz, Benî Nadr İbni Kinânedeniz, anamızı iffetsizlikle itham etmeyiz ve babalarımıza olan nisbetimizi reddetmeyiz!" buyurdular."

Ravi devamla der ki: "Eş'as İbn Kays derdi ki: "Kureyşli birinin, Nadr İbnu Kinâne'den olduğunu reddeden biri bana getirilse, ona mutlaka (iftira etti diye) hadd celdesi tatbik ederim."

AÇIKLAMA:

1- Dinimiz nesebe son derece ehemmiyet vermiştir. Birçok fıkhî ahkam neseb bağına dayanır. Bu sebeple nesebin inkarı, neseblerin böylece karıştırılması pekçok haramların işlenmesine, hukukun karışmasına sebeptir. Bu sebeple nesebini inkar haramdır ve *Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)* öylelerini en ağır bir lanetle lanetlemiştir.

2- Daha önce bizzat kaydettiğimiz üzere, "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın 21 göbek ecdadı bilinmektedir. Bu şecere sahih hadisle sabittir. *Aleyhissalâtu vesselâm*'ın sahih hadisle sabit olan ecdadlarından biri de *Nadr İbnu Kinâne*'dir. Bu sebeple hadisin ravisi *Eşâs İbnu Kays*, kesin bir üslupla Kureyşe mensup bir adamın *Nadr İbnu Kinane*'ye mensup olduğunu inkar edecek kimseye hadd-i kazf (seksen değnek) uygulayacağını söylemiştir.

❑ MUHANNİS

820-6807 ٢٦١٣ - حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ أَبِي الرَّبِيعِ الْجُرْجَانِيُّ. أَنْبَأَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ. أَخْبَرَنِي يَحْيَىٰ ابْنُ الْعَلاَءِ؛ أَنَّهُ سَمِعَ بِشْرَ بْنَ نُمَيْرٍ؛ أَنَّهُ سَمِعَ مَكْحُولاً يَقُولُ: إِنَّهُ سَمِعَ يَزِيدَ بْنَ عَبْدِاللهِ؛ أَنَّهُ سَمِعَ صَفْوَانَ بْنَ أُمَيَّةَ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللهِ ﷺ. فَجَاءَ عَمْرُو بْنُ مُرَّةَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ! إِنَّ اللهَ قَدْ كَتَبَ عَلَيَّ الشِّقْوَةَ. فَمَا أُرَانِي أُرْزَقُ إِلاَّ مِنْ دُفِّي بِكَفِّي. فَأْذَنْ لِي فِي الْغِنَاءِ فِي غَيْرِ فَاحِشَةٍ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لاَ آذَنُ لَكَ وَلاَ كَرَامَةَ وَلاَ نُعْمَةَ عَيْنٍ. كَذَبْتَ أَيْ عَدُوَّ اللهِ! لَقَدْ رَزَقَكَ اللهُ طَيِّباً حَلاَلاً، فَاخْتَرْتَ مَا حَرَّمَ اللهُ عَلَيْكَ مِنْ رِزْقِهِ مَكَانَ مَا أَحَلَّ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ لَكَ مِنْ حَلاَلِهِ. وَلَوْ كُنْتُ تَقَدَّمْتُ إِلَيْكَ لَفَعَلْتُ بِكَ وَفَعَلْتُ. قُمْ عَنِّي وَتُبْ إِلَى اللهِ. أَمَا إِنَّكَ إِنْ فَعَلْتَ بَعْدَ التَّقْدِمَةِ إِلَيْكَ ضَرَبْتُكَ ضَرْباً وَجِيعاً وَحَلَقْتُ رَأْسَكَ مُثْلَةً وَنَفَيْتُكَ مِنْ أَهْلِكَ وَأَحْلَلْتُ سَلَبَكَ نُهْبَةً لِفِتْيَانِ أَهْلِ الْمَدِينَةِ».

فَقَامَ عَمْرٌو، وَبِهِ مِنَ الشَّرِّ وَالْخِزْيِ مَا لاَ يَعْلَمُهُ إِلاَّ اللهُ.

فَلَمَّا وَلَّى قَالَ النَّبِيُّ ﷺ «هٰؤُلاَءِ الْعُصَاةُ. مَنْ مَاتَ مِنْهُمْ بِغَيْرِ تَوْبَةٍ حَشَرَهُ اللهُ عَزَّ

وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَمَا كَانَ فِي الدُّنْيَا مُخَنَّثًا عُرْيَانًا لاَ يَسْتَتِرُ مِنَ النَّاسِ بِهُدْبَةٍ، كُلَّمَا قَامَ صُرِعَ».

في الزوائد: في إسناده بشر بن البصريّ، قال فيه يحيى القطان: كان ركناً من أركان الكذب. وقال أحمد: ترك الناس حديثه، وكذا قال غيره. ويحيى بن العلاء، قال أحمد: يضع الحديث. وقريب منه ما قال غير.

820. (2613) (6807)- *Safvan İbnu Ümeyye* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Biz Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yanında idik. Derken Amr İbnu Mürre (radıyallahu anh) geldi ve:

"Ey Allah'ın Resulü! Allah bana musibet takdir etmiştir. Çünkü ben elimle def çalmaktan başka bir yolla rızıklanacağımı zannetmiyorum. Öyleyse bana fuhşa ait olmayan şarkı hususunda izin verin" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm şu cevapta bulundu: *"Hayır! Sana izin veremem, bunda bir hayır, bir rıza yoktur. Sen yalan söyledin ey Allah'ın düşmanı! Allah seni temiz ve helal şeylerle rızıklandırdı, sen ise (kendi iradenle) aziz ve celil olan Allah'ın rızkından sana helal kıldıkları yerine, Allah'ın rızkından sana haram kıldığı rızkı ihtiyar ettin. Eğer bu yasaklama hükmünü daha önce sana ulaştırmış olsaydım şimdi sana hak ettiğin cezayı verirdim. Yanımdan kalk ve Allah'a tevbe et. Bilesin bu yasaktan sonra (eski işini) yaparsan seni acı bir şekilde döveceğim ve ibret olsun diye saçını traş edeceğim, seni ailenden alıp sürgüne göndereceğim. Senin üstün başında taşıdığın varlığını Medine gençlerine ganimet olarak helal kılacağım."*

Ravi der ki: "Amr, (Resulullah'ın bu talimatından sonra, öyle fena ve rüsvay bir vaziyette kalktı ki, bunun derecesini ancak Allah bilir.

O çekip gidince Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*: *"Bunlar asilerdir. Böyleleri tevbe etmeden ölürse, aziz ve celil olan Allah onları, Kıyamet günü, dünyada oldukları üzere muhannes (kadınlaşmış), çıplak ve insanlara karşı bir ince yaprakla olsun örtülmemiş vaziyette haşredecektir, ayağa kalktıkça yere yıkılacaklardır.*

AÇIKLAMA:

İbnu Mace bu hadisi muhannes (kadınlaşan erkek)lerle ilgili babta kaydetmiştir, zaafı şiddetli olan rivayetlerdendir, ancak muhanneslerin teliniyle ilgili sahih rivayetler vardır. Muhanneslerle ilgili açıklama daha önce yapıldığı için tekrar etmeyeceğiz. Rivayetteki üslubun, bildiğimiz sahih hadislerinkine olan farklılığı dikkatleri çekmiş olmalı.

DİYETLER BÖLÜMÜ

❑ MÜSLÜMANI ZULMEN ÖLDÜREN

821-6808 ٢٦١٨ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نُمَيْرٍ. ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي خَالِدٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَائِذٍ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «مَنْ لَقِيَ اللَّهَ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا لَمْ يَتَنَدَّ بِدَمٍ حَرَامٍ دَخَلَ الْجَنَّةَ».

في الزوائد: إسناده صحيح. إن كان عبدالرحمن بن عائذ الأزدي سمع من عقبة بن عامر. فقد قيل: إن روايته عنه مرسلة.

821. (2618) (6808)- *Ukbe İbnu Amir el-Cüheni* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki:

"Kim hiçbir şirk koşmadan ve haram bir kana da bulaşmadan Allah'a kavuşursa (önünde sonunda) cennete girecektir."

822-6809 ٢٦١٩ – حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ. ثَنَا مَرْوَانُ بْنُ جَنَاحٍ عَنْ أَبِي الْجَهْمِ الْجُورْجَانِيِّ عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَزَوَالُ الدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللَّهِ مِنْ قَتْلِ مُؤْمِنٍ بِغَيْرِ حَقٍّ».

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله موثقون. وقد صرح الوليد بالسماع فزالت تهمة تدليسه. والحديث في رواية غير البراء أخرجه غير المصنف أيضا.

822. (2618) (6809)- *Bera İbnu Âzib* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*: *"Şüphesiz dünyanın yok olması, Allah Teala nezdinde, bir mü'minin haksız yere öldürülmesinden daha ehvendir"* buyurdular."

AÇIKLAMA:

Bu hadis, bir mü'min haksız yere öldürmenin ne kadar şen'î bir cinayet olduğunu insanların kavramaları maksadını gütmektedir. Zira, insanlar nazarında son derece azametli ve ehemmiyetli gözüken yer küresinin Allah nezdindeki ehemmiyeti, bir mü'mine karşı işlenen cinayetin yanında küçük kalmaktadır. Mü'minin hukuku bundan ehemmiyetli olunca, bu onun, hayat hakkında riayetin fevkalade büyük bir ehemmiyet taşıdığı idrak edilir.

823-6810 ٢٦٢٠ – حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ رَافِعٍ. ثنا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ. ثنا يَزِيدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَنْ أَعَانَ عَلَى قَتْلِ مُؤْمِنٍ بِشَطْرِ كَلِمَةٍ لَقِيَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ مَكْتُوبٌ بَيْنَ عَيْنَيْهِ: آيِسٌ مِنْ رَحْمَةِ اللهِ».

في الزوائد: في إسناده يزيد بن أبي زياد، بالغوا في تضعيفه، حتى قيل كأنه حديث موضوع.

823. (2620) (6810)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki:

"Kim bir mü'mini öldürmeye yarım kelime kadar yardım etse, iki gözün arasına "Allah'ın rahmetinden ümidsizdir" yazılı olduğu halde Allah Teala hazretlerinin huzuruna çıkacaktır."

□ KISAS NEREDE YOK?

824-6811 ٢٦٣٦ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ وَعَمَّارُ بْنُ خَالِدٍ الْوَاسِطِيُّ. ثنا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ عَنْ دَهْثَمِ بْنِ قِرَّانَ. حَدَّثَنِي نِمْرَانُ بْنُ جَارِيَةَ عَنْ أَبِيهِ؛ أَنَّ رَجُلاً ضَرَبَ رَجُلاً عَلَى سَاعِدِهِ بِالسَّيْفِ فَقَطَعَهَا مِنْ غَيْرِ مَفْصِلٍ. فَاسْتَعْدَى عَلَيْهِ النَّبِيَّ ﷺ. فَأَمَرَ لَهُ بِالدِّيَةِ. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ! إِنِّي أُرِيدُ الْقِصَاصَ. فَقَالَ: «خُذِ الدِّيَةَ. بَارَكَ اللهُ لَكَ فِيهَا». وَلَمْ يَقْضِ لَهُ بِالْقِصَاصِ.

في الزوائد: في إسناده دهثم بن قُرّان اليماني، ضعفه أبو داود، وقال: ليس لجارية عند المصنف سوى هذا الحديث، وليس له شئ في بقية الكتب.

824. (2636) (6811)- *Cariye İbnu Zafar* (radıyallahu anh) anlatıyor:

"Bir adam bir başkasının ön kolunu bir kılıç vurarak mafsal olmayan bir yerden koparıp attı. Kolu koparılan adam Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a müracaatla kolunu kesenden hakkını almasını istedi. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* kolu kesilene diyet ödemeyi emretti. Adam: "Ey Allah'ın Resulü! Ben kısas istiyorum" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Diyetini al, Allah diyeti hakkında mübarek kılacaktır"* buyurdular ve kısasa hükmettiler."

825-6812 ٢٦٣٧- حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ. ثَنَا رِشْدِينُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ صَالِحٍ عَنْ مُعَاذِ بْنِ مُحَمَّدٍ الأَنْصَارِيِّ عَنِ ابْنِ صُهْبَانَ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِالْمُطَّلِبِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لاَ قَوَدَ فِي الْمَأْمُومَةِ وَلاَ الْجَائِفَةِ وَلاَ الْمُنَقِّلَةِ».

في الزوائد: في إسناده رشدين بن سعد المصري، أبو الحجاج، المهري ضعفه جماعة. واختلف فيه كلام أحمد فمرّة ضعّفه ومرّة قال: أرجو أنه صالح الحديث.

825. (2637) (6812)- *Abbas İbnu Abdilmuttalib* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ne me'mune (beyin zararına ulaşan yara)da, ne câife (bedenin iç kısmına ulaşan yara)da, ne de münakkıla (kemiği kırıp yerinden kaydıran yara)da kısas vardır. (Yani başkasını bu çeşit yaralarla yaralayan kimseye kısas uygulanmaz, diyet alınır)."*

AÇIKLAMA:

Belirtilen me'mune, münakkile, câife çeşidine giren yaralar için kısas yapılmaz. Çünkü, aynı miktarda yara açmak mümkün değildir. Bunlara diyet takdir edilir. Me'mune ve câife denen yaralar için tam diyetin (100 deve) üçte biri takdir edilmiştir. Münakkile denen yaraların diyeti 15 devedir.

❑ KAFİRİN DİYETİ

826-6813 ٢٦٤٤- حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا حَاتِمُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنْ عَبْدِالرَّحْمنِ بْنِ عَيَّاشٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِي عَنْ جَدِّهِ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَضَى أَنَّ عَقْلَ أَهْلِ الْكِتَابَيْنِ نِصْفُ عَقْلِ الْمُسْلِمِينَ، وَهُمُ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى.

في الزوائد: إسناده حسن، لقصوره عن درجة الصحيح. لأن عبدالرحمن بن عياش، لم أر من ضعّفه ولا من وثقه. وعمرو بن شعيب عن جده مختلف فيه.

826. (2644) (6813)- *Amr İbnu Şuayb an ebihi an ceddihi* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* ehl-i kitap onlan yahudi ve hıristiyanların diyetinin müslümanların diyetinin yarısı olduğuna hükmetti.

AÇIKLAMA:

Bu hadis, zımmilerin diyetinin, müslümanların diyetinin yarısı olduğunu söylüyor ise de, bu mevzudaki başka nasslar sebebiyle: Hanefilere göre zımmilerin diyeti müslümanlarınki kadardır. Şafiî'lere göre zımmilerin diyeti müslümanların diyetinin üçte biri kadardır. Malikilere göre Yahudi ve hıristiyanların diyeti müslümanların diyetinin yarısı kadardır. Hanbelilere göre yahudi veya hıristiyan kasten öldürülmüşse tam diyet, sehven öldürülmüşse yarım diyet ödenir.

❑ KATİL MAKTULE VARİS OLAMAZ

827-6814 ٢٦٤٦ - حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ وَعَبْدُاللهِ بْنُ سَعِيدٍ الْكِنْدِيُّ قَالاَ: ثَنَا أَبُو خَالِدٍ الأَحْمَرُ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ؛ أَنَّ أَبَا قَتَادَةَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي مُدْلِجٍ قَتَلَ ابْنَهُ فَأَخَذَ مِنْهُ عُمَرُ مِائَةً مِنَ الإِبِلِ. ثَلاَثِينَ حِقَّةً وَثَلاَثِينَ جَذَعَةً وَأَرْبَعِينَ خَلِفَةً. فَقَالَ: أَيْنَ أَخُو الْمَقْتُولِ؟ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «لَيْسَ لِقَاتِلٍ مِيرَاثٌ».

في الزوائد: إسناده حسن.

827. (2646) (6814)- *Amr İbnu Şuayb* anlatıyor: "Beni Mudlic'ten bir adam oğlunu öldürmüştü. Hz. Ömer ondan (diyet olarak) yüz deve aldı. Otuz hıkka (beş yaşına basmış dişi deve) otuz ceze'a (döt yaşına basmış dişi deve) ve kırk da halifa (hamile deve). Sonra: "Maktul'ün kardeşi nerededir? Ben Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'dan: *"Katile (maktulün malından) varis olma hakkı yoktur"* dediğini işittim" dedi."

AÇIKLAMA:

Hanefiler ve *Şafiîler* ve fakihlerin ekserisi bu hadisi esas alarak: "Katil öldürdüğü kimseye varis olamaz, kasten de, yanlışlıkla da öldürmüş olsa, malına da diyetine de" demişlerdir. Malik ve birkısım fakihler "yanlışlıkla öldüren, maktulün malına varis olur, diyetine olamaz" demiştir.

Hanefiler, Şafiî'ler ve Hanbeliler: "Adam oğlunu öldürdüğü için kısas edilmez" demiştir.

Mâlikiler, "baba oğlunu yatırıp boğazlarsa veya aç susuz hapsedip ölümüne sebep olursa kısas edilir, değilse edilmez" demiştir.

❑ DİŞİN DİYETİ

828-6815 ٢٦٥١ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْبَالِسِيُّ. ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ شَقِيقٍ. ثَنَا أَبُو حَمْزَةَ الْمَرْوَزِيُّ. ثَنَا يَزِيدُ النَّحْوِيُّ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ؛ أَنَّهُ قَضَى فِي السِّنِّ خَمْساً مِنَ الإِبِلِ.

في الزوائد: إسناده صحيح.

828. (2651) (6815)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bir diş için diyet olarak beş deve hükmetti."

❑ PARMAKLARIN DİYETİ

829-6816 ٢٦٥٣ - حَدَّثَنَا جَمِيلُ بْنُ الْحَسَنِ الْعَتَكِيُّ. ثَنَا عَبْدُالأَعْلَىٰ. ثَنَا سَعِيدٌ عَنْ مَطَرٍ عَنْ عَمْرِو ابْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «الأَصَابِعُ سَوَاءٌ كُلُّهُنَّ. فِيهِنَّ عَشْرٌ عَشْرٌ مِنَ الإِبِلِ».

في الزوائد: إسناده حسن.

829. (2653) (6816)- *Amr İbnu Şuayb an ebihi an ceddihi* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Parmakların hepsi diyette eşittirler. Herbirine onar deve diyet vardır."*

❑ HÜR KÖLEYE KARŞI ÖLDÜRÜLÜR MÜ?

830-6817 ٢٦٦٤ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثَنَا ابْنُ الطَّبَّاعِ. ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِاللهِ بْنِ أَبِي فَرْوَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِاللهِ بْنِ حُنَيْنٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيٍّ. وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ؛ قَالَ: قَتَلَ رَجُلٌ عَبْدَهُ عَمْداً مُتَعَمِّداً. فَجَلَدَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ مِائَةً. وَنَفَاهُ سَنَةً. وَمَحَا سَهْمَهُ مِنَ الْمُسْلِمِينَ.

في الزوائد: في إسناده إسحاق بن عبدالله بن أبي فروة وهو ضعيف. وإسماعيل بن عياش.

830. (2664) (6817)- *Amr İbnu Şu'ayb an ebihi an ceddihi* (radıyallahu

anhümâ) anlatıyor: "Bir adam kölesini kasten ve taammüden öldürdü. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bu adama yüz sopa ile celde tatbik etti ve bir yıl da sürgüne gönderdi ve müslümanların (hisselerinin için-den onun) hissesini sildi."

AÇIKLAMA:

Ebu Hanife'ye göre hür kimse kendi kölesini öldürürse kısas edilmez, başkasının kölesini öldürürse kısas edilir. *Mâlik* ve *Şafiî*'ye göre hür, ne kendi kölesi ne de başkasının kölesi sebebiyle kısas edilmez.

❑ KISAS KILIÇLA YAPILIR

831-6818 ٢٦٦٧- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُسْتَمِرِّ الْعُرُوقِيُّ. ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي عَازِبٍ عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «لاَ قَوَدَ إِلاَّ بِالسَّيْفِ».

في الزوائد: في إسناده جابر الجعفيّ، وهو كذّاب.

831. (2667) (6818)- *Nu'man İbnu Beşir* ve *Ebi Bekre* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Kısas (cezası) ancak kılıçla icra edilir."

❑ HERKES KENDİ CİNAYETİNDEN SORUMLU

832-6819 ٢٦٧٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ نُمَيْرٍ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ. ثَنَا جَامِعُ بْنُ شَدَّادٍ عَنْ طَارِقٍ الْمُحَارِبِيِّ؛ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حَتَّى رَأَيْتُ بَيَاضَ إِبْطَيْهِ يَقُولُ: «أَلاَ لاَ تَجْنِي أُمٌّ عَلَى وَلَدٍ. أَلاَ لاَ تَجْنِي أُمٌّ عَلَى وَلَدٍ».

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

832. (2670) (6819)- *Tarık el-Muharibî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ı koltuk altlarının beyazlığı görülecek kadar kollarını kaldırıp şöyle dediğini işittim: *"Bilesiniz hiçbir anne oğlunun günahından sorumlu tutulmaz. Bilesiniz hiçbir anne oğlunun günahından sorumlu tutulmaz."*

833-6820 ٢٦٧١- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ رَافِعٍ. ثَنَا هُشَيْمٌ عَنْ يُونُسَ عَنْ حُصَيْنِ بْنِ

أَبِي الْحُرِّ عَنِ الْخَشْخَاشِ الْعَنْبَرِيِّ؛ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ وَمَعِي ابْنِي. فَقَالَ: «لاَ تَجْنِي عَلَيْهِ وَلاَ يَجْنِي عَلَيْكَ».

في الزوائد: إسناده كلهم ثقات. إلا أن هشيما كان يدلس. وليس للخشخاش سوى هذا الحديث الموجود عند ابن ماجة. وليس له في بقية الأصول الخمسة.

833. (2671) (6820)- *Haşhaş el-Anberî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Beraberimde oğlum olduğu halde Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a gelmiştim. Bilvesile: *"Sen oğlunun günahından sorumlu tutulmazsın, o da senin günahından sorumlu tutulmaz"* buyurdular."

834-6821 ٢٦٧٢ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِاللهِ بْنِ عُبَيْدِ بْنِ عَقِيلٍ. ثنا عَمْرُو بْنُ عَاصِمٍ. ثنا أَبُو الْعَوَّامِ الْقَطَّانُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُحَادَةَ عَنْ زِيَادِ بْنِ عِلاَقَةَ عَنْ أُسَامَةَ بْنِ شَرِيكٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لاَ تَجْنِي نَفْسٌ عَلَى أُخْرَى».

في الزوائد: إسناده صحيح. محمد بن عبدالله ذكره ابن حبان في الثقات. وقال النسائي: لا بأس به. وأبو العوّام القطّان، اسمه عمران بن داود، وثقه الجمهور. وباقي رجال الإسناد على شرط الشيخين.

834. (2672) (6821)- *Üsame İbnu Şerik* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Hiç kimse başka birinin günahından mesul olmaz."*

AÇIKLAMA:

Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm), bu hadislerde aynı manayı değişik üslublarla tekrar etmektedir. Maksad ferdi sorumluluğu zihinlerde iyice tesbittir. Çünkü cahiliye sisteminde ferdi sorumluluk yoktu, kabilevi müşterek sorumluluk vardı. Bir ferde karşı cinayet yoktu, ferdin mensub olduğu kabileye karşı cinayet vardı. Cani tek de değildi, cinayeti işleyen kimsenin bütün kabilesi suçlu ve mücrim idi. İntikam failden alınmaz, kabilesinin herhangi bir ferdinden alınabilirdi. *Resulullah* tebliğinin ilk gününden itibaren hep ferdi sorumluluk uhrevi sorumluluk duygusunu yerleştirmeye gayret göstermiştir. Kişi şahsiyetini büyük ölçüde ferdi sorumlulukla bulacaktı.

❑ HEDER OLAN (TAZMİN EDİLMEYEN) ZARARLAR

835-6822 ٢٦٧٤ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ. ثنا كَثِيرُ

بن عبدالله بن عمرو بن عوف، عن أبيـــه عن جدّه؛ قال: سمعت رسول الله ﷺ يقول: «العجماء جرحها جبار والمعدن جبار».

في الزوائد: في إسناده كثير بن عبدالله ضعفه أحمد وابن معين. وقال أبو داود: كذاب. وقال الإمام الشفعيّ: هو ركن من أركان الكذب، وقال ابن عبدالله: مجمع على ضعفه.

835. (2674) (6822)- *Amr İbnu Avf* anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm): *"Acma (yani dilsiz hayvan)ın verdiği zarar hederdir. Maden ocağında uğranılan zarar da hederdir"* buyurdular.

836-6823 ٢٦٧٥– حدّثنا عبد ربه بن خالد النّميري. ثنا فضيل بن سليمان. حدثني موسىٰ بن عقبة. حدثني إسحاق بن يحيىٰ بن الوليد عن عبادة بن الصّامت؛ قال: قضى رسول الله ﷺ أنّ المعدن جبار، والبئر جبار، والعجماء جرحها جبار. والعجماء البهيمة من الأنعام وغيرها. والجبار هو الهدر الذي لا يغرم.

في الزوائد: إسناده ثقات. إلا أن إسحاق بن يحيى لم يدرك عبادة. قاله الترمذي وغيره.

836. (2674) (6822)- *Ubâde İbnu's-Sâmit* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* şöyle hükmetti: *"Madende uğranılan zarar hederdir, kuyunun sebep olduğu zarar hederdir, dilsizin (hayvanın) sebep olduğu zarar hederdir."*

Acma: Deve, sığır davar (koyun-keçi) ve başka hayvan manasınadır. Cübâr tazmini olmayan, ödettirilmeyen zarardır, heder de denir.

Not: Bu bahisle ilgili açıklama geçti.

❑ KASAME

837-6824 ٢٦٧٨– حدّثنا عبدالله بن سعيد. ثنا أبو خالد الأحمر عن حجاج، عن عمرو بن شعيب عن أبيـــه عن جدّه؛ أنّ حويصة ومحيصة ابني مسعود؛ وعبدالله وعبدالرحمن ابني سهل. خرجوا يمتارون بخيبر. فعدي علـى عبدالله، فقتل. فذكر ذلك لرسول الله ﷺ فقال: «تقسمون وتستحقون؟» فقالوا: يا رسول الله! كيف نقسم ولم نشهد؟ قال «فتبرئكم يهود؟» قالوا: يا رسول الله! اذا تقتلنا. قال فوداه رسول الله ﷺ من عنده.

في الزوائد: في إسناده حجاج بن أرطاة وهو مدلس.

837. (2678) (6824)- *Amr İbnu Şu'ayb an ebihi an ceddihi* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Mes'ud'un oğulları Huvayyısa ve Muhayyısa ile Sehl' in oğulları Abdullah ve Abdurrahman Hayber'den yiyecek temin etmek maksadıyla (Medine'den çıkıp gittiler. Orada Abdullah'a saldırıp öldürdüler. Durum Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a haber verilmişti. *"(Abdullah'ın arkadaşlarına: "Onun Hayber Yahudileri tarafından öldürüldüğüne yemin ederseniz diyete) müstehak olursunuz!"* buyurdular. Onlar: "Ey Allah'ın Resulü! Görmediğimiz şey hususunda nasıl yemin edelim!" dediler. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Öyle ise yahudiler yemin ederek isnat ettiğiniz suçtan beraet ederler"* buyurdu. Onlar: "Ey Allah'ın Resûlü! (Yahudiler, yemin etmekle berâet edebilince) bizi öldürürler" dediler. Neticede maktulün diyetini, *Aleyhissalâtu vesselâm* kendi nezdinden karşıladı."

Not: Bu hadise Kasame bahsinde açıklandı.

❑ MÜSLE YAPILAN KÖLE HÜRDÜR

838-6825 ٢٦٧٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُالسَّلَامِ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِاللهِ بْنِ أَبِي فَرْوَةَ عَنْ سَلَمَةَ بْنِ رَوْحِ بْنِ زِنْبَاعٍ عَنْ جَدِّهِ؛ أَنَّهُ قَدِمَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَقَدْ خَصَى غُلَامًا لَهُ. فَأَعْتَقَهُ النَّبِيُّ ﷺ بِالْمُثْلَةِ.

في الزوائد: في إسناده ضعف لضعف إسحاق بن أبي فروة.

838. (2679) (6825)- *Zinba (Ebu Ravh)* (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yanına gelmişti. *Aleyhissalâtu vesselâm,* onun kölesini hadımlaştırdığını öğrenince köleyi müslem (işkence) sebebiyle azad etti."

AÇIKLAMA:

Müsle, işkence manasına gelir. Hakaret ve eziyet etmek maksadıyla burun, kulak kesmek, göz oymak gibi davranışlara hep müsle denir, hür kimsenin köleye yaptığı bu çeşit işkenceler sebebiyle kısas yapılıp yapılamayacağı ihtilaflı mevzulardandır. Umumiyetle *"hür, köle ile kısas edilmez"* hükmü benimsenmiştir. Bu hükümde Bakara'nın 178. ayeti esas alınmıştır. Bu çeşit davranışları önlemek için Resulullah, işkence mukabili azad etme cezası uygulanmıştır. Yukarıdaki hadis bu uygulamaya bir örnektir.

❑ EMAN VERDİKTEN SONRA ÖLDÜREN

839-6826 ٢٦٨٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِالْمَلِكِ بْنِ أَبِي الشَّوَارِبِ. ثنا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ عَبْدِالْمَلِكِ ابْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ رِفَاعَةَ بْنِ شَدَّادٍ الْقِتْبَانِيِّ؛ قَالَ: لَوْلاَ كَلِمَةٌ سَمِعْتُهَا مِنْ عَمْرِو بْنِ الْحَمِقِ الْخُزَاعِيِّ لَمَشَيْتُ فِيمَا بَيْنَ رَأْسِ الْمُخْتَارِ وَجَسَدِهِ. سَمِعْتُهُ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَمِنَ رَجُلاً عَلَى دَمِهِ، فَقَتَلَهُ؛ فَإِنَّهُ يَحْمِلُ لِوَاءَ غَدْرٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات. لأن رفاعة بن شداد أخرجه النسائي في سننه ووثقه وذكره ابن حبان في الثقات. وباقي رجال الإسناد على شرط مسلم.

839. (2688) (6826)- *Rıfâ'a İbnu Şeddad el-Fityânî* demiştir ki: "Şayet Amr İbnu'l-Hamık el-Huzâî'den işittiğim bir kelam (hadis) olmasaydı ben Muhtar'ın başı ile cesedini (ayırıp) arasında yürürdüm. Ondan, *Aleyhissalâtu vesselâm*'ın: "Kim bir kimsenin kanına eman verir ve sonra da öldürürse o kimse Kıyamet günü zulüm bayrağını taşır" buyurmuş olduğunu işittim."

AÇIKLAMA:

Burada adı geçen *Muhtar*, hicrî 64 yılında Kerbelâ hadisesinin intikamını almak iddiasıyla ortaya çıkıp, Şiîlerle işbirliği yapan ve kurnazca topladığı 12 bin kadar taraftarla 65 yılında Kufe'yi ele geçiren ve orada Kerbelâ hadisesinde bulunan pek çok kimsenin kanını döken zalimlerden biridir. 1.5 yıl Kûfe'de hakimiyet kurmuş ise de, *Müs'ab İbnu Zübeyr*'in gönderdiği askerlere mağlup olmuş ve katledilmiştir.

❑ HAMİLE KADINA KISAS

840-6827 ٢٦٩٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى. ثنا أَبُو صَالِحٍ عَنِ ابْنِ لَهِيعَةَ، عَنِ ابْنِ أَنْعُمٍ عَنْ عُبَادَةَ بْنِ نُسَيٍّ عَنْ عَبْدِالرَّحْمَنِ بْنِ غَنْمٍ. ثنا مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ وَأَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ وَعُبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ وَشَدَّادُ بْنُ أَوْسٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «الْمَرْأَةُ، إِذَا قَتَلَتْ عَمْداً، لاَ تُقْتَلُ حَتَّى تَضَعَ مَا فِي بَطْنِهَا، إِنْ كَانَتْ حَامِلاً، وَحَتَّى تُكَفِّلَ وَلَدَهَا. وَإِنْ زَنَتْ لَمْ تُرْجَمْ حَتَّى تَضَعَ مَا فِي بَطْنِهَا، وَحَتَّى تُكَفِّلَ وَلَدَهَا».

في الزوائد: في إسناده ابن أنعم. اسمه عبدالرحمن بن زياد بن أنعم ضعيف. وكذلك الراوي عنه عبدالله بن لهيعة.

840. (2694) (6827)- *Muaz İbnu Cebel, Ebu Ubeyde İbnu'l-Cerrah, Ubâde İbnu's-Sâmit ve Şeddâd İbnu Evs* radıyallahu anhüm ecmain'den rivayet edildiğine göre Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* şöyle buyurmuştur. *"Kadın, taammüden bir kimseyi öldürdüğü vakit, hamile olduğu takdirde hemen öldürülmez, çocuğunu doğurup bir bakıcıya vermesi beklenir. Keza zina yapacak olsa karnındakini doğurup bir kadına verinceye kadar recmedilmez."*

AÇIKLAMA:

Hadisin hükmüyle amel hususunda ülemânın ihtilafı yoktur. Çünkü, karnındaki çocuğun bir günahı yoktur. Onun annesiyle birlikte öldürülmesi câiz değildir.

VASİYETLER BÖLÜMÜ

❑ RESULULLAH'IN VASİYETİ

841-6828 ٢٦٩٧ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْمِقْدَامِ. ثنَا الْمُعْتَمِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ. سَمِعْتُ أَبِي يُحَدِّثُ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: كَانَتْ عَامَّةُ وَصِيَّةِ رَسُولِ اللهِ ﷺ حِينَ حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ، وَهُوَ يُغَرْغِرُ بِنَفْسِهِ: «الصَّلَاةَ. وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ».

في الزوائد: إسناده حسن، لقصور أحمد بن المقدام عن درجة أهل الضبط. وباقي رجاله على شرط الشيخين.

841. (2697) (6828)- *Hz. Enes* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a ölüm vakti geldiği vakit, Aleyhissalâtu vesselâm'ın can çekişirken yaptığı vasiyetin hepsi: *"Namaz(ı ihmal etmeyin) ve sağ ellerinizin sahip olduklarının yani kölelerinizin hukukuna riayet edin"* *demek olmuştur."*

AÇIKLAMA:

Sağ elinizin sahip olduğu tabiri ile mal-mülk kastedilir. Öncelikle kölelerin kastedildiği bu tabirin şumülüne zekata tabi malların da girdiği belirtilmiştir. Binaenaleyh, Resulullah bu vasiyetiyle hem kölelere iyi muamele edilmesini hem de zekatın hakkıyla verilmesini nazara vermiş olmaktadır.

❑ VASİYETE TEŞVİK

842-6829 ٢٧٠٠ - حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ. ثنَا دُرُسْتُ بْنُ زِيَادٍ. ثنَا يَزِيدُ الرَّقَاشِيُّ عَنْ أَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «الْمَحْرُومُ مَنْ حُرِمَ وَصِيَّتَهُ».

في الزوائد: في إسناده يزيد بن أبان الرقاشي وهو ضعيف.

842. (2700) (6829)- *Hz. Enes* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Mahrum kişi, vasiyet etmekten mahrum kalan kişidir."

843-6830 ٢٧٠١ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُصَفَّى الْحِمْصِيُّ. ثنا بَقِيَّةُ بْنُ الْوَلِيدِ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَوْفٍ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللهِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَنْ مَاتَ عَلَى وَصِيَّةٍ مَاتَ عَلَى سَبِيلٍ وَسُنَّةٍ. وَمَاتَ عَلَى تُقًى وَشَهَادَةٍ. وَمَاتَ مَغْفُوراً لَهُ».

في الزوائد: في إسناده بقية، وهو مدلس. وشيخه يزيد بن عوف، لم أر من تكلم فيه.

843. (2701) (6830)- *Cabir İbnu Abdillah* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim vasiyet yapmış olarak ölürse doğru bir yol ve sünnet üzere ölmüş olur; takva ve şehadet üzere ölmüş olur, mağfirete uğramış (günahları bağışlanmış) olarak ölmüş olur."*

AÇIKLAMA:

Bilhassa borcu bulunan kimseler için vasiyet yapmanın ve vasiyetini beraberinde taşımanın vecibe olduğuna dair açıklama geçti.

❑ VASİYETTE ZULÜM

844-6831 ٢٧٠٣ - حَدَّثَنَا سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ. ثنا عَبْدُالرَّحِيمِ بْنُ زَيْدٍ الْعَمِّيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَنْ فَرَّ مِنْ مِيرَاثِ وَارِثِهِ قَطَعَ اللهُ مِيرَاثَهُ مِنَ الْجَنَّةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

في الزوائد: في إسناده زيد العمّي.

844. (2703) (6831)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim varisinin mirasçılığı (hakkı)ndan kaçarsa Allah Kıyamet günü o kimsenin cennetten mirasçılığını keser."*

845-6832 ٢٧٠٥ - حَدَّثَنَا يَحْيَىٰ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ سَعِيدِ بْنِ كَثِيرِ بْنِ دِينَارٍ الْحِمْصِيُّ. ثنا بَقِيَّةُ عَنْ أَبِي حَلْبَسٍ عَنْ خُلَيْدِ بْنِ أَبِي خُلَيْدٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَنْ حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ فَأَوْصَىٰ وَكَانَتْ وَصِيَّتُهُ عَلَى كِتَابِ اللهِ، كَانَتْ كَفَّارَةً لِمَا تَرَكَ مِنْ زَكَاتِهِ فِي حَيَاتِهِ».

في الزوائد: في إسناده بقية بن الوليد، وهو مدلس، وقد عنعنه. وشيخه أبو حلبس أحد المجاهيل.

845. (2705) (6832)- *Muaviye İbnu Kurre* babasından naklen an-

latıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim, ölüm yaklaşınca vasiyette bulunur ve vasiyeti de Allah'ın kitabınauygun olursa, bu vasiyeti, onun hayatında vermeyi ihmal ettiği zekatına kefaret olur."*

❑ SADAKA ÖLÜM SIRASINDA DEĞİL HAYAT BOYU VERİLMELİ

846-6833 ٢٧٠٦ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ. أَنْبَأَنَا حَرِيزُ بْنُ عُثْمَانَ. حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَيْسَرَةَ عَنْ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ عَنْ بُسْرِ بْنِ جَحَّاشٍ الْقُرَشِيِّ؛ قَالَ: بَزَقَ النَّبِيُّ ﷺ فِي كَفِّهِ. ثُمَّ وَضَعَ أُصْبُعَهُ السَّبَّابَةَ وَقَالَ: «يَقُولُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ: أَنَّى تُعْجِزُنِي، ابْنَ آدَمَ! وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِنْ مِثْلِ هٰذِهِ. فَإِذَا بَلَغَتْ نَفْسُكَ هٰذِهِ (وَأَشَارَ إِلَى حَلْقِهِ) قُلْتَ: أَتَصَدَّقُ. وَأَنَّى أَوَانُ الصَّدَقَةِ؟».

في الزوائد: إسناده صحيح.

846. (2707) (6833)- *Büsr İbnu Cahhâş el-Kureşi* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (birgün) bir avucuna tükürdü, sonra bu tükrüğü işaret parmağıyla göstererek buyurdular ki: *"Allah Teala hazretleri diyor ki: "Ey ademoğlu! Sen nasıl olur da beni aciz yerine koyar ve zekatını ödemezsin! Halbuki ben seni şu tükrük damlası kadar bir sudan yarattım. Sen, ne vakit ruhun şuraya gelince* -eliyle boğazını gösterdi- *"Sadaka veriyorum!" dersin. Sadaka vermenin zamanı bu mu!"*

847-6834 ٢٧٠٩ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا وَكِيعٌ عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ عَطَاءٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «إِنَّ اللّٰهَ تَصَدَّقَ عَلَيْكُمْ، عِنْدَ وَفَاتِكُمْ، بِثُلُثِ أَمْوَالِكُمْ، زِيَادَةً لَكُمْ فِي أَعْمَالِكُمْ».

في الزوائد: في إسناده طلحة بن عمرو الحضرمي، ضعفه غير واحد.

847. (2709) (6834)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Şüphesiz, Allah Teala hazretleri, (ahirete göndereceğiniz hayır) amellerinizi artırmak için, vefatınız zamanında mallarınızın üçte birini size tasadduk etti (vasiyet etme yetkisini verdi)."*

848-6835 ٢٧١٠ - حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَىٰ بْنِ سَعِيدٍ الْقَطَّانِ. ثَنَا عُبَيْدُ اللّٰهِ بْنُ مُوسَىٰ. أَنْبَأَنَا مُبَارَكُ بْنُ حَسَّانَ عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «يَا ابْنَ آدَمَ! اثْنَتَانِ لَمْ تَكُنْ لَكَ وَاحِدَةٌ مِنْهُمَا: جَعَلْتُ لَكَ نَصِيباً مِنْ مَالِكَ حِينَ

أَخَذْتُ بِكَظَمِكَ، لأُطَهِّرَكَ بِهِ وَأُزَكِّيَكَ. وَصَلاَةُ عِبَادِى عَلَيْكَ، بَعْدَ انْقِضَاءِ أَجَلِكَ».

في الزوائد: في إسناده مقال. لأن صالح بن محمد بن يحيى، لم أر لأحد فيه كلاماً، لا بجرح ولا غيره. ومبارك بن حسان، وثقه ابن معين. وقال النائيّ: ليس بالقويّ. وقال أبو داود: منكر الحديث. وذكره ابن حبان في الثقات، يخطئ ويخالف. وقال الأزديّ: متروك. وباقي رجال الإسناد على شرط الشيخين.

848. (2710) (6835)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ey Ademoğlu! İki şey vardır ki, hiçbirisi senin hakkın değildir ve ben onları rahmetimle sana bağışladım:*

1) (Canını almak üzere) gırtlağından yuttuğum anda malından sana (vasiyette bulunman için üçte bir nisbetinde) bir pay ayırdım, ta ki onunla seni temizleyeyim, günahlarından arındırayım.

2) Ecelin sona erdikten sonra kullarımın sana (kılacakları cenaze) namazı."

AÇIKLAMA:

Mal-mülk, insanın sahip olduğu her şey aslında Allah'ın mülküdür. Rab Teâla belli şartlar çerçevesinde tasarruf etmek üzere bunu insana emanet etmiştir. İnsanoğlu gafletle bu mala temellük eder, kendinin zanneder, Allah'ın dilediği tarzda tasarruftan kaçınır. Halbuki ölünce beraberinde kefenden başka bir şey götürmez. Rab Teâla, mü'mine, bu servetin üçte birini dilediği gibi vasiyet ederek uhrevi kazancını artırma yetkisi vermiştir. *Resulullah* bu yetkinin ilahi bir lütuf olduğuna, bu yetkinin ne maksatla kullanılacağına dikkat çekmektedir.

❑ VARİS LEHİNE VASİYET

849-6836 ٢٧١٤ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ شُعَيْبِ بْنِ شَابُورٍ. ثَنَا عَبْدُالرَّحْمَنِ بْنُ يَزِيدَ ابْنِ جَابِرٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِى سَعِيدٍ؛ أَنَّهُ حَدَّثَهُ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: إِنِّي لَتَحْتَ نَاقَةِ رَسُولِ اللهِ ﷺ يَسِيلُ عَلَىَّ لُعَابُهَا. فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: «إِنَّ اللهَ قَدْ أَعْطَىٰ كُلَّ ذِى حَقٍّ حَقَّهُ. أَلاَ لاَ وَصِيَّةَ لِوَارِثٍ».

في الزوائد: إسناده صحيح. ومحمد بن شعيب وثقه رحيم وأبو داود. وباقي رجال الإسناد على شرط البخاري.

849. (2714) (6836)- *Hz. Enes* anlatıyor: "(Veda hutbesi sırasında) ben Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın devesinin (boynunun) altında idim. Devenin salyası üzerime akıyordu. Efendimizin şöyle söylediğini işittim: *"Allah Teala Hazretleri her hak sahibine hakkını vermiştir. Bilesiniz, varise vesayet yoktur."*

FERÂİZ BÖLÜMÜ

850-6837 ٢٧١٩ - حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْحِزَامِيُّ ثنا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ بْنِ أَبِي الْعِطَافِ. ثنا أَبُو الزِّنَادِ عَنِ الأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «يَا أَبَا هُرَيْرَةَ! تَعَلَّمُوا الْفَرَائِضَ وَعَلِّمُوهَا فَإِنَّهُ نِصْفُ الْعِلْمِ. وَهُوَ يُنْسَى. وَهُوَ أَوَّلُ شَيْءٍ يُنْزَعُ مِنْ أُمَّتِي».

في الزوائد: قلت أخرجه الحاكم في المستدرك، وقال: إنه صحيح الإسناد. وفيما قاله نظر. فإن حفص بن عمر المذكور ضعفه ابن معين والبخاري والنسائي وأبو حاتم. وقال ابن حبان: لا يجوز الاحتجاج به. بحال وقال ابن عديّ: قليل الحديث. وحديثه، كما قال البخاريّ منكر.

850. (2719) (6837)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ey Ebu Hureyre, feraiz ilmini öğrenin ve öğretin. Çünkü o, ilmin yarısıdır. O unutulan bir ilimdir ve o ümmetimden çekip alınacak ilk ilimdir."*

❑ CEDDE (BÜYÜKANNE)NİN PAYI

851-6838 ٢٧٢٥ - حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ. ثنا سَلْمُ بْنُ قُتَيْبَةَ عَنْ شَرِيكٍ، عَنْ لَيْثٍ عَنْ طَاوُسٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ وَرَّثَ جَدَّةً سُدُساً.

في الزوائد: في إسناده ليث بن سليم، وهو ضعيف مدلس.

851. (2725) (6838)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah bir ceddeyi südüse (altıda bir'e) vâris kıldı."

❑ KELÂLE

852-6839 ٢٧٢٧ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَا: ثنا

وَكِيعٌ. ثنا سُفْيَانُ ثنا عَمْرُو بْنُ مُرَّةَ، عَنْ مُرَّةَ بْنِ شَرَاحِيلَ؛ قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: ثَلاَثٌ، لأَنْ يَكُونَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بَيَّنَهُنَّ، أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا: الْكَلاَلَةُ وَالرِّبَا وَالْخِلاَفَةُ.

في الزوائد: رجال إسناده ثقات، إلا أنه منقطع.

852. (2727) (6839)- *Ömer İbnu'l-Hattab* (radıyallahu anh) demiştir ki: "Üç mesele vardır ki, şayet Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* onları açıklamış olsaydı, bu benim yanımda dünya ve dünyanın içindeki şeylerden daha hayırlı olacaktı: "Kelâle, fâiz ve hilâfet."

Not: Bunlar, ilgili bahislerde açıklandı.

❑ KÂTİLİN MİRASI

853-6840 ٢٧٣٦- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ. قَالاَ: ثنا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَىٰ عَنِ الْحَسَنِ ابْنِ صَالِحٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدٍ. وَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ عَنْ عُمَرَ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ: حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ جَدِّي عَبْدِاللهِ بْنِ عَمْرٍو؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَامَ، يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ فَقَالَ: «الْمَرْأَةُ تَرِثُ مِنْ دِيَةِ زَوْجِهَا وَمَالِهِ. وَهُوَ يَرِثُ مِنْ دِيَتِهَا وَمَالِهَا. مَالَمْ يَقْتُلْ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ. فَإِذَا قَتَلَ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ عَمْداً، لَمْ يَرِثْ مِنْ دِيَتِهِ وَمَالِهِ شَيْئاً. وَإِنْ قَتَلَ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ خَطَأً، وَرِثَ مِنْ مَالِهِ، وَلَمْ يَرِثْ مِنْ دِيَتِهِ».

في الزوائد: في إسناده محمد بن سعيد، وهو المصلوب. قال أحمد: حديثه موضوع. وقال مرة: عمدا كان يضع. وقال أبو أحمد الحاكم: كان يضع الحديث، صُلِب على الزندقة. وقال الحاكم أبو عبدالله: ساقط بلا خلاف.

853. (2736) (6840)- *Abdullah İbnu Amr* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, Mekke'nin fethedildiği gün kalkıp şu beyanda bulundu: *"Kadın kocasının diyetine ve malına vâris olur. Erkek de karısının diyetine ve malına varis olur, yeter ki bunlar birbirlerini öldürmüş olmasınlar. Bunlardan biri diğerini taammüden öldürürse ne malına, ne de diyetine hiçbir surette varis olamaz. Bunlardan biri arkadaşını hatâen öldü-rürse malına vâris olur, diyetine vâris olamaz."*

❑ ÇOCUĞUNU İNKAR EDEN

854-6841 ٢٧٤٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ عَنْ

مُوسىٰ بنِ عبيدة. حدَّثني يحيىٰ بن حرب عن سعيد بن أبي سعيد المقبريّ، عن أبي هريرة؛ قال: لمَّا نزلت آية اللّعان، قال رسول الله ﷺ: «أيُّما امرأة ألحقت بقوم من ليس منهم، فليست من الله في شيء. ولن يدخلها جنَّته. وأيُّما رجل أنكر ولده، وقد عرفه، احتجب الله منه يوم القيامة وفضحه على رؤس الأشهاد».

في الزوائد: هذا إسناد ضعيف. فيه يحيى بن حرب، وهو مجهول. قاله الذهبي في الكاشف.

854. (2743) (6841)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Mulâane ayeti nazil olduğu zaman Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kendilerinden olmayan bir kimseyi (yalan beyanla) bir kavme dahil eden kadının, Allah'tan bekleyeceği hiçbir şeyi yoktur. Allah onu asla cennetine koymayacaktır. Kendinden olduğunu bile bile çocuğunu inkar eden erkeğe karşı Allah, (rahmetini) perdeleyecek ve onu, şahidler huzurunda rezil rüsvay edecektir."*

855-6842 ٢٧٤٤ - حدَّثنا محمَّد بن يحيىٰ. ثنا عبدالعزيز بن عبدالله. ثنا سليمان بن بلال، عن يحيىٰ بن سعيد عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جدِّه؛ أنَّ النَّبيَّ ﷺ قال: «كفر بامرئٍ ادِّعاء نسب لا يعرفه، أو جحده وإن دقَّ».

في الزوائد: هذا الحديث في بعض النسخ دون بعض. ولم يذكره المزي في الأطراف. وإسناده صحيح. وأظنه من زيادات ابن القطان.

855. (2744) (6842)- *Amr İbnu Şu'ayb an ebihi an ceddihi* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Bir kimsenin bilmediği bir nesebi iddia etmesi veya iç yüzü meçhul olsa bile bir nesebi reddetmesi bir nankörlüktür."*

Not: Neseb iddia ve inkar meselelerine temas edildi.

❑ ÇOCUK İDDİA ETME

856-6843 ٢٧٤٦ - حدَّثنا محمَّد ابن يحيىٰ. ثنا محمَّد بن بكَّار بن بلال الدّمشقيّ. أنبأنا محمَّد بن راشد عن سليمان بن موسىٰ، عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جدِّه؛ أنَّ رسول الله ﷺ قال: «كلُّ مستلحق استلحق بعد أبيه الّذي يدعى له ادّعاه ورثته من بعده، فقضىٰ أنَّ من كان من أمة يملكها يوم

أَصَابَهَا، فَقَدْ لَحِقَ بِمَنِ اسْتَلْحَقَهُ. وَلَيْسَ لَهُ فِيمَا قُسِمَ قَبْلَهُ مِنَ الْمِيرَاثِ شَيْءٌ. وَمَا أَدْرَكَ مِنْ مِيرَاثٍ لَمْ يُقْسَمْ فَلَهُ نَصِيبُهُ. وَلاَ يُلْحَقُ إِذَا كَانَ أَبُوهُ الَّذِي يُدْعَى لَهُ أَنْكَرَهُ. وَإِنْ كَانَ مِنْ أَمَةٍ لاَ يَمْلِكُهَا. أَوْ مِنْ حُرَّةٍ عَاهَرَ بِهَا، فَإِنَّهُ لاَ يَلْحَقُ وَلاَ يُورَثُ. وَإِنْ كَانَ الَّذِي يُدْعَى لَهُ هُوَ ادَّعَاهُ، فَهُوَ وَلَدُ زِناً. لأَهْلِ أُمِّهِ مَنْ كَانُوا. حُرَّةً أَوْ أَمَةً».

قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ رَاشِدٍ: يَعْنِي بِذٰلِكَ مَا قُسِمَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ قَبْلَ الإِسْلاَمِ.

في الزوائد: إسناده حسن. وهذا في بعض النسخ دون بعض. ولم يذكره المزي.

856. (2746) (6843)- *Amr İbnu Şuayb an ebihi an ceddihi* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*: *"Nisbet edildiği babasının ölümünden sonra ilhak edilmesi istenen çocuk, (adamın sağlığında inkar etmemiş olması şartıyla) babası olduğu söylenen adamın ölümünden sonra mirasçılarının ilhak ve iddiasında bulundukları kimsedir."*

Ravi der ki: "Aleyhissalâtu vesselâm onun hakkında şu hükmü koydu: *"Cinsi temasta bulunduğu sırada mülkiyetinde bulunan cariyeden doğan çocuk, bu çocuğun, o adamın çocuğunu iddia eden mirasçılara katılmış olur. Fakat mirasçıların yaptığı bu ilhak önce (ölen adamın) mirasçılar arasında taksim edilmiş olan malından o iddiasından ilhak edilen kimseye artık pay yoktur. (Şayet varsa) henüz taksim edilmemiş mirastan yetiştiği miktardan kendine hissesi vardır. Nisbet edildiği babası (hayatta iken) onu inkar etmiş (yani onun kendi çocuğu olmadığını söylemiş olma halinde, artık (mirasçılar, ilhak iddiasında bulunsalar bile) o kimse mirasçılara katılmaz (ve adamın çocuğu sayılmaz). Eğer çocuk adamın (cinsi temasta bulunduğu sırada) malik olmadığı bir cariyeden veya zina ettiği hür bir kadından olsa, (adamın mirasçıları ilhak iddiasında bulunsa bile) çocuk, adamın evladından ayrılmaz ve çocuğa mirasçı olamaz; bu durumda kendisine nisbet edilen adam, çocuğun kendisinden olduğunu teyid etse bile hüküm böyledir. Çünkü o, zina mahsulü bir çocuktur. Hür veya cariye olan annesinin mirasçılarına katılır."*

AÇIKLAMA:

Bu hadiste bir cahiliye müessesesi ıslah edilmektedir: Cahiliyede cariye sahipleri bunları hem zinaya teşvik ederler, kazanç sağlarlar, hem de kendileri temasta bulunurlardı. Doğan çocuğa hem efendi, hem de zani sahip çıkabilirdi. İslam, zaniye neseb hakkı tanımamakla bu meseleyi halletmiştir. Hadis, ister hür, ister köle kadından olsun zina mahsulünü anneye ilhak etmiş, babayla nisbetini kesmiştir.

Hadis, sağ iken babası tarafından inkar edilmemiş bulunan bir çocuğun, babanın ölümünden sonra iddiası halinde, o babaya ilhakını kabul etmektedir.

❑ MİRASLARIN TAKSİM ÇEŞİTLERİ

857-6844 ٢٧٤٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رُمْحٍ. أَنْبَأَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ لَهِيعَةَ عَنْ عَقِيلٍ؛ أَنَّهُ سَمِعَ نَافِعاً يُخْبِرُ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ عُمَرَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «مَا كَانَ مِنْ مِيرَاثٍ قُسِمَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ. فَهُوَ عَلَى قِسْمَةِ الْجَاهِلِيَّةِ وَمَا كَانَ مِنْ مِيرَاثٍ أَدْرَكَهُ الإِسْلَامُ، فَهُوَ عَلَى قِسْمَةِ الإِسْلَامِ».

في الزوائد: إسناده ضعيف، لضعف ابن لهيعة.

857. (2749) (6844)- *Abdullah İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Cahiliye devrinde taksim edilmiş bir miras malı, o zamanki taksim üzere muteberdir. İslam dönemine intikal eden bir miras, artık İslam'a göre taksim edilecektir."*

CİHAD BÖLÜMÜ

❑ ALLAH YOLUNDA CİHADIN FAZİLETİ

858-6845 ٢٧٥٤ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ، قَالاَ: ثنا عُبَيْدُ اللّٰه بْنُ مُوسَىٰ، عَنْ شَيْبَانَ عَنْ فِرَاسٍ عَنْ عَطِيَّةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: « الْمُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ مَضْمُونٌ عَلَى اللّٰهِ. إِمَّا أَنْ يَكْفِتَهُ إِلَى مَغْفِرَتِهِ وَرَحْمَتِهِ، وَإِمَّا أَنْ يَرْجِعَهُ بِأَجْرٍ وَغَنِيمَةٍ. وَمَثَلُ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ، كَمَثَلِ الصَّائِمِ الْقَائِمِ الَّذِي لاَ يَفْتُرُ حَتَّى يَرْجِعَ ».

في الزوائد: في إسناده عطية بن سعيد العوفيّ، ضعفه أحمد وأبو حاتم وغيرهما.

858. (2754) (6845)- *Ebu Sai'dil-Hudrî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah yolunda cihad eden kimse Allah'ın şu garantisi altındadır: "Allah onu ya mağfiret ve rahmetine dahil eder (şehit olur) yahut sevap ve ganimetle sağ salim geri çevirir. Allah yolunda cihad eden kimsenin misali, hiç ara vermeden geceleri hep namaz kılan, gündüzleri de hep oruç tutan kimse gibidir. Bu hal evine dönünceye kadar böyledir."*

❑ BİR GAZİYİ TEÇHİZ ETMENİN FAZİLETİ

859-6846 ٢٧٥٨ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثنا لَيْثُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ يَزِيدَ ابْنِ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ الْهَادِ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ أَبِي الْوَلِيدِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ سُرَاقَةَ عَنْ عُمَرَ ابْنِ الْخَطَّابِ؛ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ يَقُولُ: « مَنْ جَهَّزَ

غَازِياً فِي سَبِيلِ اللهِ حَتَّى يَسْتَقِلَّ كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ حَتَّى يَمُوتَ أَوْ يَرْجِعَ».

في الزوائد: إسناده صحيح، إن كان عثمان بن عبدالله سمع من عمر بن الخطاب رضي الله عنه. فقد قال في التهذيب: إن روايته عنه مرسلة.

859. (2758) (6846)- *Hz. Ömer* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim Allah yolunda cihad eden bir gaziyi tam olarak teçhiz ederse, o gazi ölünceye veya savaştan dönünceye kadar sevabına iştirak eder."*

❑ ALLAH YOLUNDA NAFAKANIN FAZİLETİ

860-6847 ٢٧٦١- حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ عَبْدِاللهِ الْحَمَّالُ. ثَنَا ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ عَنِ الْخَلِيلِ بْنِ عَبْدِاللهِ، عَنِ الْحَسَنِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَأَبِي الدَّرْدَاءِ وَأَبِي هُرَيْرَةَ، وَأَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ وَعَبْدِاللهِ ابْنِ عُمَرَ وَعَبْدِاللهِ بْنِ عَمْرٍو وَجَابِرِ بْنِ عَبْدِاللهِ وَعِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ؛ كُلُّهُمْ يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ؛ أَنَّهُ قَالَ: «مَنْ أَرْسَلَ بِنَفَقَةٍ فِي سَبِيلِ اللهِ وَأَقَامَ فِي بَيْتِهِ فَلَهُ بِكُلِّ دِرْهَمٍ سَبْعُمِائَةِ دِرْهَمٍ. وَمَنْ غَزَا بِنَفْسِهِ فِي سَبِيلِ اللهِ، وَأَنْفَقَ فِي وَجْهِ ذَلِكَ فَلَهُ بِكُلِّ دِرْهَمٍ سَبْعُمِائَةِ أَلْفِ دِرْهَمٍ». ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ ﴿وَاللهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ﴾.

في الزوائد: في إسناده خليل بن عبدالله. قال الذهبي: لا يعرف. وكذا قال ابن عبدالهادي.

860. (2761) (6847)- *Hz. Ali Ebu'd-Derda, Ebu Hureyre, Ebu Ümame, Abdullah İbnu Ömer, Abdullah İbni Amr, Hz. Cabir, İmran İbnu Husayn* radıyallahu anhüm ecmain anlatmışlardır: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim evinde oturduğu halde; Allah yolunda (cihad edenlere) bir nafaka gönderecek olursa, ona her bir dirhem karşılığında yediyüz dirhem (sevabı) vardır. Kim de Allah yolunda bizzat cihad eder ve bu yolda mal harcarsa, ona da herbir dirhem için yediyüzbin dirhem (sevabı) vardır."*

Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) sözlerini şu ayetle tamamladı: ﴿وَاللهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ **"Ve Allah dilediğine kat kat sevap verir."** (Bakara 261).

❑ ALLAH YOLUNDA RİBAT

861-6848 ٢٧٦٦- حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا عَبْدُالرَّحْمَنِ بْنُ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ

أبيـــه عن مصعب ابن ثابت عن عبدالله بن الزبير؛ قال: خطب عثمان بن عفّان النّاس فقال: يا أيها النّاس! إنّي سمعت حديثا من رسول الله ﷺ. لم يمنعني أن أحدثكم به إلاّ الضنّ بكم وبصحابتكم. فليختر مختار لنفسه أو ليدع. سمعت رسول الله ﷺ يقول «من رابط ليلة في سبيل الله سبحانه، كانت كألف ليلة، صيامها وقيامها».

في الزوائد: في إسناده عبدالرحمن بن زيد بن أسلم. وضعفه أحمد وابن معين وغيرهما.

861. (2766) (6849)- *Abdullah İbnu'z-Zübeyr* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Osman İbnu Affan (radıyallahu anh) bir hitabesinde şöyle dediler: "Ey insanlar! Ben Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'dan bir hadis işitmiştim. Size ve arkadaşlığınıza olan düşkünlüğüm (yani bu hadisi duyunca beni terkederek hep cephelere koşacağınız endişem) bunu şimdiye kadar rivayetime mani oldu. (Şimdi rivayet ediyorum. Artık) dileyen kendisine ribatı (Allah yoluna bezli) seçsin, dileyende bıraksın. Efendimiz buyurmuştu ki: *"Kim Allah Subhanehu yolunda bir gece ribat (yani hududda ve tehlikeli yerde düşmana karşı bekleme)de bulunursa, o tek gecesi bin günlük gece namazına ve bin günlük gündüz orucuna bedel olur."*

862-6849 ٢٧٦٧- حدّثنا يونس بن عبدالأعلى. ثنا عبدالله بن وهب. أخبرني اللّيث عن زهرة ابن معبد عن أبيـــه عن أبي هريرة عن رسول الله ﷺ قال: «من مات مرابطا في سبيل الله أجرى عليه أجر عمله الصّالح الّذي كان يعمل، وأجرى عليه رزقه وأمن من الفتّان وبعثه الله يوم القيامة آمنا من الفزع».

في الزوائد: إسناده صحيح. معبد بن عبدالله بن هشام، ذكره ابن حبان في الثقات. ويونس بن عبدالأعلى أخرج له مسلم. وباقي رجال الإسناد على شرط البخاري.

862. (2767) (6849)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim Allah yolunda murabıt olarak ölürse, kendisine, yapmakta olduğu salih amellerin ücreti (sanki ölmemiş gibi kıyamet gününe kadar verilir), rızkı da mütemadiyen verilir, kabirdeki hesaba çekicilerden emin olur. Allah Teala hazretleri onu, Kıyamet günü cehennem korkusundan emin olarak diriltir."*

863-6850 ٢٧٦٨- حدّثنا محمّد بن إسماعيـــل بن سمرة. حدّثنا محمّد بن يعلى السّلمي. ثنا عمر بن صبيح عن عبدالرحمـن بن عمرو عن مكحول عن أبي

بْنِ كَعْبٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «لَرِبَاطُ يَوْمٍ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ مِنْ وَرَاءِ عَوْرَةِ الْمُسْلِمِينَ مُحْتَسِباً مِنْ غَيْرِ شَهْرِ رَمَضَانَ أَعْظَمُ أَجْراً مِنْ عِبَادَةِ مِائَةِ سَنَةٍ صِيَامِهَا وَقِيَامِهَا. وَرِبَاطُ يَوْمٍ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ مِنْ وَرَاءِ عَوْرَةِ الْمُسْلِمِينَ مُحْتَسِباً مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ أَفْضَلُ عِنْدَ اللّٰهِ وَأَعْظَمُ أَجْراً (أُرَاهُ قَالَ) مِنْ عِبَادَةِ أَلْفِ سَنَةٍ صِيَامِهَا وَقِيَامِهَا. فَإِنْ رَدَّهُ اللّٰهُ إِلَى أَهْلِهِ سَالِماً لَمْ تُكْتَبْ عَلَيْهِ سَيِّئَةٌ أَلْفَ سَنَةٍ. وَتُكْتَبُ لَهُ الْحَسَنَاتُ وَيُجْرَى لَهُ أَجْرُ الرِّبَاطِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ».

في الزوائد: هذا إسناد ضعيف. فيه محمد بن يعلى وهو ضعيف. وكذلك عمر بن صبيح. ومكحول لم يدرك أبيّ بن كعب. ومع ذلك فهو مدلس وقد عنعنه.

وقال السيوطيّ: قال الحافظ زكيّ الدين المنذري في الترغيب: آثار الوضع لائحة على هذا الحديث. ولا يحتج برواية عمر بن صبيح. وقال الحافظ عمادالدين بن كثير في جامع المسانيد: أخلق بهذا الحديث أن يكون موضوعا، لما فيه من المجازفة. ولأنه من رواية عمر بن صبيح أحد الكذابين المعروفين بوضع الحديث.

863. (2768) (6850)- *Übey İbnu Ka'b* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah rızası için Ramazan ayı dışında müslümanların avreti gerisine (yani düşmanların gelmesinden korkulan tehlikeli cephede), sevap umuduyla bir günlük ribat, sevap yönüyle yüz yıllık oruçlu, namazlı ibadetten hayırlıdır. Müslümanların avreti gerisinde, Ramazan ayında Allah rızası için bir günlük ribat Allah indinde, orucuyla namazıyla bin yıllık ibadetten daha hayırlı, sevabca daha büyüktür. Eğer Allah onu sağ salim ailesine kavuşturursa, bin yıl ona bir tek günah yazılmaz, sadece haseneleri yazılır ve kendisine Kıyamete kadar ribat sevabı akıtılır."*

AÇIKLAMA:

Alimler gerek sevapta ve gerekse günahta fazla mübalağayı, hadisin uydurma olduğuna delil kabul ederler. Burada aynı durum mevzubahistir. Hele sağ-salim dönenden bin yıl hiç günah yazılmaması, olacak şey değil. Bunun da uydurma olabileceği belirtilmiş, zaafına dikkat çekilmiştir.

❑ ALLAH YOLUNDA NÖBET

864-6851 ٢٧٦٩ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ. أَنْبَأَنَا عَبْدُالْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ

صَالِحِ بْنِ مُحَمَّدِ ابْنِ زَائِدَةَ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِالْعَزِيزِ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «رَحِمَ اللهُ حَارِسَ الْحَرَسِ».

في الزوائد: إسناده ضعيف. فيه صالح بن محمد بن زائدة أبو واقد الليث، ضعيف.

864. (2769) (6851)- *Ukbe İbnu Amir el-Cüheni* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah askerlerin nöbetini tutan kimseye rahmet eylesin (veya eylemiştir)."*

865-6852 ٢٧٧٠ - حَدَّثَنَا عِيسَىٰ بْنُ يُونُسَ الرَّمْلِيُّ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ شُعَيْبِ بْنِ شَابُورٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ خَالِدِ بْنِ أَبِي الطَّوِيلِ؛ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «حَرَسُ لَيْلَةٍ فِي سَبِيلِ اللهِ أَفْضَلُ مِنْ صِيَامِ رَجُلٍ وَقِيَامِهِ فِي أَهْلِهِ أَلْفَ سَنَةٍ: السَّنَةُ ثَلاثُمِائَةٍ وَسِتُّونَ يَوْماً. وَالْيَوْمُ كَأَلْفِ سَنَةٍ».

في الزوائد: سعيد بن خالد بن أبي الطويل، قال البخاري فيه وقال أبو عبدالله الحاكم: روى عن أنس أحاديث موضوعة. وقال أبو نعيم: روى عن أنس مناكير. وقال أبو حاتم: أحاديثه عن أنس لا تعرف.

865. (2770) (6852)- *Enes İbnu Malik* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah yolunda bir gece nöbetçilik, bir adamın ailesi içinde bin yılda kılacağı namaz ve tutacağı oruçtan daha hayırlıdır (bu zikredilen) yıl üçyüzaltmış gündür ve bir gün bir yıl gibidir."*

❑ CİHADA ÇIKMAK

866-6853 ٢٧٧٣ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِالرَّحْمَنِ بْنِ بَكَّارِ بْنِ عَبْدِالْمَلِكِ بْنِ الْوَلِيدِ بْنِ بسرِ بْنِ أَبِي أَرْطَاةَ. ثنا الْوَلِيدُ. حَدَّثَنِي شَيْبَانُ عَنِ الأَعْمَشِ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِذَا اسْتُنْفِرْتُمْ فَانْفِرُوا».

في الزوائد: إسناده صحيح رجاله ثقات.

866. (2773) (6853)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Cihada çağrıldığınız zaman cihada koşun."*

867-6854 ٢٧٧٥ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ يَزِيدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ التُّسْتَرِيُّ. ثنا

أبو عاصم عن شبيب عن أنس بن مالك؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «من راح روحة في سبيل الله كان له بمثل ما أصابه من الغبار مسكا يوم القيامة».

في الزوائد: هذا إسناده حسن مختلف في رجال إسناده.

867. (2775) (6854)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah yolunda kim tek bir yürüyüş yapsa kendisine isabet eden toz, kıyamet günü mislince misk olur."*

❑ DENİZ GAZVESİNİN FAZİLETİ

868-6855 ٢٧٧٧- حدثنا هشام بن عمار. ثنا بقية عن معاوية بن يحيى عن ليث بن أبي سليم عن يحيى بن عباد عن أم الدرداء عن أبي الدرداء؛ أن رسول الله ﷺ قال: «غزوة في البحر مثل عشر غزوات في البر. والذى يسدر في البحر كالمتشحط فى دمه في سبيل الله سبحانه».

في الزوائد: في إسناده معاوية بن يحيى وهو ضعيف.

868. (2777) (6855)- *Ebu'd-Derda* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Denizde yapılan bir gazve (savaş), sevapça karada yapılan on gazveye bedeldir. Deniz tutulmasına uğrayan kimse, Allah Tealanın yolunda cihad ederken yaralanıp serilen kimse gibidir. Deniz tutulmasına uğrayan kimse, Allah Teâlâ'nın yolunda cihad ederken yaralanıp serilen kimse gibidir."*

❑ DEYLEM'İN FETHİ VE KAZVİNİN FAZİLETİ

869-6856 ٢٧٧٩- حدثنا محمد بن يحيى. ثنا أبو داود. ح وحدثنا محمد بن عبدالملك الواسطي. ثنا يزيد بن هارون. ح وحدثنا علي بن المنذر. ثنا إسحاق بن منصور؛ كلهم عن قيس عن أبي حصين عن أبي صالح عن أبي هريرة؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «لو لم يبق من الدنيا إلا يوم لطوله الله عز وجل حتى يملك رجل من أهل بيتي يملك جبل الديلم والقسطنطينية».

في الزوائد: في إسناده قيس بن الربيع. ضعفه أحمد وابن المديني وغيرهما. وقال أبو حاتم: ليس بقوي، محله الصدق. وقال العجلي: كان معروفا بالحديث صدوقا. وقال ابن عدي: رواياته مستقيمة، والقول فيه أنه لا بأس به.

869. (2779) (6856)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Dünyanın ömründen bir tek gün bile kalmış olsa, Ehl-i Beyt'imden bir adam melik oluncaya ve Deylem dağına ve Konstantiniyye'ye (istanbul'a) malik oluncaya kadar Allah, o günü uzatacaktır."*

870-6857 ٢٧٨٠ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَسَدٍ. ثنا دَاوُدُ بْنُ الْمُحَبَّرِ. أَنْبَأَنَا الرَّبِيعُ بْنُ صَبِيحٍ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبَانٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «سَتُفْتَحُ عَلَيْكُمُ الْآفَاقُ، وَسَتُفْتَحُ عَلَيْكُمْ مَدِينَةٌ يُقَالُ لَهَا قَزْوِينُ. مَنْ رَابَطَ فِيهَا أَرْبَعِينَ يَوْمًا أَوْ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً، كَانَ لَهُ فِي الْجَنَّةِ عَمُودٌ مِنْ ذَهَبٍ. عَلَيْهِ زَبَرْجَدَةٌ خَضْرَاءُ. عَلَيْهَا قُبَّةٌ مِنْ يَاقُوتَةٍ حَمْرَاءَ. لَهَا سَبْعُونَ أَلْفَ مِصْرَاعٍ مِنْ ذَهَبٍ. عَلَى كُلِّ مِصْرَاعٍ زَوْجَةٌ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ».

في الزوائد: هذا إسناده ضعيف. لضعف يزيد بن أبان الرقاشي والربيع بن صبيح وداود بن المحبر. فهو مسلسل بالضعفاء. ذكره ابن الجوزي في الموضوعات. وقال: هذا الحديث موضوع لاشك فيه. ولا أتهم بوضع هذا الحديث غير يزيد بن أبان. قال: والعجب من ابن ماجة مع علمه كيف استحل أن يذكر هذا الحديث في كتاب السنن ولا يتكلم عليه ا هـ.

ونقل السيوطي عن ابن الجوزي أنه قال: هذا الحديث موضوع لأن داود وضاع وهو المتهم به. والربيع ضعيف وزيد متروك.

وقال السيوطي: أورده الرافعي في تاريخه وقال: مشهور. رواه عن داود جماعة. وأودعه الإمام ابن ماجة في سننه. والحفاظ يقرنون كتابه بالصحيحين وسنن أبي داود والنسائي. ويحتجون بما فيه. لكن يحكي تضعيف داود عن أحمد وغيره.

870. (2780) (6857)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Dünyanın etrafını fethetmek sizlere nasib kılınacak ve Kazvin denilen bir şehir size fethedilecektir. Sizden kim bu gazveye kırk gün-veya kırk gece-ştirak ederse, ona cennette üzerinde yeşil zeberced taşı bulunan altından mamul bir sütun verilecektir. Bu sütun üzerinde, kırmızı yakut taşlarından mamul bir kubbe (köşk) vardır. O kubbenin, altundan mamul yetmişbin kapısı vardır, her kapı kanadının başında (huru'l-iyn denilen) siyah gözlü bir zevce vardır."*

Not: Bazı hadisciler bunu mevzu addetmiştir.

❑ ALLAH YOLUNDA CİHAD İÇİN AT BESLEMENİN FAZİLETİ

871-6858 ٢٧٩١ - حَدَّثَنَا أَبُو عُمَيْرٍ عِيسَى بْنُ مُحَمَّدٍ الرَّمْلِيُّ. ثنا أَحْمَدُ بْنُ

يزيد بن روح الدارمي عن محمد بن عقبة القاضي عن أبيه عن جده عن تميم الداري؛ قال: سمعت رسول الله ﷺ يقول: «من ارتبط فرساً في سبيل الله ثم عالج علفه بيده كان له بكل حبة حسنة».

في الزوائد: في إسناده: محمد وأبوه عقبة وجده. وهم مجهولون والجد لم يسم.

871. (2791) (6858)- *Temimu'd-Daî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ı işittim, buyurdular ki: *"Allah yolunda kim bir at (edinip) bağlar, kendi eliyle yemini verirse, yedirdiği her bir dâne için bir sevap vardır."*

❑ ALLAH YOLUNDA ÇARPIŞMANIN FAZİLETİ

872-6859 ٢٧٩٣ - حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة. ثنا عفان. ثنا ديلم بن غزوان. ثنا ثابت عن أنس بن مالك؛ قال: حضرت حرباً. فقال عبد الله بن رواحة:

يا نفس!

ألا أراك تكرهين الجنة أحلف بالله لتنزلنه

طائعة أو لتكرهنه

في الزوائد: إسناده حسن. لأن ويلم بن غزوان مختلف فيه.

872. (2793) (6859)- *Hz. Enes İbnu Malik* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ben bir harbe katıldım. Abdullah İbnu Ravâha şöyle demişti: "Ey nefsim! Seni cennet(e sokacak olan mukatele)den hoşlanmıyor görüyorum. Allah'a yemin ederim ki sen istesen de istemesen de savaşacaksın!"

873-6860 ٢٧٩٤ - حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة. ثنا يعلى بن عبيد. ثنا حجاج بن دينار عن محمد ابن ذكوان عن شهر بن حوشب عن عمرو بن عبسة؛ قال: أتيت النبي ﷺ فقلت: يا رسول الله! أي الجهاد أفضل؟ قال: «من أهريق دمه وعقر جواده».

في الزوائد: إسناده ضعيف، لضعف محمد بن ذكوان.

873. (2794) (6860)- *Amr İbnu Abese* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a gelip: "Ey Allah'ın Resulü! Cihadın hangisi en faziletlidir?" dedim. *"Kanı dökülen ve iyi cins atı yaralanan mücahid(in cihadı en faziletli cihaddır)"* buyurdular."

874-6861 ٢٧٩٥ - حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ آدَمَ وَأَحْمَدُ بْنُ ثَابِتٍ الْجَحْدَرِيُّ، قَالاَ: ثَنَا صَفْوَانُ بْنُ عِيسَى. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَجْلاَنَ عَنِ الْقَعْقَاعِ بْنِ حَكِيمٍ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَا مِنْ مَجْرُوحٍ يُجْرَحُ فِي سَبِيلِ اللهِ وَاللهُ أَعْلَمُ بِمَنْ يُجْرَحُ فِي سَبِيلِهِ إِلاَّ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَجُرْحُهُ كَهَيْئَتِهِ يَوْمَ جُرِحَ. اللَّوْنُ لَوْنُ دَمٍ وَالرِّيحُ رِيحُ مِسْكٍ». في الزوائد: إسناده صحيح.

874. (2795) (6861)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah yolunda yaralanan hiçbir yaralı yoktur ki -ancak kimin O'nun yolunda yaralandığını Allah bilir- Kıyamet günü, yarası, yaralandığı gündeki şekliyle getirilmiş olmasın: Kanı kan renginde, kokusu misk kokusunda olarak."*

❑ ALLAH YOLUNDA ŞEHİD OLMANIN FAZİLETİ

875-6862 ٢٧٩٨ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ عَنِ ابْنِ عَوْنٍ عَنْ هِلاَلِ ابْنِ أَبِي زَيْنَبَ عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: ذُكِرَ الشُّهَدَاءُ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: «لاَ تَجِفُّ الأَرْضُ مِنْ دَمِ الشَّهِيدِ حَتَّى تَبْتَدِرَهُ زَوْجَتَاهُ. كَأَنَّهُمَا ظِئْرَانِ أَضَلَّتَا فَصِيلَيْهِمَا فِي بَرَاحٍ مِنَ الأَرْضِ. وَفِي يَدِ كُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا حُلَّةٌ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا».

في الزوائد: هذا إسناده ضعيف، لضعف هلال بن ذئب.

875. (2798) (6862)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yanında şehitlerden bahsedilmişti. Şöyle buyurdular:

"Yeryüzü şehidlerin kanından kurumadan önce, onu, hurilerden iki karısı, emzikli yavrularını çöl bir arazide kaybedip aniden bulan anne heyecanıyla, her birinin elinde -dünya ve içindekilerden daha değerli- birer takım elbise olduğu halde karşılarlar."

❑ SİLAH

876-6863 ٢٨٠٦ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ سَوَّارٍ. ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ يَزِيدَ بْنِ

خَصِيفَةَ عَنِ السَّائِبِ ابْنِ يَزِيدَ إِنْ شَاءَ اللّٰهُ تَعَالَى؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، يَوْمَ أُحُدٍ أَخَذَ دِرْعَيْنِ كَأَنَّهُ ظَاهَرَ بَيْنَهُمَا.

في الزوائد: إسناده صحيح على شرط البخاري.

876. (2806) (6863)- *Sâ'ib İbnu Yezid* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Uhud günü iki zırh giydi. Aleyhissalâtu vesselâm sanki ikisini de üst üste giymişti."

877-6864 ٢٨٠٩ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ سَمُرَةَ. أَنْبَأَنَا وَكِيعٌ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ أَبِي الْخَيْلِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ؛ قَالَ: كَانَ الْمُغِيرَةُ بْنُ شُعْبَةَ إِذَا غَزَا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ حَمَلَ مَعَهُ رُمْحاً. فَإِذَا رَجَعَ طَرَحَ رُمْحَهُ حَتَّى يُحْمَلَ لَهُ. فَقَالَ لَهُ عَلِيٌّ: لَأَذْكُرَنَّ ذٰلِكَ لِرَسُولِ اللّٰهِ ﷺ فَقَالَ: «لَا تَفْعَلْ. فَإِنَّكَ إِنْ فَعَلْتَ لَمْ تُرْفَعْ. ضَالَّةٌ».

في الزوائد: في إسناده أبو الخليل، وهو عبدالله بن أبي الخليل. ذكره ابن حبان في الثقات، وقال البخاري: لا يتابع عليه. وأبو إسحاق هو مدلسٌ. وقد اختلط بآخر عمره.

877. (2809) (6864)- *Hz. Ali* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Mugire İbnu Şu'be (radıyallahu anh) , Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'la gazveye çıktığı vakit, beraberinde bir mızrak taşırdı. Dönüşünde mızrağını atardı, ta ki onu, kendisi için bir başkası taşıyıversin. Ali ona: "Senin bu yaptığını Resulullah'a haber vereceğim! dedi (ve haber verdi). *Aleyhissalâtu vesselâm)* Muğire'ye: *"Öyle yapma! Eğer yaparsan yere attığın mızrak, yitik mal olarak kaldırılmaz, (alan onu temellük eder)"* dedi."

AÇIKLAMA:

Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm), mızrağını yere atmamasını tenbihliyor. Zira atılan bir mal, yitirilen bir mal gibi değildir. Yitiği bular kimse, sahibini aramakla mükelleftir. Böylesi mallara *lukata* veya *dâlle* denir. Ama atılan malı alan kimse atana götürmek zorunda değildir, temellük edebilir.

❑ SİLAH YERLİ OLMALI

878-6865 ٢٨١٠ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ سَمُرَةَ. أَنْبَأَنَا عُبَيْدُ اللّٰهِ بْنُ

مُوسَىٰ عَنْ أَشْعَثَ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ بِشْرٍ عَنْ أَبِي رَاشِدٍ عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: كَانَتْ بِيَدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَوْسٌ عَرَبِيَّةٌ. فَرَأَى رَجُلاً بِيَدِهِ قَوْسٌ فَارِسِيَّةٌ. فَقَالَ: «مَا هٰذِهِ؟ أَلْقِهَا. وَعَلَيْكُمْ بِهٰذِهِ وَأَشْبَاهِهَا وَرِمَاحِ الْقَنَا. فَإِنَّهُمَا يَزِيدُ اللهُ لَكُمْ بِهِمَا فِي الدِّينِ. وَيُمَكِّنُ لَكُمْ فِي الْبِلاَدِ».

في الزوائد: في إسناده عبدالله بن بشر الحبانيّ ضعفه يحي القطان وغيره. وذكره ابن حبان في الثقات لكنه ما أجاد في ذلك.

878. (2810) 56865)- *Hz. Ali* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın elinde bir arabî yay vardı. Aleyhissalâtu vesselâm o sırada elinde farisî bir yay olan bir adam görmüştü: *"Bu nedir? At onu!"* buyurdular ve devamla: *"Sizin şunu ve şunun benzerleri ile (elkanâ denen) mızrakları edinmeniz gerekir. Çünkü Allah Teala hazretleri, sizin için dini bunlarla güçlendirecek ve size muhtelif beldeler(in fethini) müyesser kılacaktır"* buyurdular."

AÇIKLAMA:

Şârih Sindî, arabî yayı "okların atılmasında kullanılan yay", farisî yayı da "küçük taşları ve benzeri şeyleri atmada kullanılan yay" diye açıklar.

Bazı rivayetlerde, bu hadisenin Hayber fethi sırasında cereyan ettiği tasrih edilir. Resulullah'ın bu emrinde, henüz fethedilmediği için diyar-ı küfür addedilen Fars (İran) memleketlerinde imal edilen yay yerine, yerli imal edilen arabî yayın kullanılmasına bir başka ifade ile, silah sanayiinde dışa bağımlı olmamaya, yerli imalat varken yabancı mamulata yer vermemeye nebevi bir irşad görmek istiyoruz. Allahu a'lem bissavab.

❑ ALLAH YOLUNDA ATMAK

879-6866 ٢٨١٥ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثَنَا عَبْدُالرَّزَّاقِ. أَنْبَأَنَا سُفْيَانُ عَنِ الأَعْمَشِ عَنْ زِيَادِ ابْنِ الْحُصَيْنِ عَنْ أَبِي الْعَالِيَةِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: مَرَّ النَّبِيُّ ﷺ بِنَفَرٍ يَرْمُونَ. فَقَالَ «رَمْياً بَنِي إِسْمَاعِيلَ. فَإِنَّ أَبَاكُمْ كَانَ رَامِياً».

في الزوائد: إسناده صحيح، ورواه البخاري من حديث سلمة بن الأكوع.

879. (2815) (6866)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (bir defasında) ok atmakta olan (Eslem

kabilesinden) bir gruba rastlamıştı, (onları takdiren): *"Ey İsmailoğulları! Atmaya devam edin. Sizin atalarınızda (çok iyi) atıcılardı"* buyurdular."

❑ SAVAŞ SIRASINDA ALIM-SATIM

880-6867 ٢٨٢٣- حَدَّثَنَا عُبَيْدُاللهِ بْنُ عَبْدِالْكَرِيمِ. ثنا سنيد بن داود عن خالد بن حَيَّانَ الرَّقِّيِّ. أَنْبَأَنَا عَلِيُّ بْنُ عُرْوَةَ الْبَارِقِيُّ. ثنا يونس بن يزيد عن أبي الزناد عن خارجة بن زيد؛ قال: رأيت رجلا يسأل أبي عن الرجل يغزو فيشتري ويبيع ويتجر في غزوته؟ فقال له أبي: كنا مع رسول الله ﷺ بتبوك نشتري ونبيع وهو يرانا ولا ينهانا.

في الزوائد: إسناده ضعيف، لضعف علي بن عروة البارقي، وسنيد بن داود.

880. (2823) (68677- *Harice İbnu Zeyd* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Bir adamın, babam (Zeyd İbnu Sabit)ten gazveye çıkıp, gazve sırasında alış-veriş ve ticaret yapan kimse hakkında sorduğunda şahit oldum. Babam ona şu cevabı vermişti: "Biz Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* ile Tebük (seferin)de iken alıyor, satıyorduk. Resulullah bizi gördüğü halde yasaklamamıştı."

AÇIKLAMA:

Gazve sırasında savaş hizmetlerine mani olmayacak şekilde alış-verişte bulunmak haram değildir. Fakat asıl vazife olan cihad hizmetlerini aksatacak olan ticarete cevaz verilmez. Tebük seferinde ordu savaşa girişmemiştir. Savaşa girişilse bile, bir askeri seferin her anı düşmanla mukatele ile geçmez. Şu halde müsait zamanlarda alış-veriş yapmak "haram" denilemez.

881-6868 ٢٨٢٧- حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثنا عبد الملك محمد الصنعاني. ثنا أبو سلمة العاملي عن ابن شهاب عن أنس بن مالك؛ أن رسول الله ﷺ قال لأكثم بن الجون الخزاعي: «يا أكثم! اغز مع غير قومك يحسن خلقك، وتكرم على رفقائك. يا أكثم! خير الرفقاء أربعة وخير السرايا أربعمائة وخير الجيوش أربعة آلاف. ولن يغلب اثنا عشر ألفا من قلة».

في الزوائد: في إسناده عبدالملك بن محمد الصنعاني وأبو سلمة العاملي وهما ضعيفان. وقال السيوطي: قال ابن أبي حاتم: سمعت أبي يقول: العاملي متروك. والحديث باطل.

881. (2827) (6868)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, Eksem İbnu'l-Cevn el-Huza'i'ye: *"Ey Eksem! Kendi kavminden olmayanlarla birlikte (kafirlere karşı) savaş ki huyun güzelleşsin ve arkadaşlarının yanında kıymetin olsun. Ey Eksem (Yolculuk sırasında) arkadaşların en hayırlısı (sayıca) dört olandır. Askeri birliğin en hayırlısı, (miktarı) dötyüz olandır. Ordunun en hayırlısı dörtbin olandır. Onikibin kişilik ordu, sayı azlığı sebebiyle mağlub olmaz."*

AÇIKLAMA:

İnsan kendi kavmi içinde, ufak tefek kusurları da bilindiği için fazla itibar görmez. Üstelik o, kavmi içinde bazı kötü alışkanlıklarını da devam ettirebilir. Halbuki, yabancıların arasında itibar görmek için dikkatli davranacak, kendisine çekidüzen verecektir. Böylece huyu da güzelleşir.

Ordunun miktarıyla ilgili açıklama geçti.

❑ MÜBAREZE (TEKE TEK SAVAŞ) VE SELEB

882-6869 ٢٨٣٦- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا وَكِيعٌ. ثَنَا أَبُو الْعُمَيْسِ وَعِكْرِمَةُ بْنُ عَمَّارٍ عَنْ إِيَاسِ ابْنِ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: بَارَزْتُ رَجُلًا فَقَتَلْتُهُ. فَنَفَّلَنِي رَسُولُ اللهِ ﷺ سَلَبَهُ.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

882. (2836) (6870)- *Seleme İbnu'l-Ekva* anlatıyor: "Bir adamla teke tek vuruştum ve herifi geberttim. Onun selebini (eşyalarını) Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bana verdi."

883-6870 ٢٨٣٨- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ. ثَنَا أَبُو مَالِكٍ الْأَشْجَعِيُّ عَنْ نُعَيْمِ ابْنِ أَبِي هِنْدٍ عَنِ ابْنِ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَنْ قَتَلَ فَلَهُ السَّلَبُ».

في الزوائد: في إسناده سليمان بن سمرة بن جندب. ذكره ابن حبان في الثقات. وقال ابن القطان: حاله مجهول. وباقي رجاله موثقون.

883. (2838) (6870)- *Semüre İbnu Cündeb* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*: "Kim bir kafiri öldürürse selebi onundur" buyurdular."

AÇIKLAMA:

Seleb, öldürülen askerin üzerinden çıkan herşeydir: Askerî teçhizat, elbise, para vs. Resulullah, savaş sırasında bir kafiri öldürdüğünü ispatlayan askere, onun selebinin verileceğini teşri etmiştir. Askerin üzerinde çıkan hangi şeylerin seleb sayılacağında alimler ihtilaf etmiştir. Bazıları atı seleb saymaz. Keza fazla miktarda mal çıkmışsa o da selep sayılmayabilir. *Ahmed İbnu Hanbel, Evzâi* ve *Şafiî* hazretleri selebin öldürene ait olacağına hükmetmiştir. Ama devlet başkanı dilerse selebin beşte birini alabilir derler. Hanefiler ve Malikiler ise, devlet başkanı "seleb öldürene aittir" demedi ise seleb öldürene ait değilir, ganimet gibi muamele görür.

Cumhur selebin katile ait olduğu kanaatinde birleşir.

❑ GULÜL (GANİMETTEN ÇALMA)

884-6871 ٢٨٥٠- حدثنا علي بن محمد. ثنا أبو أسامة عن أبي سنان عيسى بن سنان عن يعلى ابن شداد عن عبادة بن الصامت؛ قال: صلى بنا رسول الله ﷺ يوم حنين إلى جنب بعير من المقاسم. ثم تناول شيئا من البعير. فأخذ منه قردة. يعني وبرة. فجعل بين إصبعيه ثم قال: «يا أيها الناس! إن هذا من غنائمكم. أدوا الخيط والمخيط فما فوق ذلك فما دون ذلك. فإن الغلول عار على أهله يوم القيامة. وشنار ونار».

في الزوائد: في إسناده عيسى بن سنان. اختلف فيه كلام ابن معين. قال: لين الحديث وليس بالقوى قيل: ضعيف وقيل: لا بأس به. وذكره ابن حبان في الثقات. وباقي رجال الإسناد ثقات.

884. (2850) (6871)- *Ubade İbnu's-Samit* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Huneyn günü bize, ganimet malından bir devenin yanında namaz kıldırdı. Namazdan sonra deveden bir parça yün alıp onu iki parmağı arasına koydu sonra "Ey insanlar! buyurdu. Şu yün parçası bile sizin ganimetlerinizdendir. Bir iplik, bir iğne bundan daha değerli, daha değersiz bile olsa buraya getirin. Zira (getirmemek gulüldür yani hırsızlık); gulül ise, Kıyamet günü yapan için ardır, ayıptır, ateştir."

Not: Gulûl hakkında mükerreren açıklama geçti.

❑ NEFEL (GANİMETTEN AYRI OLARAK VERİLEN PARA)

885-6872 ٢٨٥٣- حدثنا علي بن محمد. ثنا أبو الحسين. ثنا رجاء بن أبي

سلمة. ثنا عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده؛ قال: لا نفل بعد رسول الله ﷺ. يرد المسلمون قويهم على ضعيفهم. قال رجاء: فسمعت سليمان بن موسى يقول له: حدثني مكحول عن حبيب بن مسلمة؛ أن النبي ﷺ نفل، في البدأة الربع؛ وحين قفل الثلث. فقال عمرو: أحدثك عن أبي عن جدي وتحدثني عن مكحول؟

في الزوائد: إسناده حسن.

885. (2853) (6872)- *Amr İbn Şuayb an ebihi an ceddihi* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'dan sonra nefel (yani mücahide ganimetteki hissesinden başka bir şey) yoktur. Müslümanların kuvvetli olanları (kazandıklarından) zayıf olanlara verirler.

(Ravilerden) Recâ demiştir ki: "Süleyman İbnu Musa'nın şöyle söylediğini işittim: "Mekhûl bana Habib İbnu Mesleme'den rivayeten dedi ki: "Resulullah savaşa giderken (askerlerden bazılarına diğerlerinden fazla olarak) dörtte bir ve savaş dönüşünde üçte bir nisbetinde nefel (denen ziyade bir ikram)da bulundu." Bunun üzerine Amr: "Ben sana babam vasıtasıyla (sahabi olan) dedemden rivayet ediyorum, sen ise Mekhulden hadis rivayet ediyorsun" demiştir."

AÇIKLAMA:

1- Nefel, dilimizde mevcut *nafile* kelimesiyle aynı köktendir. Burada mücahide ganimetteki payından fazla olarak verilen mala denmiştir. Pay dışı, -bilhassa üstün başarı gösterenlere olmak üzere- birkısım askerlere zi-yade bir ikramda bulunulmasının meşruiyetinde İslam üleması icma eder. Bunun kaynağı ne olmalıdır, düşmandan elde edilen ganimetten devlet başkanının beşte birlik payı alınmazdan önce, ganimetin tümünden mi, devlet başkanının payı olan beşte birin beşte birinden mi? gibi hususlarda ihtilaf edilmiştir. Daha önceki bahislerde açıklandığı için burada tekrar etmeyeceğiz.

2- Sadedinde olduğumuz hadiste, bir ihtilaf dikkatimizi çekmektedir: Nefel verme yetkisi sadece Resulullah'a mı mahsustur. *Amr İbnu Şu'ayb*'ın bu kanaatte olduğu anlaşılmaktadır. Resulullah'tan sonra da meşruiyyetinde icma edildiğini kaydettiğimize göre, hakikatte bu noktada bir ihtilaf mevzubahis değildir.

❑ DEVLET BAŞKANININ SAVAŞA YOLLADIĞI ORDUYA TAVSİYESİ

886-6873 ٢٨٥٧- حدثنا الحسن بن علي الخلال. ثنا أبو أسامة. حدثني

عَطِيَّةَ بْنِ الْحَارِثِ أَبُو رَوْقٍ الْهَمْدَانِيُّ. حَدَّثَنِي أَبُو الْغَرِيفِ عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ خَلِيفَةَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَسَّالٍ؛ قَالَ: بَعَثَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي سَرِيَّةٍ. فَقَالَ «سِيرُوا بِاسْمِ اللَّهِ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ. قَاتِلُوا مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ وَلاَ تُمَثِّلُوا وَلاَ تَغْدِرُوا وَلاَ تَغُلُّوا وَلاَ تَقْتُلُوا وَلِيداً».

في الزوائد: إسناده حسن.

886. (2857) (6873)- *Savfan İbnu Assâl* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* beni seriyyede savaşa gönderdi. (Yola çıkarken) şu talimatı verdiler: *"Allah'ın adıyla, Allah yolunda yürüyün. Allah'ı inkar edenlerle savaşın. İşkence yapmayın, (ahidde bulunduğunuz takdirde) ahdetinizi bozmayın, çocukları öldürmeyin."*

Not: Askeri sefere çıkan komutanlara yapılan başkaca tavsiyeler daha önce kaydedildi ve gerekli açıklamalar yapıldı.

❑ ALLAH'A İSYANDA KULA İTAAT YOK

887-6874 ٢٨٦٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو عَنْ عُمَرَ بْنِ الْحَكَمِ بْنِ ثَوْبَانَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بَعَثَ عَلْقَمَةَ بْنَ مُجَزِّزٍ عَلَى بَعْثٍ وَأَنَا فِيهِمْ. فَلَمَّا انْتَهَى إِلَى رَأْسِ غَزَاتِهِ أَوْ كَانَ بِبَعْضِ الطَّرِيقِ اسْتَأْذَنَتْهُ طَائِفَةٌ مِنَ الْجَيْشِ فَأَذِنَ لَهُمْ وَأَمَّرَ عَلَيْهِمْ عَبْدَاللَّهِ بْنَ حُذَافَةَ بْنِ قَيْسٍ السَّهْمِيَّ. فَكُنْتُ فِيمَنْ غَزَا مَعَهُ فَلَمَّا كَانَ بِبَعْضِ الطَّرِيقِ أَوْقَدَ الْقَوْمُ نَاراً لِيَصْطَلُوا أَوْ لِيَصْنَعُوا عَلَيْهَا صَنِيعاً. فَقَالَ عَبْدُاللَّهِ (وَكَانَتْ فِيهِ دُعَابَةٌ): أَلَيْسَ لِي عَلَيْكُمُ السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ؟ قَالُوا: بَلَى. قَالَ: فَمَا أَنَا بِآمِرِكُمْ بِشَيْءٍ إِلاَّ صَنَعْتُمُوهُ؟ قَالُوا: نَعَمْ. قَالَ: فَإِنِّي أَعْزِمُ عَلَيْكُمْ إِلاَّ تَوَاثَبْتُمْ فِي هَذِهِ النَّارِ. فَقَامَ نَاسٌ فَتَحَجَّزُوا. فَلَمَّا ظَنَّ أَنَّهُمْ وَاثِبُونَ قَالَ: أَمْسِكُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ. فَإِنَّمَا كُنْتُ أَمْزَحُ مَعَكُمْ. فَلَمَّا قَدِمْنَا ذَكَرُوا ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ ﷺ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «مَنْ أَمَرَكُمْ مِنْهُمْ بِمَعْصِيَةِ اللَّهِ فَلاَ تُطِيعُوهُ».

في الزوائد: إسناده صحيح.

887. (2863) (6874)- *Ebu Said* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Alkame İbnu Mücezzez (radıyallahu anh)'ı, benim de içinde bulunduğum bir askeri birliğin başında savaşa gönderdi.

Kumandan gazvesinin başına geçince veya yolda belli bir yere varınca, askerlerden bir grup, kendisinden (ayrı gitmek) hususunda izin istedi. Onlara izin verdi. Başlarına Abdullah İbnu Huzafe İbnu Kays es-Sehmî'yi sorumlu tayin etti. Ben onunla savaşanlar içerisinde idim. Yolun bir yerine gelmiştik (mola sırasında askerlerden bazıları ısınmak veya üzerinde (yemek) yapmak maksadıyla bir ateş yaktılar. Komutanımız Abdullah -ki şakacı birisiydi- "sizin üzerinizde itaat edilmek ve sözü dinlenmek hakkım yok mu?" diye sordu. Askerler: Elbette var!" dediler. Öyleyse, dedi ne emredersem yapacaksınız değil mi?" Askerler yine: "elbette!" dediler. Bunun üzerine komutan: "Şu halde size, şu ateşe atılmayı emrediyorum" dedi. Askerlerin bir kısmı kalkıp emri yerine getirmeye hazırlandılar. Abdullah, onların ateşe atılacaklarına inanınca:

"Kendinizi tutun, ben size şaka yapmıştım" dedi.

Medine'ye dönünce, bu hadiseyi Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a anlattılar. Efendimiz şöyle buyurdular: *"Onlarda (yani başınızdakilerden) kim size Allah'a isyanı emrederse ona itaat etmeyin."*

❑ BİATA VEFA GEREKİR

888-6875 ٢٨٧٣ - حَدَّثَنَا عِمْرَانُ بْنُ مُوسَى اللَّيْثِيُّ. ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ. أَنْبَأَنَا عَلِيُّ بْنُ زَيْدِ بْنِ جُدْعَانَ عَنْ أَبِي نَضْرَةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «أَلَا إِنَّهُ يُنْصَبُ لِكُلِّهِ غَادِرٍ لِوَاءٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِقَدْرِ غَدْرَتِهِ».

في الزوائد: في إسناده على بن زيد بن جدعان ضعيف.

888. (2873) (6875)- *Ebu Saidi'l-Hudrî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Bilesiniz, Kıyamet günü ahdini tutmayan her vefasıza vefasızlığın derecesine uygun bir bayrak dikilecek böylece vefasızlığı teşhir edilecek)tir."*

MENÂSİK (HAC VE UMRE) BÖLÜMÜ

❑ HACCA GİTME

889-6876 ٢٨٨٣ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ وَعَمْرُو بْنُ عَبْدِاللهِ. قَالاَ: ثَنَا وَكِيعٌ. ثَنَا إِسْمَاعِيلُ أَبُو إِسْرَائِيلَ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ الْفَضْلِ (أَوْ أَحَدِهِمَا عَنِ الآخَرِ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَنْ أَرَادَ الْحَجَّ فَلْيَتَعَجَّلْ. فَإِنَّهُ قَدْ يَمْرَضُ الْمَرِيضُ وَتَضِلُّ الضَّالَّةُ وَتَعْرِضُ الْحَاجَةُ».

في الزوائد: في إسناده إسماعيل أبو خليفة أبو إسرائيل الملائي، قال فيه ابن عديّ: عامة ما يرويه يخالف الثقات. وقال النسائي: ضعيف. وقال الجرجانيّ: مفترٍ زائغ. نعم قد جاء «من أراد الحج فليعجل» بسند آخر رواه الحاكم. وقال: صحيح. ورواه أبو داود أيضا.

889. (2883) (6876)- *İbnu Abbas* veya *Fadl İbni Abbas* -veya bunlardan biri bir diğerinden- anlatmıştır: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki:

"Kim hacc yapmak isterse acele etsin. Çünkü olur ki insan hastlanır (bineği) kaybolur (gitmeye mani) bir iş zuhur eder."

❑ HACCIN FARZ KILINMASI

890-6877 ٢٨٨٥ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِاللهِ بْنِ نُمَيْرٍ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي عُبَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الأَعْمَشِ عَنْ أَبِي سُفْيَانَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ! الْحَجُّ فِي كُلِّ عَامٍ؟ قَالَ: «لَوْ قُلْتُ: نَعَمْ. لَوَجَبَتْ. وَلَوْ وَجَبَتْ لَمْ تَقُومُوا بِهَا. وَلَوْ

لَمْ تَقُومُوا بِهَا عُذِّبْتُمْ».

في الزوائد: هذا إسناده صحيح. لأن محمد بن أبي عبيدة بن معن بن عبدالرحمن بن عبدالله بن مسعود ثقة. وأبوه مثله.

890. (2885) (6877)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Halk: "Ey Allah'ın Resulü, haccetmek her sene farz mıdır?" diye sormuştu. *"Eğer "Evet!" desem bu vacip olur. Eğer vacip olsa, bunu yerine getiremezsiniz, bu durumda yerine getirmezseniz azab görürsünüz"* buyurdular.

❑ HACC VE UMRENİN FAZİLETİ

891-6878 ٢٨٨٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُبَيْدِاللهِ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «تَابِعُوا بَيْنَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ. فَإِنَّ الْمُتَابَعَةَ بَيْنَهُمَا تَنْفِي الْفَقْرَ وَالذُّنُوبَ كَمَا يَنْفِي الْكِيرُ خَبَثَ الْحَدِيدِ».

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ. ثنا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُبَيْدِاللهِ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ نَحْوَهُ.

في الزوائد: مدار الإسنادين على عاصم بن عبيد الله، وهو ضعيف. والمتن صحيح من حديث ابن مسعود رضي الله تعالى عنه. رواه الترمذي والنسائي.

891. (2887) (6878)- *Hz. Ömer* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Hacc ve umreyi peşpeşe yapın. Çünkü bunların peşpeşe yapılması, tıpkı körüğün demirin pasını temizlemesi gibi, fakrı ve günahları temizler."*

❑ HACININ DUASINDAKİ FAZİLET

892-6879 ٢٨٩٢- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْحِزَامِيُّ. ثنا صَالِحُ بْنُ عَبْدِاللهِ بْنِ صَالِحٍ مَوْلَى بَنِي عَامِرٍ. حَدَّثَنِي يَعْقُوبُ بْنُ يَحْيَى بْنِ عَبَّادِ بْنِ عَبْدِاللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ أَبِي صَالِحٍ السَّمَّانِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ؛ أَنَّهُ قَالَ: «الْحُجَّاجُ وَالْعُمَّارُ وَفْدُ اللهِ. إِنْ دَعَوْهُ أَجَابَهُمْ وَإِنِ اسْتَغْفَرُوهُ غَفَرَ لَهُمْ».

في الزوائد: في إسناده صالح بن عبدالله. قال البخاري فيه: منكر الحديث.

892. (2892) (6879)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Hacılar ve umre yapanlar Allah'ın elçileridir. Onlar Allah'a dua etseler, Allah onlara derhal icabet eder (dualarını kabul eder). Eğer kendisinden af ve mağfiret dileseler, derhal onlara mağfiret eder."*

893-6880 ٢٨٩٣ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ طَرِيفٍ. ثنا عِمْرَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ؛ قَالَ: «الْغَازِي فِي سَبِيلِ اللهِ وَالْحَاجُّ وَالْمُعْتَمِرُ وَفْدُ اللهِ. دَعَاهُمْ فَأَجَابُوهُ. وَسَأَلُوهُ فَأَعْطَاهُمْ».

في الزوائد: إسناده حسن. وعمران مختلف فيه.

893. (2893) (6880)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah yolunda cihad eden, hacceden ve umre yapan Allah'ın elçisidir. Çünkü Allah bunların yapılmasına kulları davet etti, onlar da icabet ettiler. Buna mukabil onlar da O'ndan (diledikleri istediler), Allah da onlara istediklerini verdi."*

❑ ÖLENE BEDEL HACC

894-6881 ٢٩٠٤ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِالأَعْلَى الصَّنْعَانِيُّ. ثنا عَبْدُالرَّزَّاقِ. أَنْبَأَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ عَنْ سُلَيْمَانَ الشَّيْبَانِيِّ عَنْ يَزِيدَ بْنِ الأَصَمِّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: أَحُجُّ عَنْ أَبِي؟ قَالَ: «نَعَمْ. حُجَّ عَنْ أَبِيكَ. فَإِنْ لَمْ تَزِدْهُ خَيْراً لَمْ تَزِدْهُ شَرّاً».

في الزوائد: إسناده صحيح وسليمان هو ابن فيروز أبو إسحاق ثقة.

894. (2904) (6881)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Bir adam Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a gelip: "Babama bedel haccedebilir miyim?" diye sordu. *Aleyhissalâtu vesselâm: "Evet! Babana bedel haccet. Bu haccınla onu hayır yönüyle artırmasan bile şer yönüyle artırmış olmazsın"* buyurdular."

895-6882 ٢٩٠٥ – حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثنا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ. ثنا عُثْمَانُ بْنُ عَطَاءٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي الْغَوْثِ بْنِ حُصَيْنٍ (رَجُلٌ مِنَ الْفُرْعِ) أَنَّهُ اسْتَفْتَى النَّبِيَّ ﷺ عَنْ حَجَّةٍ كَانَتْ عَلَى أَبِيهِ. مَاتَ وَلَمْ يَحُجَّ. قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «حُجَّ عَنْ أَبِيكَ»

وَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «وَكَذٰلِكَ الصِّيَامُ فِي النَّذْرِ، يُقْضَى عَنْهُ».

في الزوائد: في إسناده عثمان بن عطاء الخراساني، ضعفه ابن معين. وقيل: منكر الحديث متروك. وقال الحاكم: روى عن أبيه أحاديث موضوعة.

895. (2905) (6882)- *Ebu'l-Gavs İbnu Huseyn*'in -ki el-Fur kabilesinden biridir. Anlattığına göre: "'Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a babasının üzerine vacib olmuş fakat eda etmeden ölmüş olduğu hacc hakkında sormutu. *Aleyhissalâtu vesselâm: "Babana bedel haccet!"* buyurdu ve ilave etti: *"Nezir orucu da böyle, ona bedel kaza edilir."*

❑ HAYATTA OLAN GÜÇSÜZE BEDEL HACC

896-6883 ٢٩٠٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ نُمَيْرٍ. ثَنَا أَبُو خَالِدٍ الأَحْمَرُ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كُرَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: أَخْبَرَنِي حُصَيْنُ بْنُ عَوْفٍ؛ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! إِنَّ أَبِي أَدْرَكَهُ الْحَجُّ وَلاَ يَسْتَطِيعُ أَنْ يَحُجَّ إِلاَّ مُعْتَرِضًا. فَصَمَتَ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ: «حُجَّ عَنْ أَبِيكَ».

في الزوائد: في إسناده محمد بن كريب، قال أحمد: منكر الحديث يجيء بعجائب عن حصين بن عوف وقال البخاري: منكر الحديث، فيه نظر. وضعفه غير واحد.

896. (2908) (6883)- *Husayn İbnu Avf* radıyallahu anh anlatıyor: "Ey Allah'ın Resûlü! Babama hacc farz oldu. Ancak binek üzerinde bağlanmadıkça hacc yapmaya muktedir değil!" dedim. Aleyhissalâtu vesselâm bir müddet sükût buyurup sonra: *"Babana bedel haccet!"* buyurdular."

AÇIKLAMA:

Hacca gidemeyecek derecede sıhhati bozulan birinin yerine bedel olarak bir başkası hacca gidebilir. Bu başta Hanefîler, Şâfiîler olmak üzere çoğunlukla benimsenen bir görüştür. Bedel gönderen kimse sonradan şifa bulsa çoğunluğun hükmüne göre, bizzat hacca gitmesi gerekir.

❑ MİKAT YERLERİ

897-6884 ٢٩١٥- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا وَكِيعٌ. ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ يَزِيدَ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ؛ قَالَ: خَطَبَنَا رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ فَقَالَ: «مُهَلُّ أَهْلِ الْمَدِينَةِ مِنْ ذِي

الْحُلَيْفَةِ. وَمُهَلُّ أَهْلِ الشَّامِ مِنَ الْجُحْفَةِ. وَمُهَلُّ أَهْلِ الْيَمَنِ مِنْ يَلَمْلَمَ. وَمُهَلُّ أَهْلِ نَجْدٍ مِنْ قَرْنٍ. وَمُهَلُّ أَهْلِ الْمَشْرِقِ مِنْ ذَاتِ عِرْقٍ» ثُمَّ أَقْبَلَ بِوَجْهِهِ لِلأُفُقِ، ثُمَّ قَالَ «اللَّهُمَّ! أَقْبِلْ بِقُلُوبِهِمْ».

في الزوائد: في إسناده إبراهيم الحريري. قال فيه أحمد وغيره: متروك الحديث. وقيل: منكر الحديث. وقيل: ضعيف.

وأصل الحديث رواه مسلم من حديث جابر. ولم يقل: ثم أقبل بوجهه. ولا ذكر مهلّ أهل الشام.

897. (2915) (6884)- *Hz. Cabir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bize hitap ederek buyurdular ki: *"Medine halkının ihrama gireceği yer Zülhuleyfe'dir. Şam halkının ihrama gireceği mikat yeri Cuhfe'dir. Yemenlilerin mîkat yeri Yelemlem'dir. Necid ahalisinin mîkat mahalli Karn'dır. Doğu (yani Irak) ahalisinin mîkat yeri Zat-ı Irk'dır."* Aleyhissalâtu vesselâm sonra, mübarek yüzlerini doğu taraftaki ufka çevirdi ve: *"Allahım onların (doğudakilerin) kalplerini İslam'a çevir" diye dua etti."*

Not: Mîkatlar hakkında açıklama geçti.

❑ İHRAM

898-6885 ٢٩١٧ – حَدَّثَنَا عَبْدُالرَّحْمنِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الدِّمَشْقِيُّ. ثنا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ وَعُمَرُ بْنُ عَبْدِالْوَاحِدِ. قَالاَ: ثنا الأَوْزَاعِيُّ عَنْ أَيُّوبَ بْنِ مُوسَىٰ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: إِنِّي عِنْدَ ثَفِنَاتِ نَاقَةِ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ عِنْدَ الشَّجَرَةِ. فَلَمَّا اسْتَوَتْ بِهِ قَائِمَةً قَالَ: «لَبَّيْكَ! بِعُمْرَةٍ وَحَجَّةٍ مَعاً» وَذٰلِكَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

898. (2917) (6885)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ben (Zülhuleyfe'deki) ağacın yanında, Resülullah'ın bindiği devesinin sefinelerinin (yani çökük iken yere değen uzuvlarının) yanında idim. Deve ayağa kalkıp doğrulunca, *Aleyhissalâtu vesselâm: "Allah'ım! Umre ve hacca beraber niyet ederek davetine icabet ediyorum! Emrine âmâdeyim!"* buyurdular. (Yani o zaman ihrama girdiler). Bu (ihrama girme işi) Veda haccında idi."

Not: Zülhuleyfe'de ihrama giriş anlatıldı.

❑ İHRAMLIYA GÖLGELİK

899-6886 ٢٩٢٥- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْحِزَامِيُّ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ نَافِعٍ وَعَبْدُاللهِ بْنُ وَهْبٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ فُلَيْحٍ قَالَ: ثَنَا عَاصِمُ بْنُ عُمَرَ بْنِ حَفْصٍ عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُبَيْدِاللهِ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللهِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَا مِنْ مُحْرِمٍ يَضْحَى لِلّٰهِ يَوْمَهُ يُلَبِّي حَتَّى تَغِيبَ الشَّمْسُ إِلاَّ غَابَتْ بِذُنُوبِهِ فَعَادَ كَمَا وَلَدَتْهُ أُمُّهُ».

في الزوائد: إسناده ضعيف. لضعف عاصم بن عبيدالله وعاصم بن عمر بن حفص.

899. (2925) (6886)- *Hz. Cabir İbnu Abdillah* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: ***"Allah rızası için gününü, akşama kadar, güneş altında telbiye çekerek geçiren hiçbir muhrim (hacc veya umre için ihrama giren) yoktur ki günahları güneşle beraber batmasın ve annesinin kendisini doğurduğu (günahsız) şekle dönmesin."***

❑ HACCDA İHRAMDAN ÇIKMA ŞARTI

900-6887 ٢٩٣٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِاللهِ بْنِ نُمَيْرٍ. ثَنَا أَبِي. ح وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ نُمَيْرٍ. ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ حَكِيمٍ عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ عَبْدِاللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ جَدَّتِهِ (قَالَ: لاَ أَدْرِي أَسْمَاءُ بِنْتُ أَبِي بَكْرٍ أَوْ سُعْدَى بِنْتُ عَوْفٍ)؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ دَخَلَ عَلَى ضُبَاعَةَ بِنْتِ عَبْدِالْمُطَّلِبِ. فَقَالَ: «مَا يَمْنَعُكِ يَا عَمَّتَاهُ! مِنَ الْحَجِّ؟ فَقَالَتْ: أَنَا امْرَأَةٌ سَقِيمَةٌ. وَأَنَا أَخَافُ الْحَبْسَ. قَالَ «فَأَحْرِمِي وَاشْتَرِطِي أَنَّ مَحِلَّكِ حَيْثُ حُبِسْتِ».

في الزوائد: ليس لسعدى بنت عوف، هذه عند المصنف سوى هذا الحديث. وليس لها في بقية الكتب شئ. وهذا من مسندها. وفي إسناده أبو بكر بن عبدالله. لم أر من تكلم فيه بجرح ولا بتوثيق. وباقي رجال الإسناد ثقات.

900. (2936) (6887)- *Ebu Bekr İbnu Abdillah İbnu'z-Zübeyr* (radıyallahu anhümâ) büyük annesinden -ravi der ki: Bu büyükanne Esma Bintu Ebi Bekr midir, yoksa Su'da Bintu Avf mıdır bilemiyorum- naklediyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Dubâ'a Bintu Abdilmuttalib'in

yanına girmişti, ona: *"Ey halacağım seni hacc yapmaktan alıkoyan mani nedir?"* diye sordu. Halası: Ben hastalıklı bir kadınım, (hastalığımın hacc menasikini yapmama) engel olmasından korkuyorum" dedi. Bunun üzerine Aleyhissalâtu vesselâm: *"İhrama gir, ancak (menasiki) ikmalden alıkonulduğun yerde ihramdan çıkmayı şart koş!"* buyurdular.

901-6888 ٢٩٣٧ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ وَوَكِيعٌ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ ضُبَاعَةَ؛ قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَأَنَا شَاكِيَةٌ. فَقَالَ: «أَمَا تُرِيدِينَ الْحَجَّ الْعَامَ» قُلْتُ: إِنِّي لَعَلِيلَةٌ يَا رَسُولَ اللهِ! قَالَ: «حُجِّي وَقُولِي: مَحِلِّي حَيْثُ تَحْبِسُنِي».

في الزوائد: رجال الصحيح. وليس لضباعة سوى ثلاثة أحاديث. انفرد المصنف بإخراج هذا. وأخرج أبو داود حديثا والنسائي آخر.

901. (2937) (6888)- *Dubâ'a (Bintu Zübeyr İbnü Abilmuttalib* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ben hasta iken Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* yanıma girdi ve (bana): *"Sen bu yıl hacca gitmek istemiyor musun?"* buyurdular. Ben: "Ey Allah'ın Resulü! Ben cidden hastayım!" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Sen hacca git ve ihrama girerken: "(Allah'ım) beni hacc menasikini tamamlamaktan alıkoyduğun yerde ihramdan çıkacağım" diyerekten niyet et!"* buyurdular."

AÇIKLAMA:

Umumiyetle alimler, hadiste zikredildiği şekilde ihrama girerken, bir engel zuhuru halinde ihramdan çıkma şartının koşulabileceğini, bunun caiz olduğunu söylemiştir. zahiriler, Şafiîler, Hanbelîler bu görüştedir. Hanefilerle Malikilerin bir kısmı bu görüşe katılmamıştır. Onlar böyle şart koşmanın caiz olmayacağına, hacc tamam olmadan ihramdan çıkılamayacağına hükmederler.

❑ HAREM-İ ŞERİFE GİRME ADABI

902-6889 ٢٩٣٩ - حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ صُبَيْحٍ. ثَنَا مُبَارَكُ بْنُ حَسَّانَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: كَانَتِ الْأَنْبِيَاءُ تَدْخُلُ الْحَرَمَ مُشَاةً حُفَاةً. وَيَطُوفُونَ بِالْبَيْتِ. وَيَقْضُونَ الْمَنَاسِكَ حُفَاةً مُشَاةً.

في الزوائد: في إسناده مبارك بن حسان. وهو وإن وثقه ابن معين، فقد قال النسائي: ليس بالقويّ. وقال أبو داود: منكر الحديث. وقال ابن حبان في الثقات: يخطئ ويخالف. وقال الأزديّ: متروك. وإسماعيل ذكره ابن حبان في الثقات وباقي رجال الإسناد ثقات.

902. (2939) (6889)- *Abdullah İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Peygamberler Harem-i Şerife yaya ve yalınayarak olarak girerlerdi. Yine yalınayak ve yaya olarak Beytullah'ı tavaf edip, menasiki (hacc ve umrenin gereklerini) bu şekilde ifa ederlerdi."

❑ HACERÜ'L-ESVED'İ İSTÎLAM

903-6890 ٢٩٤٥ – حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا خَالِي يَعْلَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَوْنٍ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: اسْتَقْبَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الْحَجَرَ. ثُمَّ وَضَعَ شَفَتَيْهِ عَلَيْهِ يَبْكِي طَوِيلاً. ثُمَّ الْتَفَتَ فَإِذَا هُوَ بِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ يَبْكِي. فَقَالَ: «يَا عُمَرُ! هٰهُنَا تُسْكَبُ الْعَبَرَاتُ».

في الزوائد: في إسناده محمد بن عون الخراساني، ضعفه ابن معين أبو حاتم وغيرهما.

903. (2945 (6890)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Hacerü'l-Esved'e yöneldi, sonra dudaklarını üzerine koyup uzun müddet ağladıktan sonra ondan ayrıldı. Bir de baktı ki, Ömer İbnu'l-Hattab da yanında, o da ağlıyor. Hemen: *"Ey Ömer* buyurdular, *evet gözyaşları burada dökülür."*

❑ TAVAFIN FAZİLETİ

904-6891 ٢٩٥٧ – حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ. ثَنَا حُمَيْدُ بْنُ أَبِي سَوِيَّةَ؛ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ هِشَامٍ يَسْأَلُ عَطَاءَ بْنَ أَبِي رَبَاحٍ عَنِ الرُّكْنِ الْيَمَانِيِّ وَهُوَ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ. فَقَالَ عَطَاءٌ: حَدَّثَنِي أَبُو هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ «وُكِلَ بِهِ سَبْعُونَ مَلَكاً. فَمَنْ قَالَ: اللَّهُمَّ! إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ، قَالُوا: آمِينَ».

فَلَمَّا بَلَغَ الرُّكْنَ الأَسْوَدَ قَالَ: يَا أَبَا مُحَمَّدٍ! مَا بَلَغَكَ فِي هٰذَا الرُّكْنِ الأَسْوَدِ؟ فَقَالَ عَطَاءٌ: حَدَّثَنِي أَبُو هُرَيْرَةَ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ فَاوَضَهُ فَإِنَّمَا

يُفَاوِضُ يَدَ الرَّحْمنِ».

قَالَ لَهُ ابْنُ هِشَامٍ: يَا أَبَا مُحَمَّدٍ! فَالطَّوَافُ؟ قَالَ عَطَاءٌ: حَدَّثَنِي أَبُو هُرَيْرَةَ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ طَافَ بِالْبَيْتِ سَبْعاً وَلاَ يَتَكَلَّمُ إلاَّ بِسُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ للهِ وَلاَ إلهَ إلاَّ اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ وَلاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إلاَّ بِاللهِ مُحِيَتْ عَنْهُ عَشْرُ سَيِّئَاتٍ وَكُتِبَتْ لَهُ عَشْرُ حَسَنَاتٍ وَرُفِعَ لَهُ بِهَا عَشْرَةُ دَرَجَاتٍ. وَمَنْ طَافَ فَتَكَلَّمَ وَهُوَ فِي تِلْكَ الْحَالِ خَاضَ فِي الرَّحْمَةِ بِرِجْلَيْهِ كَخَائِضِ الْمَاءِ بِرِجْلَيْهِ».

في الزوائد: يدل على أن الحديث من الزوائد: إلا أنه ما تكلم على إسناده.

وقال السندي: بعد ذكر ما تقدم: وذكر الدميري ما يدل على أنه حديث غير محفوظ.

904. (2957) (6891)- *Atâ İbnu Ebî Rabah* Ka'be'yi tavaf ederken İbnu Hişam (radıyallahu anhümâ)'ün kendisine şöyle soru sorduğuna ve kendisinin şöyle cevap verdiğine şahit oldum: "İbnu Hişâm: "Rükn-i Yemanî hakkında bilgi verir misin?" diye sordu. Atâ dedi ki: "Ebu Hureyre (radıyallahu anh)'ın rivayetine göre, *Aleyhissalâtu vesselâm* demiştir ki: *"Rükn-i Yemanî 70 bin meleğe emanet edilmiştir. Kim (Onun yanında): "Allahım! Senden af, dünya ve ahirette âfiyet diliyorum. Rabbimiz! Bize dünyada iyiyi, ahirette de iyiyi ver ve bizi cehennem azabından koru!" diye dua ederse o melekler "amin!" derler."*

Atâ, Hacerü'l-esved'in bulunduğu köşeye gelince: "Ey Ebu Muhammed! Bu Hacerü'l-esved rüknü hakkında ne işittin?" dedi. Atâ şu cevabı verdi: "Ebu Hureyre (radıyallahu anh) bana, Resulullah *(aleyhissalâ-tu vesselâm)*'ın: *"Kim Hacerü'l-esvede yönelirse, şüphesiz Rahman (olan) Allah'a yönelmiş olur"* buyurduğunu anlattı."

İbnu Hişâm, Atâ'ya: "Ey Ebu Muhammed! Tavafın faziletiyle ilgili ne işittiniz?" diye sordu.

Atâ şu cevabı verdi: "Ebu Hureyre (radıyallahu anh), bana Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın: *"Kim Beytullah'ı yedi sefer tavaf eder, tavaf sırasında konuşmayıp sadece "Sübhanallah, velhamdülillah ve lâilahe illallah, vallahu ekber vela havle vela kuvvete illa billah" derse ondan on günah silinir ve on sevap yazılır, onun bununla mertebesi on derece yükselir. Kim de tavaf sırasında konuşursa sadece ayaklarıyla rahmete girer, tıpkı ayaklarıyla suya dalanlar gibi."*

AÇIKLAMA:

Tavaf sırasında konuşmak caizdir, ancak konuşmayıp, hep zikirle meşgul olmak efdaldir.

❑ HACCI İFRAD

905-6892 ٢٩٦٦- حَدَّثَنَا هِشَامُ بنُ عَمَّارٍ. ثنا عبدُالعزيزِ الدَّراوردِيُّ وحاتِمُ بنُ إِسْمَاعِيلَ عَنْ جَعْفَرِ ابْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَابِرٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ أَفْرَدَ الْحَجَّ.

إسناد حديث جابر صحيح.

905. (2966) (6892)- *Hz. Cabir* (radıyallahu anh) diyor ki: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* hacc-ı ifrad yapmıştır."

906-6893 ٢٩٦٧- حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ عَبْدِاللهِ عُمَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ عَنْ جَابِرٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ وَأَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ وَعُثْمَانَ أَفْرَدُوا الْحَجَّ.

في الزوائد: في إسناده القاسم بن عبدالله وهو متروك. وكذبه أحمد بن حنبل ونسبه إلى الوضع.

906. (2967) (6893)- *Hz. Cabir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah, Ebu Bekir, Ömer, Osman radıyalahu anhüm ecmain hacc-ı ifrad yaptılar."

❑ HACC-I KIRAN

907-6894 ٢٩٧١- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ. ثَنَا حَجَّاجٌ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو طَلْحَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَرَنَ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ.

في الزوائد: في إسناده حجاج بن أرطاة ضعيف ومدلّس. وقد رواه بالعنعنة.

907. (2971) 56894)- *Ebu Talha* (radıyallahu anh) demiştir ki: "Resulullah*(aleyhissalâtu vesselâm)* hacc ve umreyi beraber (yani hacc-ı kıran) yaptı."

908-6895 ٢٩٧٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِاللهِ بْنِ نُمَيْرٍ. ثَنَا يَحْيَى بْنُ يَعْلَى بْنِ حَارِثٍ الْمُحَارِبِيُّ. ثَنَا أَبِي عَنْ غَيْلَانَ بْنِ جَامِعٍ عَنْ لَيْثٍ عَنْ عَطَاءٍ وَطَاوُسٍ وَمُجَاهِدٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللهِ وَابْنِ عُمَرَ وَابْنِ عَبَّاسٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ لَمْ يَطُفْ هُوَ وَأَصْحَابُهُ لِعُمْرَتِهِمْ وَحَجَّتِهِمْ حِينَ قَدِمُوا إِلَّا طَوَافاً وَاحِداً.

في الزوائد: في إسناده المصنف ليث بن أبي سليم، وهو ضعيف ومدلس. والحديث عن غير ابن عباس ذكره غير المصنف أيضاً.

908. (2972) (6895)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, ashabıyla birlikte (Veda Haccında Mekke'ye) geldikleri zaman, ne o ashabı, umre ve hac için (Kabe'nin etrafında yedi defa dolaşmak suretiyle) ancak bir kere tavaf ettiler."

❑ HACCI FESHETMEK

909-6896 ٢٩٨٢ - حدّثنا محمّد بن الصبّاح. ثنا أبو بكر بن عيّاش عن أبي إسحاق عن البراء ابن عازب؛ قال: خرج علينا رسول الله ﷺ وأصحابه. فأحرمنا بالحجّ. فلمّا قدمنا مكّة قال: «اجعلوا حجّتكم عمرة». فقال النّاس: يا رسول الله! قد أحرمنا بالحجّ. فكيف نجعلها عمرة. قال: «انظروا ما آمركم به فافعلوا» فردّوا عليه القول. فغضب. فانطلق. ثمّ دخل على عائشة غضبان. فرأت الغضب في وجهه فقالت: من أغضبك؟ أغضبه الله! قال: «ومالي لا أغضب وأنا آمر أمراً فلا أتبع؟».

في الزوائد: رجال إسناده ثقات. إلا أن فيه أبا إسحاق. واسمه عمرو بن عبدالله. وقد اختلط بأخرة. ولم يتبين حال ابن عياش. هل روى قبل الاختلاط أو بعده فيتوقف حديثه حتى يتبين حاله.

909. (2982) (6896)- *Bera İbnu'l-Azib* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* ve ashabı, haccda başımızda beraber çıktılar. Biz (sahabilerin çoğu) hacc niyetiyle ihrama girdik. Mekke'ye geldiğimiz vakit, *Aleyhissalâtu vesselâm: "Haccınız umreye çevirin!"* buyurdular. Ashab: "Ey Allah'ın Resulü! Biz hacc niyetiyle ihrama girmiştik! Şimdi onu nasıl umreye çevirelim?" dediler. *Aleyhissalâtu vesselâm:*

"Size emrettiğime riayet edin, dediğimi yapın!" buyurdular. Ashab, önceki itirazlarını tekrar etti, bunun üzerine Aleyhissalâtu vesselâm kızdı. (Ashab'ı koyup) gitti. Öfkeli haliyle *Hz. Aişe*'nin yanına girdi. Aişe (radıyallahu anhâ), Resulullah'ın öfkesini yüzünden okumuştu:

"Seni kim öfkelendirdi? Allah da onu öfkelendirsin!" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Nasıl öfkelenmeyeyim? Ben bir emirde bulunuyorum, emrim tutulmuyor!"* buyurdu.

❑ UMRE

910-6897 ٢٩٨٩ - حدّثنا هشام بن عمّار. ثنا الحسن بن يحيى الخشني. ثنا

عمر بن قيس. أخبرني طلحة بن يحيى عن عمه إسحاق بن طلحة عن طلحة بن عبيدالله؛ أنه سمع رسول الله ﷺ يقول: «الحج جهاد والعمرة تطوع».

في الزوائد: في إسناده ابن قيس المعروف بمندل ضعفه أحمد وابن معين وغيرهم. والحسن أيضاً ضعيف.

910. (2989) (6897)- *Talha İbnu Ubeydillah* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Hacc cihaddır. Umre tatavvu (sünnet)dir."

❑ RAMAZANDA UMRE

911-6898 ٢٩٩٢- حدثنا محمد بن الصباح. ثنا سفيان. ح وحدثنا علي بن محمد وعمرو بن عبدالله قالا: ثنا وكيع جميعاً عن داود بن يزيد الزعافري عن الشعبي عن هرم بن خنبش؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «عمرة في رمضان تعدل حجة».

في الزوائد: حديث وهب بن خنبش إسناده الطريق الأولى من طريق صحيح وإسناده الطريق الثاني ضعيف لضعف داود بن يزيد.

911. (2992) (6898)- *Herim İbnu Hanbeş* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Ramazan ayında yapılan bir umre (sevap cihetiyle) bir hacca muadildir."

❑ ZÜLKADE AYINDA UMRE

912-6899 ٢٩٩٦- حدثنا عثمان بن أبي شيبة. ثنا يحيى بن زكريا بن أبي زائدة عن ابن أبي ليلى عن عطاء عن ابن عباس؛ قال: لم يعتمر رسول الله ﷺ إلا في ذي القعدة.

في الزوائد: إسناد حديث ابن عباس ضعيف، لضعف محمد بن عبدالرحمن بن أبي ليلى.

912. (2996) (6899)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Zülkâde ayından başka bir ayda umre yapmamıştır."

❑ MİNAYA ÇIKMA

913-6900 ٣٠٠٥- حدثنا محمد بن يحيى. ثنا عبدالرزاق. أنبأنا عبدالله بن

عُمر عن نافع عن ابن عمر؛ أنَّه كان يُصلّي الصلوات الخمس بمنى. ثُمَّ يخبرهم أنَّ رسول الله ﷺ كان يفعل ذلك.

في الزوائد: إسناد حديث ابن عمر، فيه عبدالله بن عمر وهو ضعيف.

913. (3005) (6900)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ)'nın anlattığına göre: "Kendini (hacc sırasında) beş vakti (yani Zilhicce'nin sekizinci günü öğle, ikindi, akşam, yatsı ve Arefe günü sabah namazlarını) Mina'da kılardı. Sonra Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ında böyle yaptığını arkadaşlarına haber verdi."

AÇIKLAMA:

Hadiste görüldüğü üzere hacıların Zilhiccenin sekizinci günü Mekke'yi terkederek Mina'ya gitmeleri, orada belirtilen beş vakit namazı kılıp ve Terviye gününü Arefe gününe bağlayan geceyi orada geçirmeleri, oradan da Arafat'a geçmeleri sünnettir. Bunun sünnet olduğunda icma vardır. Tatbikatta, bugün kalabalık sebebiyle herkes bunu uygulamamaktadır. Arafe günü Mekke'den doğrudan Arafat'a giden de olmaktadır. Mina'da gecelemek sünnet olduğu için, böyle yapanlara herhangi bir ceza gerekmez.

❑ ARAFAT'TA DUA

914-6901 ٣٠١٣- حدَّثنا أيوب بن محمّد الهاشمي. ثنا عبدالقاهر بن السري السلمي. ثنا عبدالله ابن كنانة بن عباس بن مرداس السلمي؛ أنَّ أباه أخبره عن أبيه أنَّ النبي ﷺ دعا لأمّته عشية عرفة بالمغفرة. فأجيب: إنّي قد غفرت لهم ما خلا الظالم. فإنّي آخذ للمظلوم منه. قال: «أي ربّ! إن شئت أعطيت المظلوم من الجنّة. وغفرت للظالم» فلم يجب عشيّته فلمّا أصبح بالمزدلفة أعاد الدعاء. فأجيب إلى ما سأل. قال فضحك رسول الله ﷺ، أو قال تبسّم. فقال له أبو بكر وعمر: بأبي أنت وأمّي! إنّ هذه لساعة ما كنت تضحك فيها. فما الذي أضحكك؟ أضحك الله سنّك! قال: «إنّ عدوّ الله إبليس لمّا علم أنّ الله عزّ وجلّ قد استجاب دعائي وغفر لأمّتي أخذ التراب فجعل يحثوه على رأسه ويدعو بالويل والثبور. فأضحكني ما رأيت من جزعه».

في الزوائد: في إسناده عبدالله بن كنانة، قال البخاري: لم يصح حديثه. ولم أر من تكلم فيه بجرح ولا توثيق.

914. (3013) (6901)- *Abbas İbnu Mirdas es-Sülemi* (radıyallahu anh) ın anlattığına göre: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, Arafe günü ak şamı ümmeti için mağfiret duasında bulunmuştur. Rabb Teâla, duasına *"Ben, zalimler hariç ümmetimi mağfiret buyurdum. Zira ben zalimden mazlumun intikamını alacağım"* diye icabette bulunmuştur. *Resulullah "Ey Rabbim! Dilersen mazluma (kendi katından bir lütuf olarak) cennet verir, zalimi de affedersin!"* dedi. O akşam Rabb Teâla bu duasına icabet etmedi. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Müzdelife'de sabah namazını kılınca, önceki (cevapsız kalan) duasını tekrar etti. Duasına, arzusu isti kametinde cevap verildi. Ravi devamla der ki: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bunun üzerine (memnuniyetinden) güldü -veya "tebessüm etti" demiştir.- Hz. Ebu Bekr ve Ömer (radıyallahu anhümâ): "Annem baban sana kurban olsunlar! Şimdiye kadar bu saatlerde hiç gülmemiştiniz Sizi güldüren şey nedir? Allah seni sevindirsin!" dediler. *Aleyhissalâtu vesselâm: "Allah'ın düşmanı İblis, Rab Teâla hazretlerinin, ümmetimin hepsini mağfiret buyurduğunu öğrenince, yerden toprak alıp kendi yüzüne saçtı ve Yazıklar olsun bana! Helak oldum, her emeğim boşa gitti!" diye bağırıp çağırmaya başladı. Onun bu korku ve üzüntüsünü görmek beni güldürdü"* buyurdular."

❑ ARAFAT'TAN MÜZDELİFE'YE DÖNÜŞ

915-6902 ٣٠١٨ - حدّثنا محمد بن يحيى. ثنا عبدالرزاق. أنبأنا الثوري عن هشام بن عروة عن أبيه عن عائشة؛ قالت: قالت قريش: نحن قواطن البيت. لا نجاوز الحرم. فقال الله عز وجل (ثم أفيضوا من حيث أفاض الناس).

في الزوائد: هذا إسناد صحيح. رجاله ثقات. وقال: الحديث موقوف، ولكن حكمه الرفع لأنه في شأن نزوله.

915. (3018) (6902)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Kureyşliler dediler ki: "Biz Ka'be-i Muazzama sakinleriyiz (yani onun yanında ikamet eden imtiyazlı kimseleriz). Biz (vakfe için) Harem-i şerif'in dışına çıkmayız (Arafat'a gitmeyiz, vakfemizi sadece Müzdelife'de taşradan gelenlerden ayrı olarak yaparız)" dediler. Bunun üzerine Allah Teâla hazretleri şöyle buyurdular. (Meâlen): **"Sonra siz de, halkın ifaza yaptığı (döndüğü) yerden (yani Arafat'tan Müzdelife'ye) ifaza yapınız (akın akın dönünüz)"**(Bakara 199).

Not: Bu bahiste açıklama geçti.

❑ MÜZDELİFE'DE VAKFE

916-6903 ٣٠٢٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ وَعَمْرُو بْنُ عَبْدِاللهِ قَالاَ: ثَنَا وَكِيعٌ. ثَنَا ابْنُ أَبِي رَوَّادٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ الْحِمْصِيِّ عَنْ بِلاَلِ بْنِ رَبَاحٍ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لَهُ غَدَاةَ جَمْعٍ: «يَا بِلاَلُ! أَسْكِتِ النَّاسَ» أَوْ «أَنْصِتِ النَّاسَ» ثُمَّ قَالَ «إِنَّ اللهَ تَطَوَّلَ عَلَيْكُمْ فِي جَمْعِكُمْ هٰذَا فَوَهَبَ مُسِيئَكُمْ لِمُحْسِنِكُمْ. وَأَعْطَىٰ مُحْسِنَكُمْ مَا سَأَلَ. ادْفَعُوا بِاسْمِ اللهِ».

في الزوائد: هذا إسناده ضعيف. أبو سلمة هذا لا يعرف اسمه. وهو مجهول.

916.(30264) (6903)- *Bilal İbnu Rabah* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bana, Müzdelife vakfesinin sabahında: "Ey Bilal! Halkı sustur -veya Halkı dinlet!" buyurdular. Sonra halka şu hitabede bulundular: "Allah Teala hazretleri, şüphesiz, şu Müzdelife' nizde, sizlere iyilik ve ihsanda bulunarak, günahkârlarınızı, hayır sahiplerinizin hatırına bağışladı. İyilerinize dilediğini verdi. Öyleyse Allah'ın adıyla (buradan Mina'ya) hareket edin!

AÇIKLAMA:

Cem' Müzdelife demektir. Buradaki vakfe ile ilgili geniş açıklama geçti.

❑ AKABE CEMRESİ (İLK TAŞLAMA YERİ)NDE DURULMAZ

917-6904 ٣٠٣٣- حَدَّثَنَا سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ. ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ عَنِ الْحَجَّاجِ عَنِ الْحَكَمِ بْنِ عُتَيْبَةَ عَنْ مِقْسَمٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذَا رَمَىٰ جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ مَضَىٰ وَلَمْ يَقِفْ.

في الزوائد: في إسناده سويد بن سعيد مختلف فيه.

917. (3033) (6904)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Akabe cemresine taş attığı zaman hemen geçiyor (orada dua ve zikir için) durmuyordu."

❑ TELBİYEYİ KESME ZAMANI

918-6905 ٣٠٣٩- حَدَّثَنَا بَكْرُ بْنُ خَلَفٍ أَبُو بِشْرٍ. ثَنَا حَمْزَةُ بْنُ الْحَارِثِ بْنِ

عُمَيْرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ لَبَّى حَتَّى رَمَى جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ.

في الزوائد: إسناده صحيح. وأيوب هو السختياني.

918. (3039) (6905)- *İbnu Abbâs* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulllullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* akabe cemresine (ilk taşlama)ya kadar telbiye getirdi (Lebbeyk ... dedi)."

919-6906 ٣٠٥٢ – حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ سَعِيدٍ الْمِصْرِيُّ. ثنا عَبْدُاللهِ بْنُ وَهْبٍ. أَخْبَرَنِي أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ. حَدَّثَنِي عَطَاءُ بْنُ أَبِي رَبَاحٍ؛ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِاللهِ يَقُولُ: قَعَدَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِمِنًى يَوْمَ النَّحْرِ لِلنَّاسِ. فَجَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ! إِنِّي حَلَقْتُ قَبْلَ أَنْ أَذْبَحَ. قَالَ: «لاَ حَرَجَ» ثُمَّ جَاءَهُ آخَرُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ! إِنِّي نَحَرْتُ قَبْلَ أَنْ أَرْمِيَ. قَالَ «لاَ حَرَجَ» فَمَا سُئِلَ يَوْمَئِذٍ عَنْ شَيْءٍ قُدِّمَ قَبْلَ شَيْءٍ إِلاَّ قَالَ «لاَ حَرَجَ».

في الزوائد: إسناده صحيح، ورجاله ثقات.

919. (3052) (6906)- *Hz. Câbir İbnu Abdillah* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* , kurban günü, Mina'da halk(ın suallerine cevap vermek üzere) oturdu. Bir adam yanına gelip: "Ey Allah'ın Resulü! Kurbanımı kesmezden önce traş oldum!" dedi. *"Bir zararı yok!"* buyurdular. Sonra bir başkası gelip: "Ey Allah'ın Resulü! Taşlamaları yapmazdan önce kurbanımı kestim" dedi. "Bir zararı yok!" buyurdular. O gün menasikle ilgili takdim ve tehirden her ne sorulmuşsa mutlaka *"bir zararı yok!"* diye cevap verdiler."

AÇIKLAMA:

Cumhur, Mina'daki *"Akabe cemresine taş atma"*, *"kurban kesme"* ve sonra "traş olma" amellerini, bu sırayla yapmayı "sünnet" olarak değerlendirmiştir. Dolayısıyla bunlar arasında takdim-tehir hatalarına bir günah terettüp etmeyeceği ve fidye vs. icab etmeyeceği görüşündedir. Ebu Yusuf, Muhammed, Şafiî, Atâ, Ahmed ve Ishak da bu görüştedirler. Ahmed: "Bu işi bilerek yapana ceza kurbanı gerekir" demiştir. *Ebu Hanîfe, Nehâi, İbnu Abbas, Hasan Basrî, Katade* ve Malikîlerden *İbnu Mâce-şûn*'a göre, zikri geçen menasikin mezkur sırayla yapılması vacibtir, dolayısıyla bu sırayı bozana bir kurban cezası gerekir.

❑ KURBAN BAYRAMINDA HUTBE

920-6907 ٣٠٥٦- حَدَّثَنا مُحَمَّدُ بنُ عبدِاللهِ بنِ نُمَيرٍ. ثنا أبِي عن مُحَمَّدِ بنِ إسحاقَ عن عبدِ السَّلامِ عن الزُّهرِيِّ عن مُحَمَّدِ بنِ جُبيرِ بنِ مُطعِمٍ عن أبيه؛ قالَ: قامَ رسولُ الله ﷺ بالخَيفِ من مِنًى. فقالَ: «نضَّرَ اللهُ امرأً سَمِعَ مقالَتي فبلَّغَها. فرُبَّ حامِلِ فقهٍ غيرُ فقيهٍ. ورُبَّ حامِلِ فقهٍ إلى من هو أفقهُ منه. ثلاثٌ لا يُغِلُّ عليهِنَّ قلبُ مؤمنٍ: إخلاصُ العملِ لله، والنَّصيحةُ لوُلاةِ المُسلمينَ، ولُزومُ جماعتِهِم. فإنَّ دعوتَهُم تُحيطُ من ورائِهِم».

في الزوائد: هذا إسناد فيه محمد بن إسحاق وهو مدلس. وقد رواه بالعنعنة. والمتن على حاله صحيح.

920. (3056) (6907)- *Cübeyr İbnu Mut'im* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Mina'da Hayf (denilen dere kenarın)da ayağa kalkarak şunları söyledi: *"Benim sözümü işitip aynen tebliği edenin yüzünü (Kıyamet günü) Allah ak eylesin. Çünkü fıkıh (dolu hadisleri) yüklenen nice kimseler vardır ki, fakih değildir. Nice hadis taşıyıcıları vardır ki kendilerinden daha fakih olana hadis götürürler. Üç haslet vardır ki, bunlar oldukça mü'min kalbi kin ve husumet taşımaz: "Ameli Allah rızası için ihlaslı yapmak, müslüman idarecilere hayırhah olmak, müslümanların cemaatine devam etmek... Çünkü müslümanların duaları ona katılanların hepsini kuşatır."*

921-6908 ٣٠٥٧- حَدَّثَنا إسماعيلُ بنُ تَوبةَ. ثنا زافِرُ بنُ سُلَيمانَ عن أبي سِنانٍ عن عمرِو بنِ مُرَّةَ عن عبدِاللهِ بنِ مسعودٍ؛ قالَ قالَ رسولُ الله ﷺ وهو على ناقتِه المُخَضرَمةِ بعرفاتٍ فقالَ: «أتدرونَ أيُّ يومٍ هذا وأيُّ شهرٍ هذا وأيُّ بلدٍ هذا؟» قالوا: هذا بلدٌ حرامٌ وشهرٌ حرامٌ ويومٌ حرامٌ. قالَ: «ألا وإنَّ أموالَكُم ودماءَكُم عليكُم حرامٌ كحُرمةِ شهرِكُم هذا في بلدِكُم هذا في يومِكُم هذا. ألا وإنِّي فَرَطُكُم على الحَوضِ. وأُكاثِرُ بكُمُ الأُمَمَ. فلا تُسوِّدوا وجهي. ألا وإنِّي مُستنقِذٌ أُناسًا ومُستنقَذٌ منِّي أُناسٌ. فأقولُ: يا ربِّ! أُصَيحابي؟ فيقولُ: إنَّكَ لا تدري ما أحدَثوا بعدَكَ».

في الزوائد: إسناده صحيح.

921. (3057) (6908)- *Abdullah İbnu Mes'ud* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Arafat'ta kulakları kesik gibi küçük olan devesinin üstünde olduğu halde şöyle buyurdular: *"Bugünün hangi gün olduğunu, bu ayın hangi ay olduğunu, bu beldenin hangi belde olduğunu biliyor musunuz?"*

Halk: "Burası haram beldedir, bu ay haram aydır, bugün kurban günüdür" diye cevap verdiler.

Aleyhissalâtu vesselâm sözlerine şöyle devam ettiler: *"Bilesiniz! Şurası muhakkak ki mallarınız, kanlarınız birbirinize karşı haramdır, tıpkı şu ayınızın şu belde ve şu gündeki haramlığı gibi. Bilesiniz! (Kıyamet günü) Havz'ın başına hepinizden önce ben geleceğim. Ben sizin çokluğunuzla diğer ümmetlere karşı iftihar edeceğim. Sakın benim yüzümü kara çıkarmayın. Haberiniz olsun! Ben pek çok kimseyi (şefaatimle) ateşten kurtaracağım. Bazı kimseler de benden kurtarılacak (zebaniler) onları götüreceklerdir). Ben: "Ey Rabbim! (Zebanilerin benden kaçırdıkları) benim sahabeciklerimdi (niye cehenneme götürülüyorlar?)" diyeceğim. Allah Teâla hazretleri şöyle buyuracak: "Senden sonra onların neler ihdas ettiklerini sen bilmiyorsun!"*

AÇIKLAMA:

Veda Hutbesi olarak bilinen ve tek bir metin halinde birleştirilen hutbe ile yukarıdaki metinler arasında oldukça fazla noksan-ziyade farkı mevcuttur. Rivayetlerde parça parça gelen ifadeler Veda haccı sırasında *Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)*'ın bütün konuşmalarının derlenmesiyle hasıl edilmiştir. Halbuki Veda Haccı sırasında *Aleyhissalâtu vesselâm* muhtelif vesilelerle hitapta bulunmuştur. Ashab, bunlardan hatırında kalanları rivayet etmiştir. Fakihlerimiz bunları değerlendirmede ihtilafa düşmüştür: Hanefilere göre hacc esnasında verilmesi gereken hutbe üçtür. Zilhicce'nin 7, 9 ve 11. günleri; Şafiîlere göre dörttür. Zilhiccenin 7, 9, 10 ve 11. günleri; Ahmed İbnu Hanbel'e göre üçtür: Zilhicce'nin 9, 10. ve 12 günleri. Bu farklılıklar, rivayetlerdeki ihtilaflardan gelir. Demek ki Resulullah bu günlerin herbirinde hitabede bulunmuş olmalıdır.

❑ ZEMZEM İÇME ADABI

922-6909 ٣٠٦١ – حدثنا علي بن محمد. ثنا عبيدالله بن موسى عن عثمان بن الأسود عن محمد ابن عبد الرحمن بن أبي بكر؛ قال: كنت عند ابن عباس

جَالِسًا. فَجَاءَهُ رَجُلٌ. فَقَالَ: مِنْ أَيْنَ جِئْتَ؟ قَالَ: مِنْ زَمْزَمَ. قَالَ: فَشَرِبْتَ مِنْهَا كَمَا يَنْبَغِي؟ قَالَ: وَكَيْفَ؟ قَالَ: إِذَا شَرِبْتَ مِنْهَا فَاسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ وَاذْكُرِ اسْمَ اللهِ وَتَنَفَّسْ ثَلَاثًا. وَتَضَلَّعْ مِنْهَا. فَإِذَا فَرَغْتَ فَاحْمَدِ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ. فَإِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ آيَةَ مَا بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْمُنَافِقِينَ، إِنَّهُمْ لَا يَتَضَلَّعُونَ مِنْ زَمْزَمَ».

في الزوائد: هذا إسناد صحيح، رجاله موثقون.

922. (3061) (6909)- *Muhammed İbnu Abdirrahman İbni Ebi Bekr* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Ben İbnu Abbas (radıyallahu anhümâ)' nın yanında oturuyordum. Ona bir adam gelmişti. "Nereden geliyorsun?" diye sordu. Adam: "Zemzemden!" dedi. İbnu Abbas: "Ondan gerektiği şekilde içtin mi?" diye sordu. Adam: "Nasıl?" deyince açıkladı: "Zemzem içerken kıbleye döneceksin. Besmele çekeceksin. Üç kere nefes alıp kana kana içeceksin. İçip bitirince aziz ve celil olan Allah'a hamdedeceksin. Zira *Aleyhissalâtu vesselâm* şöyle buyurdular: *"Münafıklarla bizim aramızdaki fark, onların zemzemi kana kana içmemeleridir."*

923-6910 ٣٠٦٢ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، قَالَ: قَالَ عَبْدُاللهِ بْنُ الْمُؤَمَّلِ: إِنَّهُ سَمِعَ أَبَا الزُّبَيْرِ يَقُولُ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِاللهِ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «مَاءُ زَمْزَمَ لِمَا شُرِبَ لَهُ».

قال السيوطي في حاشية الكتاب: هذا الحديث مشهور على الألسنة كثيراً. واختلف الحفاظ فيه. فمنهم من صححه ومنهم من حسّنه ومنهم من ضعّفه. والمعتمد الأول.

وفي الزوائد: هذا إسناده ضعيف، لضعف عبدالله بن المؤمل. وقد أخرجه الحاكم في المستدرك من طريق ابن عباس. وقال: هذا حديث صحيح الإسناد.

قال السنديّ: قلت وقد ذكر العلماء أنهم جرّبوه فوجدوه كذلك.

923. (3062) (6910)- *Hz.Cabir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Zemzem suyu ne maksatla içilirse o maksatla faydalıdır."

AÇIKLAMA:

Alimlerce sıhhatine zann-ı galib hasıl olan bu hadis, zemzem içerken niyet etme edebini getiriyor: Açlığın veya susuzluğun giderilmesine niyet edilebileceği gibi, hastalığa şifaya veya bir başka şeye de niyet edi-

lebilir. Bazı şarihler bittecrübe, Allah'ın izni ile niyetlerinin yerine geldiğini ifade etmişlerdir.

❑ MUHASSAB NAM MEVKİDE KONAKLAMA

924-6911 ٣٠٦٨- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ زُرَيْقٍ عَنِ الأَعْمَشِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنِ الأَسْوَدِ عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: ادَّلَجَ النَّبِيُّ ﷺ لَيْلَةَ النَّفْرِ مِنَ الْبَطْحَاءِ ادِّلاَجاً.

في الزوائد: إسناده صحيح، رجاله ثقات على شرط مسلم.

924. (3068) (6911)- Hz. Aişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Mina'dan döndüğü günü ertesi güne bağlayan gecenin sonunda Batha'dan Medine'ye hareket etti."

AÇIKLAMA:

Hadislerde bazan Muhassab, bazan Bathâ, bazan da Ebtah olarak geçen bu yer, Mina ile Mekke arasında yer alan bir derenin adıdır. Burada Resulullah konaklamış ve hatta, Resulullah'tan sonra Hz. Ebu Bekr, Ömer ve Osman radıyallahu anhüm ecmain'in de aynı yerde konaklamış olmalarına rağmen, ülemâ, orada konaklamanın hacc menasikinden olmadığını belirtirler. *Aleyhissalâtu vesselâm*'ın, dinlenmek, Medine'ye hareketi kolaylaştırmak için bu konaklamayı yapmış olacağını söylerler. (Daha geniş açıklama geçti.)

❑ VEDA TAVAFI

925-6912 ٣٠٧١- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا وَكِيعٌ. ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ يَزِيدَ عَنْ طَاوُسٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يَنْفِرَ الرَّجُلُ حَتَّى يَكُونَ آخِرُ عَهْدِهِ بِالْبَيْتِ.

في الزوائد: في إسناده إبراهيم، هو ابن إسماعيل المكيّ الفربري. ضعفه أحمد وغيره.

925. (3071) (6912)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* hacının son amelinin (veda tavafı denilen) Ka'be'yi tavaf etmek olmadıkça Mekke'den ayrılmasını yasakladı."

AÇIKLAMA:

Hangi çeşit hacc yapılmış olursa olsun hacc menasikinin son safhasının veda tavafı olması gerekmektedir. Hanefîler, Şafiîler, Hanbeliler bu hu

susta müttefiken "vacibtir" derler. Mâlikîler ve bir kavlinde Şafiî "sünnettir" demiştir. Vacib diyenlere göre, terki halinde ceza olarak kurban kesilir. Şu da bilinmelidir: Veda tavafı adet gören kadınlarla, lohusa kadınlara, bir de Mîkat denilen bölge dahilinde oturan hacılara vacib değildir.

❑ İHRAMLININ AV CEZASI

926-6913 ٣٠٨٦ - حدّثنا محمد بن موسى القطّان الواسطي. ثنا يزيد بن موهب. ثنا مروان بن معاوية الفزاري. ثنا علي بن عبدالعزيز. ثنا حسين المعلّم، عن أبي المهزم عن أبي هريرة؛ أنّ رسول الله ﷺ قال: «في بيض النّعام يصيبه المحرم» «ثمنه».

في الزوائد: في إسناده عليّ بن عبدالعزيز، مجهول. وأبو المهزم؛ اسمه يزيد بن سفيان ضعيف.

926. (3086) (6913)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"İhramlı kişi deve kuşu yumurtası kıracak olursa, o yumurtanın bedeline denk fidye ödemelidir."*

927-6914 ٣٠٨٩ - حدّثنا أبو كريب. ثنا محمد بن فضيل عن يزيد بن أبي زياد عن ابن نعم عن أبي سعيد عن النّبيّ ﷺ؛ أنّه قال: «يقتل المحرم الحيّة والعقرب والسّبع العادي والكلب العقور والفأرة الفويسقة».

فقيل له: لم قيل لها الفويسقة؟ قال: لأنّ رسول الله ﷺ استيقظ لها وقد أخذت الفتيلة لتحرق بها البيت.

في الزوائد: في إسناده يزيد بن أبي زياد، وهو ضعيف، وإن أخرج له مسلم.

927. (3086) (6913)- *Ebu Said* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"İhramlı yılanı akrebi, saldırgan yırtıcı hayvanı, kelb-i akuru (saldırgan köpek, kurt, aslan, kaplan vs.), fasıkcık fareyi öldürebilir (bunları öldürdüğü için fiyde ödemez)."*

Ebu Saîd'e fareye niye fasıkcık" dendiği sorulmuştu. "Çünkü (bir keresinde) Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* onun yanmakta olan kandilin fitilini evi yakmak üzere sürüklemesinden dolayı uykusundan uyanmıştı" diye cevap verdi."

Not: Bu hususlarda açıklama geçti.

❑ İHRAMLIYA AV HAYVANI YEMEK YASAKTIR

928-6915 ٣٠٩١ - حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا عِمْرَانُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي لَيْلَىٰ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْكَرِيمِ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ الْحَارِثِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ؛ قَالَ: أُتِيَ النَّبِيُّ ﷺ بِلَحْمِ صَيْدٍ وَهُوَ مُحْرِمٌ فَلَمْ يَأْكُلْهُ.

في الزوائد: في إسناده عبدالكريم، وهو أبو المخارق، وهو ضعيف.

928. (3091) (6915)- *Hz. Ali* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a ihramlı iken av eti getirilmişti, onu yemedi."

AÇIKLAMA:

Bir kısım selef ülemâsı bu nevi hadislere dayanarak, ihramlının, ister ihramlı, ister ihramsız tarafından avlanmış olsun, av etini yiyemeyeceği kanaatindedir. Bunlar görüşlerine Maide suresinin 96. ayetini de delil yaparlar: ﴿وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَادُمْتُمْ حُرُمًا﴾ *"Size ihramlı olduğunuz müddetçe kara avı haram kılınmıştır."* Ahmed, Şafiî ve cumhurun hükmü böyledir. Hanefiler, "İhramlının herhangi bir yardım olmaksızın, ihramsız tarafından avlanan avı, ihramlının yemesinde bir beis yoktur. Hatta ihramsız kişi bu avı ihramlıya yedirmek niyetiyle avlanmış olsa bile mübahtır" demiştir. Bunların görüşünü teyid eden rivayetlerden biri müteakip hadistir.

929-6916 ٣٠٩٢ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ يَحْيَىٰ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ عَنْ عِيسَىٰ بْنِ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِاللهِ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَعْطَاهُ حِمَارَ وَحْشٍ وَأَمَرَهُ أَنْ يُفَرِّقَهُ فِي الرِّفَاقِ وَهُمْ مُحْرِمُونَ.

في الزوائد: رجال إسناده ثقات. في الأطراف: قال يعقوب بن شيبة: هذا الحديث لا أعلم رواه هكذا غير ابن عيينة. وأحسبه أراد أن يختصره فأخطأ فيه. وقد خالفه الناس جميعاً. فقالوا في حديثهم: فأمر رسول الله ﷺ أبا بكر أن يقسمه في الرقاب وهم محرمون.

929. (3029) (6916)- *Talha İbnu Ubeydullah* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, bana bir vahşi eşek verdi ve arkadaşlar arasında taksim etmemi emretti. O sırada arkadaşlarımın hepsi de ihramlıydı."

❑ DİŞİ VE ERKEK HAYVANLARDAN MEKKE'YE KURBAN GÖNDERME

930-6917 ٣١٠١ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا عُبَيْدُاللهِ بْنُ مُوسَىٰ. أَنْبَأَنَا مُوسَىٰ بْنُ عُبَيْدَةَ عَنْ إِيَاسِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِيهِ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ فِي بُدْنِهِ جَمَلٌ.

في الزوائد: في إسناده موسى بن عبيدة الزبيدي، ضعفه أحمد وابن معين وغيرهما.

930. (3101) (6917)- *İyas İbnu Seleme*'nin babası (Seleme) (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın kurbanlık develeri arasında bir de erkek deve vardı."

❑ MEKKE EVLERİNİ KİRAYA VERME

931-6918 ٣١٠٧ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا عِيسَىٰ بْنُ يُونُسَ عَنْ عُمَرَ بْنِ سَعِيدِ بْنِ أَبِي حُسَيْنٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي سُلَيْمَانَ عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ نَضْلَةَ؛ قَالَ: تُوُفِّيَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَمَا تُدْعَى رِبَاعُ مَكَّةَ إِلاَّ السَّوَائِبَ. مَنِ احْتَاجَ سَكَنَ. وَمَنِ اسْتَغْنَى أَسْكَنَ.

في الزوائد: إسناده صحيح على شرط مسلم. وليس لعلقمة بن نضلة، عند ابن ماجة، سوى هذا الحديث. وليس له شئ في بقية الكتب.

قال السندي: قلت: الحديث حجة إذ يروي ذلك. لكن قال الدميري: علقمة بن نضلة لا يصح له صحبة. وليس له في الكتب شئ سواه. ذكره ابن حبان في أتباع التابعين من الثقات. وهذا الحديث ضعيف وإن كان الحاكم رواه في مستدركه.

931. (3107) (6918)- *Alkame İbnu Nadle* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer (radıyallahu anhümâ) vefat ettikleri zaman Mekke'nin evlerine "sevâib (yani oturanların mülkü değil, ihtiyaç sahiplerine terkedilmiş)" denmekte idi. Kim, (meskene) muhtaç ise bu evlerde oturur, kim de muhtaç değilse ihtiyacı olanı orada (kirasız) oturtur idi."

AÇIKLAMA:

Mekke'deki binaların durumu hakkında ülemâ ihtilaf eder. Bir kısım bu ve benzeri rivayetlere dayanarak onların satılamayacağı, kiralanamayacağı hükmüne varmışlardır. Bu kanaatte olanlar Hacc suresinin 25. ayetini de kendilernie delil yaparlar. Ayet-i kerîmede Rab Teâla hazretle-

ri *"Mescid-i Haram'ın, orada ikamet edenlere ve etmeyenlere eşit kılındığını"* beyan eder.

Mekke binalarının satılabileceği, kiralanabileceği kanaatinde olanlar, ayette geçen hükmün sadece Ka'be ile ilgili olduğunu, Mescid-i Haram tabiriyle Harem-i Şerif değil sadece Ka'be'nin kastedildiğini söylemişlerdir. Mezkur ayetin tefsirinde geniş malumat bulunabilir.

❑ MEKKE'NİN FAZİLETİ

932-6919 ٣١٠٩ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِاللهِ بْنِ نُمَيْرٍ. يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ. ثنا أَبَانُ بْنُ صَالِحٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُسْلِمِ بْنِ يَنَّاقٍ عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ شَيْبَةَ؛ قَالَتْ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَخْطُبُ عَامَ الْفَتْحِ فَقَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّ اللهَ حَرَّمَ مَكَّةَ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضَ. فَهِيَ حَرَامٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. لاَ يُعْضَدُ شَجَرُهَا وَلاَ يُنَفَّرُ صَيْدُهَا وَلاَ يَأْخُذُ لُقَطَتَهَا إِلاَّ مُنْشِدٌ».

فَقَالَ الْعَبَّاسُ: إِلاَّ الإِذْخِرَ فَإِنَّهُ لِلْبُيُوتِ وَالْقُبُورِ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِلاَّ الإِذْخِرَ».

في الزوائد: هذا الحديث وإن كان صريحا في سماعها من النبي ﷺ لكن في إسناده أبان بن صالح وهو ضعيف.

932. (3109) (6919)- *Safiyye Bintu Şeybe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ı Fetih yılında dinlemiştim. Şöyle buyurdular:

"Ey insanlar! Allah arz ve semayı yarattığı gün Mekke'yi haram kılmıştır. Orası Kıyamet gününe kadar haramdır. Bitkisi sürülmez, av hayvanı ürkütülmez, buluntusu da sadece (sahibini bulmak üzere) ilan etmek için alınır.

Bu esnada (amcası) Abbas (radıyallahu anh): "İzhir otu hariç (olsun!). Çünkü evler ve kabirler için ona ihtiyacımız var!" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm da: "İzhir otu hariç!" buyurdular."

933-6920 ٣١١٠ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ وَابْنُ الْفُضَيْلِ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ. أَنْبَأَنَا عَبْدُالرَّحْمنِ بْنُ سَابِطٍ عَنْ عَيَّاشِ بْنِ أَبِي رَبِيعَةَ الْمَخْزُومِيِّ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ «لاَ تَزَالُ هَذِهِ الأُمَّةُ بِخَيْرٍ مَا عَظَّمُوا هَذِهِ

الْحُرْمَةَ حَقَّ تَعْظِيمِهَا. فَإِذَا ضَيَّعُوا ذلِكَ هَلَكُوا».

في الزوائد: في إسناده يزيد بن أبي زياد، واختلط بأخرة.

933. (3110) (6920)- Ayyâş İbnu Ebi Rebî'a el-Mahzûmî (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Bu ümmet şu haram yerlere hakkı olduğu hürmeti gösterdiği müddetçe hayır üzere devam eder. Bu hürmete riayet etmediler mi helak olurlar."

Not: Haram bölge ile ilgili açıklama geçti.

❑ MEDİNE'NİN FAZİLETİ

934-6921 ٣١١٣- حَدَّثَنَا أَبُو مَرْوَانَ مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ الْعُثْمَانِيُّ. ثنا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ عَنِ الْعَلاءِ بْنِ عَبْدِالرَّحْمنِ عَنْ أَبِيهِ؛ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «اللَّهُمَّ! إِنَّ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلُكَ وَنَبِيُّكَ. وَإِنَّكَ حَرَّمْتَ مَكَّةَ عَلَى لِسَانِ إِبْرَاهِيمَ. اللَّهُمَّ! وَأَنَا عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ. وَإِنِّي أُحَرِّمُ مَا بَيْنَ لاَبَتَيْهَا».

قَالَ أَبُو مَرْوَانَ: لاَبَتَيْهَا حَرَّتَيِ الْمَدِينَةِ.

أصل الحديث في الصحيحين. لكن الحديث بهذا الوجه من الزوائد. قال في الزوائد: في إسناده محمد بن عثمان وثقه أبو حاتم: وقال صالح بن محمد الأسدي: ثقة صدوق إلا أنه يروي عن أبيه المناكير. وقال ابن حبان في الثقات: يخطئ ويخالف. وقال أبو عبدالله الحاكم: في حديثه بعض المناكير.

934. (3113) (6921)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Ey Allahım! İbrahim aleyhisselam senin Halîlindir, peygamberindir. Sen Mekke'yi İbrahim'in diliyle haram kıldın. Ey Allahım! Ben de senin abdin ve peygamberinim. Ben de (Medine'yi) iki kayalığı arasında kalan kısmıyla haram kılıyorum.

Not: Medine'nin haramlığı ile ilgili geniş açıklama yapıldı.

935-6922 ٣١١٥- حَدَّثَنَا هَنَّادُ بْنُ السَّرِيِّ. ثنا عَبْدَةُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ مِكْنَفٍ؛ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ أُحُداً جَبَلٌ يُحِبُّنَا وَنُحِبُّهُ. وَهُوَ عَلَى تُرْعَةٍ مِنْ تِرَاعِ الْجَنَّةِ. وَعَيْرٌ عَلَى تُرْعَةٍ مِنْ تُرَعِ النَّارِ».

في الزوائد : في إسناده ابن إسحاق وهو مدلّس. وقد عنعنه. وشيخه عبدالله، قال البخاري: في حديثه نظر. وقال ابن حبان: لا أعلم له سماعا من أنس. ويدفعه ما في ابن ماجة من التصريح بالسماع.

935. (3115) (6922)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Uhud, şüphesiz bizi seven bizim de kendisini sevdiğimiz bir dağdır ve cennet bahçelerinden bir bahçenin üstündedir. Ayr dağı da cehennem derelerinden bir derenin üzerindedir."*

❑ YAMĞUR YAĞARKEN KA'BEYİ TAVAF

936-6923 ٣١١٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي عُمَرَ الْعَدَنِيُّ. ثنا دَاوُدُ بْنُ عَجْلاَنَ قَالَ: طُفْنَا مَعَ أَبِي عِقَالٍ فِي مَطَرٍ. فَلَمَّا قَضَيْنَا طَوَافَنَا أَتَيْنَا خَلْفَ الْمَقَامِ. فَقَالَ: طُفْتُ مَعَ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ فِي مَطَرٍ. فَلَمَّا قَضَيْنَا الطَّوَافَ أَتَيْنَا الْمَقَامَ فَصَلَّيْنَا رَكْعَتَيْنِ. فَقَالَ لَنَا أَنَسٌ: ائْتَنِفُوا الْعَمَلَ. فَقَدْ غُفِرَ لَكُمْ. هكَذَا قَالَ لَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ وَطُفْنَا مَعَهُ فِي مَطَرٍ.

في الزوائد : في إسناده داود بن عجلان ضعفه ابن معين وأبو داود والحاكم والنقاش. وقال: روى عن أبي عقال أحاديث موضوعة. وشيخه أبو عقال اسمه هلال بن زيد ضعفه أبو حاتم والبخاري والنسائي وابن عديّ وابن حبان. وقال: يروي عن أنس أشياء موضوعة ما حدث بها أنس قط. لا يجوز الاحتجاج به بحال.

936. (3118) (6923)- *Dâvud İbnu Aclân* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Babam İkal ile birlikte yağmurlu bir günde tavafta bulunduk. Tavafımız bitince Makam(-ı İbrahim)in arka kısmına geldik. Babam orada dedi ki: "Enes İbnu Malik (radıyallahu anh) ile birlikte yağmur altında tavaf yaptım. Tavafı bitirdiğimizde, buraya geldik, iki rekat namaz kıldık. O zaman Enes (radıyallahu anh) bize: "Tavafa yeniden başlayın. Zira mağfiret olundunuz. Biz Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'la birlikte yağmur altında tavaf etmiştik de bize böyle buyurmuştu" dedi."

❑ YAYA OLARAK HACC YAPMAK

937-6924 ٣١١٩- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ حَفْصٍ الأَيْلِيُّ. ثنا يَحْيَىٰ بْنُ يَمَانٍ عَنْ حَمْزَةَ بْنِ حَبِيبٍ الزَّيَّاتِ عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَعْيَنَ، عَنْ أَبِي الطُّفَيْلِ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ؛ قَالَ: حَجَّ النَّبِيُّ ﷺ وَأَصْحَابُهُ مُشَاةً. مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَى مَكَّةَ. وَقَالَ: «ارْبِطُوا أَوْسَاطَكُمْ بِأُزُرِكُمْ» وَمَشَىٰ خِلْطَ الْهَرْوَلَةِ.

في الزوائد: هذا إسناد ضعيف، لأن حمران بن أعين الكوفيّ قال فيه ابن معين: ليس بشيء. وقال أبو داود: رافضيّ. وقال النسائي: ليس ثقة. ويحيى بن يمان العجليّ وإن روى له مسلم فقد اختلط بأخرة. ولم يتميز حال من روى عنه هو قبل الاختلاط أو بعده فاستحق الترك.

وقال الدميريّ: انفرد به المصنف. وهو ضعيف منكر مردود بالأحاديث الصحيحة التي تقدمت أن النبيّ ﷺ وأصحابه لم يكونوا مشاة من المدينة إلى مكة.

937. (3119) (6924)- *Ebu Said* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* ve ashab-ı kiram hazeratı radıyallahu anhüm ecmain, Medine'den Mekke'ye yaya olarak hacc yaptılar. (Bu sırada) *Aleyhissalâtu vesselâm:* "İzarlarınızı (=vücudun belden aşağısını örten peştemal) *bellerinize bağlayın*" buyurmuş, sonra da bazan hızlı bazan yavaş yürümüştü."

AÇIKLAMA:

Bu hadis, Resulullah ve ashabının binekleri üzerinde hacc yaptığını ifade eden sahih hadislere muhalefet eden zayıf hadislerdendir. Bunlara usulcüler münker demiştir. Münker hadislerin hükmüyle amel edilmez. Ülemâ haccı binekli olarak yapmanın efdal olduğuna hükmetmiştir. Hadisin nefsülemirde sahih olma ihtimaline binaen: *"Resulullah'la hacc yapan ashabtan bir kısmının yaya olmuş olmaları muhtemeldir bu durumu aksettirebilir"* diye tevil edimiştir.

KURBAN BÖLÜMÜ

❑ RESULULLAH'IN KURBANLARI

938-6925 ٣١٢٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى. ثَنَا عَبْدُالرَّزَّاقِ. أَنْبَأَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ ابْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ عَائِشَةَ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يُضَحِّيَ اشْتَرَى كَبْشَيْنِ عَظِيمَيْنِ سَمِينَيْنِ أَقْرَنَيْنِ أَمْلَحَيْنِ مَوْجُوئَيْنِ. فَذَبَحَ أَحَدَهُمَا عَنْ أُمَّتِهِ لِمَنْ شَهِدَ اللَّهَ بِالتَّوْحِيدِ وَشَهِدَ لَهُ بِالْبَلَاغِ. وَذَبَحَ الْآخَرَ عَنْ مُحَمَّدٍ وَعَنْ آلِ مُحَمَّدٍ ﷺ.

في الزوائد: في إسناده عبدالله بن محمد مختلف فيه.

938. (3122) (6925)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* kurban kesmek istediği zaman iki tane büyük şişman çift boynuzlu alaca hadımlaştırılmış koç alırdı. Bunlardan birisini Allah'ın birliğine ve kendisini peygamberliğine şehadet eden ümmeti adına keser, diğerini de Muhammed ve Âl-i Muhammed *(aleyhissalâtu vesselâm)* adına keserdi."

❑ KURBAN BAYRAMINDA KESİLEN KURBAN VACİB Mİ?

939-6926 ٣١٢٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ. ثَنَا عَبْدُاللَّهِ بْنُ عَيَّاشٍ عَنْ عَبْدِالرَّحْمَنِ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ كَانَ لَهُ سَعَةٌ وَلَمْ يُضَحِّ فَلَا يَقْرَبَنَّ مُصَلَّانَا».

في الزوائد: في إسناده عبدالله بن عياش وهو وإن روى له مسلم فإنما أخرج له في المتابعات والشواهد. وقد

ضعّفه أبو داود والنسائي. وقال أبو حاتم: صدوق. وقال ابن يونس: منكر الحديث. وذكره ابن حبان في الثقات.

939. (3123) (6926)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Maddi imkanı olup da kurban kesmeyen namazgahımıza sakın yaklaşmasın."*

AÇIKLAMA:

Bu sadette gelen hadisleri alimler farklı yorumlara tabi tutmuşlardır. Daha önce teferruatlı olarak kaydettik. Şöyle özetleyebiliriz: Ebu Hanife, şer'an zengin sayılan kimse için kurban kesmeyi vacib addetmiştir. *Şâfiî, Ahmed İbnu Hanbel, İshak, Ebu Sevr, Ebu Yusuf, Muhammed eş-Şeybanî, İmam Malik* sünnet addetmiştir. Hanefilerde fetva İmam Azam'a göre verilmiştir.

❑ KURBAN KESMENİN SEVABI

940-6927 ٣١٢٧- حدّثنا محمّد بن خلف العسقلاني. ثنا آدم بن أبي إياس. ثنا سلّام بن مسكين. ثنا عائذ الله عن أبي داود عن زيد بن أرقم؛ قال: قال أصحاب رسول الله ﷺ: يا رسول الله! ما هذه الأضاحي؟ قال: «سنّة أبيكم إبراهيم» قالوا: فما لنا فيها؟ يا رسول الله! قال: «بكلّ شعرة حسنة» قالوا: فالصوف؟ يا رسول الله! قال: «بكلّ شعرة من الصوف حسنة».

في الزوائد: في إسناده أبو داود. واسمه نفيع بن الحارث. وهو متروك. واتهم بوضع الحديث.

940. (3127) (6927)- *Zeyd İbnu Erkam* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın ashabı: "Ey Allah'ın Resulü dediler, bayram günü kesilen şu kurban nedir?"

"Bu babanız İbrahim aleyhisselam'ın sünnetidir" buyurdular. Ashab: "Pekiyi, kurban kesmede bize ne gibi sevap var ey Allah'ın Resulü!"dediler.

"Kurbanın her bir kılı için bir sevap" buyurdular. Ashab tekrar: "Kesilen kurban, koyun kuzu gibi) yünlü ise ey Allah'ın Resulü (sevap nasıl olacak)?" diye sordular. *Aleyhissalâtu vesselâm:* "Yünün her bir kılı için de bir sevap var!" buyurdular.

❑ MÜSTEHAB OLAN KURBANLAR

941-6928 ٣١٢٩- حدّثنا عبدالرحمن بن إبراهيم. ثنا محمّد بن شعيب.

أخبرني سعيد بن عبدالعزيز. ثنا يونس بن ميسرة بن حلبس؛ قال: خرجت مع أبي سعيد الزرقي صاحب رسول الله ﷺ إلى شراء الضحايا.

قال يونس: فأشار أبو سعيد إلى كبش أدغم ليس بالمرتفع ولا المتضع في جسمه. فقال لي: اشتر لي هذا. كأنه شبهه بكبش رسول الله ﷺ.

في الزوائد: إسناده صحيح.

941. (3129) (6928)- *Yunus İbnu Meysere İbni Halbes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ebu Sa'îd ez-Zürakkî -ki Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın ashabındandır- ile birlikte kurbanlarımızı satın almaya çıktık."

Yunus der ki: "Ebu Sa'îd vücudca ne iri ne de alçak olan siyah nişanlı bir koça işaret ederek bana dedi ki: "Bana şunu satın al!" Ebu Said, sanki bu koçu Resulullah'ın koçuna benzetmişti."

942-6929 ٣١٣٤- حدثنا هناد بن السري. ثنا أبو بكر بن عياش عن عمرو بن ميمون عن أبي حاضر الأزدي عن ابن عباس؛ قال: قلت الإبل على عهد رسول الله ﷺ فأمرهم أن ينحروا البقر.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات. وأبو حاضر اسمه عثمان بن حاضر.

942. (3134) (6929)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* zamanında (bir ara) develer miktarca azalmıştı. Ashabına sığırların kurban edilmesini emretti."

❑ KAÇ DAVAR BİR DEVE YERİNE GEÇER?

943-6930 ٣١٣٦- حدثنا محمد بن معمر. ثنا محمد بن بكر البرساني. ثنا ابن جريج؛ قال: قال عطاء الخراساني عن ابن عباس؛ أن النبي ﷺ أتاه رجل فقال: إن علي بدنة. وأنا موسر بها. ولا أجدها فأشتريها. فأمره النبي ﷺ أن يبتاع سبع شياه فيذبحهن.

في الزوائد: رجال الإسناد رجال الصحيح. إلا أن عطاء الخراساني لم يسمع من ابن عباس. قاله الإمام أحمد. ولكن قال شيخنا أبو زرعة: روايته عن ابن عباس في صحيح البخاري. أي فهذا يدل على السماع. وقال: ابن جريج مدلس. وقد رواه بالعنعنة. وقال يحيى بن سعيد القطان: ابن جريج عن عطاء الخراساني ضعيف. إنما هو كتاب دونه إليه.

943. (3136) (6930)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a bir adam geldi ve: "Üzerimde bir deve (kurbanı) borcu var. Ben onu satın alacak güçteyim. Ama deve bulamıyorum ki satın alayım" dedi. Bunun üzerine Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* ona yedi davar satın alıp kesmesini emretti."

❑ KURBANIN ASGARİ YAŞ HADDİ

944-6931 ٣١٣٩ - حَدَّثَنَا عَبْدُالرَّحْمٰنِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الدِّمَشْقِيُّ. ثنا أَنَسُ بْنُ عِيَاضٍ. حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ ابْنُ أَبِي يَحْيَىٰ مَوْلَىٰ الأَسْلَمِيِّينَ عَنْ أُمِّهِ؛ قَالَتْ: حَدَّثَتْنِي أُمُّ بِلاَلٍ بِنْتُ هِلاَلٍ عَنْ أَبِيهَا؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «يَجُوزُ الْجَذَعُ مِنَ الضَّأْنِ أُضْحِيَّةً».

قال السندي: الحديث من الزوائد ولم يتعرض في الزوائد لإسناده. وقال الدميريّ: قال ابن حزم: إنه حديث ساقط لجهالة أم محمد بن أبي يحيى. وأم بلال أيضاً مجهولة، لا يدرى أنها صحابية أم لا. قال السندي: كذا قال. وأصاب في الأول وأخطأ في الثاني. فقد ذكر أم بلال في الصحابة، ابن مندة، وأبو نعيم وابن عبدالبرّ. ثم قال الذهبي في الميزان: إنها لا تعرف. ووثقها العجلّي اهـ. وأفاد في الزوائد أن أصل الحديث موجود في أبو داود والترمذي بإسناد صححه.

944. (3139) (6931)- *Ümmü Bilâl Binti Hilâl* babasından naklediyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Koyun nevinden ceza' (yani altı ayını doldurmuş ve bir yılını doldurandan geri kalmayan dolgun kuzu)nun bayram kurbanı olması caizdir."

❑ KURBAN NİYETİYLE SATIN ALINAN HAYVAN SAKATLANIRSA

945-6932 ٣١٤٦ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ، وَمُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِالْمَلِكِ أَبُو بَكْرٍ قَالاَ: ثنا عَبْدُالرَّزَّاقِ عَنِ الثَّوْرِيِّ عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَرَظَةَ الأَنْصَارِيِّ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ؛ قَالَ: ابْتَعْنَا كَبْشاً نُضَحِّي بِهِ. فَأَصَابَ الذِّئْبُ مِنْ أَلْيَتِهِ أَوْ أُذُنِهِ. فَسَأَلْنَا النَّبِيَّ ﷺ. فَأَمَرَنَا أَنْ نُضَحِّيَ بِهِ.

في الزوائد: في إسناده جابر الجعفيّ، وهو ضعيف قد اتّهم. قال الدميريّ: قال ابن حزم: هو أثر روى فيه جابر الجعفيّ وهو كذاب.

945. (3146) (6932)- *Ebu Saîdi'l-Hudrî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Kurban etmek üzere koyun satın almıştık. Kurt kuyruğunu veya kulağını kaptı. Biz durumu Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a sorduk. Bize onu kurban etmemizi söyledi."

AÇIKLAMA:

Hadis zayıf olduğu için hükmüyle amel edilmemiştir. Hanefiler: "Sağlam olarak satın alınan kurbanlık, kesilmezden önce kurban edilmeye mani bir hale giriftar olursa adamın haline bakılır. Şer'an zenginse bir kurbanlık daha alır ve onu keser. Zengin değilse o ayıplanan hayvanı keser" derler. Şâfiîler bu durumda,kurbanlığı satın alan zengin veya fakir olmasına bakmadan "ayıplı hayvan kurban olmaz, sahibi ayıplanan hayvanı başka şekilde değerlendirir, kurban için yeni bir hayvan satın alır" der.

❑ AİLE EHLİ YERİNE BİR DAVAR KURBAN ETME

946-6933 ٣١٤٨- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ. أَنْبَأَنَا عَبْدُالرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ وَمُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ. ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى. ثَنَا عَبْدُالرَّزَّاقِ جَمِيعاً عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ عَنْ بَيَانٍ عَنِ الشَّعْبِيِّ عَنْ أَبِي سَرِيحَةَ؛ قَالَ: حَمَلَنِي أَهْلِي عَلَى الْجَفَاءِ بَعْدَمَا عَلِمْتُ مِنَ السُّنَّةِ. كَانَ أَهْلُ الْبَيْتِ يُضَحُّونَ بِالشَّاةِ وَالشَّاتَيْنِ. وَالآنَ يُبَخِّلُنَا جِيرَانُنَا.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله موثقون.

946. (3148) (6933)- *Ebu Serîha* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ben sünneti bildikten sonra ev halkım beni (çok sayıda kurban kesmeye) zorladılar. Ev halkı bir davarı veya iki davarı bayramda kurban ederlerdi. Şimdi (bir veya iki davarı kurban etmekle yetinirsek) komşularımız bizi cimrilikle itham ederler."

AÇIKLAMA:

Bu babta gelen bazı hadisleri esas alan birkısım alimler *(İmam Şâfiî, Malik, Ahmed İbnu Hanbel, el-Leys, Evzâ'i ve İshak İbnu Râhûye)* bir tek kurbanın, bayramda bir aile için yeterli olduğuna hükmetmiştir. Öte yandan Hanefiler ve Süfyan Sevrî, bir davarın bir ev halkı için kurban olarak yeterli olmadığına, ev halkı içinde şer'an zengin sayılan, şartları haiz her fert için ayrı bir kurban gerektiğine hükmetmiştir.

❑ BAYRAM NAMAZINDAN ÖNCE KURBAN KESİLMEZ

947-6934 ٣١٥٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا أَبُو خَالِدٍ الأَحْمَرُ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ عَنْ عَبَّادِ بْنِ تَمِيمٍ عَنْ عُوَيْمِرِ بْنِ أَشْقَرَ؛ أَنَّهُ ذَبَحَ قَبْلَ الصَّلاَةِ.

فَذَكَرَهُ لِلنَّبِيِّ ﷺ. فَقَالَ: «أَعِدْ أُضْحِيَتَكَ».

في الزوائد: رجاله ثقات إلا أنه منقطع. لأن عباد بن تميم لم يسمع عويمر بن أشقر. قاله الحافظ ابن حجر.

947. (3153) (6934)- *Uveymir İbnu Eşkar* (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre, "Kurbanını bayram namazından önce kesmiş, sonrada durumu Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a açmıştır. Aleyhissalâtu vesselâm da kendisine: *"Kurbanını iade et (yeniden kes, o kurban yerine geçmez)"* cevabında bulunmuştur.

AÇIKLAMA:

Hanefîler, bu kurbanın, bayram namazının kılınmasından sonra kesileceğine hükmetmiştir. Bir yerde bayram namazı kılınmazsa, bayramın ilk günü öğle namazı vaktinin girmesiyle kurban kesme vakti başlamış olur.

Şâfiî mezhebine göre, bayramın birinci günü, güneş doğduktan sonra, namaz kılıp hutbe okunacak kadar vakit geçtimi, kurban kesme vakti girer. İmam namazı kılmamış bile olsa kesilen kurban caizdir.

İmam Malik'e göre, kurban kesme zamanı bayram namazı ve hutbesinden sonradır. İmam kesecekse, önce o keser. Namaz, hutbe veya imamdan önce kesenin kurbanı kurban değildir, yeniden keser. İmam kesmeyecekse, onun kurban kesme zamanı kadar bir müddet beklenir, halk bundan sonra kurbanlarını keser.

❑ KURBAN ETİNDEN YEME

948-6935 ٣١٥٨ – حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثنا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللهِ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ أَمَرَ مِنْ كُلِّ جَزُورٍ بِبَضْعَةٍ. فَجُعِلَتْ فِي قِدْرٍ. فَأَكَلُوا مِنَ اللَّحْمِ وَحَسَوْا مِنَ الْمَرَقِ.

في الزوائد: رجال إسناده ثقات.

948. (3158) (6935)- *Hz. Cabir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* kurban ettiği her deveden bir parça etin alınmasını emretti. (Toplanan) etler bir çömleğe konulup pişirildi. Sonra Resul-i Ekrem *(aleyhissalâtu vesselâm)* ve beraberindekiler etten yediler ve et suyundan içtiler."

ZEBAİH (BOĞAZLANAN HAYVANLAR) BÖLÜMÜ

❑ AKÎKA

949-6936 ٣١٦٦- حَدَّثنا يعقوبُ بن حميدِ بنِ كاسب. ثنا عبدُالله بن وهب. حَدَّثني عمرو بنُ الحارثِ عن أيوبَ بنِ موسىٰ؛ أنَّه حدَّثه أنَّ يزيد بن عبدِ المزنيَّ حدَّثه؛ أنَّ النبيَّ ﷺ قال: «يُعَقُّ عنِ الغلامِ ولا يُمَسُّ رأسُه بِدَمٍ».

في الزوائد: إسناده حسن. لأن يعقوب بن حميد مختلف فيه. وباقي رجال الإسناد على شرط الشيخين.

قال: وليس ليزيد هذا، عند ابن ماجة سوى هذا الحديث. وليس له شيء في بقية الكتب.

949. (3166) (6936)- *Yezîd İbnu Abdi'l-Müzenî* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Oğlan çocuk için akika kurbanı kesilir, çocuğun başına kurban kanı değdirilmez.

AÇIKLAMA:

Akîka ile ilgili teferruat önce geçti. Burada şunu bir kere daha iade edelim ki, kurban kesildiği zaman kanından sürmek adeti, cemiyetimizde halen mevcuttur. Halbuki, bunu sarih olarak hadis reddetmektedir. Ayrıca dört mezhebin dördüne de mensup alimler bilittifak bunun caiz olmadığını, cahiliye adeti olduğunu söylemede ittifak ederler.

❑ FERÂ'A VE ATÎRE

950-6937 ٣١٦٩- حَدَّثنا محمدُ بن أبي عمرَ العدنيُّ. ثنا سفيانُ بن عيينةَ عن زيدِ بنِ أسلمَ عن أبيهِ عنِ ابنِ عمرَ؛ أنَّ النبيَّ ﷺ قال: «لا فَرَعةَ ولا عَتيرةَ». قال ابنُ ماجة: هذا من فرائدِ العدنيِّ.

في الزوائد: إسناد حديث ابن عمر صحيح، ورجاله ثقات.

950. (3169) (6937)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"(İslam'da) ferâ'a ve atîre kurbanı kesmek yoktur."*

Not: Ferâ'a ve atîre kurbanları cahiliyeden kesilen kurban çeşitleridir, mahiyeti daha önce açıklanmıştır.

❑ KESİM GÜZEL OLMALI

951-6938 ٣١٧١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا عُقْبَةُ بْنُ خَالِدٍ عَنْ مُوسَى بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ. أَخْبَرَنِي أَبِي عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ؛ قَالَ: مَرَّ النَّبِيُّ ﷺ بِرَجُلٍ وَهُوَ يَجُرُّ شَاةً بِأُذُنِهَا. فَقَالَ: «دَعْ أُذُنَهَا وَخُذْ بِسَالِفَتِهَا».

في الزوائد: في إسناده موسى بن محمد بن إبراهيم. وهو ضعيف.

951. (3171) (6938)- *Ebu Sa'îdi'l-Hudrî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a koyunu kulağından tutarak yeden bir adam uğradı. *Aleyhissalâtu vesselâm* hemen müdahale ederek: *"Hayvanın kulağını bırak da boynunun kenarından tut!"* buyurdular.

952-6939 ٣١٧٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِالرَّحْمنِ ابْنُ أَخِي حُسَيْنٍ الْجُعْفِيِّ. ثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ. حَدَّثَنِي قُرَّةُ بْنُ حَيْوئِيلَ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِاللهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِيهِ عَبْدِاللهِ بْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: أَمَرَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِحَدِّ الشِّفَارِ وَأَنْ تُوَارَى عَنِ الْبَهَائِمِ. وَقَالَ: «إِذَا ذَبَحَ أَحَدُكُمْ فَلْيُجْهِزْ».

حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُسَافِرٍ. ثَنَا أَبُو الأَسْوَدِ. ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مِثْلَهُ.

في الزوائد: مدار الإسنادين على ابن لهيعة، وهو ضعيف. وشيخه قرة أيضا ضعيف.

952. (3172) (6939)- *Abdullah İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bıçakların bilenmesini ve hayvanlara gösterilmesini emretti ve şu tenbihte bulundu: *"Biriniz hayvan boğazlayınca boğazlamayı hızlı yapsın."*

❑ SAĞMAL HAYVANI KESME YASAĞI

953-6940 ٣١٨١- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا عَبْدُالرَّحْمنِ الْمُحَارِبِيُّ عَنْ

يَحْيَىٰ بْنِ عَبْدِاللّٰهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي قُحَافَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ قَالَ لَهُ وَلِعُمَرَ: «انْطَلِقَا بِنَا إِلَى الْوَاقِفِيِّ» قَالَ فَانْطَلَقْنَا فِي الْقَمَرِ حَتَّى أَتَيْنَا الْحَائِطَ. فَقَالَ: مَرْحَباً وَأَهْلاً. ثُمَّ أَخَذَ الشَّفْرَةَ. ثُمَّ جَالَ فِي الْغَنَمِ. فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «إِيَّاكَ وَالْحَلُوبَ» أَوْ قَالَ «ذَاتَ الدَّرِّ».

في الزوائد: في إسناده يحيى بن عبدالله واهي الحديث.

953. (3181) (6940)- *Hz. Ebu Bekir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bana ve Ömer'e bizimle birlikte el-Vakıfi'ye gelin" buyurdular. Biz de ay ışığında gittik, bahçeye kadar ulaştık. Bize: "Merhaba, hoşgeldiniz" dediler.Sonra bıçağı alarak davar sürüsünün içerisinde dolaştı. *Aleyhissalâtu vesselâm* (bu esnada): *"Sağmal olandan sakın!"* veya "süt sahib olandan"dedi.

❑ HAYVANI HEDEF YAPMA YASAĞI

954-6941 ٣١٨٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَبْدُاللّٰهِ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَا: ثَنَا عُقْبَةُ بْنُ خَالِدٍ عَنْ مُوسَىٰ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ؛ قَالَ: نَهَىٰ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ أَنْ يُمَثَّلَ بِالْبَهَائِمِ.

في الزوائد: في إسناده موسىٰ بن محمد بن إبراهيم. وهو ضعيف.

954. (3185) (6941)- *Ebu Sa'îdi'l-Hudrî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah hayvanlara müsle (işkence) yapmayı yasakladı.

❑ VAHŞİ EŞEKLERİN ETİ

955-6942 ٣١٩٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ صَالِحٍ. حَدَّثَنِي الْحَسَنُ بْنُ جَابِرٍ عَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ مَعْدِيكَرِبَ الْكِنْدِيِّ؛ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ حَرَّمَ أَشْيَاءَ. حَتَّى ذَكَرَ الْحُمُرَ الإِنْسِيَّةَ.

في الزوائد: إسناده صحيح. الحسن بن جابر ذكره ابن حبان في الثقات. ولم أر من تكلم فيه. وباقي رجال الإسناد على شرط مسلم.

955. (3193) (6942)- *Mikdam İbnu Ma'dikerb el-Kindî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* birçok şeyi haram kıldı hatta vahşi eşekleri de zikretti."

AV BÖLÜMÜ

❑ MECUSİNİN KÖPEĞİ

956-6943 ٣٢٠٩ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَبْدِاللهِ. ثَنَا وَكِيعٌ عَنْ شَرِيكٍ عَنْ حَجَّاجِ بْنِ أَرْطَاةَ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ أَبِي بَزَّةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ الْيَشْكُرِيِّ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللهِ؛ قَالَ: نُهِينَا عَنْ صَيْدِ كَلْبِهِمْ وَطَائِرِهِمْ. يَعْنِي الْمَجُوسَ.

قال السندي: في إسناده حجاج بن أرطاة. وهو مدلس. وقد رواه بالعنعنة. والحديث رواه الترمذيّ إلا قوله: وطائرهم.

956. (3209) (6943)- *Hz. Câbir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Biz onların, yani mecusilerin köpek ve kuşlarının avladıklarını yemekten nehyolunduk.

❑ OK-YAYLA AVLANAN HAYVANIN HÜKMÜ

957-6944 ٣٢١٢ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمُنْذِرِ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ. ثَنَا مُجَالِدُ بْنُ سَعِيدٍ عَنْ عَامِرٍ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ؛ قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ! إِنَّا قَوْمٌ نَرْمِي. قَالَ: «إِذَا رَمَيْتَ وَخَزَقْتَ فَكُلْ مَا خَزَقْتَ».

في الزوائد: في إسناده مجالد بن سعيد. وهو ضعيف، وأصل الحديث في الصحيحين وغيرهما. لكن بغير هذا السياق.

957. (3212) (6944)- *Adiyy İbnu Hâtim* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ey Allah'ın Resulü dedim, biz ok atan bir kavimiz, (bize ne tavsiye buyurursunuz?)" Şu cevabı verdi: *"(Ava) ok atıp (onu) deldiğin zaman deldiğin (av)ı ye."*

AÇIKLAMA:

Hayvanların yenebilmesi için kan akıtılması esastır. Eğer atılan ok, hayvanda yara açmadan yani kan akıtmadan ölümüne sebep olmuşsa -ki bu darbe tesiri şeklinde olabilir- o av yenmez.

958-6945 ٣٢١٧- حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ. ثنا أَبُو بَكْرٍ الْهُذَلِيُّ عَنْ شَهْرِ ابْنِ حَوْشَبٍ عَنْ تَمِيمٍ الدَّارِيِّ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «يَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ يَجُبُّونَ أَسْنِمَةَ الإِبِلِ، وَيَقْطَعُونَ أَذْنَابَ الْغَنَمِ. أَلاَ فَمَا قُطِعَ مِنْ حَيٍّ فَهُوَ مَيِّتٌ».

في الزوائد: في إسناده أبو بكر الهذلي وهو ضعيف.

958. (3217) (6945)- *Temîmu'd-Dari* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ahir zamanda develerin hörgüçlerini, koyunların kuyruklarını (hayvan canlı iken) kesen bir kavim olacak. Bilesiniz! Canlıdan her ne kesilirse, o (meyte hükmündedir) murdardır (haramdır)."*

AÇIKLAMA:

Hadis, sağ hayvandan kasten kesilecek parçanın hükmünü belirttiği gibi, avcılık esnasında karşılaşılabilecek bazı durumların hükmünü de belirtir. Hayvana fırlatılan kesici bir alet sözgelimi bacağını koparsa, bu kopan bacak haramdır. Çünkü, hayvan henüz ölmemişken bedenden ayrılmıştır. Hanefiler, avda atılan aletle, tam iki eşit parçaya bölünerek ölen hayvanın her iki parçasının da yeneceğine, parçanın biri büyükse baş tarafının yenip, diğer tarafının yenmeyeceğine, küçük bir para koparılmış ise, o parça hariç geri kısmın yeneceğine hükmetmiştir. Şâfiiler, hayvan kesilen parçanın tesiriyle ölmüşse kesilen parçanın da yeneceğine hükmetmiştir.

❑ BALIK VE ÇEKİRGE AVI

959-6946 ٣٢١٨- حَدَّثَنَا أَبُو مُصْعَبٍ. ثنا عَبْدُ الرَّحْمنِ بْنُ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ عُمَرَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «أُحِلَّتْ لَنَا مَيْتَتَانِ: الْحُوتُ وَالْجَرَادُ».

في الزوائد: في إسناده عبدالرحمن بن زيد بن أسلم، وهو ضعيف.

959. (3218) (6946)- *Abdullah İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Bize iki hayvanın ölüsünün yenmesi helal kılındı: "Balık ve çekirge."

960-6947 ٣٢٢٠ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ. ثنا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (سَعْدٍ) الْبَقَّالِ، سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: كُنَّ أَزْوَاجُ النَّبِيِّ ﷺ يَتَهَادَيْنَ الْجَرَادَ عَلَى الأَطْبَاقِ.

في الزوائد: في إسناده أبو سعيد البقال، واسمه سعيد بن المرزبان العبسيّ الكوفيّ وهو ضعيف.

960. (3220) (6947)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın zevceleri, çekirgeleri tabaklar üstünde birbirlerine hediye ederlerdi."

AÇIKLAMA:

Çekirgenin yenmesinin helal olduğu hususunda ülemâ icma etmiştir. Kim tarafından tutulursa tutulsun, kendi kendine ölsün veya öldürülsün farketmez, helaldi. Balıkla ve çekirgeyle ilgili geniş açıklama daha önce yapıldı.

❑ ÖLDÜRÜLMESİ YASAK HAYVANLAR

961-6948 ٣٢٢٣ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، وَعَبْدُالرَّحْمنِ بْنُ عَبْدِالْوَهَّابِ قَالاَ: ثنا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ. ثنا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْفَضْلِ عَنْ سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنْ قَتْلِ الصُّرَدِ وَالضِّفْدَعِ وَالنَّمْلَةِ وَالْهُدْهُدِ.

في الزوائد: في إسناده إبراهيم بن الفضل المخزومي وهو ضعيف.

961. (3223) (6948)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* göçeğen kuşu (surad), kurbağa, karınca ve hüdhüd kuşunu öldürmeyi yasakladı."

❑ KELERİ ÖLDÜRMENİN HÜKMÜ

962-6949 ٣٢٣١ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ جَرِيرِ بْنِ حَازِمٍ عَنْ نَافِعٍ عَنْ سَائِبَةَ مَوْلاَةِ الْفَاكِهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ؛ أَنَّهَا دَخَلَتْ عَلَى عَائِشَةَ فَرَأَتْ فِي بَيْتِهَا رُمْحاً مَوْضُوعاً. فَقَالَتْ: يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ! مَا تَصْنَعِينَ بِهذَا؟ قَالَتْ: نَقْتُلُ بِهِ هذِهِ

الأوزاغ. فإنَّ نبيَّ الله ﷺ أخبرنا أنَّ إبراهيم لمَّا أُلقي في النَّار لم تكن في الأرض دابَّة إلا أطفأت النَّار. غير الوزغ. فإنها كانت تنفخ عليه. فأمر رسول الله ﷺ بقتله.

في الزوائد: إسناد حديث عائشة صحيح، ورجاله ثقات.

962. (3231) 56949)- *Fakih İbnu'l-Muğire*'nin azadlı cariyesi Saibe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Hz. Aişe (radıyallahu anhâ)'nın yanına girmiştim. Odasında yere konulmuş bir mızrak gördüm. "Ey mü'minlerin annesi! Bununla ne yapıyorsun?" diye sordum. Şu cevabı verdi:

"Biz bununla şu kelerleri öldürüyoruz. Çünkü Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bize bildirdi ki, Hz. İbrahim *(aleyhissalâtu vesselâm)* ateşe atıldığı zaman yerdeki bütün hayvanlar ateşin sönmesine katıldı, sadece keler katılmadı. Dahası o, ateşi (yanması için) üflüyordu. Bu sebeple Aleyhissalâtu vesselâm bunun öldürülmesini emir buyurdu."

AÇIKLAMA:

Alimler, kelerin insanlara zarar veren bir tabiata sahip olduğunu Hz. İbrahim'in ateşine üflemekle bu tabiatını ortaya koymuş bulunduğunu, dolayısıyla Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın bu zararlının ölürülmesini emrettiğini belirtirler.

❑ KURT VE TİLKİ

963-6950 ٣٢٣٥ - حدّثنا أبو بكر بن أبي شيبة. ثنا يحيـــى بن واضح عن محمد بن إسحاق عن عبد الكريم بن أبي المخارق عن حبّان بن جزء عن أخيــه خزيمة بن جزء؛ قال: قلت: يا رسول الله! جئتك لأسألك عن أحناش الأرض ما تقول في الثعلب؟ قال: «ومن يأكل الثعلب؟» قلت: يا رسول الله! ما تقول في الذئب؟ قال: «ويأكل الذئب أحد فيه خير؟».

الحديث لا يخلو عن ضعف، كما ذكره الترمذي. وفي الزوائد أشار إلى الضعف.

963. (3235) (6950)- *Huzeyme İbnu Cez'* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ey Allah'ın Resulü dedim, ben, kara hayvanlarının hükmünü sormak üzere size geldim. Tilki hakkında ne buyurursunuz? *Aleyhissalâtu vesselâm:* "Tilkiyi kim yiyor?" buyurdu. Ben bu sefer: "Kurt hakkında ne buyurursunuz?" dedim.

"Kendisine hayır bulunan bir kimse kurdu yer mi?" buyurdular."

AÇIKLAMA:

Bu hadis, tilki ve kurdun etinin haram olduğuna delalet eder. Hadisin senedi zayıftır. Kurt azı dişi bulunan yırtıcı hayvanlara girdiği çin haramlığında, Hanefî, Şâfiî ve Hanbeli mezhepleri ittifak eder. Mâlik'e göre mekruhtur. Tilki hususunda Hanefîler haram derken, Şafiîler, insana saldırmamasını gözönüne alarak sırtlan gibi, bunun da etinin helal olduğuna hükmeder.

❑ KERTENKELE

964-6951 ٣٢٣٩ - حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ الْهَرَوِيُّ إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِاللهِ بْنِ حَاتِمٍ. ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عُلَيَّةَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي عَرُوبَةَ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ سُلَيْمَانَ الْيَشْكُرِيِّ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللهِ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ لَمْ يُحَرِّمِ الضَّبَّ. وَلَكِنْ قَذِرَهُ. وَإِنَّهُ لَطَعَامُ عَامَّةِ الرِّعَاءِ. وَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ لَيَنْفَعُ بِهِ غَيْرَ وَاحِدٍ. وَلَوْ كَانَ عِنْدِي لأَكَلْتُهُ.

حَدَّثَنَا أَبُو سَلَمَةَ يَحْيَىٰ بْنُ خَلَفٍ. ثَنَا عَبْدُالأَعْلَىٰ. ثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي عَرُوبَةَ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ سُلَيْمَانَ عَنْ جَابِرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ نَحْوَهُ.

في الزوائد: رجال إسناده ثقات. إلا أنه منقطع. حكى الترمذي في الجامع، عن البخاري أن قتادة لم يسمع من سليمان بن قيس اليشكري.

964. (3239) (6951)- *Hz. Cabir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* kertenkeleyi haram kılmadı. Lakin ondan tiksindi. O, bütün çobanların yiyeceğidir. Allah Teâla hazretleri ondan birçok kimseleri faydalandırır, yanımda olsaydı bende yerdim."

Not: Kertenkele ile ilgili açıklama geçti.

❑ SU YÜZÜNDE DURAN ÖLÜ BALIĞIN HÜKMÜ

965-6952 ٣٢٤٧ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ. ثَنَا يَحْيَىٰ بْنُ سُلَيْمٍ الطَّائِفِيُّ. ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أُمَيَّةَ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللهِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَا أَلْقَىٰ الْبَحْرُ أَوْ جَزَرَ عَنْهُ فَكُلُوهُ. وَمَا مَاتَ فِيهِ فَطَفَا، فَلاَ تَأْكُلُوهُ».

قال الدميري: هو حديث ضعيف باتفاق الحفاظ لا يجوز الاحتجاج به. فإنه من رواية يحيى بن سليم الطائفي.

965. (3247) (6952)- *Hz. Cabir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Denizin sahile attığı ve geri çekilmekle sahilde bıraktığı avı yiyiniz. Denizde ölüpde su yüzüne çıkan avı yemeyiniz."*

AÇIKLAMA:

Tâfî denen ve denizin yüzünde karnı yukarıda yüzen ölü balığın hükmünde ihtilaf edilmiştir. Birkısım sahabi ile birlikte, Şâfiî, Mâliki mezhepleri helal olduğu kanaatindedir. Hanefiler haram demiştir. Sırtı yukarıda olan balık tâfi sayılmaz, helaldir.

❑ KARGANIN HÜKMÜ

966-6953 ٣٢٤٨- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الأَزْهَرِ النَّيْسَابُورِيُّ. ثنا الْهَيْثَمُ بْنُ جَمِيلٍ. ثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: مَنْ يَأْكُلُ الْغُرَابَ؟ وَقَدْ سَمَّاهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ «فَاسِقاً». وَاللهِ! مَا هُوَ مِنَ الطَّيِّبَاتِ.

في الزوائد: هذا الإسناد صحيح ورجاله ثقات.

966. (3248) (6953)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) der ki: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın "fasık" dediği kargayı kim yer? Vallahi o temiz hayvanlardan değildir."

967-6954 ٣٢٤٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ. ثَنَا الأَنْصَارِيُّ. ثَنَا الْمَسْعُودِيُّ. ثَنَا عَبْدُالرَّحْمنِ بْنُ الْقَاسِمِ ابْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «الْحَيَّةُ فَاسِقَةٌ وَالْعَقْرَبُ فَاسِقَةٌ وَالْفَأْرَةُ فَاسِقَةٌ وَالْغُرَابُ فَاسِقٌ». فَقِيلَ لِلْقَاسِمِ: أَيُؤْكَلُ الْغُرَابُ؟ قَالَ: مَنْ يَأْكُلُهُ؟ بَعْدَ قَوْلِ رَسُولِ اللهِ ﷺ «فَاسِقاً».

في الزوائد: رجال إسناده ثقات. إلا أن المسعودي اختلط بأخرة ولم نعلم هل روى الأنصاري هذا عن المسعودي قبل الاختلاط أو بعده. فيجب التوقف في حديثه. واسم الأنصاري محمد بن عبدالله بن المثنى.

967. (3249) (6954)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Yılan fasıktır, akreb fasıktır, fare fasıktır karga fasıktır."

Kâsım İbnu Muhammed İbni Ebi Bekr (radıyalla-hu anh)'a: "Karga yenilir mi?" diye sormuştu. Şu cevabı verdi: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın ona "fasık" demesinden sonra onu kim yer?"

YİYECEKLER BÖLÜMÜ

❑ YEMEK YEDİRME

968-6955 ٣٢٥٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ الأَزْدِيُّ. ثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ؛ قَالَ سُلَيْمَانُ ابْنُ مُوسَىٰ. حَدَّثَنَا عَنْ نَافِعٍ؛ أَنَّ عَبْدَاللهِ بْنَ عُمَرَ كَانَ يَقُولُ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «أَفْشُوا السَّلَامَ، وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ وَكُونُوا إِخْوَانًا كَمَا أَمَرَكُمُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ».

في الزوائد: إسناده صحيح رجاله ثقات. إن كان ابن جريج سمعه من سليمان بن موسى.

968. (3252) (6955)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resûlullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Selam yaygınlaştırın, yemek yedirin, Allah Teâla hazretlerinin size emrettiği şekilde kardeşler olun!"*

969-6956 ٣٢٥٤- حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَلَّالُ. ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُوسَىٰ. ثَنَا سَعِيدُ بْنُ زَيْدٍ. ثَنَا عَمْرُو ابْنُ دِينَارٍ قَهْرَمَانُ آلِ الزُّبَيْرِ قَالَ: سَمِعْتُ سَالِمَ بْنَ عَبْدِاللهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّ طَعَامَ الْوَاحِدِ يَكْفِي الإِثْنَيْنِ. وَإِنَّ طَعَامَ الإِثْنَيْنِ يَكْفِي الثَّلَاثَةَ وَالأَرْبَعَةَ. وَإِنَّ طَعَامَ الأَرْبَعَةِ يَكْفِي الْخَمْسَةَ وَالسِّتَّةَ».

في الزوائد: في إسناده عمرو بن دينار قهرمان آل الزبير وهو ضعيف.

969. (3255) (6956)- *Ömer İbnu'l-Hattab* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Muhakkakki bir*

kişilik yemek iki kişiye yeter, iki kişilik yemek de üç ve dört kişiye yeter Dört kişilik yemekde beş-altı kişiye yeter."

❑ YEMEK SIRASINDA ELİ YIKAMA

970-6957 ٣٢٦٠- حدثنا جبارة بن المغلس. ثنا كثير بن سليم. سمعت أنس بن مالك يقول: قال رسول الله ﷺ: «من أحب أن يكثر الله خير بيته، فليتوضأ إذا حضر غداؤه، وإذا رفع».

في الزوائد: في إسناده جبارة وكثير وهما ضعيفان.

970. (3260) (6957)- *Enes İbnu Mâlik* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim, evinin hayır ve bereketini Allah Teâla hazretlerinin artırmasını diliyorsa, yemeğe otururken ve yemekten kalkarken ellerini yıkasın."*

971-6958 ٣٢٦١- حدثنا جعفر بن مسافر. ثنا صاعد بن عبيد الجزري. ثنا زهير بن معاوية. ثنا محمد بن جحادة. ثنا عمرو بن دينار المكي، عن عطاء بن يسار عن أبي هريرة عن رسول الله ﷺ؛ أنه خرج من الغائط. فأتي بطعام. فقال رجل: يا رسول الله! ألا آتيك بوضوء؟ قال: «أريد الصلاة؟».

في الزوائد: في إسناده مقال. لأن صاعد بن عبيد، لم أر من تكلم فيه لا بجرح ولا توثيق. وجعفر بن مسافر، قال أبو حاتم: شيخ(؟) وقال النسائي: صالح. وذكره ابن حبان في الثقات. وباقي رجال الإسناد على شرط الصحيحين.

971. (3261) (6958)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* heladan çıkmışlardı. Bu esnada bir yemek getirildi. Bir adam: "Ey Allah'ın Resulü! Size abdest suyu getirmeyeyim mi?" dedi. Efendimiz: *"Namaz mı kılacağım ki, (şimdilik gerek yok)"* buyurdular."

AÇIKLAMA:

Yemekten önce ve sonra ellerin yıkanmasını emreden hadisle vardır. Bunların vücub değil, istihbab ifade ettiğini ifade eden ülemâ Resulullah'ın bu durumlarda yıkamaya yer vermediğini gösteren rivayetleri de kaydederler. Yukarıda bunlara örnek var.

❑ DAYANARAK YEMEK

972-6959 ٣٢٦٣- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عُثْمَانَ بْنِ سَعِيدِ بْنِ كَثِيرِ بْنِ دِينَارٍ الْحِمْصِيُّ. ثَنَا أَبِي. أَنْبَأَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِالرَّحْمنِ بْنِ عِرْقٍ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ بُسْرٍ؛ قَالَ: أَهْدَيْتُ لِلنَّبِيِّ ﷺ شَاةً. فَجَثَى رَسُولُ اللهِ ﷺ عَلَى رُكْبَتَيْهِ يَأْكُلُ. فَقَالَ أَعْرَابِيٌّ. مَا هٰذِهِ الْجِلْسَةُ؟ فَقَالَ: «إِنَّ اللهَ جَعَلَنِي عَبْداً كَرِيماً وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّاراً عَنِيداً».

في الزوائد: إسناده صحيح رجاله ثقات.

972. (3263) (6959)- *Abdullah İbnu Büsr* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a bir koyun (parçası) hediye etmiştim. *Aleyhissalâtu vesselâm* onu yemek üzere, dizlerinin üzerine oturdu. Bir bedevi: "Bu ne biçim oturuştur?" dedi. Resulullah: *"Allah beni mütevazi bir kul olarak yarattı, kibirli, kasılan biri yapmadı"* diye cevap verdi."

❑ YEMEK SIRASINDA BESMELE

973-6960 ٣٢٦٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ عَنْ هِشَامٍ الدَّسْتَوَائِيِّ عَنْ بُدَيْلِ بْنِ مَيْسَرَةَ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَأْكُلُ طَعَاماً فِي سِتَّةِ نَفَرٍ مِنْ أَصْحَابِهِ. فَجَاءَ أَعْرَابِيٌّ فَأَكَلَهُ بِلُقْمَتَيْنِ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «أَمَا أَنَّهُ لَوْ كَانَ قَالَ: بِسْمِ اللهِ لَكَفَاكُمْ. فَإِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ طَعَاماً، فَلْيَقُلْ: بِسْمِ اللهِ. فَإِنْ نَسِيَ أَنْ يَقُولَ: بِسْمِ اللهِ، فِي أَوَّلِهِ فَلْيَقُلْ: بِسْمِ اللهِ فِي أَوَّلِهِ وَآخِرِهِ».

في الزوائد: رجال إسناده ثقات على شرط مسلم. إلا أنه منقطع. قال ابن حزم في المُجمَل: عبدالله بن عبيد بن عمير لم يسمع من عائشة.

973. (3264) (6960)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (bir defasında) ashabından altı kişiyle beraber yemek yiyordu. Bir bedevi gelerek (hazır) yemeği iki lokmada ye(yip bitir)di. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*: *"Eğer bu (müsafir) "Bismillah" deseydi, (yemek) hepinize yeterdi. Öyleyse biriniz yemek yediği vakit "Bismillah" desin. Yemeğin başında "Bismillah" demeyi unutacak olursa (hatırlayınca) "Bismillahi fi evvelihi ve ahirihi (başında da sonunda da bismillah)" desin!"* buyurdular."

❑ SAĞ ELLE YEMEK

974-6961 ٣٢٦٦- حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا الْهِقْلُ بْنُ زِيَادٍ. ثَنَا هِشَامُ بْنُ حَسَّانٍ عَنْ يَحْيَىٰ بْنِ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «لِيَأْكُلْ أَحَدُكُمْ بِيَمِينِهِ، وَلْيَشْرَبْ بِيَمِينِهِ، وَلْيَأْخُذْ بِيَمِينِهِ، وَلْيُعْطِ بِيَمِينِهِ؛ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْكُلُ بِشِمَالِهِ وَيَشْرَبُ بِشِمَالِهِ وَيُعْطِي بِشِمَالِهِ وَيَأْخُذُ بِشِمَالِهِ».

في الزوائد: إسناده حديث أبي هريرة صحيح، رجاله ثقات.

974. (3266) (6961)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*: *"Herbiriniz sağ eliyle yesin,sağ eliyle içsin, sağ eliyle alsın, sağ eliyle versin. Zira şeytan sol eliyle yer, sol eliyle içer, sol eliyle verir, sol eliyle alır"* buyurdular."

❑ KENDİ ÖNÜNDEN YEMEK

975-6962 ٣٢٧٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خَلَفٍ الْعَسْقَلَانِيُّ. ثَنَا عَبْدُاللهِ ثَنَا عَبْدُالأَعْلَىٰ عَنْ يَحْيَىٰ بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِذَا وُضِعَتِ الْمَائِدَةُ فَلْيَأْكُلْ مِمَّا يَلِيهِ، وَلَا يَتَنَاوَلْ مِنْ بَيْنِ يَدَيْ جَلِيسِهِ».

في الزوائد: في إسناده عبدالأعلى بن أعين، أخو حمران. قال الذهبيّ في الكاشف: واه. وقال الدارقطنيّ: ليس بثقة. وقال العقيليّ: جاء بأحاديث منكرة ليس فيها شئ محفوظ. وقال ابن حبان: لا يجوز الاحتجاج به.

975. (3273) 56962)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Sofra konulunca, herkes kendi önünden yesin, sofra arkadaşının önünden almasın."*

❑ TİRİTİ YEMEYE YANLARDAN BAŞLAMALI

976-6963 ٣٢٧٦- حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا أَبُو حَفْصٍ عُمَرُ بْنُ الدَّرَفْسِ. حَدَّثَنِي عَبْدُالرَّحْمٰنِ ابْنُ أَبِي قَسِيمَةَ عَنْ وَاثِلَةَ بْنِ الأَسْقَعِ اللَّيْثِيِّ؛ قَالَ: أَخَذَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِرَأْسِ الثَّرِيدِ، فَقَالَ: «كُلُوا بِسْمِ اللهِ مِنْ حَوَالَيْهَا وَاعْفُوا رَأْسَهَا. فَإِنَّ الْبَرَكَةَ تَأْتِيهَا مِنْ فَوْقِهَا».

في الزوائد: في إسناده عبدالرحمن بن أبي قسيمة، لم أر لأحد من الأئمة فيه كلاما. وعمر بن الدرفس، قيل: صالح الحديث وباقي الرجال ثقات.

976. (3276) (6963)- *Vâsile İbnu'l-Eskâ el-Leysî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, tirit (tabağın)ın ortasına elini koyup: *"Bismillah diyerek etrafından (kendinize yakın yerinden) yiyin, orta kısmını bırakın. Zira yemeğe bereket ortasından gelir"* buyurdular."

❑ YEMEKTEN HİZMETÇİYE DE İKRAM

977-6964 ٣٢٩٠ - حَدَّثَنَا عِيسَىٰ بْنُ حَمَّادٍ الْمِصْرِيُّ. أَنْبَأَنَا اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ رَبِيعَةَ عَنْ عَبْدِالرَّحْمٰنِ الأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِذَا أَحَدُكُمْ قَرَّبَ إِلَيْهِ مَمْلُوكُهُ طَعَامًا قَدْ كَفَاهُ عَنَاءَهُ وَحَرَّهُ، فَلْيَدْعُهُ فَلْيَأْكُلْ مَعَهُ. فَإِنْ لَمْ يَفْعَلْ، فَلْيَأْخُذْ لُقْمَةً، فَلْيَجْعَلْهَا فِي يَدِهِ».

قال الدميري: هو من الزوائد قال السندي: قلت ولم يذكره صاحب الزوائد، فإنه من حديث أبي هريرة وقد أخرجه غير المصنف.

977. (3290) (6964)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Birinize, hizmetçisi (hazırlamak için) zahmetini ve hararetini çektiği bir yemek getirdiği vakit, onu da çağırsın ve kendisiyle beraber o da yesin. Eğer bunu yapmazsa, hiç olmazsa bir lokma alıp eline koysun."*

❑ YEMEĞİN BAŞINDAN KALKILMAZ

978-6965 ٣٢٩٤ - حَدَّثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ بَشِيرِ بْنِ ذَكْوَانَ الدِّمَشْقِيُّ. ثنا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ عَنْ مُنِيرِ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ مَكْحُولٍ عَنْ عَائِشَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ نَهَى أَنْ يُقَامَ عَنِ الطَّعَامِ حَتَّى يُرْفَعَ.

في الزوائد: في إسناده الوليد بن مسلم: مدلس. وكذلك مكحول الدمشقي. ومنير بن الزبير قال فيه دحيم: ضعيف. وقال ابن حبان: يأتي عن الثقات بالمعضلات. لا تحل الرواية عنه إلا على سبيل الاعتبار.

978. (3294) (6965)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* sofra kaldırılıncaya kadar yemeğin başından kalkılmasını yasakladı."

979-6966 ٣٢٩٥- حَدَّثنا مُحَمَّدُ بنُ خَلَفٍ الْعَسْقَلانِيُّ. ثنا عُبَيْدُاللهِ. أَنْبَأنَا عَبْدُالأَعْلىٰ، عَنْ يَحيىٰ ابْنِ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ عُروَةَ بنِ الزُّبَيرِ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ «إِذَا وُضِعَتِ الْمَائِدَةُ فَلا يَقُومُ رَجُلٌ حَتَّى تُرفَعَ الْمَائِدَةُ. وَلاَ يَرفَعْ يَدَهُ، وَإِنْ شَبِعَ، حَتَّى يَفرُغَ الْقَوْمُ. وَلْيُعذِرْ. فَإِنَّ الرَّجُلَ يُخجِلُ جَلِيسَهُ فَيَقبِضُ يَدَهُ. وَعَسىٰ أَنْ يَكُونَ لَهُ فِي الطَّعَامِ حَاجَةٌ».

في الزوائد: في إسناده عبدالأعلى بن أعين، وهو ضعيف.

979. (3295) (6966)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Sofra kuruldumu, hiç kimse sofra toplanıncaya kadar yemekten kalkmasın. Doysa bile, herkes bırakmadan, yemekten elini çekmesin, yemeye devam etsin. Zira kişi (erken çekilirse) arkadaşını mahçup eder, o da bırakır. Halbuki arkadaşının daha yemeye ihtiyacı vardır."*

❑ YEMEĞE BUYUR ETME

980-6967 ٣٢٩٨- حَدَّثنا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَعَلِيُّ بنُ مُحَمَّدٍ، قَالاَ: ثنا وَكِيعٌ عَنْ سُفْيَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي حُسَيْنٍ عَنْ شَهرِ بنِ حَوْشَبٍ عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ؛ قَالَتْ: أُتِيَ النَّبِيُّ ﷺ بِطَعَامٍ. فَعَرَضَ عَلَيْنَا. فَقُلْنَا: لاَ نَشْتَهِيهِ. فَقَالَ: «لاَ تَجْمَعْنَ جُوعاً وَكَذِباً».

في الزوائد: إسناده حسن، لأن شهراً مختلف فيه.

980. (3298) (6967)- *Esmâ Bintu Yezid* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a bir yemek getirilmişti. Bize de teklif edildi. "İştahımız yok" dedik. *Aleyhissalâtu vesselâm: "Açlıkla yalanı birleştirmeyiniz"* buyurdular."

AÇIKLAMA:

Bu hadise dayanan alimlerimiz yemek gelince başkalarına buyur etmek gerektiğini söylediği gibi, aç olanın da sofraya oturmasının meşru olduğunu belirtmişlerdir. Dahası samimi bir "buyura" aç kimsenin "ben tokum" diye istiğna göstermesi de caiz görülmemiştir.

❑ MESCİDDE YEMEK

981-6968 ٣٣٠٠- حدّثنا يعقوب بن حميد بن كاسب وحرملة بن يحيى قالا: ثنا عبدالله بن وهب. أخبرني عمرو بن الحارث. حدّثني سليمان بن زياد الحضرمي؛ أنّه سمع عبدالله بن الحارث بن جزء الزبيدي يقول: كنّا نأكل على عهد رسول الله ﷺ، في المسجد الخبز واللّحم.

في الزوائد: إسناده حسن. رجاله ثقات، ويعقوب، مختلف فيه.

981. (3300) 56968)- *Abdullah İbnu'l-Haris İbnu Cez ez-Zübeydî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* zamanında mescidde ekmek ve et yerdik."

AÇIKLAMA:

Hanefiler, pis kokulu şeylerin mescidde yenmesini tahrimen mekruh addetmişlerdir. Öyle olmayan bir şey yemek ise tenzihen mekruhtur. Şâfiîler mescidi kirletecek bir şeyi yemeyi caiz bulmazlar. Mescidi kirletmeyen bir şeyin yenmesi onlara göre caizdir. Malikîler başka barınak yoksa, mescidde kalınabileceğini, kirletmeyi önleyecek bir tedbirle (sofra örtüsü yaymak gibi) mescidde yemek yenebilir demiştir. Hanbeliler mescidi kirletmemek, kirletici bir şey atmamak şartıyla gerek itikafta bulunanların gerekse başkalarının mescidde yemek yiyebileceğini söylemişlerdir.

❑ KABAK

982-6969 ٣٣٠٣- حدّثنا محمد بن المثنى. ثنا ابن أبي عدي عن حميد عن أنس؛ قال: بعثت معي أمّ سليم بمكتل فيه رطب إلى رسول الله ﷺ. فلم أجده. وخرج قريبا إلى مولى له. دعاه فصنع له طعاما. فأتيته وهو يأكل. قال فدعاني لآكل معه. قال: وصنع ثريدة بلحم وقرع. قال: فإذا هو يعجبه القرع. قال: فجعلت أجمعه فأدنيه منه.. فلما طعمنا منه رجع إلى منزله. ووضعت المكتل بين يديه. فجعل يأكل ويقسم حتى فرغ من آخره.

في الزوائد: هذا إسناد صحيح. رجاله ثقات. والحديث قد رواه الأئمة الستة من طريق أنس أيضا بلفظ قريب من هذا.

982. (3303) (6969)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Annem Ümmü Süleym Resululllah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a benimle bir sepet taze hurma gönderdi, ama evinde bulamadım. Bana bir azadlısının kendisi için hazıladığı bir yemeğe çağrıldığını oraya gittiğini söylediler Yanına ben de gittim. Yemeğini yemekte idi. *Aleyhissalâtu vesselâm* kendisiyle beraber yemem için beni de çağırdı."

Enes devamla der ki: "(Ev sahibi) etli ve kabaklı bir tirid hazırlamıştı. Meğer *Aleyhissalâtu vesselâm* kabağı severmiş. Ben (bunu görünce) kabağı toplayıp *Aleyhissalâtu vesselâm*'ın önüne yakın bırakmaya başladım. Yemeği yediğimiz zaman *Aleyhissalâtu vesselâm* evine döndü. Ben de hurma sepetini önüne sürdüm. *Resulullah* hurmayı yemeye ve taksim etmeye başladı, sepetteki hurmayı böylece bitirdi."

983-6970 ٣٣٠٤ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا وَكِيعٌ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ عَنْ حَكِيمِ بْنِ جَابِرٍ عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فِي بَيْتِهِ وَعِنْدَهُ هٰذِهِ الدُّبَّاءُ. فَقُلْتُ: أَيُّ شَيْءٍ هٰذَا؟ قَالَ: «هٰذَا الْقَرْعُ. هُوَ الدُّبَّاءُ. نُكْثِرُ بِهِ طَعَامَنَا».

في الزوائد: هذا إسناد صحيح، رجاله ثقات.

983. (3304) (6970)- *Câbir (İbnu Târik)* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın evinde huzurlarına çıktım. Yanında şu kabak vardı. "Bu nedir?" diye sordum. "*Bu kabaktır, biz bununla yemeğimizi artırıyoruz*" buyurdular."

AÇIKLAMA:

Bazı rivayetlerde "*bir terzi*" olduğu belirtilen davet sahibi, Fahr-Âlem *Aleyhissalâtu vesselâm*'a kendi imkanlarına uygun bir yemek hazırlamış *Aleyhissalâtu vesselâm* fevkalade bir tevazu örneği vererek bu davete icabet etmiştir. Alimlerimiz, davetin mahiyetine göre, icabeti bazıları vacib bazıları sünnet, bazıları da mendub olarak değerlendirmiştir.

Rivayette kabak yemeğinin mümtazlığı anlaşılmaktadır. Çünkü Fahr-ı Â'lem onu tercih etmiştir. Biz zevklerimiz O'na göre yönlendirdiğimiz nisbette İslam'da mertebe katedeceğiz. Binaenaleyh mü'minler kabağı sevmelidir. Kabağın ucuzluğu düşünülürse, bu zevkin iktisadi ehemmiyeti de anlaşılır.

❑ ET YEMEĞİ

984-6971 ٣٣٠٥ - حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ الْخَلَّالُ الدِّمَشْقِيُّ. ثنا يَحْيَىٰ بْنُ

صَالِحٍ. حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ ابْنُ عَطَاءٍ الْجَزَرِيُّ. حَدَّثَنِي مَسْلَمَةُ بْنُ عَبْدِاللهِ الْجُهَنِيُّ، عَنْ عَمِّهِ أَبِي مَشْجَعَةَ عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «سَيِّدُ طَعَامِ أَهْلِ الدُّنْيَا وَأَهْلِ الْجَنَّةِ اللَّحْمُ».

في الزوائد: في إسناده أبو مشجعة وابن أخيه مسلمة بن عبدالله. لم أر من جرحهما ولا من وثقهما. وسليمان بن عطاء ضعيف. قال السندي: قلت قال الترمذي: وقد اتهم بالوضع.

984. (3305) 56971)- *Ebu'd-Derda* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Dünya ve cennet ehlinin yemeklerinin efendisi ettir."*

985-6972 ٣٣٠٦- حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ الدِّمَشْقِيُّ. ثنا يَحْيَىٰ بْنُ صَالِحٍ. ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ عَطَاءٍ الْجَزَرِيُّ. ثنا مَسْلَمَةُ بْنُ عَبْدِاللهِ الْجُهَنِيُّ عَنْ عَمِّهِ أَبِي مَشْجَعَةَ عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ؛ قَالَ: مَا دُعِيَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِلَى لَحْمٍ قَطُّ إِلاَّ أَجَابَ وَلاَ أُهْدِيَ لَهُ لَحْمٌ قَطُّ، إِلاَّ قَبِلَهُ.

في الزوائد: إسناده إسناد الحديث المتقدم.

985. (3306) 56972)- *Ebu'd-Derda* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* davet edildiği her yemeğe mutlaka icabet etti. Bir et hediye getirildiği zaman da mutlaka kabul buyurdu."

❑ ETİN EN GÜZEL TARAFI

986-6973 ٣٣٠٨- حَدَّثَنَا بَكْرُ بْنُ خَلَفٍ أَبُو بِشْرٍ. ثنا يَحْيَىٰ بْنُ سَعِيدٍ عَنْ مِسْعَرٍ. حَدَّثَنِي شَيْخٌ مِنْ فَهْمٍ (قَالَ وَأَظُنُّهُ يُسَمَّى مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِاللهِ)؛ أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَاللهِ بْنَ جَعْفَرٍ يُحَدِّثُ ابْنَ الزُّبَيْرِ وَقَدْ نَحَرَ لَهُمْ جَزُورًا أَوْ بَعِيرًا؛ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ وَالْقَوْمُ يُلْقُونَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ اللَّحْمَ يَقُولُ: «أَطْيَبُ اللَّحْمِ لَحْمُ الظَّهْرِ».

قال السندي: لم يذكر في الزوائد حال إسناده، إلا أنه ذكر ما يشعر بقوة الإسناد.

986. (3308) (6973)- *Abdullah İbnu Ca'fer* (radıyallahu anh), İbnu'z-Zübeyr ve bir grup için boğazladığı bir deveyi ikram ettiği sırada İbnu'z-Zübeyr'e rivayet ettiğine göre: "Bir defasında ashab Aleyhissalâtu vesselâm'a et yemeği sunarlarken kendisi Efendimizden şöyle söylediğini işitmiştir: *"Etin en güzeli (hayvanın) sırt etidir."*

987-6974 ٣٣١٠ - حدثنا جبارة بن المغلس. ثنا كثير بن سليم عن أنس بن مالك؛
قال: ما رفع من بين يدي رسول الله ﷺ فضل شواء قط. ولا حملت معه طنفسة.

في الزوائد: في إسناده جبارة وكثير بن سليم، وهما ضعيفان.

987. (3310) (6974)- *Hz. Enes İbnu Malik* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın önünden kebap artığı hiç kaldırılmadı ve beraberinde tüylü yaygı taşınılmadı."

AÇIKLAMA:

Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* eti severdi. Ancak, sofraya her seferinde az miktarda et gelirdi. Bu sebeple, sofrasında et artmazdı. Keza "tüylü yaygı taşınmazdı" ifadesi de efendimizin konfordan kaçtığını, kaba, rahat yaygılar üzerine değil, tüysüz ince yaygılar üzerine oturduğunu ifade etmektedir.

988-6975 ٣٣١١ - حدثنا حرملة بن يحيى. ثنا يحيى بن بكير. ثنا ابن لهيعة. أخبرني سليمان ابن زياد الحضرمي عن عبدالله بن الحارث بن الجزء الزبيدي؛ قال: أكلنا مع رسول الله ﷺ طعاما في المسجد. لحما قد شوي. فمسحنا أيدينا بالحصباء. ثم قمنا نصلي ولم نتوضأ.

في الزوائد: في إسناده ابن لهيعة، وهو ضعيف.

988. (3311) 56975)- *Abdullah İbnu'l-Hâris İbnu'l-Cez' ez-Zübeydî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bir gün biz Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'la birlikte mescidde kızartılmış bir parça et yedik. Sonra ellerimizi çakıllarla silip abdest almadan namaza durduk."

AÇIKLAMA:

Hadis, yemekten sonra, et bile yenmiş olsa, elin su ile yıkanmasının bir vecibe olmadığını, dolayısıyla, suyun kolayca bulunmadığı durumlarda, taşa, çakılla bile olsa eldeki bulaşığın silinmesi suretiyle idare edileceğini ifade etmektedir. Sileceğimiz eşya bez veya kağıt olursa pek tabii daha iyi olacaktır. Şunu kaydetmekte gerek var: Sünnette mükerrer olarak geldiği üzere, normal şartlarda aslolan elin yemekten önce ve sonra yıkanmasıdır.

❑ KADİD YANİ GÜNEŞTE KURUTULMUŞ ET

989-6976 ٣٣١٢ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَسَدٍ. ثَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ. ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ؛ قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ ﷺ رَجُلٌ، فَكَلَّمَهُ، فَجَعَلَ تَرْعَدُ فَرَائِصُهُ. فَقَالَ لَهُ «هَوِّنْ عَلَيْكَ. فَإِنِّي لَسْتُ بِمَلِكٍ. إِنَّمَا أَنَا ابْنُ امْرَأَةٍ تَأْكُلُ الْقَدِيدَ». قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ: إِسْمَاعِيلُ، وَحْدَهُ وَصَلَهُ.

في الزوائد: هذا إسناد صحيح، ورجاله ثقات.

قال السيوطي: قال ابن عساكر: هذا الحديث معدود في أفراد ابن ماجة. وقد استغربه حجاج بن الشاعر. وأشار على إسماعيل أن لا يحدث به إلا مرة في السنة لغرابته. ثم أخرج عن الحسن بن عبيد قال: سمعت ابن أبي الحارث يقول: بعث إليّ حجاج بن الشاعر، فقال: لا تحدث بهذا الحديث إلا من سنة إلى سنة. فقلت للرسول: اقرأه السلام وقل: ربما حدث به في اليوم مرات.

قال ابن عساكر: وقد تابع إسماعيل عليه محمد بن إسماعيل بن علية قاضي دمشق. وسرقه محمد بن الوليد ابن أبان. وقال ابن عديّ: هذا الحديث سرقه ابن أبان من إسماعيل بن أبي الحارث القطان. وسرقه منه أيضا عبيد بن الهيثم الحلبيّ. ورواه زهير وابن عيينة ويحيى القطان عن أبي خالد مرسلا. والمحفوظ عن إسماعيل بن أبي خالد عن قيس مرسلا. من غير ذكر أبي مسعود.

989. (3312) (6976)- *Ebu Mes'ud* (radıyallahu anh) anlatıyor: "(Bir gün) Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a bir adam gelmişti. (Bir müddet) Efendimizle konuştu. Bu sırada adamcağız (duyduğu korkudan) omuzları titremeye başladı. Bunun üzerine Aleyhissalâtu vesselâm adama: *"Sakin ol! Ben bir kral değilim, ben kadid (güneşte kurutuluş et) yiyen bir kadının oğluyum"* buyurdular."

❑ TUZ

990-6977 ٣٣١٥ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ. ثَنَا عِيسَىٰ بْنُ أَبِي عِيسَىٰ عَنْ رَجُلٍ (أُرَاهُ مُوسَىٰ)، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «سَيِّدُ إِدَامِكُمُ الْمِلْحُ».

في الزوائد: في إسناده عيسى بن أبي عيسى الحياط قال في تقريب التهذيب: متروك.

990. (3315) (6977)- *Hz. Enes İbnu Mâlik* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*: *"Katığınızın efendisi tuzdur"* buyurdular.

❑ ZEYTİNYAĞI

991-6978 ٣٣٢٠ - حَدَّثَنا عقبة بن مُكْرَمٍ. ثنا صفوان بن عيسىٰ. ثنا عبدالله بن سعيد عن جدّه؛ قال: سمعت أبا هريرة يقول: قال رسول الله ﷺ: «كُلُوا الزَّيْتَ وَادَّهِنُوا بِهِ فَإِنَّهُ مُبَارَكٌ».

في الزوائد: في إسناده عبدالله بن سعيد المقبري قال في تقريب التهذيب: متروك.

991. (3320) (6978)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Zeytinyağını yiyin ve onu (bedeninize) sürünün. Çünkü o, mübarektir."*

❑ SÜT

992-6979 ٣٣٢١ - حَدَّثَنا أبو كُرَيْبٍ. ثنا زيد بن الْحُبَاب عن جعفر بن برد الرَّاسِبِيِّ. حَدَّثَتْنِي مَوْلاَتِي أُمُّ سَالِمٍ الرَّاسِبِيَّةُ؛ قَالَتْ: سَمِعْتُ عَائِشَةَ تَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللهِ إِذَا أُتِيَ بِلَبَنٍ قَالَ: «بَرَكَةٌ أَوْ بَرَكَتَانِ».

في الزوائد: أم سالم الراسبية وجعفر بن برد، لم أر من تكلم فيهما بجرح ولا توثيق. وباقي رجال الاسناد ثقات. قال السندي: قلت قال الدميري في جعفر بن برد: وروى له المصنف هذا الحديث الواحد. وكان شيخا ثقة يكتب حديثه. قال الدارقطني: لم يحدّث عن أم سالم غير جعفر هذا. وهو شيخ بصري مقلّ، يعتبر به وأم سالم من أهل البصرة. وكانت من العابدات. أحرمت من البصرة سبع عشرة مرة. روى لها المصنف هذا الحديث الواحد.

992. (3321) 56969)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, kendisine süt sunulduğu vakit: "(Süt) bir berekettir" veya "(Süt) iki berekettir" derdi."

❑ KURU HURMA

993-6980 ٣٣٢٨ - حَدَّثَنا عبدالرحمن بن إبراهيم الدمشقي. ثنا ابن أبي فديك. ثنا هشام بن عن عبيدالله بن أبي رافع عن جدّته سلمى؛ أنّ النّبيّ ﷺ قال: «بَيْتٌ لاَ تَمْرَ فِيهِ كَالْبَيْتِ لاَ طَعَامَ فِيهِ».

في الزوائد: في إسناده عبيدالله بن علي مختلف فيه. وهشام بن سعد وهو وإن خرّج له مسلم، فإنما رواه

له في الشواهد. وقد ضعفه ابن معين والنسائي وغيرهما. وقال أبو زرعة ومحمد بن إسحاق: شيخ محله الصدق. وباقي رجال الإسناد ثقات.

993. (3328) 56980)- *Ubeydullah İbnu Ali İbni Ebi Râfi*'in nenesi -ve Ebu Râfi'in karısı Selma radıyallahu anhüm anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"İçerisinde kuru hurma olmayan bir ev, içerisinde yiyecek maddesi olmayan bir ev gibidir."*

AÇIKLAMA:

Bu hadis *Aleyhissalâtu vesselâm*'ın kendi içinde yaşadığı cemiyetin şartlarına göre beyan buyurduğu bir hadistir. O devirde, Arabistan'ın baş yiyeceği, zahiresi hurma idi. Onun olmaması evde büyük eksiklik idi. Bir başka yerde bu, buğday veya mısır olabilir. Nitekim, memleketimizde söylenen bir fıkra buradaki hakikatı ifade eder: Karadenizli, maruz kaldıkları gıda darlığını şöyle ifade eder: *"Bu yıl öyle kıtlık oldu, mısır öyle az kalktı ki nerdeyse buğday ekmeğine muhtaç olacaktık."* Bu fıkra Karadeniz yöresi için mısırın ne kadar ehemmiyetli olduğunu ifade eder.

❑ YAŞ HURMAYI KURU HURMAYLA YEMEK

994-6981 ٣٣٣٠ - حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ بَكْرُ بْنُ خَلَفٍ. ثَنَا يَحْيَىٰ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ الْمَدَنِيُّ. ثَنَا هِشَامُ ابْنُ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «كُلُوا الْبَلَحَ بِالتَّمْرِ. كُلُوا الْخَلَقَ بِالْجَدِيدِ. فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَغْضَبُ وَيَقُولُ: بَقِيَ ابْنُ آدَمَ حَتَّى أَكَلَ الْخَلَقَ بِالْجَدِيدِ!».

في الزوائد: في إسناده أبو ذكريا يحيى بن محمد، ضعفه ابن معين وغيره. وقال ابن عديّ: أحاديثه مستقيمة سوى أربعة أحاديث.

قال السنديّ: قلت وقد عدّ هذا الحديث من جملة تلك الأحاديث. وقال النسائي: إنه حديث منكر.

994. (3330) (6981)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Yaş hurmayı kuru hurmayla birlikte yiyin. Eski hurmayı yeni hurmayla beraber yiyin. Zira şeytan (böyle yapmanıza) kızar ve: "Ademoğlu, eskiyi yeni ile beraber yiyecek kadar (hayatta) kaldı"* der."

995-6982 ٣٣٣٢ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ. ثَنَا أَبُو دَاوُدَ. ثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْخَزَّازُ

عَنِ الْحَسَنِ عَنْ سَعْدٍ مَوْلَىٰ أَبِي بَكْرٍ (وَكَانَ سَعْدٌ يَخْدُمُ النَّبِيَّ ﷺ وَكَانَ يُعْجِبُهُ حَدِيثُهُ) ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَىٰ عَنِ الإِقْرَانِ. يَعْنِي فِي التَّمْرِ.

في الزوائد: هذا إسناد صحيح. رجاله ثقات. وليس لسعد عند المصنف غير هذا الحديث. وليس له شئ في بقية الكتب الستة.

995. (3332) (6982)- *Hz. Ebu Bekr*'in azadlısı Sa'd radıyallahu anhüma -ki bu Sa'd "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a hizmet ediyordu ve Aleyhissalâtu vesselâm onun hizmetini beğeniyordu- anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* hurma yerken (açgözlülükle) ikram yapmayı (ikişer ikişer yemeyi) yasakladı."

Not: İkramla ilgili teferruat açıklandı.

❑ HAS UNDAN YAPILAN EKMEK

996-6983 ٣٣٣٥- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ، وَسُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالاَ: ثَنَا عَبْدُالْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ حَدَّثَنِي أَبِي ؛ قَالَ: سَأَلْتُ سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ: هَلْ رَأَيْتَ النَّقِيَّ؟ قَالَ: مَا رَأَيْتُ النَّقِيَّ حَتَّى قُبِضَ رَسُولُ اللهِ ﷺ. فَقُلْتُ: فَهَلْ كَانَ لَهُمْ مَنَاخِلُ عَلَىٰ عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ؟ قَالَ: مَا رَأَيْتُ مُنْخُلاً حَتَّى قُبِضَ رَسُولُ اللهِ ﷺ. قُلْتُ: فَكَيْفَ كُنْتُمْ تَأْكُلُونَ الشَّعِيرَ غَيْرَ مَنْخُولٍ؟ قَالَ: نَعَمْ كُنَّا نَنْفُخُهُ. فَيَطِيرُ مِنْهُ مَا طَارَ وَمَا بَقِيَ ثَرَّيْنَاهُ.

في الزوائد: هذا إسناد صحيح. رجاله ثقات.

996. (3335) (6983)- *Ebu Hâzım* anlatıyor: "Ben Sehl İbnu Sa'd (radıyallahu anh)'a: "Sen has undan yapılmış beyaz ekmek gördün mü?" diye sormuştum. Sehl: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* vefat edinceye kadar, beyaz ekmek görmedim" dedi. Ben tekrar: "Resulullah zamanında ashabın eleği var mıdır?" dedim. Aleyhissalâtu vesselâm vefat edinceye kadar elek görmedim" dedı. "Öyleyse elenmemiş arpa ekmeğini nasıl yiyordunuz?" dedim. "Biz onu üflerdik, içindeki kepekten uçan uçardı. Kalan (kepek)leri de su ile yumuşatıp yoğururduk" cevabını verdi."

997-6984 ٣٣٣٦- حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدِ بْنِ كَاسِبٍ. ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ. أَخْبَرَنِي

عمرو بن الحارث. أخبرني بكر بن سوادة؛ أنَّ حنش بن عبدالله حدّثه عن أمِّ أيمن، أنها غربلت دقيقاً. فصنعته للنبي ﷺ رغيفاً. فقال «ما هذا؟» قالت: طعام نصنعه بأرضنا. فأحببت أن أصنع منه لك رغيفاً. فقال: «ردّيه فيه، ثم اعجنيه».

في الزوائد: هذا إسناد حسن. وليس لأم أيمن عند المصنف إلا هذا الحديث وحديث ذكره في كتاب الجنائز. وليس لها في الكتاب الباقية شيء.

قلت أنا. بل أخرج لها مسلم في: ٤٤- كتاب فضائل الصحابة، ١٨- باب من فضائل أم أيمن رضي الله عنا، حديث رقم ١٠٣ . وهو الحديث الذي رواه ابن ماجة في كتاب الجنائز برقم ١٦٣٥ .

997. (3336) (6984)- *Ümmü Eymen* (radıyallahu anhâ)'nın anlattığına göre: "Kendisi bir unu eleyip ondan Aleyhissalâtu vesselâm için ekmek yapmıştır. Resulullah: "Bu nedir?" diye sormuş, o da: "Bu bizim diyarda yaptığımız bir yiyecektir. Ben ondan sizin için bir ekmek yapmak arzu ettim" demiştir. *Aleyhissalâtu vesselâm* da: *"Şu eleyip ayırdığın kepeği, öbürüne (un kısmına) geri kat, sonra yoğur (ve ekmek yap)"* buyurmuştur."

AÇIKLAMA:

Birinci hadis, *Aleyhissalâtu vesselâm* zamanında unların elenmediğini belirtmektedir. İkinci hadisten bu elenmeyiş hadisesinin, elek denen aletin yokluğundan ileri gelmeyip nebevi bir kasıttan ileri geldiğini anlamaktayız. Zira kepeğin unla karıştırılarak hamur yapılmasını emir buyurmuştur.

❑ YUFKA EKMEK

998-6985 ٣٣٣٨- حدّثنا أبو عمير، عيسى بن محمد النحّاس الرملي. ثنا ضمرة بن ربيعة عن ابن عطاء عن أبيه، قال: زار أبو هريرة قومه. يعني قرية (أظنّه قال ينا) فأتوه برقاق من رقاق الأُول. فبكى وقال: ما رأى رسول الله ﷺ هذا بعينه قط.

في الزوائد: في إسناده عطاء، واسمه عثمان بن عطاء بن أبي مسلم الخراساني، وهو ضعيف.

998. (3338) (69885)- *Atâ* anlatıyor: "Ebu Hureyre (radıyallahu anh) (bir ara) kavmini ziyaret etmişti. -Ravi der ki: "Köyü de zannedersem Yuna idi- Köylüler kendisine evvelkilerin yufka ekmeğinden bir yufka getirmişlerdi. Ebu Hureyre ekmeği görünce ağladı ve Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* şu (lüks) ekmeği gözleriyle hiç görmedi" dedi."

❑ FÂLÛZEC (BAL HELVASI)

999-6986 ٣٣٤٠ - حَدَّثَنَا عَبْدُالْوَهَّابِ بْنُ الضَّحَّاكِ السُّلَمِيُّ، أَبُو الْحَارِثِ. ثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ طَلْحَةَ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ يَحْيَى عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: أَوَّلُ مَا سَمِعْنَا بِالْفَالُوذَجِ أَنَّ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: إِنَّ أُمَّتَكَ تُفْتَحُ عَلَيْهِمُ الأَرْضُ فَيُفَاضُ عَلَيْهِمْ مِنَ الدُّنْيَا. حَتَّى إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ الْفَالُوذَجَ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «وَمَا الْفَالُوذَجُ؟» قَالَ: يَخْلِطُونَ السَّمْنَ وَالْعَسَلَ جَمِيعاً. فَشَهَقَ النَّبِيُّ ﷺ لِذَلِكَ شَهْقَةً.

قال الدميري: قال ابن الجوزي. إنه موضوع باطل لا أصل له. وفي الزوائد: في إسناده عثمان بن يحيى ما علمت فيه جرحا. ومحمد بن طلحة لم أعرفه. وعبدالوهاب قال فيه أبو داود: يضع الحديث. وقال الحاكم: روى أحاديث موضوعة.

999. (3340) 56986)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Fâlûzeci ilk işitmem şöyle oldu: "Cebrail aleyhisselâm Resulullah'a gelip: "Ümmetine yeryüzü açılacak. O zaman onlara dünyalık bol bol akacak. Öylesine akacak ki fâlûzec bile yiycekler" dedi. Bunun üzerine *Aleyhissalâtu vesselâm: "Faluzec nedir?"* diye sormuş, Cebrail aleyhisselâm: "Yağ ve balı karıştırıp yapılan helva" diye açıklamıştır. Resulullah bu haber karşısında hıçkıra hıçkıra ağlamıştır."

AÇIKLAMA:

Birçok hadisciler, bu hadisin mevzu olduğunu söylemiştir. Sıhhat ihtimaline binaen "Resulullah, mü'minlerin tereffüh sayılacak beslenme tarzları sebebiyle üzülmüştür" diye tevil edilebilir. Çünkü birçok içtimâî ve ferdî bozulmaların kaynağı beslenme rejimiyle ilgilidir. Hastalıklar, israflar, birkısım suistimal ve ahlâk bozulmaları çoğunlukla tereffühe dayanan sebeplerle başlamaktadır.

❑ ARPA EKMEĞİ

1000-6987 ٣٣٤٨ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عُثْمَانَ بْنِ سَعِيدِ بْنِ كَثِيرِ بْنِ دِينَارٍ الْحِمْصِيُّ (وَكَانَ يُعَدُّ مِنَ الأَبْدَالِ). ثنا بَقِيَّةُ. ثنا يُوسُفُ بْنُ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ نُوحِ بْنِ ذَكْوَانَ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ أَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: لَبِسَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الصُّوفَ وَاحْتَذَى الْمَخْصُوفَ.

وَقَالَ: أَكَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بَشِعاً وَلَبِسَ خَشِناً.

فَقِيلَ لِلْحَسَنِ: مَا الْبَشِعُ؟ قَالَ: غَلِيظُ الشَّعِيرِ. مَا كَانَ يُسِيغُهُ إِلاَّ بِجُرْعَةِ مَاءٍ.

في الزوائد: هذا إسناد ضعيف. لأنه نوح بن ذكوان متفق على تضعيفه. قال أبو عبدالله الحاكم. يروى عن الحسن كل معضلة.

1000. (3348) (6987)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* yün (elbise) giydi, yamalı papuç giydi." Enes şunu da ilave etti: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* beşi' yemeği yedi ve sert elbise giydi."

(Enes'in râvisi) Hasen'e soruldu: "Beşi' dediğin yemek nedir?" O şu cevabı verdi: "Arpanın iri öğütülmüşüdür, ağızdaki lokmayı kişi, ancak, bir yudum su ile yutabilirdi."

□ İKTİSATLI YEMEK

1001-6988 ٣٣٥١ - حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْعَسْكَرِيُّ، وَمُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ. قَالاَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الثَّقَفِيُّ عَنْ مُوسَى الْجُهَنِيِّ عَنْ زَيْدِ بْنِ وَهْبٍ عَنْ عَطِيَّةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ؛ قَالَ: سَمِعْتُ سَلْمَانَ وَأُكْرِهَ عَلَى طَعَامٍ يَأْكُلُهُ فَقَالَ: حَسْبِي. إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ «إِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ شِبَعاً فِي الدُّنْيَا، أَطْوَلُهُمْ جُوعاً يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

في الزوائد: في إسناده سعيد بن محمد الوراق الثقفي ضعفوه. ووثقه ابن حبان والحاكم.

1001. (3351) (6988)- *Atiyye İbnu Âmir el-Cüheni* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Selman (radıyallahu anh), yemek yerken, biraz daha yemesi için ısrar edilince şöyle demişti: "(Yediğim miktar) bana yeter. Zira ben Aleyhissalâtu vesselâm'ı işittim. Buyurmuşlardı ki: *"Dünyada insanların doyasıya en çok yiyeni, Kıyamet günü açlığı en uzun olacaktır."*

1002-6989 ٣٣٥٢ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ وَسُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ وَيَحْيَى بْنُ عُثْمَانَ بْنِ سَعِيدِ بْنِ كَثِيرِ ابْنِ دِينَارٍ الْحِمْصِيُّ قَالُوا: ثَنَا بَقِيَّةُ بْنُ الْوَلِيدِ. ثَنَا يُوسُفُ بْنُ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ نُوحِ بْنِ ذَكْوَانَ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّ مِنَ السَّرَفِ أَنْ تَأْكُلَ كُلَّ مَا اشْتَهَيْتَ».

في الزوائد: هذا إسناده ضعيف. لأن نوح بن ذكوان متفق على تضعيفه. وقال الدميري: هذا الحديث مما أنكر عليه.

1002. (3352) (6989)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Her iştiha duyduğunu yemen israftandır."*

❑ EKMEK ATILMAZ

1003-6990 ٣٣٥٣- حدّثنا إبْراهِيم بْنُ مُحَمّد بن يوسُف الْفِرْيابِيُّ. ثنا وسّاجُ بن عقبة بن وسّاج. ثنا الْوليد بن محمد الموقري. ثنا الزهري عن عروة عن عائشة؛ قالت: دخل النّبيّ ﷺ البيت. فرأى كسرة ملْقاة. فأخذها فمسحها ثمّ أكلها وقال: «يا عائشة! أكْرمي كريماً. فإنّها ما نفرتْ عن قومٍ قطّ فعادتْ إليهم».

في الزوائد: في إسناده الوليد بن محمد، وهو ضعيف.

قال السندي: قلت أشار الدميري إلى أنه متهم بالوضع.

1003. (3353) (6990)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* hücreme girmişlerdi. Atılmış bir ekmek parçası gördüler. Hemen onu alıp silerek yediler ve: "Ey Aişe! Kerim olana ikram et! (Yani kıymetli olan ekmeğe hürmet et!) Zira şu ekmek, bir kavme nefret edip kaçmışsa bir daha dönmemiştir" buyurdular."

Not: Bu hadis tek başına çok zayıftır. Ancak ekmeğe hürmetle ilgili başka rivayetler daha önce geçti.

❑ AÇLIKTAN ALLAH'A SIĞINMAK

1004-6991 ٣٣٥٤- حدّثنا أبو بكْر بْنُ أبي شيبة. ثنا إسْحاق بْن منْصورٍ. ثنا هريم عن ليْث عن كعْب عن أبي هريْرة؛ قال: كان رسُولُ الله ﷺ يقُولُ: «اللّهمّ! إنّي أعُوذُ بك من الْجوع فإنّه بئْس الضّجيعُ. وأعُوذُ بك من الْخيانة فإنّها بئْست الْبطانةُ».

في الزوائد: في إسناده ليث بن أبي سليم، وهو ضعيف.

1004. (3354) (6991)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Allahım, açlıktan sana sığınırım. Çünkü o, en kötü yatak arkadaşıdır. Hıyanetten de sana sığınırım. Çünkü o, çok kötü iç duygusudur."

❑ AKŞAM YEMEĞİNİ BIRAKMAYIN

1005-6992 ٣٣٥٥- حدّثنا مُحمّدُ بنُ عبْدالله الرّقّيُّ. ثنا إبراهيم بن عبدالسّلام

بن عبدالله بن باباه المخزومي. ثنا عبدالله بن ميمون عن محمد بن المنكدر عن جابر بن عبدالله؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «لا تدعوا العشاء ولو بكف من تمر. فإن تركه يهرم».

في الزوائد: في إسناده إبراهيم بن عبدالسلام وهو ضعيف. وقد رواه الترمذي عن أنس وقال: إنه حديث منكر.

1005. (3355) (6992)- *Hz. Cabir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Akşam yemeğini bırakmayın, bir avuç hurma ile de olsa akşamı yiyin. Çünkü akşamın terki insana (erken) ihtiyarlık getirir."

❑ MİSAFİR EDİNME

1006-6993 ٣٣٥٦- حدثنا جبارة بن المغلس. ثنا كثير بن سليم عن أنس بن مالك؛ قال رسول الله ﷺ: «الخير أسرع إلى البيت الذي يغشى، من الشفرة إلى سنام البعير».

في الزوائد: في إسناده جبارة وكثير وهما ضعيفان.

1006. (3356) 56993)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Hayır, misafir ağırlanan eve, bıçağın deve hörgücüne ulaşmasından daha hızlı ulaşır."*

1007-6994 ٣٣٥٧- حدثنا جبارة بن المغلس. ثنا المحاربي. ثنا عبدالرحمن بن نهشل عن الضحاك ابن مزاحم عن ابن عباس؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «الخير أسرع إلى البيت الذي يؤكل فيه من الشفرة إلى سنام البعير».

في الزوائد: في إسناده جبارة وهو ضعيف. وعبدالرحمن بن نهشل غلط. والصواب: ثنا المحاربي عن عبدالرحمن عن نهشل. وهو ابن سعيد. ونهشل ساقط.

1007. (3357) 56994)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Hayır, içerisinde yemek yenen eve, bıçağın deve hörgücüne ulaşmasından daha hızlı ulaşır.*

1008-6995 ٣٣٥٨- حدثنا علي بن ميمون الرقي. ثنا عثمان بن عبدالرحمن عن علي بن عروة عن عبدالملك عن عطاء عن أبي هريرة؛ قال: قال رسول الله ﷺ «إن من السنة أن يخرج الرجل مع ضيفه إلى باب الدار».

في الزوائد: في إسناده علي بن عروة، أحد الضعفاء المتروكين. قال ابن حبان: يضع الحديث.

1008. (3358) (69895)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Adamın misafirini kapıya kadar uğurlaması sünnettendir."*

❑ ETLE YAĞI YEMEKTE BİRLEŞTİRME

1009-6996 ٣٣٦١- حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ. ثَنَا يَحْيَىٰ بْنُ عَبْدِالرَّحْمٰنِ الأَرْحَبِيُّ. ثَنَا يُونُسُ بْنُ أَبِي يَعْقُوبَ عَنْ أَبِيـــــهِ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: دَخَلَ عَلَيْهِ عُمَرُ وَهُوَ عَلَى مَائِدَتِهِ. فَأَوْسَعَ لَهُ عَنْ صَدْرِ الْمَجْلِسِ. فَقَالَ: بِسْمِ اللهِ. ثُمَّ ضَرَبَ بِيَدِهِ فَلَقِمَ لُقْمَةً. ثُمَّ ثَنَّى بِأُخْرَى ثُمَّ قَالَ: إِنِّي لأَجِدُ طَعْمَ دَسَمٍ. مَا هُوَ بِدَسَمِ الــلَّحْمِ. فَقَالَ عَبْدُاللهِ: يَا أَمِيـرَ الْمُؤْمِنِينَ! إِنِّي خَرَجْتُ إِلَى السُّوقِ أَطْلُبُ السَّمِينَ لأَشْتَرِيَهُ. فَوَجَدْتُهُ غَالِياً. فَاشْتَرَيْتُ بِدِرْهَمٍ مِنَ الْمَهْزُولِ. وَحَمَلْتُ عَلَيْهِ بِدِرْهَمٍ سَمْنـــــاً. فَأَرَدْتُ أَنْ يَتَرَدَّدَ عِيَالِي عَظْمـــاً عَظْمـــاً. فَقَالَ عُمَرُ: مَا اجْتَمَعَا عِنْدَ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَطُّ إِلاَّ أَكَلَ أَحَدَهُمَا وَتَصَدَّقَ بِالآخَرِ.

قَالَ عَبْدُاللهِ: خُذْ يَا أَمِيـرَ الْمُؤْمِنِينَ! فَلَنْ يَجْتَمِعَا عِنْدِي إِلاَّ فَعَلْتُ ذٰلِكَ. قَالَ: مَا كُنْتُ لأَفْعَلَ.

في الزوائد: هذا إسناد حسن. فيه يحيى بن عبدالرحمن بن عبيد.

1009. (3361) (6996)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Babam Ömer yanıma girmişti. Ben o sırada sofradaydım. Sofranın başında kendisine yer açtık. (Babam oturdu ve): "Bismillah" dedi. Sonra elini yemeğe vurup bir lokma aldı. Sonra bir lokma daha alarak ikiledi. Sonra da: "Ben bu yemekte bir yağ tadı aldım. Bu, etin yağının tadı değildir" dedi. Ben: "Ey mü'minlerin emiri! Ben semiz et almak için çarşıya çıkmıştım. Pek pahalı buldum. Bunun üzerine, bir dirhemlik zayıf et aldım. Ona birdirhemlik de yağ ilave etim. Böylece bütün aile fertlerinin kemiklerden faydalanmasını arzu ettim" dedim. (Babam) Ömer dedi ki: "Bu iki şey, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın sofrasında asla biraraya gelmediler. Efendimiz birini yediyse değerini tasadduk etti.

Ben: "Al! Ey mü'minlerin emiri. Ben bir kere yapmış bulundum.

Bundan böyle bu iki şey benim soframda da asla beraber bulunmayacak!" dedim. Babam yine de: "Hayır! Ben bunu yapamam!" dedi ve (yemedi)."

❑ SOĞAN

1010-6997 ٣٣٦٦ - حَدَّثَنَا حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ وَهْبٍ. أَخْبَرَنِي ابْنُ لَهِيعَةَ عَنْ عُثْمَانَ ابْنِ نُعَيْمٍ عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ نَهِيكٍ عَنْ دُخَيْنٍ الْحَجْرِيِّ؛ أَنَّهُ سَمِعَ عُقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ الْجُهَنِيَّ يَقُولُ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لأَصْحَابِهِ: «لاَ تَأْكُلُوا الْبَصَلَ» ثُمَّ قَالَ كَلِمَةً خَفِيَّةً «. النسائي.

في الزوائد: في إسناده عبدالله بن لهيعة وهو ضعيف. وعثمان والمغيرة، لم أر من تكلم فيهما بجرح ولا توثيق.

1010. (3366) (6997)- *Ukbe İbnu Âmir el-Cüheni* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* ashabına:*"Soğan yemeyin!"* dedi. Arkadan gizli (yani alçak sesli) bir kelime ile "çiğ" demiştir."

❑ MEYVELER

1011-6998 ٣٣٦٨ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عُثْمَانَ بْنِ سَعِيدِ بْنِ كَثِيرِ بْنِ دِينَارٍ الْحِمْصِيُّ. ثَنَا أَبِي ثَنَا مُحَمَّدُ ابْنُ عَبْدِالرَّحْمنِ بْنِ عِرْقٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ؛ قَالَ: أُهْدِيَ لِلنَّبِيِّ ﷺ عِنَبٌ مِنَ الطَّائِفِ. فَدَعَانِي فَقَالَ «خُذْ هذَا الْعُنْقُودَ فَأَبْلِغْهُ أُمَّكَ» فَأَكَلْتُهُ قَبْلَ أَنْ أُبْلِغَهُ إِيَّاهَا. فَلَمَّا كَانَ بَعْدَ لَيَالٍ قَالَ لِي «مَا فَعَلَ الْعُنْقُودُ؟ هَلْ أَبْلَغْتَهُ أُمَّكَ؟» قُلْتُ: لاَ. قَالَ فَسَمَّانِي غُدَرَ.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات. إلا أنه في الرواية عن النبي ﷺ عكس ما ذكر ههنا. ففيه أن أمه بعثته إلى النبي ﷺ بقطف من عنب فأكل منه قبل أن يبلغه النبي ﷺ. فلما جاء به أخذ بأذنه فقال له «يا غدر» وقال المرء مع من أحب والقصة مختلف فيها. فيحتمل أن يكونا قصتين.

1011. (3368) (6998)- *Nu'man İbnu Beşir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a Taif'ten üzüm hediye gelmişti. Beni çağırıp: *"Şu salkımı al anana götür!"* dedi. Aldım, ama anneme ulaştırmazdan önce yiyip bitirdim. Bir kaç gece sonra karşılaşmıştık. Bana: *"Salkımı ne yaptın, annene götürdün mü?"* dedi. Hayır!" dedim. Bunun üzerine beni Guder (vefasız) diye tesmiye buyurdu."

1012-6999 ٣٣٦٩- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الطَّلْحِيُّ. ثَنَا نَقِيبُ بْنُ حَاجِبٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ عَنْ عَبْدِالْمَلِكِ الزُّبَيْرِيِّ عَنْ طَلْحَةَ؛ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَبِيَدِهِ سَفَرْجَلَةٌ. فَقَالَ: «دُونَكَهَا، يَا طَلْحَةُ! فَإِنَّهَا تُجِمُّ الْفُؤَادَ».

في الزوائد: في إسناده عبدالملك الزبيري مجهول. وقال المزي في الأطراف والذهبي في الكاشف، وأبو سعيد: بكره. قاله في الكاشف.

1012. (3369) (6999)- *Talha* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yanına girmiştim. Elinde ayva vardı. Bana: *"Ey Talha! Şunu al, (ye)! Çünkü bu, kalbe rahatlık verir"* buyurdular."

İÇECEKLER BÖLÜMÜ

ŞARAP HER KÖTÜLÜĞÜN ANAHTARIDIR

1013-7000 ٣٣٧١- حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَسَنِ الْمَرْوَزِيُّ. ثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ. ح وحَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ ابْنُ سَعِيدٍ الْجَوْهَرِيُّ. ثَنَا عَبْدُالْوَهَّابِ جَمِيعاً عَنْ رَاشِدٍ أَبِي مُحَمَّدٍ الْحِمَّانِيِّ عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ عَنْ أُمِّ الدَّرْدَاءِ عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ؛ قَالَ: أَوْصَانِي خَلِيلِي ﷺ: «لاَ تَشْرَبِ الْخَمْرَ فَإِنَّهَا مِفْتَاحُ كُلِّ شَرٍّ».

في الزوائد: إسناده حسن.

1013. (3371) (7000)- *Ebu'd-Derda* (radıyallahu anh) demiştir ki: "Dostum bana: "Şarap içme. Çünkü o her kötülüğün anahtarıdır!" diye tavsiyede bulundu."

1014-7001 ٣٣٧٢- حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ عُثْمَانَ الدِّمَشْقِيُّ. ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ. ثَنَا مُنِيرُ بْنُ الزُّبَيْرِ؛ أَنَّهُ سَمِعَ عُبَادَةَ بْنَ نُسَيٍّ يَقُولُ: سَمِعْتُ خَبَّابَ بْنَ الأَرَتِّ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: «إِيَّاكَ وَالْخَمْرَ. فَإِنَّ خَطِيئَتَهَا تَفْرَعُ الْخَطَايَا كَمَا أَنَّ شَجَرَتَهَا تَفْرَعُ الشَّجَرَ».

في الزوائد: في إسناده نمير بن الزبير الشامي الأزدي وهو ضعيف.

1014. (13372) (7001)- *Habbab İbnu'l-Eret* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Şaraptan sakın! Çünkü şarabın ağacı (asma) diğer ağaçların üstüne çıktığı gibi şarabın günahı da diğer günahların üstüne çıkar."*

1015-7002 ٣٣٧٤- حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا يَحْيَىٰ بْنُ حَمْزَةَ. حَدَّثَنِي زَيْدُ

بن واقد؛ أنّ خالد بن عبدالله حسين حدثه قال: حدثني أبو هريرة؛ أنّ رسول الله ﷺ قال: «من شرب الخمر في الدنيا، لم يشربها في الآخرة».

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

1015. (3374) (7002)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) rivayet ediyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Dünyada şarap içen, onu ahirette içemeyecektir."*

1016-7003 ٣٣٧٥ - حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة، ومحمد بن الصبّاح، قالا: ثنا محمد بن سليمان ابن الأصبهاني عن سهيل عن أبيه عن أبي هريرة؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «مدمن الخمر كعابد وثن».

في الزوائد: محمد بن سليمان ضعفه النسائي وابن عديّ. وقواه ابن حبان وقال أبو حاتم: يكتب حديثه ولا يحتج به وباقي رجال الإسناد ثقات.

1016. (3375) (7003)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"İçki müptelası (=şarap düşkünü), (günah yönüyle) puta tapan gibidir."*

1017-7004 ٣٣٧٦ - حدثنا هشام بن عمار. ثنا سليمان بن عتبة. حدثني يونس بن ميسرة ابن حلبس عن أبي إدريس عن أبي الدرداء عن النبي ﷺ قال: «لا يدخل الجنة مدمن خمر».

في الزوائد: إسناده حسن. وسليمان بن عتبة مختلف فيه. وباقي رجال الإسناد ثقات.

1017. (3376) (7004)- *Ebu'd-Derda* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah*(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"İçki mübtelası cennete giremez."*

1018-7005 ٣٣٨٤ - حدثنا العباس بن الوليد الدمشقي. ثنا عبدالسلام بن عبد القدوس. ثنا ثور ابن يزيد عن خالد بن معدان عن أبي أمامة الباهليّ؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «لا تذهب الليالي والأيام حتى تشرب فيها طائفة من أمتي الخمر. يسمونها بغير اسمها».

في الزوائد: في إسناده عبدالسلام بن عبدالقدوس قال في تقريب التهذيب: ضعيف.

1018. (3383) (7005)- *Ebu Ümame el-Bahilî* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ümmetimden bir zümre, şaraba bir başka ad takarak onu içmedikçe geceler ve gündüzler tükenmeyecek (Kıyamet gelmeyecek)."*

❑ HER SARHOŞ EDİCİ HARAMDIR

1019-7006 ٣٣٨٨ - حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِالأَعْلَى. ثنَا ابْنُ وَهْبٍ. أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ عَنْ أَيُّوبَ ابْنِ هَانِئٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ». قَالَ ابْنُ مَاجَةَ: هٰذَا حَدِيثُ الْمِصْرِيِّينَ.

في الزوائد: إسناده صحيح، رجاله ثقات.

1019. (3388) (7006)- *İbnu Mes'ud* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Her sarhoşluk veren şey haramdır."

1020-7007 ٣٣٩٢ - حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْحِزَامِيُّ. ثنَا أَبُو يَحْيَى. ثنَا زَكَرِيَّا بْنُ مَنْظُورٍ عَنْ أَبِي حَازِمٍ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ. وَمَا أَسْكَرَ كَثِيرُهُ، فَقَلِيلُهُ حَرَامٌ».

في الزوائد: في إسناده زكريا بن منظور وهو ضعيف.

1020. (3392) (7007)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Her sarhoş edici haramdır, çoğu sarhoş eden şeyin azı da haramdır."

❑ BAZI KAPLARDA KURULAN ŞIRA

1021-7008 ٣٤٠١ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنَا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو. وَثنَا أَبُو سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ أَنْ يُنْبَذَ فِي النَّقِيرِ وَالْمُزَفَّتِ وَالدُّبَّاءِ وَالْحَنْتَمَةِ. وَقَالَ «كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ».

في الزوائد: إسناده صحيح، رجاله ثقات. وأصل هذا الحديث في الصحيحين سوى قوله «كل مسكر حرام».

1021. (3401) (7008)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* nakîr, müzeffet, dübbâ ve hanteme (denilen kaplar)da şıra yapılmasını yasakladı ve: *"Sarhoş eden her şey haramdır"* buyurdu."

Not: Bu kaplar cahiliye devrinde şarap kurulan kaplardır, mahiyetini daha önce açıkladık.

1022-7009 ٣٤٠٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِالأَعْلَىٰ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ وَهْبٍ. أَنْبَأَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ عَنْ أَيُّوبَ ابْنِ هَانِئٍ عَنْ مَسْرُوقِ بْنِ الأَجْدَعِ عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «إِنِّي كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ نَبِيذِ الأَوْعِيَةِ. أَلاَ وَإِنَّ وِعَاءً لاَ يُحَرِّمُ شَيْئاً. كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ». في الزوائد: إسناده حسن.

1022. (3406) (7009)- *İbnu Mes'ud* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ben size bazı kaplarda nebîz (şıra) yapmayı yasaklamıştım. Bilesiniz, tek başına kap bir şeyi haram kılmaz. Sarhoşluk veren her şey haramdır."*

1023-7010 ٣٤٠٧- حَدَّثَنَا سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ. ثَنَا الْمُعْتَمِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ أَبِيهِ. حَدَّثَتْنِي رُمَيْثَةُ عَنْ عَائِشَةَ؛ أَنَّهَا قَالَتْ: أَتَعْجِزُ إِحْدَاكُنَّ أَنْ تَتَّخِذَ كُلَّ عَامٍ مِنْ جِلْدِ أُضْحِيَّتِهَا سِقَاءً؟ ثُمَّ قَالَتْ: نَهَىٰ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَنْ يُنْبَذَ فِي الْجَرِّ وَفِي كَذَا وَفِي كَذَا إِلاَّ الْخَلَّ. في الزوائد: إسناده حسن، من أجل سويد فإنه مختلف فيه.

1023. (3407) (7010)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) şöyle demiştir: "(Ey Rümeyse!), sizden biri her yıl kurban derisinden bir su kabı yapmaktan aciz mi?" Hz. Aişe sözüne şöyle devam eder: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* küpte, şunda ve şunda şıra yapmayı yasakladı. Ancak bu nevi kaplarda sirke yapmayı yasaklamadı."

❑ KAPLARIN AĞZININ ÖRTÜLMESİ

1024-7011 ٣٤١١- حَدَّثَنَا عَبْدُالْحَمِيدِ بْنُ بَيَانٍ الْوَاسِطِيُّ. ثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِاللهِ عَنْ سُهَيْلٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ بِتَغْطِيَةِ الإِنَاءِ وَإِيكَاءِ السِّقَاءِ وَإِكْفَاءِ الإِنَاءِ». في الزوائد: في إسناده صحيح، ورجاله ثقات.

1024. (3411) (7011)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bize kapların ağızlarının örtülmesini, tulumların ağızlarının bağlanmasını ve (boş) kabın (ağzı yere gelecek şekilde) ters çevrilmesini emretti."

1025-7012 ٣٤١٢ - حَدَّثَنَا عِصْمَةُ بْنُ الْفَضْلِ. ثَنَا حَرَمِيُّ بْنُ عُمَارَةَ بْنِ أَبِي حَفْصَةَ. ثَنَا حَرِيشُ بْنُ خِرِّيتٍ. أَنْبَأَنَا ابْنُ أَبِي مُلَيْكَةَ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كُنْتُ أَصْنَعُ لِرَسُولِ اللهِ ثَلَاثَةَ آنِيَةٍ مِنَ اللَّيْلِ مُخَمَّرَةً: إِنَاءً لِطَهُورِهِ وَإِنَاءً لِسِوَاكِهِ وَإِنَاءً لِشَرَابِهِ.

في الزوائد: في إسناده حريش بن خريت وهو ضعيف.

1025. (3412) (7012)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Ben Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* için, geceleyin ağzı kapalı üç kap hazırladım: Bir kap abdest suyu için, bir kap misvakı için, bir kap içeceği için."

❑ GÜMÜŞ KAPTAN İÇME

1026-7013 ٣٤١٥ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا غُنْدَرٌ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ نَافِعٍ عَنِ امْرَأَةِ ابْنِ عُمَرَ عَنْ عَائِشَةَ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ شَرِبَ فِي إِنَاءِ فِضَّةٍ فَكَأَنَّمَا يُجَرْجِرُ فِي بَطْنِهِ نَارَ جَهَنَّمَ».

في الزوائد: إسناده صحيح رجاله ثقات.

1026. (3415) (7013)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Kim gümüş bir kaptan su içerse, sanki karnına cehennem ateşi doldurmuş gibi olur."

❑ KABIN İÇİNE SOLUMA

1027-7014 ٣٤٢٧ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا دَاوُدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ أَبِي ذُبَابٍ عَنْ عَمِّهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِذَا شَرِبَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَتَنَفَّسْ فِي الْإِنَاءِ. فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَعُودَ فَلْيُنَحِّ الْإِنَاءَ ثُمَّ لِيَعُدْ إِنْ كَانَ يُرِيدُ».

في الزوائد: إسناده حديث أبي هريرة صحيح، رجاله ثقات.

1027. (3427) (7015)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "*Biriniz su içerken kabın içine solumasın. Tekrar yudumlamak isteyince kabı ağzından uzaklaştırıp (nefes alsın) sonra dilerse yeniden içsin.*"

❑ AVUÇLA SU İÇMEK

1028-7015 ٣٤٣١ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُصَفَّى الْحِمْصِيُّ. ثَنَا بَقِيَّةُ عَنْ مُسْلِمِ

بْنِ عَبْدِاللهِ عَنْ زِيَادِ بْنِ عَبْدِاللهِ عَنْ عَاصِمِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَبْدِاللهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ؛ قَالَ: نَهَانَا رَسُولُ اللهِ ﷺ أَنْ نَشْرَبَ عَلَى بُطُونِنَا وَهُوَ الْكَرْعُ. وَنَهَانَا أَنْ نَغْتَرِفَ بِالْيَدِ الْوَاحِدَةِ. وَقَالَ: «لاَ يَلَغْ أَحَدُكُمْ كَمَا يَلَغُ الْكَلْبُ. وَلاَ يَشْرَبْ بِالْيَدِ الْوَاحِدَةِ كَمَا يَشْرَبُ الْقَوْمُ الَّذِينَ سَخِطَ اللهُ عَلَيْهِمْ. وَلاَ يَشْرَبْ بِاللَّيْلِ فِي إِنَاءٍ حَتَّى يُحَرِّكَهُ. إِلاَّ أَنْ يَكُونَ إِنَاءً مُخَمَّراً. وَمَنْ شَرِبَ بِيَدِهِ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَى إِنَاءٍ يُرِيدُ التَّوَاضُعَ؛ كَتَبَ اللهُ لَهُ بِعَدَدِ أَصَابِعِهِ حَسَنَاتٍ وَهُوَ إِنَاءُ عِيسَى بْنِ مَرْيَمَ عَلَيْهِمَا السَّلاَمُ، إِذْ طَرَحَ الْقَدَحَ فَقَالَ: أُفٍّ! هٰذَا مَعَ الدُّنْيَا».

في الزوائد: في إسناده بقية وهو مدلس، وقد عنعنه.

وقال الدميري: هذا حديث منكر انفرد به المصنف. وزياد بن عبدالله المذكور لا يكاد يعرف. روى له المصنف هذا الحديث الواحد.

1028. (3431) (7015)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* yüzükoyun yatarak dudaklarımızla su içmemizi yasakladı. Keza, tek bir avuçla, avuçlayarak içmemizi de yasakladı ve buyurdu ki: *"Sakın sizden kimse köpeklerin içtiği gibi suyu dudaklarıyla içmesin! Allah'ın gazabına uğrayan kavim gibi tek eliyle de içmesin. Suyu çalkalamadıkça geceleyin de içmesin, ağzı kapalı ise çalkalamaya gerek yok. Kim kapla içmeye muktedir olduğu halde, tevazuyu düşünerek eliyle içerse Allah parmakları adedince kendisine sevap yazar. Bu (avuç), Hz. İsa aleyhisselam'ın kabı idi. Çünkü o, kadehi atmış ve: "Öf! Bu dünya ile beraberdir!" demişti."*

❑ CAM BARDAKTAN İÇMEK

1029-7016 ٣٤٣٥- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سِنَانٍ. ثَنَا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ. ثَنَا مِنْدَلُ بْنُ عَلِيٍّ عَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ إِسْحَاقَ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُبَيْدِاللهِ بْنِ عَبْدِاللهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: كَانَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ قَدَحُ قَوَارِيرَ يَشْرَبُ فِيهِ.

في الزوائد: في إسناده مندل بن علي ومحمد بن إسحاق وهما ضعيفان.

1029. (3435) (7016)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın, cam bir bardağı vardı, (suyu) onunla içerdi."

TIP BÖLÜMÜ

1030-7017 ٣٤٣٦- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَهِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. قَالاَ: ثنا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ زِيَادِ عِلاَقَةَ عَنْ أُسَامَةَ بْنِ شَرِيكٍ؛ قَالَ: شَهِدْتُ الأَعْرَابَ يَسْأَلُونَ النَّبِيَّ ﷺ: أَعَلَيْنَا حَرَجٌ فِي كَذَا؟ أَعَلَيْنَا حَرَجٌ فِي كَذَا؟ فَقَالَ لَهُمْ: «عِبَادَ اللَّهِ! وَضَعَ اللَّهُ الْحَرَجَ إِلاَّ مَنِ اقْتَرَضَ مِنْ عِرْضِ أَخِيهِ شَيْئاً فَذَاكَ الَّذِي حَرِجَ» فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! هَلْ عَلَيْنَا جُنَاحٌ أَنْ لاَ نَتَدَاوَى؟ قَالَ «تَدَاوَوْا، عِبَادَ اللَّهِ! فَإِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ لَمْ يَضَعْ دَاءً إِلاَّ وَضَعَ مَعَهُ شِفَاءً. إِلاَّ الْهَرَمَ». قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَا خَيْرُ مَا أُعْطِيَ الْعَبْدُ؟ قَالَ «خُلُقٌ حَسَنٌ».

في الزوائد: إسناده صحيح، رجاله ثقات. وقد روى بعضه أبو داود والترمذي أيضا.

1030. (3436) (7017)- *Üsâme İbnu Şerik* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bedevileri gördüm. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a bize şu işi yapmada bir günah var mı, şöyle davranmada günah var mı?" diye soruyorlardı. Onlara şöyle cevap vermişti:

"Allah'ın kulları! Allah, (sizlerin sorduğu şeyleri işleyen kimseden) günahı kaldırmıştır. Ancak din kardeşinin ırzından (şeref ve haysiyetinden) bir şeyler kırpan kimse bu hükmün dışındadır. İşte haram olan budur."

Bedeviler bu defa: "Ey Allah'ın Resulü! Hastalandığımız zaman tedavi yollarını aramasak, bu günah mıdır?" diye sordular. *Aleyhissalâtu vesselâm:*

"Tedavi arayın ey Allah'ın kulları! Zira, Allah Teâla hazretleri koyduğu her hastalığa şifa da koymuştur, bundan sadece ihtiyarlık hariçtir, (onun tedavisi yok)" buyurdular.

Bedeviler yine sordular: "Ey Allah'ın Resulü! Kula verilen (hasletler)in en hayırlısı hangisidir?" *Aleyhissalâtu vesselâm: "Güzel huy!"* buyurdular."

1031-7018 ٣٤٣٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ. أَنْبَأَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنِ ابْنِ أَبِي خِزَامَةَ عَنْ أَبِي خِزَامَةَ؛ قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: أَرَأَيْتَ أَدْوِيَةً نَتَدَاوَى بِهَا وَرُقًى نَسْتَرْقِي بِهَا وَتُقًى نَتَّقِيهَا هَلْ تَرُدُّ مِنْ قَدَرِ اللّٰهِ شَيْئًا؟ قَالَ: «هِيَ مِنْ قَدَرِ اللّٰهِ».

1031. (3437) (7018)- *Ebu Hizâme* (radıyallahu anh) anlatıyor: "(Bir gün) Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a: "Tedavi için kullandığınız ilaçlar, şifa isteğiyle okunan dualar ve (düşmanlardan) korunmak için kullandığımız koruyucu şeyler hakkında ne dersiniz, bunlar Allah'ın kaderinden bir şeyi geri çevirip değiştirir mi?" diye sormuşlardı.

"Bu saydıklarınız da Allah'ın kaderindendir" diye cevap verdi."

1032-7019 ٣٤٣٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ. ثَنَا عَبْدُالرَّحْمٰنِ بْنُ مَهْدِيٍّ. ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ عَنْ أَبِي عَبْدِالرَّحْمٰنِ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَا أَنْزَلَ اللّٰهُ دَاءً إِلَّا أَنْزَلَ لَهُ دَوَاءً».

في الزوائد: إسناد حديث عبدالله بن مسعود صحيح. رجاله ثقات.

1032. (3438) (7019)- *Abdullah İbnu Mes'ud* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah hiçbir hastalık indirmedi ki şifasını da indirmemiş olsun."*

1033-7020 ٣٤٤١- حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ. ثَنَا أَبُو يَحْيَى الْحِمَّانِيُّ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ يَزِيدَ الرَّقَاشِيِّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: دَخَلَ النَّبِيُّ ﷺ عَلَى مَرِيضٍ يَعُودُهُ. قَالَ: «أَتَشْتَهِي شَيْئًا؟» قَالَ: أَشْتَهِي كَعْكًا. قَالَ: «نَعَمْ» فَطَلَبُوا لَهُ.

في الزوائد: إسناده ضعيف، لضعف يزيد الرقاشي.

1033. (3441) (7020)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* "geçmiş olsun" ziyareti için uğradığı bir hastaya: *"Bir şey arzu ediyor musun?"* diye sordu. Adam: "Kek!" dedi. Resulullah: *"Hay hay!"* dedi ve hastaya kek aradılar.

❑ PERHİZ

1034-7021 ٣٤٤٣- حدّثنا عبدالرحمن بن عبدالوهاب. ثنا موسى بن إسماعيل. ثنا ابن المبارك عن عبدالحميد بن صيفي (من ولد صهيب) عن أبيه عن جده صهيب؛ قال: قدمت على النبي ﷺ وبين يديه خبز وتمر. فقال النبي ﷺ: «ادن فكل» فأخذت آكل من التمر. فقال النبي ﷺ: «تأكل تمراً وبك رمد؟» قال فقلت: إني أمضغ من ناحية أخرى فتبسم رسول الله ﷺ.

في الزوائد: إسناده صحيح رجاله ثقات.

1034. (3443) (7021)- Süheyb (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yanına gelmiştim, yanında ekmek ve kuru hurma vardı. Bana: *"Yanaş ve ye!"* buyurdular. Bunun üzerine (yanaştım) ve hurmadan yemeye başladım. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Sende göz hastalığı bulunduğu halde hurma mı yiyorsun?"* dedi. Ben: "Diğer bir kenardan çiğniyorum!" dedim. Aleyhissalâtu vesselâm tebessüm buyurdular."

❑ HASTA YEMEĞE ZORLANMAZ

1035-7022 ٣٤٤٤- حدّثنا محمد بن عبدالله بن نمير. ثنا بكر بن يونس بن بكير عن موسى ابن علي بن رباح عن أبيه عن عقبة بن عامر الجهني؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «لا تكرهوا مرضاكم على الطعام والشراب. فإن الله يطعمهم ويسقيهم».

في الزوائد: إسناده حسن. لأن بكر بن يونس بن بكير مختلف فيه. وباقي رجال الإسناد ثقات.

والحديث رواه الترمذي إلا لفظة «الشراب» فلذلك أوردته في الزوائد.

1035. (3444) (7022)- *Ukbe İbnu Âmir el-Cühenî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Hastalarınızı yeyip içmeye zorlamayın. Zira Allah onları yedirir içirir."

❑ ÇÖREK OTU

1036-7023 ٣٤٤٨- حدّثنا أبو سلمة، يحيى بن خلف. ثنا أبو عاصم عن عثمان بن عبدالملك، قال: سمعت سالم بن عبدالله يحدث عن أبيه؛ أن رسول

اللهِ ﷺ قَالَ: «عَلَيْكُمْ بِهٰذِهِ الْحَبَّةِ السَّوْدَاءِ. فَإِنَّ فِيهَا شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ إِلاَّ السَّامَ».

في الزوائد: حديث ابن عمر حسن وعثمان بن عبدالملك مختلف فيه.

1036. (3448) (7023)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Size şu çörek otunu tavsiye ederim. Zira onda, ölümden başka her derde şifa vardır."*

❑ BAL

1037-7024 ٣٤٥٠ - حَدَّثَنَا مَحْمُودُ بْنُ خِدَاشٍ. ثَنَا سَعِيدُ بْنُ زَكَرِيَّاءَ الْقُرَشِيُّ. ثَنَا الزُّبَيْرُ ابْنُ سَعِيدٍ الْهَاشِمِيُّ عَنْ عَبْدِالْحَمِيدِ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ «مَنْ لَعِقَ الْعَسَلَ ثَلاَثَ غَدَوَاتٍ كُلَّ شَهْرٍ لَمْ يُصِبْهُ عَظِيمٌ مِنَ الْبَلاَءِ».

في الزوائد: إسناده ليّن. ومع ذلك فهو منقطع. قال البخاري: لا نعرف لعبد الحميد سماعا من أبي هريرة.

1037. (3450) (7024)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Her ay üç sabah bal yalayan kimseye büyük bir bela (hastalık) gelmez."*

1038-7025 ٣٤٥١ - حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ بَكْرُ بْنُ خَلَفٍ. ثَنَا عُمَرُ بْنُ سَهْلٍ. ثَنَا أَبُو حَمْزَةَ الْعَطَّارُ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللهِ؛ قَالَ: أُهْدِيَ لِلنَّبِيِّ ﷺ عَسَلٌ. فَقَسَمَ بَيْنَنَا لُعْقَةً لُعْقَةً. فَأَخَذْتُ لُعْقَتِي. ثُمَّ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ! أَزْدَادُ أُخْرَى؟ قَالَ: «نَعَمْ».

في الزوائد: هذا إسناده مختلف فيه من أجل أبي حمزة. اسمه إسحاق بن الربيع. وكذلك عمر بن سهل.

1038. (3451) (7025)- *Hz. Câbir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a bal hediye edilmişti. Aramızda lokma lokma taksim etti. Ben kendi payımı aldım, sonra ben: "Ey Allah'ın Resulü, bir lokma daha isterim!" dedim. *"Pekiyi!"* buyurdu."

1039-7026 ٣٤٥٢ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ سَلَمَةَ. ثَنَا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ. ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ أَبِي الأَحْوَصِ عَنْ عَبْدِاللهِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «عَلَيْكُمْ بِالشِّفَاءَيْنِ: الْعَسَلِ وَالْقُرْآنِ». في الزوائد: إسناده صحيح رجال ثقات.

1039. (3452) (7026)- *Abdullah (İbnu Mes'ud)* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Size şu iki şifayı tavsiye ederim: "Bal ve Kur'an."*

Not: Balla ilgili açıklama geçti.

❑ MANTAR VE MEDİNE'NİN ACVE HURMASI

1040-7027 ٣٤٥٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِاللهِ بْنِ نُمَيْرٍ. ثنا أَسْبَاطُ بْنُ مُحَمَّدٍ. الأَعْمَشُ عَنْ جَعْفَرِ ابْنِ إِيَاسٍ عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ وَجَابِرٍ قَالاَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «الْكَمْأَةُ مِنَ الْمَنِّ. وَمَاؤُهَا شِفَاءٌ لِلْعَيْنِ. وَالْعَجْوَةُ مِنَ الْجَنَّةِ. وَهِيَ شِفَاءٌ مِنَ الْجِنَّةِ».

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَيْمُونٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِاللهِ الرَّقِّيَّانِ، قَالاَ: ثنا سَعِيدُ بْنُ مَسْلَمَةَ بْنِ هِشَامٍ عَنِ الأَعْمَشِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ إِيَاسٍ عَنْ أَبِي نَضْرَةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مِثْلَهُ.

في الزوائد: إسناده حسن. وشهر مختلف فيه لكن قيل: الصواب عن شهر عن أبي هريرة كما في رواية غير المصنف.

1040. (3453) (7027)- *Ebu Sa'id* ve *Câbir* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Mantar kudret helvası (nevi)ndendir. Suyu göze şifadır. Acve hurması cennettendir ve cinnete karşı şifadır."*

1041-7028 ٣٤٥٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ. ثنا عَبْدُالرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ. ثنا الْمُشْمَعِلُّ بْنُ إِيَاسٍ الْمُزَنِيُّ. حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ سُلَيْمٍ؛ قَالَ: سَمِعْتُ رَافِعَ بْنَ عَمْرٍو الْمُزَنِيَّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «الْعَجْوَةُ وَالصَّخْرَةُ مِنَ الْجَنَّةِ». قَالَ عَبْدُالرَّحْمَنِ: حَفِظْتُ الصَّخْرَةَ مِنْ فِيهِ.

في الزوائد: إسناده صحيح رجاله ثقات.

1041. (3456) (7028)- *Râfi' İbnu Amr el-Müzeni* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Acve (ismindeki Medine hurması) ve Sahra (adındaki Mescid-i Aksa'da yer alan taş) cennettendir."*

Râvi Abdurrahman der ki: "Ben sahra kelimesini şeyhimin ağzından dinledim."

1042-7029 ٣٤٥٧- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يُوسُفَ بْنِ سَرْحٍ الْفِرْيَابِيُّ. ثنا

عَمرو بن بَكْرٍ السَّكْسَكِيُّ. ثنا إبراهيم بن أبي عَبلة قال: سمعت أبا أُبَيٍّ بن أُمِّ حرامٍ وَكَانَ قد صلّى مع رسولِ الله ﷺ القبلتين يقول: سمعت رسول الله ﷺ يقول: «عليكُم بالسنى والسنّوت. فإنّ فيهما شفاء من كلّ داءٍ إلاّ السّام» قيل: يا رسول الله! وما السّام؟ قال: «الموت».

قال عمرو: قال بن أبي عبلة: السنّوت الشّبت. وقال آخرون: بل هو العسل الّذي يكون في زقاق السّمن. وهو قول الشّاعر:

هُم السّمن بالسنّوت لا ألس فيهم وهم يمنعون جارهم أن يقردا

في الزوائد: في إسناده عمرو بن بكر السكسكيّ. قال فيه ابن حبان: روى عن إبراهيم بن أبي عبلة الأوابد والطامّات. لا يحلّ الاحتجاج به. لكن قال الحكم: إنه إسناد صحيح.

1042. (3457) (7029)- *Ebu Übey İbnu Ümmi Haram* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Sinameki ve sennût (yani tereyağı tulumuna konulan bal veya dereotu) yemenizi tavsiye ederim. Çünkü bu iki şeyde sâm'dan başka her hastalığa karşı şifa vardır."*

"Ey Allah'ın Resulü sâm nedir?" diye sorulmuştu. *"Ölüm!"* buyurdular."

Râvi Amr dedi ki: "İbnu Ebî Able'nin söylediğine göre sennût dereotudur, bazı başka alimlerde "Bilakis, yağ tulumuna konan baldır, şairin şu beytinde sennût bu manadadır" demiştir.

"Onlar tereyağı tulumundaki bal ile tereyağı gibidirler, aralarında hıyânet yoktur". Onlar komşularına hile yapılmasına da mani olurlar."

❑ NAMAZ ŞİFADIR

1043-7030 ٣٤٥٨ – حدّثنا جعفر بن مسافرٍ. ثنا السّريّ بن مسكين. ثنا ذؤاد بن علبة عن ليثٍ عن مجاهدٍ عن أبي هريرة؛ قال: هجّر النّبيّ ﷺ فهجّرت. فصلّيت ثمّ جلست. فالتفت إلى النّبيّ ﷺ فقال: «اشكمت درد؟» قلت: نعم. يا رسول الله! قال: «قم فصلّ فإنّ في الصّلاة شفاءً».

حدّثنا أبو الحسن القطّان. ثنا إبراهيم بن نصرٍ. ثنا أبو سلمة. ثنا ذؤاد بن علبة. فذكر نحوه وقال فيه: اشكمت درد. يعني تشتكي بطنك بالفارسيّة. قال أبو

عَبْدِاللهِ: حَدَّثَ بِهِ رَجُلٌ لأَهْلِهِ. فَاسْتَعْدَوْا عَلَيْهِ.

في الزوائد: في إسناده ليث، وهو ابن أبي سليم. وقد ضعفه الجمهور. جاء في هامش الطبعة الهندية ما يأتي: قال الفيروز آبادي في «باب تكلم النبيّ بالفارسية»: ما صح شئ. ثم قال: قلت رجال هذا الحديث كلهم مأمونون، إلا ذُؤاد بن علبة فإنه ضعيف. قال ابن حبان: منكر الحديث جدا يروي عن الثقات مالا أصل له، ومن الضعفاء مالا يعرف. كما ذكره في التهذيب.

1043. (3458) (7030)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: " (Bir keresinde) Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* erken namaza kalktı. Ben de erken kalktım ve biraz namaz kıldıktan sonra oturdum. "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bana dönüp baktı ve (Farsça): *"Karnın mı ağrıyor?"* buyurdu. Ben: "Evet! Ey Allah'ın Resulü! dedim.

"Öyleyse kalk! Namaz kıl! Çünkü namazda şifa var!" buyurdular."

AÇIKLAMA:

Namazda şifa olması hususunda yapılan bazı açıklamalar şöyledir:

1) Namaz bedenen birçok hareketleri ihtiva etmektedir. Bunların sağlığa tesiri herkesçe bilinen bir husustur.

2) Namaz mukaddes bir ibadettir, feyzle doludur. Kişinin onun feyzinden feyizlenmesi, maddî-manevî hastalıklarına şifa bulması rahmet-i ilahiyeden beklenir.

3) Namaz bir meşguliyettir: Zihnin, fikrin, hayalin, dikkatin dünyevî umurdan koparılıp meâliyata, ruhaniyata, maneviyâta çekilmesidir. Hele huşu, hudû ve huzur ile kılınan namaz, insanı, dünyevi olan ihsaslardan fevkalade uzaklaştıracak, acılarını, ızdıraplarını duymaz hale getirecek, en azından onları asgarî seviyede algılar, hisseder durumda tutacaktır. Bu çeşit, ruhi tahavvül ve tegayyürlerin bir kısım hastalıkların gelişme seyrini tadil edeceği söylenebilir. Nitekim tababette, tedavinin çeşitli usulleri vardır. Hastaya telkin, dua, ümid, sevinç ve heyecan vermek; unuturmak, ferahlatmak, efkâr ve üzüntüsünü gidermek; mahçup etmek vs... Namazda bunların birkısmı vardır. Daha önce örnekler geçtiği üzere Ashabın namaz esnasında gürültü duymadıkları, yaralarındaki acıyı hissetmedikleri vs. rivayetlerle sabittir. Dolayısıyla namazın, hadiste kaydedilen örnekte olduğu üzere, karın ağrısı gibi, gelip-geçici birkısım rahatsızlıkların giderilmesinde ilaca, doktora gidinceye kadar hemen tevessül edilecek bir çare olarak düşünülmesi gerekir. Şüphesiz, bütün rahatsızlıkların giderilmesinde, ilk ve son yegane çare

namazdır denmiyor. Zaten pekçok hadiste her derdin dermanı bulunduğu belirtilerek derman aramaya teşvik edilmiştir.

❑ IRKU'N-NESÂ'NIN İLACI

1044-7031 ٣٤٦٣- حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ وَرَاشِدُ بْنُ سَعِيدٍ الرَّمْلِيُّ، قَالاَ: ثنا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ. ثنا هِشَامُ بْنُ حَسَّانَ. ثنا أَنَسُ بْنُ سِيرِينَ؛ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «شِفَاءُ عِرْقِ النَّسَا أَلْيَةُ شَاةٍ أَعْرَابِيَّةٍ تُذَابُ. ثُمَّ تُجَزَّأُ ثَلاَثَةَ أَجْزَاءٍ ثُمَّ يُشْرَبُ عَلَى الرِّيقِ فِي كُلِّ يَوْمٍ جُزْءٌ».

في الزوائد: إسناده صحيح رجاله ثقات.

1044. (3463) (7031)- *Enes İbnu Mâlik* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdularki:*"Irku'n-nesânın (oturak hizasından topuğa kadar uzanan bir sinirin) ilacı, arabî bir koyunun kuyruğudur. Bu kuyruk eritilip üç kısma ayrılır, sonra her sabah aç karnına bir parça içilir."*

AÇIKLAMA:

Alimler, hadislerde gelen bir kısım tedavi usullerinin "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yaşadığı coğrafya ve iklim şartlarına mahsus olduğuna, burada da böyle bir durum olabileceğine dikkat çekerler, havadaki kuruluk sebebiyle yakalanılan *ırku'n-nesâ*ya hadiste temas edilen tedavi usülünün uygun olacağını belirtirler. Herhangi bir ilacın şifasının her yerde müessir olacağına, hadisteki beyanın âmm olduğuna dair bir delil, bir karîne yoksa hususiliğinin unutulmaması gereği bir prensip olarak vazedilmiştir. Bu durumu, tıpla ilgili bölümde, örnekler vererek ısrarla belirtttik.

❑ HUMMA

1045-7032 ٣٤٦٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا وَكِيعٌ عَنْ مُوسَى بْنِ عُبَيْدَةَ عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: ذُكِرَتِ الْحُمَّى عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ. فَسَبَّهَا رَجُلٌ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لاَ تَسُبَّهَا. فَإِنَّهَا تَنْفِي الذُّنُوبَ كَمَا تَنْفِي النَّارُ خَبَثَ الْحَدِيدِ».

في الزوائد: في إسناده موسى بن عبيدة وهو ضعيف.

1045. (3469) (7032)- Ebu Hureyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yanında hummadan bahsedilmişti. *Aleyhissalâtu vesselâm: "Onun hakkında fena söz sarfetmeyin. Çünkü o, günahları temizler, tıpkı ateşin demirdeki pası, curufu temizlemesi gibi" buyurdular."*

1046-7033 ٣٤٧٥- حَدَّثَنَا أَبُو سَلَمَةَ يَحْيَىٰ بْنُ خَلَفٍ. ثنا عَبْدُالأَعْلَىٰ عَنْ سَعِيدٍ عَنْ قَتَادَةَ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «الْحُمَّى كِيرٌ مِنْ كِيرِ جَهَنَّمَ. فَنَحُّوهَا عَنْكُمْ بِالْمَاءِ الْبَارِدِ».

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

1046. (3475) (7033)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Humma (ateşli hastalık), cehennemin körüklerinden bir körüktür. Siz onu soğuk su ile kendinizden uzaklaştırın."*

Not: Hummanın su ile nasıl tedavi edileceği açıklandı.

❑ HACAMAT

1047-7034 ٣٤٧٩- حَدَّثَنَا جُبَارَةُ بْنُ الْمُغَلِّسِ. ثنا كَثِيرُ بْنُ سُلَيْمٍ. سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَا مَرَرْتُ لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِي بِمَلَإٍ، إِلاَّ قَالُوا: يَا مُحَمَّدُ! مُرْ أُمَّتَكَ بِالْحِجَامَةِ».

في الزوائد: قالت وإن ضعف جبارة وكثير في إسناد حديث أنس، فقد رواه في حديث ابن مسعود، الترمذي في الجامع والشمائل، وقال: حسن غريب. ورواه الحاكم في المستدرك من حديث ابن عباس، وقال: صحيح الإسناد. ورواه البزار في مسنده من حديث ابن عمر.

1047. (3479) (7034)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Mirac sırasında yanlarında geçtiğim her cemaat bana mutlaka "Ey Muhammed! Ümmetine hacamat olmalarını emret!" demiştir."*

1048-7035 ٣٤٨٢- حدثنا سويد بن سعيد. ثنا عَلِي بن مسهرٍ عن سعد الإِسْكَافِ عَنِ الأَصْبَغِ ابْنِ نُبَاتَةَ عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: نَزَلَ جِبْرِيلُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ بِحِجَامَةِ

الأَخْدَعينِ وَالْكَاهِلِ. في الزوائد: في إسناده أصبغ بن نباتة التيمي الحنظلي، وهو ضعيف.

1048. (3482) (7035)- *Hz. Ali* (radıyallahu anh) anlatıyor: "(Bir gün) Cebrail Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a, Ahdaayn (boynun iki tarafındaki damar) hizasından ve kâhilden (iki omuzun arası) hacamat olma emrini getirdi."

1049-7036 ٣٤٨٥- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ طَرِيفٍ. ثنا وَكِيعٌ عَنِ الأَعْمَشِ عَنْ أَبِي سُفْيَانَ عَنْ جَابِرٍ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ سَقَطَ عَنْ فَرَسِهِ عَلَى جِذْعٍ. فَانْفَكَّتْ قَدَمُهُ. قَالَ وَكِيعٌ: يَعْنِي أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ احْتَجَمَ عَلَيْهَا مِنْ وَثْءٍ.

في الزوائد: إسناده صحيح، إن كان أبو سفيان طلحة بن نافع سمع من جابر.

1049. (3485) (7036)- *Hz. Câbir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (bir keresinde) atından bir hurma kütüğü üzerine düşmüş ve ayağı çıkmıştı."

Râvi Vekî' der ki: "Yani Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, bir incinmeden dolayı ayağının üstünden hacamat ettirmiştir."

❑ HANGİ AYDA HACAMAT OLMALI?

1050-7037 ٣٤٨٦- حَدَّثَنَا سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ. ثنا عُثْمَانُ بْنُ مَطَرٍ عَنْ زَكَرِيَّا بْنِ مَيْسَرَةَ عَنِ النَّهَّاسِ ابْنِ قَهْمٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ أَرَادَ الْحِجَامَةَ فَلْيَتَحَرَّ سَبْعَةَ عَشَرَ، أَوْ تِسْعَةَ عَشَرَ أَوْ إِحْدَى وَعِشْرِينَ. وَلاَ يَتَبَيَّغْ بِأَحَدِكُمُ الدَّمُ فَيَقْتُلَهُ».

في الزوائد: إن الإسناد ضعيف لضعف النهاس بن قهم. وأشار إلى أن المتن صحيح.

1050. (3486) (7037)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim hacamat olmak isterse, ayın 17 veya 19 veya 21'ini arasın. Sakın, kan fazlalaşmak suretiyle birinize galebe çalıp onu öldürmesin."*

1051-7038 ٣٤٨٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُصَفَّى الْحِمْصِيُّ. ثنا عُثْمَانُ بْنُ عَبْدِالرَّحْمنِ. ثنا عَبْدُاللَّهِ بْنُ عِصْمَةَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ مَيْمُونٍ عَنْ نَافِعٍ؛ قَالَ: قَالَ ابْنُ عُمَرَ: يَا نَافِعُ! تَبَيَّغَ بِيَ الدَّمُ. فَأْتِنِي بِحَجَّامٍ. وَاجْعَلْهُ شَابّاً وَلاَ تَجْعَلْهُ شَيْخاً وَلاَ صَبِيّاً.

قَالَ، وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «الْحِجَامَةُ عَلَى الرِّيقِ

أمْثَلُ. وَهِيَ تَزِيدُ فِي الْعَقْلِ وَتَزِيدُ فِي الْحِفْظِ وَتَزِيدُ الْحَافِظَ حِفْظاً. فَمَنْ كَانَ مُحْتَجِماً، فَيَوْمَ الْخَمِيسِ عَلَى اسْمِ اللهِ. وَاجْتَنِبُوا الْحِجَامَةَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَيَوْمَ السَّبْتِ وَيَوْمَ الأَحَدِ. وَاحْتَجِمُوا يَوْمَ الإِثْنَيْنِ وَالثُّلاَثَاءِ. وَاجْتَنِبُوا الْحِجَامَةَ يَوْمَ الأَرْبِعَاءِ. فَإِنَّهُ الْيَوْمُ الَّذِي أُصِيبَ فِيهِ أَيُّوبُ بِالْبَلاَءِ. وَمَا يَبْدُو جُذَامٌ وَلاَ بَرَصٌ إِلاَّ فِي يَوْمِ الأَرْبِعَاءِ أَوْ لَيْلَةِ الأَرْبِعَاءِ».

في الزوائد: قال الذهبي، في ترجمة عبدالله بن عصمة عن سعيد بن ميمون: مجهول. وكذا قال المزي في التهذيب.

1051. (3488) (7038)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) (azadlısına): "Ey Nâfi bana kan galebe çaldı, benim için bir haccâm getir, getireceğin haccam genç olsun, yaşlı veya çocuk olmasın" dedi. Devamla İbnu Ömer dedi ki: "Ben Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın: "Aç karnına hacamat olma idealdir, [onda şifa ve bereket vardır] aklı artırır. Hafızayı güçlendirir. Hafız olmak isteyenlerin hıfzetme kabiliyetini artırır. Hacamat olmak isteyen Allah'ın adıyla perşembe günü hacamat olsun. Cuma, cumartesi, pazar günlerinde hacamat olmaktan kaçının. Pazartesi ve Salı günü de hacamat olunuz. Çarşamba günü hacamat olmaktan kaçının. Çünkü o, Eyyub aleyhisselâm'ın belaya düştüğü gündür. Cüzzâm ve Alaca hastalığı da sadece çarşamba günü veya çarşamba gecesi zuhur eder" dediğini işittim."

❑ İSMİD SÜRMESİ

1052-7039 ٣٤٩٥ - حَدَّثَنَا أَبُو سَلَمَةَ، يَحْيَى بْنُ خَلَفٍ. ثنا أَبُو عَاصِمٍ. حَدَّثَنِي عُثْمَانُ بْنُ عَبْدِالْمَلِكِ؛ قَالَ: سَمِعْتُ سَالِمَ بْنَ عَبْدِاللهِ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «عَلَيْكُمْ بِالإِثْمِدِ فَإِنَّهُ يَجْلُو الْبَصَرَ وَيُنْبِتُ الشَّعْرَ».

في الزوائد: في إسناد حديث ابن عمر مقال. لأن عثمان بن عبدالملك قال فيه أبو حاتم: منكر الحديث. وقال ابن معين: ليس به بأس. وذكره ابن حبان في الثقات. وباقي رجال الإسناد ثقات.

1052. (3495) (7039)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Size ismidi tavsiye ederim. Zira o, gözü(n görme gücünü) parlatır ve kirpikleri (besleyip) bitirir."

1053-7040 ٣٤٩٦ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا عَبْدُ الرَّحِيمِ بْنُ سُلَيْمَانَ

عَنْ إِسْمَاعِيلَ ابْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ عَنْ جَابِرٍ؛ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «عَلَيْكُمْ بِالإِثْمِدِ عِنْدَ النَّوْمِ فَإِنَّهُ يَجْلُو الْبَصَرَ وَيُنْبِتُ الشَّعْرَ».

في الزوائد: إن المتن أخرجه عروة من غير طريق جابر. ولم يبين إسناده حديث جابر.

1053. (3496) (7040)- *Hz. Câbir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Uyuyacağınız zaman ismidle sürme çekmenizi tavsiye ederim. Çünkü o, gözü(n görme gücünü) parlatır ve kılları (yani kirpikleri besleyip) bitirir."*

Not: Sürme ile ilgili açıklama yapıldı.

❑ KUR'AN'LA TEDAVİ

1054-7041 ٣٥٠١ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ بْنِ عُتْبَةَ بْنِ عَبْدِالرَّحْمَنِ الْكِنْدِيُّ. ثَنَا عَلِيُّ بْنُ ثَابِتٍ. ثَنَا سُعَادُ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنِ الْحَارِثِ عَنْ عَلِيٍّ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «خَيْرُ الدَّوَاءِ الْقُرْآنُ».

في الزوائد: في إسناده الحارث الأعور وهو ضعيف.

1054. (3501) (7041)- *Hz. Ali* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"İlaçların en hayırlısı Kur'an'dır."*

Not: Daha önce açıklandığı üzere, birçok ayet Kur'an'da mü'minler için şifa bulunduğunu teyid etmiştir.

❑ GÖZ DEĞMESİ

1055-7042 ٣٥٠٨ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ. ثَنَا أَبُو هِشَامٍ الْمَخْزُومِيُّ. ثَنَا وُهَيْبٌ عَنْ أَبِي وَاقِدٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِالرَّحْمَنِ عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «اسْتَعِيذُوا بِاللهِ. فَإِنَّ الْعَيْنَ حَقٌّ».

في الزوائد: في إسناده أبو واقد، واسمه صالح بن محمد بن زائدة الليثي، وهو ضعيف.

1055. (3508) (7042)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"(Göz değmesinden) Allah'a sığının. Zira göz değmesi haktır."*

❑ RUKYE (DUA İLE TEDAVİ)

1056-7043 ٣٥١٤ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ إِدْرِيسَ عَنْ

مُحَمَّدِ بْنِ عُمَارَةَ عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ؛ أَنَّ خَالِدَةَ بِنْتَ أَنَسٍ أُمَّ بَنِي حَزْمٍ السَّاعِدِيَّةَ جَاءَتْ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَعَرَضَتْ عَلَيْهِ الرُّقَى فَأَمَرَهَا بِهَا.

في الزوائد: إسناده صحيح، رجاله ثقات. ولم يكن لخالدة شئ في الكتب الستة سوى هذا الحديث عند المصنف.

1056. (3514) (7043)- *Halide Bintu Enes Ümmü Benî Hazm es-Sâidiyye* (radıyallahu anhâ)'nın anlattığına göre: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a gelmiş, (tedavide okuduğu) duayı *Aleyhissalâtu vesselâm*'a (kontrol ettirmek üzere) arzetmiştir. Aleyhissalâtu vesselâm (dua metninde mahzurlu bir kelam görmediği için) o duayı tedavide okumasına ruhsat vermiştir."

AÇIKLAMA:

Dua ile (rukye–nefes etme) tedavi cahiliye geleneğinde vardı. Bir kısım dualarda, şeytan ve putların isimleri, manasız sözlerde bulunmakta idi. İslam'dan sonra Resulullah bunları kontrolden geçirmiş, mahzurlu olmayanlara tedavide okunması için izin vermiştir.

❑ YILAN VE AKREP SOKMASINA KARŞI RUKYE (DUA)

1057-7044 ٣٥١٨ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ بَهْرَامَ. ثنا عُبَيْدُ اللهِ الأَشْجَعِيُّ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: لَدَغَتْ عَقْرَبٌ رَجُلاً فَلَمْ يَنَمْ لَيْلَتَهُ. فَقِيلَ لِلنَّبِيِّ ﷺ: إِنَّ فُلاَنًا لَدَغَتْهُ عَقْرَبٌ فَلَمْ يَنَمْ لَيْلَتَهُ. فَقَالَ: «أَمَا إِنَّهُ لَوْ قَالَ، حِينَ أَمْسَى: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ مَا ضَرَّهُ لَدْغُ عَقْرَبٍ حَتَّى يُصْبِحَ».

في الزوائد: إسناده صحيح رجاله ثقات.

1057. (3518) (7044)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bir adamı akrep sokmuştu. O gece acıdan uyuyamadı. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a: "Falancayı akrep soktu, bu yüzden geceleyin hiç uyuyamadı" diye haber verilmişti. Şöyle buyurdular: *"Keşke akşamleyin şu duayı okusaydı: Euzu bikelimâtillahi't-tâmmâti min şerri mâ halaka" (Yarattığının şerrinden Allah'ın mükemmel kelimelerine sığınırım)" deseydi, akrebin sokması sabaha kadar ona zarar vermezdi."*

1058-7045 ٣٥١٩ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا عَفَّانُ. ثنا عَبْدُالْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ. ثنا عُثْمَانُ ابْنُ حَكِيمٍ. حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ؛ عَنْ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ قَالَ: عَرَضْتُ النَّهْشَةَ مِنَ الْحَيَّةِ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَأَمَرَ بِهَا.

في الزوائد: قال الترمذي: هذا مرسل. وأبو بكر هو أبو محمد بن عمرو بن حزم فإنه لم يدرك جده.

1058. (3519) (7045)- *Amr İbnu Hazm* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Yılan sokmasına karşı okunan duayı Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a arzettim, onu okumama izin verdi."

❑ RESULULLAH'IN OKUDUĞU ŞİFA DUASI

1059-7046 ٣٥٢٤ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، وَحَفْصُ بْنُ عُمَرَ، قَالاَ: ثنا عَبْدُالرَّحْمٰنِ. ثنا سُفْيَانُ عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُبَيْدِاللهِ عَنْ زِيَادِ بْنِ ثُوَيْبٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: جَاءَ النَّبِيُّ ﷺ يَعُودُنِي، فَقَالَ لِي: «أَلاَ أَرْقِيكَ بِرُقْيَةٍ جَاءَنِي بِهَا جِبْرَائِيلُ؟» قُلْتُ: بِأَبِي وَأُمِّي. بَلَىٰ يَا رَسُولَ اللهِ! قَالَ: «بِسْمِ اللهِ أَرْقِيكَ. وَاللهُ يَشْفِيكَ. مِنْ كُلِّ دَاءٍ فِيكَ. مِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ» ثَلاَثَ مَرَّاتٍ.

في الزوائد: في إسناده عاصم بن عبيد الله بن عاصم بن عمر العمري، وهو ضعيف.

1059. (3524) (7047)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (hastalığım sırasında) bana geçmiş olsun ziyaretine gelmişti. Bana: *"Seni, Cebrail'in bana getirdiği dua ile tedavi etmeyeyim mi?"* buyurdular. Ben: "Annem babam sana kurban olsun ey Allah'ın Resulü! Evet!" dedim. Okudular: *"Bismillahi erkîke vallahu yeşfike min külli dâin fike min şerri'n-neffâsât fi'l-ukadi ve minşerri hasidin izâ hased (Allah'ın adıyla sana okuyorum, sende olan her hastalığa karşı, düğümlere üfleyenlerin şerrine, hased ettikleri zaman hasedçilerin şerrine karşı Allah şifa versin (veya şifayı verecek olan Allah'tır)."* Bunu üç sefer okudu."

❑ HUMMAYA KARŞI DUA

1060-7047 ٣٥٢٧ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عُثْمَانَ بْنِ سَعِيدِ بْنِ كَثِيرِ بْنِ دِينَارٍ الْحِمْصِيُّ. ثنا أَبِي عَنِ ابْنِ ثَوْبَانَ عَنْ عُمَيْرٍ؛ أَنَّهُ سَمِعَ جُنَادَةَ بْنَ أَبِي أُمَيَّةَ قَالَ:

سمعت عبادة بن الصامت يقول: أتى جبرائيل عليه السلام، النبي ﷺ وهو يوعك. فقال: بسم الله أرقيك. من كل شيء يؤذيك. من حسد حاسد ومن كل عين الله يشفيك.

في الزوائد: إسناده حسن. لأن ابن ثوبان اسمه عبدالرحمن بن ثابت. وابن ثوبان مختلف فيه. وباقي رجال الإسناد ثقات.

1060. (3527) (7047)- *Ubâde İbnu's-Sâmit* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, şiddetli bir hummaya yakalanmış iken Cebrail aleyhisselam gelmişti. Efendimiz tedavi için şu duayı okudu: *"Bismillahi erkîke min külli şey'in yüz'ike min hasedi hâsidin ve min külli aynin. Allah u yeşfike. (Sana Allah adıyla okuyor, sana eza veren herşeyden, hasedcinin hasedinden ve herbir (kem) gözden şifa diliyorum. Allah sana şifa versin."*

❑ MUSKA TAKMA

1061-7048 ٣٥٣٠– حدثنا أيوب بن محمد الرقي. ثنا معمر بن سليمان. ثنا عبدالله بن بشر عن الأعمش عن عمرو بن مرة عن يحيى بن الجزار عن ابن أخت زينب امرأة عبدالله؛ عن زينب؛ قالت: كانت عجوز تدخل علينا ترقي من الحمرة. وكان لنا سرير طويل القوائم. وكان عبدالله إذا دخل تنحنح وصوت. فدخل يوما. فلما سمعت صوته احتجبت منه. فجاء فجلس إلى جانبي. فمسني فوجد مس خيط. فقال: ما هذا؟ فقلت: رقى لي فيه من الحمرة. فجذبه وقطعه، فرمى به وقال. لقد أصبح آل عبدالله أغنياء عن الشرك. سمعت رسول الله ﷺ يقول: «إن الرقى والتمائم والتولة شرك».

قلت: وإذا تركتها دمعت: قال: ذاك الشيطان إذا أطعته تركك وإذا عصيته طعن بإصبعه في عينك. ولكن لو فعلت كما فعل رسول الله ﷺ كان خيرا لك وأجدر أن تشفين. تنضحين في عينك الماء وتقولين: أذهب البأس. رب الناس اشف أنت الشافي. لا شفاء إلا شفاؤك شفاء لا يغادر سقما.

في الزوائد: روى أبو داود بعضه. ورواه الحاكم في المستدرك.

1061. (3530) (7048)- *Abdullah İbn Mes'ud*'un zevcesi Zeyneb (radıyallahu anh) anlatıyor: "Yaşlı bir kadın vardı, bize gelir, humre (denilen bir veba çeşidine) karşı rukye yapardı. Bizim ayakları uzun bir karyolamız vardı. (Eşim) Abdullah eve gireceği zaman (geldiğini sezdirmek için) öksürüp ses çıkarırdı. Bir gün Abdullah aynı şekilde içeri girdi. Kadın, sesini işitince ona karşı örtüsüne büründü. Abdullah gelip yanına oturdu ve bana eliyle dokundu ve bir ipin eline değdiğini hissetmişti ki: "Bu nedir?" diye sordu. Ben: "(Takındığım bu muska) içinde humraya karşı dua var!"dedim. Abdullah onu derhal çekip kopardı, fırlatıp attı ve: "Abdullah'ın ailesi şirkten müstağnidir. Ben Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın: *"Rukyeler, muskalar ve büyü bir şirktir"* dediğini işittim" dedi. Ben: "Ama ben bir gün dışarı çıkmıştım. Beni falanca gördü, bunun üzerine ona gelen taraftaki gözüm yaşardı. O günden beri rukye yapınca gözümün yaşı kesilir, rukyeyi bıraktım mı tekrar yaşarır" dedim. Bunun üzerine Abdullah dedi ki: "Bu şeytandır, ona itaat edince seni bırakıyor, ona isyan ettiğini vakit parmağıyla gözüne dürtüyor. Ama Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yaptığı gibi yapsaydın, bu senin için daha-hayırlı, şifa bulman için de bana münasib olurdu: Gözüne su serpip şöyle diyeceksin: *"Ezhibi'l-be's, Rabi'n-nâs, işfi, enteş-Şâfi, la şifaen illâ şifâuke, şifâen lâ yuğâdiru sakamen (Fenalığı gider. Ey insanların Rabbi! Şifa ver! Sen şifa verensin. Senin verdiğinden başka şifa yok! Öyle şifa ver ki, hiçbir hastalık geride kalmamış olsun)."*

AÇIKLAMA:

Muska bu hadise göre caiz değildir. Ancak mesele ülemaca münakaşa edilmiştir. Hangi şartlarda caiz veya değil, gerekli açıklama ilgili bahiste geçtiği için burada tekrar etmeyeceğiz. Burada birkaç kelimeyi kısaca açıklayalım: Humra ateşli bir hastalıktır, vebanın bir çeşidi olduğu belirtilmiştir. *Temâim, Temîme*'nin cem'idir, çocuklara takılan nazarlıklar, boncuklar vs. hep temime ile ifade edilir. Tivele bu da, bazı açıklamalara göre sihirdir. Yani sihrin bir çeşidi ve üzerine sihir okunup üflenen ipliktir. Muhabbet veya bir başka maksatla yazılan sihir ve büyü muskalarına hep *tivele* denir.

1062-7049 ٣٥٣١- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي الْخَصِيبِ. ثنا وَكِيعٌ عَنْ مُبَارَكٍ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ رَأَى رَجُلاً فِي يَدِهِ حَلْقَةٌ مِنْ صُفْرٍ. فَقَالَ: «مَا

هذه الْحَلْقَةُ؟» قَالَ: هذه مِنَ الْوَاهِنَةِ. قَالَ: «انزِعْهَا فَإِنَّهَا لاَ تَزِيدُكَ إِلاَّ وَهْناً».

في الزوائد: إسناده حسن. لأن مبارك هذا هو ابن فضالة.

1062. (3531) (7049)- *İmrân İbnu'-Husayn* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, kolunda tunçtan bir bilezik taşıyan bir adam görmüştü: *"Bu halka da ne?"* diye sordu. Adam: "Bu vâhine (denen kol ağrısın)dan dolayıdır" dedi. *Aleyhissalâtu vesselâm* da: *"Çıkar onu! Zira o, ağrını artırmaktan başka bir işe yaramaz!"* buyurdu."

❑ UĞUR VE UĞURSUZLUĞA İNANMA

1063-7050 ٣٥٣٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِاللهِ بْنِ نُمَيْرٍ. ثَنَا عَبْدَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُعْجِبُهُ الْفَأْلُ الْحَسَنُ وَيَكْرَهُ الطِّيَرَةَ.

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

1063. (3536) (7050)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* güzel tefâülden hoşlanır, uğursuz saymaktan hoşlanmazdı."

1064-7051 ٣٥٣٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا أَبُو الأَحْوَصِ عَنْ سِمَاكٍ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ بْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لاَ عَدْوَى، وَلاَ طِيَرَةَ وَلاَ هَامَةَ وَلاَ صَفَرَ».

في الزوائد: إسناد حديث ابن عباس صحيح رجاله ثقات.

1064. (3539) (7051)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ne sirayet (hastalığın bulaşması), ne uğursuzluk, ne hâme (denen öldürülenin başından çıkıp intikam istediğine inanılan mahluk) ne de safer (ayının uğursuzluğu) vardır."*

1065-7052 ٣٥٤٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا وَكِيعٌ عَنِ بْنِ أَبِي جَنَابٍ، عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لاَ عَدْوَى وَلاَ طِيَرَةَ وَلاَ هَامَةَ» فَقَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ! الْبَعِيرُ يَكُونُ بِهِ الْجَرَبُ فَتَجْرَبُ بِهِ الإِبِلُ. قَالَ «ذلِكَ الْقَدَرُ. فَمَنْ أَجْرَبَ الأَوَّلَ».

في الزوائد : حديث ابن عمر ضعيف. فيه أبو جناب اسمه يحيى بن أبي حية وهو ضعيف.

1065. (3540) (7052)- *İbnu Ömer* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (bir gün): *"Ne sirayet, ne uğursuzluk, ne de hâme yoktur"* demişti. Bir adam kalkarak: "Nasıl olmaz ey Allah'ın Resulü! Kendisinde uyuz olan bir deve sebebiyle bir sürü uyuzlanıyor" dedi. *Aleyhissalâtu vesselâm:* İşte bu kaderdir. Pekiyi önceki deveyi kim uyuzladı?" buyurdular."

1066-7053 ٣٥٤٣- حدّثنا عبدُالرّحمنِ بنُ إبراهيم. ثنا عبدُالله بنُ نافعٍ عن ابنِ أبي الزّنادِ. ح وحدّثنا عليُّ بنُ أبي الخصيبِ. ثنا وكيعٌ عن عبدِالله بنِ سعيدِ بنِ أبي هندٍ، جميعاً عن محمّدِ ابنِ عبدِالله بنِ عمرِو بنِ عثمانَ عن أمّه فاطمةَ بنتِ الحسينِ عن ابنِ عبّاسٍ؛ أنّ النّبيَّ ﷺ قال: «لا تُديموا النّظرَ إلى المجذومين».

في الزوائد : رجال إسناده ثقات.

1066. (3543) (7053)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Cüzzamlılara devamlı surette bakmayınız."

❑ SİHİR

1067-7054 ٣٥٤٦- حدّثنا يحيىٰ بنُ عثمانَ بنِ سعيدِ بنِ كثيرِ بنِ دينارٍ الحمصيُّ. ثنا بقيّةُ. ثنا أبو بكرٍ العنسيُّ عن يزيدَ بنِ أبي حبيبٍ ومحمّدِ بنِ يزيدَ المصريّينِ قالا: ثنا نافعٌ عن ابنِ عمرَ قال: قالتْ أمُّ سلمةَ: يا رسولَ الله! لا يزالُ يصيبُك، كلَّ عامٍ وجعٌ من الشّاةِ المسمومةِ الّتي أكلتَ. قال: «ما أصابني شيءٌ منها، إلاّ وهو مكتوبٌ عليَّ وآدمُ في طينتِه».

في الزوائد : في إسناده أبو بكر العنسي وهو ضعيف.

1067. (3546) (7054)- *Ümmü Seleme* (radıyallahu anhâ) diyor ki: "Ey Allah'ın Resulü! (Hayber'de) yediğin zehirli koyun etinin ağrısı her yıl sana ara vermeden geliyor" demiştim, şu cevapta bulundular: *"Ondan bana isabet eden şey, Adem daha çamurunda iken (daha tam olarak yaratılmamış iken) Allah'ın hakkımda yazdığı şeydir, (ondan ne eksiktir ne de fazlası)."*

1068-7055 ٣٥٤٨- حدّثنا محمّدُ بنُ بشّارٍ. ثنا محمّدُ بنُ عبدِالله الأنصاريُّ.

حَدَّثَنِي عيينة بن عبد الرحمن. حدثني أبي عن عثمان بن أبي العاص؛ قال: لما استعملني رسول الله ﷺ على الطائف، جعل يعرض لي شيء في صلاتي حتى ما أدري ما أصلي. فلما رأيت ذلك رحلت إلى رسول الله ﷺ. فقال «ابن أبي العاص؟» قلت: نعم! يا رسول الله! قال: «ما جاء بك؟» قلت: يا رسول الله! عرض لي شيء في صلواتي حتى ما أدري ما أصلي. قال: «ذاك الشيطان. ادنه». فدنوت منه. فجلست على صدور قدمي. قال فضرب صدري بيده وتفل في فمي وقال: «اخرج. عدو الله!» ففعل ذلك ثلاث مرات. ثم قال: «الحق بعملك». قال، فقال عثمان: فلعمري ما أحسبه خالطني بعد.

في الزوائد: إسناده صحيح، رجاله ثقات. ورواه الحاكم وقال: هذا حديث صحيح الإسناد.

1068. (3548) (7055)- *Osman İbnu Ebi'l-As* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* beni, Taif'e vali tayin edince, namazda bana bir şey arız olmaya başladı. Öyle ki, kıldığımı bilemez hale geldim. Bu durumu kendimde görünce, hemen Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a gittim. (Beni görünce: *"Bu gelen İbnu Ebi'l-As değil mi?"* buyurdular. Ben: "Evet! Ey Allah'ın Resulü!" dedim. *"Niye geldin?"* buyurdular. "Ey Allah'ın Resulü! Bana namazda bir hal arız oldu, ne kıldığımı bilmez, anlamaz hale geldim" dedim. *"Anlattığın şey şeytandır, onu bana yaklaştır!"* buyurdular. Bunun üzerine Resulullah'a yaklaştım. (Diz çöküp) ayaklarımın üstüne oturdum. Aleyhissalâtu vesselâm mübarek elleriyle göğsüme vurup ağzımın içine tükürdüler. Sonra: "Çık ey Allah'ın düşmanı!" dediler. Bu muameleyi bana üç kere tekrar ettiler. Sonunda: "Haydi işinin başına git!" buyurdular."

Râvi der ki: "Osman kasem ederek dedi ki: "Ömrüme yemin olsun ki ondan sonra şeytanın bana sokulduğunu hiç sanmam."

1069-7056 ٣٥٤٩ - حدثنا هارون بن حيان. ثنا إبراهيم بن موسى. أنبأنا عبدة بن سليمان. ثنا أبو جناب عن عبد الرحمن بن أبي ليلى عن أبيه أبي ليلى؛ قال: كنت جالسا عند النبي ﷺ إذ جاءه أعرابي، فقال: إن لي أخا وجعا. قال: «ما وجع أخيك؟» قال: به لمم. قال: «اذهب فأتني به» قال فذهب فجاء به

فَأجْلَسَهُ بينَ يديه. فسمعتُهُ عَوَّذَهُ بفاتحة الْكتَاب وأربع آيات مِنْ أوَّل الْبَقرة وآيتين مِنْ وَسَطِهَا. وإلـٰـهكُمْ إلـهٌ واحدٌ، وآيةُ الْكُرْسِيِّ، وثلاث آيات من خاتمتها، وآية من آل عمرَانَ (أحسبُهُ قال: شهدَ الله أنَّهُ لاَ إلـٰـهَ إلاَّ هُوَ) وآية من الأعْرَاف: إنَّ ربَّكُمُ الله الّذى خلَقَ. الآيَة، وآية مِنَ الْمُؤْمنِينَ، ومَنْ يدعُ مع الله إلهاً آخر لاَ برهانَ لَهُ به، وآيَة من الْجنِّ: وأنَّهُ تعَـالى جَدُّ ربّنَا مَا اتَّخذ صَاحبَةً ولاَ ولداً، وعشرِ آيات مِنْ أوَّلِ الصَّافَّات، وثلاث آيات مِنْ آخر الْحشْرِ وقُلْ هُوَ الله أحدٌ والْمعوِّذَتَيْنِ فقَامَ الأعْرَابِيُّ قَدْ برأ لَيْسَ به بأْسٌ.

في الزوائد: هذا إسناد فيه أبو جناب الكلبيّ، وهو ضعيف، واسمه يحيى بن أبي حية. ورواه الحاكم في المستدرك من طريق أبي جناب، وقال: هذا الحديث محفوظ، صحيح.

1069. (3549) (7056)- *Ebu Leylâ el-Ensârî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "(Bir gün) ben Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yanında otururken, Efendimize bir bedevi geldi: "Hasta bir erkek kardeşim var" dedi. Resulullah: "Kardeşinin hastalığı nedir?" diye sordu. "Kardeşimde biraz delilik var!" dedi. *"Git onu bana getir!"* buyurdular. Adam gitti kardeşini getirdi. Resulullah önüne oturttu. Fatiha-ı şerife, Bakara suresinin başından ilk dört ayeti, ortalarından وإلـٰـهكُمْ إلـٰـهٌ واحد ayeti, Ayete'l-kürsi, sonundan ise üç ayeti; Al-i İmrandan bir ayet -ki bununشهدَ الله أنَّهُ لاَ إلـٰـهَ إلاَّ هُوَ ayetininin olduğunu zannediyorum- A'raf suresinden bir ayeti; إنَّ ربَّكُمُ الله الّذي خلَقَ ayeti, Mü'minûn suresinden bir ayeti; ومَنْ يدعُ مع الله إلـٰـهاً آخر لاَ برهَانَ لَهُ ayeti; Cin suresinden bir ayeti, وأنَّهُ تعالىٰ جَدُّ ربّنَا مَا اتَّخذ صَاحبَةً ولاَ ولَداً ayeti, Saffât suresinin başından on ayeti, Haşr suresinin sonundan üç ayeti; Kulhüvallahu Ahad suresi, Muavvizateyn surelerini okuyarak ona afsun yaptığını işittim. Bunun üzerine bedevi ayağa kalktı. Tamamen iyileşmişti."

ELBİSELER BÖLÜMÜ

HZ. PEYGAMBER'İN GİYECEKLERİ

1070-7057 ٣٥٥٢ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ ثَابِتٍ الْجَحْدَرِيُّ. ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنِ الْأَحْوَصِ بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ صَلَّى فِي شَمْلَةٍ قَدْ عَقَدَ عَلَيْهَا.

في الزوائد: ما يصح سماع خالد من عبادة بن الصامت. وقال أبو نعيم: لم يلق خالد عبادة بن الصامت ولم يسمع منه. والأحوص بن حكيم ضعيف.

1070. (3552) (7057)- *Ubâde İbnu's-Sâmit* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bir şemle (câr) içerisinde namaz kıldı. Câr, (bedeninden düşmesin diye) onu bağlamıştı."

1071-7058 ٣٥٥٤ - حَدَّثَنَا عَبْدُالْقُدُّوسِ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ. ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ. حَدَّثَنَا أَبُو الْأَسْوَدِ عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُمَرَ بْنِ قَتَادَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَسُبُّ أَحَداً وَلَا يُطْوَى لَهُ ثَوْبٌ.

في الزوائد: في إسناده عبدالله بن لهيعة وهو ضعيف.

1071. (3554) (7058)- *Hz. Aişe* anlatıyor: "Ben Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın bir kimseye sövdüğünü ve kendisi için bir elbise dürüldüğünü görmedim."

1073-7060 ٣٥٥٨ - حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ مَهْدِيٍّ. ثَنَا عَبْدُالرَّزَّاقِ. أَنْبَأَنَا مَعْمَرٌ بْنُ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَالِمٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ رَأَى عَلَى عُمَرَ قَمِيصاً أَبْيَضَ

فَقَالَ: «ثَوْبُكَ هٰذَا غَسِيلٌ أَمْ جَدِيدٌ؟» قَالَ: لَا. بَلْ غَسِيلٌ. قَالَ: «الْبَسْ جَدِيدًا، وَعِشْ حَمِيدًا وَمُتْ شَهِيدًا».

في الزوائد: إسناده صحيح. والحسين بن مهديّ الأيليّ، ذكره ابن حبان في الثقات. وروى عنه ابن خزيمة في صحيحه. وباقي رجال الإسناد لهم في الصحيحين.

1072. (3556) (7059)- Hz. *Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* yün elbise, yamalı ayakkabı ve cidden sert mi sert elbise giydi."

❑ YENİ ELBİSE GİYİNCE HAMDETMELİ

1073-7060 ٣٥٥٨- حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ مَهْدِيٍّ. ثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ. أَنْبَأَنَا مَعْمَرٌ بْنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَالِمٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ رَأَى عَلَى عُمَرَ قَمِيصًا أَبْيَضَ فَقَالَ: «ثَوْبُكَ هٰذَا غَسِيلٌ أَمْ جَدِيدٌ؟» قَالَ: لَا. بَلْ غَسِيلٌ. قَالَ: «الْبَسْ جَدِيدًا، وَعِشْ حَمِيدًا وَمُتْ شَهِيدًا».

في الزوائد: إسناده صحيح. والحسين بن مهديّ الأيليّ، ذكره ابن حبان في الثقات. وروى عنه ابن خزيمة في صحيحه. وباقي رجال الإسناد لهم في الصحيحين.

1073. (3558) (7060)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Hz. Ömer'in üzerinde bembeyaz bir gömlek görmüştü. *"Bu elbisen yıkandı mı, yeni mi?"* diye sordu. Hz. Ömer: "Hayır (yeni değil), yıkanmıştır!" dedi. *Aleyhissalâtu vesselâm* (ona): *"Yeniyi giy (esin), hamdedici olarak yaşa(yasın) ve şehit olarak öl(esin)!"* buyurdular."

1074-7061 ٣٥٦١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ نُمَيْرٍ وَأَبُو أُسَامَةَ عَنْ سَعْدِ ابْنِ سَعِيدٍ عَنْ عَمْرَةَ عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: نَهَىٰ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ عَنْ لِبْسَتَيْنِ: اشْتِمَالِ الصَّمَّاءِ وَالْإِحْتِبَاءِ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ وَأَنْتَ مُفْضٍ فَرْجَكَ إِلَى السَّمَاءِ.

في الزوائد: حديث عائشة صحيح. رجاله ثقات. وسعد بن سعيد هو أخو يحيى بن سعيد الأنصاري، احتج به مسلم.

1074. (3561) (7061)- Hz. *Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* şu iki kıyafeti yasakladı: İştimal-i sammâ (elleri de dahil, vücudunu tekbir elbise ile sıkıca sarmak) ve fercini se-

maya açmış vaziyette kabaların üzerinde oturup bacakları dikerek tek bir elbiseye sarınmak."

❑ YÜNLÜ GİYMEK

1075-7062 ٣٥٦٣- حدّثنا محمّد بن عثمان بن كرامة. ثنا أبو أسامة. ثنا أبو أسامة. ثنا الأحوص بن حكيم عن خالد بن معدان عن عبادة بن الصامت؛ قال: خرج علينا رسول الله ﷺ ذات يوم. وعليه جبّة رومية من صوف ضيّقة الكمّين فصلّى بنا فيها. ليس عليه شيء غيرها.

في الزوائد: قلت قال الحافظ أبو نعيم: خالد لم يلق عبادة بن الصامت ولم يسمع منه. وكذا قال أبو حاتم. والأحوص ضعيف.

1075. (3563) (7062)- *Ubâde İbnu's-Samit* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bir gün Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* yanımıza geldi. Üzerinde kolları dar, yün, rumî bir cübbe vardı. Bize onun içerisinde namaz kıldırdı. Aleyhissalâtu vesselâm'ın üzerinde bundan başka bir giyecek yoktu."

1076-7063 ٣٥٦٤- حدّثنا العبّاس بن الوليد الدّمشقيّ وأحمد بن الأزهر قالا: ثنا مروان بن محمّد. ثنا يزيد بن السّمط. حدّثني الوضين بن عطاء عن محفوظ بن علقمة عن سلمان الفارسيّ؛ أنّ رسول الله ﷺ توضّأ فقلب جبّة صوف كانت عليه. فمسح بها وجهه.

في الزوائد: في إسناده محفوظ بن علقمة عن سلمان، يقال: إنه مرسل، كما في التهذيب. وباقي رجال الإسناد ثقات.

1076. (3564) (7063)- *Selmân el-Fârisî* (radıyallahu anh) anlatıyor: (Bir gün) Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* abdest almıştı. Üzerindeki yün cübbeyi çevirip onun (iç kısmı) ile yüzünü sildi.

1077-7064 ٣٥٦٨- حدّثنا محمّد بن حسّان الأزرق. ثنا عبدالمجيد بن أبي داود. ثنا مروان بن سالم عن صفوان بن عمرو، عن شريح بن عبيد الحضرميّ عن أبي الدّرداء؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «إنّ أحسن ما زرتم الله به في قبوركم ومساجدكم البياض».

في الزوائد: إسناده ضعيف. شريح بن عبيد لم يسمع من أبي الدرداء قاله في التهذيب.

1077. (3568) (7064)- Ebu'd-Derdâ (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Mescidlerde olsun, kabirlerde olsun Allah Teâla hazretlerini ziyarette giydiğiniz en güzel elbise beyazdır."*

❑ ELBİSESİNİ KİBİRLE SÜRÜMEK

1078-7065 ٣٥٧٠ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنِ الأَعْمَشِ عَنْ عَطِيَّةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَنْ جَرَّ إِزَارَهُ مِنَ الْخُيَلَاءِ لَمْ يَنْظُرِ اللهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

قَالَ، فَلَقِيتُ ابْنَ عُمَرَ بِالْبَلَاطِ. فَذَكَرْتُ لَهُ حَدِيثَ أَبِي سَعِيدٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ. فَقَالَ، وَأَشَارَ إِلَى أُذُنَيْهِ: سَمِعَتْهُ أُذُنَايَ وَوَعَاهُ قَلْبِي.

في الزوائد: حديث ابن عمر في الصحيحين. لكن حديث أبي سعيد قد انفرد به المصنف. وفي إسناده عطية بن سعد العوفي أبو الحسن. وهو ضعيف.

1078. (3570) (7065)- *Ebu Said* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim izarını kibirle yerde sürürse, Allah kıyamet günü ona (rahmet nazarıyla) bakmaz."*

Râvi (Atiyye) der ki: "Sonra ben, Balât'da İbnu Ömer'e rastladım. Ebu Saîd'in Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'dan yaptığı rivayeti hatırladım. Eliyle kulağına işaret ederek dedi ki: "Bunu şu kulaklarım da işitti ve kalbim ezberleyip zaptetti."

❑ İZARIN YERİ

1079-7066 ٣٥٧٤ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ. أَنْبَأَنَا شَرِيكٌ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ ابْنِ عُمَيْرٍ عَنْ حُصَيْنِ بْنِ قَبِيصَةَ عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «يَا سُفْيَانَ ابْنَ سَهْلٍ! لَا تُسْبِلْ. فَإِنَّ اللهَ لَا يُحِبُّ الْمُسْبِلِينَ».

في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله ثقات.

1079. (3574) (7066)- *Muğire İbnu Şu'be* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ey Süfyan İbnu Sehl, izarını (topuklarından aşağı) sarkıtma! Çünkü Allah Teâla hazretleri, izarını (topuklardan) aşağı sarkıtanı sevmez!"*

❑ GÖMLEĞİN YENİ NE KADAR UZUN OLMALI?

1080-7067 ٣٥٧٧- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ حَكِيمٍ الأَوْدِيُّ. ثنا أَبُو غَسَّانَ. وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ. ثَنَا عُبَيْدُ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالاَ: ثَنَا حَسَنُ بْنُ صَالِحٍ. ح وَحَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ. ثَنَا أَبِي عَنِ الْحَسَنِ ابْنِ صَالِحٍ، عَنْ مُسْلِمٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَلْبَسُ قَمِيصاً قَصِيرَ الْيَدَيْنِ وَالطُّولِ.

في الزوائد: في إسناده مسلم بن كيسان الكوفي، وهو متفق على تضعيفه. ومدار الإسناد عليه. والحديث رواه البزار من حديث أنس. وله شاهد من حديث أسماء بنت السكن، رواه الترمذي، وقال: حديث حسن.

1080. (3577) (7067)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* kolları ve boyu kısa kamîs (gömlek) giyerdi."

❑ KADININ ZEYLİ (ETEK BOYU) NE KADAR OLMALI?

1081-7068 ٣٥٨٢- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ. ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ أَبِي الْمُهَزِّمِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لِفَاطِمَةَ، أَوْ لأُمِّ سَلَمَةَ: «ذَيْلُكِ ذِرَاعٌ».

في الزوائد: في إسناده أبو المهزم، وهو متفق على تضعيفه. واسمه يزيد بن سفيان وقيل عبدالرحمن.

1081. (3582) (7068)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, *Hz. Fatıma* veya Ümme Seleme (radıyallahu anhümâ)'ya: *"Senin eteğinin boy uzunluğu(nun erkek eteğine nazaran fazlalığı) bir zirâdır"* buyurdular."

1082-7069 ٣٥٨٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا عَفَّانُ. ثَنَا عَبْدُالْوَارِثِ. ثَنَا حَبِيبٌ الْمُعَلِّمُ عَنْ أَبِي الْمُهَزِّمِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ عَائِشَةَ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «فِي ذُيُولِ النِّسَاءِ شِبْراً». فَقَالَتْ عَائِشَةُ: إِذاً تَخْرُجَ سُوقُهُنَّ. قَالَ: «فَذِرَاعٌ».

في الزوائد: في إسناده أبو المهزم، وقد تقدم أيضاً.

1082. (3583) (7069)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* kadınların eteklerinin (erkeğinkinden fazla uzunluğu) hakkında: *"Bir karış"* demişti. Aişe kendisine: "Bu durumda, yürürken bacakları (etekten dışarı) çıkar" dedim Aleyhissalâtu vesselâm: *"Öyleyse bir zirâ olsun!"* buyurdular."

AÇIKLAMA:

Etek boyu hususunda açıklama geçti ise de şöyle bir özet verebiliriz: Erkekler için müstehab uzunluk baldırların yarısına kadardır, topukların hizasına kadar ise caizdir. Kadınlar için iki hal var: Erkekler için caiz olan miktardan bir karış uzatmak kadınlar için müstehab olan şeklidir. İki karış (bir zirâ kadar) uzatmaları ise caizdir.

❑ SİYAH SARIK

1083-7070 ٣٥٨٦- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا عَبْدُاللهِ. أَنْبَأَنَا مُوسَىٰ بْنُ عُبَيْدَةَ عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ دَخَلَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءُ.

في الزوائد: موسى بن عبيدة الربذي وهو ضعيف.

1083. (3586) (7070)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, Fetih günü, Mekke'ye başında siyah bir sarık olduğu halde girdi."

❑ İPEKLİ GİYMEK, ALTIN TAKINMAK KADINLARA HELAL

1084-7071 ٣٥٩٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ. ثَنَا عَبْدُالرَّحِيمِ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنِ الإِفْرِيقِيِّ، عَنْ عَبْدِالرَّحْمَـٰنِ ابْنِ رَافِعٍ، عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ عَمْرٍو؛ قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ وَفِي إِحْدَىٰ يَدَيْهِ ثَوْبٌ مِنْ حَرِيرٍ. وَفِي الأُخْرَىٰ ذَهَبٌ. فَقَالَ: «إِنَّ هَـٰذَيْنِ مُحَرَّمٌ عَلَىٰ ذُكُورِ أُمَّتِي حِلٌّ لإِنَاثِهِمْ».

في الزوائد: في إسناده عبدالرحمن بن رافع عنه مناكير. وقال ابن حبان: لا يحتج بخبره إذا كان من رواية عبدالرحمن بن زياد بن انعم. وإنما وقع المناكير في حديثه من أجله. وقال أبو حاتم: شيخ حديثه منكر.

1084. (3597) (7071)- *Abdullah İbnu Amr* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (bir gün) yanımıza geldiler. Bir elinde ipek bir elbise, diğer elinde de altın vardı: *"İşte bu iki şey ümmetimin erkeklerine haramdır, kadınlara helaldir"* buyurdular."

❑ KIRMIZI RENKLİ ELBİSE ERKEĞE MEKRUHTUR

1085-7072 ٣٦٠١ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ سُهَيْلٍ عَنِ بْنِ عُمَرَ؛ قَالَكَ نَهَىٰ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنِ الْمُفَدَّمِ.

قَالَ يَزِيدُ: قُلْتُ لِلْحَسَنِ: مَا الْمُفَدَّمُ؟ قَالَ: الْمُشْبَعُ بِالْعُصْفُرِ.

في الزوائد: إسناده صحيح رجاله ثقات.

1085. (3601) (7072)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* müfeddem elbiseyi yasakladı."

Râvi *Yezid* demiştirki: "Ben (hadisi bana rivayet eden) Hasan İbnu Süheyl'e "Müfeddem nedir?" diye sordum. Dedi ki: "Usfur ile kıyasıya boyanmış (kıpkırmızı olmuş) kumaştan elbisedir"

❑ ŞÖHRET ELBİSESİ

1086-7073 ٣٦٠٨- حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ يَزِيدَ الْبَحْرَانِيُّ. ثنا وَكِيعُ بْنُ مُحْرِزٍ النَّاجِي. ثنا عُثْمَانُ بْنُ جَهْمٍ عَنْ زِرِّ بْنِ حُبَيْشٍ عَنْ أَبِي ذَرٍّ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ لَبِسَ ثَوْبَ شُهْرَةٍ أَعْرَضَ اللهُ عَنْهُ حَتَّى يَضَعَهُ مَتَى وَضَعَهُ».

في الزوائد: هذا إسناده حسن. العباس بن يزيد مختلف فيه.

1086. (3608) (7073)- *Ebu Zerr* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim (dünyada, dikkatleri üzerine çeken) şöhret elbisesi giyerse, Allah, alçaltacağı gün alçaltıncaya kadar, o kimseden yüz çevirir (rahmet nazarıyla bakmaz)."*

❑ MEYTE (MURDAR ÖLEN) HAYVANLARIN DERİSİ

1087-7074 ٣٦١١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا عَبْدُ الرَّحِيمِ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ لَيْثٍ عَنْ شَهْرِ ابْنِ حَوْشَبٍ عَنْ سَلْمَانَ؛ قَالَ: كَانَ لِبَعْضِ أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ شَاةٌ فَمَاتَتْ. فَمَرَّ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَلَيْهَا فَقَالَ: «مَا ضَرَّ أَهْلَ هَذِهِ لَوِ انْتَفَعُوا بِإِهَابِهَا؟».

في الزوائد: في إسناده ليث بن سليم وهو ضعيف.

1087. (3611) (7074)- *Selman* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ümmühatu'l-mü'mininden birinin bir davarı vardı. Hayvan öldü, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, hayvanın ölüsünün yanından geçti ve: *"Sahibi bunun derisinden istifade etseydi, kendine bir zarar (günah) gelmezdi"* buyurdu.

Not: Murdar ölen hayvanların derilerinin debbağlamak suretiyle temizleneceği ve kullanılabileceği hususunda açıklama geçti.

❑ AYAKKABILARIN ŞEKLİ

1088-7075 ٣٦١٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا وَكِيعٌ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ خَالِدٍ الْحَذَّاءِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ ابْنِ الْحَارِثِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ الْعَبَّاسِ؛ قَالَ: كَانَ لِنَعْلِ النَّبِيِّ ﷺ قِبَالَانِ، مَثْنِيٌّ شِرَاكُهُمَا.

في الزوائد: إسناده صحيح رجاله ثقات.

1088. (3614) (7075)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın ayakkabısının, tasması çift olan iki askısı (parmak arasından geçen tasması) vardı."

❑ TEK AYAKKABI İLE YÜRÜME

1089-7076 حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ. ثَنَا عَبْدُاللَّهِ بْنُ إِدْرِيسَ عَنِ ابْنِ عَجْلَانَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «لَا يَمْشِي أَحَدُكُمْ فِي نَعْلٍ وَاحِدٍ وَلَا خُفٍّ وَاحِدٍ. لِيَخْلَعْهُمَا جَمِيعاً، أَوْ لِيَمْشِ فِيهِمَا جَمِيعاً».

في الزوائد: إسناده صحيح، رجاله ثقات. والحديث رواه غير المصنف أيضا. إلا أن المصنف زاد الخفّ. فلذا أوردته في الزوائد.

1089. (3617) (7076)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Sizden kimse ayakkabı veya mestin sadece bir tekini giymiş olarak yürümesin, iki tekini birden çıkarsın veya ikisini birden giyerek yürüsün."*

❑ AYAKKABIYI AYAKTA GİYMEK

1090-7077 ٣٦١٩- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا وَكِيعٌ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ دِينَارٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يَنْتَعِلَ الرَّجُلُ قَائِماً.

أشار إلى أن الحديث من الزوائد، ولم يتعرض للإسناد.

1090. (3619) (7077)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, kişının ayakkabılarını ayakta giymesini yasakladı."

AÇIKLAMA:

Bazı alimler, bu yasağın, bağı bulunduğu için ayakta giyilmesi zor olan ayakkabılarla ilgili olduğunu belirtmiştir.

❑ SAÇ VE SAKALI SİYAHA BOYAMA

1091-7078 ٣٦٢٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عُلَيَّةَ عَنْ لَيْثٍ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ: جِيءَ بِأَبِي قُحَافَةَ يَوْمَ الْفَتْحِ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ. وَكَأَنَّ رَأْسَهُ ثَغَامَةٌ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «اذْهَبُوا بِهِ إِلَى بَعْضِ نِسَائِهِ فَلْتُغَيِّرْهُ. وَجَنِّبُوهُ السَّوَادَ».

في الزوائد: أصل الحديث قد رواه مسلم. لكن في هذه الطريق التي رواه بها المصنف، ليث بن سليم وهو ضعيف عند الجمهور.

1091. (3624) (7078)- *Hz. Cabir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ebu Kuhâfe, Fetih günü Resulullah*(aleyhissalâtu vesselâm)*'a getirilmişti. Saçları köpük gibi bembeyazdı. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Bunu hanımlarından birine götürün(de bunun saç ve sakalının rengini) değiştirsin. Fakat siyah(a boyamak)tan da kaçınınız"* buyurdular."

1092-7079 ٣٦٢٥- حَدَّثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ الصَّيْرَفِيُّ، مُحَمَّدُ بْنُ فِرَاسٍ. ثنا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ بْنِ زَكَرِيَّا الرَّاسِبِيُّ. ثنا دَفَّاعُ بْنُ دَغْفَلٍ السَّدُوسِيُّ عَنْ عَبْدِالْحَمِيدِ بْنِ صَيْفِيٍّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ صُهَيْبِ الْخَيْرِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: إِنَّ أَحْسَنَ مَا اخْتَضَبْتُمْ بِهِ، لَهٰذَا السَّوَادُ. أَرْغَبُ لِنِسَائِكُمْ فِيكُمْ، وَأَهْيَبُ لَكُمْ فِي صُدُورِ عَدُوِّكُمْ».

هذا الحديث معارض لحديث النهى عن السواد. وهو أقوى إسنادا. وأيضا النهى يقدم عند المعارضة وفي الزوائد: إسناده حسن.

1092. (3625) (7079)- *Süheybü'l-Hayr* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"(Ağaran saç ve sakallarınızı boyamada) kullandığınız en iyi boya şüphesiz şu siyahtır. (Çünkü siyah boya) kadınlarınızı size daha çok rağbet ettiricidir, düşmanınızın içinde de hakkınızda daha çok korku doğurucudur."*

AÇIKLAMA:

İkinci hadis, birinciye zıttır. Bu babta başka riayetler de gelmiştir. Hepsini gözönüne alarak meseleyi değerlendiren ülemâ, çoğunluk itibariyle erkeklerin saç ve sakalını siyaha boyamalarının mekruh olduğuna hükmetmiştir. Hatta bazısı buradaki kerahetin tahrimî olduğu kanaatindedir. Bazısı kadınlara caiz olduğu, keza savaş sırasında erkeklere de caiz olduğu görüşündedir. Kadınlara olan ruhsat kapalılık şartlarıyla ilgilidir. Açık saçıklar, boyama sebebiyle ayrıca günahkâr olurlar.

❑ SAÇ-SAKAL BOYAMAYI TERKİN HÜKMÜ

1093-7080 ٣٦٢٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى. خَالِدُ بْنُ الْحَارِثِ وَابْنُ أَبِي عَدِيٍّ عَنْ حُمَيْدٍ؛ قَالَ: سُئِلَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ: أَخَضَبَ رَسُولُ اللهِ ﷺ؟ قَالَ: إِنَّهُ لَمْ يَرَ مِنَ الشَّيْبِ إِلاَّ نَحْوَ سَبْعَةَ عَشَرَ أَوْ عِشْرِينَ شَعْرَةً، فِي مُقَدَّمِ لِحْيَتِهِ.

في الزوائد: هذا الإسناد صحيح، رجاله ثقات.

1093. (3629) (7080)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh)'a: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* saç ve sakalını boyadı mı?" diye sorulmuştu, şu cevabı verdi: "Aleyhissalâtu vesselâm,sakalının ön kısmında, onyedi veya yirmi tel kadar bir aklık görmüştür (bunlar için boya olur mu!) diye cevap verdi."

❑ EVDE RESİM

1094-7081 ٣٦٥٢- حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ عُثْمَانَ الدِّمَشْقِيُّ. ثَنَا الْوَلِيدُ. ثَنَا عُفَيْرُ بْنُ مَعْدَانَ. ثَنَا سُلَيْمُ ابْنُ عَامِرٍ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ؛ أَنَّ امْرَأَةً أَتَتِ النَّبِيَّ ﷺ فَأَخْبَرَتْهُ أَنَّ زَوْجَهَا فِي بَعْضِ الْمَغَازِي. فَاسْتَأْذَنَتْهُ أَنْ تُصَوِّرَ فِي بَيْتِهَا نَخْلَةً. فَمَنَعَهَا أَوْ نَهَاهَا.

في الزوائد: في إسناده عفير بن معدان وهو ضعيف.

1094. (3652) (7081)- *Ebu Ümame* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a bir kadın gelerek, kocasının gazvede olduğunu söyleyerek evine bir hurma ağacı resmini yapmak için izin istedi. Aleyhissalâtu vesselâm kadını men etti veya nehyetti."

AÇIKLAMA:

Hadiste geçen suret yasağının mahiyeti daha önce açıklandı. Burada şunu belirtmede fayda var. Ağaç resminin yapılması veya eve asılması alimlerce caiz görülmüştür. Bu hadisle amel edilmemiştir.

❑ AYAKLA BASILAN EŞYADAKİ RESİM

1095-7082 ٣٦٥٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا وَكِيعٌ عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ابْنِ الْقَاسِمِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: سَتَرْتُ سَهْوَةً لِي. تَعْنِي

الداخل بستر فيه تصاوير. فلما قدم النبي ﷺ هتكه. فجعلت منه منبوذتين. فرأيت النبي ﷺ متكئاً على إحداهما.

في الزوائد: في إسناده أسامة بن زيد، متفق على تضعيفه. والحديث في البخاري. ما عدا قوله – فرأيت النبي ﷺ متكئا على إحداهما – والباقي نحوه.

1095. (36557 (7082)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Ben bir sehvemi -yani odasının içindeki yüklüğümsü bir kısmı kastediyor- üzerinde resimler bulunan bir kumaşla örtmüştüm. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (eve) gelince onu söktü. Ben de ondan iki yastık yaptım. Ben *Aleyhissalâtu vesselâm*'ı, bunlardan birine yaslanmış olarak gördüm."

AÇIKLAMA:

Mevzu daha önce açıklandı ise de burada şu hususu tekrar edelim: Ülemânın cumhuru, bu meyanda *(Ebu Hanîfe, Şafiî, Mâlik)* üzerine basılan eşya üzerinde resmin bulunmasını caiz görmüştür.

EDEB BÖLÜMÜ

ANNE BABAYA İYİLİK

1096-7083 ٣٦٥٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنَا شَرِيكُ بْنُ عَبْدِاللهِ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ عُبَيْدِاللهِ ابْنِ عَلِيٍّ عَنِ ابْنِ سَلاَمَةَ السُّلَمِيِّ؛ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أُوصِي امْرءاً بِأُمِّهِ. أُوصِي امْرءاً بِأُمِّهِ. أُوصِي امْرءاً بِأُمِّهِ (ثَلاَثاً). أُوصِي امْرءاً بِأَبِيهِ. أُوصِي امْرءاً بِمَوْلاَهُ الَّذِي يَلِيهِ، وَإِنْ كَانَ عَلَيْهِ مِنْهُ أَذًى يُؤْذِيهِ».

قد نبه في الزوائد: على أن الحديث مما انفرد به المصنف. لكن لم يتعرض لإسناده. وقال: ليس لابن سلامة هذا عند المصنف سوى هذا الحديث. وليس له شئ في بقية الكتب.

1096. (4657) (7083)- *İbnu Selâme es-Sülemî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kişiye annesi(nin hakkına riayeti) tavsiye ederim. Kişiye annesi(nin hakkına riayeti) tavsiye ederim. Kişiye annesi(nin hakkına riayeti) tavsiye ederim"*- diye üç kere tekrar etti. Sonra şöyle devam etti:- *"Kişiye babası(nın hakkına riayeti) tavsiye ederim, kişiye kendi yerine işini takip eden velisi(nin hakkına riayeti) tavsiye ederim, hatta velisi kendisine eza vermiş bile olsa."*

1097-7084 ٣٦٦٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنَا عَبْدُالصَّمَدِ بْنُ عَبْدِالْوَارِثِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ عَنْ عَاصِمٍ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «الْقِنْطَارُ اثْنَا عَشَرَ أَلْفَ أُوقِيَّةٍ. كُلُّ أُوقِيَّةٍ خَيْرٌ مِمَّا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ» وَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّ الرَّجُلَ لَتُرْفَعُ دَرَجَتُهُ فِي الْجَنَّةِ فَيَقُولُ: أَنَّى هٰذَا؟ فَيُقَالُ:

بِاسْتِغْفَارِ وَلَدِكَ لَكَ ». في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله ثقات.

1097. (3660) (7084)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Kıntâr onikibin okiyyedir. Her okiyye, yerle gök arasında bulunan şeylerin hepsinden hayırlıdır."

Yine *Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kişinin ahirette derecesi yükseltilir. Bunun üzerine: "Bu yükselme (hakkım değildi), nereden gelmedir?" der. Kendisine: "Bu senin için evladının yaptığı istiğfar sebebiyledir"* denilir."

1098-7085 ٣٦٦١ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ عَنْ بَحِيرِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ عَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ مَعْدِيكَرِبَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: « إِنَّ اللهَ يُوصِيكُمْ بِأُمَّهَاتِكُمْ (ثَلاثًا). إِنَّ اللهَ يُوصِيكُمْ بِآبَائِكُمْ. إِنَّ اللهَ يُوصِيكُمْ بِالأَقْرَبِ فَالأَقْرَبِ ». في الزوائد: في إسناده إسماعيل، وروايته عن الحجازيين ضعيفة، كما هنا.

1098. (3661) (7085)- *Mikdam İbnu Ma'dikerb* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah Teâla hazretleri size annelerinizin haklarına riayeti tavsiye etmektedir.* -Bunu üç sefer tekrarladı- *Allah size babalarınızın haklarına riayet etmenizi tavsiye etmektedir. Allah size akrabalarınızın haklarına yakınlık derecesine göre riayet etmenizi tavsiye etmektedir."*

1099-7086 ٣٦٦٢ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثنا صَدَقَةُ بْنُ خَالِدٍ. ثنا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي الْعَاتِكَةِ، عَنْ عَلِيِّ ابْنِ يَزِيدَ عَنِ الْقَاسِمِ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ؛ أَنَّ رَجُلاً قَالَ: يَارَسُولَ اللهِ! مَا حَقُّ الْوَالِدَيْنِ عَلَى وَلَدِهِمَا؟ قَالَ: « هُمَا جَنَّتُكَ وَنَارُكَ ».

في الزوائد: قال ابن معين: على بن يزيد عن القاسم عن أبي أمامة، هي ضعيفة كلها. وقال الساجي: اتفق أهل النقل على ضعف على بن يزيد.

1099. (3662) (7086)- *Ebu Ümame* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bir adam: "Ey Allah'ın Resulü, anne ve babanın çocukları üzerinde hakları nedir?" diye sormuştu. *Aleyhissalâtu vesselâm:* "Onlar senin cennet ve cehenemindirler" buyurdu."

❑ BABANIN ÇOCUKLARINA VE BİLHASSA KIZA İYİ DAVRANMASI

1100-7087 ٣٦٦٦ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا عَفَّانُ. ثنا وُهَيْبٌ. ثنا عَبْدُاللهِ

بن عثمان ابن خثيم عن سعيد بن أبي راشد عن يعلى العامري؛ أنه قال: جاء الحسن والحسين يسعيان إلى النبي ﷺ. فضمهما إليه وقال: «إن الولد مبخلة مجبنة».

في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله ثقات.

1100. (3666) (7087)- *Ya'la İbnu Mürre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Hz. Ali'nin oğulları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin radıyallah anhüm ecmain koşarak Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a geldiler. Efendimiz onları bağrına bastı ve: *"Şurası muhakkak ki, çocuk, cimrilik ve korkaklık sebebidir"* buyurdular.

AÇIKLAMA:

Çocuk sahibi olan baba onu yetiştirmek maksadıyla ölümden korkar, cihada gitmek istemez. Çünkü şehid olursa çocuk bakımsız kalacak endişesine kapılır. Aynı şekilde, malını mülkünü çocuğu için harcamayı düşünerek cimrileşir.

1101-7088 ٣٦٦٧- حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة. ثنا زيد بن الحباب عن موسى بن علي سمعت أبي يذكر عن سراقة بن مالك؛ أن النبي ﷺ قال: «ألا أدلكم على أفضل الصدقة؟ ابنتك مردودة إليك ليس لها كاسب غيرك».

في الزوائد: رجال إسناده ثقات. إلا أن عليّ بن رباح لم يسمع من سراقة.

1101. (3667) (7088)- *Sürâka İbnu Mâlik* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Size sadakanın en faziletlisini haber vereyim mi? (Boşanma, kocasının ölümü gibi bir sebeple sana geri gönderilmiş ve senden başka çalışanı (Nafakasını temin edecek bir kimsesi) olmayan kızın (için harcadığın)dır."*

1102-7089 ٣٦٦٨- حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة. ثنا محمد بن بشر عن مسعر. أخبرني سعد ابن إبراهيم عن الحسن عن صعصعة عم الأحنف؛ قال: دخلت على عائشة امرأة. معها ابنتان لها. فأعطتها ثلاث تمرات. فأعطت كل واحدة منهما تمرة. ثم صدعت الباقية بينهما. قالت فأتى النبي ﷺ فحدثته. فقال: «ما عجبك؟ لقد دخلت به الجنة».

في الزوائد: إسناده صحيح، رجاله ثقات. وأصله في الصحيحين وغيرهما. بغير هذا السياق.

1102. (3668) (7089)- *Ahnef İbnu Kays*'ın amcası Sa'sa'a İbnu Muaviye radıyallahu anhüma anlatıyor: "Bir kadın beraberinde iki kızıyla birlikte Hz. Aişe'nin yanına girdi. Aişe (radıyallahu anhâ) kadıncağıza üç tane kuru hurma verdi. Kadın çocuklarına birer hurma verdi, kalan üçüncü hurmayı da çocukları arasında taksim etti."

Hz. Aişe der ki: "Az sonra Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* geldi, hadiseyi kendisine anlattım. Bunun üzerine: *"Buna hayret mi ettin? Kadın bu davranışı sebebiyle cennete girdi"* buyurdular."

1103-7090 ٣٦٧٠ - حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَسَنِ. ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ عَنْ فِطْرٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْ رَجُلٍ تُدْرِكُ لَهُ ابْنَتَانِ فَيُحْسِنُ إِلَيْهِمَا، مَا صَحِبَتَاهُ أَوْ صَحِبَهُمَا إِلاَّ أَدْخَلَتَاهُ الْجَنَّةَ».

في الزوائد: في إسناده أبو سعيد. واسمه شرحبيل. وهو وإن ذكره ابن حبان في الثقات فقد ضعفه غير واحد. وقال ابن أبي ذئب: كان متهما. ورواه الحاكم في المستدرك. وقال: هذا حديث صحيح الإسناد.

1103. (3670) (7090)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim, erginlik çağına varan iki kızına onlar yanında kaldıkları veya kendisi onların yanında kaldığı müddetçe iyilik yapar ihsanda bulunursa, bu kızlar onu mutlaka cennete dahil ederler."*

1104-7091 ٣٦٧١ - حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ الدِّمَشْقِيُّ. ثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَيَّاشٍ. ثَنَا سَعِيدُ بْنُ عُمَارَةَ. أَخْبَرَنِي الْحَارِثُ بْنُ النُّعْمَانِ. سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «أَكْرِمُوا أَوْلاَدَكُمْ، وَأَحْسِنُوا أَدَبَهُمْ».

في الزوائد: في إسناده الحارث بن النعمان. وإن ذكره ابن حبان في الثقات، فقد لينه أبو حاتم.

1104. (3671) (7091)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Çocuklarınıza gereken ikramı yapın ve terbiyelerini güzel yapın."*

❑ KOMŞU HAKKI

1105-7092 ٣٦٧٤ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا وَكِيعٌ. ثَنَا يُونُسُ بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا زَالَ جِبْرَائِيلُ يُوصِينِي بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُوَرِّثُهُ». في الزوائد: الحديث إسناده صحيح رجاله ثقات.

1105. (3674) (7092)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Cebrail aleyhisselam komşu hakkında öyle ısrarla tavsiyede bulundu ki, komşuyu komşuya varis kılacak zannettim."*

❑ YETİM HAKKI

1106-7093 ٣٦٧٨ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا يَحْيَىٰ بْنُ سَعِيدٍ الْقَطَّانُ عَنِ ابْنِ عَجْلَانَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اللَّهُمَّ! إِنِّي أُحَرِّجُ حَقَّ الضَّعِيفَيْنِ: الْيَتِيمِ وَالْمَرْأَةِ».

في الزوائد: المعنى أحرّج عن هذا الإثم. بمعنى أن يضيع حقهما. واحذر من ذلك تحذيرا بليغا. وأزجر عنه زجرا أكيدا. قاله النوويّ. وإسناده صحيح رجاله ثقات.

1106. (3678) (7093)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allahım! Ben şu iki zayıfın hakkının çiğnenmesinden cidden sakındırırım: Yetim ve kadın."*

1107-7094 ٣٦٧٩ – حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا يَحْيَىٰ بْنُ آدَمَ. ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي أَيُّوبَ عَنْ يَحْيَىٰ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَبِي عَتَّابٍ. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «خَيْرُ بَيْتٍ فِي الْمُسْلِمِينَ بَيْتٌ فِيهِ يَتِيمٌ يُحْسَنُ إِلَيْهِ. وَشَرُّ بَيْتٍ فِي الْمُسْلِمِينَ بَيْتٌ فِيهِ يَتِيمٌ يُسَاءُ إِلَيْهِ».

في الزوائد: في إسناده يحيى بن سليمان، أبو صالح. قال فيه البخاري: منكر الحديث. وقال أبو حاتم: مضطرب الحديث. وذكره ابن حبان في الثقات. وأخرج ابن خزيمة حديثه في صحيحه، وقال: في النفس من هذا الحديث شيء فإني لا أعرف يحيى بعدالة ولا جرح. وإنما خرجت خبره لأنه يختلف العلماء فيه. قلت: قد ظهر للبخاري وأبي حاتم ما خفي على ابن خزيمة، فجرحهما مقدّم على من عدّله. أ هـ كلام صاحب الزوائد.

1107. (3679) 57094)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Müslümanlar içinde en hayırlı ev kendisine iyilik yapılan bir yetimin bulunduğu evdir. Müslümanlar içinde en kötü ev de kendisine kötülük yapılan bir yetimin bulunduğu evdir."*

1108-7095 ٣٦٨٠ – حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا حَمَّادُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْكَلْبِيُّ. ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْأَنْصَارِيُّ عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ؛

قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «مَنْ عَالَ ثَلاثَةً مِنَ الأَيْتَامِ كَانَ كَمَنْ قَامَ لَيْلَه وصَامَ نَهَارَه. وَغَدَا وَرَاحَ شَاهِراً سَيْفَهُ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ. وَكُنْتُ أَنَا وَهُوَ فِي الْجَنَّةِ أَخَوَيْنِ كَهَاتَيْنِ أُخْتَانِ». وَأَلْصَقَ إِصْبَعَيْهِ السَّبَّابَةَ وَالْوُسْطَى.

في الزوائد: في إسناده إسماعيل بن إبراهيم وهو مجهول. والراوي عنه ضعيف.

1108. (3680) (7095)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim üç yetimi yetiştirir, nafakasını temin ederse, sanki ömrü boyu geceleri namaz kılmış, gündüzleri oruç tutmuş ve sabahtan akşama yalın kılıç Allah yolunda cihad etmiş gibi sevap alır. Keza, ben ve o, şu iki kardeş (parmak) gibi cennette kardeş oluruz"* buyurdu ve şehadet parmağı ile orta parmağını birbirine yapıştırdı."

❏ SUYU SADAKA ETMENİN FAZİLETİ

1109-7096 ٣٦٨٥ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ نُمَيْرٍ وَعَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالاَ: ثَنَا وَكِيعٌ عَنِ الأَعْمَشِ عَنْ يَزِيدَ الرَّقَاشِيِّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «يَصُفُّ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صُفُوفاً (وَقَالَ ابْنُ نُمَيْرٍ. أَهْلُ الْجَنَّةِ). فَيَمُرُّ الرَّجُلُ مِنْ أَهْلِ النَّارِ عَلَى الرَّجُلِ فَيَقُولُ: يَا فُلاَنُ! أَمَا تَذْكُرُ يَوْمَ اسْتَسْقَيْتَ فَسَقَيْتُكَ شَرْبَةً؟ قَالَ فَيَشْفَعُ لَهُ. وَيَمُرُّ الرَّجُلُ فَيَقُولُ: أَمَا تَذْكُرُ يَوْمَ نَاوَلْتُكَ طَهُوراً؟ فَيَشْفَعُ لَهُ».

قَالَ ابْنُ نُمَيْرٍ «وَيَقُولُ: يَا فُلاَنُ! أَمَا تَذْكُرُ يَوْمَ بَعَثْتَنِي فِي حَاجَةِ كَذَا وَكَذَا، فَذَهَبْتُ لَكَ؟ فَيَشْفَعُ لَهُ».

في الزوائد: في إسناده يزيد بن أبان الرقاشي وهو ضعيف.

1109. (3685) (7096)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kıyamet günü insanlar saf saf olurlar -İbnu Nümeyr dedi ki: "Cennet ehli saf saf olurlar.- Derken cehennem ehlinden bir kişi cennet ehlinden birine uğrar ve: "Ey filan! Hatırladın mı sen su istemiştin de ben sana bir içimlik su vermiştim" der, (ve bu suretle şefaat diler). (Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdu ki:) "Adam, o kimseye şefaat eder. (Cehennemlik olan bir başka) adam cennetlik olan bir başkasının yanından geçer ve ona: "Sana abdest suyu verdiğimi hatırlıyor musun?" der (Şefaat ister. O da hatırlar) ve ona şefaat eder."*

(Ravi) İbnu Nümeyr (rivayetinde biraz farkla) şöyle der: *"Ve cehennemlik olanlardan biri cennetlik olanlardan birine): "Ey falan! Beni şöyle bir işe gönderdiğin günü hatırlıyormusun? Ben o gün senin için gitmiştim. (Bu sözüyle şefaatini ister. Cennetlik olan) kimse de ona şefaat eder.*

1110-7097 ٣٦٨٦- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا عَبْدُاللهِ بْنُ نُمَيْرٍ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عَبْدِالرَّحْمنِ بْنِ مَالِكِ بْنِ جُعْشُمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ سُرَاقَةَ بْنِ جُعْشُمٍ؛ قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ عَنْ ضَالَّةِ الإِبِلِ تَغْشَى حِيَاضِي، قَدْ لُطْتُهَا لإِبِلِي فَهَلْ لِي مِنْ أَجْرٍ إِنْ سَقَيْتُهَا؟ قَالَ: «نَعَمْ. فِي كُلِّ ذَاتِ كَبِدٍ حَرَّى أَجْرٌ».

في الزوائد: في إسناده محمد بن إسحاق وهو مدلس.

1110. (3686) (7097)- *Sürâka İbnu Cu'şem* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a, kendi develerini sulamak için hazırlayıp sıvadığım havuzlarıma gelen yolunu kaybetmiş yitik deveyi sularsam benim için bir sevap olup olmadığını sordum. Bana: *"Evet, hararetli her ciğer sahibin(i sulamak)ta bir sevap vardır"* buyurdular."

❑ KÖLELERE İYİLİK

1111-7098 ٣٦٩١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالاَ: ثنا إِسْحَاقُ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ مُغِيرَةَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ فَرْقَدٍ السَّبَخِيِّ عَنْ مُرَّةَ الطَّيِّبِ عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لاَ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ سَيِّئُ الْمَلَكَةِ» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ! أَلَيْسَ أَخْبَرْتَنَا أَنَّ هـذِهِ الأُمَّةَ أَكْثَرُ الأُمَمِ مَمْلُوكِينَ وَيَتَامَى؟ قَالَ «نَعَمْ. فَأَكْرِمُوهُمْ كَكَرَامَةِ أَوْلاَدِكُمْ. وَأَطْعِمُوهُمْ مِمَّا تَأْكُلُونَ». قَالُوا: فَمَا يَنْفَعُنَا فِي الدُّنْيَا؟ قَالَ: «فَرَسٌ تَرْتَبِطُهُ تُقَاتِلُ عَلَيْهِ فِي سَبِيلِ اللهِ. مَمْلُوكُكَ يَكْفِيكَ. فَإِذَا صَلَّى فَهُوَ أَخُوكَ».

في الزوائد: في إسناده فرقد السبخيّ. وهو وإن وثقه ابن معين في رواية فقد ضعفه في أخرى وضعفه البخاري وغيره.

1111. (3691) (7098)- *Hz. Ebu Bekr* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (bir defasında): *"Mülkiyeti altında bulunan (köle ve cariye)lere kötü muamele eden kimse cennete girmeyecektir"* demişti.

"Ey Allah'ın Resulü! Siz bize: *"Bu ümmet, köle ve yetimi en çok olan*

ümmettir" diye haber vermediniz mi" dediler. *Aleyhissalâtu vesselâm: "Evet! Öyleyse onlara çocuklarınıza verdiğiniz değer gibi değer verin ve yediklerinizden yedirin!"* buyurdular.

Ashab bu defa: "Köle ve cariyeler bize dünyada ne gibi faide sağlar?" diye sordu. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Savaş için beslediğin bir at üstünde Allah yolunda cihad edersin. Senin kölen de senin ihtiyacını giderir. Namaz kıldığı zaman artık o senin kardeşindir"* açıklamasını yaptılar."

❑ SELAMI YAYMAK

1112-7099 ٣٦٩٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ؛ قَالَ: أَمَرَنَا نَبِيُّنَا ﷺ أَنْ نُفْشِيَ السَّلَامَ.

في الزوائد: إسناده صحيح رجاله ثقات.

1112. (3693) 5709)- *Ebu Ümâme* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bize selamı yaygınlaştırmamızı (tanıdık, tanımadık herkese vermemizi) emretti."

❑ GAYR-İ MÜSLİMİN SELAMI NASIL ALINIR?

1113-7100 ٣٦٩٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ. ثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ مَرْثَدِ بْنِ عَبْدِاللهِ الْيَزَنِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِالرَّحْمنِ الْجُهَنِيِّ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنِّي رَاكِبٌ غَداً إِلَى الْيَهُودِ. فَلَا تَبْدَؤُهُمْ بِالسَّلَامِ. فَإِذَا سَلَّمُوا عَلَيْكُمْ فَقُولُوا: وَعَلَيْكُمْ».

في الزوائد: في إسناده ابن إسحاق، وهو مدلّس. قال: وليس لأبي عبدالرحمن هذا سوى هذا الحديث عند المصنف. وليس له شئ في بقية الكتب الستة.

1113. (3699) (7100)- *Ebu Abdirrahman el-Cühenî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Yarın ben yahudilere kadar gideceğim, sakın onlara, önce siz selam vermeye kalkmayın. Onlar size selam verirse sadece "ve aleyküm" deyin."*

❑ KAPI ÇALMA (İZİN İSTEME)

1114-7101 ٣٧٠٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا عَبْدُالرَّحِيمِ بْنُ سُلَيْمَانَ

عَنْ وَاصِلِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ أَبِي سَوْرَةَ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الأَنْصَارِيِّ؛ قَالَ: قُلْنَا يَا رَسُولَ اللهِ! هذَا السَّلاَمُ. فَمَا الإِسْتِئْذَانُ؟ قَالَ: «يَتَكَلَّمُ الرَّجُلُ تَسْبِيحَةً وَتَكْبِيرَةً وَتَحْمِيدَةً وَيَتَنَحْنَحُ وَيُؤْذِنُ أَهْلَ الْبَيْتِ».

في الزوائد: في إسناده أبو سورة. قال فيه البخاري: منكر الحديث ويروى عن أبي أيوب مناكير لا يتابع عليها.

1114. (3707) (7101)- *Ebu Eyyûb el-Ensarî* anlatıyor: "(Bir gün), Ey Allah'ın Resulü! Şu selam malum. İsti'zan (=izin istemek=kapı çalmak) nedir?"diye sorduk. Şu açıklamayı yaptılar: *"(Bir başkasının evine girmek isteyen) kimse (varlığını duyurmak için kapıda, sesli olarak) Sübhanallah, Allahüekber, Elhamdülillah! der, öksürüp boğazını temizler (ve içeri girmek istediğini haber verip) ev halkından böylece izin ister."*

AÇIKLAMA:

Bu tarz izin isteme o devrin şartlarına göredir. Çünkü, Resulullah devrinde kapılar pek çok durumda bir örtüden ibarettir, ahşap kapı nadirdir. İsti'zan'la ilgili teferruat daha önce açıklandı.

❑ NASILSINIZ? DİYE HALİ SORULAN

1115-7102 ٣٧١٠ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ. ثَنَا عِيسَىٰ بْنُ يُونُسَ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ عَبْدِالرَّحْمٰنِ ابْنِ سَابِطٍ عَنْ جَابِرٍ؛ قَالَ: قُلْتُ: كَيْفَ أَصْبَحْتَ؟ يَا رَسُولَ اللهِ! قَالَ: «بِخَيْرٍ. مِنْ رَجُلٍ لَمْ يُصْبِحْ صَائِماً، وَلَمْ يَعُدْ سَقِيماً».

في الزوائد: في إسناده عبدالله بن مسلم هو ابن مؤمن المكّي ضعفه أحمد وابن معين وغيرهما.

1115. (3710) (7102)- *Hz. Câbir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ey Allah'ın Resulü nasıl sabaha erdiniz?" diye sordum. Bana: "(Nafile) oruç tutmayan ve hiçbir hastayı ziyaret edemeyen bir adam olarak hayır ile sabahladım" diye cevap verdi."

1116-7103 ٣٧١١ - حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ الْهَرَوِيُّ. إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِاللهِ بْنِ أَبِي حَاتِمٍ. ثَنَا عَبْدُاللهِ ابْنُ عُثْمَانَ بْنِ إِسْحَاقَ بْنِ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ. حَدَّثَنِي جَدِّي أَبُو أُمِّي مَالِكُ بْنُ حَمْزَةَ بْنِ أَبِي أُسَيْدٍ السَّاعِدِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَبِي أُسَيْدٍ السَّاعِدِيِّ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لِلْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِالْمُطَّلِبِ وَدَخَلَ عَلَيْهِمْ فَقَالَ:

«السَّلاَمُ عَلَيْكُمْ» قَالُوا: وَعَلَيْكَ السَّلاَمُ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ. قَالَ: «كَيْفَ أَصْبَحْتُمْ؟» قَالُوا: بِخَيْرٍ. نَحْمَدُ اللهَ. فَكَيْفَ أَصْبَحْتَ؟ بِأَبِينَا وَأُمِّنَا يَا رَسُولَ اللهِ! قَالَ: «أَصْبَحْتُ بِخَيْرٍ. أَحْمَدُ اللهَ».

في الزوائد: قال البخاري: مالك بن حمزة عن أبيه عن جده أن النبي ﷺ دعا العباس... الحديث، لا يتابع عليه. وقال أبو حاتم: عبدالله بن عثمان شيخ يروي أحاديث مشتبهة.

1116. (3711) (7103)- *Ebu Üseyd es-Sâ'idi* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, Abbas İbnu Abdilmuttalib'in evine girerken, Abbas (radıyallahu anh)'a: *"Esselamu aleyküm"* buyurmuş, ev halkı da: "Ve aleykesselam ve rahmetullahi ve berâkatuhu" diye selamını almışlar. Sonra Resulullah, "Nasılsınız?" diye hal-hatır sormuş, onlar da: "Allah'a hamdolsun, iyiyiz. Babamız ve anamız sana feda olsun, sen nasılsın ey Allah'ın Resulü!" diye karşılık vermişler, Aleyhissalâtu vesselâm da: *"Allah'a hamdolsun, ben de iyiyim!"* buyurmuştur."

❑ BÜYÜĞE İKRAM

1117-7104 ٣٧١٢ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ. أَنْبَأَنَا سَعِيدُ بْنُ مَسْلَمَةَ عَنِ ابْنِ عَجْلاَنَ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِذَا أَتَاكُمْ كَرِيمُ قَوْمٍ فَأَكْرِمُوهُ».

في الزوائد: في إسناده سعيد بن مسلمة وهو ضعيف.

1117. (372) (7104)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Size bir kavmin büyüğü gelince onu büyükleyin, ikramda bulunun."*

❑ HAPŞIRANA TEŞMİT

1118-7105 ٣٧١٥ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَىٰ عَنْ عِيسَىٰ عَنْ عَبْدِالرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَىٰ عَنْ عَلِيٍّ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ فَلْيَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ. وَلْيَرُدَّ عَلَيْهِ مَنْ حَوْلَهُ: يَرْحَمُكَ اللهُ. وَلْيَرُدَّ عَلَيْهِمْ: يَهْدِيكُمُ اللهُ وَيُصْلِحُ بَالَكُمْ».

في الزوائد: في إسناده ابن أبي ليلى، واسمه محمد بن عبدالرحمن وهو ضعيف اهـ.

1118. (3715) (7105)- *Hz. Ali* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu ves-*

selâm) buyurdular ki: *"Biriniz haşırınca "Elhamdulillah!" desin. Yanındakiler ona, yerkamukellah! desinler, hapşıran da onlara "Yehdikumullah ve yuslihu hâleküm (Alah size hidayette bulunsun ve halinizi iyi kılsın)"* desin."

❑ YANINDA OTURANA SAYGI

1119-7106 ٣٧١٦- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا وَكِيعٌ عَنْ أَبِي يَحْيَىٰ الطَّوِيلِ (رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَةِ) عَنْ زَيْدٍ الْعَمِّيِّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا لَقِيَ الرَّجُلَ فَكَلَّمَهُ لَمْ يَصْرِفْ وَجْهَهُ عَنْهُ حَتَّى يَكُونَ هُوَ الَّذِي يَنْصَرِفُ. وَإِذَا صَافَحَهُ لَمْ يَنْزِعْ يَدَهُ (مِنْ يَدِهِ) حَتَّى يَكُونَ هُوَ الَّذِي يَنْزِعُهَا. وَلَمْ يُرَ مُتَقَدِّماً بِرُكْبَتَيْهِ جَلِيساً لَهُ قَطُّ.

في الزوائد: مدار الحديث على زيد العمي وهو ضعيف.

1119. (3716) (7106)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bir adama rastladımı onunla konuşur, muhatabı ayrılmadıkça da yüzünü ondan çevirmezdi. Muhatabıyla müsafaha yapsa, elini muhatabın elinden çekmezdi. İlk çeken muhatabı olurdu. Aleyhissalâtu vesselâm'ın dizlerinin, yanında oturan arkadaşının dizlerinden ileri çıktığı da görülmemiştir."

1120-7107 ٣٧١٨- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا وَكِيعٌ. ثَنَا سُفْيَانُ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ عَنِ ابْنِ مِينَاءَ عَنْ جُوذَانَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنِ اعْتَذَرَ إِلَى أَخِيهِ بِمَعْذِرَةٍ، فَلَمْ يَقْبَلْهَا كَانَ عَلَيْهِ مِثْلُ خَطِيئَةِ صَاحِبِ مَكْسٍ».

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ. ثَنَا وَكِيعٌ عَنْ سُفْيَانَ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَٰنِ (هُوَ ابْنُ مِينَاءَ) عَنْ جُوذَانَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مِثْلَهُ.

في الزوائد: رجاله ثقات إلا أنه مرسل. قال أبو حاتم: جوذان هذا ليست له صحبة وهو مجهول.

1120. (37187 (7107)- *Cevzân el-Kûfî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim (din) kardeşine bir özür beyan eder de kardeşi bunu kabul etmezse, onun üzerinde meks sahibinin günahı kadar vebal olur."*

AÇIKLAMA:

Hadis, özür dileyen bir din kardeşinin makul bir özrünü kabul etmek gerektiğini, kabul etmeyenin günahkar olacağını ifade eder. Zira *meks sahibi,* yanından geçen tüccarlardan haksız yere öşür adı altında bir miktar para alır. Aslında öşrü, usulünce, yetkilinin alması meşrudur, haram değilir. Usulsüz, haksız, liyakatsiz olarak alınırsa haram olacağı açıktır.

❑ **ŞAKA**

1121-7108 ٣٧١٩- حدّثنا أبو بكرٍ. ثنا وكيعٌ عن زمعة بن صالحٍ عن الزّهريّ عن وهب ابن عبد بن زمعة عن أمّ سلمة. ح وحدّثنا عليّ بن محمّد. ثنا وكيع. ثنا زمعة بن صالحٍ عن الزّهريّ عن عبدالله بن وهب بن زمعة عن أمّ سلمة؛ قالت: خرج أبو بكرٍ في تجارةٍ إلى بصرى. قبل موت النّبيّ ﷺ بعامٍ. ومعه نعيمان وسويبط بن حرملة وكانا شهدا بدراً. وكان نعيمان على الزّاد. وكان سويبطٌ رجلاً مزاحاً. فقال لنعيمان: أطعمني. قال: حتّى يجيءَ أبو بكرٍ. قال: فلأغيظنّك. قال فمرّوا بقومٍ. فقال لهم سويبطٌ: تشترون منّي عبداً لي؟ قالوا: نعم. قال: إنّه عبدٌ له كلامٌ. وهو قائلٌ لكم: إنّي حرٌّ. فإن كنتم إذا قال لكم هذه المقالة تركتموه فلا تفسدوا عليّ عبدي. قالوا: لا. بل نشتريه منك. فاشتروه منه بعشر قلائص. ثمّ أتوه فوضعوا في عنقه عمامةً أو حبلاً. فقال نعيمان: إنّ هذا يستهزئُ بكم. وإنّي حرٌّ لست بعبدٍ. فقالوا: قد أخبرنا خبرك. فانطلقوا به. فجاء أبو بكرٍ. فأخبروه بذلك. قال فاتّبع القوم. وردّ عليهم القلائص. وأخذ نعيمان. قال فلمّا قدموا على النّبيّ ﷺ وأخبروه. قال فضحك النّبيّ ﷺ وأصحابه منه حولاً.

في الزوائد: في إسناده زمعة بن صالح وهو إن أخرج له مسلم فإنما روى له مقرونا بغيره. وقد ضعفه أحمد وابن معين وغيرهما.

1121. (3719) (7108)- Ümmü Seleme (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Hz. Ebu Bekr (radıyallahu anh) ticari maksatla, *Aleyhissalâtu vesselâm*'ın vefatından bir yıl önce Busra'ya kadar gitmişti. Beraberinde Nu'ayman ve Suvaybıt İbnu Hermele de varlardı. Bunlar Bedir gazilerin-

dendi. Nu'ayman erzakları gözetiyordu. Suvaybıt mizahı seven şakacı birisiydi. Nuayman'a (bir ara): "Bana yiyecek bir şeyler ver!" dedi. O ise: "Bekle de Ebu Bekir gelsin!" dedi. Suvaybıt (biraz öfkelenerek) "Vallahi seni kızdırmasını bilirim!" dedi.

Ravi der ki: "(Bir müddet sonra) bunlar bir kavme uğradılar. Suvaybıt onlara: "Benim bir kölem var, satın alırsanız (ucuza vereceğim)" der. Onlar da "Alırız!" derler. Suvaybıt: "Ancak şimdiden söyleyeyim, kölem çenebazdır, o size: "Ben hür kimseyim (köle değilim)" diyecektir. Eğer o böyle dedi diye almaktan vazgeçecekseniz (alıcı olup da) kölemle arama fesad sokmayın!" dedi. Onlar: "Hayır! biz onu senden satın alacağız!" dediler ve (pazarlık edip) on deve mukabili Nu'âyman'ı satın aldılar. Sonra yanıma gelip, boynuna sarık veya ip bağladılar. Nu'ayman: "Bu adam sizinle alay ediyor, ben hürüm, köle değilim" dedi. Adamlar: "Senin böyle söyleyeceğini bize haber vermişti (yalanlarınla bizi kandıramazsın)" dediler ve Nuayman'ı alıp götürdüler.

Derken Hz. Ebu Bekr geldi. Durumu kendisine haber verdiler. Râvi der ki: "Hz. Ebu Bekr o kavmin peşine düştü, develerini geri verdi ve Nu'ayman'ı kurtardı. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yanına döndükleri zaman hadiseyi haber verdiler. Bu hadiseye *Aleyhissalâtu vesselâm* ve ashabı bir yıl güldüler."

❑ YARI GÖLGEDE OTURULMAZ

1122-7109 ٣٧٢٢– حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ عَنْ أَبِي الْمُنِيبِ عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَىٰ أَنْ يَقْعُدَ بَيْنَ الظِّلِّ وَالشَّمْسِ.

في الزوائد: إسناد حديث ابن بريدة حسن.

1122. (3722) (7109)- *Büreyde İbnu'l-Husayb* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* gölge ile güneş arasında oturmayı nehyetti."

AÇIKLAMA:

Yarı gölge-yarı güneşte oturmayı yasaklayan başka rivayetler de mevcuttur. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* birinde gerekçe de kaydeder: *"Öyle yer, şeytanın oturduğu yerdir."* Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın tebliğinde başvurduğu mühim metodlardan biri, birçok mahzuru bulunan veya mahzurları zamanla anlaşılacak olan pek çok meseleyi şeytana nisbet ederek yasaklamaktır.

❑ YÜZÜKOYUN YATMAMALI

1123-7110 ٣٧٢٤- حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدِ بْنِ كَاسِبٍ. ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِاللهِ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ نُعَيْمِ ابْنِ عَبْدِاللهِ الْمُجْمِرِ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ طِخْفَةَ الْغِفَارِيِّ عَنْ أَبِي ذَرٍّ؛ قَالَ: مَرَّ بِيَ النَّبِيُّ ﷺ وَأَنَا مُضْطَجِعٌ عَلَى بَطْنِي. فَرَكَضَنِي بِرِجْلِهِ وَقَالَ: «يَا جُنَيْدِبُ! إِنَّمَا هٰذِهِ ضِجْعَةُ أَهْلِ النَّارِ».

في الزوائد: في إسناده محمد بن نعيم. لم أر من جرّحه ولا من وثقه. ويعقوب بن حميد مختلف فيه. وباقي رجال الإسناد ثقات.

1123. (3724) (7110)- *Ebu Zerr* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ben yüzükoyun yatar vaziyette iken Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* yanıma geli. Ayağıyla bana dürtüp: *"Ey Cüneydib, bu yatış, cehennem ehlinin yatışıdır"* buyurdu."

1124-7111 ٣٧٢٥- حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدِ بْنِ كَاسِبٍ. ثَنَا سَلَمَةُ بْنُ رَجَاءٍ عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ جَمِيلٍ الدِّمَشْقِيِّ؛ أَنَّهُ سَمِعَ الْقَاسِمَ بْنَ عَبْدِالرَّحْمٰنِ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ؛ قَالَ: مَرَّ النَّبِيُّ ﷺ عَلَى رَجُلٍ نَائِمٍ فِي الْمَسْجِدِ مُنْبَطِحٍ عَلَى وَجْهِهِ فَضَرَبَهُ بِرِجْلِهِ وَقَالَ: «قُمْ وَاقْعُدْ. فَإِنَّهَا نَوْمَةٌ جَهَنَّمِيَّةٌ».

في الزوائد: الوليد بن جميل. لينه أبو زرعة. وقال أبو حاتم: شيخ روى عن القاسم أحاديث منكرة وقال أبو داود: ليس به بأس. وذكره ابن حبان في الثقات. وسلمة بن رجاء ويعقوب بن حميد مختلف فيهما.

1124. (3725) (7111)- *Ebu Ümâme* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* mescidde, yüzükoyun yatıp uyuyan bir adamın yanından geçmişti. Ayağıyla dürterek: *"Kalk, otur! Zira bu, cehennem(dekiler)e mahsus bir uykudur (yatıştır)"* buyurdu."

❑ İSİMLERİ DEĞİŞTİRME

1125-7112 ٣٧٣٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ. ثَنَا يَحْيَى بْنُ يَعْلَى، أَبُو الْمُحَيَّاةِ عَنْ عَبْدِالْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ. حَدَّثَنِي ابْنُ أَخِي عَبْدِاللهِ بْنِ سَلَامٍ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ سَلَامٍ؛ قَالَ: قَدِمْتُ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ وَلَيْسَ اسْمِي عَبْدَاللهِ بْنَ سَلَامٍ. فَسَمَّانِي رَسُولُ اللهِ

ﷺ عَبْدَاللهِ بْنَ سَلَامٍ. ابن أخي عبدالله بن سلام لم يسم. وباقي رجال الإسناد ثقات.

1125. (3734) (7112)- *Abdullah İbnu Selâm* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yanına geldiğimde ismim Abdullah İbnu Selâm değildi. Beni Resulullah Aleyhissalâtu vesselâm İbnu Selam diye isimlendirdi."

Not: İsim ve isim değiştirme ile ilgili geniş açıklama geçti.

❑ ÇOCUĞU OLMAYANA KÜNYE

1126-7113 ٣٧٣٨- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا يَحْيَىٰ بْنُ أَبِي بُكَيْرٍ. ثنا زُهَيْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلٍ، عَنْ حَمْزَةَ بْنِ صُهَيْبٍ؛ أَنَّ عُمَرَ قَالَ لِصُهَيْبٍ. مَالَكَ تَكْتَنِي بِأَبِي يَحْيَىٰ؟ وَلَيْسَ لَكَ وَلَدٌ. قَالَ: كَنَّانِي رَسُولُ اللهِ بِأَبِي يَحْيَىٰ.

في الزوائد: إسناده حسن. لأن عبدالله بن محمد مختلف فيه.

1126. 53838) (7113)- *Hamza İbnu Suhayb* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Hz. Ömer, Suhayb (radıyallahu anhümâ)'ya: "Senin oğlan çocuğun olmadığı halde niçin "Ebu Yahya" diye künye taşıyorsun?" diye sordu. Suhayb: "Beni, Ebu Yahya diye Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* künyeledi" dedi."

AÇIKLAMA:

Araplarda bir erkek evlenip erkek çocuğu oldu mu oğlunun ismiyle "falanın babası" manasında Ebu filan diye isimlenirdi. Bu isme künye denir. Resulullah, birkısım eşhası, çocuğu olmadığı halde "Ebu filan" diye künyelemiş, bunun caiz olduğunu göstermiştir.

❑ MEDİH

1127-7114 ٣٧٤٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا غُنْدَرٌ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِالرَّحْمَٰنِ بْنِ عَوْفٍ، عَنْ مَعْبَدٍ الْجُهَنِيِّ عَنْ مُعَاوِيَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «إِيَّاكُمْ وَالتَّمَادُحَ فَإِنَّهُ الذَّبْحُ».

في الزوائد: إسناد حديث معاوية بن سفيان حسن. لأن معبداً الجهني مختلف فيه. وباقي رجال الإسناد ثقات.

1127. (3743) (7114)- *Hz. Muaviye* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Sakın birbirinizi methetmeyin. Çünkü bu boğazlamak (yani methedileni bir nevi katletmek)dir."*

❑ MÜSTEŞAR EMİN OLMALIDIR

1128-7115 ٣٧٤٦ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا أَسْوَدُ بْنُ عَامِرٍ عَنْ شَرِيكٍ عَنِ الأَعْمَشِ عَنْ أَبِي عَمْرٍو الشَّيْبَانِيِّ عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «الْمُسْتَشَارُ مُؤْتَمَنٌ».

في الزوائد: إسناد حديث أبي مسعود صحيح. رجاله ثقات.

1128. (3746) (7115)- *Ebu Mes'ud* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kendisiyle istişare edilen kişi güvenilen bir kimse (olmalı)dır."*

1129-7116 ٣٧٤٧ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ. ثَنَا يَحْيَىٰ بْنُ زَكَرِيَّا بْنِ أَبِي زَائِدَةَ وَعَلِيُّ بْنُ هَاشِمٍ عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَىٰ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِذَا اسْتَشَارَ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ فَلْيُشِرْ عَلَيْهِ».

في الزوائد: في إسناده ابن أبي ليلى. واسمه محمد بن عبد الرحمن بن أبي ليلى وأبوه عبدالرحمن الأنصاريّ القاضي وهو ضعيف.

1129. (3747) (7716)- *Hz. Câbir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Biriniz (din) kardeşine danıştığı zaman, danışılan kimse ona (hak ve doğru gördüğü) kanaatini söylesin."*

❑ VÜCUDA HAMAM OTU SÜRMEK

1130-7117 ٣٧٥١ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا عَبْدُالرَّحْمَٰنِ بْنُ عَبْدِاللهِ. ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هَاشِمٍ الرُّمَّانِيِّ عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا طَّلَى بَدَأَ بِعَوْرَتِهِ فَطَلَاهَا بِالنُّورَةِ وَسَائِرَ جَسَدِهِ أَهْلُهُ.

في الزوائد: هذا حديث رجاله ثقات. وهو منقطع وحبيب بن أبي ثابت لم يسمع من أم سلمة قاله أبو زرعة.

1130. (3751) (7117)- *Ümmü Seleme* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (vücudundaki kılları gidermek için) hamam otu sürmek istediği zaman avret mahalinden başlayarak oraya hamam otunu kendisi sürerdi. Bedeninin diğer yerlerine ailesi sürerdi."

1131-7118 ٣٧٥٢ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ عَنْ

كَامِلٍ أَبِي الْعَلَاءِ عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ اطَّلَى وَوَلِي عَانَتَه بِيَدِه.

في الزوائد: هذا حديث رجاله ثقات. وهو منقطع وحبيب بن أبي ثابت لم يسمع من أم سلمة قاله أبو زرعة.

1131. (3752) (7118)- *Ümmü Seleme* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (tüylerini almak için) hamamotu sürünürdü, kasıklarına kendi eliyle sürdü."

AÇIKLAMA:

Rivayette geçen nure, hamam otu denen nesnedir. Kireçle zırnıhtan yapılan bu madde vücuttaki kılların alınmasında kullanılır. Sadedinde olduğumuz hadisler, Resulullah'ın bu maddeyi kullandığını gösterir. Başka hadislerde ustra kullanma da mevzubahistir. Bazı alimler, erkekler için usturanın daha uygun, kadınlar için de hamamotunun daha muvafık olacağına söylemiştir. Mamafih, sadedinde olduğumuz rivayetler bunun erkekler tarafından kullanılmasının cevazına delildir.

❑ HİKAYE (KISSA) ANLATMA

1132-7119 ٣٧٥٣ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا الْهِقْلُ بْنُ زِيَادٍ. ثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ عَامِرٍ الْأَسْلَمِيِّ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ؛ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ قَالَ: «لَا يَقُصُّ عَلَى النَّاسِ إِلَّا أَمِيرٌ أَوْ مَأْمُورٌ أَوْ مُرَاءٍ».

في الزوائد: في إسناده عبدالله بن عامر الأسلمي، وهو ضعيف.

1132. (3753) (7119)- *Amr İbnu Şu'ayb an ebihi an ceddihi* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah Aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: *"Halka ya emîr, ya emîrin memuru yahut da mürâî kimse kıssa anlatır."*

AÇIKLAMA:

Hadiste geçen kıssa anlatma işi, halka ibretli, hikmetli vaz'u nasihat etme, hutbe okumak olarak değerlendirilmiştir. Böyle olunca, halkın camilerde irşadedilmesi için öncelikle emirin yetkisindedir: Ya bizzat yapar veya yaptırır. Bunun dışındaki irşadçılığın mürâîlik olarak tavsifi, adem-i cevazı ifade eder. Me'mur mefhumuna şarihler sadece emirin memurunu dahil etmezler. Alim ve fâzıl kişilerin Allah tarafından irşadla memur olduklarını söylerler ki bu, reddedilemez. Emr-i bi'l-ma'ruf bil-

hassa âlimlere terettüp eden bir vazifedir. Mürâî de yetkisi, ilmî ehliyeti olmayan kimselerle açıklanabilir. Bunlar kendilerini gösterip, şöhret elde edip menfaat temin etmek, baş olmak isteyen kimselerdir.

❑ KÖTÜ ŞİİR

1133-7120 ٣٧٦١ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ عَنْ شَيْبَانَ عَنِ الأَعْمَشِ عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ عَنْ يُوسُفَ بْنِ مَاهَكَ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّ أَعْظَمَ النَّاسِ فِرْيَةً لَرَجُلٌ هَاجَى رَجُلاً فَهَجَا الْقَبِيلَةَ بِأَسْرِهَا. وَرَجُلٌ انْتَفَى مِنْ أَبِيهِ وَزَنَّى أُمَّهُ».

في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله ثقات. وعبيد الله هو ابن موسى القيسيّ أبو محمد. وشيبان هو ابن عبدالرحمن النحويّ، أبو معاوية المؤدب. والأعمش هو سليمان بن مهران. وفي الإسناد أربعة من التابعين يروى بعضهم عن بعض.

1133. (3761) (7120)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"İftira yönüyle insanların en büyüğü, bir adamı hicveden ve tümüyle bir kabileyi hicveden kimsedir. Keza, babasını inkâr edip anesini zina ile itham eden kimsedir."*

Not: Şiirle ilgili geniş açıklama geçti.

❑ GÜVERCİNLE OYNAMAK

1134-7121 ٣٧٦٤ - حَدَّثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ عَامِرِ بْنِ زُرَارَةَ. ثَنَا شَرِيكٌ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِالرَّحْمَنِ عَنْ عَائِشَةَ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَظَرَ إِلَى إِنْسَانٍ يَتْبَعُ طَائِرًا فَقَالَ: «شَيْطَانٌ يَتْبَعُ شَيْطَانًا».

في الزوائد: حديث عائشة هذا إسناده صحيح. رجاله ثقات.

1134. (3764) (7121)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bir kuşun peşinde koşan bir adam görmüştü. *"Şeytanı takip eden bir şeytan!"* buyurdu."

1135-7122 ٣٧٦٦ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا يَحْيَىٰ بْنُ سُلَيْمٍ الطَّائِفِيُّ. ثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ عَنِ الْحَسَنِ ابْنِ أَبِي الْحَسَنِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ رَأَى رَجُلاً وَرَاءَ حَمَامَةٍ فَقَالَ: «شَيْطَانٌ يَتْبَعُ شَيْطَانَةً».

في الزوائد: رجال الإسناد ثقات، غير أنه منقطع. فإن الحسن لم يسمع من عثمان بن عفان قاله أبو زرعة.

1135. (3766) (7122)- *Hz. Osman* ve *Hz. Enes* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bir güvercinin peşine takılan bir adam görmüştü. "Bir şeytanı kovalayan bir şeytan" buyurdu."

Not: Güvercin, kuşla oynama bahsi geçmişte incelendi.

❑ YAZIYI TOPRAKLA KURUTMA

1136-7123 ٣٧٧٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ. أَنْبَأَنَا بَقِيَّةُ. أَنْبَأَنَا أَبُو أَحْمَدَ الدِّمَشْقِيُّ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «تَرِّبُوا صُحُفَكُمْ أَنْجَحُ لَهَا. إِنَّ التُّرَابَ مُبَارَكٌ».

في الزوائد: قلت: وروى الترمذي عن محمد بن غيلان حدثنا شبابة عن حمزة عن أبي الزبير به بلفظ: إذا كتب أحدكم كتابا فليتربه، فإنه أنجح للحاجة. قال الترمذي: هذا حديث منكر لا نعرفه عن أبي الزبير إلا من هذا الوجه. قال: وحمزة عندي هو ابن عمرو النصيبي، وهو ضعيف في الحديث. اهـ كلام الزوائد.

قال السندي: قلت قال السيوطي: هذا أحد الأحاديث التي انتقدها الحافظ سراج الدين القزويني على المصابيح وزعم أنه موضوع.

1136. (3774) (7123)- *Hz. Cabir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"(Mürekkeple yazdığınız vakit, kağıdınızı topraklayın. (Mürekkebin dağılmaması için) bu uygundur. Çünkü toprak mübarektir."*

❑ KUR'AN-I KERİM'İ OKUMANIN SEVABI

1137-7124 ٣٧٨٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ. ثَنَا عُبَيْدُاللهِ بْنُ مُوسَىٰ. أَنْبَأَنَا شَيْبَانُ عَنْ فِرَاسٍ عَنْ عَطِيَّةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «يُقَالُ لِصَاحِبِ الْقُرْآنِ إِذَا دَخَلَ الْجَنَّةَ: اقْرَأْ وَاصْعَدْ. فَيَقْرَأُ وَيَصْعَدُ بِكُلِّ آيَةٍ دَرَجَةً. حَتَّى يَقْرَأَ آخِرَ شَيْءٍ مَعَهُ».

في الزوائد: في إسناده عطية العوفي وهو ضعيف.

1137. (3780) (7124)- *Ebu Saidi'l-Hudrî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kur'an ehli (yani onu okuyan, onunla amel eden) cennete girdiği vakit, kendisine: "Oku ve yüksel!" denilir. Oda okur ve yükselir. Her ayet için bir derece verilir. Böylece o bildiği ayetleri sonuna kadar okur (ve her biri için bir derece alır)."*

AÇIKLAMA:

Bazı hadislerde cennetteki derecelerin miktarının Kur'ân-ı Kerîm'in ayetlerinin sayısına denk olduğu ifade edilmiştir. Cennette, mü'mine Kur'ân'dan ezberlediği ayet sayısınca derece verileceği bu hadiste ifade edilmektedir. Bu nokta-i nazardan Kur'ân hâfızları, ihlaslı ve Kur'an'la amel etmek şartıyla, ahirette en yüce mertebelere erişecek demektir. Bazı alimler, hadisten ahirtte Kur'an ehlinin mertebeleri, devamlı artacaktır ve buna bir hudud koymak mümkün değildir. Yine tekrar edelim: Hadiste *"Kur'ân hafızı"* denmiyor, *"Kur'ân ehli"* deniyor. Bu durum, ebedi yükselme imkanının, hafız olmayanlara da açık olduğunu ifade eder. Kur'ân'ın hakkını vermeyen kimseler, hafız da olsalar onların derecesi sınırlıdır. Şu halde esas olan, Kur'ân ehli olmaktır.

1138-7125 ٣٧٨١ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا وَكِيعٌ عَنْ بَشِيرِ بْنِ مُهَاجِرٍ عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَجِيءُ الْقُرْآنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَالرَّجُلِ الشَّاحِبِ. فَيَقُولُ: أَنَا الَّذِي أَسْهَرْتُ لَيْلَكَ وَأَظْمَأْتُ نَهَارَكَ».

في الزوائد: إسناده صحيح، رجاله ثقات.

1138. (3781) (7125)- *İbnu Büreyde*'nin babası (Büreyde) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kıyamet günü Kur' an-ı Kerim rengi uçuk bir adam gibi gelir ve (okuyucusuna): "Seni gece uykusuz ve gündüz susuz bırakan benim"* der."

1139-7126 ٣٧٨٩ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا وَكِيعٌ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ أَبِي قَيْسٍ الْأَوْدِيِّ عَنْ عَمْرِو ابْنِ مَيْمُونٍ عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اللَّهُ أَحَدٌ، الْوَاحِدُ الصَّمَدُ، تَعْدِلُ ثُلُثَ الْقُرْآنِ».

في الزوائد: هذا إسناده صحيح، رجاله ثقات. وأبو قيس هو عبدالرحمن بن ثروان.

1139. (3789) (7126)- *Ebu Mes'ud* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Allah u ahad, el-Vahidu's-Samed (yani İhlas suresi) Kur'ân'ın üçte birine denktir."

Not: İhlas suresinin Kur'ân'ın üçte birine denkliği açıklandı.

1140-7127 ٣٧٩٢ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُصْعَبٍ عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ عَنْ

إسماعيل بن عبيدالله عن أم الدرداء عن أبي هريرة عن النبي ﷺ قال: «إن الله عز وجل يقول: أنا مع عبدي إذا هو ذكرني وتحركت بي شفتاه».

في الزوائد: في إسناده محمد بن مصعب القرقساني قال فيه صالح بن محمد: ضعيف لكن رواه ابن حبان في صحيحه من طريق أيوب بن سويد عن الأوزاعي أيضا. وايوب بن سويد ضعيف.

1140. (3792) (7127)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Aziz ve celil olan Allah buyurmuştur ki: *"Kulum, beni andığı ve dudakları benim için kımıldandığı an ben kulumla beraberim."*

❑ LA İLAHE İLLALLAH'IN FAZİLETİ

1141-7128 ٣٧٩٥ - حدثنا هارون بن إسحاق الهمداني. ثنا محمد بن عبدالوهاب عن مسعر عن إسماعيل بن أبي خالد عن الشعبي عن يحيى بن طلحة عن أمه سعدى المرية؛ قالت: مر عمر بطلحة بعد وفاة رسول الله ﷺ. فقال: مالك كئيبا؟ أساءتك إمرة بن عمك؟ قال: لا. ولكن سمعت رسول الله ﷺ يقول: «إني لأعلم كلمة لا يقولها أحد عند موته إلا كانت نورا لصحيفته. وإن جسده وروحه ليجدان لها روحا عند الموت». فلم أسأله حتى توفي. قال: أنا أعلمها. هي التي أراد عمه عليها ولو علم أن شيئا أنجى له منها لأمره.

في الزوائد: اختلف على الشعبي. فقيل: عنه هكذا. وقيل: عنه أن أبي طلحة عن أبيه. وقيل: عنه عن يحيى عن أمه سعدى عن طلحة. وقيل: عنه عن طلحة مرسلا.

1141. (3795) (7128)- *Sudâ'l-Müriyye* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın vefatından sonra Hz. Ömer, (bir gün kocam) Talha'ya uğradı. (Onu üzgün bularak): "Neyin var, niye üzgünsün? Amca oğlun (Ebu Bekr'in) halife oluşu mu seni üzdü?" dedi. Talha: "Hayır! Lakin ben Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın: *"Ben bir kelime biliyorum, her kim ölümü anında onu söylerse mutlaka amel defteri için bir nur olur ve onun cesedi ve ruhu, ölüm anında o kelime sebebiyle bir rıza, bir rahmet bulacaktır"* buyurduğunu işittim" dedi. Ben bu kelimenin ne olduğunu o ölünceye kadar sormadım. İşte bunun için üzgünüm" dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer: "Ben o kelimeyi biliyorum. O, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın amcası (Ebu Talib)e vefatı anında teklif

ettiği kelime-i tevhiddir. Eğer Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, amcası için, kelime-i tevhidden daha kurtarıcı bir şey bilseydi onu (söylemesini) emrederdi" dedi."

AÇIKLAMA:

Bu hadis ziyadesiyle mesaj yüklü bir muhteva taşımaktadır:

★ Sahabeyi en çok meşgul eden, sevindiren veya üzen şeyler hep uhrevidir, zikirdir, ubudiyettir.

★ Kelime-i tevhid çok feyizli bir kelimedir. Ölüm anında hayatı onunla kapayabilmek büyük bir saadettir. Bu saadete ermek için ölüm anı gelmezden önce dilin, dudakların ona alıştırılması, kalbe, zikre iyice nakşedilmesi gerekmektedir. Zira, *Aleyhissalâtu vesselâm,* kişi ne şey üzerine yaşadıysa o şey üzerine öleceğini haber vermektedir. Tevhid üzere yaşayanın şirk üzere ölmesi rahmet-i ilahiyeden baîddir. Keza şarkı, türkü, mâlâyâniyat üzere yaşayanın kelime-i tevhid üzere hayata elveda etmesi de uzak bir ihtimaldir.

★ *Hz. Ömer, Hz. Talha*'nın sormayı ihmal ettiği kelimenin kelime-i tevhid olduğunu istidlali pek makuldür. Çünkü Aleyhissalâtu vesselâm, hayatı boyunca himayesini gördüğü sevgili amcası *Ebu Talib*'in uhrevi kurtuluşunu çok istiyordu. Bu maksatla ona şu teklifi yapmıştı: "Ey amcacığım, La ilahe illallah de! Ben o sayede Allah indinde senin imanına şehadet edeyim, (ebedi kurtuluşuna vesile olayım)." Resulullah bunda ısrar etmişti, fakat o buna yanaşmamıştı. (Bu bahis açıklandı).

1142-7129 ٣٧٩٦– حَدَّثَنَا عَبْدُالْحَمِيدِ بْنُ بَيَانٍ الْوَاسِطِيُّ. ثنا خَالِدُ بْنُ عَبْدِاللهِ عَنْ يُونُسَ عَنْ حُمَيْدِ بْنِ هِلاَلٍ عَنْ هِصَّانَ بْنِ الْكَاهِلِ عَنْ عَبْدِالرَّحْمنِ بْنِ سَمُرَةَ عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَا مِنْ نَفْسٍ تَمُوتُ تَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلٰهَ إِلاَّ اللهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللهِ ﷺ يَرْجِعُ ذٰلِكَ إِلَى قَلْبِ مُوقِنٍ إِلاَّ غَفَرَ اللهُ لَهَا».

في الزوائد: الحديث رواه النسائي في عمل اليوم والليلة من طرق.

1142. (3796) (7129)- *Muâz İbnu Cebel* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ölen bir nefis (ölüm anında) Allah'ın bir ve benim Allah elçisi olduğuma şehadet eder, kalbi de bunu tasdik ederse, Allah mutlaka ona mağfiret kılar."*

1143-7130 ٣٧٩٧– حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْحِزَامِيُّ. ثنا زَكَرِيَّا بْنُ مَنْظُورٍ.

حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عُقْبَةَ عَنْ أُمِّ هَانِئٍ؛ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «لاَ إِلٰـهَ إِلاَّ اللّٰهُ؛ لاَ يَسْبِقُهَا عَمَلٌ وَلاَ تَتْرُكُ ذَنْباً».

في الزوائد: في إسناده زكريا بن منظور وهو ضعيف.

1143. (3797) (7130)- *Ümmü Hâni* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"La ilahe illallah (Allahtan başka ilah yoktur)" kelimesini fazilette hiçbir amel geçemez ve bu kelime hiçbir günahı bırakmaz, (affettirir)."*

1144-7131 ٣٧٩٩ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا بَكْرُ بْنُ عَبْدِالرَّحْمٰنِ. ثَنَا عِيسَىٰ بْنُ الْمُخْتَارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي لَيْلَىٰ عَنْ عَطِيَّةَ الْعَوْفِيِّ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ؛ قَالَ: «مَنْ قَالَ فِي دُبُرِ صَلاَةِ الْغَدَاةِ لاَ إِلٰـهَ إِلاَّ اللّٰهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ كَانَ كَعِتَاقِ رَقَبَةٍ مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ».

في الزوائد: في إسناده عطية العوفيّ، وهو ضعيف. وكذلك الراوي عنه.

1144. (3799) (7131)- *Ebu Sa'id* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki:

"Kim, sabah namazının peşinden La ilâhe illallahu vahdehu la şerîke leh, lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdü bi-yedihi'l-hayr ve hüve ala külli şey'in kader (Allah'tan başka ilah yoktur. O birdir, ortağı yoktur, mülk ona aittir, hamdler de ona layıktır, her çeşit hayır O(nun elindedir. O her şeye kadirdir)" derse kendisine, Hz. İsmail evlatlarından bir köleyi âzâd etmiş gibi sevap yazılır."

1145-7132 ٣٨٠١ – حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْحِزَامِيُّ. ثَنَا صَدَقَةُ بْنُ بَشِيرٍ، مَوْلَىٰ الْعُمَرِيِّينَ، قَالَ: سَمِعْتُ قُدَامَةَ بْنَ إِبْرَاهِيمَ الْجُمَحِيَّ يُحَدِّثُ؛ أَنَّهُ كَانَ يَخْتَلِفُ إِلَىٰ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ وَهُوَ غُلاَمٌ. وَعَلَيْهِ ثَوْبَانِ مُعَصْفَرَانِ. قَالَ فَحَدَّثَنَا عَبْدُاللّٰهِ بْنُ عُمَرَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ حَدَّثَهُمْ: «أَنَّ عَبْداً مِنْ عِبَادِ اللّٰهِ قَالَ: يَا رَبِّ! لَكَ الْحَمْدُ كَمَا يَنْبَغِي لِجَلاَلِ وَجْهِكَ وَلِعَظِيمِ سُلْطَانِكَ. فَعَضَّلَتْ بِالْمَلَكَيْنِ. فَلَمْ يَدْرِيَا كَيْفَ يَكْتُبَانِهَا. فَصَعِدَا إِلَىٰ السَّمَاءِ وَقَالاَ: يَا رَبَّنَا! إِنَّ عَبْدَكَ قَدْ قَالَ مَقَالَةً لاَ نَدْرِي

كَيْفَ نَكْتُبُهَا. قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا قَالَ عَبْدُهُ: مَاذَا قَالَ عَبْدِى؟ قَالاَ: يَا رَبِّ! إِنَّهُ قَالَ: يَا رَبِّ! لَكَ الْحَمْدُ كَمَا يَنْبَغِي لِجَلاَلِ وَجْهِكَ وَعَظِيمِ سُلْطَانِكَ. فَقَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُمَا: اكْتُبَاهَا كَمَا قَالَ عَبْدِي. حَتَّى يَلْقَانِي فَأَجْزِيَهُ بِهَا».

في الزوائد: في إسناده قدامة بن إبراهيم ذكره ابن حبّان في الثقات. وصدقة بن بشير لم أر من جرّحه ولا من وثقه وباقي رجال الإسناد ثقات.

1145. (3801) (7132)- *Kudâme İbnu İbrahim el-Cümahî* (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre: "Kendisi, Hz. Abdullah İbnu Ömer İbni'l-Hattab (radıyallahu anhümâ)'ya gidip geliyordu. Bu uğramaları esnasında yaşça delikanlı ve üzerinde kırmızıya boyanmış iki parça giyecek vardı. Kudâme devamla der ki: "Abdullah İbnu Ömer bize Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın kendilerine şunu anlattığını söyledi: *"Allah'ın kullarından bir kul dedi ki: "Ey Rabbim! Senin zatının celaline ve senin hakimiyetinin azametine layık şekilde sana hamd olsun." Bu hamd kulun amelini yazmakla muvazzaf iki meleği aciz bıraktı. Onlar (bunun sevabını) nasıl yazacaklarını bilemediler. Bunun üzerine melekler göğe çıktılar ve:"Ey Rabbimiz! Senin kulun öyle bir kelam söyledi ki, nasıl yazacağımızı bilemiyoruz" dediler. Allah Teâla hazretleri, -kulun söylediği sözü en iyi bilen olduğu halde-: "Benim kulum ne söyledi?" diye sordu. Melekler: "Ey Rabbimiz! O kul: "Ya Rabbi lekel-hamdu kemâ yenbaği li-Celâli vechike ve azimi sultânike" söyledi" dediler. Bunun üzerine Allah Teâla hazretleri o iki meleğe buyurdu ki: "Kulum bana kavuşup da ben onu söylediği söze (hamde) karşılık mükafaatlandırıncaya kadar siz o sözü kulumun söylediği gibi yazınız"* buyurdu."

1146-7133 ٣٨٠٣- حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ خَالِدٍ الأَزْرَقُ، أَبُو مَرْوَانَ. ثنا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ. ثنا زُهَيْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ عَبْدِالرَّحْمَنِ عَنْ أُمِّهِ صَفِيَّةَ بِنْتِ شَيْبَةَ، عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذَا رَأَى مَا يُحِبُّ قَالَ: «الْحَمْدُ لِلّهِ الَّذِي بِنِعْمَتِهِ تَتِمُّ الصَّالِحَاتُ». وَإِذَا رَأَى مَا يَكْرَهُ قَالَ «الْحَمْدُ لِلّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ».

في الزوائد: إسناده صحيح، ورجاله ثقات.

1146. (3803) (7133)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* sevdiği bir şeyi görünce: *"Hamd o Allah'a mahsustur ki salih şeyler sadece onun lütuf ve nimetiyle tamamlanır"*

dedi. Hoşlanmadığı bir şey görünce de: *"Her durum üzerine Allah'a hamd olsun"* derdi."

1147-7134 ٣٨٠٤ – حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا وَكِيعٌ عَنْ مُوسَىٰ بْنِ عُبَيْدَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ ثَابِتٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَقُولُ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ. رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ حَالِ أَهْلِ النَّارِ».

في الزوائد: في إسناده موسى بن عبيدة وهو ضعيف. وشيخه محمد بن ثابت مجهول.

1147. (3804) (7134)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* şöyle derlerdi: *"Elhamdülillah alâ külli hal. Rabbi eûzu bike, min hâli ehli'n-nâr. (Her hal için Allah'a hamdolsun. Ey Rabbim cehennem ehlinin halinden sana sığınırım.)"*

1148-7135 ٣٨٠٥ – حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَلَّالُ. ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ عَنْ شَبِيبِ بْنِ بِشْرٍ عَنْ أَنَسٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَى عَبْدٍ نِعْمَةً فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ إِلَّا كَانَ الَّذِي أَعْطَاهُ أَفْضَلَ مِمَّا أَخَذَ».

في الزوائد: إسناده حسن. شبيب بن بشر مختلف فيه.

1148. (3805) (7135)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah kuluna bir nimet verdiği zaman kul "Elhamdülillah" derse, kulun verdiği (yani hamd demek suretiyle ödediği, kendine sağlayacağı menfaatçe) aldığından efdal (üstün) olur."*

1149-7136 ٣٨٠٧ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا عَفَّانُ. ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ أَبِي سِنَانٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي سَوْدَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مَرَّ بِهِ وَهُوَ يَغْرِسُ غَرْسًا فَقَالَ: «يَا أَبَا هُرَيْرَةَ! مَا الَّذِي تَغْرِسُ؟» قُلْتُ: غِرَاسًا لِي. قَالَ: «أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى غِرَاسٍ خَيْرٍ لَكَ مِنْ هَذَا؟» قَالَ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ! قَالَ: «قُلْ: سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ يُغْرَسْ لَكَ بِكُلِّ وَاحِدَةٍ شَجَرَةٌ فِي الْجَنَّةِ».

في الزوائد: إسناده حسن. وأبو سنان اسمه عيسى بن سنان الحنفيّ مختلف فيه.

1149. (3807) (7136)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre: "Kendisi ağaç dikerken yanına Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* uğrar ve: *"Ey Ebu Hureyre! Şu diktiğin nedir?"* der.

"Kendim için bir fidan dikiyorum!" cevabını verir. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Sana, senin için daha hayırlı bir dikilecek fidan göstermiyeyim mi?"* buyurur. Ebu Hureyre: "Göster! Ey Allah'ın Resulü!" der. Bunun üzerine *Aleyhissalâtu vesselâm: "Sübhanallahi velhamdülillahi ve lâ ilahe illallahu vallahu ekber (Allah bütün noksan sıfatlardan münezzehtir, bütün hamdler ona mahsustur. Allah'tan başka ilah yoktur, Allah en büyüktür)" de! Bunu söylersen her bir kelimesi için sana cennette bir ağaç dikilir."*

1150-7137 ٣٨٠٩- حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ بَكْرُ بْنُ خَلَفٍ. حَدَّثَنِي يَحْيَىٰ بْنُ سَعِيدٍ عَنْ مُوسَىٰ بْنِ أَبِي عِيسَىٰ الطَّحَّانِ عَنْ عَوْنِ بْنِ عَبْدِاللهِ عَنْ أَبِيهِ أَوْ عَنْ أَخِيهِ عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّ مِمَّا تَذْكُرُونَ مِنْ جَلَالِ اللهِ التَّسْبِيحَ وَالتَّهْلِيلَ وَالتَّحْمِيدَ. يَنْعَطِفْنَ حَوْلَ الْعَرْشِ. لَهُنَّ دَوِيٌّ كَدَوِيِّ النَّحْلِ. تُذَكِّرُ بِصَاحِبِهَا. أَمَا يُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَكُونَ لَهُ، (أَوْلَا يَزَالَ لَهُ) مَنْ يُذَكِّرُ بِهِ؟».

في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله ثقات. وأخو عون اسمه عبيد الله بن عتبة.

1150. (3809) (7137)- *Nu'man İbnu Beşîr* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah'ın celalinden zikrettiğiniz tesbih (sübhanallah), tehlil (lâ ilahe illallah) ve tahmid (elhamdülillah) cümleleri Arş'ın etrafında dönüp dururlar. Onlar tıpkı arı oğulu uğultusu gibi uğultu çıkararak, sahiplerini andırırlar. Sizden biri, Arş' ın civarında kendisini andırtan birisinin olmasından hoşlanmaz mı?"*

1151-7138 ٣٨١٠- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْحِزَامِيُّ. ثنَا أَبُو يَحْيَىٰ زَكَرِيَّا بْنُ مَنْظُورٍ. حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عُقْبَةَ بْنِ أَبِي مَالِكٍ عَنْ أُمِّ هَانِىءٍ؛ قَالَتْ: أَتَيْتُ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ. فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ! دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ. فَإِنِّي قَدْ كَبِرْتُ وَضَعُفْتُ وَبَدُنْتُ. فَقَالَ: «كَبِّرِي اللهَ مِائَةَ مَرَّةٍ. وَاحْمَدِي اللهَ مِائَةَ مَرَّةٍ. وَسَبِّحِي اللهَ مِائَةَ مَرَّةٍ. خَيْرٌ مِنْ مِائَةِ فَرَسٍ مُلْجَمٍ مُسْرَجٍ فِي سَبِيلِ اللهِ. وَخَيْرٌ مِنْ مِائَةِ بَدَنَةٍ. وَخَيْرٌ مِنْ مِائَةِ رَقَبَةٍ».

في الزوائد: في إسناده زكريا وهو ضعيف.

1151. (3810) (7138)- Ümmü Hâni (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a geldim: "Ey Allah'ın Resulü! Bana (kolay ve sevabı büyük) bir amel gösterin. Zira artık ben yaşlandım, zaafa uğradım ve şişmanladım" dedim. *Aleyhissalâtu vesselâm* derhal şu cevabı

verdiler: *"Yüz kere Allahuekber de! Yüz kere elhamdulillah de, yüz kere sübhanallah de. (Bunu yapman senin için) Allah yolunda eğerlenip gemlenmiş yüz attan daha hayırlıdır. (Kurban edilmiş) yüz deveden daha hayırlıdır. Yüz köle azad etmekten daha hayırlıdır."*

1152-7139 ٣٨١٣- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنْ عُمَرَ بْنِ رَاشِدٍ عَنْ يَحْيَىٰ بْنِ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِالرَّحْمَٰنِ عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ؛ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللهِ ﷺ: «عَلَيْكَ بِـ - سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلهِ وَلَا إِلَٰهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ - فَإِنَّهَا. يَعْنِي يَحُطُّطْنَ الْخَطَايَا كَمَا تَحُطُّ الشَّجَرَةُ وَرَقَهَا».

في الزوائد: في إسناده عمر بن راشد، قال فيه البخاري: حديثه عن ابن أبي كثير مضطرب؛ ليس بالقائم. قال ابن حبان: يضع الحديث لايحل ذكره إلا على السبيل القدح فيه.

1152. (3813) (7139)- *Ebu'd-Derdâ* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bana dedi ki: *"Sana sübhanallahi velhamdulillahi vela ilahe illallahu vellahu ekber" demeyi tavsiye ederim. Zira bu kelimeler, günahları döker, tıpkı ağacın yapraklarını dökmesi gibi."*

❏ İSTİĞFAR

1153-7140 ٣٨١٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ فِي الْيَوْمِ مِائَةَ مَرَّةٍ».

في الزوائد: إسناد حديث أبي هريرة صحيح، رجاله ثقات.

1153. (3815) (7140)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ben günde yüz sefer Allah'a istiğfarda bulunurum."*

1154-7141 ٣٨١٦- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا وَكِيعٌ عَنْ مُغِيرَةَ بْنِ أَبِي الْحُرِّ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي بُرْدَةَ ابْنِ أَبِي مُوسَىٰ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ فِي الْيَوْمِ سَبْعِينَ مَرَّةً».

في الزوائد: رواه النسائي في عمل اليوم والليلة، عن إبراهيم بن يعقوب عن أبي نعيم عن مغيرة به.

1154. (3816) (7141)- *Ebu Musa* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulul-

lah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ben günde yetmiş kere Allah'a tevbe ve istiğfarda bulunurum."*

1155-7142 ٣٨١٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ أَبِي الْمُغِيرَةِ عَنْ حُذَيْفَةَ؛ قَالَ: كَانَ فِي لِسَانِي ذَرَبٌ عَلَى أَهْلِي. وَكَانَ لاَ يَعْدُوهُمْ إِلَى غَيْرِهِمْ. فَذَكَرْتُ ذٰلِكَ لِلنَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: «أَيْنَ أَنْتَ مِنَ الاسْتِغْفَارِ؟ تَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ فِي الْيَوْمِ سَبْعِينَ مَرَّةً».

في الزوائد: في إسناده أبو المغيرة البجليّ مضطرب الحديث عن حذيفة. قاله الذهبي في الكاشف.

1155. (3817) (7142)- *Huzeyfe* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Benim dilimde, aile efradıma karşı bir ölçüsüzlük vardı. Fakat bu başkalarına olmazdı. Bu halimi Aleyhissalâtu vesselâm'a söyledim. Resulullah: *"İstiğfar bakımından ne haldesin? (Bu kusurunun bağışlanması için günde yetmiş kere istiğfar et!"* buyurdular."

1156-7143 ٣٨١٨- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عُثْمَانَ بْنِ سَعِيدِ بْنِ كَثِيرِ بْنِ دِينَارٍ الْحِمْصِيُّ. ثَنَا أَبِي. ثَنَا مُحَمَّدُ ابْنُ عَبْدِالرَّحْمٰنِ بْنِ عِرْقٍ؛ سَمِعْتُ عَبْدَاللّٰهِ بْنَ بُسْرٍ يَقُولُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «طُوبَىٰ لِمَنْ وَجَدَ فِي صَحِيفَتِهِ اسْتِغْفَاراً كَثِيراً».

في الزوائد: إسناده صحيح، رجاله ثقات.

1156. (3818) (7143)- *Abdullah İbnu Busr* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Amel defterinde çok istiğfar bulunana ne mutlu!"*

1157-7144 ٣٨٢٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ عَنْ أَبِي عُثْمَانَ عَنْ عَائِشَةَ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ! اجْعَلْنِي مِنَ الَّذِينَ إِذَا أَحْسَنُوا اسْتَبْشَرُوا. وَإِذَا أَسَاءُوا اسْتَغْفَرُوا».

في الزوائد: على بن زيد، وهو ضعيف.

1157. (3820) (7144)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* şöyle dua ederdi: *"Ey Allah'ım! Beni, güzel amel işledikleri zaman (bunun mükafaatıyla) müjdelenen ve hata işlediği zaman da istiğfar eden kimselerden eyle!"*

❑ LÂ HAVLE VELÂ KUVVETE İLLA BİLLAH

1158-7145 ٣٨٢٥- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثنا وَكِيعٌ عَنِ الأَعْمَشِ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنْ عَبْدِالرَّحْمَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَىٰ عَنْ أَبِي ذَرٍّ؛ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللهِ ﷺ: «أَلاَ أَدُلُّكَ عَلَى كَنْزٍ مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ؟» قُلْتُ: بَلَىٰ يَا رَسُولَ اللهِ! قَالَ: «لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللهِ».

في الزوائد: إسناد حديث أبي ذر صحيح، رجاله ثقات.

1158. (3825) (7145)- *Ebu Zerr* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bana: "Sana cennet hazinelerinden bir hazineyi haber vereyim mi?" buyurdular."

"Evet! Ey Allah'ın Resulü!" dedim.

"Lâ havle velâ kuvvete illa billah (Gerek ibadet için gerek dünyevi işlerim için muhtaç olduğum) bütün güç kuvvet Allah'tandır" de!" buyurdular.

1159-7146 ٣٨٢٦- حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدٍ الْمَدَنِيُّ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ مَعْنٍ. ثنا خَالِدُ بْنُ سَعِيدٍ عَنْ أَبِي زَيْنَبَ مَوْلَىٰ حَازِمِ بْنِ حَرْمَلَةَ عَنْ حَازِمِ بْنِ حَرْمَلَةَ؛ قَالَ: مَرَرْتُ بِالنَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ لِي: «يَا حَازِمُ! أَكْثِرْ مِنْ قَوْلِ: لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللهِ. فَإِنَّهَا مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ».

في الزوائد: في إسناده مقال. وأبو زينب لم يسمَّ. ولم أر من جرّحه ولا من وثقه. وخالد بن سعيد هو ابن أبي مريم التيميّ، ذكره ابن حبان في الثقات. ومحمد بن معن الغفاريّ احتج به البخاري في صحيحه. ويعقوب بن حميد مختلف فيه. ثم إن المصنف لم يخرج لأبي حازم بن حرملة هذا غير هذا الحديث. وليس له شيء في بقية الكتب.

1159. (3826) (7146)- *Hâzım İbnu Harmele* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a uğramıştım. Bana: *"Ey Hâzım! Lâ havle velâ kuvvete illa billah" de! Çünkü bu cümle cennet hazinelerinden biridir"* buyurdular.

DUA BÖLÜMÜ

Konuyla ilgili hadislere geçmeden önce, *Zamanın Altın Dilimi* adlı eserden *"Dua ve Yakarıştaki Güç"* başlıklı yazıyı sizlere aktarmak istiyoruz.

Dua ve Yakarıştaki Güç

Geceler, o tertemiz siyah örtüsüyle bütün bir varlığı sarınca, bir kısım karanlık ruhlar kendilerini herşeyden kopmuş, yalnız ve garib hissederler. Oysa ki, en karanlık anlarda, en tenha yerlerde, en kimsesiz çöllerde dahi O, hep bizimle beraberdir. O gariblerin enîsi[(19)], kimsesizlerin kimsesi ve çaresizlerin çaresidir.

Kırık gönüllerin inkisârını bilen, onulmaz dertlere derman gönderen, ikliminden gelen esintilerle ruhlarımızdaki yalnızlık ve vahşetleri silen yalnız O'dur. O'na yönelen, açılacak bir kapıya yönelmiş olur; O'na yalvaran matlûbuna ermiş sayılır.

Eserlerinde O'nu bilip, vicdanında O'nu duyup tanıyanların, bilip öğrenecekleri başka şey kalmamıştır. O'nun marifetine erenlerin dimağında bilgi parçaları, elmas sütunları üzerinde firûze kubbeler haline gelir. O'nu tanımayan ruhlarda ilimler evhâma inkılap eder; ilimlere mevzû teşkil eden varlık ise cansız cenazelere dönüşür.

O'na inancın aydınlık ikliminde bütün varlık bir baştan bir başa alabildiğine netleşir; eşyâ ve hâdiseler üzerindeki duygu ve düşünceler durulardan duru hâle gelir ve herşey akar O'na ulaşır. Bu saf duygu ve düşünceler ile, O'na yaklaşıp, O'na yalvarıp yakarmasını bilenler insanların en tali'lileridir.

Bunu böyle bilerek, dağ-bayır, çöl-şehir, gece-gündüz yalnızlığını hissettiğin vakitlerde, kalk bütün benliğinle O'na yönel; kalbinin kapılarını

19- Enis: Dost, arkadaş, yâr-ı vefâkâr.

O'na aç; büyük-küçük acı ve ıztıraplarını, arzu ve isteklerini bir bir O'na şerhet! Acılarının dindiğini, ızdıraplarının, yerlerini huzurlara, itminanlara bıraktıklarını duyacak ve ruhunun dörtbir yandan iltifât esintileriyle sarıldığını hissedeceksin.

Belki, sen O'nu, cismaniyete ait kıstaslar içinde hiçbir zaman görüp duyamayacaksın. Ama O, her lâhza binbir emâre ve işaretlerle varlığını senin vicdanına duyuracak, yakınlığını sana hissettirecek ve yer yer gönlünün dudaklarını tebessümlerle süsleyecektir.

Geceler bu vâridâta açık yamaçlar gibidir. Kalbini Hakk tecellîleri karşısında pırıl pırıl bir ayna haline getiren hakikate uyanmış ruhlar, gecenin gelişiyle seccadelerinde pusuya yatar ve tecellî avına çıkarlar. Sen de yapayalnız kaldığın zamanlarda gecenin yamaçlarını kolla! Oraların Dost'a halvet yeri ve gurbet dakikaları da halvet zamanı olduğunu bil; bütün hissiyatınla O'nun huzuruna gir ve kalbinin sırlarını bir bir O'na say, dök! Dertlerini sadece O'na aç; O'nun huzurunda inle ve başını O'na giden yollarda ilk eşik sayılan secdegâha koy ve bekle..! Gönül dünyâna doğru içiçe kapıların açıldığını duyacak, O'nun varlığının ışıkları altında eridiğini hissedecek ve deryâya düşen bir damla gibi kendi hesabına kaybolup gidecek, sonra da hesaplar üstü bir kuşakta okyanusların dev dalgaları ile bütünleşeceksin...

Senin varlığın içinde bir iç, için içinde ayrı bir iç ve iç içe içler seni, sürekli, daha derinliklere, daha genişliklere ve daha zirvelere doğru çekip götürecek. Bu iç içe derinliklere yelken açabildiğin ölçüde, kendini ötelerin en baş döndürücü bâkir iklimlerinde, Cennet'in o sonsuza açık yamaçlarında tenezzühe çıkmış gibi duyacak ve her yeni adımda Allah'a yaklaşmanın ayrı bir lütfunu göreceksin. Dışdan başka birşey görmeyip, içindeki büyüklüklere, ihtişamlara, derinliklere ulaşamayan ruhlar, sürekli karanlıklar içinde bocalar durur ve bir türlü hasretlerden, buhranlardan kurtulamazlar...

Dışdan başka birşey görmeyip, içindeki büyüklüklere, ihtişamlara, derinliklere ulaşamayan ruhlar, sürekli karanlıklar içinde bocalar durur ve bir türlü hasretlerden, buhranlardan kurtulamazlar.

Keşke onlar da, pırıl pırıl bu semâlar kadar derin, cihanlar kadar geniş, kendi mahiyetlerindeki derinlikleri sezebilselerdi..! Keşke onlar da, gerçek insanlar gibi içlerindeki aydınlığa açık noktaları keşfedip vicdanın dümdüz yollarında, Yüce Yaratıcı'nın gönül gözlerine saldığı ışıklarla o âlemlere ait sırları avlayabilselerdi.

Birer nüve halinde, içlerindeki bu aydınlık yolları bulamayanlara, bir ömür boyu en yüksek hakikatten habersiz yaşayanlara ve maddî mesâfelere takılıp kalarak, sonsuzluk mesâfelerini sezemeyenlere bilmem ki, acısak mı; üzülsek mi; yoksa, gözlerinin açılması için duâ duâ yalvarsak mı?[20]

❑ RESULULLAH'IN DUASI

1160-7147 ٣٨٣٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِاللهِ بْنِ نُمَيْرٍ. ثَنَا أَبِي الأَعْمَشُ عَنْ يَزِيدَ الرَّقَاشِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يُكْثِرُ أَنْ يَقُولَ: «اللَّهُمَّ! ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ» فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللهِ! تَخَافُ عَلَيْنَا؟ وَقَدْ آمَنَّا بِكَ وَصَدَّقْنَاكَ بِمَا جِئْتَ بِهِ. فَقَالَ «إِنَّ الْقُلُوبَ بَيْنَ إِصْبَعَيْنِ مِنْ أَصَابِعِ الرَّحْمَنِ عَزَّ وَجَلَّ يُقَلِّبُهَا». وَأَشَارَ الأَعْمَشُ بِإِصْبَعَيْهِ.

في الزوائد: مدار الحديث على يزيد الرقاشي وهو ضعيف.

1160. (3834) (7147)- *Hz. Enes İbnu Mâlik* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah şu duayı çok yapardı: *"Allahümme sebbit kalbî ala dinike. (Allahım kalbimi dinin üzere sabit kıl."* Bir adam: "Ey Allah'ın Resulü! Biz sana iman ettiğimiz ve senin getirdiklerini tasdik ettiğimiz halde bizim (akibetimiz) için korkuyor musun?" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm adama şu cevabı verdi: *"Kalpler, muhakkak ki Rahman'ın parmaklarından iki parmağı arasındandır, onu (dilediği şekilde) döndürür."*

Ravi der ki: "A'meş iki parmağını gösterdi."

❑ RESULULLAH'IN SIĞINMA TALEP ETTİĞİ ŞEYLER

1161-7148 ٣٨٤٠- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْحِزَامِيُّ. ثَنَا بَكْرُ بْنُ سُلَيْمٍ. حَدَّثَنِي حُمَيْدٌ الْخَرَّاطُ عَنْ كُرَيْبٍ مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يُعَلِّمُنَا هَذَا الدُّعَاءَ كَمَا يُعَلِّمُنَا السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ: «اللَّهُمَّ! إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ. وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ. وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ. وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ».

20- M. Fethullah Gülen, Zamanın Altın Dilimi, sh. 71-73.

في الزوائد: إسناده حسن. لأن حميد الخراط، مختلف فيه. وكذلك بكر بن سليم.

1161. (3840) (1148)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, Kur'an'dan bir sure öğretir gibi şu duayı bize öğretmişti: *"Allahım! Cehennem azabından, kabir azabından, Mesih Deccâl'in fitnesinden, hayat ve ölüm fitnesinden sana sığınırım."*

1162-7149 ٣٨٧٣- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا وَكِيعٌ عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ عَنْ جَابِرٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «سَلُوا اللهَ عِلْمًا نَافِعًا. وَتَعَوَّذُوا بِاللهِ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ».

في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله ثقات. وأسامة بن زيد هذا هو الليثيّ المزنيّ، احتجّ به مسلم.

1162. (3843) (7149)- *Hz. Câbir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*: *"Allah'tan faydalı ilim dileyin, faydasız ilimden Allah'a sığının"* buyurdu."

1163-7150 ٣٨٤٦- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا عَفَّانُ. ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ. أَخْبَرَنِي جَبْرُ بْنُ حَبِيبٍ عَنْ أُمِّهِ كُلْثُومٍ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ عَنْ عَائِشَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ عَلَّمَهَا هَذَا الدُّعَاءَ: «اللَّهُمَّ! إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنَ الْخَيْرِ كُلِّهِ عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ. وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّرِّ كُلِّهِ عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ. اللَّهُمَّ! إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا سَأَلَكَ عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ. وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا عَاذَ بِهِ عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ. اللَّهُمَّ! إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ. وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ. وَأَسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَ كُلَّ قَضَاءٍ قَضَيْتَهُ لِي، خَيْرًا».

في الزوائد: في إسناده مقال. وأم كلثوم هذه لم أر من تكلم فيها. وعدها جماعة في الصحابة. وفيه نظر لأنها ولدت بعد موت أبي بكر. وباقي رجال الإسناد ثقات.

1163. (3846) (7150)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ)'ın anlattığına göre: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* kendisine şu duayı öğretmiştir: *"Allahım ben senden hayrın her çeşidini isterim; yakın olsun, uzak olsun; bildiğim olsun, bilmediğim olsun; bütün şerlerden de sana sığınırım; yakın olsun, uzak olsun; bildiğim şer olsun, bilmediğim şer olsun. Allahım! Kulun ve peygamberin Muhammed'in senden istediği şeyleri senden ben de istiyorum. Kulun ve peygamberin hangi şerlerden sana sığınmışsa ben de*

o şerlerden sana sığınıyorum. Allahım! Ben senden, cenneti ve cennete götüren söz ve amel(de beni muvaffak kılman)ı istiyorum. Ateşten ve ateşe götüren söz ve fiillerden de sana sığınıyorum. Ve dahi benim hakkımda hükmettiğin her kaza ve kaderi hayırlı kılmanı senden diliyorum."

1164-7151 ٣٨٤٧- حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ مُوسَىٰ الْقَطَّانُ. ثَنَا جَرِيرٌ عَنِ الأَعْمَشِ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لِرَجُلٍ: «مَا تَقُولُ فِي الصَّلاَةِ؟» قَالَ: أَتَشَهَّدُ ثُمَّ أَسْأَلُ اللهَ الْجَنَّةَ وَأَعُوذُ بِهِ مِنَ النَّارِ. أَمَا وَاللهِ! مَا أُحْسِنُ دَنْدَنَتَكَ وَلاَ دَنْدَنَةَ مُعَاذٍ. قَالَ: «حَوْلَهَا نُدَنْدِنُ».

في الزوائد: إسناده صحيح، رجاله ثقات.

1164. (3847) (7151) - *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bir adama: *"Namazda ne diyorsun?"* diye sordu. Adam: "Teşehhüdü (Ettahiyyatu, Allahümme salli, Allahümme barik...) okuyorum. Sonra Allah'tan cennet diliyor ve cehennem ateşinden O'na sığınıyorum. Ama vallahi ben, ne senin okuduğunu ne de Muaz'ın okuduğunu bilmiyorum" dedi. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (adama): *"Biz de senin okuduğun şeyler çerçevesinde okuyoruz"* buyurdu."

1165-7152 ٣٨٤٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ وَعَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالاَ: ثَنَا عُبَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ؛ قَالَ: سَمِعْتُ شُعْبَةَ عَنْ يَزِيدَ بْنِ خُمَيْرٍ؛ قَالَ: سَمِعْتُ سُلَيْمَ بْنَ عَامِرٍ يُحَدِّثُ عَنْ أَوْسَطَ بْنِ إِسْمَاعِيلَ الْبَجَلِيِّ؛ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَابَكْرٍ حِينَ قُبِضَ النَّبِيُّ ﷺ يَقُولُ: قَامَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي مَقَامِي هَـٰذَا عَامَ الأَوَّلِ. (ثُمَّ بَكَىٰ أَبُو بَكْرٍ) ثُمَّ قَالَ: «عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ. فَإِنَّهُ مَعَ الْبِرِّ. وَهُمَا فِي الْجَنَّةِ. وَإِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ. فَإِنَّهُ مَعَ الْفُجُورِ. وَهُمَا فِي النَّارِ. وَسَلُوا اللهَ الْمُعَافَاةَ. فَإِنَّهُ لَمْ يُؤْتَ أَحَدٌ بَعْدَ الْيَقِينِ خَيْراً مِنَ الْمُعَافَاةِ. وَلاَ تَحَاسَدُوا. وَلاَ تَبَاغَضُوا. وَلاَ تَقَاطَعُوا. وَلاَ تَدَابَرُوا. وَكُونُوا عِبَادَ اللهِ! إِخْوَاناً».

وفي الزوائد: قلت: رواه النسائي في اليوم والليلة من طريق: منها عن يحيى بن عثمان عن عمرو بن عبدالواحد وعن محمود بن خالد عن الوليد كلاهما عن عبدالرحمن بن يزيد عن جابر عن سليم بن عامر.

1165. (3849) (7152)- *Evs İbnu İsmail el-Becelî* (radıyallahu anh) 'ın anlattığına göre: "'Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* vefat ettiği zaman, Hz. Ebu Bekir'in şöyle söylediğini işitmiştir:

"Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* benim şu makamımda ilk yıl, ayağa kalktı -böyle söyleyince Hz. Ebu Bekir gözlerinin yaşını tutamayıp ağladı- sonra dedi ki: *"Size doğru olmanızı sıdkı, tavsiye ederim. Çünkü sıdk birr (denen Allah'ın rızasına götüren en iyi amelle) beraberdir, ikisi de cennettedir. Yalandan sakının. Çünkü o, fücurla beraberdir ve ikisi de cehennemdedir. Allah' tan afiyet dileyin. Çünkü, kimseye yakinden sonra afiyetten daha hayırlı bir şey verilmemiştir. Birbirinizle hasedleşmeyin. Birbirinizle aranızdaki iyi münasebetleri kesişmeyin. Birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah'ın kulları kardeşler olun!"*

1166-7153 ٣٨٥١ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا وَكِيعٌ عَنْ هِشَامٍ صَاحِبِ الدَّسْتَوَائِيِّ عَنْ قَتَادَةَ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ زِيَادٍ الْعَدَوِيِّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْ دَعْوَةٍ يَدْعُو بِهَا الْعَبْدُ أَفْضَلَ مِنْ - اللَّهُمَّ! إِنِّي أَسْأَلُكَ الْمُعَافَاةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ -».

في الزوائد: إسناد حديث أبي هريرة صحيح. رجاله ثقات. والعلاء بن زياد ذكره ابن حبان في الثقات. ولم أر من تكلم فيه. وباقي رجال الإسناد لا يسأل عن حالهم لشهرتهم.

1166. (3851) (7153)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kişinin yaptığı dualar içerisinde en hayırlısı şudur: "Allahümme inni es'eluke'l-mu'âfâte fid-dünya ve'l-ahireti (Ey Allah'ım! Senden dünya ve ahirette afiyet istiyorum)."*

❑ DUAYA KENDİNLE BAŞLA

1167-7154 ٣٨٥٢ - حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَلَّالُ. ثَنَا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ. ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَرْحَمُنَا اللَّهُ وَأَخَا عَادٍ».

في الزوائد: إسناده صحيح رجاله ثقات.

1167. (3852) (7154)- İbnu Abbas (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah bize ve Âd'ın kardeşine rahmet eylesin."*

AÇIKLAMA:

Kişi birisi için dua edecekse, bu meyanda kendine de dua etmelidir.

Gerek Resulullah ve gerekse ashabtan gelen birkısım rivayetler, bu durumda, kişinin önce kendisi için dua edip, sonra da dua etmek istediği kimse için duada bulunmasının bir edeb-i İslamî olduğunu tesbit etmektedir. Bu bir vecibe değil edeptir. Aleyhissalâtu vesselâm'ın bazan önce dua etmek istediği kimseden başlayarak duada bulunduğu da rivayet edilmiştir.

❑ İSM-İ AZAM

1168-7155 ٣٨٥٦– حَدَّثَنَا عَبْدُالرَّحمنِ بن إبرَاهِيمَ الدِّمَشْقِيُّ. ثَنَا عَمْرُو بنُ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ الْعَلاءِ عَنِ الْقَاسِمِ؛ قَالَ: اسْمُ اللهِ الأَعْظَمُ الّذِي إِذَا دُعِيَ بِهِ أَجَابَ فِي سُوَرٍ ثَلاثٍ: الْبَقَرَةِ وَآلِ عِمْرَانَ وَطَه.

حَدَّثَنَا عَبْدُالرَّحمنِ بن إبرَاهِيمَ الدِّمَشْقِيُّ. ثَنَا عَمْرُو بنُ أَبِي سَلَمَةَ؛ قَالَ: ذَكَرْتُ ذَلِكَ لِعِيسَىٰ بْنِ مُوسَىٰ. فَحَدَّثَنِي أَنَّهُ سَمِعَ غَيْلانَ بن أَنَسٍ يُحَدِّثُ عَنِ الْقَاسِمِ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ نَحْوَهُ.

في الزوائد: رجال إسناده ثقات. وهو موقوف. وأما إسناد المرفوع، ففيه غيلان لم أر لأحد فيه كلاما. لا بجرح ولا توثيق. وباقي رجال الإسناد ثقات.

1168. (3856) (7155)- *el-Kâsım (İbnu Abdirrahman)* (radıyallahu anh) demiştir ki: "Allah'ın, duada şefaat kılındığı taktirde, o duayı kabul ettiği ism-i âzamı şu üç surededir: Bakarâ, Âl-i imran ve Tâ-Hâ.

Ebu Ümâme (radıyallahu anh)'tan yapılan bir rivayette, bunun benzeri Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'dan merfu olarak gelmiştir.

AÇIKLAMA:

İsm-i Azam, Allah u Teâla'nın en yüce ismidir. Duada onunla dua edilirse, o duanın kabul edeceği hadislerde gelmiştir. Bazı alimler, sadedinde olduğumuz hadisten hareketle, bu surelerde geçen الْحي القَيوم **(el-Hayyu'l-Kayyûm)** lafzının ism-i azam olduğu kanaatine varmıştır. İbnu Hacer, bu tahlilinde, bu meselede alimlerin 14 farklı goruş ileri surduğüne dikkat çeker. Söz gelimi şu isimlerin ism-i azam olabileceği ileri sürülmüştür: "Allah", "Lâ ilahe illallah, "er-Rahmanu'r-Rahîm", "Allahu'r-Rahmanu'r-Rahim", "Allahu lâ ilahe illa huve'l-Hayyu'l-Kayyum", "Lâ ilahe illâ hüve'l-Hayyu'l-Kayyum", "Rabb", "Allahu lâ ilahe illâ

hüve'l-Ahadü's-Samedü'llezi lem yelid ve lem yûled ve lem yekün lehü küfüven ahad", "el-Hannânu'l-Mennânu Bedi'u's-Semavatı ve'l-ardı zü'l-Celâli ve'l-İkram el-Hayyu'l-Kayyûm"... Bazı alimler, her şahsa göre ism-i âzamın farklı olabileceğini söylemiştir.

1169-7156 ٣٨٥٩ - حَدَّثَنَا أَبُو يُوسُفَ الصَّيْدَلَانِيُّ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الرَّقِّيُّ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَمَةَ عَنِ الْفَزَارِيِّ عَنْ أَبِي شَيْبَةَ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ عُكَيْمٍ الْجُهَنِيِّ عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ! إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الطَّاهِرِ الطَّيِّبِ الْمُبَارَكِ الأَحَبِّ إِلَيْكَ الَّذِي إِذَا دُعِيتَ بِهِ أَجَبْتَ. وَإِذَا سُئِلْتَ بِهِ أَعْطَيْتَ. وَإِذَا اسْتُرْحِمْتَ بِهِ رَحِمْتَ. وَإِذَا اسْتُفْرِجْتَ بِهِ فَرَّجْتَ».

قَالَتْ: وَقَالَ ذَاتَ يَوْمٍ: «يَا عَائِشَةُ! هَلْ عَلِمْتِ أَنَّ اللهَ قَدْ دَلَّنِي عَلَى الإِسْمِ الَّذِي إِذَا دُعِيَ بِهِ أَجَابَ؟» قَالَتْ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ! بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي! فَعَلِّمْنِيهِ. قَالَ: «إِنَّهُ لَا يَنْبَغِي لَكِ يَا عَائِشَةُ!» قَالَتْ: فَتَنَحَّيْتُ وَجَلَسْتُ سَاعَةً. ثُمَّ قُمْتُ فَقَبَّلْتُ رَأْسَهُ ثُمَّ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ! عَلِّمْنِيهِ. قَالَ: «إِنَّهُ لَا يَنْبَغِي لَكِ يَا عَائِشَةُ! أَنْ أُعَلِّمَكِ. إِنَّهُ لَا يَنْبَغِي لَكِ أَنْ تَسْأَلِينَ بِهِ شَيْئاً مِنَ الدُّنْيَا». قَالَتْ؛ فَقُمْتُ فَتَوَضَّأْتُ ثُمَّ صَلَّيْتُ رَكْعَتَيْنِ. ثُمَّ قُلْتُ: اللَّهُمَّ! إِنِّي أَدْعُوكَ اللهَ. وَأَدْعُوكَ الرَّحْمٰنَ. وَأَدْعُوكَ الْبَرَّ الرَّحِيمَ. وَأَدْعُوكَ بِأَسْمَائِكَ الْحُسْنَىٰ كُلِّهَا مَا عَلِمْتُ مِنْهَا وَمَا لَمْ أَعْلَمْ. أَنْ تَغْفِرَ لِي وَتَرْحَمَنِي. قَالَتْ: فَاسْتَضْحَكَ رَسُولُ اللهِ ﷺ ثُمَّ قَالَ: «إِنَّهُ لَفِي الأَسْمَاءِ الَّتِي دَعَوْتِ بِهَا».

في الزوائد: في إسناده مقال. وعبدالله بن عكيم، وثقه الخطيب وعدّه من الصحابة. ولا يصحّ له سماع. وأبو شيبة، لم أر من جرّحه ولا من وثقه. وباقي رجال الإسناد ثقات.

1169. (3859) (7156)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* şöyle yalvardılar: *"Allahım! Ben, senin pak, güzel, mübarek ve yüce nezdinde en sevimli olan, onunla dua edildiği taktirde hemen icabet ettiğin, onunla senden istenince hemen verdiğin, onunla rahmetin talep edilince rahmetini esirgemediğin, onunla kurtuluş talep edilince kurtuluş verdiğin isminle senden istiyorum."*

Hz. Aişe'nin belirttiğine göre, bir başka gün *Aleyhissalâtu vesselâm)*ın, kendisine *"Ey Aişe! Kendisiyle dua edildiği taktirde icabet ettiği ismi,*

Allah'ın bana gösterdiğini sen biliyormusun?" diye sromuştu. Hz. Aişe der ki: "Ben: "Ey Allah'ın Resulü! Annem babam sana feda olsun, onu bana da öğret!" dedim. *"Ey Aişe onu sana öğretmem uygun düşmez!"* buyurdu. Bu cevap üzerine ben de oradan uzaklaşıp bir müddet tek başıma oturdum. Sonra kalkıp, başını öptüm ve: "Ey Allah'ın Resulü! Onu bana öğret" diye ricada bulundum. O yine: *"Onu sana öğretmem uygun olmaz, ey Aişe! Onunla senin dünyevi bir şey talep etmen uygunsuz olur"* buyurdu.

Hz. Aişe devamla der ki: "Bende kalkıp abdest aldım, sonra iki rek'at namaz kıldım, sonra: "Allahım! Sana Allah isminle dua ediyorum. Sana Rahman isminle dua ediyorum. Sana Birrurrahim isminle dua ediyorum. Sana bildiğim ve bilmediğim güzel isimlerin hepsiyle dua ediyorum. Bana mağfiret et, rahmet eyle" diye dua ettim."

Aişe devamla der ki: "Bu duam üzerine Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* güldü ve: *"İsm-i azam, senin yaptığın şu duanın içinde geçti"* buyurdu."

1170-7157 ٣٨٦١- حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثنا عَبْدُالْمَلِكِ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّنْعَانِيُّ. ثنا أَبُو الْمُنْذِرِ زُهَيْرُ ابْنُ مُحَمَّدٍ التَّمِيمِيُّ. ثنا مُوسَىٰ بْنُ عُقْبَةَ. حَدَّثَنِي عَبْدُالرَّحْمٰنِ الأَعْرَجُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ للهِ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ اسْماً. مِائَةً إِلاَّ وَاحِداً. إِنَّهُ وِتْرٌ يُحِبُّ الْوِتْرَ. مَنْ حَفِظَهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ. وَهِيَ: اللهُ الْوَاحِدُ الصَّمَدُ الأَوَّلُ الآخِرُ الظَّاهِرُ الْبَاطِنُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ الْمَلِكُ الْحَقُّ السَّلاَمُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيمُ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ الْعَلِيمُ الْعَظِيمُ الْبَارُّ الْمُتَعَالُ الْجَلِيلُ الْجَمِيلُ الْحَيُّ الْقَيُّومُ الْقَادِرُ الْقَاهِرُ الْعَلِيُّ الْحَكِيمُ الْقَرِيبُ الْمُجِيبُ الْغَنِيُّ الْوَهَّابُ الْوَدُودُ الشَّكُورُ الْمَاجِدُ الْوَاجِدُ الْوَالِي الرَّاشِدُ الْعَفُوُّ الْغَفُورُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ التَّوَّابُ الرَّبُّ الْمَجِيدُ الْوَلِيُّ الشَّهِيدُ الْمُبِينُ الْبُرْهَانُ الرَّءُوفُ الرَّحِيمُ الْمُبْدِئُ الْمُعِيدُ الْبَاعِثُ الْوَارِثُ الْقَوِيُّ الشَّدِيدُ الضَّارُّ النَّافِعُ الْبَاقِي الْوَاقِي الْخَافِضُ الرَّافِعُ الْقَابِضُ الْبَاسِطُ الْمُعِزُّ الْمُذِلُّ الْمُقْسِطُ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ الْقَائِمُ الْهَادِي الْكَافِي الأَبَدُ الْعَالِمُ الصَّادِقُ النُّورُ الْمُنِيرُ التَّامُّ الْقَدِيمُ الْوِتْرُ الأَحَدُ الصَّمَدُ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُواً أَحَدٌ».

قَالَ زُهَيْرٌ: فَبَلَغَنَا مِنْ غَيْرِ وَاحِدٍ مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ، أَنَّ أَوَّلَهَا يَفْتَحُ بِقَوْلِ: لاَ إِلَـهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ. لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ لَهُ الأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ.

في الزوائد: لم يخرج أحد من الأئمة الستة عدد أسماء الله الحسنى من هذا الوجه ولا من غيره غير ابن ماجة والترمذي. مع تقديم وتأخير. وطريق الترمذي أصحّ شئ في الباب. قال: وإسناد طريق ابن ماجة ضعيف. لضعف عبدالملك بن محمد.

1170. (3861) (7157)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah Teala hazretlerinin doksandokuz ismi vardır, yüzden bir eksik. O, tektir, teki sever. Kim bu isimleri ezberlerse cennete girer. Onlar şunlardır: Allah, el-Vahid, es-Samed, el-Evvel, el-Âhir, ez-Zâhir, el-Bâtın, el-Hâlık, el-Bâri, el-Musavvir, el-Melik, el-Hakk, es-Selâm, el-Mü'min, el-Müheymin, el-Azîz, el-Cebbâr, el-Mütekebbir, er-Rahman, er-Rahim, el-Latif, el-Habîr, es-Semî, el-Basir, el-Alim, el-Azîm, el-Bârr, el-Müte'âl, el-Celîl, el-Cemil, el-Hayy, el-Kayyûm, el-Kadir, el-Kâhir, el-Aliyyu, el-Hakim, el-Karîb, el-Mucib, el-Ganiyyu, el-Vehhab, el-Vedud, eş-Şekûr, el-Macid, el-Vacid, el-Vali, er-Raşid, el-Afuvvu, el-Gafûr, el-Halim, el-Kerîm, et-Tevvâb er-Rabb, el-Mecid, elVeliyyu, eş-Şehid, el-Mübîn, el-Bürhân, er-Ra'ûf, er-Rahîm, el-Mübdiu, el-Muîd, el-Bais, el-Varis, el-Kaviyyu, eş-Şedidu, ed-Darru, en-Nâfi'u, el-Baki, el-Vâkî, el-Hâfıd, er-Râfi, el-Kâbıd, el-Bâsıt, el-Mu'ızzu, el-Müzillü, el-Muksıt, er-Rezzak, Zü'l-Kuvve, el-Metin, el-Kâim, ed-Daim, el-Hâfiz, el-Vekil, el-Fâtır, es-Sami, el-Mu'ti, el-Muhyî, el-Mümît, el-Mâni', el-Cami', el-Hâdî, el-Kâfi, el-Ebed, el-Âlim, es-Sâdık, en-Nûr, el-Münîr, et-Tâmm, el-Kadîm, el-Vitru, el-Ahadu, es-Samedu, ellezi lem yelid velem yûled ve lem yekün lehu küfüven ahad."*

Zührî der ki: "Bana birçok ilim ehlinden ulaştığına göre, bu Esmâu Hüsna'nın okunmasına *"Lâ ilahe illallahu vahdehu la şerike leh. Lehü'l-Mülkü ve Lehü'l-Hamdu bi-yedihi'l-Hayr ve huve ala külli şeyin kadîr, la ilahe illâ'llahu, lehü'l-Esmau'l-Hüsnâ* diye başlanmalıdır."

AÇIKLAMA:

1- Esmâ-u Hüsna ile ilgili rivayet daha önce Tirmizî'de kaydedilen veçhi ile geçti. Orada her bir isimle ilgili gerekli açıklama yapıldı. Bununla onun arasında bazı farklar var. sözgelimi, bu rivayette yer aldığı halde Tirmizî rivayetinde yer almayan bazı isimler var. Onlar şunlardır: "el-

Bârr, el-Cemil, el-Kâhir, el-Karib, er-Râşid, er-Rabb, el-Mübîn, el-Bürhan, eş-Şedîd, elVaki', Zü'l-Kuvve, el-Kaim ed-Dâim, el-Hafız, el-Fâtır, es-Sâmi', el-Mu'ti, el-Kâfî, el-Ebed, el-Âlim, es-Sâdık, el-Münir, et-Tâmm, el-Kadîm, el-Vitr ve el-Ahad."

2- Şu isimler Tirmizî'de olduğu halde bunda mevcut değildir: el-Kuddûs, el-Gaffâr, el-Kahhâr, el-Fettah, el-Hakim, el-Adl, el-Kâbîr, el-Hâfız, el-Muhit, el-Hasib, er-Rakîb, el-Vâsi', el-Hamîd, el-Muhsî, el-Muktedir, el-Mukaddim, el-Muahhir, el-Berr, el-Müntakim Mâliku'l-Mülk, Zü'l-Celali ve'l-İkram, el-Muğnî, el-Bedî, er-Reşîd ve es-Sabûr."

3- Sadece bu rivayette geçtiği için daha önce açıklanmamış olan bazı isimleri kısaca açıklayalım:

el-Bârr: Kullarına şefkatli olup ikramda bulunan.

el-Cemil: Güzel olan, herşeye güzellik veren.

el-Kahir: Kahredici, yenici ve kullarına dilediği talimat ve fermanı vermeye yetkili.

el-Kârib: Kullarına kendi canlarından daha yakın olan.

er-Raşid: Kullarına yolların en doğrusunu gösteren.

er-Rabb: Sahib ve terbiye edici, yaşatıcı.

el-Mübîn: Kullarına gerekli şeyleri açıklayan.

el-Bürhân: Kullarına hak ve doğru yolu gösteren.

eş-Şedîd: Azabı şiddetli olan.

el-Vaki': Koruyucu olan.

Zü'l-Kuvve: Kuvvet sahibi.

el-Kâim: Varlığı başka bir varlığa bağlı olmayan, diğer varlıklara varlık veren.

ed-Dâim: Varlığı devamlı olan. Varlığının önü sonu olmayan.

el-Hâfız: Varlıkları hıfzedip koruyan.

el-Fâtır: Kainatı yoktan var eden.

es-Sâmi': Herşeyi işiten.

el-Mu'tî: Dilediği kuluna dilediğ ikadar veren.

el-Kâfi: Kuluna yardımcı olmaya yeterli olan.

el-Ebed: Ebedi olan, varlığının sonu olmayan.

el-Âlim: Her şeyi bilen.

es-Sâdık: Doğru olan.

el-Münir: Varlıkları aydınlatan, onlara nur veren.

et-Tâmm: Eksiği ve noksanlığı olmayan.

el-Kadîm: ezeli olup, varlığının başlangıcı olmayan.

el-Vitr: Zatında, sıfatlarında ve fiillerinde tek olan, ortağı olmayan.

el-Ahad: Bir olan, eşi benzeri olmayan.

❑ BABANIN DUASI

1171-7158 ٣٨٦٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى. ثَنَا أَبُو سَلَمَةَ. حَدَّثَنَا حَبَابَةُ ابْنَةُ عَجْلَانَ عَنْ أُمِّهَا أُمِّ حَفْصٍ عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ جَرِيرٍ عَنْ أُمِّ حَكِيمٍ بِنْتِ وَدَاعٍ الْخُزَاعِيَّةِ؛ قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «دُعَاءُ الْوَالِدِ يُفْضِي إِلَى الْحِجَابِ».

في الزوائد: في إسناده مقال. لأن جميع من ذكره في إسناده من النساء، لم أر من جرحهن ولا من وثقهن. وأبو سلمة هو التبوذكي واسمه موسى بن إسماعيل ثقة. وكذا الراوي عنه.

1171. (3863) (7158)- *Ümmü Hakim Bintü Veddâ' el-Huzâ'iyye* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* şöyle buyurdular: *"Babanın duası perdeyi deler (kabul makamına ulaşır)."*

❑ SABAH VE AKŞAM YAPILACAK DUALAR

1172-7159 ٣٨٧٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ. ثَنَا مِسْعَرٌ. حَدَّثَنَا أَبُو عَقِيلٍ عَنْ سَابِقٍ عَنْ أَبِي سَلَّامٍ خَادِمِ النَّبِيِّ ﷺ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ؛ قَالَ: «مَا مِنْ مُسْلِمٍ أَوْ إِنْسَانٍ أَوْ عَبْدٍ يَقُولُ حِينَ يُمْسِي وَحِينَ يُصْبِحُ: رَضِيتُ بِاللهِ رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا إِلَّا كَانَ حَقًّا عَلَى اللهِ أَنْ يُرْضِيَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله ثقات.

1172. (3870) (7159)- *Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)*'ın hâdimi Ebu Selam anlatıyor: "Resluullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* şöyle buyurdular: "Akşam ve sabaha erdiği vakit: *"Radîtu billahi Rabben ve bi'l-İslami dinen ve bi-Muhammedin nebiyyen (Rabb olarak Allah'tan, din olarak İslam'dan, peygamber olarak Muhammed'den razıyım" diyen bir müslüman veya insan veya köle yoktur ki, o kimseyi Kıyamet günü razı ve memnun etmek Allah üzerine bir hak olmasın."*

YATAĞA GİRİNCE YAPILACAK DUA

1173-7160 ٣٨٧٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثنا وَكِيعٌ عَنْ إِسْرَائِيلَ عَنْ إِسْحَاقَ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ عَنْ عَبْدِاللهِ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا أَوَى إِلَى فِرَاشِهِ وَضَعَ يَدَهُ (يَعْنِي الْيُمْنَىٰ) تَحْتَ خَدِّهِ. ثُمَّ قَالَ: «اللَّهُمَّ! قِنِي عَذَابَكَ يَوْمَ تَبْعَثُ (أَوْ تَجْمَعُ) عِبَادَكَ».

في الزوائد: رجال إسناده ثقات. إلا أنه منقطع وأبو عبيدة لم يسمع من أبيه شيئاً.

1173. (3877) (7160)- *Abdullah İbnu Mes'ud* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, yatağına girince, sağ elini yanağının altına koyar sonra şu duayı okurdu:

"Allahümme, kınî azâbeke yevme teb'asu -ev tecme'u- ibâdeke (Allahım! Kullarını yeniden dirilttiğin -veya topladığın- gün beni azabından koru."

EVDEN ÇIKINCA YAPILACAK DUA

1174-7161 ٣٨٨٥- حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدِ بْنِ كَاسِبٍ. ثنا حَاتِمُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ حُسَيْنٍ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ قَالَ: «بِسْمِ اللهِ لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللهِ. التُّكْلاَنُ عَلَى اللهِ».

في الزوائد: في إسناده عبدالله بن حسين ضعفه أبو زرعة والبخاري وابن حبان.

1174. (3885) (7161)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, evinden çıktığı vakit şu duayı okurdu:

"Bismillahi la havle vela kuvvete illa billah et-tüklânî alallah. (Allahın ismiyle. Dünya ve ukbâ işlerine güç kuvvet Allah'tandır. Dayanağım Allah'dır."

1175-7162 ٣٨٨٦- حَدَّثَنَا عَبْدُالرَّحْمنِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الدِّمَشْقِيُّ. ثنا أَبِي فُدَيْكٍ. حَدَّثَنِي هَارُونُ ابْنُ هَارُونَ عَنِ الأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «إِذَا خَرَجَ الرَّجُلُ مِنْ بَابِ بَيْتِهِ (أَوْ مِنْ بَابِ دَارِهِ) كَانَ مَعَهُ مَلَكَانِ مُوَكَّلاَنِ بِهِ. فَإِذَا قَالَ: بِسْمِ اللهِ قَالاَ: هُدِيتَ. وَإِذَا قَالَ: لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللهِ قَالاَ: وُقِيتَ. وَإِذَا

قَالَ: تَوَكَّلْتُ عَلَى اللهِ قَالاَ: كُفِيتَ. (قَالَ) «فَيَلْقَاهُ قَرِينَاهُ فَيَقُولاَنِ: مَاذَا تُرِيدَانِ مِنْ رَجُلٍ قَدْ هُدِيَ وَكُفِيَ وَوُقِيَ؟».

في الزوائد: في إسناده هارون بن هارون بن عبدالله وهو ضعيف.

1175. (3886) (7162)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Kişi evinin -veya apartmanının[21]- kapısından çıkınca, adama müekkel (nezaretçi) iki meleği vardır. Adam: "Bismillah" deyince onlar: "Doğruya irşad edildin" derler. "Lâ havle velâ kuvvete illâ billah" deyince, melekler: "Korundun" derler. Adam: "Tevekkeltü alallah" deyince onlar: "İşin (sana bedel) görüldü" derler.

(Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* devamla) dedi ki: *"Sonra adamın iki karînî (yani onu günaha sürüklemek isteyen insî ve cinnî iki şeytanı) onu karşılarlar. Melekler (o şeytanlara): "Hidayete erdirilen, işi (Allah tarafından) görülen ve muhafaza altına alınan bir kimseden ne istiyorsunuz?" derler."*

21- Dâr kelimesi, daha önce de açıklandığı üzere Resulullah devrinde, bir avlu etrafında birbirine bitişik olarak inşa edilmiş, akrabaların oturduğu meskenler topluluğunun adıdır. Her mesken aynı avluya açılır. Bugün böylesi bir mesken düzenine en yakın inşa tipi apartmandır. Bu kelimeyi bazan "mahalle" kelimesiyle de karşılıyoruz." Dâr"ı "ev"le tercüme etmek bilhassa eski metinlerde manayı çarpıtabilir.

RÜYA TABİRİ BÖLÜMÜ

SALİH RÜYA

1176-7163 ٣٨٩٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ، قَالَا: ثَنَا عُبَيْدُاللهِ بْنُ مُوسَىٰ. أَنْبَأَنَا شَيْبَانُ عَنْ فِرَاسٍ عَنْ عَطِيَّةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ؛ قَالَ: «رُؤْيَا الرَّجُلِ الْمُسْلِمِ الصَّالِحِ جُزْءٌ مِنْ سَبْعِينَ جُزْءاً مِنَ النُّبُوَّةِ».

في الزوائد: في إسناده عطية بن سعيد العوفيّ البجليّ وهو ضعيف.

1176. (3895) (7163)- *Ebu Sa'idi'l-Hudrî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Müslüman kişinin salih rüyası, peygamberliğin yetmiş cüzünden biridir."*

1177-7164 ٣٨٩٦- حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ عَبْدِاللهِ الْحَمَّالُ. ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ عُبَيْدِاللهِ بْنِ أَبِي يَزِيدَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سِبَاعِ بْنِ ثَابِتٍ عَنْ أُمِّ كُرْزٍ الْكَعْبِيَّةِ قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «ذَهَبَتِ النُّبُوَّةُ وَبَقِيَتِ الْمُبَشِّرَاتُ».

في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله ثقات.

1177. (3896) (7164)- Ümmü Kürz el-Ka'biyye (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Peygamberlik gitti fakat mübeşşirât (mü'minin göreceği güzel rüyalar) bâkidir."*

Not: Bu hususlar daha önce açıklandı.

1178-7165 ٣٩٠٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ، قَالَا: ثَنَا بَكْرُ بْنُ عَبْدِالرَّحْمٰنِ. ثَنَا عِيسَىٰ بْنُ الْمُخْتَارِ عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَىٰ عَنْ عَطِيَّةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ عَنِ

النَّبِيِّ ﷺ ؛ قَالَ: «مَنْ رَآنِي فِي الْمَنَامِ فَقَدْ رَآنِي. فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لاَ يَتَمَثَّلُ بِي».

في الزوائد: إسناده ضعيف، لضعف عطية بن سعد العوفي، وابن أبي ليلى. واسمه محمد بن عبدالرحمن ابن أبي ليلى.

1178. (3903) (7165)- *Ebu Sa'îd* ve *İbnu Abbâs* radıyallahu anhüm anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim, beni rüyasında görmüşse mutlaka beni görmüştür. Çünkü şeytan benim suretime giremez.*

1179-7166 ٣٩٠٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِالرَّحْمَنِ الدِّمَشْقِيُّ. ثنا سَعْدَانُ بْنُ يَحْيَىٰ بْنِ صَالِحٍ اللَّخْمِيُّ. ثنا صَدَقَةُ بْنُ أَبِي عِمْرَانَ عَنْ عَوْنِ بْنِ أَبِي جُحَيْفَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ: قَالَ «مَنْ رَآنِي فِي الْمَنَامِ فَكَأَنَّمَا رَآنِي فِي الْيَقَظَةِ. إِنَّ الشَّيْطَانَ لاَ يَسْتَطِيعُ أَنْ يَتَمَثَّلَ بِي».

في الزوائد: إسناده حسن. لأن صدقة بن أبي عمران مختلف فيه.

1179. (3904) (7166)- *Ebu Cuheyfe* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim beni rüyasında görürse, o uyanıkken beni görmüş gibidir. Çünkü şüphesiz, şeytan benim suretime girmeye muktedir değildir."*

1180-7167 ٣٩٠٦- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا هَوْذَةُ بْنُ خَلِيفَةَ. ثنا عَوْفٌ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ ؛ قَالَ: «الرُّؤْيَا ثَلاَثٌ: فَبُشْرَىٰ مِنَ اللهِ وَحَدِيثُ النَّفْسِ وَتَخْوِيفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ. فَإِذَا رَأَىٰ أَحَدُكُمْ رُؤْيَا تُعْجِبُهُ فَلْيَقُصَّ إِنْ شَاءَ. وَإِنْ رَأَىٰ شَيْئاً يَكْرَهُهُ فَلاَ يَقُصُّهُ عَلَىٰ أَحَدٍ. وَلْيَقُمْ يُصَلِّي».

في الزوائد: في إسناده هوذة بن خليفة قال ابن معين: هوذة بن خليفة ضعيف.

1180. (3906) (7167)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Rüya üç kısımdır: Biri Allah'tan bir müjdedir. Biri nefsin konuşmasıdır. Biri de şeytanın korkutmasıdır. Biriniz hoşuna giden bir rü'ya görecek olursa, dilerse onu anlatsın. Eğer hoşuna gitmeyen bir şey görürse onu kimseye anlatmasın, kalkıp namaz kılsın."*

1181-7168 ٣٩٠٧- حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثنا يَحْيَىٰ بْنُ حَمْزَةَ. ثنا يَزِيدُ بْنُ

عبيـــدة. حدّثني أبو عبيدالله مسلم بن مشكم عن عوف بن مالك عن رسول الله ﷺ؛ قال: «إنّ الرؤيا ثلاث: منها أهاويل من الشيطان ليحزن بها ابن آدم. ومنها ما يهمّ به الـــرجل في يقظته فيراه في منامه. ومنها جزء من ستّة وأربعين جزءاً من النّبوّة» قال قلت له: أنت سمعت هـذا من رسول الله ﷺ؟ قال: نعم. أنا سمعته من رسول الله. أنا سمعته من رسول الله ﷺ.

في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله ثقات.

1181. (3907) (7168)- *Avf İbnu Mâlik* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Rüya üç kısımdır: "Bir kısmı, âdemoğlunu üzmek için şeytandan olan korkulardır; bir kısmı, kişinin uyanıkken kafasını meşgul ettiği şeylerdendir; bunları uykusunda görür; bir kısım rüyalar da var ki, onlar peygamberliğin kırkaltı cüzünden birini teşkil eder."*

Râvi *Müslim İbnu Mişkem* der ki: "Ben, Avf İbnu Mâlik (radıyallahu anh)'a: "Sen, bu hadisi Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'dan bizzat işittin mi?" dedim. Avf, (iki sefer tekrarla): "Evet ben bunu Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'dan işittim. Ben bunu Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'dan işittim" dedi."

❑ HOŞLANILMAYAN RÜYA GÖRÜLÜNCE

1182-7169 ٣٩١٠- حدّثنا علي بن محمّد. ثنا وكيع عن العمري عن سعيـــد المقبري عن أبي هريرة؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «إذا رأى أحدكم رؤيا يكرهها فليتحوّل وليتفل عن يساره ثلاثا. وليسأل الله من خيرها وليتعوذ من شرها».

في الزوائد: في إسناده العمري، واسمه عبدالله العمري ضعيف.

1182. (3910) (7169)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Biriniz hoşuna gitmeyen bir rüya görünce uzandığı zaman diğer yanına dönsün, üç sefer soluna tükürsün. Allah'tan o rüyanın hayrını talep edip, şerrinden Allah'a sığınsın."*

1183-7170 ٣٩١١- حدّثنا أبو بكر بن أبي شيبة. ثنا محمّد بن عبدالله بن الزبير عن عمر بن سعيـــد بن أبي حسين. حدّثني عطاء بن أبي رباح عن أبي هريرة؛ قال:

جاء رجل إلى النبي ﷺ فقال: إني رأيت رأسي ضرب. فرأيته يتدهده. فقال رسول الله ﷺ: «يعمد الشيطان إلى أحدكم فيتهول له. ثم يغدو يخبر الناس».

في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله ثقات.

1183. (3911) (7170)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a bir adam geldi: "Rüyamda başımın vurulduğunu, (koparıldığım) sonra da yerde yuvarlandığını gördüm!" dedi. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* şöyle buyurdular: *"Şeytan (birinize rüyasında) gelir. O da bundan korkar. Sabah olunca, gidip bunu halka anlatır."*

•

AÇIKLAMA:

Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm), birçok hadislerinde, hoşlanılmayan rüyanın anlatılmamasını tavsiye buyurmuştur. Son hadiste de, adamın hoşlanmadığı rüyasını anlatmasını dolaylı bir üslubla tenkit etmiş, bu çeşit rüyaların şeytandan olduğunu, anlatılmamasının daha muvafık olacağını irşad buyurmuştur. Rüya anlatılan kimse, ehliyetli biri değilse, onun yapacağı rastgele yorumlar kişiyi iyiden iyiye huzursuz edebilir. Bu meselede de írşâd-ı nebevîye uyulmada ne hikmetler ve maslahatlar var.

❑ RÜYA NEYE DAYANILARAK YORUMLANMALI?

1184-7171 ٣٩١٥- حدثنا محمد بن عبدالله بن نمير. ثنا أبي ثنا الأعمش عن يزيد الرقاشي عن أنس بن مالك؛ قال: قال رسول الله ﷺ «اعتبروها بأسمائها. وكنوها بكناها. والرؤيا لأول عابر».

في الزوائد: في إسناده يزيد بن أبان الرقاشي وهو ضعيف.

1184. (3915) (7171)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Rüyada gördüğünüz şeylerin isimlerini, o rüyayı yormada esas alın. Keza gördüklerinizin künyelerini veya kinaye manalarını da dikkate alın. Rüya, ilk yorumcuya göre (vukua gelir, öyleyse rastgele kimselere anlatmayın)."

1185-7172 ٣٩٢٣- حدثنا أبو بكر. ثنا معاذ بن هشام. ثنا علي بن صالح عن سماك عن قابوس؛ قال: قالت أم الفضل: يا رسول الله! رأيت كأن في بيتي عضوا

مِنْ أَعْضَائِكَ. قَالَ «خَيْراً رَأَيْتِ. تَلِدُ فَاطِمَةُ غُلاَمــاً فَتُرْضِعِهُ» فَوَلَدَتْ حُسَيْناً أَوْ حَسَناً. فَــأَرْضَعْتُهُ بِلَبَنِ قُثَمٍ. قَالَتْ: فَجِئْتُ بِهِ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَوَضَعْتُهُ فِي حَجْرِهِ فَبَالَ. فَضَرَبْتُ كَتِفَهُ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ «أَوْجَعْتِ ابْنِي رَحِمَكِ اللهُ!».

في الزوائد: رجال إسناده ثقات، إلا أنه منقطع. وفي التهذيب والأطراف: روى قابوس عن أبيه عن أم الفضل.

1185. (3923) (7172)- *Ümmü'l-Fadl* (radıyallahu anhâ)'dan rivayet edildiğine göre: "Kendisi (bir gün): "Ey Allah'ın Resulü! Rüyamda sanki sizin uzuvlarınızdan birinin evimde olduğunu gördüm" demiş, Aleyhissalâtu vesselâm da: *"Hayır görmüşsün. Kızım Fatıma bir oğlan* çocuğu *dünyaya getirir, sen onu emzirirsin"* buyurdular.

Gerçekten de Hz. Fatıma (radıyallahu anhâ) (bir müddet sonra) Hz. Hüseyin veya Hasan (radıyallahu anhümâ)'yı doğurdu. Ümmü'l-Fadl da (kendi bebeği) Kusam'ın sütüyle onu emzirdi.

Ümmü'l-Fadl (sözüne devamla) dedi ki: "Bir gün ben onu Aleyhissalâtu vesselâm'ın yanına getirip kucağına koydum. Çocuk (Resulullah' ın kucağına) işedi. Bende çocuğun omuzuna vurdum. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* müdahale ederek *"Oğlumun canını yaktın. Allah sana rahmet (mağfiret) etsin"* buyurdular.

1186-7173 ٣٩٢٥ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رُمْحٍ. أَنْبَأَنَا الــلَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ الْهَادِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِالرَّحْمَــنِ عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِاللهِ؛ أَنَّ رَجُلَيْنِ مِنْ بَلِيٍّ قَدِمَا عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ. وَكَانَ إِسْلاَمُهُمَا جَمِيعــاً. فَكَانَ أَحَدُهُمَا أَشَدَّ اجْتِهَاداً مِنَ الآخَرِ. فَغَزَا الْمُجْتَهِدُ مِنْهُمَا فَاسْتُشْهِدَ. ثُمَّ مَكَثَ الآخَرُ بَعْدَهُ سَنَةً. ثُمَّ تُوُفِّيَ.

قَالَ طَلْحَةُ: فَرَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ: بَيْنَــا أَنَا عِنْدَ بَابِ الْجَنَّةِ، إِذَا أَنَا بِهِمَا. فَخَرَجَ خَارِجٌ مِنَ الْجَنَّةِ فَأَذِنَ لِلَّذِي تُوُفِّيَ الآخِرَ مِنْهُمَا. ثُمَّ خَرَجَ فَـأَذِنَ لِلَّذِي اسْتُشْهِدَ. ثُمَّ رَجَعَ إِلَيَّ فَقَالَ: ارْجِعْ. فَإِنَّكَ لَمْ يَأْنِ لَكَ بَعْدُ.

فَأَصْبَحَ طَلْحَةُ يُحَدِّثُ بِهِ الــنَّاسَ. فَعَجِبُوا لِذَلِكَ. فَبَلَغَ ذَلِكَ رَسُولَ اللهِ ﷺ. وَحَدَّثُوهُ الْحَدِيثَ. فَقَالَ: «مِنْ أَيِّ ذَلِكَ تَعْجَبُونَ؟» فَقَــالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ! هَذَا

كَانَ أَشَدَّ الرَّجُلَيْنِ اجْتِهَاداً. ثُمَّ اسْتُشْهِدَ وَدَخَلَ هٰذَا الآخِرُ الْجَنَّةَ قَبْلَه. فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ «أَلَيْسَ قَدْ مَكَثَ هٰذَا بَعْدَهُ سَنَةً؟» قَالُوا: بَلَى. قَالَ «وَأَدْرَكَ رَمَضَانَ فَصَامَ. وَصَلَّى كَذَا وَكَذَا مِنْ سَجْدَةٍ فِي السَّنَةِ؟» قَالُوا: بَلَى. قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «فَمَا بَيْنَهُمَا أَبْعَدُ مِمَّا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ».

في الزوائد: رجال إسناده ثقات، إلا أنه منقطع. قال علي بن المديني وابن معين: أبو سلمة لم يسمع من طلحة شيئاً.

1186. (3925) (7173)- *Talha İbnu Ubeydillah* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Belî (kabilesinden) iki kişi Aleyhissalâtu vesselâm'ın yanına geldiler. İkisi beraber müslüman olmuştu. Biri gayret yönüyle diğerinden fazlaydı. Bu gayretli olanı, bir gazveye iştirak etti ve şehit oldu. Öbürü, ondan sonra bir yıl daha yaşadı. Sonra o da öldü."

Talha (devamla) der ki: "Ben rüyamda gördüm ki: "Ben cennetin kapısının yanındayım. Bir de baktım ki yanımda o iki zat var. Cennetten biri çıktı ve o iki kişiden sonra ölene (cennete girmesi için) izin verdi. Aynı vazifeli zat, bir müddet sonra yine çıktı, şehit olana da (içeri girme) izni verdi. Sonra, adam benim için geri geldi ve:

"Sen dön, senin cennete girme vaktin henüz gelmedi!" dedi. Sabah olunca Talha bu rüyayı halka anlattı. Herkes bu rüya(da şehid olan zatın sonradan cennete girmesine) şaştı. Bu, Resulullah'a kadar ulaştı, rüyayı ona anlattılar. (Dinledikten sonra) Aleyhissalâtu vesselâm: *"Burada şaşacak ne var?"* buyurdular. Halk: "Ey Allah'ın Resulü! Bu zat (din için) çalışmada öbüründen daha gayretli idi ve şehit de oldu. Ama cennete öbürü ondan evvel girdi" dediler. Bunun üzerine Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*: "Berikisi ondan sonra bir yıl hayatta kalmadı mı." dedi.

"Evet!" dediler. *Aleyhissalâtu vesselâm: "Ve o ramazan idrak edip oruç tutmadı mı, bir yıl boyu şu şu kadar namaz kılmadı mı?* Halk yine: "Evet!" deyince Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm):"Şu halde ikisinin arasında bulunan mesafe gök ile yer arasındaki mesafeden fazladır!"* buyurdular."

FİTNELER BÖLÜMÜ

❑ LA İLAHE İLLALLAH DİYENE DOKUNULMAZ

1187-7174 ٣٩٢٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا عَبْدُاللَّهِ بْنُ بَكْرٍ السَّهْمِيُّ. ثَنَا حَاتِمُ بْنُ أَبِي صَغِيرَةَ عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ سَالِمٍ؛ أَنَّ عَمْرَو بْنَ أَوْسٍ أَخْبَرَهُ أَنَّ أَبَاهُ أَوْساً أَخْبَرَهُ؛ قَالَ: إِنَّا لَقُعُودٌ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ يَقُصُّ عَلَيْنَا وَيُذَكِّرُنَا إِذْ أَتَاهُ رَجُلٌ فَسَارَّهُ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «اذْهَبُوا بِهِ فَاقْتُلُوهُ» فَلَمَّا وَلَّى الرَّجُلُ دَعَاهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ. فَقَالَ: «هَلْ تَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ؟» قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: «اذْهَبُوا فَخَلُّوا سَبِيلَهُ. فَإِنَّمَا أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا: لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ. فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ حَرُمَ عَلَيَّ دِمَاؤُهُمْ وَأَمْوَالُهُمْ».

في الزوائد: إسناده صحيح، رجاله ثقات. لكن الحديث في النسائي أيضا موجود. وأشار في الزوائد إلى شئ من ذلك.

1187. (3929) (7174)- *Evs (İbnu Ebî Evs Huzeyfe es-Sakafî)* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Biz Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yanında oturuyorduk. O bize bir kısım kıssalar anlatarak vâz u nasihat ediyordu. Derken bir adam gelerek, gizli bir şeyler söyledi. Resulullah: *"Bunu götürüp öldürün!"* emretti. Adam geri dönünce, Resulullah onu çağırdı ve: *"Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet eder misin?"* diye sordu. Adam "Evet!" deyince: *"Gidin, bu adamı serbest bırakın! Zira ben, insanlarla onlar lâ ilahe illallah deyinceye kadar savaşmakla emrolundum. Bunu dediler mi, bana onların kanları ve malları haram olur"* buyurdu."

1188-7175 ٣٩٣٠ - حَدَّثَنَا سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ ثنا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ عَنْ عَاصِمٍ عَنِ السُّمَيْطِ بْنِ السُّمَيْرِ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ؛ قَالَ: أَتَى نَافِعُ بْنُ الأَزْرَقِ وَأَصْحَابُهُ. فَقَالُوا: قَالَ اللهُ: وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى قَالَ: مَا هَلَكْتُ. قَالُوا: بَلَى. قَالَ: مَا الَّذِي أَهْلَكَنِي؟ قَالُوا: هَلَكْتَ يَا عِمْرَانُ! لاَ تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ للهِ. قَالَ: قَدْ قَاتَلْنَاهُمْ حَتَّى نَفَيْنَاهُمْ. فَكَانَ الدِّينُ كُلُّهُ للهِ. إِنْ شِئْتُمْ حَدَّثْتُكُمْ حَدِيثاً سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ. قَالُوا: وَأَنْتَ سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ؟ قَالَ: نَعَمْ. شَهِدْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، وَقَدْ بَعَثَ جَيْشاً مِنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَى الْمُشْرِكِينَ. فَلَمَّا لَقُوهُمْ قَاتَلُوهُمْ قِتَالاً شَدِيداً. فَمَنَحُوهُمْ أَكْتَافَهُمْ. فَحَمَلَ رَجُلٌ مِنْ لُحْمَتِي عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ بِالرُّمْحِ. فَلَمَّا غَشِيَهُ قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ. إِنِّي مُسْلِمٌ. فَطَعَنَهُ فَقَتَلَهُ. فَأَتَى رَسُولَ اللهِ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ! هَلَكْتُ. قَالَ: «وَمَا الَّذِي صَنَعْتَ؟» مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ. فَأَخْبَرَهُ بِالَّذِي صَنَعَ. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «فَهَلاَّ شَقَقْتَ عَنْ بَطْنِهِ فَعَلِمْتَ مَا فِي قَلْبِهِ؟» قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ! لَوْ شَقَقْتُ بَطْنَهُ لَكُنْتُ أَعْلَمُ مَا فِي قَلْبِهِ. قَالَ «فَلاَ أَنْتَ قَبِلْتَ مَا تَكَلَّمَ بِهِ وَلاَ أَنْتَ تَعْلَمُ مَافِي قَلْبِهِ!».

قَالَ فَسَكَتَ عَنْهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ. فَلَمْ يَلْبَثْ إِلاَّ يَسِيراً حَتَّى مَاتَ. فَدَفَنَّاهُ فَأَصْبَحَ عَلَى ظَهْرِ الأَرْضِ. فَقَالُوا: لَعَلَّ عَدُوّاً نَبَشَهُ. فَدَفَنَّاهُ ثُمَّ أَمَرْنَا غِلْمَانَنَا يَحْرُسُونَهُ. فَأَصْبَحَ عَلَى ظَهْرِ الأَرْضِ. فَقُلْنَا لَعَلَّ الْغِلْمَانَ نَعَسُوا. فَدَفَنَّاهُ. ثُمَّ حَرَسْنَاهُ بِأَنْفُسِنَا فَأَصْبَحَ عَلَى ظَهْرِ الأَرْضِ فَأَلْقَيْنَاهُ فِي بَعْضِ تِلْكَ الشِّعَابِ.

في الزوائد: هذا إسناد حسن. والسميط وثقه العجلي وروى له مسلم في صحيحه وعاصم هو الأحول ويروي له مسلم وأيضا في صحيحه، وذكره ابن حبان في الثقات. وسويد بن سعيد مختلف فيه.

حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ حَفْصٍ الأَيْلِيُّ. ثنا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ عَنْ عَاصِمٍ عَنِ السُّمَيْطِ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ؛ قَالَ: بَعَثَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي سَرِيَّةٍ. فَحَمَلَ رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ. فَذَكَرَ الْحَدِيثَ. وَزَادَ فِيهِ: فَنَبَذَتْهُ الأَرْضُ:

فَأَخْبَرَ النَّبِيُّ ﷺ وَقَالَ: «إِنَّ الأَرْضَ لَتَقْبَلُ مَنْ هُوَ شَرٌّ مِنْهُ. وَلَـٰكِنَّ اللّٰهَ أَحَبَّ أَنْ يُرِيَكُمْ تَعْظِيمَ حُرْمَةِ – لاَ إِلٰهَ إِلاَّ اللّٰهُ –».

في الزوائد: هذا إسناد حسن. لأن إسماعيل بن حفص مختلف فيه. وباقي رجال الإسناد ثقات.

1188. (3930) (7175)- *İmrân İbnu'l-Husayn* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Nâfi İbnu'l-Ezrak ve arkadaşları geldiler ve bana: "Ey İmrân helak oldun (dinden çıktın)!" dediler. İmrân: "Hayır! İmran helak olmadı (dinden çıkmadı)" dedi. Onlar ısrarla: "Evet evet helak oldun!" dediler. İmran: "Beni helak eden şey nedir?" dedi. Onlar: "Alah Teâla hazretleri: *Fitne olmasın, dinin tamamı Allah için olsun diye onlarla savaşın"* buyuruyor" dediler. İmrân: "Evet biz onlarla savaştık ve hatta onları sürdük. Dinin tamamı Allah içindi. Dilerseniz, ben size Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'dan işittiğim bir hadisi rivayet edeyim!" dedi. Onlar: "Onu Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'dan sen mi işittin?"dediler. İmran: "Evet! Ben gördüm ki, Resulullah, müşriklere karşı müslümanlardan müteşekkil bir ordu gönderdi. Askerler müşriklerle karşılaşınca, aralarında çok şiddetli bir savaş oldu. Müşrikler mağlup olup sırtlarını müslümanlara verdiler (saf dışı oldular). Sonra benim yakınlarımdan bir adam müşriklerden birine mızrakla saldırdı. Adamın üzerine yürüyünce, müşrik *Eşhedü en lailahe illallah (Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet ederim), benmüslümanım"* dedi. Fakat müslüman asker ona mızrağını saplayıp adamı öldürdü. Adam Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yanına gelip: "Ey Allah'ın Resulü! Helak oldum! (Yani büyük bir günah işledim)" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm bir iki sefer: *"Ne yaptın?"* diye sordu. Adam yaptığını olduğu gibi anlattı. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* adama: *"Kalbini yarıp içinde ne olup olmadığına bakmalı değil miydin?"* dedi. Adam:

"Ey Allah'ın Resulü! Eğer kalbini yarsaydım içindekini bilebilir miydim?" diye sordu. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Sen adamın hem sözünü kabul etmiyorsun hemde kalbindekini bilmiyorsun (olurmu böyle şey!)"*dedi. İmran sözlerine devam etti: "Sonra Resulullah Aleyhissalâtu vesselâm, adam hakkında bir şey söylemedi. Adam da az bir zaman yaşadı. Nihayet öldü. Biz onu defnettik. Ertesi günü adamın cesedi yer üstünde görüldü. Halk: "Belki de bir düşman, kabrini deşip (kötülük için çıkarmıştır)" dedi. Tekrar onu defnettik. Gençlerimize mezarı başına nöbet tutmalarını söyledik. Buna rağmen cesedi tekrar mezardan dışarı atıldı. "Bekleyen gençlerimiz uyumuş olabilirler" diye düşündük. Bir kere daha onu defnettik. Bu sefer mezarını kendimiz bekledik. Ertesi gün yine cesedi

kabirden dışarı atıldı. Bunun üzerine, adamın cesedini dağlar arasına bir geçide attık.

Hadise, bir başka rivayette *İmran İbnu'l-Husayn* tarafından (biraz farkla) şöyle anlatılmıştır. "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bizi bir seriyyeye göndermişti. Sonra (savaşın bitiminde) müslümanlardan biri, müşriklerden birine saldırdı..." hadisi yukarıdaki gibi anlattı. Şu ilavede bulundu: "Toprak onun cesedini dışarı attı. Biz durumu Resulullah'a haber verdik. *Aleyhissalâtu vesselâm: "Bu toprak, ondan daha şerir insanlarıda kabul eder. Fakat Allah Teala hazretleri, size "la ilahe illallah" kelamının hürmetinin büyüklüğünü ders vermek istedi."*

AÇIKLAMA:

Benzer bir hâdise Üsâme *İbnu Zeyd* (radıyallahu anhümâ)'nın başından da geçmiştir. Hadiseyle ilgili bazı açıklamalar yapıldığı için burada tekrar etmeyeceğiz.

❑ MÜ'MİNİN KANI MALI HARAMDIR

1189-7176 ٣٩٣١- حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ. ثَنَا الأَعْمَشُ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ: «أَلاَ إِنَّ أَحْرَمَ الأَيَّامِ يَوْمُكُمْ هَذَا. أَلاَ وَإِنَّ أَحْرَمَ الشُّهُورِ شَهْرُكُمْ هَذَا. أَلاَ وَإِنَّ أَحْرَمَ الْبَلَدِ بَلَدُكُمْ هَذَا. أَلاَ وَإِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ حَرَامٌ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا فِي بَلَدِكُمْ هَذَا. أَلاَ هَلْ بَلَّغْتُ؟» قَالُوا: نَعَمْ. قَالَ: «اللَّهُمَّ! اشْهَدْ».

في الزوائد: إسناده صحيح، رجاله ثقات.

1189. (3931) (7176)- *Ebu Sa'îd* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Veda haccı sırasında buyurdular ki: *"Bilesiniz! Günlerin en ziyade haram olanları şu günlerinizdir. Bilesiniz! Ayların en haramı da şu ayınızdır. Bilesiniz! Beldelerin en haramı da şu beldenizdir. Bilesiniz! Kanlarınız, mallarınız birbirinize şu ayda, şu beldede şu gününüzün haramlığı gibi haramdır. Acaba tebliğ ettim mi?"* Halk: "Evet!" dediler. Resulullah: *"Ey Allahım şahid ol!"* buyurdu."

1190-7177 ٣٩٣٢- حَدَّثَنَا أَبُو الْقَاسِمِ بْنُ أَبِي ضَمْرَةَ نَصْرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ الْحِمْصِيُّ. ثَنَا أَبِي. ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي قَيْسٍ النَّصْرِيُّ. ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو؛

قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَطُوفُ بِالْكَعْبَةِ وَيَقُولُ: «مَا أَطْيَبَكِ وَأَطْيَبَ رِيحَكِ. مَا أَعْظَمَكِ وَأَعْظَمَ حُرْمَتَكِ. وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ! لَحُرْمَةُ الْمُؤْمِنِ أَعْظَمُ عِنْدَ اللهِ حُرْمَةً مِنْكِ. مَالِهِ وَدَمِهِ وَأَنْ نَظُنَّ بِهِ إِلاَّ خَيْراً».

في الزوائد: في إسناده مقال. ونصر بن محمد شيخ ابن ماجة، ضعفه أبو حاتم. وذكره ابن حبان في الثقات.

1190. (3932) (7177)- Abdullah (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ben Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ı Ka'be'yi tavaf ederken gördüm, şöyle diyordu: *"Sen ne temizsin, kokun da ne güzel! Sen ne yücesin, senin hürmetin ne büyük! Muhammed'in nefsini elinde tutan Zat-ı Zülcelal'e yemin olsun! Mü'minin Allah katındaki hürmeti, senin hürmetinden daha büyüktür. Mü'minin malının, kanının hürmeti de böyledir. Biz mü'min hakkındasadece hüsn-i zanda bulunuruz."*

1191-7178 ٣٩٣٤ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ السَّرْحِ الْمِصْرِيُّ. ثنا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ عَنْ أَبِي هَانِئٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ مَالِكٍ الْجَنْبِيِّ؛ أَنَّ فَضَالَةَ بْنَ عُبَيْدٍ حَدَّثَهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «الْمُؤْمِنُ مَنْ أَمِنَهُ النَّاسُ عَلَى أَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ. وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ الْخَطَايَا وَالذُّنُوبَ».

في الزوائد: إسناده صحيح، رجاله ثقات. وأبو هانئ اسمه حميد بن هانئ الخولاني.

1191. (3934) (7178)- *Füdâle İbnu Ubeyd* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Gerçek mü'min, halkın kendisinden malı ve canı hususunda emin olduğu kimsedir. Hakiki muhacir de hata ve günahlardan hicret (terk) eden kimsedir."*

❑ YAĞMA YASAKTIR

1192-7179 ٣٩٣٨ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا أَبُو الأَحْوَصِ عَنْ سِمَاكٍ عَنْ ثَعْلَبَةَ بْنِ الْحَكَمِ؛ قَالَ: أَصَبْنَا غَنَماً لِلْعَدُوِّ. فَانْتَهَبْنَاهَا. فَنَصَبْنَا قُدُورَنَا فَمَرَّ النَّبِيُّ ﷺ بِالْقُدُورِ فَأَمَرَ بِهَا فَأُكْفِئَتْ ثُمَّ قَالَ: «إِنَّ النُّهْبَةَ لاَ تَحِلُّ».

في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله ثقات. ولم يخرج له أحد من بقية الكتب الخمسة شيئاً.

1192. (3938) (7179)- *Sa'lebe İbnu'l-Hakem* (radıyallahu anh) anlatıyor: "(Bir gazvede) düşmanın koyun sürüsüne rastlamıştık. Hemen yağmaladık ve tencereleri kurduk. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*

tencerelerimizin yanından geçti (ve onları gördü). Kaldırmamızı emretti. Derhal devirdik. Sonra: *"Yağma helal değildir"* buyurdu."

❑ MÜSLÜMANA SÖVMEK FISKTIR

1193-7180 ٣٩٤٠ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ الأَسْدِيُّ. ثَنَا أَبُو هِلاَلٍ عَنِ ابْنِ سِيرِينَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «سِبَابُ الْمُسْلِمِ فُسُوقٌ وَقِتَالُهُ كُفْرٌ».

في الزوائد: إسناد حديث أبي هريرة حسن. وأبو هلال اسمه محمد بن سليم مختلف فيه. وكذلك محمد ابن الحسن الأسديّ وباقي رجال الإسناد ثقات.

1193. (3940) (7180)- *Ebu Hureyre* ve *İbnu Ebi Vakkâs* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Müslümana sebbetmek (sövmek) fısktır, öldürmek de küfürdür."*

❑ BİRBİRİNİZİ BENDEN SONRA ÖLDÜRMEYİN

1194-7181 ٣٩٤٤ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِاللهِ بْنِ نُمَيْرٍ. ثَنَا أَبِي وَمُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ قَالاَ: ثَنَا إِسْمَاعِيلُ عَنْ قَيْسٍ عَنِ الصُّنَابِحِ الأَحْمَسِيِّ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «أَلاَ إِنِّي فَرَطُكُمْ عَلَى الْحَوْضِ وَإِنِّي مُكَاثِرٌ بِكُمُ الأُمَمَ. فَلاَ تَقْتَتِلُنَّ بَعْدِي».

في الزوائد: إسناده صحيح. ورجاله ثقات. وقيس هو ابن أبي حازم. واسماعيل هو ابن أبي خالد. وليس للصنابحيّ هذا عند المصنف سوى هذا الحديث. وليس له شئ في بقية الكتب الستة. قلت: اختلف في صحة اسم هذا الصحابيّ. فبعضهم سماه كما هنا (الصنابحيّ) بياء النسبة: وبعضهم سماه (الصنابح) بدون ياء. وهو الذي رجحه البخاري وغيره من العلماء وأصل الحديث في مسند أحمد: الجزء الرابع، ص ٣٥١ وقد رواه (الصنابحيّ) بياء النسبة.

1194. (3944) (7181)- *Sünâbih el-Ahmesî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Bilesiniz! Havz(-ı kevser)e ilk geleniniz ben olacağım ve ben diğer ümmetlere karşı çokluğunuzla övüneceğim. Benden sonra birbirinizi öldürmeyin."*

❑ MÜSLÜMANLAR ALLAH'IN ZİMMETİNDE (GARANTİSİNDE)DİR

1195-7182 ٣٩٤٥ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عُثْمَانَ بْنِ سَعِيدِ بْنِ كَثِيرِ بْنِ دِينَارٍ

الْحِمْصِيُّ. ثنا أَحْمَدُ بْنُ خَالِدٍ الذَّهَبِيُّ. ثنا عَبْدُالعَزِيزِ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ الْمَاجِشُونُ عَنْ عَبْدِالْوَاحِدِ بْنِ أَبِي عَوْنٍ عَنْ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ حَابِسٍ الْيَمَامِيِّ (الْيَمَانِيِّ) عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ: «مَنْ صَلَّى الصُّبْحَ فَهُوَ فِي ذِمَّةِ اللّٰهِ. فَلاَ تُخْفِرُوا اللّٰهَ فِي عَهْدِهِ. فَمَنْ قَتَلَهُ طَلَبَهُ اللّٰهُ حَتَّى يَكُبَّهُ فِي النَّارِ عَلَى وَجْهِهِ».

في الزوائد: رجال إسناده ثقات. إلا أنه منقطع وسعد بن إبراهيم لم يدرك حابس بن سعد قاله في التهذيب.

1195. (3945) (7182)- *Ebu Bekrı's-Sıddık* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Sabah namazını kim kılarsa, o Allah'ın zimmetindedir. Allah'ın bu garantisini ihlal etmeyin. Kim onu öldürürse, Allah, yüzüstü cehenneme atıncaya kadar öldürenin peşini bırakmaz."*

1196-7183 ٣٩٤٦ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ. ثنا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ. ثنا أَشْعَثُ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ سَمُرَةَ ابْنِ جُنْدَبٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ صَلَّى الصُّبْحَ فَهُوَ فِي ذِمَّةِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ».

في الزوائد: إسناده صحيح إن كان الحسن سمع من سمرة. وأشعث هو عبدالملك.

1196. (3946) (7183)- *Semüre İbnu Cündeb* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Kim sabah namazını kılarsa, Allah'ın garantisi altındadır."

1197-7184 ٣٩٤٧ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثنا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ. ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ. ثنا أَبُو الْمُهَزِّمِ يَزِيدُ بْنُ سُفْيَانَ. سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «الْمُؤْمِنُ أَكْرَمُ عَلَى اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ بَعْضِ مَلاَئِكَتِهِ».

في الزوائد: إسناده ضعيف لضعف يزيد بن سفيان أبي المهزم.

1197. (3947) (7184)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Mü'min, Allah katında, birkısım meleklerden daha kıymetlidir."*

❑ ASABİYET

1198-7185 ٣٩٤٩ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا زِيَادُ بْنُ الرَّبِيعِ الْيُحْمِدِيُّ

عَنْ عَبَّادِ بْنِ كَثِيرٍ الشَّامِيِّ، عَنِ امْرَأَةٍ مِنْهُمْ يُقَالُ لَهَا: فُسَيْلَةُ. قَالَتْ: سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ! أَمِنَ الْعَصَبِيَّةِ أَنْ يُحِبَّ الرَّجُلُ قَوْمَهُ؟ قَالَ: «لاَ وَلَكِنْ مِنَ الْعَصَبِيَّةِ أَنْ يُعِينَ الرَّجُلُ قَوْمَهُ عَلَى الظُّلْمِ».

في الزوائد: روى أبو داود بعض هذا الحديث. وهو: قلت يا رسول الله: ما العصبية؟ قال «أن يعين الرجل قومه على الظلم».

1198. (3949) 57185)- *Füseyle*'nin babası (Vâsile İbnu'l-Eskâ) (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ey Allah'ın Resulü dedim, kişinin kavmini sevmesi, (merdud olan) asabiye midir?"

"Hayır buyurdular, ***asabiye, kişinin zulümde kavmine yardımcı olmasıdır."***

AÇIKLAMA:

Daha önce mükerreren açıklandığı üzere, asabiyet bugünkü tabirle ırkçılık demektir. *İslam,* kişinin ırkî hususiyetini reddetmez. Dolayısıyla her insanın kendi ırktaşlarına hususi bir yakınlık hissetmesi tabiidir. Hadis bu taraftarlığın zulme götürecek seviyeye çıkmamasını emretmektedir. Dinimiz bütün mü'minlerin kardeş olduğunu söylemiştir. Kardeşler arasında münasebet adalet, hakkaniyet çerçevesinde yürür. Zulümde yardım, himaye yoktur, kardeş bile olsa. Öyleyse kavmine zulümde yardımcı olmak, dinin reddettiği asabiyettir.

Irkçılıkla ilgili bahisler görülmelidir.

❑ SEVADU'L-A'ZAM (EKSERİYET)

1199-7186 ٣٩٥٠- حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ عُثْمَانَ الدِّمَشْقِيُّ. ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ. ثَنَا مُعَانُ بْنُ رِفَاعَةَ السَّلاَمِيُّ. حَدَّثَنِي أَبُو خَلَفٍ الأَعْمَى؛ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ أُمَّتِي لاَ تَجْتَمِعُ عَلَى ضَلاَلَةٍ. فَإِذَا رَأَيْتُمُ اخْتِلاَفاً فَعَلَيْكُمْ بِالسَّوَادِ الأَعْظَمِ».

في الزوائد: في إسناده أبو خلف الأعمى واسمه حازم بن عطاء وهو ضعيف. قد جاء الحديث بطرق في كلها نظر. قاله شيخنا العراقي في تخريج أحاديث البيضاوي.

1199.(3950) (7186)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ümmetim dalâlet (bâtıl)*

üzerinde toplanmaz. Öyleyse bir ihtilaf görünce, size çoğunluğu iltizam etmenizi tavsiye ederim."

AÇIKLAMA:

İslam ülemâsı ümmetin dalâlette içtima etmeyeceğini bildiren hadisi, pekçok meselenin hallinde umumi bir prensip yapmıştır. Mesela ihtilaflı meselelerde ülemanın ekseriyetinin ittifak ettiği görüşün, savâba makrun olduğu kabul edilir; zayıf bir rivayet, ülemânın fiilen amel etmesi yani telakki-yi bil kabulü ile sıhhat kazanır, hükmî tevatür derecesinde itibar görür. Bu hususlara daha önce açıklama kaydedildi.

1200-7187 ٣٩٥١ – حدّثنا محمّد بن عبدالله بن نمير وعلي بن محمّد قالا: ثنا أبو معاوية عن الأعمش عن رجاء الأنصاري عن عبدالله بن شدّاد بن الهادي عن معاذ بن جبل؛ قال: صلّى رسول الله ﷺ يوماً صلاةً فأطال فيها. فلمّا انصرف قلنا (أو قالوا): يا رسول الله! أطلت اليوم الصّلاة. قال: «إنّي صلّيت صلاة رغبة ورهبة. سألت الله عزّ وجلّ لأمّتي ثلاثاً. فأعطاني اثنتين وردّ عليّ واحدة. سألته أن لا يسلّط عليهم عدوّاً من غيرهم فأعطانيها. وسألته أن لا يهلكهم غرقاً فأعطانيها. وسألته أن لا يجعل بأسهم بينهم فردّها عليّ».

في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله ثقات.

1200. (3951) (7187)- *Hz. Mu'âz İbnu Cebel* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bir gün, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, bir namaz kılmış ve namazı çok uzatmıştı. Namazdan çıkınca biz: "Ey Allah'ın Resulü! Bugün namazı çok uzattınız!" dedik. Şu açıklamayı yaptılar: *"Ben bugün, bir ümit ve korku namazı kıldım. Ben (namazda) aziz ve celil olan Allah'tan ümmetim için üç şey talep ettim. Allah bunlardan ikisini verdi, birini vermedi. Ben Allah'tan ümmetime, kendileri dışında bir düşman musallat etmemesini talep ettim, bu talebimi kabul etti. Allah'tan ümmetimi (eski ümmetler gibi) toptan suda boğarak helak etmemesini talep ettim. Allah bunu da kabul etti. Allah'tan ümmetimin kendi aralarında savaşmamalarını talep ettim, Allah bunu reddetti."*

AÇIKLAMA:

Resulullah'ın birinci talebi, müslümanların harici düşmanlar ta-

rafından hain bir yenilgiye uğratılmaması istikametindedir. Allah bunu kabul etmiştir. Nitekim 1500 yıllık İslam tarihi içinde hariçle çok savaşlar olmuş ise de müslümanların varlığını bütün dünyada sona erdirecek şekilde bir mağlubiyet olmamıştır. Bir cephede kaybedilmiş, bir başka cephede muzafer kılınmıştır. Veya bu kısmî mağlubiyetler geçici olmuştur. En karanlık günler Birinci Cihan Harbi'nden sonra yaşanmış, buna rağmen tekrar bir toparlanma içine girilmiş, esarete düşen müslüman cemiyetler kurtulmaya başlamışlardır. Resulullah bu halin Kıyamete kadar devam edeceğini haber vermektedir.

İkinci talep Nuh kavmi tarzında bütün ümmetin suda boğularak helak olmamasıyla ilgili. Buna kıyasen, Kur'ân'da geçen ve bir milleti toptan yok eden semavi belaların da bütün ümmeti yok edecek şeklinde vaki olmayacağını söyleyebiliriz.

Üçüncü dua ki -kabul edilmediği belirtiliyor- ümmetin kendi arasında savaş yapmama meselesidir. Sahabe devrinde başlayan iç kavgalar tarih boyu eksik olmamıştır. Hadisin sarahatine göre bu hal Kıyamete kadar devam edecektir. Endülüs'ün elden çıkması Osmanlıların çöküşü hep bu iç kavgalar sebebiyledir. Ümmet-i merhumenin büyük belaları bu iç kavgaların peşinden gelmektedir. İslam düşmanları İslam beldelerini istila planlarını iç kavgalarımıza göre yapmakta, önce dahilî kavga zeminleri hazırlamakta, böylece bölüp parçaladıktan sonra istila ameliyelerini gerçekleştirmektedir. Allah, bu ümmete, tevhid ve iman kardeşliğinde birleşme, bütünleşme feraseti versin.

1201-7188 ٣٩٥٤- حَدَّثَنَا رَاشِدُ بْنُ سَعِيدٍ الرَّمْلِيُّ. ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ سُلَيْمَانَ بْنِ أَبِي السَّائِبِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ يَزِيدَ عَنِ الْقَاسِمِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمنِ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّهِ ﷺ «سَتَكُونُ فِتَنٌ. يُصْبِحُ الرَّجُلُ فِيهَا مُؤْمِناً وَيُمْسِي كَافِراً. إِلاَّ مَنْ أَحْيَاهُ اللّهُ بِالْعِلْمِ».

في الزوائد: إسناده ضعيف. قال ابن معين: علي بن يزيد عن القاسم عن أبي أمامة هي ضعاف كلها. وقال البخاري وغيره في علي بن يزيد: منكر الحديث.

1201. (3954) (7188)-*Ebu Ümâme* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurular ki: *"(Benden sonra ümmetim içerisinde) fitneler olacak. O fitnelerde, kişi mü'min olarak sabahlar, kafir olarak akşamlar, Allah'ın ilimle ihya ettikleri hariç."*

❑ FİTNEDE TESEBBÜT (DİKKATLİ, SABIRLI OLMA)

1202-7189 ٣٩٦٢ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ عَنْ ثَابِتٍ (أَوْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدِ بْنِ جُدْعَانَ شَكَّ أَبُو بَكْرٍ) عَنْ أَبِي بُرْدَةَ؛ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى مُحَمَّدِ ابْنِ مَسْلَمَةَ فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّهَا سَتَكُونُ فِتْنَةٌ وَفُرْقَةٌ وَاخْتِلَافٌ. فَإِذَا كَانَ كَذَلِكَ فَأْتِ بِسَيْفِكَ أُحُدًا فَاضْرِبْهُ حَتَّى يَنْقَطِعَ. ثُمَّ اجْلِسْ فِي بَيْتِكَ حَتَّى تَأْتِيَكَ يَدٌ خَاطِئَةٌ أَوْ مَنِيَّةٌ قَاضِيَةٌ». فَقَدْ وَقَعَتْ. وَفَعَلْتُ مَا قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ.

في الزوائد: هذا إسناد صحيح. إن ثبت سماع حماد بن سلمة من ثابت البناني.

1202. (3962) (7189)- *Muhammed İbnu Mesleme* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdularki: ***"Şurası muhakkak ki, bir fitne, bir ayrılık ve bir ihtilaf olacak. Bu durum gelince, Uhud'a kılıncınla git! Kırılıncaya kadar onu (taşa) çal. Sonra evinde otur. Hatta sana günahkâr bir el veya ölüm gelinceye kadar (evinden çıkma)."***

Nitekim (haber verilen bu fitne) çıktı ve ben Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın söylediğini yaptım."

❑ İKİ MÜSLÜMAN BİRBİRİNE KILIÇ ÇEKERSE

1203-7190 ٣٩٦٤ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سِنَانٍ. ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ عَنْ سُلَيْمَانَ التَّيْمِيِّ وَسَعِيدِ بْنِ أَبِي عَرُوبَةَ عَنْ قَتَادَةَ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ أَبِي مُوسَى؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِذَا الْتَقَى الْمُسْلِمَانِ بِسَيْفَيْهِمَا فَالْقَاتِلُ وَالْمَقْتُولُ فِي النَّارِ». قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ! هَذَا الْقَاتِلُ فَمَا بَالُ الْمَقْتُولِ؟ قَالَ: «إِنَّهُ أَرَادَ قَتْلَ صَاحِبِهِ».

في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله ثقات.

1203. (3964) (7190)- *Ebu Musa* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (bir keresinde): *"İki müslüman birbirlerine kılıç çekerlerse katil de maktul de cehennemdedir"* buyurmuşlardı. Orada bulunanlar: "Ey Allah'ın Resulü! Katili anladık, cehennemdedir; ya maktulün suçu ne?" dediler.

"Çünkü, o da kardeşini öldürmek istemişti" buyurdular."

1204-7191 ٣٩٦٦- حَدَّثنا سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ. ثنا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ عَنْ عَبْدِالْحَكَمِ السَّدُوسِيِّ. ثنا شَهْرُ بْنُ حَوْشَبٍ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «مِنْ شَرِّ النَّاسِ مَنْزِلَةً عِنْدَ اللهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؛ عَبْدٌ أَذْهَبَ آخِرَتَهُ بِدُنْيَا غَيْرِهِ».

في الزوائد: هذا إسناده حسن. سويد بن سعيد مختلف فيه. قال السنديّ: قلت وكذا شهر بن حوشب.

1204. (3966) (7191)- *Ebu Ümâme* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Mertebe itibariyle insanların Kıyamet günü Allah indinde en kötüsü, ahiretini, başkasının dünyası için helak eden kuldur."*

AÇIKLAMA:

Başkasının dünyası için, ahiretini helake atmak, zalim uğrunda dünyevi maksatlar peşinde koşan insanlar uğrunda zulme düşen, ölen, öldüren kimselerin halini ifade eder. Bu yolda ölmek veya öldürmek, zulme düşmek, ahiretini heba etmek demektir. Müslüman, hatt-ı hareketini hesaplamak zorundadır. Allah rızası maksadıyla olmayan ölme ve öldürmeler ahiretini heba etmeyi netice verir. Irkçılık uğruna yapılan faaliyetler bunun en güzel örneğidir. Hele bu, mü'min kardeşini öldürmeye, fitne ateşini uyandırmaya vesile olursa.

Hadisten *"başkasının elindeki dünyalık"*ı elde etmek için ahiretini feda etme manasını çıkarmak da mümkündür.

İnanan insanlar için böylesi akılsız davranışları Resul-i Ekrem en kötü amel olarak tavsif buyurmaktadır.

❑ FİTNEDE DİLİ TUTMAK

1205-7192 ٣٩٦٨- حَدَّثنا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَارِثِ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِالرَّحْمنِ بْنِ الْبَيْلَمَانِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِيَّاكُمْ وَالْفِتَنَ. فَإِنَّ اللِّسَانَ فِيهَا مِثْلُ وَقْعِ السَّيْفِ».

في الزوائد: في إسناده محمد بن عبدالرحمن وهو ضعيف. وأبوه لم يسمع من ابن عمر.

1205. (3968) (7192)- *Abdullah İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Fitneden kaçının! Çünkü o esnada dil, (tesir bakımından) kılıç darbesi gibidir."*

1206-7193 ٣٩٧٠ - حَدَّثَنَا أَبُو يُوسُفَ الصَّيْدَلَانِيُّ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الرَّقِّيُّ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَمَةَ عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ: «إِنَّ الرَّجُلَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ سُخْطِ اللهِ. لَا يَرَى بِهَا بَأْساً. فَيَهْوِي بِهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ سَبْعِينَ خَرِيفاً».

في الزوائد: في إسناده محمد بن إسحاق وهو مدلس.

1206. (3970) (7193)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Şurası muhakkak ki: Kişi, (bazan) Allah'ın gazabına sebep olan bir kelam eder, kendisi o sözde bir mahzur görmez. Ama o söz sebebiyle, cehennem ateşinin yetmiş yıllık dibine iner."*

1207-7194 ٣٩٧٥ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا خَالِي، يَعْلَى عَنِ الأَعْمَشِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِي الشَّعْثَاءِ؛ قَالَ: قِيلَ لابْنِ عُمَرَ: إِنَّا نَدْخُلُ عَلَى أُمَرَائِنَا فَنَقُولُ الْقَوْلَ. فَإِذَا خَرَجْنَا قُلْنَا غَيْرَهُ. قَالَ: كُنَّا نَعُدُّ ذٰلِكَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ النِّفَاقَ.

في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله ثقات. أبو الشعثاء اسمه سليمان بن الأسود.

1207. (3975) (7194)- *Ebu'ş-Şa'şâ'* rahimehullah'ın anlattığına göre, "İbnu Ömer (radıyallahu anhümâ)'ya: "Biz ümeranın yanlarına girer, bir çeşit konuşuruz, yanlarından çıkınca da bir başka çeşit konuşuruz" denilmişti. Onlara "Biz bunu, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* zamanında münafıklık addederdik" dedi.

❑ İSLÂM GARİB BAŞLADI

1208-7195 ٣٩٨٧ - حَدَّثَنَا حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ وَهْبٍ. أَنْبَأَنَا عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ وَابْنُ لَهِيعَةَ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ سِنَانِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ الإِسْلَامَ بَدَأَ غَرِيباً وَسَيَعُودُ غَرِيباً فَطُوبَىٰ لِلْغُرَبَاءِ».

في الزوائد: حديث أنس حسن. وسنان بن سعد بن سنان مختلف فيه وفي اسمه.

1208. (3987) (7196)- *Hz. Enes (radıyallahu anh)* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Şurası muhakkak ki İslâm garib (eşine rastlanmadık bir şekilde) başladı tekrar garibliğe avdet edecek. Gariblere ne mutlu."*

AÇIKLAMA:

Garib, yabancı demektir, şimdilerde gurbetçi diyoruz. Yani yabancı bir yerde bulunan. Kelime İbnu Mace'nin müteakip hadisinde bizzat *Aleyhissalâtu vesselâm* tarafından -bir soru üzerine- açıklanmıştır: النُّزَّاعُ مِنَ الْقَبَائِلِ "Kabilelerinden (dinleri için) ayrılanlar." Hadisin, bazan, İslam'ın temel esprisine zıt bir karamsarlıkla izahına rastlanır: "İslamiyet kimsesizlerle başladı yine kimsesiz kalan az sayıda mü'minlerle sona erecek." Bu mana "Allah'tan ümid kesilmez" esprisine aykırıdır. Mü'min, hangi şartlarda olursa olsun gelecek hakkında karamsar ve bedbin olmamalıdır. Öyleyse hadisi, "İslam tarihte eşine rastlanmayan, fevkalâde sür'atli bir inkişafla başladı, ahir zamanda tekrar böyle bir inkişafa mazhar olacak" diye anlamak, o mutluk günleri hazırlayan "gariplerden olma" emel ve gayretine girmek daha muvafıktır. Bediüzzaman bunu "istikbal inkılabı içinde en yüksek gür seda İslam'ın sedâsı olacaktır" diye müjdelemiş[22] "...Ahirette cennet ve cehennemin zaruri vücutları gibi, hayır ve hak din istikbalde mutlak galebe edecektir..." "...Alem-i İslam milletleri Arabın metanetinden ders almışlar. İnşaallah yine Araplar, ye'si bırakıp İslamiyet'in kahraman ordusu olan Türklerle hakiki bir tesanüd ve ittifak ile el ele verip Kur'an'ın bayrağını dünyanın her tarafında ilan edeceklerdir", "Yaşasın sıdk, ölsün hizb, muhabbet devam etsin, şura kuvvet bulsun!" gibi kesin ifadelerle ümmetin yolunu ümid şavkıyla aydınlatmıştır. Bu şavkla aydınlanan nurlu gönüller, şeytanın ümidsizlikle kalpleri kararttığı bir devirde sadece ümmet-i Muhammediyeye değil, bütün insalığa saadet-i hakikiyeyi getirecek gurebâlar olarak tebcîle, takdire layıktırlar.

Hadisten anlaşılan ümid manası, şahsi, ferdi ve "yeni" bir yorum da değildir. Tirmizî'nin bir rivayetinde gureba ile ilgili olarak Aleyhissalâtu vesselâm'ın şöyle bir açıklaması daha vardır: طُوبَى لِلْغُرَبَاءِ الَّذِينَ يُصْلِحُونَ مَا أفْسَدَ النَّاسُ مِنْ بَعْدِي مِنْ سُنَّتِي **"Benden sonra insanların ifsad edip bozdukları sünnetimi düzeltecek olan o gariblere ne mutlu"** (iman 13). Şu halde Resulullah İslam dışı adetleri hayattan çıkararak asli hüviyetiyle İslam'ı hayata yeniden tatbik edecek olan garibleri tebşir etmekte, ümmete öyle bir istikbali müjdelemektedir.

22- Bediüzzaman Hutbe-i Şami'ye nam eserinde, İslam'ın müstakbel dünya hakimiyetinin aklî isbatını yapmaktadır.

Bu bahse, son olarak, Elmalılı Hamdi Efendi merhumun hadisle ilgili tahlilini kaydetmeyi uygun buluyoruz.

"Bu hadisteki سيعود fiilini ekseri kimseler سيصير (olacak) manasına fi'l-i nâkıs telakki ederek "İslam garib olarak başladı (yahud zuhur etti) yine başladığı gibi garib olacak" diye yalnız inzar suretinde anlamış, bundan ise hep yeis, teammüm etmiştir (yayılmıştır). Halbuki Kamus'ta gösterildiği üzere, ade fi'ili يبدى ويعيد de olduğu gibi, dönüp yeniden başlamak manasına da gelir.

Bu hadistede böyledir. Ya'ni "İslam garib olarak başladı (veya zuhuretti) ileride yine başladığı gibi garib olarak tekrar başlayacak yahud yeniden zuhur edecek. Ne mutlu o gariblere" demektir. Hadisin âhirindeki fetûbâ, onun inzar için değil ,tebşir için sevk buyurulduğunu gösterir. Gerçi bunda da dönü garib olmak inzarı yok değil, lakin sönmeyip yeniden başlaması tebşiri vardır. İşte fetûbâ lil gurebâ müjdesi de bunun içindir. Çünkü onlar, sabikun-i evvelün gibidirler. Binaenaleyh hadiste yeis değil, müjdeyi nalıktır..." (5, 3713-3714).

❑ FİTNEDEN KİMLER SALİM OLABİLİR

1209-7196 ٣٩٨٩– حدثنا حرملة بن يحيى. ثنا عبدالله بن وهب. أخبرني ابن لهيعة عن عيسى ابن عبدالرحمن عن زيد بن أسلم عن أبيه عن عمر بن الخطاب؛ أنه خرج يوما إلى مسجد رسول الله ﷺ فوجد معاذ بن جبل قاعدا عند قبر النبي ﷺ يبكي. فقال: ما يبكيك؟ قال: يبكيني شيء سمعته من رسول الله ﷺ سمعت رسول الله ﷺ يقول: «إن يسير الرياء شرك. وإن من عادى لله وليا، فقد بارز الله بالمحاربة. إن الله يحب الأبرار الأتقياء الأخفياء الذين إذا غابوا لم يفتقدوا وإن حضروا لم يدعوا ولم يعرفوا قلوبهم مصابيح الهدى يخرجون من كل غبراء مظلمة».

في الزوائد: في إسناده عبدالله بن لهيعة وهو ضعيف.

1209. (3989) (7196)- *Hz. Ömer* (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre: "Bir gün Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın mescidine gitmiştir. Orada Hz. Mu'âz İbnu Cebel (radıyallahu anh)'ı *Aleyhissalâtu vesselâm*'ın kabrinin dibinde oturmuş ağlar bulmuş ve: "Niçin ağlıyorsun?" diye sormuştur. Hz. Mu'âz: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'dan işitmiş oldu-

ğum bir hadis sebebiyle" demiş ve Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın hadisini okumuştur: *"Şurası muhakkakki riyanın azı dahi şirktir. Kim Allah'ın velisine düşmanlık yaparsa şüphesiz Allah ile savaşmaya çıkmış olur. Allah itaatkâr, takva sahibi ve halktan uzak duran öyle (kendi halinde) kullarını gerçekten sever ki, onlar görünmedikleri zaman aranmazlar (ehemmiyet verilmedikleri için, yoklukları kimsenin dikkatini çekmez), hazır bulundukları zaman (da meclislere, ciddi meşguliyetlere) çağırılmazlar, tanınmazlar. Kalpleri pırıl pırıl hidayet kandilleridir. (Onları hiçbir şey şekke şüpheye atamaz). Her müşkil meselenin, ağır belanın altından kalkarlar."*

1210-7197 ٣٩٩٠ – حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا عَبْدُالْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ الدَّرَاوَرْدِيُّ. ثَنَا زَيْدُ بْنُ أَسْلَمَ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «النَّاسُ كَإِبِلٍ مِائَةٍ. لاَ تَكَادُ تَجِدُ فِيهَا رَاحِلَةً».

في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله ثقات. إن ثبت سماع زيد بن أسلم من عبدالله بن عمر.

1210. (3990) (7197)- *Abdullah İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"İnsanlar, içerisinde bir tane iyisini bulamayacağın yüz deve(lik bir sürü) gibidirler."*

❑ ÜMMETLERİN AYRILMASI

1211-7198 ٣٩٩٢ – حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عُثْمَانَ بْنِ سَعِيدِ بْنِ كَثِيرِ بْنِ دِينَارٍ الْحِمْصِيُّ. ثَنَا عَبَّادُ بْنُ يُوسُفَ. ثَنَا صَفْوَانُ بْنُ عَمْرٍو عَنْ رَاشِدِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «افْتَرَقَتِ الْيَهُودُ عَلَى إِحْدَى وَسَبْعِينَ فِرْقَةً. فَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ. وَافْتَرَقَتِ النَّصَارَى عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً. فَإِحْدَى وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ وَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ. وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ! لَتَفْتَرِقَنَّ أُمَّتِي عَلَى ثَلاَثٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً. وَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَثِنْتَانِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ» قِيلَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! مَنْ هُمْ؟ قَالَ: «الْجَمَاعَةُ».

في الزوائد: إسناد حديث عوف بن مالك فيه مقال. وراشد بن سعد قال فيه أبو حاتم: صدوق. وعباد ابن يوسف لم يخرج له أحد سوى ابن ماجة. وليس له عنده سوى هذا الحديث. قال ابن عدي: روى أحاديث تفرد بها. وذكره ابن حبان في الثقات. وباقي رجال الإسناد ثقات.

1211. (3992) (7198)- *Avf İbnu Mâlik* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Yahudiler yetmişbir fırkaya bölündüler, onlardan sadece bir fırka cennetliktir, yetmiş fırka cehennemliktir. Hıristiyanlar ise yetmişiki fırkaya bölündüler. Bunlardan da yetmişbir fırka cehennemliktir, sadece biri cennetliktir. Muhammed'in nefsi elinde olan Zat-ı Zülcelal'e yemin olsun! Benim ümmetim yetmişüç fırkaya bölünecek, bunlardan biri cennetlik, yetmişikisi cehennemliktir."*

"Ey Allah'ın Resulü! Cennetlikler kimlerdir?" diye sorulmuştu. *"Onlar, cemaattir"* buyurdular."

1212-7199 ٣٩٩٣ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ. ثَنَا أَبُو عَمْرٍو. ثَنَا قَتَادَةُ عَنْ أَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ «إِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ افْتَرَقَتْ عَلَى إِحْدَى وَسَبْعِينَ فِرْقَةً. وَإِنَّ أُمَّتِي سَتَفْتَرِقُ عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً. كُلُّهَا فِي النَّارِ إِلاَّ وَاحِدَةً وَهِيَ الْجَمَاعَةُ». في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله ثقات.

1212. (3993) (7199)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Muhakkak ki, İsrailoğulları yetmişbir fırkaya bölündü, ümmetim de yetmişiki fırkaya ayrılacak. Biri hariç hepsi ateştedir. O hariç olan cemaattir."*

1213-7200 ٣٩٩٤ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لَتَتَّبِعُنَّ سُنَّةَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بَاعًا بِبَاعٍ وَذِرَاعًا بِذِرَاعٍ وَشِبْرًا بِشِبْرٍ حَتَّى لَوْ دَخَلُوا فِي جُحْرِ ضَبٍّ لَدَخَلْتُمْ فِيهِ» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ! الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى؟ قَالَ: «فَمَنْ، إِذًا؟».

في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله ثقات.

1213. (3994) (7200)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Sizler, kendinizden önce gelen ümmetlerin sünnetine kulacı kulacına, arşını arşınına ve karışı karışına muhakkak tıpa tıp uyacaksınız. Hatta onlar, daracık bir keler deliğine girseler oraya siz de gireceksiniz."*

Oradakiler, Ey Allah'ın Resulü! (Onlar) yahudiler ve hıristiyanlar mı?" diye sordular. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Bunlar değilse kimler olur?"* buyurdular."

Konunun önemine binaen Sonsuz Nur adlı eserden "Ehl-i Kitab'a ittiba" başlıklı yazıyı da kısaca zikretmek istiyoruz.

Ehl-i Kitaba İttiba

İslâm âlemi, kendinden evvelki ümmetleri, yani Hristiyan ve Yahudileri, adım adım, karış karış takip ve taklit edecek; hatta onlardan biri başını bir keler deliğine soksa müslümanlar da onları aynen takip edip başlarını oraya sokacaklar. Aleyhissâlatü Vesselâm Efendimiz bu hususu, şu veciz ifadeleriyle beyan buyurmaktadırlar: "Sizden evvelkileri öyle takip ve taklit edeceksiniz ki, karış karış, kulaç kulaç onların ardından gideceksiniz. Hatta onlar başlarını bir keler deliğine soksalar siz de aynı şeyi yapacaksınız."[23]

Sahâbe "Sizden evvelkiler" cümlesinden kasdolunanın Hristiyan ve Yahudiler mi olduğunu soruyor. Allah Resûlü: "Başka kim olabilir ki" ma'nâsına (فمن) buyuruyorlar.

Bugün bizim ve bütün İslâm dünyasının durumu meydanda.. Hemen hepimiz şahsiyetini kaybetmiş ve bir kimlik bunalımıyla inlemekteyiz. Halimiz, hadîsin ifadesiyle, iki sürü arasında gelip giden şaşkın koyundan farksız. Bir zaman başka devletleri yıkan, bitiren ve tüketen bütün olumsuz şeyler, bugün, ahtapot gibi dört bir yandan bizi sarmış durumda. Biz de taklit sersemliği ile bu ölüm ağını, yenilik ve medeniyetin turnikeleri sanıyoruz. Evet, dünyanın hiçbir devrinde, hiçbir millet, bizim batıyı taklidimiz ölçüsünde, taklidi bir tutku haline getirmemiştir. Bugün batı dünyasında meydana gelen her yenilik hiç parola sorulmadan bizde aynen kabul görüyor ve kabul ediş sür'atinde birçok batılı ülkeyi bile geride bırakıyoruz. Halbuki Allah Resûlü, en küçük hususlarda ve teferruat gibi görünen mes'elelerde dahi onlara muhalefet ediyordu.[24]

Ne var ki konu o olmadığı için o kapıyı açmak istemiyoruz.

Şimdi bizim üzerinde durmak istediğimiz husus, bütün bu olacak hâdiseleri Allah Resûlü'nün hem de asırlarca önce haber vermesi ve mevsimi gelince de bunların zuhûrudur. Evet, her hâdise, O'nun dilinde bir tebşir ve inzar şeklinde tecelli eder. Vakt-i merhûnu (belirlenmiş zaman) gelince de fasih bir lisan kesilir ve O'nun sıdkına şehâdet eder.[25]

Not: Ehl-i Kitap, ehl-i bida ile ilgili bahisler daha önce işlendi. Burada tekrar etmeyeceğiz.

23-Müslim, İlim, 6; Buhârî, Enbiya, 50.

24- Bkz. Ebû Dâvûd, Salât, 88; Müsned, 5/264, 265.

25-M. Fethullah Gülen, Sonsuz Nur, 1/124-125.

❑ KADIN FİTNESİ

1214-7201 ٣٩٩٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالاَ: ثَنَا وَكِيعٌ عَنْ خَارِجَةَ ابْنِ مُصْعَبٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْ صَبَاحٍ إِلاَّ وَمَلَكَانِ يُنَادِيَانِ: وَيْلٌ لِلرِّجَالِ مِنَ النِّسَاءِ وَوَيْلٌ لِلنِّسَاءِ مِنَ الرِّجَالِ».

في الزوائد: في إسناده خارجة بن مصعب وهو ضعيف.

1214. (3999) (7201)- *Ebu Sa'îd* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Her sabah mutlaka iki melek nida eder: "Kadından vay erkeğin haline!" ve "Erkekten vay kadının haline!"*

1215-7202 ٤٠٠١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالاَ: ثَنَا عُبَيْدُاللَّهِ بْنُ مُوسَىٰ عَنْ مُوسَىٰ بْنِ عُبَيْدَةَ عَنْ دَاوُدَ بْنِ مُدْرِكٍ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: بَيْنَمَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ جَالِسٌ فِي الْمَسْجِدِ إِذْ دَخَلَتِ امْرَأَةٌ مِنْ مُزَيْنَةَ تَرْفُلُ فِي زِينَةٍ لَهَا فِي الْمَسْجِدِ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ! انْهَوْا نِسَاءَكُمْ عَنْ لُبْسِ الزِّينَةِ وَالتَّبَخْتُرِ فِي الْمَسْجِدِ. فَإِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَمْ يُلْعَنُوا، حَتَّى لَبِسَ نِسَاؤُهُمُ الزِّينَةَ وَتَبَخْتَرْنَ فِي الْمَسَاجِدِ».

في الزوائد: في إسناده داود بن مدرك. قال فيه الذهبي في كتاب الطبقات: نكرة لا يعرف. وموسى ابن عبيدة ضعيف.

1215. (4001) (7202)- H. Aişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* mescidde otururken Müzeyre kabilesinden bir kadın girdi, çok süslüydü, zinetleriyle mescidin içinde bile pek çalımlı yürüyordu. Bunun üzerine *Aleyhissalâtu vesselâm:* "Ey insanlar! Kadınlarınızı mescidde süsler takınmaktan ve çalımlı yürümekten men edin! Zira israiloğulları, kadınları zinet takınıp, mescidde çalımlı yürüyünceye kadar lanetlemediler" buyurdular."

❑ EMR-İ Bİ'L-MA'RUF

1216-7203 ٤٠٠٨- حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ. ثَنَا عَبْدُاللَّهِ بْنُ نُمَيْرٍ وَأَبُو مُعَاوِيَةَ عَنْ

الأعمشِ عن عمرو ابنِ مرة عن أبي البختريّ عن أبي سعيد؛ قال: قال رسولُ الله ﷺ: «لا يحقر أحدكُم نفسهُ» قالوا: يا رسولَ الله! كيف يحقر أحدُنا نفسه؟ قالَ: «يرى أمراً لله عليه فيه مقالٌ ثُمّ لا يقولُ فيه. فيقولُ اللهُ عزّ وجلّ له يومَ القيامة: ما منعك أن تقولَ في كذا وكذا؟ فيقولُ: خشيةُ النّاسِ. فيقولُ: فإيّاي كُنتَ أحقّ أن تخشى».

في الزوائد: إسناده صحيح رجاله ثقات. وأبو البختريّ اسمه سعيد بن فيروز الطائي.

1216. (4008) (7203)- Ebu Sa'îd (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (bir gün): "Hiçbiriniz kendisini tahkir etmesin" buyurmuştu. Yanındakiler: "Ey Allah'ın Resulü! Bizden biri nefsini nasıl tahkir eder?" diye sordular. "Bir kimse öyle bir şey görür ki, onunla ilgili birşey söylemesi Allah'ın onun üzerindeki hakkıdır. Fakat o, bu hususta konuşmaz. (Yani, insanlardan çekinip konuşmakla nefsini tahkir etmiş, alçaltmış olur). Allah Teâla hazretleri de Kıyamet günü, ona: "Şu şu meselede niye üzerine düşen sözü söylemedin?" diye hesaba çeker. Adam: "Konuşmamı halk korkusu engelledi" der. Allah Teâla da: "Sen (insanlardan değil), önce benden korkmalıydın" der."

1217-7204 ٤٠١٠- حدّثنا سعيدُ بن سويد. ثنا يحيىٰ بن سليمٍ عن عبدالله بنِ عثمانَ بنِ خثيمٍ عن أبي الزّبيرِ عن جابرٍ؛ قال: لمّا رجعتْ إلى رسول الله ﷺ مهاجرةُ البحرِ قال: «ألا تحدّثوني بأعاجيب ما رأيتم بأرضِ الحبشة؟». قال فتيةٌ منهم: بلى. يا رسول الله! بينا نحن جلوسٌ مرّت بنا عجوزٌ من عجائز رهابينهم تحملُ على رأسها قلّةً من ماءٍ. فمرّت بفتىً منهم. فجعل إحدى يديه بين كتفيها ثمّ دفعها. فخرّت على ركبتيها فانكسرتْ قلّتها. فلمّا ارتفعت التفتتْ إليه فقالت: سوف تعلم يا غدرُ؛ إذا وضع الله الكرسيّ وجمع الأوّلين والآخرين وتكلّمت الأيدي والأرجلُ بما كانوا يكسبون فسوف تعلم كيف أمري وأمرك عنده غداً. قال يقولُ رسولُ الله ﷺ: «صدقتْ صدقتْ. كيف يقدّسُ اللهُ أمّةً لا يؤخذ لضعيفهم من شديدهم؟».

في الزوائد: إسناده حسن. وسعيد بن سويد مختلف فيه.

1217. (4010) (7204)- *Hz. Câbir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yanına Habeşistan muhacirleri dönünce, onlara: *"Habeşistan diyarında gördüğünüz farklı şeylerden bana anlatmaz mısınız?"* buyurdular. Onlardan bir grup genç: "Elbette! Ey Allah'ın Resulü! dediler (ve anlatmaya başladılar): "(Bir gün) biz otururken, onların yaşlı rahibelerinden biri, başının üstünde bir su küpü olduğu halde yanımızdan geçti, onlardan biri gence rastladı. Genç elinin birini rahibenin omuzları arasına koyup onu itti. Kadın dizlerinin üzerine düştü ve küpü kırıldı. Kadın yerden kalkınca, gence yöneldi ve: "Ey zalim! Allah kürsüyü kurup, evvelin ve âhirîni toplayıp hesaba çektiği, el ve ayakların lisana gelip yaptıklarını anlattıkları (o Kıyamet gününde) sen bana yaptığın zulmün ne demek olduğunu bileceksin! Yarın Allah'ın huzurunda benim halimle, kendi halinin ne olduğunu göreceksin!" dedi.

Râvi der ki: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (bu anlatılanları dinledikten sonra): *"Rahibe doğru söylemiş, rahibe doğru söylemiş. Allah, zayıfların intikamını güçlülerden almayan bir ümmeti nasıl takdis edip (günahlarınan arındırır?)"* buyurdu."

1218-7205 ٤٠١٢ - حَدَّثَنَا رَاشِدُ بْنُ سَعِيدٍ الرَّمْلِيُّ. ثنا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ. ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ أَبِي غَالِبٍ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ؛ قَالَ: عَرَضَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ رَجُلٌ عِنْدَ الْجَمْرَةِ الأُولَى. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ! أَيُّ الْجِهَادِ أَفْضَلُ؟ فَسَكَتَ عَنْهُ. فَلَمَّا رَأَى الْجَمْرَةَ الثَّانِيَةَ سَأَلَهُ. فَسَكَتَ عَنْهُ. فَلَمَّا رَمَىٰ جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ وَضَعَ رِجْلَهُ فِي الْغَرْزِ لِيَرْكَبَ. قَالَ: «أَيْنَ السَّائِلُ؟» قَالَ: أَنَا يَا رَسُولَ اللهِ! قَالَ: «كَلِمَةُ حَقٍّ عِنْدَ ذِي سُلْطَانٍ جَائِرٍ».

في الزوائد: في إسناده أبو غالب، وهو مختلف فيه. ضعفه ابن سعد وأبو حاتم والنسائي. ووثقه الدارقطني وقال ابن عدي: لا بأس به. وراشد بن سعيد قال فيه أبو حاتم: صدوق. وباقي رجال الإسناد ثقات.

1218. (4012) (7205)-*Ebu Ümâme* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah (hacc esnasında) birinci cemrenin yanında iken yanına bir adam gelerek: "Ey Allah'ın Resulü! Hangi cihad efdaldir?"dedi. Aleyhissalâtu vesselâm adama cevap vermedi. Adam ikinci cemrede görünce tekrar aynı şeyi sordu. Resulullah yine sükut buyurdular. Akabe taşlamasını yapınca, bineğine binmek üzere, ayağını özengiye koyunca: *"Soru sahibi nerdedir?"* dedi. Adam da: "İşte benim Ey Allah'ın Resulü! dedi. *Aleyhissalâtu vesselâm: " (En efdal cihad) Zalim sultana karşı hakkı söylemektir!"* buyurdular."

❑ KENDİNİZE DÜŞENE BAKIN

1219-7206 ٤٠١٥- حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ الدِّمَشْقِيُّ. ثنا زَيْدُ بْنُ يَحْيَىٰ بْنِ عُبَيْدٍ الْخُزَاعِيُّ. ثنا الْهَيْثَمُ بْنُ حُمَيْدٍ. ثنا أَبُو مُعَيْدٍ حَفْصُ بْنُ غَيْلاَنَ الرُّعَيْنِيُّ عَنْ مَكْحُولٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ! مَتَىٰ نَتْرُكُ الأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ؟ قَالَ: «إِذَا ظَهَرَ فِيكُمْ مَا ظَهَرَ فِي الأُمَمِ قَبْلَكُمْ» قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ! وَمَا ظَهَرَ فِي الأُمَمِ قَبْلَنَا؟ قَالَ: «الْمُلْكُ فِي صِغَارِكُمْ. وَالْفَاحِشَةُ فِي كِبَارِكُمْ وَالْعِلْمُ فِي رُذَالَتِكُمْ». قَالَ زَيْدٌ: تَفْسِيرُ مَعْنَىٰ قَوْلِ النَّبِيِّ ﷺ: «وَالْعِلْمُ فِي رُذَالَتِكُمْ» إِذَا كَانَ الْعِلْمُ فِي الْفُسَّاقِ.

في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله ثقات.

1219. (4015) (7206)- *Hz. Enes İbnu Mâlik* (radıyallahu anh) anlatıyor: "(Bir gün) Ey Allah'ın Resulü! Emr-i bi'l-ma'ruf ve'n-nehy-i ani'l-münker'i ne zaman terketmeliyiz?" diye sorulmuştu. Aleyhissalâtu vesselâm şu cevabı verdi: *"Aranızda, sizden önceki milletlerde zuhur etmiş olan şeyler zuhura başladığı vakit."*

Biz: "Bizden önceki ümmetlerde ne zuhur etmişti?" diye sorduk.

"Hükümdarlık küçüklerinizin elinde olduğu, fuhuş (her çeşit çirkin ve kirli işler) büyüklerinizce işlendiği, ilim de rezillerinizin eline geçtiği vakit" buyurdular."

Râvi *Zeyd İbnu Yahya* der ki: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın *"ilim rezillerinizin eline geçtiği vakit"* sözünün manasının açıklanması, "İlmin, fasıkların (haramı alenen işleyen, farzları alenen terkeden) eline geçmesi demektir."

1220-7207 ٤٠١٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ. ثنا يَحْيَىٰ بْنُ سَعِيدٍ. ثنا عَبْدُاللهِ بْنُ عَبْدِالرَّحْمَنِ أَبُو طُوَالَةَ. ثنا نَهَارٌ الْعَبْدِيُّ؛ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ اللهَ لَيَسْأَلُ الْعَبْدَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يَقُولَ: مَا مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَ الْمُنْكَرَ أَنْ تُنْكِرَهُ؟ فَإِذَا لَقَّنَ اللهُ عَبْداً حُجَّتَهُ قَالَ يَا رَبِّ! رَجَوْتُكَ وَفَرِقْتُ مِنَ النَّاسِ».

في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله ثقات.

1220. (4017) (7207)- *Ebu Sa'îd* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah Teala hazretleri, kıyamet günü kulu mutlaka hesaba çeker. Hatta şunu da söyler: "Münkeri gördüğün zaman onu tatbik etmene mani olan şey ne idi?" Eğer Allah Teâla hazretleri kula hüccetini söylemeyi telkin ederse kul şöyle der: "Ey Rabbim! Ben senin rahmetini umdun ve insanlardan korktum (ve dinin reddettiği münkerle müdahaleyi bu sebeple terkettim)."*

1221-7208 ٤٠١٩ - حدّثنا محمود بن خالد الدمشقي. ثنا سليمان بن عبد الرحمن أبو أيوب عن ابن أبي مالك عن أبيه عن عطاء بن أبي رباح عن عبد الله بن عمر؛ قال: أقبل علينا رسول الله ﷺ. فقال: «يا معشر المهاجرين! خمس إذا ابتليتم بهن وأعوذ بالله أن تدركوهن:

لم تظهر الفاحشة في قوم قط حتى يعلنوا بها إلا فشا فيهم الطاعون والأوجاع التي لم تكن مضت في أسلافهم الذين مضوا.

ولم ينقصوا المكيال والميزان إلا أخذوا بالسنين وشدة المئونة وجور السلطان عليهم.

ولم يمنعوا زكاة أموالهم إلا منعوا القطر من السماء ولولا البهائم لم يمطروا.

ولم ينقضوا عهد الله وعهد رسوله إلا سلط الله عليهم عدوا من غيرهم فأخذوا بعض ما في أيديهم.

وما لم تحكم أئمتهم بكتاب الله ويتخيروا مما أنزل الله إلا جعل الله بأسهم بينهم».

في الزوائد: هذا حديث صالح للعمل به. وقد اختلفوا في ابن أبي مالك وأبيه.

1221. (4019) (7208)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: " (Bir gün) Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* yanımıza gelip şöyle buyurdular: *"Ey muhacirler! Beş şey vardır, onlarla imtihan olacağınız zaman (artık cemiyette hiçbir hayır kalmamıştır. Onların siz hayatta iken zuhurundan Allah'a sığınırım. (Bu beş şey şunlardır):*

1) Zina: Bir millette zina ortaya çıkar ve alenî işlenecek bir hale gelirse, mutlaka o millette tâun hastalığı yaygınlaşır ve onlardan önce gelip geçmiş miletlerde görülmeyen hastalıklar yayılır.

2) Ölçü-tartıda hile: Ölçü ve tartıyı eksik yapan her millet mutlaka kıtlık, geçim sıkıntısı ve sultanın zulmüne uğrar.

3) Zekat vermemek: Hangi millet mallarının zekatını vermezse mutlaka gökten yağmur kesilir. Hayvanlarda olmasaydı tek damla yağmur düşmezdi.

4) Ahdin bozulması: Hangi millet Allah ve Resulünün ahdini (yani düşmanla yaptığı anlaşmayı) bozarsa, Allah Teala hazretleri o millete, kendilerinden olmayan bir düşmanı musallat eder ve ellerindeki (servet)lerin bir kısmını onlar alır.

5) Kitabullahla hükmetmeyi terk: Hangi milletin imamları Kitabullahla ameli terkederek Allah'ın indirdiğihükümlerden işlerine gelenleri seçerlerse, Allah onları kendi aralarında savaştırır."

1222-7209 ٤٠٢١ - حدثنا محمد بن الصباح. ثنا عمار بن محمد عن ليث عن المنهال عن زاذان عن البراء بن عازب؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «يلعنهم الله ويلعنهم اللاعنون» قال: «دواب الأرض».

في الزوائد: في إسناده الليث، وهو ابن سليم ضعيف.

1222. (4021) (7209)- *Berâ İbnu Âzib* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, (bir defasında): *"Onlara Allah lanet eder ve lanet edenler de onlara lanet eder"* buyurdu ve arkasından lanet edenler ibaresiyle "yerde yürüyen hayvanlar"ın kastedildiğini açıkladı."

AÇIKLAMA:

Hadiste geçen يلعنهم الله ويلعنهم اللاعنون ibaresi Bakara suresinin 159. ayetinde geçer. Resulullah bu hadisleriyle ayette geçen اللاعنون "lanet ediciler"den ne kastedildiğini açıklamış olmaktadır. Ayetin tam meali şöyle: **"Biz, Kitap'ta insanlara iyice açıkladıktan sonra indirmiş olduğumuz açık delilleri ve doğru yolu gizleyenlere gelince: Onlar, Allah'ın rahmetinden uzaklaştırdığı kimselerdir. Lanet edebileceklerin hepsi onlara lanet eder (rahmetten uzaklaştırılmalarını diler)."**

1223-7210 ٤٠٢٢ - حدثنا علي بن محمد. ثنا وكيع عن سفيان عن عبد الله بن عيسى عن عبد الله ابن أبي الجعد عن ثوبان؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «لا يزيد في

الْعُمْرِ إِلاَّ الْبِرُّ. وَلاَ يَرُدُّ الْقَدَرَ إِلاَّ الدُّعَاءُ. وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيُحْرَمُ الرِّزْقَ بِالذَّنْبِ يُصِيبُهُ».

في الزوائد: إسناده حسن.

1223. (4022) (7210)- Sevbân (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ömrü sadece yapılan iyilik artırır. Kaderi de sadece dua geri çevirir. Şurası muhakkak ki, kişi, işlediği günah sebebiyle rızkından mahrum edilir."*

❑ BELAYA SABIR

1224-7211 ٤٠٢٤ - حَدَّثَنَا عَبْدُالرَّحْمَنِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ. ثَنَا ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ. حَدَّثَنِي هِشَامُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ؛ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ يُوعَكُ فَوَضَعْتُ يَدِي عَلَيْهِ. فَوَجَدْتُ حَرَّهُ بَيْنَ يَدَيَّ فَوْقَ اللِّحَافِ. فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ! مَا أَشَدَّهَا عَلَيْكَ! قَالَ: «إِنَّا كَذَلِكَ يُضَعَّفُ لَنَا الْبَلاَءُ وَيُضَعَّفُ لَنَا الأَجْرُ» قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ! أَيُّ النَّاسِ أَشَدُّ بَلاَءً؟ قَالَ: «الأَنْبِيَاءُ» قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ! ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ: «ثُمَّ الصَّالِحُونَ. إِنْ كَانَ أَحَدُهُمْ لَيُبْتَلَى بِالْفَقْرِ. حَتَّى مَا يَجِدُ أَحَدُهُمْ إِلاَّ الْعَبَاءَةَ يُحَوِّيهَا. وَإِنْ كَانَ أَحَدُهُمْ لَيَفْرَحُ بِالْبَلاَءِ كَمَا يَفْرَحُ أَحَدُكُمْ بِالرَّخَاءِ».

في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله ثقات.

1224. (4024) (7211)- *Ebu Sa'idi'l-Hudrî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* hasta yatmakta iken yanına girdim. Elimi üzerine koydum, hararetini, yorganın üstünden elimin altında hissettim. "Ey Allah'ın Resulü! Hararetiniz çok fazla!" dedim.

"Biz (peygamberler) böyleyiz. Belalar bize katmerli gelir, buna mukabil ücretleri de katmerli verilir" buyurdular.

"Ey Allah'ın Resulü! Hangi insanlar en çok bela çekerler?" dedim.

"Peygamberler!" buyurdular.

"Ey Allah'ın Resulü! Sonra kimler?" dedim.

"Sonra salihler! Buyurdular ve açıkladılar: *Onlardan biri fakirliğe öylesine müptela olur ki, kendini örten abadan başka bir şey bulamaz. Onlar, sizin bollukla sevindiğiniz gibi fakirlikle sevinirler."*

1225-7212 ٤٠٢٧- حدّثنا نصر بن عليٍّ الجهضميّ ومحمّد بن المثنّى؛ قالا: ثنا عبدالوهّاب. ثنا حميدٌ عن أنس بن مالك؛ قال: لمّا كان يوم أحد كسرت رباعية رسول الله ﷺ وشجّ. فجعل الدّم يسيل على وجهه. وجعل يمسح الدّم عن وجهه ويقول: «كيف يفلح قوم خضبوا وجه نبيّهم بالدّم وهو يدعوهم إلى الله!» فأنزل الله عزّ وجلّ ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ﴾.

في الزوائد: إسناده صحيح، رجاله ثقات.

1225. (4027) (7212)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Uhud (savaşı) gününde Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın bir dişi kırıldı ve başından yaralandı. Kan yüzüne akmaya başladı. Yüzündeki kanı hem siliyor hem de: *"Kendilerini Allah'a çağıran peygamberlerinin yüzünü kana boyayan bir kavim nasıl iflah olur?"* diyordu. Allah Teâla hazretleri (sanki bu sözleri tevekküle uygun bulmayarak) şu ayeti inzal buyurdu: لَيْسَ لَكَ مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ **"Kullarımın tedbir ve idaresinden senin elinde bir şey yoktur ve sen onların inkarlarından mes'ul değilsin. Allah dilerse onlara tevbe nasip eder, dilerse zalim oldukları için onlara azab verir"** (Al-i İmran 128).

1226-7213 ٤٠٢٨- حدّثنا محمّد بن طريف. ثنا أبو معاوية عن الأعمش عن أبي سفيان عن أنس؛ قال: جاء جبريل عليه السّلام ذات يوم إلى رسول الله ﷺ وهو جالس حزين. قد خضّب بالدّماء قد ضربه بعض أهل مكّة. فقال: مالك؟ فقال: «فعل بي هؤلاء وفعلوا» قال: أتحبّ أن أريك آية؟ قال «نعم أرني» فنظر إلى شجرة من وراء الوادي. قال: ادع تلك الشّجرة فدعاها فجاءت تمشي حتّى قامت بين يديه. قال: قل لها فلترجع. فقال لها فرجعت حتّى عادت إلى مكانها. فقال رسول الله ﷺ «حسبي».

في الزوائد: هذا إسناد صحيح إن كان أبو سفيان واسمه طلحة بن نافع سمع من جابر.

1226. (4028) (7213)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bir gün Hz. Cibril aleyhisselâm, Resulullah *Aleyhissalâtu vesselâm*'ın yanına gel-

di. O sırada Resulullah üzgün vaziyette oturuyordu. Sebebiyse Mekkelilerden bir vurup yaralanmıştı, mübarek vücutları kana boyanmıştı. Hz. Cebrail: "Neyin var (niye üzgünsün)?" diye sordu. *Aleyhissalâtu vesselâm: "Şunlar bana yaptıklarını yaptılar!"* dedi. Cibril: "Diler misin sana bir mucize göstereyim?"dedi. Resulullah: "Evet bana (bir mucize) gösterin!" buyurdu. Derken Cebrail aleyhisselam, bulundukları vadinin gerisindeki bir ağacı gösterdi: "Şu ağacı çağır!" dedi. O da hemen çağırdı. Ağaç yürüyerek geldi, önünde durdu. Cebrail aleyhisselâm: "Ona söyle de geri gitsin!" dedi. *Aleyhissalâtu vesselâm* ağaca: "Geri dön!" dedi, o da döndü, eski yerine vardı. (Bunu gören Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm), "Üzüntümün zail olması için) bu bana yeter!"* buyurdu."

1227-7214 ٤٠٣٠ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثنا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ. ثنا سَعِيدُ بْنُ بَشِيرٍ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ؛ أَنَّهُ لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِهِ وَجَدَ رِيحًا طَيِّبَةً. فَقَالَ «يَا جِبْرِيلُ! مَا هَذِهِ الرِّيحُ الطَّيِّبَةُ؟ قَالَ: هَذِهِ رِيحُ قَبْرِ الْمَاشِطَةِ وَابْنَيْهَا وَزَوْجِهَا. قَالَ: وَكَانَ بَدْءُ ذَلِكَ أَنَّ الْخَضِرَ كَانَ مِنْ أَشْرَافِ بَنِي إِسْرَائِيلَ. وَكَانَ مَمَرُّهُ بِرَاهِبٍ فِي صَوْمَعَتِهِ فَيَطَّلِعُ عَلَيْهِ الرَّاهِبُ. فَيُعَلِّمُهُ الْإِسْلَامَ. فَلَمَّا بَلَغَ الْخَضِرُ زَوَّجَهُ أَبُوهُ امْرَأَةً. فَعَلَّمَهَا الْخَضِرُ. وَأَخَذَ عَلَيْهَا أَنْ لَا تُعْلِمَهُ أَحَدًا. وَكَانَ لَا يَقْرَبُ النِّسَاءَ. فَطَلَّقَهَا. ثُمَّ زَوَّجَهُ أَبُوهُ أُخْرَى. فَعَلَّمَهَا وَأَخَذَ عَلَيْهَا أَنْ لَا تُعْلِمَهُ أَحَدًا. فَكَتَمَتْ إِحْدَاهُمَا وَأَفْشَتْ عَلَيْهِ الْأُخْرَى. فَانْطَلَقَ هَارِبًا. حَتَّى أَتَى جَزِيرَةً فِي الْبَحْرِ فَأَقْبَلَ رَجُلَانِ يَحْتَطِبَانِ فَرَأَيَاهُ فَكَتَمَ أَحَدُهُمَا وَأَفْشَى الْآخَرُ، وَقَالَ: قَدْ رَأَيْتُ الْخَضِرَ. فَقِيلَ: وَمَنْ رَآهُ مَعَكَ؟ قَالَ: فُلَانٌ. فَسُئِلَ فَكَتَمَ وَكَانَ فِي دِينِهِمْ أَنَّ مَنْ كَذَبَ قُتِلَ قَالَ، فَتَزَوَّجَ الْمَرْأَةَ الْكَاتِمَةَ. فَبَيْنَمَا هِيَ تَمْشُطُ ابْنَةَ فِرْعَوْنَ إِذْ سَقَطَ الْمُشْطُ. فَقَالَتْ: تَعِسَ فِرْعَوْنُ! فَأَخْبَرَتْ أَبَاهَا. وَكَانَ لِلْمَرْأَةِ ابْنَانِ وَزَوْجٌ. فَأَرْسَلَ إِلَيْهِمْ فَرَاوَدَ الْمَرْأَةَ وَزَوْجَهَا أَنْ يَرْجِعَا عَنْ دِينِهِمَا. فَأَبَيَا فَقَالَ: إِنِّي قَاتِلُكُمَا. فَقَالَا: إِحْسَانًا مِنْكَ إِلَيْنَا إِنْ قَتَلْتَنَا أَنْ تَجْعَلَنَا فِي بَيْتٍ فَفَعَلَ فَلَمَّا أُسْرِيَ بِالنَّبِيِّ ﷺ وَجَدَ رِيحًا طَيِّبَةً. فَسَأَلَ جِبْرِيلَ فَأَخْبَرَهُ».

في الزوائد: في إسناده سعيد بن بشير قال فيه البخاري: بتكلمون في حفظه. وقال أبو حاتم: سمعت أبي وأبي زرعة قالا. محله الصدق عندنا قلت: يحتج به؟ قالا: لا وضعفه غيرهم.

1227. (4030) (7214)- *Übey İbnu Ka'b* (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Mi'rac gecesinde çok hoş bir koku hissetti.

"Ey Cibril bu güzel koku nedir?" diye sordu. O da anlattı:

"Bu mâşıta (berber) kadının, iki oğlunun ve kocasının kabirlerinin kokusudur. Bunlar hikayesi şöyledir: "Hızır aleyhisselâm, Beni israil'in ileri gelenlerinden biriydi. Onun yol güzergâhında manastırda oturan bir rahib vardı. Hızır oradan geçtikçe rahib önüne çıkar, İslamı öğretirdi. Hazır büluğa erince babası onu bir kadınla evlendirdi. Hızır İslamı hanımına öğretti ve bunu kimseye haber vermemesi hususunda söz aldı. Kendisi kadınlara yaklaşmazdı. Bu sebeple bir müddet sonra kadını boşadı. Aradan zaman geçince babası, Hızır'ı bir başka kadınla evlendirdi. Hızır ona da İslam'ı öğretti ve kimseye söylememesi için söz aldı. Bu sırrı o iki kadından biri tuttu, diğeri ifşa etti. (Böylece onun İslam'ı yaydığı ortaya çıktı). Bunun üzerine Hızır oradan kaçtı. Deniz ortasında bir adaya geldi. Odun kesmek için iki kişi oraya geldi ve onu gördüler. Bunlardan biri Hızır'ı gördüğünü gizledi, diğeri ifşa etti ve: "Ben Hızır'ı gördüm!" dedi. Ona: "Seninle beraber onu başka kim gördü?" denildi. O: "Falan kimse!" dedi. Ona soruldu ise de gördüğünü söylemedi. Onların dininde yalan söyleyen öldürülürdü. Zamanla bu sır tutan adam, öbür sır tutan kadınla evlendi. Bu kadın, Firavun'un kızının başını tararken tarak elinden düştü. Kadıncağız: "Firavun helak olsun!"dedi. Kız bunu babasına haber verdi. Kadının kocasından başka ikide oğlu vardı. Firavun, onları da çağırttı. Bunları dinlerinden çevirmek için Firavun ısrar etti. Onlar direndiler. O zaman Firavun: "Öyleyse sizi öldüreceğim!" dedi. Karı-koca: "Bu, tarafınızdan bize ihsan olur!" diye merdane cevap verdiler ve: "Madem öldüreceksin hiç olmazsa bizi bir kabre koy!" dediler. O da öyle yaptı. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, Mirac'te iken güzel bir koku duydu, Cibril aleyhisselâm'a bunu sordu. O da bu hâdiseyi anlattı.

1228-7215 ٤٠٣٤ – حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَسَنِ الْمَرْوَزِيُّ. ثنا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ. ح وحَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ ابْنُ سَعِيدٍ الْجَوْهَرِيُّ. ثنا عَبْدُالْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ قَالاَ: ثنا رَاشِدُ أَبُو مُحَمَّدٍ الْحِمَّانِيُّ عَنْ شَهْدِ بْنِ حَوْشَبٍ عَنْ أُمِّ الدَّرْدَاءِ عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ؛ قَالَ:

أوصاني خليلي ﷺ أنْ «لاَ تُشْرِكْ بِاللهِ شَيْئاً وإنْ قُطِّعْتَ وحُرِّقْتَ ولاَ تَتْرُكْ صَلاَةً مَكْتُوبَةً مُتَعَمِّداً فَمَنْ تَرَكَهَا مُتَعَمِّداً فَقَدْ بَرِئَتْ مِنْهُ الذِّمَّةُ. ولاَ تَشْرَبِ الْخَمْرَ فَإِنَّهَا مِفْتَاحُ كُلِّ شَرٍّ». في الزوائد: إسناده حسن. وشهر مختلف فيه.

1228. (4034) (7215)- *Ebu'd-Derdâ* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Halilim *(aleyhissalâtu vesselâm)* bana şu vasiyette bulundu: *"Hiçbir şeyi Allah'a ortak kılma, hatta param parça edilsen, ateşlerde yakılsan da; bile bile hiçbir namazını terketme; kim namazı bile bile terkederse ondan Allah'ın zimmeti (garantisi) kalkar; içki içme, çünkü o, bütün kötülüklerin anahtarıdır."*

❑ FİTNE SEBEBİYLE ZAMANIN FENALAŞMASI

1229-7216 ٤٠٣٥ - حَدَّثَنَا غِيَاثُ بْنُ جَعْفَرٍ الرَّحَبِيُّ. أَنْبَأَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ. سَمِعْتُ ابْنَ جَابِرٍ يَقُولُ: قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ رَبِّهِ يَقُولُ: سَمِعْتُ مُعَاوِيَةَ يَقُولُ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «لَمْ يَبْقَ مِنَ الدُّنْيَا إِلاَّ بَلاَءٌ وَفِتْنَةٌ».

في الزوائد: إسناده صحيح، رجاله ثقات.

1229. (4035) (7216)- *Hz. Muâviye* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Dünyanın bela ve fitneden başka hiçbir şeyi kalmadı."*

1230-7217 ٤٠٣٦ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ. ثَنَا عَبْدُالْمَلِكِ بْنُ قُدَامَةَ الْجُمَحِيُّ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ أَبِي الْفُرَاتِ عَنِ الْمَقْبُرِيِّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «سَيَأْتِي عَلَى النَّاسِ سَنَوَاتٌ خَدَّاعَاتٌ. يُصَدَّقُ فِيهَا الْكَاذِبُ وَيُكَذَّبُ فِيهَا الصَّادِقُ. وَيُؤْتَمَنُ فِيهَا الْخَائِنُ وَيُخَوَّنُ فِيهَا الأَمِينُ. وَيَنْطِقُ فِيهَا الرُّوَيْبِضَةُ (قِيلَ: وَمَا الرُّوَيْبِضَةُ؟ قَالَ: الرَّجُلُ التَّافِهُ) فِي أَمْرِ الْعَامَّةِ».

في الزوائد: في إسناده إسحاق بن أبي الفرات قال الذهبي في الكاشف: مجهول. وقيل: منكر. وذكره ابن حبان في الثقات.

1230. (4036) (7217)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"İnsanlar öyle aldatıcı yıllar görecek ki, o yıllarda yalancılar tasdik, doğru söyleyenler tekzib edile-*

cekler. Keza o yıllarda hâine itimad edilecek, emin kimseye de hainsin denecek. O zaman ruvaybıda adam amme işinde söz sahibi olacak."

"Ruvaybıda kimdir?" diye sorulmuştu. *"Amme işlerinde (söz sahibi olan) değersiz adam" diye cevap verdi."*

1231-7218 ٤٠٣٨ - حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا طَلْحَةُ بْنُ يَحْيَىٰ عَنْ يُونُسَ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ يَعْنِي مَوْلَىٰ مُسَافِعٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لَتُنْتَقَوُنَّ كَمَا يُنْتَقَى التَّمْرُ مِنْ أَغْفَالِهِ فَلَيَذْهَبَنَّ خِيَارُكُمْ وَلَيَبْقَيَنَّ شِرَارُكُمْ فَمُوتُوا إِنِ اسْتَطَعْتُمْ».

في الزوائد: في إسناده مقال. وأبو حميد لم أر من جرّحه ولا وثقه. ويونس هو ابن يزيد الأيليّ. وباقي رجال الإسناد ثقات.

1231. (4038) (7218)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"İyi hurmalar adilerinden ayıklandığı gibi siz de ayıklanacaksınız. İyileriniz gidecek, kötüleriniz kalacak. (O devirde kötülerin içinde kalmaktansa) elinizden gelirse hemen ölün (ölünde hayırlı olanı tercih edin)."*

1232-7219 ٤٠٣٩ - حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الأَعْلَىٰ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ الشَّافِعِيُّ. حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ خَالِدٍ الْجَنَدِيُّ عَنْ أَبَانَ بْنِ صَالِحٍ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «لاَ يَزْدَادُ الأَمْرُ إِلاَّ شِدَّةً. وَلاَ الدُّنْيَا إِلاَّ إِدْبَاراً. وَلاَ النَّاسُ إِلاَّ شُحّاً. وَلاَ تَقُومُ السَّاعَةُ إِلاَّ عَلَى شِرَارِ النَّاسِ. وَلاَ الْمَهْدِيُّ إِلاَّ عِيسَىٰ بْنُ مَرْيَمَ».

في الزوائد: قال الحاكم في المستدرك، بعد أن روى هذا المتن بهذا الإسناد: هذا حديث يعد في أفراد الشافعيّ، وليس كذلك. فقد حدّث به غيره. وقد بسط السيوطيّ القول فيه. وخلاصة ما نقل عن الحافظ عمادالدين بن كثير أنه قال: هذا حديث مشهور بمحمد بن خالد الجنديّ الصغانيّ المؤذن، شيخ الشافعيّ وروى عنه غير واحد أيضا. وليس هو بمجهول بل روى عن ابن معين أنه ثقة.

1232. (4039) (7219)- *Hz. Enes İbnu Mâlik* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"(İslam'ı yaşama) işi gittikçe zorlaşacak. Dünya da (gerçek müslümanlara) gittikçe sırt çevirecek. İnsanlarında cimriliği artacak. Kıyamet ancak şerirlerin tepesine kopacak. Mehdî, Hz. İsa'dan başkası değildir."*

❑ KIYAMET ALAMETLERİ

1233-7220 ٤٠٤٦ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لاَ تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَحْسِرَ الْفُرَاتُ عَنْ جَبَلٍ مِنْ ذَهَبٍ. فَيَقْتَتِلُ النَّاسُ عَلَيْهِ فَيُقْتَلُ مِنْ كُلِّهِ عَشَرَةٍ تِسْعَةٌ».

في الزوائد: إسناده صحيح رجاله ثقات. ورواية أبي داود بلفظ: يوشك الفرات أن يحسر عن كنز من ذهب. فمن حضر فلا يأخذ منه شيئاً.

1233. (4046) (7220)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Fırat nehri, altından bir dağı ortaya çıkarmadıkça Kıyamet kopmayacaktır. İnsanlar o altın sebebiyle öldürülecek. Öyle ki on insandan dokuzu öldürülecektir."*

1234-7221 ٤٠٤٧ – حَدَّثَنَا أَبُو مَرْوَانَ الْعُثْمَانِيُّ. ثنا عَبْدُالْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ عَنِ الْعَلاَءِ بْنِ عَبْدِالرَّحْمنِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «لاَ تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَفِيضَ الْمَالُ، وَتَظْهَرَ الْفِتَنُ وَيَكْثُرَ الْهَرْجُ» قَالُوا: وَمَا الْهَرْجُ؟ يَا رَسُولَ اللهِ! قَالَ: «الْقَتْلُ. الْقَتْلُ. الْقَتْلُ». ثَلاَثاً.

في الزوائد: إسناده صحيح رجاله ثقات. وقد روى الترمذي بعضه.

1234. (4047) (7221)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Mal dolup taşmadıkça, fitneler zuhur etmedikçe ve herc (haksız, sebepsiz öldürmeler) artmadıkça Kıyamet kopmayacaktır."* Orada bulunanlar: "Herc nedir, ey Allah'ın Resulü?" dediler. *Aleyhissalâtu vesselâm: "Öldürmedir! Öldürmedir! Öldürmedir!"* diye üç kere tekrar etti.

❑ KUR'AN VE (DİNLE İLGİLİ) İLİMLERİN YOK OLMASI

1235-7222 ٤٠٤٨ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا وَكِيعٌ. ثنا الأَعْمَشُ عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ عَنْ زِيَادِ بْنِ لَبِيدٍ؛ قَالَ: ذَكَرَ النَّبِيُّ ﷺ شَيْئاً، فَقَالَ: «ذَاكَ عِنْدَ أَوَانِ ذَهَابِ الْعِلْمِ» قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ! وَكَيْفَ يَذْهَبُ الْعِلْمُ وَنَحْنُ نَقْرَأُ

الْقرْآنَ وَنقرِئُه أبناءنا ويقرئه أبناءهم، إلى يومِ الْقيامة؟ قالَ: «ثكلتكَ أُمُّكَ زِيادُ! إنْ كُنْتُ لأراكَ مِن أفقهِ رجلٍ بالْمدينة. أوليسَ هذه الْيهودُ والنّصارى يقرأُونَ التَّوراةَ والإنْجيل لا يعملُونَ بِشيءٍ مِمّا فيهما؟».

في الزوائد: هذا إسناده صحيح، رجاله ثقات. إلا أنه منقطع. قال البخاريّ في التاريخ الصغير: لم يسمع سالم بن أبي الجعد من زياد بن لبيد. وتبعه على ذلك الذهبيّ في الكاشف. وقال: ليس لزياد عند المصنف سوى هذا الحديث وليس له شئ في بقية الكتب.

1235. (4048) (7222)- *Ziyad İbnu Lebid* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bir şey anlatarak: *"İşte bu şey, ilmin gitme anlarında olur"* buyurdu. Ben: "Ey Allah'ın Resulü! Bizler Kur'an'ı okur olduğumuz, evladlarımıza da okuttuğumuz, evlatlarımızda kendi evlatlarına okutur olacakları halde ilim nasıl gider (kaybolur)?" dedim. *Aleyhissalâtu vesselâm:*

"Anasız kalasıca Ziyâd! Ben seni, Medine'nin en fakihlerinden biri bilirdim. Şu, (gözümüzün önündeki) yahudi ve hıristiyanlar kitapları olan Tevrat ve İncil'i okudukları halde onların içinde bulunanlarla amel ediyorlar mı? (Demekki keramet okumada değil, okunanı hayata geçirmekte, yaşamakta ve tatbik etmektedir)" buyurdular."

1236-7223 ٤٠٤٩- حدّثنا عليّ بن محمّد. ثنا أبو معاوية عن أبي مالك الأشجعيّ عن ربعيّ بن حراشٍ عن حذيفة بن اليمان؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «يدرسُ الإسلامُ كما يدرسُ وشيُ الثّوبِ. حتّى لا يُدرى ما صيامٌ ولا صلاةٌ ولا نسكٌ ولا صدقةٌ. وليُسرى على كتاب الله عزّ وجلّ في ليلةٍ. فلا يبقى في الأرض منه آيةٌ. وتبقى طوائف من النّاس الشّيخ الكبير والعجوز. يقولون: أدركنا آباءنا على هذه الْكلمة: لا إله إلاّ الله. فنحن نقولها» فقال له صلة: ما تغني عنهم: لا إله إلاّ الله وهم لا يدرون ما صلاةٌ ولا صيامٌ ولا نسكٌ ولا صدقةٌ؟ فأعرض عنه حذيفة. ثمّ ردّها عليه ثلاثاً. كلّ ذلك يعرض عنه حذيفة ثمّ أقبل عليه في الثّالثة فقال: يا صلة! تنجيهم من النّار. ثلاثاً.

في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله ثقات. ورواه الحاكم وقال: إسناده صحيح على شرط مسلم.

1236. (4049) (7223)- *Huzeyfe İbnu'l-Yemân* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki:

"Elbisenin nakşı silinip gittiği gibi İslam da silinip gidecek. Öyle ki oruç nedir, namaz nedir, hacc nedir, sadaka nedir? bilinemeyecek. Bir gecede Allah'ın kitabı götürülecek, ondan yeryüzünde hiçbir şey kalmayacak. Çok yaşlı ihtiyar erkek ve kadınlardan bir kısım insanlar sağ kalıp: "Biz babalarımıza lâ ilâhe illallah kelimesi üzerine yetiştiğimiz için bu kelimeyi söyleriz" diyecekler."

Huzeyfe bu hadisi anlatınca orada bulunan Sıla (radıyallahu anh) kendisine: "O yaşlılar namaz nedir, oruç nedir, hacc nedir, sadaka nedir bilmezken "Lâ ilâhe illallah" kelimesi onlara bir fayda sağlar mı?" dedi. Huzeyfe (bu söze) cevap vermedi. Ama Sıla bu sorusunu üç kere tekrarladı. Her seferinde Huzeyfe onun sorusuna cevaptan kaçındı. Sonunda üçüncü tekrar üzerine Sıla'ya yönelerek: "Ey Sıla, kelime-i tevhid onları (hiç olsun ebedi) cehenemden kurtarır" dedi ve bunu üç kere tekrar etti."

❑ EMANETİN GİDİŞİ

1237-7224 ٤٠٥٤– حدثنا محمد بن المصفى. ثنا محمد بن حرب عن سعيد بن سنان عن أبي الزاهرية عن أبي شجرة كثير بن مرة عن ابن عمر؛ أن النبي ﷺ قال: «إن الله عز وجل إذا أراد أن يهلك عبدا نزع منه الحياء. فإذا نزع منه الحياء لم تلقه إلا مقيتا ممقتا. فإذا لم تلقه إلا مقيتا ممقتا، نزعت منه الأمانة. فإذا نزعت منه الأمانة لم تلقه إلا خائنا مخونا. فإذا لم تلقه إلا خائنا مخونا نزعت منه الرحمة. فإذا نزعت منه الرحمة لم تلقه إلا رجيما ملعنا فإذا لم تلقه إلا رجيما ملعنا نزعت منه ربقة الإسلام».

في الزوائد: في إسناده صعيد بن سنان وهو ضعيف مختلف في اسمه.

1237. (4054) (7224)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Aziz ve celil olan Allah bir insan helak etmek istedi mi, ondan önce hayayı çeker alır. Hayası bir kere gitti mi sen ona artık herkesin nefretení kazanmış bir kimse olarak rastlarsın. Herkesin nefretini kazanmış olarak rastladığın kimseden emanet çekilip alınır (artık o, güvenilmeyen, kuşkulu kişidir). Kişiden emanet (güven) çekilip alınınca ona artık hep hain ve herkesce hain bilinen biri*

olarak rastlarsın. Ona hep hain ve hıyanetle bilinen biri olarak rastladın mı, sıra ondan merhametin çekip çıkarılmasına gelmiştir. Ondan rahmetin çıkarıldığı vakit artık ona (Allah'ın rahmetinden) kovulmuş, lanetlenmiş olarak rastlarsın. Ona sen kovulmuş, lanetlenmiş olarak rastlayınca ondan İslamiyet bağı çözülüp atılır."

❑ KIYAMETİN BÜYÜK ALÂMETLERİ

1238-7225 ٤٠٥٦ – حَدَّثَنَا حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثنا عَبْدُاللهِ بْنُ وَهْبٍ. أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ وَابْنُ لَهِيعَةَ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ سِنَانِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ: «بَادِرُوا بِالأَعْمَالِ سِتًّا: طُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا وَالدُّخَانَ وَدَابَّةَ الأَرْضِ وَالدَّجَّالَ وَخُوَيْصَّةَ أَحَدِكُمْ وَأَمْرَ الْعَامَّةِ».

في الزوائد: إسناده حسن. وسنان بن سعد مختلف فيه وفي اسمه.

1238. (4056) (7225)- *Hz. Enes İbnu Mâlik* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Şu altı şeyden önce (ahirete bakan) iyi ameller işlemekte acele edin: "Güneşin battığı yerden doğması, Duhân, Dâbbetü'l-arz, Deccâl, herbirinize mahsus olan ölüm ve (sizin salih amelinize mani olacak) âmme hizmeti."*

1239-7226 ٤٠٥٧ – حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَلاَّلُ. ثنا عَوْنُ بْنُ عُمَارَةَ. ثنا عَبْدُاللهِ بْنُ الْمُثَنَّى بْنِ ثُمَامَةَ ابْنِ عَبْدِاللهِ بْنِ أَنَسٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ أَبِي قَتَادَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «الآيَاتُ بَعْدَ الْمِائَتَيْنِ».

في الزوائد: في إسناده عون بن عمارة العبدي، وهو ضعيف. وقال السيوطي: هذا الحديث أورده ابن الجوزي في الموضوعات من طريق محمد بن يونس الكديمي عن عون به. وقال: هذا حديث موضوع وعون وابن المثنى ضعيفان غير أن المتهم به الكديمي.

قلت: ولقد تبين أنه توبع عليه كما ترى (أي في رواية المصنف) وأخرجه الحاكم في المستدرك من طريق آخر عن عون به. وقال: صحيح. وتعقبه الذهبي في تلخيصه فقال: عون ضعفوه. وقال ابن كثير: هذا الحديث لا يصح. وإن صح فمحمول على ما وقع من الفتنة، بسبب القول بخلق القرآن والمحنة للأمام أحمد بن حنبل وأصحابه من أئمة الحديث.

1239. (4057) (7226)- Ebu Katâde (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"(Kıyametin büyük) alâmetleri ikiyüz (senesin)den sonra gelecektir."*

1240-7227 ٤٠٥٨ - حَدَّثَنَا نَصرُ بنُ عَلِيٍّ الجَهضَمِيُّ. ثَنَا نُوحُ بنُ قَيسٍ. ثَنَا عَبدُاللهِ بنُ مُغَفَّلٍ عَن يَزِيدَ الرَّقَاشِيِّ عَن أَنَسِ بنِ مَالِكٍ عَن رَسُولِ اللهِ ﷺ؛ قَالَ: «أُمَّتِي عَلَى خَمسِ طَبَقَاتٍ: فَأَربَعُونَ سَنَةً أَهلُ بِرٍّ وَتَقوَى. ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُم إِلَى عِشرِينَ وَمِائَةِ سَنَةٍ أَهلُ تَرَاحُمٍ وَتَوَاصُلٍ. ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُم إِلَى سِتِّينَ وَمِائَةِ سَنَةٍ أَهلُ تَدَابُرٍ وَتَقَاطُعٍ. ثُمَّ الهَرجُ الهَرجُ. النَّجَا النَّجَا».

في الزوائد: في إسناده يزيد بن أبان الرقاشي وهو ضعيف. وقال السيوطي: هذا أيضا أورده ابن الجوزي في الموضوعات من طريق كامل بن طلحة عن عباد بن عبدالله عن أنس وقال: لا أصل له. والمتهم به عباد. وقد تبين أن له متابعات عن أنس. وله عدة شواهد.

1240. (4058) (7227)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ümmetim beş tabakadır: İlk kırk yıl, hayır ve takva ehlidir. Bunu takip edenler yüzyirmi yılına kadardır. Bunlar merhamet sahibi, sıla-i rahme değer veren kimseler olacak. Sonra yüzaltmış yılına kadar olanlar birbirlerine sırt çevirirler, aralarındaki (kardeşlik bağlarını) koparırlar. Sonra da birbirerini öldürme devri gelir. O devirde kurtuluş isteyin, kurtuluş!"*

Hz. Enes İbnu Mâlik (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ümmetim beştabakadır. Her tabaka kırk yıldır. Benim tabakam ve ashabımın tabakası ilim ve iman ehli insanların tabakasıdır. İkinci tabaka kırk ile seksen yılı arasındaki (insanların) tabakasıdır, bunlar hayır ve takva ehli insanlardır..."* (Hz. Enes, sonra hadisi yukarıdaki şekilde tamamladı.)"

1241-7228 ٤٠٥٩ - حَدَّثَنَا نَصرُ بنُ عَلِيٍّ الجَهضَمِيُّ. ثَنَا أَبُو أَحمَدَ. ثَنَا بَشِيرُ بنُ سُلَيمَانَ عَن سَيَّارٍ عَن طَارِقٍ عَن عَبدِاللهِ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «بَينَ يَدَيِ السَّاعَةِ مَسخٌ وَخَسفٌ وَقَذفٌ».

في الزوائد: حديث عبدالله رجال إسناده ثقات. إلا أنه منقطع. وسيّار أبو الحكم لم يحدّث عن طارق ابن شهاب. قاله الإمام أحمد. وله شاهد من حديث أبي هريرة، رواه ابن حبان في صحيحه.

1241. (4059) (7228)- *Abdullah İbnu Mes'ud* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Reslullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kıyametin kopmasına yakın (bazı insanlar günahları sebebiyle) "mesh"e (hayvan suretine çevrilme), "hasf"e (yere batma) ve "kazf"e (taşlanma azabı) uğrayacaktır."*

1242-7229 ٤٠٦٢- حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ. ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ وَمُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ عَمْرٍو؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «يَكُونُ فِي أُمَّتِي خَسْفٌ وَمَسْخٌ وَقَذْفٌ».

في الزوائد: رجال إسناده ثقات. إلا أنه منقطع. وأبو الزبير اسمه محمد بن مسلم بن تدرس، لم يسمع من عبدالله بن عمرو، قاله ابن معين وقال أبو حاتم: لم يلقه.

1242. (4062) (7229)- *Abdullah İbnu Amr* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ümmetimde hasf, mesh ve kazf olacaktır."*

❑ DÂBBETU'L-ARZ

1243-7230 ٤٠٦٧- حَدَّثَنَا أَبُو غَسَّانَ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو زُنَيْجٌ. ثَنَا أَبُو تُمَيْلَةَ. ثَنَا خَالِدُ بْنُ عُبَيْدٍ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: ذَهَبَ بِي رَسُولُ اللهِ ﷺ إِلَى مَوْضِعٍ بِالْبَادِيَةِ قَرِيبٍ مِنْ مَكَّةَ. فَإِذَا أَرْضٌ يَابِسَةٌ حَوْلَهَا رَمْلٌ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ «تَخْرُجُ الدَّابَّةُ مِنْ هَذَا الْمَوْضِعِ». فَإِذَا فِتْرٌ فِي شِبْرٍ.

قَالَ ابْنُ بُرَيْدَةَ: فَحَجَجْتُ بَعْدَ ذَلِكَ بِسِنِينَ. فَأَرَانَا عَصاً لَهُ. فَإِذَا هُوَ بِعَصَايَ هَذِهِ. هَكَذَا وَهَكَذَا.

في الزوائد: هذا إسناده ضعيف. لأن خالد بن عبيد، قال البخاري: في حديثه نظر. وقال ابن حبان والحاكم: يحدث عن أنس بأحاديث موضوعة.

1243. (4067) (7230)- *Abdullah İbnu Büreyde* (radıyallahu anhümâ) babası (Büreyde)den naklediyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* beni, Mekke'ye yakın badiyedeki bir yere götürdü. Burası kuru bir yerdi, etrafı da kumdu. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*: "Dâbbetu'l-arz bu yerden çıkacak" buyurdu. İşaret edilen yerin eni ve boyu birer karıştı."

İbnu Büreyde dedi ki: "Bundan yıllar sonra haccettim. Babam (o sahanın en ve boy uzunluğunda) bir asasını bize gösterdi. Baktım ki, o âsa benim bu âsam ile şu ve bu kadardır."

❑ YE'CÜC VE ME'CÜC

1244-7231 ٤٠٨٠- حَدَّثَنَا أَزْهَرُ بْنُ مَرْوَانَ. ثَنَا عَبْدُالأَعْلَى. ثَنَا سَعِيدٌ عَنْ

قَتادة. قال: حدّثنا أبو رافع عن أبي هريرة؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «إنّ يأجوج ومأجوج يحفرون كلّ يوم. حتّى إذا كادوا يرون شعاع الشّمس قال الّذي عليهم: ارجعوا فسنحفره غداً. فيعيده الله أشدّ ما كان. حتّى إذا بلغت مدّتهم وأراد الله أن يبعثهم على النّاس حفروا حتّى إذا كادوا يرون شعاع الشّمس قال الّذي عليهم: ارجعوا فستحفرونه غداً إن شاء الله تعالى. واستثنوا. فيعودون إليه وهو كهيئته حين تركوه. فيحفرونه ويخرجون على النّاس فينشفون الماء. ويتحصّن النّاس منهم في حصونهم فيرمون بسهامهم إلى السّماء. فترجع عليها الدّم الّذي اجفظّ. فيقولون: قهرنا أهل الأرض وعلونا أهل السّماء فيبعث الله نغفاً في أقفائهم فيقتلهم بها».

قال رسول الله ﷺ «والّذي نفسي بيده! إنّ دوابّ الأرض لتسمن وتشكر شكراً من لحومهم».

في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله ثقات. ورواه الحاكم وقال: صحيح على شرط مسلم.

1244. (4080) (7231)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki:

"Ye'cüc ve Me'cüc (seddi) her gün kazarak nihayet güneşin ışığını görmeye yakın, başlarındaki kişi onlara: "Haydi dönün, kazımıza yarın devam ederiz!" der. Allah Teâla hazretleri, sabah oluncaya kadar seddi eski güçlü haline iade eder. Bu hal onların müddetleri doluncaya kadar devam edecek. Vakit dolup da Allah onları insanların üzerine göndermek istediği zaman, aynı şekilde yine kazacaklar, güneşin ışığını görecekleri gedik açılacağı zaman, başlarındaki "haydi dönün inşaallah yarın kazmaya devam ederiz" diyecek. Onlar da "inşaallah!" diyecekler; ertesi günü gelecekler. Bu sefer seddi bıraktıkları gibi bulacaklar. Yine kazacaklar, bu sefer insanların üzerine çıkacaklar ve (uğradıkları) suyu içip tüketecekler. İnsanlar, onlara karşı kalelerine çekilecekler. Bu sefer onlar da oklarını göğe atacaklar. Okları, üzeri kanlı olarak geri dönecek. Bunun üzerine Ye'cücü ve Mecüc: "Biz yeryüzündeki insanları kahrettik ve göktekilere de galebe çaldık" diyecekler. Sonra Allah, onların enselerine musallat olacak deve kurtlarını gönderecek, bunlarla onları öldürecek."

Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* devamla dedi ki: *"Nefsim elinde olan Zat-ı Zülcelal'e yemin olsun ki, yerdeki hayvanlar onların etlerini yemek suretiyle muhakkak ki iyice semirecek ve memeleri sütle dolacaktır."*

1245-7232 ٤٠٨١ - حدّثنا محمّد بن بشّار. ثنا يزيد بن هارون. ثنا العوّام بن حوشب. حدّثني جبلة بن سحيم عن مؤثر بن عفازة عن عبدالله بن مسعود؛ قال: لمّا كان ليلة أسري برسول الله ﷺ لقي إبراهيم وموسىٰ وعيسىٰ فتذاكروا السّاعة. فبدأوا بإبراهيم. فسألوه عنها. فلم يكن عنده منها علم. ثمّ سألوا موسىٰ. فلم يكن عنده منها علم. فردّ الحديث إلى عيسىٰ بن مريم. فقال: قد عهد إليّ فيما دون وجبتها. فأمّا وجبتها فلا يعلمها إلاّ الله. فذكر خروج الدّجّال. قال: فأنزل فأقتله. فيرجع النّاس إلى بلادهم. فيستقبلهم يأجوج ومأجوج وهم من كلّ حدب ينسلون. فلا يمرّون بماء إلاّ شربوه. ولا بشيء إلاّ أفسدوه فيجأرون إلى الله. فأدعو الله أن يميتهم فتنتن الأرض من ريحهم. فيجأرون إلى الله فأدعو الله فيرسل السّماء بالماء. فيحملهم فيلقيهم في البحر. ثمّ تنسف الجبال وتمدّ الأرض مدّ الأديم. فعهد إليّ: متىٰ كان ذلك كانت السّاعة من النّاس. كالحامل الّتي لا يدري أهلها متى تفجؤهم بولادتها.

قال العوّام: ووجد تصديق ذلك في كتاب الله تعالىٰ ﴿حتّى إذا فتحت يأجوج ومأجوج وهم من كلّ حدب ينسلون﴾.

في الزوائد: هذا إسناده صحيح. رجاله ثقات. ومؤثر بن عفازة ذكره ابن حبان في الثقات. وباقي رجال الإسناد ثقات. ورواه الحاكم وقال: هذا صحيح الإسناد.

1245. (4081) (7232)- *Abdullah İbnu Mes'ud* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Mirac gecesinde, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Hz. İsa ile karşılaştı. Kıyameti aralarında müzakere ettiler. Önce Hz. ibrahim aleyhisselâm'dan başlayıp ona Kıyametten sordular. Onun Kıyamet hakkında herhangi bir bilgisi yoktu. Sonra Hz. Musa aleyhisselam'a sordular. Kıyamet hakkında onunda bir bilgisi yoktu. Söz Hz. İsa aleyhisselam'a geldi. O: "Kıyametin kopmasına yakın şeyler (alametler) hakkında bana bilgi verildi. Ama Kıyametin kopma (vaktini) Allah'tan başka hiç kimse bilemez" dedi. Sonra (Kıyametin alametlerinden bir olarak) Deccal'in çıkmasını anlattı. Şunları söyledi: "Sonra ben inip onu öldüreceğim ve bundan sonra halk memleketlerine döne-

cek. Bu defa onların karşısına Ye'cüc ve Me'cüc çıkacak ve her tepeden hızla hücum edeceklerdir. Onlar giderken rastladıkları her suyu içip tüketecekler ve uğrayacakları her şeyi bozup alt-üst edecekler. Bunun üzerine halk feryat ederek Allah'tan yardım dileyecek. Ben de Ye'cüc ve Me'cüc'ü öldürmesi için Allah'a dua edeceğim. (Duam kabul görecek) ve yer onların (leşlerinin) kokusu ile çok pis kokacak. Ben yine Allah'a dua edeceğim! Allah da bir su gönderecek ve o su, onları taşıyıp denize atacaktır. Daha sonra dağlar ufaltılıp dağıtılacak ve yer, derinin yarılıp genişletildiği gibi yayılıp genişletilecek. İşte söylenen bu hal vukua gelince, insanlara yakınlığı itibariyle Kıyametin, ev halkı ne zaman doğumu ile aniden karşılaşacaklarını bilmedikleri hamile kadın gibi olacağı bana bildirildi."

Râvi *el-Avvâm* demiştir ki: "Bunun tasdiki Kitabullah'da bulunmuştur (Mealen): **"Nihayet, Ye'cüc ve Me'cüc'ün önündeki sed açıldığında, her tepeden saldırmağa başlarlar"** (Enbiya 96).

❑ MEHDİ'NİN ÇIKMASI

1246-7233 ٤٠٨٢ - حدثنا عثمان بن أبي شيبة. ثنا معاوية بن هشام. ثنا علي بن صالح عن يزيد ابن أبي زياد عن إبراهيم عن علقمة عن عبدالله؛ قال: بينما نحن عند رسول الله ﷺ إذ أقبل فتية من بني هاشم. فلما رآهم النبي ﷺ اغرورقت عيناه وتغير لونه. قال فقلت: ما نزال نرى في وجهك شيئا نكرهه. فقال: «إنا أهل بيت اختار الله لنا الآخرة على الدنيا. وإن أهل بيتي سيلقون بعدي بلاء وتشريدا وتطريدا حتى يأتي قوم من قبل المشرق معهم رايات سود. فيسألون الخير فلا يعطونه فيقاتلون فينصرون فيعطون ما سألوا فلا يقبلونه حتى يدفعوها إلى رجل من أهل بيتي فيملؤها قسطا كما ملؤها جورا. فمن أدرك ذلك منكم فليأتهم ولو حبوا على الثلج».

في الزوائد: إسناده ضعيف، لضعف يزيد بن أبي زياد الكوفي. لكن لم ينفرد يزيد بن أبي زياد عن إبراهيم. فقد رواه الحاكم في المستدرك من طريق عمر بن قيس عن الحكم عن إبراهيم.

1246. (4082) (7233)- *İbnu Mes'ud* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Biz, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yanında iken Beni Haşim'den bir

grup genç geldi. *Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)* onları görünce, gözleri yaşla doldu ve rengi değişti. Ben: "(Ey Allah'ın Resulü!) Şimdiye kadar, mübarek yüzünüzde hoşumuza gitmeyen bir manzara hiç görmemiştik, (şimdi ne oldu da bizi üzen bir ifade ile karşılaşıyoruz?)" dedim. Şu cevabı verdiler:

"Biz öyle bir Ehl-i Beytiz ki, Allah bizim için dünyaya mukabil ahireti tercih etmiştir. Benim Ehl-i Beytim benden sonra bela kaçırılma ve sürgüne maruz kalacak.Nihayet, meşrık (doğu) tarafınan beraberlerine siyah bayraklar olan bir kavim gelecek. Bunlar hayır (saltanat) isteyecekler, fakat istekleri yerine getirilmeyecek. Bunun üzerine onlar savaşacak. Allah onlara yardım edecek. Bundan sonra istedikleri (hükümdarlık) kendilerine verilecek. Ne var ki, onlar bunu kabul etmeyip emirliği Ehl-i Beytim'den bir adama tevdi edecekler. Bu (Emir) de, insanlar yeryüzünü daha önce zulüm ile doldurdukları gibi, yeryüzünü adaletle dolduracaktır. Artık sizden kim o güne yetişirse kar üstünde emeklemek suretiyle de olsa onlara varsın (katılsın)" buyurdu."

1247-7234 ٤٠٨٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى وَأَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ، قَالاَ: ثنا عَبْدُالرَّزَّاقِ عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ عَنْ خَالِدٍ الْحَذَّاءِ عَنْ أَبِي قِلاَبَةَ عَنْ أَبِي أَسْمَاءَ الرَّحَبِيِّ عَنْ ثَوْبَانَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «يَقْتَتِلُ عِنْدَ كَنْزِكُمْ ثَلاَثَةٌ كُلُّهُمُ ابْنُ خَلِيفَةٍ. ثُمَّ لاَ يَصِيرُ إِلَى وَاحِدٍ مِنْهُمْ. ثُمَّ تَطْلُعُ الرَّايَاتُ السُّودُ مِنْ قِبَلِ الْمَشْرِقِ. فَيَقْتُلُونَكُمْ قَتْلاً لَمْ يُقْتَلْهُ قَوْمٌ».

ثُمَّ ذَكَرَ شَيْئاً لاَ أَحْفَظُهُ. فَقَالَ: «فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَبَايِعُوهُ وَلَوْ حَبْواً عَلَى الثَّلْجِ فَإِنَّهُ خَلِيفَةُ اللهِ الْمَهْدِيُّ».

في الزوائد: هذا إسناد صحيح. رجاله ثقات. ورواه الحاكم في المستدرك وقال صحيح على شرط الشيخين.

1247. (4084) (7234)- *Sevbân* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Sizin hazinenizin yanında üç kişi kavga edecek: Üçü de bir halifenin evladıdır. (Halifelik) bunların hiçbirine nasip olmayacaktır. Sonra meşrık (doğu) cihetinden siyah bayraklar (taşıyan bir ordu) zuhur edecek, hiçbir kavmin öldürmediği şekilde sizi öldürecek."*

Ravi der ki: "Sonra *Aleyhissalâtu vesselâm* ezberde tutamadığım bir şey daha söyledi. Son olarak da: *"Onları görünce onlara derhal biat edin,*

kar üzerinde emekleyerek de olsa!" buyurdular. Çünkü o, Allah'ın halifesidir, Mehdidir."

1248-7235 ٤٠٨٥ - حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا أَبُو دَاوُدَ الْحَفَرِيُّ. ثَنَا يَاسِينُ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِيَّةِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيٍّ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «الْمَهْدِيُّ مِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ يُصْلِحُهُ اللهُ فِي لَيْلَةٍ».

في الزوائد: قال البخاري في التاريخ عقب حديث إبراهيم بن محمد بن الحنفية هذا: في إسناده نظر وذكره ابن حبان في الثقات. ووثق العجلي. العجلي قال البخاري: فيه نظر. ولا أعلم له حديثا غير هذا. وقال ابن معين وأبو زرعة: لا بأس به. وأبو داود الحفري اسمه عمر بن سعد احتج به مسلم في صحيحه وباقيهم ثقات.

1248. (4085) (7235)- *Hz. Ali* anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Mehdi bizden, ehl-i Beyt'imizdendir. Allah onu bir gecede ıslah eder (yani tevbesini kabul eder, hizmetini yapacak hale getirir. Doğruyu ilham eder ve muvaffak kılar)."*

1249-7236 ٤٠٨٧ - حَدَّثَنَا هَدِيَّةُ بْنُ عَبْدِالْوَهَّابِ ثَنَا سَعْدُ بْنُ عَبْدِالْحَمِيدِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ زِيَادٍ الْيَمَامِيِّ عَنْ عِكْرِمَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِاللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «نَحْنُ وَلَدُ عَبْدِالْمُطَّلِبِ سَادَةُ أَهْلِ الْجَنَّةِ. أَنَا وَحَمْزَةُ وَعَلِيٌّ وَجَعْفَرٌ وَالْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ وَالْمَهْدِيُّ».

في الزوائد: في إسناده مقال. وعلي بن زياد لم أر من وثقه ولا من جرحه وباقي رجال الإسناد موثقون.

1249. (4087) (7236)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki:*"Biz Abdulmuttalib'in oğullarıyız. Cennet ehlinin efendileriyiz: Ben, Hamza, Ali, Cafer, Hasan, Hüseyin ve Mehdi."*

1250-7237 ٤٠٨٨ - حَدَّثَنَا حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى الْمِصْرِيُّ وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعِيدٍ الْجَوْهَرِيُّ قَالاَ: ثَنَا أَبُو صَالِحٍ عَبْدُالْغَفَّارِ بْنُ دَاوُدَ الْحَرَّانِيُّ. ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ عَنْ أَبِي زُرْعَةَ عَمْرِو بْنِ جَابِرٍ الْحَضْرَمِيِّ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ جَزْءٍ الأَبِيدِيِّ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «يَخْرُجُ نَاسٌ مِنَ الْمَشْرِقِ. فَيُوَطِّئُونَ لِلْمَهْدِيِّ» يَعْنِي سُلْطَانَهُ.

في الزوائد: في إسناده عمرو بن جابر الحضرمي وعبدالله بن لهيعة وهما ضعيفان.

1250. (4088) (7237)- *Abdullah İbnu'l-Hâris İbni Cez'iz-Zübeydi* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (bir gün): *"Doğudan birtakım insanlar çıkacak ve Mehdi için zemin hazırlayacak" buyurdular. O Mehdi'nin hakimiyetini kastediyor."*

❑ MEZAHİM (ŞİDDETLİ SAVAŞLAR)

1251-7238 ٤٠٨٩ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا عِيسَى بْنُ يُونُسَ عَنِ الأَوْزَاعِيِّ عَنْ حَسَّانَ ابْنِ عَطِيَّةَ؛ قَالَ: مَالَ مَكْحُولٌ وَابْنُ أَبِي زَكَرِيَّا إِلَى خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ وَمِلْتُ مَعَهُمَا. فَحَدَّثَنَا عَنْ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ؛ قَالَ: قَالَ لِي جُبَيْرٌ: انْطَلِقْ بِنَا إِلَى ذِي مِخْمَرٍ وَكَانَ رَجُلاً مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ. فَانْطَلَقْتُ مَعَهُمَا. فَسَأَلَهُ عَنِ الْهُدْنَةِ. فَقَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «سَتُصَالِحُكُمُ الرُّومُ صُلْحاً آمِناً. ثُمَّ تَغْزُونَ أَنْتُمْ وَهُمْ عَدُوّاً فَتَنْتَصِرُونَ وَتَغْنَمُونَ وَتَسْلَمُونَ ثُمَّ تَنْصَرِفُونَ حَتَّى تَنْزِلُوا بِمَرْجٍ ذِي تُلُولٍ. فَيَرْفَعُ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الصَّلِيبِ الصَّلِيبَ فَيَقُولُ: غَلَبَ الصَّلِيبُ فَيَغْضَبُ رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ فَيَقُومُ إِلَيْهِ فَيَدُقُّهُ. فَعِنْدَ ذَلِكَ تَغْدِرُ الرُّومُ وَيَجْتَمِعُونَ لِلْمَلْحَمَةِ».

في الزوائد: إسناده حسن. وروى أبو داود بعضه.

1251. (4089) (7238)- *Zî Muhmer* (radıyallahu anh)'a müslümanların Rumlarla yapacağı savaş sorulunca, Resulullah'tan şu hadisi nakletmiştir: *"Rumlar sizlerle emin bir sulh antlaşması yapacaklar. Sonra, siz ve onlar (başka) bir düşmanla savaşacaksınız ve zafer kazanıp ganimet mallarını alıp (savaştan) salimen galip çıkacaksınız. Sonra savaş yerinden ayrılıp tepeleri bulunan bir çayırlıkta mola vereceksiniz. Orada haç ehlinden (hıristiyanlardan) bir adam haçı havaya kaldırarak: "Haç galip oldu" diyecek, müslümanlardan bir adam kızarak kalkıp (adamın elindeki) haçı kırıp ezecektir. İşte o zaman Rumlar sulh antlaşmasını bozarak şiddetli bir savaş için toplanacaklar."*

İbnu Mâce, bu hadisin, kendisine bir başka vecihten de ulaştığını, hadisin o veçhinde şu ziyadenin olduğunu belirtir: *"(Rumlar) şiddetli bir savaş için toplanacaklar. O zaman onlar seksen sancak altında oldukları halde gelirler ve her sancakta onikibin asker vardır."*

1252-7239 ٤٠٩٠ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثنا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ. ثنا عُثْمَانُ بْنُ

أبي العاتكة عن سليمان بن حبيب المحاربي عن أبي هريرة؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «إذا وقعت الملاحم بعث الله بعثا من الموالي هم أكرم العرب فرسا وأجوده سلاحا يؤيد الله بهم الدين».

في الزوائد: هذا إسناد حسن. وعثمان بن أبي العاتكة مختلف فيه.

1252. (4090) (7239)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Şiddetli savaşlar vukûa geldiği zaman Allah mevalinden (Arap olmayan müslümanlar) öyle bir ordu gönderecek . İki atlarının cinsi yönünden Arapların en kıymetlisi ve silah yönünden onların en iyisi olup Allah, İslam dinini onlarla te'yid (takviye) edecektir."*

1253-7240 ٤٠٩٤ – حدثنا علي بن ميمون الرقي. ثنا أبو يعقوب الحنيني عن كثير بن عبدالله بن عمرو بن عوف عن أبيه عن جده؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «لا تقوم الساعة حتى تكون أدنى مسالح المسلمين ببولاء». ثم قال ﷺ: «يا علي! يا علي! يا علي!» قال: بأبي وأمي! قال: «إنكم ستقاتلون بني الأصفر ويقاتلهم الذين من بعدكم حتى تخرج إليهم روقة الإسلام أهل الحجاز الذين لا يخافون في الله لومة لائم. فيفتتحون القسطنطينية بالتسبيح والتكبير فيصيبون غنائم لم يصيبوا مثلها. حتى يقتسموا بالأترسة. ويأتي آت فيقول: إن المسيح قد خرج في بلادكم. ألا وهي كذبة فالآخذ نادم والتارك نادم».

في الزوائد: في إسناده كثير بن عبدالله كذبه الشافعي وأبو داود. وقال ابن حبان: روى عن أبيه عن جده نسخة موضوعة لا يحل ذكرها في كتب ولا الرواية عنه إلا على جهة التعجب.

1253. (4094) (7240)- *Amr İbnu Avf* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Müslümanların silahlarını koydukları yerin en yakını Bevlâ'da olmadıkça kıyamet kopmaz."*

Aleyhissalâtu vesselâm sonra: *"Ey Ali, ey Ali, ey Ali!"* diye nida etti. (Hz. Ali) "Annem babam sana kurban olsun, (buyurun ey Allah'ın Resulü!)" dedi.

Aleyhissalâtu vesselâm: "Muhakkak ki, sizler Beni Esfar'la (Rumlarla) savaşacaksınız. Sizden sonra gelecek müslümanlar da onlarla sava-

şacaklar. Nihayet Allah yolunda hiçbir kınayanın kınamasından korkmayan seçkin müslümanlar olan Hicaz halkı onlarla savaşa çıkacaklar. Konstantin'i tesbih ve tekbirlerle fethedecekler. Onlar daha önce benzerini elde etmedikleri ganimetler elde edecekler. Öyle ki (dirhem ve dinarları sayıyla değil, kalkanla ölçerek taksim edecekler. Bu sırada biri gelip şöyle diyecek: "Memleketinizde mesih çıktı." Bilesiniz bu haber yalandır. artık o haberi tutan (inanan) da pişmandır, terkeden (inanmayan)da pişmandır."

❑ TÜRKLERLE SAVAŞ

1254-7241 ٤٠٩٩ - حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَرَفَةَ. ثَنَا عَمَّارُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الأَعْمَشِ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لاَ تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تُقَاتِلُوا قَوْماً صِغَارَ الأَعْيُنِ عِرَاضَ الْوُجُوهِ كَأَنَّ أَعْيُنَهُمْ حَدَقُ الْجَرَادِ. كَأَنَّ وُجُوهَهُمُ الْمَجَانُّ الْمُطْرَقَةُ يَنْتَعِلُونَ الشَّعَرَ وَيَتَّخِذُونَ الدَّرَقَ يَرْبِطُونَ خَيْلَهُمْ بِالنَّخْلِ».

في الزوائد: إسناده حسن. وعمار بن محمد مختلف فيه. والحديث رواه ابن حبان في صحيح من طريق الأعمش.

1254. (4099) (7241)- *Ebu Sâid* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Sizler, gözleri küçük, yüzleri geniş-yuvarlak bir kavimle savaşmadıkça Kıyamet kopmayacaktır. Onların gözleri çekirge gözleri gibi olup yüzleri de kat kat deri ile kaplanmış kalkanlar gibidir. Kıl ayakkabılar giyerler, deriden mamul kalkanlar edinirler ve atlarını hurma ağaçlarına bağlarlar."*

Not: Bu çeşit hadislerde Türklerin kastedildiği daha önce açıklandı.

ZÜHD BÖLÜMÜ

❑ DÜNYAYA KARŞI ZÜHD, (DÜNYAYA RAĞBET ETMEMEK)

1255-7242 ٤١٠١ – حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا الْحَكَمُ بْنُ هِشَامٍ. ثَنَا يَحْيَىٰ بْنُ سَعِيدٍ عَنْ أَبِي فَرْوَةَ عَنْ أَبِي خَلَّادٍ وَكَانَتْ لَهُ صُحْبَةٌ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِذَا رَأَيْتُمُ الرَّجُلَ قَدْ أُعْطِيَ زُهْداً فِي الدُّنْيَا وَقِلَّةَ مَنْطِقٍ فَاقْتَرِبُوا مِنْهُ فَإِنَّهُ يُلَقِّي الْحِكْمَةَ».

في الزوائد: لم يخرج ابن ماجة لأبي خلاد سوى هذا الحديث. ولم يخرج له أحد من أصحاب الكتب الخمسة شيئا.

1255. (4101) (7242)- *Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)*'ın ashabından olan Ebu Hallâd (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Bir kimseye dünyaya karşı zühd ve az konuşma hasletlerinin verildiğini görürseniz ona yaklaşın (ve sözlerini dikkatle dinleyin). Çünkü o hikmetli sözler eder -veya ona hikmet ilham edilir.-"*

1256-7243 ٤١٠٢ – حَدَّثَنَا أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ أَبِي السَّفَرِ. ثَنَا شِهَابُ بْنُ عَبَّادٍ. ثَنَا خَالِدُ بْنُ عَمْرٍو الْقُرَشِيُّ عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ عَنْ أَبِي حَازِمٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ؛ قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ ﷺ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ! دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ إِذَا أَنَا عَمِلْتُهُ أَحَبَّنِي اللهُ وَأَحَبَّنِي النَّاسُ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «ازْهَدْ فِي الدُّنْيَا يُحِبَّكَ اللهُ. وَازْهَدْ فِيمَا فِي أَيْدِي النَّاسِ يُحِبُّوكَ».

في الزوائد: في إسناده خالد بن عمرو وهو ضعيف متفق على ضعفه. واتهم بالوضع. وأورد له العقيليّ هذا الحديث وقال: ليس له أصل من حديث الثوريّ. لكن قال النوويّ عقب هذا الحديث: رواه ابن ماجة وغيره بأسانيد حسنة.

1256. (4102) (7243)- *Sehl İbnu Sa'd es-Sâidî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "(Bir gün) Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a bir adam gelerek: "Ey Allah'ın Resulü! Bana öyle bir amel gösterin ki, ben onu yaptığım taktirde Allah beni sevsin, halk da beni sevsin" dedi. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*: *"Dünyaya rağbet gösterme, Allah seni sevsin, insanların elinde bulunanlara göz dikme ki onlar da seni sevsin!"* buyurdular.

1257-7244 ٤١٠٤ – حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ أَبِي الرَّبِيعِ. ثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ. ثَنَا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ ثَابِتٍ عَنْ أَنَسٍ؛ قَالَ: اشْتَكَى سَلْمَانُ. فَعَادَهُ سَعْدٌ فَرَآهُ يَبْكِي. فَقَالَ لَهُ سَعْدٌ: مَا يُبْكِيكَ؟ يَا أَخِي! أَلَيْسَ قَدْ صَحِبْتَ رَسُولَ اللهِ ﷺ؟ أَلَيْسَ أَلَيْسَ؟ قَالَ سَلْمَانُ: مَا أَبْكِي وَاحِدَةً مِنِ اثْنَتَيْنِ. مَا أَبْكِي ضَنًّا لِلدُّنْيَا وَلاَ كَرَاهِيَةً لِلآخِرَةِ. وَلَكِنْ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَهِدَ إِلَيَّ عَهْدًا. فَمَا أُرَانِي إِلاَّ قَدْ تَعَدَّيْتُ. قَالَ: وَمَا عَهِدَ إِلَيْكَ؟ قَالَ: عَهِدَ إِلَيَّ أَنَّهُ يَكْفِي أَحَدَكُمْ مِثْلُ زَادِ الرَّاكِبِ. وَلاَ أُرَانِي إِلاَّ قَدْ تَعَدَّيْتُ. وَأَمَّا أَنْتَ يَا سَعْدُ! فَاتَّقِ اللهَ عِنْدَ حُكْمِكَ إِذَا حَكَمْتَ وَعِنْدَ قَسْمِكَ إِذَا قَسَمْتَ وَعِنْدَ هَمِّكَ إِذَا هَمَمْتَ. قَالَ ثَابِتٌ: فَبَلَغَنِي أَنَّهُ مَا تَرَكَ إِلاَّ بِضْعَةً وَعِشْرِينَ دِرْهَمًا مِنْ نَفَقَةٍ كَانَتْ عِنْدَهُ.

في الزوائد: في إسناده جعفر بن سليمان الضبعي، وهو وإن أخرج له مسلم ووثقه ابن معين فقد قال ابن المديني: هو ثقة عندنا. أكثر عن ثابت أحاديث منكرة. وقال البخاري في الضعفاء: يخالف في بعض حديثه. وقال ابن حبان في الثقات: كان يبغض أبا بكر وعمر. وكان يحيى بن سعيد يستضعفه.

1257. (4104) (7244)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* hastalanmıştı. Sa'd İbnu Ebi Vakkâs geçmiş olsun ziyaretine gitti. Yanına varınca Selman'ı ağlıyor buldu. Sa'd: "Niye ağlıyorsun? Ey kardeşim, sen Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a arkadaşlık etmedin mi, şöyle değil mi, böyle değil mi (diye ağlamasını abes kılan birkısım faziletleri hatırlattı). Selman (radıyallahu anh) şu cevabı verdi: "Ben şu iki şeyden biri için ağlamıyorum: "Ben ne bir dünya düşkünlüğü ne de ahiret gafleti sebebiyle ağlıyor değilim. Beni ağlatan Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın bir ahdidir. O bana bir husus ahdetmişti, şimdi kendimi o ahdi tecavüz etmiş görüyorum."

Sa'd: "Resulullah size ne ahdetmişti?" diye sordu.

Selman: "Aleyhissalâtu vesselâm bana: *"Birinize dünyalık olarak bir yolcunun azığı kadarı yeterli"* diye ahdetmişti. Ben kendimi bu haddi aşmış görüyorum. Sana gelince, ey Sa'd! Hüküm verdiğin zaman hük-

münden, (hak) taksim ettiğin zaman taksiminden, bir şeye yöneldiğin zaman niyetinden Allah'tan kork."

Râvilerden *Sâbit* der ki: "Selman (radıyallahu anh)'ın vefat ettiğinde geriye nafaka olarak sadece yirmi küsur dirhemlik bir mal bıraktığı haberi bana geldi."

☐ DÜNYAYA İLGİ

1258-7245 ٤١٠٥ - حدّثنا محمّد بن بشار. ثنا محمّد بن جعفر. ثنا شعبة عن عمر بن سليمان قال: سمعت عبدالرحمن بن أبان بن عثمان بن عفّان عن أبيه؛ قال: خرج زيد بن ثابت من عند مروان بنصف النّهار. قلت: ما بعث إليه هذه السّاعة إلاّ لشيء سأل عنه. فسألته فقال: سألنا عن أشياء سمعناها من رسول الله ﷺ. سمعت رسول الله ﷺ يقول: «من كانت الدّنيا همّه فرّق الله عليه أمره وجعل فقره بين عينيه ولم يأته من الدّنيا إلاّ ما كتب له. ومن كانت الآخرة نيّته جمع الله له أمره وجعل غناه في قلبه وأتته الدّنيا وهي راغمة».

في الزوائد: إسناده صحيح رجاله ثقات.

1258. (4105) (7245)- *Hz. Osman İbnu Affân* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Zeyd İbnu Sabit (radıyallahu anh) gün ortasında Halife mervan'ın yanından çıkmıştı. Ben: "Bu saatte, Zeyd'i mutlaka sormak istediği bir şey için çağırmıştır" (diye düşündüm ve kendisine kanaatimi) söyledim. Zeyd: "O bize, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'dan işittiğimiz bazı şeyler sordu. Ben Aleyhissalâtu vesselâm'ın: *"Kimin emeli dünya olursa Allah onun işini aleyhine darmadağın eder, fakirliği iki gözünün arasında kılar, dünyadan eline geçen miktar da kaderine yazılandan fazla olmaz. Kimin de kasdi ahiret olursa, Allah, onun (dağınık) işini lehinde toplar, zenginliğini kalbine koyar, dünya nimetleri ona koşarak (kendiliğinden) gelir" sözünü anlattım."*

1259-7246 ٤١٠٦ - حدّثنا علي بن محمّد والحسين بن عبدالرّحمن قالا: ثنا عبدالله بن نمير عن معاوية النّصري عن نهشل عن الضّحّاك عن الأسود بن يزيد؛ قال: قال عبدالله: سمعت نبيّكم ﷺ يقول: «من جعل الهموم همّا واحدا هم

الْمَعَادِ كَفَاهُ اللّٰهُ هَمَّ دُنْيَاهُ. وَمَنْ تَشَعَّبَتْ بِهِ الْهُمُومُ فِي أَحْوَالِ الدُّنْيَا لَمْ يُبَالِ اللّٰهُ فِي أَيِّ أَوْدِيَتِهِ هَلَكَ».

في الزوائد: الحديث تقدم وهو برقم ٢٥٧.

1259. (4106) (7246)- *Abdullah İbnu Mes'ud* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim gam ve tasalarını bire indirir ve sadece ahiret tasasına gönlünde yer verirse, onun dünyevi gamlarını Allah izale eder. Kim de gam ve tasalarını dünya ahvaline dağıtacak olursa, Allah onun, vadilerinden hangisinde helak olacağına aldırış etmez."*

❑ DÜNYANIN ALLAH KATINDAKİ DEĞERİ

1260-7247 ٤١١٠ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ، وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْحِزَامِيُّ وَمُحَمَّدُ الصَّبَّاحِ قَالُوا: ثنا أَبُو يَحْيَىٰ زَكَرِيَّا بْنُ مَنْظُورٍ. ثنا أَبُو حَازِمٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ؛ قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ بِذِي الْحُلَيْفَةِ. فَإِذَا هُوَ بِشَاةٍ مَيِّتَةٍ شَائِلَةٍ بِرِجْلِهَا. فَقَالَ: «أَتُرَوْنَ هٰذِهِ هَيِّنَةً عَلَى صَاحِبِهَا؟ فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ! لَلدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللّٰهِ مِنْ هٰذِهِ عَلَى صَاحِبِهَا. وَلَوْ كَانَتِ الدُّنْيَا تَزِنُ عِنْدَ اللّٰهِ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَا سَقَى كَافِرًا مِنْهَا قَطْرَةً أَبَدًا».

في الزوائد: في إسناده زكريا بن منظور، وهو ضعيف. وفيه: إن أصل المتن صحيح.

1260. (4110) (7247)- *Sehl İbnu Sa'd* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Biz (hacc sırasında) Zülhuleyfe'de Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* ile beraberdik. O, birden şişkinlikten ayağı havaya kalkmış bir davar ölüsüyle karşılaştı. Bunun üzerine: *"Şu laşenin, sahibine ne kadar değersiz olduğunu görüyor musunuz? Nefsimi elinde tutan Zat-ı Zülcelal'e yemin olsun, şu dünya, Allah yanında, bunun sahibi yanındaki değersizliğinden daha değersizdir. Eğer dünyanın Allah katında sivrisineğin kanadı kadar değeri olsaydı, kafire ondan ebediyen tek damla su içirmezdi"* buyurdular."

AÇIKLAMA:

Daha önce açıklandığı üzere, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın, bu hadislerinde tel'în ettikleri dünya, insanların nefs-i emmarelerne bakan fuhşiyatın, şerlerin zülumlerin, isyanların günahların işlendiği dünyadır. Ahiretin tarlası olan, Alah'a kulluk icra edilen, Allah'ın isimlerinin aynası, tecelligâhı olan dünya değildir.

1261-7248 ٤١١٧ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى. ثَنَا عَمْرُو بْنُ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ صَدَقَةَ بْنِ عَبْدِاللهِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُرَّةَ عَنْ أَيُّوبَ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ أَغْبَطَ النَّاسِ عِنْدِي مُؤْمِنٌ خَفِيفُ الْحَاذِ ذُو حَظٍّ مِنْ صَلَاةٍ. غَامِضٌ فِي النَّاسِ لَا يُؤْبَهُ لَهُ كَانَ رِزْقُهُ كَفَافًا وَصَبَرَ عَلَيْهِ عَجِلَتْ مَنِيَّتُهُ وَقَلَّ تُرَاثُهُ وَقَلَّتْ بَوَاكِيهِ».

في الزوائد: إسناده ضعيف لضعف أيوب بن سليمان. قال فيه أبو حاتم: مجهول وتبعه على ذلك الذهبي في الطبقات وغيرها. وصدقة بن عبدالله متفق على تضعيفه. اهـ كلام الزوائد. قلت: حديث أبي أمامة رواه الترمذي بزيادة بإسناد آخر قد حسنه.

1261. (4117) (7248)- *Ebu Ümâme* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Benim nazarımda en ziyade gıbta etmeye değer kimse şu evsafı taşıyan kimsedir: (Dünyevi yükü ve) hâli hafif, namazdan nasibi fazla, insanlar içinde (adem-i şöhretle) gizli kalmış ve kendisine (cemiyette) iltifat edilmemiş mü'mindir. Onun rızkı (zaruri ihtiyaçlarına) yetecek kadardır, o buna sabretti, ölümü de çabuk geldi, az miras bıraktı, kendisi için matem tutan kadında az oldu."*

1262-7249 ٤١١٩ - حَدَّثَنَا سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ. ثَنَا يَحْيَى بْنُ سُلَيْمٍ عَنِ ابْنِ خُثَيْمٍ عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ؛ أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِخِيَارِكُمْ؟» قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ! قَالَ «خِيَارُكُمُ الَّذِينَ إِذَا رُؤُوا ذُكِرَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ».

في الزوائد: هذا إسناد حسن. وشهر بن حوشب وسويد بن سعيد مختلف فيهما. وباقي رجال الإسناد ثقات.

1262. (4119) (7249)- *Esmâ Bintu Yezid* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (bir gün): *"Size en hayırlınızı haber vereyim mi?" diye sordu. "Evet! Ey Allah'ın Resulü!"* dediler.

"Sizden o kimseler en hayırlıdır ki, onları görenler aziz ve celil olan Allah'ı hatırlarlar" buyurdular."

AÇIKLAMA

Görüldüğü zaman Allah'ın hatırlandığı kullardan maksat, vaz'u nasihat etmeyi, sohbetlerinde uhrevi meseleleri ele almayı adet edinmiş

kimselerdir. Bunlar mâlâyâni mevzulara girmezler, dillerinden zikir düşmez, çokça ibadet ederler. Başkaları onları bu hal üzere görmeye adeta şartlanmıştır, bu sebeple görür görmez Allah'ı hatırlarlar. Hadis-i şerif böyle kimseleri tebcil etmektedir.

1263-7250 ٤١٢١- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ يُوسُفَ الْجُبَيْرِيُّ. ثَنَا حَمَّادُ بْنُ عِيسَىٰ. ثَنَا مُوسَىٰ بْنُ عُبَيْدَةَ. أَخْبَرَنِي الْقَاسِمُ بْنُ مِهْرَانَ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ عَبْدَهُ الْمُؤْمِنَ الْفَقِيرَ الْمُتَعَفِّفَ أَبَا الْعِيَالِ».

في الزوائد: في إسناده القاسم بن مهران قال العقيلي: لا يثبت سماعه من عمران. وموسى بن عبيدة متروك.

1263. (4121) (7250)- *İmrân İbnu Husayn* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Şurası muhakkak ki, Allah Teâla hazretleri, maddeten fakir, çoluk çocuk sahibi olup dilencilik ve haram kazançtan kaçınan mü'min kulunu sever."*

1264-7251 ٤١٢٤- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ. أَنْبَأَنَا أَبُو غَسَّانَ بَهْلُولٌ. ثَنَا مُوسَىٰ بْنُ عُبَيْدَةَ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ دِينَارٍ. عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ عُمَرَ؛ قَالَ اشْتَكَىٰ فُقَرَاءُ الْمُهَاجِرِينَ إِلَىٰ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ مَا فَضَّلَ اللّٰهُ بِهِ عَلَيْهِمْ أَغْنِيَاءَهُمْ. فَقَالَ: «يَا مَعْشَرَ الْفُقَرَاءِ! أَلَا أُبَشِّرُكُمْ أَنَّ فُقَرَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ قَبْلَ أَغْنِيَائِهِمْ بِنِصْفِ يَوْمٍ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ».

ثُمَّ تَلَا مُوسَىٰ هٰذِهِ الآيَةَ ﴿وَإِنَّ يَوْماً عِنْدَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ﴾.

في الزوائد: عبدالله بن دينار لم يسمع من عبدالله بن عمر وموسى بن عبيدة ضعيف.

1264. (4124) (7251)- *Abdullah İbnu Ömer* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Muhacirlerin fakirleri, Allah'ın, zenginleri kendilerinden (mali ibadetler yönüyle) daha üstün kıldığı hususunda dert yandılar. *Aleyhissalâtu vesselâm* onlara: "Ey fakirler cemaati! Ben sizi, fakir muhacirlerin, cennete zenginlerinden, (dünya ölçüleriyle beşyüz yıl olan) yarım gün önce gireceklerini müjdelemeyeyim mi?" buyurdular."

Bu hadisi rivayet eden Musa rahimehullah şu ayeti okudu: ﴿وَإِنَّ يَوْماً عِنْدَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ﴾ **"Ve şüphesi, senin Rabbin katındaki bir gün sizin saymakta olduğunuz bin yıl gibidir"** (Hacc 47).

❑ FAKİRLERLE DÜŞÜP KALKMA

1265-7252 ٤١٢٦ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَبْدُاللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ، قَالاَ: ثَنَا أَبُو خَالِدٍ الأَحْمَرُ عَنْ يَزِيدَ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي الْمُبَارَكِ عَنْ عَطَاءٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ؛ قَالَ: أَحِبُّوا الْمَسَاكِينَ. فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ فِي دُعَائِهِ: «اللَّهُمَّ أَحْيِنِي مِسْكِيناً وَأَمِتْنِي مِسْكِيناً وَاحْشُرْنِي فِي زُمْرَةِ الْمَسَاكِينِ».

في الزوائد: أبو المبارك لا يعرف اسمه وهو مجهول. ويزيد بن سنان ضعيف. والحديث صححه الحاكم وعدّه ابن الجوزي في الموضوعات.

وقال السيوطيّ: قال الحافظ صلاح الدين بن العلاء: الحديث ضعيف السند لكن لا يحكم عليه بالوضع. وأبو المبارك وإن قال فيه الترمذي: مجهول فقد عرفه ابن حبان وذكره في الثقات. ويزيد بن سنان قال فيه ابن معين: ليس بشيء. وقال البخاري: مقارب الحديث إلا أن ابنه محمد بن يزيد روى عنه مناكير. وقال أبو حاتم: محله الصدق ولا يحتج به. وباقي رواته مشهورون قال العلاء: إنه ينتهي بمجموع طرقه إلى درجة الصحة. وقال الحافظ ابن حجر: قد حسّنه الترمذي لأن له شاهداً.

1265. (4126) (7252)- *Ebu Sa'idi'l-Hudrî* (radıyallahu anh) derdi ki: "Fakirleri sevin. Zira ben Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın, dualarında şöyle söylediğini işittim: *"Allah'ım, beni fakir olarak yaşat, fakir olarak ruhumu kabzet, ahirette de fakirler zümresinde haşret."*

1266-7253 ٤١٢٧ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ الْقَطَّانُ. ثَنَا عَمْرُو بْنُ مُحَمَّدٍ الْعَنْقَزِيُّ. ثَنَا أَسْبَاطُ بْنُ نَصْرٍ عَنِ السُّدِّيِّ عَنْ أَبِي سَعْدٍ الأَزْدِيِّ وَكَانَ قَارِئَ الأَزْدِ عَنْ أَبِي الْكَنُودِ عَنْ خَبَّابٍ، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى ﴿ **وَلاَ تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ** ﴾. قَالَ: جَاءَ الأَقْرَعُ بْنُ حَابِسٍ التَّمِيمِيُّ وَعُيَيْنَةُ بْنُ حِصْنٍ الْفَزَارِيُّ. فَوَجَدُوا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مَعَ صُهَيْبٍ وَبِلاَلٍ وَعَمَّارٍ وَخَبَّابٍ. قَاعِداً فِي نَاسٍ مِنَ الضُّعَفَاءِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ. فَلَمَّا رَأَوْهُمْ حَوْلَ النَّبِيِّ ﷺ حَقَرُوهُمْ. فَأَتَوْهُ فَخَلَوْا بِهِ وَقَالُوا: إِنَّا نُرِيدُ أَنْ تَجْعَلَ لَنَا مِنْكَ مَجْلِساً تَعْرِفُ لَنَا بِهِ الْعَرَبُ فَضْلَنَا. فَإِنَّ وُفُودَ الْعَرَبِ تَأْتِيكَ فَنَسْتَحْيِي أَنْ تَرَانَا الْعَرَبُ مَعَ هَذِهِ

الأعبُد. فـإذَا نحنُ جئنَاكَ فأقمهُم عنكَ. فـإذَا نحنُ فرغنَا فاقعُد معهُم إنْ شئتَ. قَالَ: «نعم» قالُوا: فاكتُبْ لنا عليكَ كتاباً. قَالَ فدعَا بصحيـفةٍ. ودعَا عليّاً ليكتُبَ ونحنُ قعودٌ في نَاحيةٍ فنزلَ جبرائيلُ عليه السَّلامُ فقَالَ: ﴿ولاَ تطرُدِ الَّذينَ يدعُونَ ربَّهُم بالْغدَاةِ والْعشيّ يريـــدُونَ وجهَهُ ما عليْكَ من حسابهِم من شيءٍ ومَا من حسابكَ عليهِم من شيءٍ فتطرُدهُم فتكُونَ من الـظَّالمينَ * وكذلكَ فتنَّا بعضهُم ببعضٍ ليقُولُوا أهـؤُلاءِ منَّ اللهُ عليهِم من بيننَا أليسَ اللهُ بأعلَمَ بالشَّاكرينَ * وإذَا جاءكَ الَّذيـــنَ يؤْمنُونَ بآيَاتنَا فقُلْ سلامٌ عليكُم كتبَ ربُّكُم علـــى نفسهِ الرَّحمةَ.....﴾.

قَالَ فدنَونَا منهُ حتَّى وضعنَا رُكبنَا علـــى رُكبتهِ، وكانَ رسُولُ اللهِ ﷺ يجلسُ معنَا فـإذَا أرَادَ أنْ يقُومَ قَامَ وترَكنَا. فأنزلَ اللهُ ﴿واصبرْ نفسكَ معَ الَّذيـنَ يدعُونَ ربَّهُم بالْغدَاةِ والْعشيّ يريـــدُونَ وجهَهُ ولاَ تعدُ عينَاكَ عنهُم (ولاَ تجالسِ الأشرَافَ) تريـدُ زينةَ الْحيَاةِ الـدُّنيَا ولاَ تطعْ منْ أغفلنَا قلبهُ عنْ ذكرنَا (يعني عيينةَ والأقرعَ) واتَّبعَ هوَاهُ وكانَ أمرُهُ فُرطـاً (قَالَ هلاكـاً)﴾. قَالَ: أمرُ عيينةَ والأقرعِ. ثُمَّ ضربَ لهُم مثلَ الرَّجلينِ ومثلَ الْحيَاةِ الدُّنيَا. قَالَ خبَّابٌ: فكنَّا نقعُدُ معَ النَّبيّ فإذَا بلغنَا السَّاعةَ الَّتي يقُومُ فيهَا قُمنَا وترَكنَاهُ حتَّى يقُومَ.

في الزوائد: إسناده صحيح، ورجاله ثقات. وقد روى مسلم والنسائي والمصنف بعضه من حديث سعد ابن أبي وقاص.

1266. (4127) (7253)- *Habbâb* (radıyallahu anh) ﴿ولاَ تطرُدِ الَّذيـنَ يدعُونَ ربَّهُم﴾ **"(Akşam, sabah, Rablerinin rızasını dileyerek O'na dua edenleri yanından kovma. Onların hesabı senden sorulmayacaktır, senin hesabın da onlara sorulmayacaktır, öyleyse onları kovup da zalimlerden olma"** (En'am 52) mealindeki ayetle ilgili olarak şunu anlattı: *"Akra' İbnu Habis et-Temîmî* ve *Uyeyne İbnu Hısn el-Fezârî* Resulullah'ın yanına geldiler. *Aleyhissalâtu vesselâm*'ı Suheyb, Bilâl, Ammâr ve Habbâb gibi zayıf müslümanlarla oturmuş buldular. (Bu gariban

takımını) Resulullah'ın etrafında görünce onları küçümseyip hakir gördüler. Aleyhissalâtu vesselâm'a yaklaşıp başbaşa kaldılar (yani biz bir kenara çekildik). Onlar: "Biz, senin bize hususi bir sohbet oturumu ayırmanı isteriz, ta ki Araplar bizim üstünlüğümüzü tanısınlar. Zira sana (her taraftaki) Araplardan (durmadan) heyetler geliyor. Onların bizi bu (değersiz) köle bozuntularıyla beraber görmelerinden utanıyoruz. Şu halde, her ne zaman biz sana gelirsek, onları yanından kaldır. Biz gidince, dilersen yine onlarla beraber ol!" dediler. Aleyhissalâtu vesselâm da: "Pekala! diye cevap verdi. Bunun üzerine onlar: "Bu teklifimizi bir yazı ile de tevsik et" dediler."

(Habbab) der ki: "Aleyhissalâtu vesselâm hemen bir kağıt istedi, yazması için Ali (radıyallahu anh)'ı çağırdı. Biz hala bir kenarda oturmuş duruyorduk. Derken Cibril aleyhisselam indi ve şu vahyi getirdi. (Mealen): **"Sabah akşam Rablerinin rızasını isteyerek O'na yalvaranları kovma. Onların hesabından sana bir sorumluluk yoktur. Senin hesabından da onlara bir sorumluluk yoktur ki onları kovarak zulmedenlerden olasın"** (En'am 52). Ayet-i kerime daha sonra Akra' İbnu Habis ve Uyeyne İbnu hısn'ı zikrederek devam etti: **"Böylece, "Aramızdan Allah bunlara mı iyilikte bulundu?" demeleri için onları birbiriyle imtihan ettik. Allah şükredenleri iyi bilendeğil midir?"** (En'am 53). Ayet şöyle devam etti: **"(Ey Muhammed) ayetlerimize iman edenler sana gelince: "Size selam olsun!" de. Rabbiniz, sizden kim bilmeyerek fenalık işler de arkasından tevbe eder ve nefsini düzeltirse, ona rahmet etmeyi kendi üzerine almıştır"** (En'am 54).

Habbâb devamla der ki: "Bunun üzerine Aleyhissalâtu vesselâm'a yaklaştık, öyleki dizlerimizi dizlerinin üzerine koyduk. Aleyhissalâtu vesselâm bizimle otururdu. Kalkıp gitmek istediği zaman doğrulur ve bizi öyle terkederdi. Bunun üzerine aziz ve celil olan Allah şu vahyi indirdi: ﴿وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ﴾ **"(Sabah-akşam Rablerinin rızasını dileyerek O'na yalvaranlarla beraber sen de sabret. Dünya hayatının güzelliklerini isteyerek gözlerini o kimselerden ayırma - yani eşraf ile beraber oturma-. Bizi anmasını kendilerine unutturduğumuz -yani Uyeyne ve Akra'- ve işinde aşırı giderek hevesine uyan kimseye uyma"** (Kehf 28). Sonra onlara (yani mü'minlere ve kafirlere iki kişinin misalini (Kehf 32-44) ve dünya hayatının misalini (Kehf 45) getirdi (yani mezkur ayetleri bu maksatla inzal buyurdu.)

Habbâb der ki: "(Bu hadiseden sonra) biz (zayıf takımdan olan sahabiler) Resluullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'la beraber otururduk. Aleyhis-

salâtu vesselâm'ın kalkma saati gelince, O'nun kalkması için önce biz onu terkederdik."

1267-7254 ٤١٢٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ قَالاَ: ثَنَا بَكْرُ بْنُ عَبْدِالرَّحْمنِ. ثَنَا عِيسَىٰ بْنُ الْمُخْتَارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي لَيْلَىٰ عَنْ عَطِيَّةَ الْعَوْفِيِّ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ؛ أَنَّهُ قَالَ: «وَيْلٌ لِلْمُكْثِرِينَ. إِلاَّ مَنْ قَالَ بِالْمَالِ هكَذَا وَهكَذَا وَهكَذَا وَهكَذَا» أَرْبَعٌ: عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ وَمِنْ قُدَّامِهِ وَمِنْ وَرَائِهِ.

في الزوائد: عطية العوفيّ والراوي عنه ضعيفان. ورواه الإمام أحمد في مسنده عن محمد بن عبيدة عن الأعمش عن عطية به.

1267. (4129) (7254)- *Ebu Saîdi'l-Hudri* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Malı şöyle şöyle, şöyle ve şöyle dağıtanlar hariç dünyalığı çok kazananlara yazıklar olsun!'* Şöyle! Kelimesini Resulullah dört kere tekrar etti. Bunlarla "sağından, solundan, önünden ve arkasından (hayır için harcayanlar" demek istedi.)"

1268-7255 ٤١٣٠- حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِالْعَظِيمِ الْعَنْبَرِيُّ. ثَنَا النَّضْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثَنَا عِكْرِمَةُ بْنُ عَمَّارٍ. حَدَّثَنِي أَبُو زُمَيْلٍ هُوَ سِمَاكٌ عَنْ مَلِكِ بْنِ مَرْثَدٍ الْحَنَفِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي ذَرٍّ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «الأَكْثَرُونَ هُمُ الأَسْفَلُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. إِلاَّ مَنْ قَالَ بِالْمَالِ هكَذَا وَهكَذَا، وَكَسَبَهُ مِنْ طَيِّبٍ».

في الزوائد: إسناده صحيح، رجاله ثقات.

1268. (4130) (7255)- *Ebu Zerr* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"(Bu dünyada malca) en çok olanlar, Kıyamet günü en aşağıda olacaklardır. Ancak malı şöyle şöyle (bol bol) harcayanlar ve onu temiz yoldan kazananlar hariç."*

1269-7256 ٤١٣١- حَدَّثَنَا يَحْيَىٰ بْنُ حَكِيمٍ. ثَنَا يَحْيَىٰ بْنُ سَعِيدٍ الْقَطَّانُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَجْلاَنَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «الأَكْثَرُونَ هُمُ الأَسْفَلُونَ إِلاَّ مَنْ قَالَ هكَذَا وَهكَذَا وَهكَذَا» ثَلاَثاً.

في الزوائد: إسناده صحيح رجاله ثقات.

1269. (4131) (7256)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor:

"Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Dünyalığı en çok olanlar (ahirette rütbece) en aşağı olacaklardır. Ancak, malı şöyle şöyle (hayır yolunda) harcayanlar hariç."*

1270-7257 ٤١٣٢ - حدّثنا يعقوب بن حميد بن كاسب. ثنا عبدالعزيز بن محمد عن أبي سهيل بن مالك عن أبيه عن أبي هريرة؛ أنّ النبيّ ﷺ قال: «ما أحبّ أنّ أحداً عندي ذهباً. فتأتي عليّ ثالثة وعندي منه شيء إلاّ شيء أرصده في قضاء دين».

في الزوائد: إسناده حسن. ويعقوب بن حميد مختلف فيه. وأبو سهل اسمه نافع بن مالك بن أبي عامر الأصبحي عم مالك بن أنس.

1270.(4132) (7257)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Yanımda Uhud dağı kadar altınım olupda ondan bir miktar yanımda kaldığı halde (iki gün geçip) üçüncü bir gecenin gelmesini sevmem. Bir borcu ödemek üzere (o altından) saklayacağım miktar hariç."*

1271-7258 ٤١٣٣ - حدّثنا هشام بن عمّار. ثنا صدقة بن خالد. ثنا يزيد بن أبي مريم عن عبيدالله، مسلم بن مشكم عن عمرو بن غيلان الثقفيّ؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «اللّهمّ! من آمن بي وصدّقني وعلم أنّ ما جئت به هو الحقّ من عندك فأقلل ماله وولده وحبّب إليه لقاءك وعجّل له القضاء ومن لم يؤمن بي ولم يصدّقني ولم يعلم أنّ ما جئت به هو الحقّ من عندك فأكثر ماله وولده وأطل عمره».

في الزوائد: رجال الإسناد ثقات. وهو مرسل. وقال: لم يخرج ابن ماجة لعمرو هذا غير هذا الحديث. وليس له شيء في بقية الكتب الستة.

1271. (4133) (7258)- *Amr İbnu Gaylan es-Sakafî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ey Allahım! Kim bana inanır, beni tasdik eder ve her ne getirmiş isem onun senin yüce katından olduğunu ve hak olduğunu bilirse, ona az mal, az evlat ver, ona, sana kavuşmayı sevdir ve ölümünü çabuklaştır. Kimde bana inanmaz ve beni tasdik etmezse malını ve evladını çok kıl, ömrünü de uzat."*

AÇIKLAMA:

Bu hadisin mürsel yani senedinde kopukluk bulunduğu ve dolayısıyla zayıf olduğu, ayrıca *Râvi Amr*'ın ne İbnu Mace ve ne de öbür

Kütüb-i Sitte mecmualarında bir başka rivayetinin bulunmadığı belirtilmiştir. Diğer taraftan ihtiva ettiği hüküm yönüyle de sahih hadislere muhalefeti sebebiyle hadisin münkerliği mevzubahistir. Zira sahih hadislerde çok evlat edinmeye teşvikten başka, hayırlı mal, hayırla geçen uzun ömür de övülmüştür. Bu sebeple hadisin gerçekten Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'dan vürud etmiş olması halinde, muhatabın ve içinde bulunulan şartların kayıtlarıyla kayıtlamak gerekir. Aksi halde, sözgelimi, Hz. Enes'e bol mal, çok evlat, uzun ömür için Efendimizin yaptığı dua manasız kalırdı. Mesela şayet mü'min kişi çok mal sahibi ve fakat onun hakkını vermesini sağlayacak ilimden mahrumsa veya ruhunda cimrilik, hisset, dünyaya tamahkarlık damarı kavi ise, fakirlik; keza çocuğu çok, fakat terbiyelerini veremeyecek şekilde ilmen, bedenen, maddeten aciz ise, az evlat; şu anda salih amel üzere olmakla beraber, birkısım eksiklikleri, mizaçtan gelen zaafları, hızla değişen içtimai-siyasi şartlar sebebiyle sonuna kadar bu istikamette gitmesinden korkulan bir kimse ise, acil bir ölüm güzel olabilir. Bunların aksi durumda olan, dünyayı ahiret için yaşamayı ideal edinmiş şuurlu bir müslüman için çok mal fevkalade mühim bir hayır kaynağıdır. Terbiyesi iyi verilen evladlar da öyle. Birer İslam mücahidi olarak bu evlatlar, babanın ve ananın amel defterini fevkalade kabartacaktır, çok sayıda sadaka-i cariye hükmüne geçecektir. Hele uzun ömür! İhtiyarlık dönemi hastalıklı geçse bile uhrevi kazancın artma vesilesidir. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* dünyada mü'minin telaffuz ettiği her bir zikir kelamının uhrevi bir ağaç ve meyve olduğunu, kişinin ebedi hayattaki manevi mertebesini yücelttiğini belirtir. Bu çeşit ifadeler, dünya hayatına -ahiret adına- sahip çıkmaya teşviktir. Hadisleri daima farklı muhataplar, farklı şartlar çerçevesinde anlamak gerekir, bu, kişiyi ifrat ve tefritten korur.

1272-7259 ٤١٣٤ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا عَفَّانُ. ثَنَا غَسَّانُ بْنُ بُرْزِينٍ. ح وحَدَّثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ مُعَاوِيَةَ الْجُمَحِيُّ. ثَنَا غَسَّانُ بْنُ بُرْزِينٍ. ثَنَا سَيَّارُ بْنُ سَلَامَةَ عَنِ الْبَرَاءِ السَّلِيطِيِّ عَنْ نُقَادَةَ الْأَسَدِيِّ؛ قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللهِ ﷺ إِلَى رَجُلٍ يَسْتَمْنِحُهُ نَاقَةً فَرَدَّهُ. ثُمَّ بَعَثَنِي إِلَى رَجُلٍ آخَرَ. فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ بِنَاقَةٍ. فَلَمَّا أَبْصَرَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ قَالَ: «اللَّهُمَّ! بَارِكْ فِيهَا وَفِيمَنْ بَعَثَ بِهَا».

قَالَ نُقَادَةُ: فَقُلْتُ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ: وَفِيمَنْ جَاءَ بِهَا. قَالَ: «وَفِيمَنْ جَاءَ بِهَا» ثُمَّ

أَمَرَ بِهَا فَحُلِبَتْ فَدَرَّتْ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «اللَّهُمَّ أَكْثِرْ مَالَ فُلاَنٍ» لِلْمَانِعِ الأَوَّلِ «وَاجْعَلْ رِزْقَ فُلاَنٍ يَوْماً بِيَوْمٍ». لِلَّذِينَ بَعَثَ بِالنَّاقَةِ.

في الزوائد: في إسناده البراء، قد ذكره ابن حبان في الثقات. وقال الذهبي: مجهول. وباقي رجال الإسناد ثقات. وقال: ليس لنفاده شئ في بقية الكتب الستة سوى هذا الحديث الذي انفرد به ابن ماجة.

1272. (4134) (7259)- *Nükade el-Esedi* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* beni, bir adama göndererek onu dişi devesini meniha olarak (bir müddet sütünden istifade etmek için) istedi. Adam talebi kabul etmedi. Bunun üzerine, Aleyhissalâtu vesselâm bir başka adama (aynı maksatla) yolladı. Bu zat, Efendimize sağmal bir deve yolladı. Resulullah deveye bakınca: *"Allahım, deveyi onu göndereni mübarek kıl!"* diye dua buyurdu."

Nükâde der ki: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a: "Onu getireni de (deyin)" dedim. *Aleyhissalâtu vesselâm: "Onu getireni de (mübarek kıl)"* dedi. Sonradevenin sağılmasını emretti. Deve sağıldı fakat derhal yine memeleri süt doldu. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm): "Allahım, falanın malını çoğalt!"* diye, önce reddeden kimse için de dua etti.

❑ KANAAT

1273-7260 ٤١٤٠ - حَدَّثَنَا ابْنُ عَبْدِاللهِ بْنِ نُمَيْرٍ. ثنا أَبِي وَيَعْلَى عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ عَنْ نُفَيْعٍ عَنْ أَنَسٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَا مِنْ غَنِيٍّ وَلاَ فَقِيرٍ إِلاَّ وَدَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنَّهُ أُتِيَ مِنَ الدُّنْيَا قُوتاً».

قال السيوطي: هذا الحديث أورده ابن الجوزي في الموضوعات. وأعلّه بنفيع فإنه متروك. وهو مخرج في مسند أحمد. وله شاهد من حديث ابن مسعود أخرجه الخطيب في تاريخه.

1273. (4140) (7260)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Kıyamet günü, dünyada iken yetecek kadar rızık verilmiş olmasını temenni etmeyecek ne fakir ne de zengin olacaktır."

❑ HZ. PEYGAMBERİN AİLESİNİN MAİŞETİ

1274-7261 ٤١٤٥ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: لَقَدْ كَانَ يَأْتِي عَلَى آلِ مُحَمَّدٍ

ﷺ الشَّهْرُ ما يُرى في بيتٍ مِنْ بيُوتِهِ الدُّخَانُ.

قُلْتُ: فَمَا كَانَ طَعَامُهُمْ؟ قَالَتْ: الأَسْوَدَانِ: التَّمْرُ وَالْمَاءُ. غَيْرَ أَنَّهُ كَانَ لَنَا جِيرانٌ مِنَ الأَنْصَارِ جِيرَانُ صِدْقٍ. وَكَانَتْ لَهُمْ رَبَائِبُ. فَكَانُوا يَبْعَثُونَ إِلَيْهِ أَلْبَانَهَا. قَالَ مُحَمَّدٌ: وَكَانُوا تِسْعَةَ أَبْيَاتٍ.

في الزوائد: إسناده صحيح رجاله ثقات. وقد روى مسلم بعضه من هذا الوجه.

1274. (4145) (7561)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Âl-i Muhammed *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın, bazan bir ay geçer, hücrelerinin hiçbirinde ateş yanmazdı."

Hz. Aişe'nin ravisi Ebu Seleme der ki: "Ben Aişe (radıyallahu anhâ)' dan sordum: "Öyleyse bu esnada ne yerlerdi?" Şu cevabı verdi:

"İki siyah: Hurma ve su! Ancak, Ensardan komşularımız vardı. Onlar sadakatli komşulardı. Onların sağmal hayvanları vardı. Bunlar hayvanlarının sütünden Aleyhissalâtu vesselâm'a gönderirlerdi. (O, bize de içirirdi)" dedi. Muhammed (İbnu Mâce) der ki: "Ve onlar (yani Hz. Peygamber'in hücreleri) dokuz taneydi."

1275-7262 ٤١٤٧- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ. ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُوسَى. أَنْبَأَنَا شَيْبَانُ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ مِرَاراً: «وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ! مَا أَصْبَحَ عِنْدَ آلِ مُحَمَّدٍ صَاعُ حَبٍّ وَلاَ صَاعُ تَمْرٍ». وَإِنَّ لَهُ يَوْمَئِذٍ تِسْعَ نِسْوَةٍ.

في الزوائد: هذا إسناد صحيح. رجاله ثقات. ورواه ابن حبان في صحيحه من طريق أبان العطار عن قتادة به قلت: وأصل الحديث رواه البخاري في صحيح في كتاب البيع. واختلف شراحه في أنه موقوف أو مرفوع لكن رواية المصنف تردّ على من قال بوقفه عن أنس.

1275. (4147) (7262)- *Hz. Enes İbnu Mâlik* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* tekrar tekrar buyurdular ki: *"Muhammed'in nefsini elinde tutan Zat-ı Zülcelal'e yemin olsun ki. Âl-i Muhammed'in hiçbir zaman akşamdan sabaha bir sa' miktarında ne zahire ne de kuru hurma bulunmuştur."*

Halbuki o sıralarda *Aleyhissalâtu vesselâm*'ın dokuz zevceleri vardı."

1276-7263 ٤١٤٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ. ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمنِ

بن عبدالله المسعودي عن علـــي بن بذيمة عن أبي عبيدة عن عبدالله؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «ما أصبح في آل محمد إلا مد من طعام» أو «ما أصبح في آل محمد مد من طعام».

في الزوائد: هذا إسناد رجاله ثقات. وأبو المغيرة اسمه عبدالقدوس بن حجاج الخولاني.

1276. (4148) (7263)- *Abdullah İbnu Mes'ud* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Âl-i Muhammed'de ancak bir müdd miktarı yiyecek maddesi sabahlamıştır"* veya *"Âl-i Muhammed'de bir müdd yiyecek (bile) sabahlamadı"* buyurdular."

1276-7263 ٤١٤٨- حدثنا محمد بن يحيى. ثنا أبو المغيرة. ثنا عبدالرحمن بن عبدالله المسعودي عن علـــي بن بذيمة عن أبي عبيدة عن عبدالله؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «ما أصبح في آل محمد إلا مد من طعام» أو «ما أصبح في آل محمد مد من طعام».

في الزوائد: هذا إسناد رجاله ثقات. وأبو المغيرة اسمه عبدالقدوس بن حجاج الخولاني.

1277. (4149) (7264)- *Süleymân İbnu Surad* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bize geldi ve bir yiyecek (ikramına) gücümüz yetmeksizin -veya bir yiyeceğe gücü yetmeksizin- üç gece kaldık."

1278-7265 ٤١٥٠- حدثنا سويد بن سعيـــد. ثنا علي بن مسهر عن الأعمش عن أبي صالح عن أبي هريرة؛ قال: أتي رسول الله ﷺ يومـــا بطعام سخن. فأكل فلما فرغ قال: «الحمد لله! ما دخل بطني طعام سخن منذ كذا وكذا».

في الزوائد: إسناده حسن. وسويد مختلف فيه.

1278. (4150) (7265)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a bir gün sıcak bir yemek getirilmişti. Yedi ve yemekten çıkınca: *"Elhamdulillah, şu şu vakitten beri mideme sıcak bir yemek girmemişti"* buyurdu."

❑ ÂL-İ MUHAMMED'İN YATAĞI

1279-7266 ٤١٥٤- حدثنا محمد بن طريف وإسحاق بن إبراهيـم بن حبيب،

قَالاَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ عَنْ مُجَالِدٍ عَنْ عَامِرٍ عَنِ الْحَارِثِ عَنْ عَلِيٍّ؛ قَالَ: أُهْدِيَتِ ابْنَةُ رَسُولِ اللهِ ﷺ إِلَيَّ. فَمَا كَانَ فِرَاشُنَا لَيْلَةَ أُهْدِيَتْ إِلاَّ مَسْكَ كَبْشٍ.

في الزوائد: في إسناده الحارث ومجالد وهما ضعيفان.

1279. (4154) (7266)- *Hz. Ali* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın kızı (Fatıma gerdek gecesi) bana gönderildi. Onun gönderildiği gece yatağımız koyun derisinden başka bir şey değildi."

1280-7267 ٤١٦١ - حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ عُثْمَانَ الدِّمَشْقِيُّ. ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ. ثَنَا عِيسَىٰ بْنُ عَبْدِالأَعْلَىٰ ابْنِ أَبِي فَرْوَةَ. حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ أَبِي طَلْحَةَ عَنْ أَنَسٍ؛ قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِقُبَّةٍ عَلَى بَابِ رَجُلٍ مِنَ الأَنْصَارِ. فَقَالَ: «مَا هٰذِهِ؟» قَالُوا: قُبَّةٌ بَنَاهَا فُلاَنٌ. قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «كُلُّ مَالٍ يَكُونُ هٰكَذَا فَهُوَ وَبَالٌ عَلَى صَاحِبِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ». فَبَلَغَ الأَنْصَارِيَّ ذٰلِكَ. فَوَضَعَهَا. فَمَرَّ النَّبِيُّ ﷺ بَعْدُ. فَلَمْ يَرَهَا فَسَأَلَ عَنْهَا فَأُخْبِرَ أَنَّهُ وَضَعَهَا لِمَا بَلَغَهُ عَنْكَ. فَقَالَ: «يَرْحَمُهُ اللهُ! يَرْحَمُهُ اللهُ!».

في الزوائد: في إسناده عيسى بن عبدالأعلى، لم أر من جرّحه ولا من وثقه. وباقي رجال الإسناد ثقات.

ورواه أبو داود في سننه بغير هذا اللفظ من هذا الوجه.

1280. (4161) (7267)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*, Ensar'dan bir zatın kapısının üstüne yaptırdığı bir kubbe gördü. *"Bu nedir?"* diye sordu. "Bu falancanın inşa ettirdiği bir kubbedir!" dediler. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*: *"Böyle sarfedilen her mal, Kıyamet günü sahibine bir vebaldir!"* buyurdular. Bu söz Ensari'ye ulaşmıştı. Kubbe'yi hemen yıktı. Sonra, Aleyhissalâtu vesselâm oradan tekrar geçti, fakat kubbeyi göremedi, akibetini sordu. "Sizin söylediğiniz kendisine ulaşınca yıktı" denildi. Bunun üzerine Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*: *"Allah ona rahmet kılsın, Allah ona rahmet kılsın!"* diye dua buyurdular."

❑ TEVEKKÜL VE YAKÎN

1281-7268 ٤١٦٥ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنِ الأَعْمَشِ عَنْ سَلاَّمٍ (ابْنِ شُرَحْبِيلَ) أَبِي شُرَحْبِيلَ عَنْ حَبَّةَ وَسَوَاءٍ ابْنَيْ خَالِدٍ؛ قَالاَ: دَخَلْنَا

عَلى النَّبِيِّ ﷺ وهو يعالج شيئاً. فأعنّاه عليه. فقال: «لا تيأسا من الرّزق ما تهزّزت رؤسكما. فإنّ الإنسان تلده أمّه أحمر ليس عليه قشر. ثمّ يرزقه الله عزّ وجلّ».

في الزوائد: إسناده صحيح. وسلام بن شرحبيل ذكره ابن حبان في الثقات. ولم أر من تكلم فيه وباقي رجال الإسناد ثقات.

1281. (4165) (7268)- *Halid*'in oğulları *Habbe* ve *Sevâ* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor:"Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bir şey tamir etmekte iken yanına girdik. O işte kendisine yardım ettik. *"Başlarınız kımıldadığı müddetçe rızık hususunda yeise düşmeyin. Zira insanı annesi kıpkızıl, üzerinde hiçbir şey olmadığı halde doğurur, sonra aziz ve celil olan Allah onu her çeşit rızıkla rızıklandırır"* buyurdular."

1282-7269 ٤١٦٦ - حدّثنا إسحاق بن منصور. أنبأنا أبو شعيب صالح بن رزيق العطّار. ثنا سعيد بن عبدالرّحمن الجمحيّ عن موسى بن عليّ بن رباح عن أبيه عن عمرو بن العاص؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «إنّ من قلب ابن آدم بكلّ وادٍ شعبةً. فمن اتّبع قلبه الشّعب كلّها لم يبال الله بأيّ وادٍ أهلكه. ومن توكّل على الله كفاه التّشعّب».

في الزوائد: إسناده ضعيف. وصالح بن رزيق ليس له إلا هذا الحديث. قال في الميزان: حديثه منكر.

1282. (4166) (7269)- *Amr İbnu'l-As* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Şüphesiz, her derede, Ademoğlunun kalbinden bir parça bulunur (yani kalp her şeye karşı bir ilgi duyar). Öyleyse kimin kalbi bütün parçalara ilgi duyarsa, Allah onun hangi vadide helak olacağına hiç aldırmaz. Kim de Allah'a tevekkül ederse, kalbinin her şeye (ilgi kurarak dağılmasını önlemek için) Allah ona yeter."*

Hikmet konusuna geçmeden önce, konuyla alakalı olan Kalbin Zümrüt Tepeleri adlı eserden "Tevekkül, Teslim" baş-lıklı yazıyı buraya almak istiyoruz.

Tevekkül, Teslim, Tefviz ve Sika

Allah'a güven ve itimat ile başlayıp, kalbe beşerî güç ve kuvvetten teberri kuşağında sürdürülen ve neticede herşeyi Kudreti Sonsuz'a havale edip vicdânen itimad-ı tâmmeye ulaşma ile sona eren âlem-i emre

ait ahvâl veya rûhanî seyrin mebdeine "tevekkül", iki adım ötesine "teslim", bir tur ilerisine "tefviz" ve müntehasına da "sika" denir.

Tevekkül; kalbin Allah'a tam itimad ve güveni, hattâ başka güç kaynakları mülâhazasından rahatsızlık duyması ma'nâsına gelir. Bu ölçüde bir güven ve itimad olmazsa, tevekkülden söz edilemez; kalb kapıları ağyara açık kaldığı sürece de hakiki tevkküle ulaşılamaz.

Tevekkül; sebepler dairesinde arızasız esbaba riayet ediş, sonra da Kudreti Sonsuz'un üzerimizdeki tasarrufunu intizardır ki, iki adım ötesi, çok Hakk dostu tarafından "gassalin elindeki meyit" sözüyle ifadelendirilen teslim mertebesidir. Birkaç kadem ötede de herşeyi bütün bütün Allah'a havale edip, yine herşeyi O'ndan bekleme makamı sayılan tefviz gelir. Tevekkül, bir başlangıç, teslim onun neticesi, tefviz de semeresidir. Bu itibarla da, tefviz hem daha geniş hem de müntehilerin haline daha uygundur. zira onda, insanın, kendi havl ve kuvvetinden teberri etmenin -ki teslim mertebesidir- ötesinde «لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ اِلاَّ بِاللهِ»[23] ufkuna ulaşıp, o kenz-i mahfiyi her an içinde duyması ve kendi güç, kuvvet ve servetine bedel, «لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ اِلاَّ بِاللهِ» olan cennet hazinelerinen istimdadı ve onlara istinadı söz konusudur. Diğer bir ma'nâ da bu, vicdanın kendi özündeki nokta-i istinad ve nokta-i istimdadın ihtarıyla, aczini, fakrını duyup, hissettikten sonra "Tut beni elimden tut ki, edemem sensiz!" diyerek o biricik güç, irade ve meşiet kaynağına yönelmesidir.

Tevekkül; dünyevî olsun, uhrevî olsun, ferdin kendi maslahatlarına Rabbini vekil kabul etmesi ise; tefviz, bu vekaletin arkasındaki asaleti vicdânî bir şuurla itirafın adıdır.

Tevekkül; Cenâb-ı hakk ve O'nun nezdindekilere bel bağlayıp itimad etme ve O'ndan başkasına kalbin kapılarını bütün bütün kapamak demektir ki; buna, bedenin ubudiyete,kalbin ve rububiyete kilitlenmesi de diyebiliriz. Bu mülâhazayı merhum Şihab:

تَوَكَّلْ عَلَى الرَّحْمَنِ فِي الْاَمْرِ كُلِّهِ   فَمَا خَابَ حَقًّا مَنْ عَلَيْهِ تَوَكُّلاَ

وَكُنْ وَاثِقًا بِاللهِ وَاصْبِرْ لِحُكْمِهِ   تَفُزْ بِاللهِ تَرْجُوهُ مِنْهُ تَفَضُّلاَ

Her işinde sadece ve sadece Allah'a tevekkül ol -ki O'na tevekkül eden asla kaybetmez- Allah'a güven ve O'na itimad içinde bulun ve senin hakkındaki hüküm ve kazasına da sabret; zira O'ndan beklediğin şeyleri, ancak, yine O'nun ihsanı olarak elde edebilirsin" sözleriyle ifade eder.

23- Tirmizî, Deavât 57, 119.

Zannediyorum, Hz. Ömer Efendimiz de, Ebu Musa el-Eş'arî'ye yazdıkları bir mektuplarında: "Eğer kazaya rıza gösterebilirsen, o bütünüyle hayırdır. Buna gücün yetmezse, dişini sık, sabret" sözleriyle bu hususu hatırlatmak istemişlerdi..

Bir başka zaviyeden tevekkül; hemen herkes için Hakk'a itimad ve güvenmenin adı; tesli, kalbî ve ruhî hayata uyanmışların hali; tefviz ise, esbab ve tedbire takılmamanın ünvanı ki, haslar üstü haslaramahsus bir hal veya makamdır. Tefviz semasında seyahat eden Hakk yolcusu, zâhiren tedbir ve sebeplerle meşgul olsa da, bu iştigal sırf esbab dairesinde bulunmanın gereği ve onun memuriyetinden dolayıdır. Öyle yapmayıp da onları doğrudan doğruya nazara alsa semaların üveyki iken arzın sürüm sürüm sürünen haşereleri haline gelir. Menkıbe kitaplarında bu mülâhazayla alâkalı şu hadiseyi zikrederler: Bir hakk dostu sebepler ağında tedbir kıskacında yol aldığı esnasında hâtiften şu sesi duyar:

لاَ تُدَبِّرْ لَكَ أَمْرًا إِنَّ فِي التَّدْبِيرِ هَلْكَى   فَوِّضِ الْأَمْرَ إِلَيْنَا نَحْنُ أَوْلَى لَكَ مِنْكَا

-Vazgeç tedbir kuruntularından; zira tedbirde helâk vardır. İşleri bize havale eyle, çünkü biz sana senden daha evlayız." Sebepler dağdağasından sıyrılıp, vasıtlara gönlünde yer vermeme manasına gelen "tedbiri terk eylemek" halkın içinde Hakk'la münasebetlerini sımsıkı tutabilen koçyiğitlere mahsus bir derinliktir.

Sebeplere tevessül ile beraber onlara te'sir-i hakiki vermeme, derecesine göre hem bir tevekkül -herkes için- hem bir teslimiyet -eşyanın perde arkasına uyananlar için-, hem de bir tefviz ve sikadır, -huzur erleri için-.. Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem irade ve cehd u gayreti, tefviz u tevekkül ile iç içe ne hoş ifade buyururlar: لَوْ أَنَّكُمْ تَتَوَكَّلُونَ عَلَى اللهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ لَرَزَقَكُمْ كَمَا تَرْزُقُ الطَّيْرَ تَغْدُوا خِمَاصًا وَتَرُوحُ بِطَانًا -Eğer Cenâb-ı Hakk'a layıkıyla tevekkül edebilseydiniz, sizi, sabah yuvasından aç ayrılıp, akşam tok olarak dönen kuşların beslendiği gibi rızıklandırırdı."[24] Bu peygamberâne sözden herkes seviyesine göre birşeyler anlar:

1- Avam, bundan *Hz. Mevlana*'nın hadis iktibaslı:

گر توكّل رهبرست   اين سبب هم سنّت پيغمبرست
گفت پيغمبر بآواز بلند   با توكّل زانوى اشتر ببند

24- Tirmizî, Zühd, 33; İbn Mâce, Zühd, 14; Müsned, 1/30, 52. Yukarıdaki metin için bkz: Münâvî, Feyzu'l-Kadir, 5/311.

-Evet, tevekkül her ne kadar rehber ise de, sebeplere riayetde Peygamber sünnetidir. Hz. Peygamber (huzuruna girip de: "Devemi bağlayayım mı, yoksa tevekkül mü edeyim?" diyen bedeviye) yüksek sesle, "Devenin dizine ipini vur, öyle tevekkül eyle!"[25] beyanı çizgisinde herkese açık Allah'a itimad ma'nasına anlar ki: وعلى الله فليتوكل المتوكلون **-Tevekkül edecekler başkasına değil, sadece ve sadece Allah'a güvenip dayansınlar"** (İbrahim, 14/12) ayeti buna işaret eder.

2- Hayatını kalp ve ruhun yamaçlarında sürdürenler ise bundan, kendi havl ve kuvvetlerinden teberri ile Allah'ın havl ve kuvvetine teslim olup, gassalin elinde meyyit haline gelmeyi anlarlar ki: وعلى الله فتوكلوا إن كنتم مؤمنين **-Gerçek mü'minler iseniz Allah'a itimad-ı tâmme içinde bulunun!"** (Maide, 5/23) fermanı bunu ihtar eder.

3- Fenâfillah ve bekâbillah zirvelerinde dolaşanlara gelince, bunlar Hz. İbrahim gibi ateşe atılırken bile «حسبي الله» deyip "Cenab-ı Hakk'ın benim halimi bilmesi, benim birşey istememe ihtiyaç bırakmamıştır" (Zümer, 39/38) tefvizi veya İnsanlığın İftihar Tablosu gibi, düşman gölgelerinin mağaranın içine düştüğü ve herkese ürperti veren tehditlerinin Sevr'in duvarlarına çarpıp yankılandığı esnada bile, fevkalâde bir güven ve emniyet içinde: **"Tasalanma, Allah bizimle beraberdir!"** (Tevbe, 9/40) sözleriyle ifade edilen sikayı anlarlar ki: ومن يتوكل على الله فهو حسبه -**Kim Allah'a tefviz-i umur ederse O, ona kâfidir"** (Talâk, 65/3) beyanı da bu gerçeği hatırlatır.

Tefviz en yüksek mertebe, sika en âlî makamdır. Bu mertebeyi tutan ve bu makamın hakkını veren, sadece aklıyla mantığıyla, inançlarıyla değil, bütün zâhir ve bâtın duygularıyla Hakk'ın emir ve iş'arlarında erir ve O'na bir mir'ât-ı mücella olur. Mertebeler üstü bu mertebenin kendine göre bir kısım emareleri de vardır:

1- Tedbiri takdir içinde görüp sükûnet bulmak,

2- İradesini gerçek iradenin gölgesi bilip asla yönelmek,

3- Kahrı, lütfu aynı görüp bütün benliğiyle kazaya rıza göstermek bunlardan bazılarıdır.

Bu manada tefvizi, Minhac sahibi şöyle resmeder:

وكلت الى المحبوب امرى كله　　فان شاء احيانى وان شاء اتلفا

25- Tirmizî, Kıyâme, 60.

-Ben her işimi Sevgiliye bıraktım; artık o ister beni ihya eder, isterse itlaf." Bir güzel söz de Enderûnî Vâsıftan:

"Gelir elbet zuhûra ne ise hükm-i kader.

Hakk'a tefviz-i umûr et ne elem çek, ne keder."

Tefvizle alâkalı sözlerin en güzellerinden birini de:

"Hakk şerleri hayreyler,

Sanma ki gayreyler,

Arif anı seyreyler

Mevla görelim neyler,

Neylerse güzel eyler

Sen Hakk'a tevekkül kıl,

Tefviz et ve rahat bul,

Sabreyle ve razı ol

Mevla görelim neyler,

Neylerse güzel eyler."

matlaıyla başlayan tefviznamesinde İbrahim Hakkı söyler.[26]

❑ HİKMET

1283-7270 ٤١٧١ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ زِيَادٍ. ثَنَا الْفُضَيْلُ بْنُ سُلَيْمَانَ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ خُثَيْمٍ. حَدَّثَنِي عُثْمَانُ بْنُ جُبَيْرٍ مَوْلَــــى أَبِي أَيُّوبَ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ؛ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ! عَلِّمْنِي وَأَوْجِزْ قَالَ: «إِذَا قُمْتَ فِي صَلَاتِكَ فَصَلِّ صَلَاةَ مُوَدِّعٍ. وَلَا تَكَلَّمْ بِكَلَامٍ تَعْتَذِرُ مِنْهُ. وَأَجْمِعِ الْيَأْسَ عَمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ».

في الزوائد: إسناده ضعيف. وعثمان بن جبير قال الذهبي في الطبقات: مجهول. وذكره ابن حبان في الثقات. وقال البخاري وأبو حاتم: روى عن أبيه عن جده عن أيوب قلت: لكن كون الحديث من أوجز الكلمات وأجمعها للحكمة يدل على قربه للثبوت فليتأمل.

1283. (4171) (7270)- *Hz. Ebu Eyyub* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Re-

26-M. Fethullah Gülen, Kalbin Zümrüt Tepeleri, 1/101-106.

sulullah'a bir adam gelerek: "Ey Allah'ın Resulü! Bana (dini) öğret ve fakat çok özlü olsun!" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Namazına kalktığın vakit (dünyaya) veda edenin (namazı gibi) namaz kıl. Sonradan (pişman olup) özür dileyeceğin söz söyleme. İnsanların elinde bulunan (dünyalık şeylerden) ümidini kesmeye azmet!"* buyurdular."

1284-7271 ٤١٧٢ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُوسَىٰ عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ عَنْ أَوْسِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَثَلُ الَّذِي يَجْلِسُ يَسْمَعُ الْحِكْمَةَ ثُمَّ لَا يُحَدِّثُ عَنْ صَاحِبِهِ إِلَّا بِشَرِّ مَا يَسْمَعُ كَمَثَلِ رَجُلٍ أَتَى رَاعِياً، فَقَالَ: يَا رَاعِي! أَجْزِرْنِي شَاةً مِنْ غَنَمِكَ. قَالَ: اذْهَبْ فَخُذْ بِأُذُنِ خَيْرِهَا. فَذَهَبَ فَأَخَذَ بِأُذُنِ كَلْبِ الْغَنَمِ». قَالَ أَبُو الْحَسَنِ بْنُ سَلَمَةَ: ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ. ثَنَا مُوسَىٰ. ثَنَا حَمَّادٌ فَذَكَرَ نَحْوَهُ وَقَالَ فِيهِ «بِأُذُنِ خَيْرِهَا شَاةً».

في الزوائد: هذا إسناده ضعيف من الطرفين (الطريقين) لأن مدار الإسند على عليّ بن زيد بن جدعان وهو ضعيف.

1284. (4172) (7271)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Bir meclise oturup hikmetli söz dinleyip, sonra bu meclisten bahsederken işittiği şeylerin sadece kötü kısımlarını anlatan bir kimsenin misali, bir çobana gelip: "Ey çoban, süründen bana bir koyun kes!" deyince, çobandan: "Git en iyisinin kulağından tut al" iznine rağmen gidip sürünün köpeğinin kulağından tutan adamın misalidir."*

Ebu'l-Hasen İbnu Seleme de bu hadisin bir mislini rivayet etmiş, ancak rivayetinde şu farklılığa yer vermiştir: "Sürünün en iyi koyununun kulağını tut."

❑ ALÇAK GÖNÜLLÜ OLMA

1285-7272 ٤١٧٥ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعِيدٍ وَهَارُونُ بْنُ إِسْحَاقَ؛ قَالَا: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَٰنِ الْمُحَارِبِيُّ عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «يَقُولُ اللهُ سُبْحَانَهُ: الْكِبْرِيَاءُ رِدَائِي وَالْعَظَمَةُ إِزَارِي. فَمَنْ نَازَعَنِي وَاحِداً مِنْهُمَا أَلْقَيْتُهُ فِي النَّارِ».

في الزوائد: رجاله ثقات. إلا أن عطاء بن السائب اختلط والمحاربي هلى روى عنه قبل الاختلاط أو بعده؟.

1285. (4175) (7272)- *İbnu Abbâs* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Allah Teâla hazretleri buyurdular ki: "Büyüklük benim ridamdır, azamet de benim izarımdır. Kim, bunlardan birinde benimle iddialaşmaya kalkarsa, onu cehenneme atarım."

Konuyla ilgili olması açısından, Ölçü adlı eserden "Alçak Gönüllük" yazısına da burada yer vermek istiyoruz.

Alçakgönüllülük

Yüzü yerde olanlar Hakk katında da, halk katında da sonsuz pâyelere ulaşırlar. Burnunu dikip böbürlenenler, herkesi hakîr görüp çalım satanlar ise, hemen hemen her zaman halk tarafından istiskâle uğramış; Hakk tarafından da azaba çarptırılmışlardır.

İnsanın kendini beğenip büyük görmesi, aklının noksanlığına ve ruhunun hamlığına delâlet eder. Akıllı ve ruhen olgunluğa ermiş bir insan, mazhar olduğu herşeyi Yüce yaratıcı'dan bilir ve şükran hissiyle daima, O'nun karşısında iki büklüm olur.

Mütevâzi olma, Yaratıcı'nın takdirine, halkın tahkir ve tekdirine karşı, insanın gönlüne hoşnutluk hissi kazandırır. Evet, baştan haddini bilip tevâzû kanatlarını yerlere kadar indiren birisi, insanlardan gelecek her türlü hor görmelere karşı en emin bir zırh içine girmiş, en sağlam emniyet tedbirini almış demektir.

Alçakgönüllülük, ferdin olgun ve faziletli olmasının; kibirlenip büyüklük taslamak ise, onun seviyesiz ve nâkıs olmasının alâmetidir. En kâmil kimseler, en çok insanlarla beraber bulunup, onlarla hem-dem olanlardır. En nâkıs kimselerse, insanlarla beraber bulunmayı, onlarla düşüp kalkmayı gururlarına yediremeyen bednâm[27] talihsizlerdir.

Yaşadıklar toplum içinde, kadir ve kıymetleri bilinmeyenler, seciyelerindeki tevâzû sayesinde er geç yükselir, şereflere ererler. Büyüklük kompleksine kapılanlar ise, toplum tarafından irdelene irdelene, yaşadıkları muhit içinde birer yabancı unsur hâline gelirler.

Bir insanın, insanlığa yükselmesi, onun tevâzuu ile tevâzuu da, makam, mansıb, servet ve ilim gibi halkın itibar ettiği şeylerin onu değiştirmemesiyle belli olur.Zikredilen hususlardan biriyle, düşünce ve davranışlarında değişikliğe uğrayan bir şahsın, ne tevâzuundan, ne de insanlığa yükselmesinden bahsedilemez.

27- Bednam: Kötü namlı.

Alçakgönüllülük, hemen bütün güzel huyların anahtarı mesâbesindedir. Onu elde eden, diğer güzel huylara da sâhip olabilir. Ona mâlik olamayan ise, gâliben diğer huylardanda mahrum kalır. *Adem Nebi* (a.s.) sürçüp düştüğü zaman, gökler ötesine ait yitirdiği herşeyi, tevâzuu ile yeniden elde ederken, aynı bâdirede yuvarlanıp giden şeytan, kibir ve gururunun kurbanı oldu.

Tekye ve zaviyelerde, hep yüzü yerde olanlar pervâz edip yükseldiler. Mektep ve medreselerde de daima alçak gönüllüler istifa etmesini bilip, toplumlarına faydalı oldular. Burnunu dikip, tekyenin âdab ve usûlüne riayet etmeyenler; birinin rahle-i tedrisi[28] önünde diz çöküp bişeyler öğren-meyi gururuna yediremeyen talihsizler ise, hep mahvolup gittiler.

Kibir ve ululuk "Zat-ı Ulûhiyyet'in[29] sıfatlarından olduğundan büyüklük taslayıp şımarıklık yapanlar, hemen her zaman O'nun "Kahhâr" eliyle kıskıvrak yakalanmış ve helâk edilmişlerdir.Haddini bilip mütevâzi olanlar ise, yükselip O'nun huzuruna ermişlerdir.[30]

1286-7273 ٤١٧٦ – حَدَّثَنَا حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثنا ابْنُ وَهْبٍ. أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ؛ أَنَّ دَرَّاجاً حَدَّثَهُ عَنْ أَبِي الْهَيْثَمِ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ يَتَوَاضَعُ لِلّٰهِ سُبْحَانَهُ دَرَجَةً يَرْفَعُهُ اللهُ بِهِ دَرَجَةً. وَمَنْ يَتَكَبَّرْ عَلَى اللهِ دَرَجَةً يَضَعُهُ اللهُ بِهِ دَرَجَةً حَتَّى يَجْعَلَهُ فِي أَسْفَلِ السَّافِلِينَ».

في الزوائد: هذا إسناده ضعيف. ودراج بن سمعان أبو السمح المصريّ وإن وثقه ابن معين فقد قال أبو داود وغيره: مستقيم إلا ما كان عن أبي الهيثم. وقال ابن عديّ: عامة أحاديث دراج مما يتابع عليه وضعفه أبو حاتم والنسائي والدارقطنيّ.

1286. (4176) (7273)- *Ebu Sa'di'l-Hudrî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kim Allah Teâla hazretlerinin rızası için bir derece tevazu izhar eder (alçak gönüllü) olursa, Allah, onu bu sebeple, bir derece yükseltir. Kimde Allah'a bir derece kibirde bulunursa, Allah da onu bu sebeple bir derece alçaltır, böylece onu esfel-i safilîne (aşağıların aşağısına) atar."*

1287-7274 ٤١٧٧ – حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ. ثنا عَبْدُالصَّمَدِ وَسَلْمُ بْنُ قُتَيْبَةَ؛ قَالَا:

28- Rahle-i Tedris: Ders verilen veya alınan rahle. Bir âlimden alınan ders.

29- Zât-ı Ulûhiyyet: Allahû Teâla.

30- M. Fethullah Gülen, Ölçü, 1/85-89.

ثنا شعبة عن علي ابن زيد عن أنس بن مالك؛ قال: إن كانت الأمة من أهل المدينة لتأخذ بيد رسول الله ﷺ فما ينزع يده من يدها حتى تذهب به حيث شاءت من المدينة في حاجتها.

في الزوائد: في إسناده علي بن زيد جدعان ضعيف.

1287. (4177) (7274)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Medine ehlinden bir cariye bile Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın elinden tutardı ve Aleyhissalâtu vesselâm elini onun elinden çekmezdi de, cariye ihtiyacı için, O'nu Medine'nin istediği semtine çeker götürürdü. (Resulullah tevazu gösterir, itiraz etmezdi)."

O'nun tevazuunun daha geniş bir şekilde işlendiği, Sonsuz Nur adlı eserden "Ve O'nun Tevazuu" başlıklı yazıyı burada zikretmek istiyoruz.

Ve O'nun Tevazuu

O'nun mahviyet ve tevazuu da, fetanetinin ayrı bir buudu olarak yıldız gibi parlamaktadır. O, şöhreti artıp herkes tarafından kabul edildikçe, mahviyeti daha da derinleşmiştir. Tevazu ve mahviyet âdetâ O'nunla beraber doğmuş gibiydi.. Ömrünün sonuna kadar da gelişerek devam etti. من تواضع رفعه الله *"Kim tevazu ederse Allah onu yüceltir"* (31) diyen ve dediğini en iyi şekilde tatbik ve temsil eden Hz. Muhammed Aleyhisselam'dır.

O, her zaman kendisini insanlardan herhangi bir insan olarak görmüş ve hiçbir zaman, kendini onlardan ayrı tutmamıştır. كن عند الناس فردا من الناس şeklinde Hz. Ali'ye isnat edilen hoş bir söz vardır ki, O, hayatını hep o çizgide sürdürmüş ve insanlardan bir insan olarak kalmaya fevkalâde özen göstermiştir.

Evet, dünyevî makam ve mansıplar insanı şımartmamalı ve ona kendini unutturmamalıdır. İnsan, kral da olabilir kır bekçisi de. Bunlar, insan olmakta müşterektir. Öyleyse bir insanın üzerine aldığı mükellefiyetin keyfiyeti, onu bir başka varlık haline getiremez. Dolayısıyla da insan, her zaman ve zeminde kendisini insanlardan bir insan olarak kabul etmelidir.

Eğer demokrasi denilen sistem, bazılarının kabul ettiği gibi, yer-

31- Kenzu'l-Ummâl, 3/113; Mecmeu'z-Zevaid, 10/325

yüzünde en zirve bir sistem ise, İslâm bu zirveyi hem de asırlar önce yakalamıştır. Fakat biz, İslâm'ın demokratik bir sistem olduğu düşüncesine karşıyız.

İşte sistemin mükemmeliyetini gösteren içtimaîde bazı kesitler:

Hz. Ali, bir zimmî ile muhakeme olmak için mahkemeye geldiğinde Kadı Şüreyh, oturması için ona yer gösterir. Hz. Ali kaşlarını çatarak bu teklifi reddeder. Zira hasmı ayakta beklerken o oturamaz. Düşünün ki, o gün Hz. Ali, büyük bir devletin halifesi, yani, devlet reisidir.[32]

Allah Rasûlü hayatla kaynaşmış, bir fıtrat insanı olmuştu. Çok kere O'nun meclisine ilk gelenler, Peygamberin kim olduğunu bilemezler; ancak sahabinin tavırlarıyla veya O konuşmaya başlayınca, Allah Rasûlü olduğunu fark edebilirlerdi. Hicret esnasında, Medinelilerden o güne kadar Allah Rasûlünü görmemiş olanların pek çoğu o gün, Ebu Bekir'in elini öpmeye koşmuşlardı. Yani, onu Allah Rasûlü sanmışlardı. Ancak o, eline bir yelpaze alıp Efendimizi serinletmeye başlayınca, Allah Rasûlü'nün kim olduğu anlaşılmıştı. Böyle olmuştu. Zira Allah Rasûlü kendisini Ebu Bekir'den ayıran herhangi bir davranışta bulunmuyordu.[33]

Mekke'yi fethedip şehre girerken nasıl bir mahviyete büründüğü dillere destan. Biniti üzerinde o denli iki büklüm idi ki, neredeyse başı bindiği hayvanın eğer kaşına değecekti. O şanlı Nebi, o şanlı beldeye işte böyle bir mahviyet rûhuyla girmişti.[34]

Hz. Aişe Validemiz'den rivayet edilen bir hadis bize şunları anlatır: "Allah Rasûlü evinde, herhangi bir insan gibi davranırdı. Kendi elbisesini yamar, ayakkabılarını tamir eder ve ev işlerinde hanımlarına yardımda bulunurdu."[35] O, bunları yaptığı sırada, O'nun adı cihanın dört bir yanında anılıyor; herkes O'ndan ve getirdiği dinden bahsediyordu. O zamanını öyle ayarlamıştı ki, bu kadar mühim sorumlulukları arasında, bu gibi işlere de fırsat bulabiliyordu. O, her güzel hasletin zirvesinde oturmaya layıktı, ve öyle de oldu...

İnsanlar Arasındaydı

Büyüklerde büyüklüğün alâmeti tevazu ve mahviyettir. Küçüklüğün emaresi ise tekebbürdür. Allah Rasûlü insanlar içinde en büyük insandır. Öyle ise tevazuu da öyle olmalıydı...

34- İbn Kesir, el-Bidâye, 8/5

35- İbn Hişam, Sîre, 2/137

36- Mecmeu'z-Zevâid, 6/169; İbn Hişam, Sîre, 4/47,48.

35- Tirmizî, Şemâil, 78; Müsned 6/256.

Mescid yapımında, herkes bir kerpiç taşırken iki kerpiç taşıyan[36] hendek kazımında herkes karnına bir taş bağlarken iki taş bağlayan[37] karşısına gelen ve mehabetinden dolayı sıtmalı gibi titreyen bir adama: "Kardeşim, korkma, ben de senin gibi, anası kuru ekmek yiyen bir insanım"[38] diyen Allah Rasûlü hiç şüphesiz insanların en mütevazisiydi.

Meclislerde otururken, büyüklük alâmeti olarak, ayak ayak üstüne atıp öyle oturanlar, psikiyatrinin hangi dalında cinnetle bütünleşirler bilemem ama; onların ruhî yönlerinde ciddi bir eksiklik olduğunu kesinlikle söyleyebilirim. Allah Rasûlü herkes gibi oturur ve herkes gibi davranırdı. Evet, O'nun her hareketi belli bir edep dairesi içinde cereyan ederdi. O, büyüklüğünü, her zaman yüzünü yere koymak ve seccadede gerilmek suretiyle gösterirdi.

مَنْ تَوَاضَعَ رَفَعَهُ اللّٰهُ وَمَنْ تَكَبَّرَ وَضَعَهُ اللّٰهُ "Kim tevazu gösterirse Allah onu yüceltir. Kim kibirlenirse Allah onun burnunu yere sürter."[39]

Tevazu ve mahviyet insana iki kanat gibidir; onu yüceler yücesi bir âleme doğru pervaz ettirirler. Allah Rasûlü, tevazuu sayesinde aşılmazları aşmış ve ebedlere kadar insanlığın lideri olmuştur. Zaman ve mekanın dar buudlarını aşan bu mümtaz ve seçkin Lider'in karşısına insanlar, çok rahatlıkla çıkar ve söyleyeceklerini de rahatlıkla söylerlerdi. Çünkü kendisi de çok rahat bir insandı.

Buhari ve Müslim naklediyor: "Bir gün aklından zoru olan bir kadın geldi, Allah Rasûlü'nün elinden tutarak çekti ve O'na: Gel benim evimdeki şu işimi gör, dedi. Kadın Allah Rasûlü'nün kolundan çekiyor, O da arkasına takılıp gidiyor.. derken Sahabe de onların arkasına düşüyor.. ve Allah Rasûlü gayet rahat bir şekilde kadının dediği işi görüyor sonra geri dönüyor."[40] Bu iş, belki bir ev süpürmek, belki de yıkanmış çamaşırları sıkmaktı. İşin keyfiyeti ne olursa olsun, Allah Rasûlü bu işi yapmıştı. Zira O bir fıtrat insanıydı ve O'nun bu hareketi asla zillet de değildi. Zillet, O'nun rüyalarına bile girememişdi. Nasıl girer ki, O, küfür ve isyan karşısında kükremiş bir aslan gibiydi. Ve yukarıda da söylediğimiz gibi, O, insanların en şecaatlısıydı. Hz. Ali der ki: "Biz muharebe meydanında korktuğumuz zaman Allah Rasûlü'nün arkasına sığınır ve O'nunla koru-

36- Müsned, 2/381; İbn Hişam, Sîre, 2/141

37- Buharî, Rikâk, 17

38- Mecmeu'z-Zevâid, 9/20; İbn Mace, Et'ime, 30

39- Kenzu'l-Ummâl, 3/113; Mecmau'z-Zevâid, 10/325

40- Kadı İyaz, eş -Şifa, 1/131, 133

nurduk"[41] Hatta O'nun atmosferi, çevresindekilere emniyet ve güven verirdi. Öyle ise böyle bir insan, bu şekilde bir mahviyet gösteriyorsa, bu sadece O'nun tevazuundandır.

Fıtrîliği

Tevazu zillet olmadığı gibi, kibir de vakar değildir. Allah Rasûlü, tevazuunda da mutlak bir ölçü ve denge içindeydi. Evet O'nun bu sıfatı da bizlere "Muhammedü'r-Rasûlullah" dedirtir.

Bir hâkim, mahkemede ciddi olmalıdır. Bu vakardır. Ancak, aynı tavır evinde çocuklarına karşı kibir olur. Zira insan, hanesinde, hane halkından biri gibi davranmalıdır. Bunlar birer Kur'ânî düsturdur ve en güzel tatbikçisi de Allah Rasûlü'dür. Daha sonrakilerin ki O'na imtisal ve O'nu taklittir.

Herkes O'nu büyüklerden daha büyük görebilir; fakat, O, şöyle demektedir: "Hiç kimse kendi ameliyle cennete giremez." "Sen de mi?" diyenlere de: "Evet, Ben de. Eğer Allah (cc) rahmetiyle sarıp sarmalamazsa."[42]

Evet işte O, bu sözü söyleyecek kadar, tabiî ve fıtrî bir insandı. Kendisini insanlar arasında bir fert, ve bir parça olarak görüyor, sonra da davranışlarını bu anlayışa göre ayarlıyordu.

Birgün Hz. Ömer gelip, Allah Rasûlü'nden Umre için izin istemişti. Umre için de O'ndan izin alınıyordu. Zira onlar, disiplin insanıydılar. Her işlerinde, her müşkillerinde Allah Rasûlü'nün yanına koşar, iş ve müşkillerini hep O'na arzederlerdi. Evinde gelinlik kızı olan O'na gelir: "Ya Rasûlallah, evimde gelinlik kızım var. Evlendirmek istediğin biri varsa emir buyur" der... Bir başkası, bahçesini vakfetmek istiyorsa gelir durumu evvela Allah Rasûlü'ne arzeder. İtikafa girmek isteyen, sefere çıkmak murat eden hep Allah Rasûlü'ne gelir ve O'ndan izin alırdı. İşte şimdi, Hz. Ömer de gelmiş, umre için izin istiyordu. Allah Rasûlü, onun bu talebini geri çevirmediği gibi, Hz. Ömer'i hayatının sonuna kadar heyecanlandırıp coşduracak bir talepte de bulunacaktı: يَا أُخَيَّ أَشْرِكْنَا فِي دُعَائِكَ "Kardeşim, duana bizi de ortak et." Bu münasebetle Hz. Ömer birgün şöyle diyecektir: "O gün dünyalar benim olsaydı, o kadar sevinmezdim."[43]

Tevazu ve Kulluk Buudu

O'ndaki bu tevazu ve mahviyet, fethettiği gönülleri bir daha fethe-

41- Müsned, 1/86

42- Buhari, Rikâk, 18

43- İbn Mace, Menâsık 5; Tirmizî, Daavât, 109; Ebu Davud, Vitr, 23

diyordu. Bu fetihlerle O, ümmetinin elinden tutup, onları nurdan helezonlarla ma'nanın zirvelerine çıkarıyordu. Ömer, ilk hamlesiyle zaten alacağı mesafeyi almıştı. Ama Allah Rasûlü onları yukarılara ve daha yukarılara çıkarmak istiyordu. Ve öyle de yaptı.. bedevî bir toplumdan muallim ve mürşit bir cemaat meydana getirdi. O insanları zirvelere doğru yükseltirken, kendisi de amudî olarak yükseliyordu. Ne var ki O, katettiği merhalelerle doğru orantılı olarak sadece tevazu ve mahviyeti artıyor; nefsine bakan yönüyle ise, kendini kullardan bir kul görme hissiyle dolup taşıyordu.

Ahmed b. Hanbel, Ebu Hureyre'den rivayet ediyor:

"Allah Rasûlü, Cibril'le oturmuş sohbet ediyordu.. ve kimbilir kaç günden beri ağzına birşey koymamıştı. Cibril O'nun en sadık dostuydu. Zayıf bir rivayette Allah Rasûlü'ne şöyle demişti: "Ben, Sen'den sonra, yeryüzüne ancak birkaç defa ineceğim" . Çünkü, Hz. Muhammed Aleyhisselam'sız bir dünya Cibril'e de hicran olur. (Nitekim, seneler var ki bu dünya bize de hicran olmuştur.) Ve, Cibril'e bu durumunu söyledi: "Günlerdir ağzıma birşey koymadım." Birden gök gürültüsü gibi ses duyuldu. Bir melek iniyordu. (Taberanî onun İsrafil Aleyhisselam olduğunu söyler). Cibril, Efendimiz'e bu meleğin, dünyaya ilk defa indiğini haber verir. Melek Cenâb-ı Hakk'dan selam getirmiştir.. ve Allah (cc) sormaktadır: "Melik bir peygamber mi, yoksa kul bir peygamber mi olmak istersin?" Allah Rasûlü, Cenâb-ı Hakk'dan gelen bu teklif karşısında tahayyürle Cibril'e bakar. (O, belli bir noktaya kadar Cibril'den marifet dersi alırdı. Hatta Miraçta, Efendimiz Cibril'in Cenâb-ı Hakk'a karşı olan kurbiyet tavrına hayran kalmıştı.. ve bunu bir münasebetle de zikrederler. Evet, Cenâb-ı Hakk'ı, Cibril gibi bir meleğin bilmesi ölçüsünde bilmek mümkün değildir.) Cibril Allah Rasûlü'ne işaret eder ve şöyle der: تَوَاضَعْ لِرَبِّكَ يَا مُحَمَّدُ "Ey Allah'ın Rasûlü! Rabbine karşı mütevazi ol!" (44)

Zaten, bizzat Cenâb-ı Hakk da Kur'ân diliyle, Rasûlü'ne tevazuu emretmiyor mu: وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ **"Sana tabi olanlara tevazu kanatlarını indirebildiğin kadar indir"** (Şuara 26/215) gibi nice âyetler var Kur'ân'da.

Ve, Allah Rasûlü de aynı şeyi talep etti. عَبْدًا رَسُولًا "Kul bir peygamber olmayı isterim"

O kulluğu tercih edince, Allah (cc) da O'nun kulluğunu O'na baş tacı yaptı. Kur'ân O'nu birçok yerde hep kulluğu ile anlatır. Müslümanlar da

44-Müsned, 2/231, Mecmeu'z-Zevâid, 9/18

şahadet getirirken, O'nun, Allah'ın kulu ve Rasûlü olduğuna şahidlik ederler. Evet O, evvela Allah'ın kulu sonra da Rasûlü'dür. Kulluk risaletten önce gelir.

Herkes birilerinin kulu olabilir ve onlara ait bir tasmayı boynunda taşıyabilir. Hz. Muhammed (sav) ise evvelahir hep Allah'ın kulu ve kölesi olmuştur. O hayatının hiçbir devresinde, hiçbir safhasında başkasına boyun büküp bel kırmamıştır. Ubudiyet O'nun aslî vasıflarındandır.

O'nun bu mazhariyetine bir işaret olarak, minarelerde günde beş defa O'nun kulluğu dile getirilmekte ve bütün cihana karşı, risaletinin yanında kulluğu da ilan edilmektedir. Zira, yukarıda da arzettiğimiz gibi, O'nun kulluğu risaletinden evvel gelir.

O kuldur. Cenâb-ı Hakk, Kur'ân-ı Kerîm'de O'nun kulluğunu nazara vererek: وانه لما قام عبدالله يدعوه كادوا يكونون عليه لبدا **"Allah'ın kulu ve Rasûlü namaz kılmak için kalktığında, cinler O'nun ibadetini görmek için birbirine girercesine etrafında toplanıverdiler"** (Cin, 72/19) der.

İster bu Allah Rasûlü'nün başına üşüşme işi cinlere, ister Mekke müşriklerine izafe edilmiş olsun, bizim için mühim olan, O'nun Kur'ân'da "Abdullah" ünvan-ı âlisiyle zikredilmiş olmasıdır.

Kur'ân'ın Allah kelamı olduğunu anlatan ve bu mevzuda şüphesi olanları muarazaya davet eden şu âyetinde de O'na yine "kul" denilmektedir:

وان كنتم في ريب مما نزلنا على عبدنا فاتوا بسورة من مثله وادعوا شهداءكم من دون الله ان كنتم صادقين ✻ فان لم تفعلوا ولن تفعلوا فاتقوا النار التي وقودها الناس والحجارة اعدت للكافرين ✻

" Kulumuz Muhammed'e indirdiğimiz Kur'ân'dan şüphe ediyorsanız, siz de onun benzeri bir sûre meydana getirin. Eğer doğru sözlü iseniz, Allah'tan başka güvendiklerinizi de yardıma çağırınız. Yapamazsanız -ki yapamayacaksınız- o takdirde, inkâr edenler için hazırlanan ve yakıtı insanlarla taşlar olan ateşten sakının" (Bakara, 2/23-24).

Yine Kur'ân-ı Kerîm, O'nu en çok yükseldiği nokta itibariyle ele alırken kulluğuyla ele alır:

سبحان الذي اسرى بعبده ليلا من المسجد الحرام الى المسجد
الاقصا الذي باركنا حوله لنريه من آياتنا انه هو السميع البصير

"Kulu Muhammed'i bir gece Mescid-i Haram'dan, kendisine bir kısım âyetlerimizi göstermek için, Mescid-i Aksa'ya götüren

Allah'ın şanı yücedir. Doğrusu O, Semî'dir, Basîr'dir." (İşitir ve görür) (İsra, 17/1).

Boykot hadisesi, sonra Hz. Hatice ve Ebu Talib'in vefatları, âdeta Allah Rasûlü'nü insanlar arasında hâmisiz hale getirmişti. Sebepler bütünüyle sükût edip ve O'na destek olan payandalar bir bir kırılınca, kırılıp da, tutunacak dal kalmayınca, Müsebbibü'l-Esbab (sebepleri elinde tutan Allah) Ehadiyet burcunda, kemal-i rahmetle tecelli etti. Çağın büyük mütefekkirinin beyanı içinde; Tevhid Nuru, ehadiyet burcunda göründü.. Ve Allah Rasûlü, Rabbini, Mâlikini ve Hâlikını bizzat görmek üzere semalar ötesine davet edildi.. ve oralarda en şerefli bir misafir olarak ağırlandı.

Burada asıl gayemiz Mirac'ı anlatmak değildir. Bu itibarla o fasla hiç girmeyeceğim. Ne var ki bir hususa dikkatinizi çekmek için bu girizgaha girme mecburiyetinde kaldım. O da şudur: Allah (cc), böyle mühim bir mucizeyi anlatma sadedinde, Efendimiz'i, ne Kur'ân'daki, ne İncil' deki, ne de Tevrat'taki isimleriyle, yani, Muhammed, Ahmed ve Ahyed'le anmıyor da, O'nun kulluğundan bahisle "Abdihi" diyor. Sanki O: "Ben kul oldum" deyince, Allah (cc) da O'na diyor ki: "Madem sen kul oldun; Ben de kulluğu en büyük bir değer ve kıymet haline getirdim.. ve yeryüzünde en büyük değer olarak kulluğu kabul ediyorum. Onun için, nerede senin değer ve kıymetinden bahsetmek istersem, orada senin kulluğunu nazara vereceğim. Hem öyle bir nazara vereceğim ki, her müslüman şahadetinde senin risaletinden evvel kulluğunu ifade edecek ve dünyanın dört bir yanı onların bu âvazlarıyla lerzeye gelecek..." Evet, dünyanın her tarafı senin kul olduğunu haykıracak.[45]

❑ HAYÂ

1288-7275 ٤١٨١ – حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِاللهِ الرَّقِّيُّ. ثَنَا عِيسَىٰ بْنُ يُونُسَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ يَحْيَىٰ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ أَنَسٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّ لِكُلِّ دِينٍ خُلُقاً. وَخُلُقُ الْإِسْلَامِ الْحَيَاءُ».

في الزوائد: حديث أنس ضعيف ومعاوية بن يحيى الصدفي أبو روح الدمشقي ضعفوه.

1288. (4181) (7275)- *Hz. Enes* ve *Ibnu Abbas* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Her dinin (kendine has temel) bir huyu vardır. İslam'ın bu huyu, hayadır."

45- M. Fethullah Gülen, Sonsuz Nur, 1/336-343.

1289-7276 ٤١٨٤ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُوسَىٰ. ثَنَا هُشَيْمٌ عَنْ مَنْصُورٍ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ أَبِي بَكْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «الْحَيَاءُ مِنَ الْإِيمَانِ. وَالْإِيمَانُ فِي الْجَنَّةِ وَالْبَذَاءُ مِنَ الْجَفَاءِ وَالْجَفَاءُ فِي النَّارِ».

في الزوائد: رواه ابن حبان في صحيح. وقول الدارقطني: إن الحسن لم يسمع من أبي بكرة، الجواب عنه أن البخاريّ احتجّ في صحيحه برواية الحسن عن أبي بكرة في أربعة أحاديث. وفي مسند أحمد ومعجم الطبرانيّ الكبير التصريح بسماعه من أبي بكرة في عدة أحاديث والمثبت مقدّم على النافي.

1289. (4184) (7276)- *Ebu Bekre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Haya imandandır. İman (sahibi) ise cennettedir. Hayasızlık (ve bundan kaynaklanan kabalıklar, çirkin ve kırıcı sözler) cefa (eziyet, zulüm, haksızlık)dan bir parçadır. Cefa (eden de) cehennemdedir."*

1290-7277 ٤١٨٧ - حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ الْهَمْدَانِيُّ. ثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ. ثَنَا خَالِدُ بْنُ دِينَارٍ الشَّيْبَانِيُّ عَنْ عُمَارَةَ الْعَبْدِيِّ. ثَنَا أَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ؛ قَالَ: كُنَّا جُلُوساً عِنْدَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَ: «أَتَتْكُمْ وُفُودُ عَبْدِالْقَيْسِ» وَمَا يَرَى أَحَدٌ فِينَا نَحْنُ كَذَلِكَ. إِذْ جَاءُوا فَنَزَلُوا فَأَتَوْا رَسُولَ اللهِ ﷺ. وَبَقِيَ الْأَشَجُّ الْعَصَرِيُّ. فَجَاءَ بَعْدُ فَنَزَلَ مَنْزِلاً. فَأَنَاخَ رَاحِلَتَهُ، وَوَضَعَ ثِيَابَهُ جَانِباً. ثُمَّ جَاءَ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «يَا أَشَجُّ! إِنَّ فِيكَ لَخَصْلَتَيْنِ يُحِبُّهُمَا اللهُ: الْحِلْمَ وَالتُّؤَدَةَ». قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ! أَشَيْءٌ جُبِلْتُ عَلَيْهِ أَمْ شَيْءٌ حَدَثَ لِي؟ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «بَلْ شَيْءٌ جُبِلْتَ عَلَيْهِ».

في الزوائد: عمارة بن جوين أبو هارون العبديّ كذبه ابن معين وعثمان بن أبي شيبة وابن علية وقال ابن عبدالبر: أجمعوا على أنه ضعيف الحديث.

1290. (4187) (7277)- *Ebu Sa'îdi'l-Hudrî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yanında oturuyor idik. Bir ara: *"Size Abdulkays kabilesinin gönderdiği heyet geldi"* buyurdular. Halbuki içimizden hiç kimse (henüz heyetin geldiğini) görmemişti. Hakikaten geldiler ve konakladılar. Sonra Aleyhissalâtu vesselâm'ın huzuruna geldiler. Onlardan Eşecc el-Asarî (adında biri) konaklama yerinde kaldı, o

sonradan geldi. Çünkü o, bir konağa indi, devesini ıhtırdı. Yolculuk elbisesini bir kenara bıraktı. Sonra (taze elbise giyip, öyle) Aleyhissalâtu vesselâm'ın huzuruna çıktı. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* da ona: *"Ey Eşecc! Sende aziz ve celil olan Allah'ın sevdiği iki haslet vardır: Hilm (acele etmemek) ve teenni ile hareket etmek"* buyurdular. Eşecc: "Ey Allah'ın Resulü! Bu hasletler, cibilliyetimde (fıtratımda doğuştan getirdiğim) bir şey mi, yoksa sonradan (iradi gayretimle) meydana gelen birşey mi?" dedi. *Aleyhissalâtu vesselâm: "Hayır! Yaratılışında bulunan bir şeydir!"* buyurdular."

1291-7278 ٤١٨٨ – حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ الْهَرَوِيُّ. ثنا الْعَبَّاسُ بن الْفَضْلِ الأَنْصَارِيُّ. ثنا قُرَّةُ بنُ خَالِدٍ. ثنا أَبُو حَمْزَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لِلأَشَجِّ الْعَصَرِيِّ: «إِنَّ فِيكَ خَصْلَتَيْنِ يُحِبُّهُمَا اللهُ: الْحِلْمُ وَالْحَيَاءُ».

في الزوائد: في إسناده العباس بن الفضل عن قرة بن خالد تابعه عليه بشر بن الفضل كما رواه الترمذي.

1291. (4188) 57278)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah Aleyhissalâtu vesselâm Eşec el-Asarî'ye: *"Muhakkak ki sende Allah'ın sevdiği iki haslet var: Hilm (acele etmemek) veya "haya"* buyurdular."

1292-7279 ٤١٨٩ – حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ أَخْزَمَ. ثنا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ. ثنا حَمَّادُ بن سَلَمَةَ عَنْ يُونُسَ بْنِ عُبَيْدٍ عَنِ الْحَسَنِ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ «مَا مِنْ جُرْعَةٍ أَعْظَمُ أَجْراً عِنْدَ اللهِ مِنْ جُرْعَةِ غَيْظٍ كَظَمَهَا عَبْدٌ ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللهِ».

في الزوائد: إسناده صحيح رجاله ثقات.

1292. (4189) (7279)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Allah indinde kişinin yuttuğu en sevaplı yudum, Allah'ın rızasını düşünerek kendini tutup, yuttuğu öfke yudumudur."

❑ ALLAH KORKUSUYLA AĞLAMAK

1293-7280 ٤١٩٢ – حَدَّثَنَا عَبْدُالرَّحْمنِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ. ثنا مُحَمَّدُ بن أَبِي فُدَيْكٍ عَنْ مُوسَىٰ بْنِ يَعْقُوبَ الزَّمْعِيِّ عَنْ أَبِي حَازِمٍ؛ أَنَّ عَامِرَ بْنَ عَبْدِاللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ أَخْبَرَهُ أَنَّ أَبَاهُ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ بَيْنَ إِسْلاَمِهِمْ وَبَيْنَ أَنْ نَزَلَتْ هٰذِهِ الآيَةُ يُعَاتِبُهُمُ اللهُ بِهَا إِلاَّ

أَرْبَعُ سِنِينَ ﴿وَلاَ يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ﴾. في الزوائد: هذا إسناده صحيح رجاله ثقات.

1293. (4192) (7280)- *Abdullah İbnu'z-Zübeyr* (radıyallahu anhümâ)' nın anlattığına göre, "Kendilerinin müslümanlığı kabul etmeleri bile, Allah'ın onları azarladığına dair (şu) ayetin inmesi arasında dörtyıldan fazla zaman olmamıştır: ﴿وَلاَ يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ﴾ **"Onlar, daha önce kendilerine kitap verilen ve zaman geçtikçe kalpleri katılaşan kimseler gibi olmasınlar. Çünkü onların çoğu yoldan çıkmış kimselerdi"** (Hadid 16).

1294-7281 ٤١٩٣ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ خَلَفٍ. ثَنَا أَبُو بَكْرٍ الْحَنَفِيُّ. ثَنَا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِاللهِ بْنِ حُنَيْنٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لاَ تُكْثِرُوا الضَّحِكَ فَإِنَّ كَثْرَةَ الضَّحِكِ تُمِيتُ الْقَلْبَ».

في الزوائد: إسناده صحيح، رجاله ثقات.

1294. (4193) (7281)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Çok gülmeyin, çünkü çok gülmek kalbi öldürür."*

1295-7282 ٤١٩٥ - حَدَّثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ زَكَرِيَّا بْنِ دِينَارٍ. ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ. ثَنَا أَبُو رَجَاءٍ الْخُرَاسَانِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَالِكٍ عَنِ الْبَرَاءِ؛ قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فِي جِنَازَةٍ. فَجَلَسَ عَلَى شَفِيرِ الْقَبْرِ. فَبَكَىٰ حَتَّى بَلَّ الثَّرَى ثُمَّ قَالَ: «يَا إِخْوَانِي! لِمِثْلِ هٰذَا فَأَعِدُّوا».

في الزوائد: إسناده ضعيف. قال ابن حبان في الثقات. محمد بن مالك لم يسمع من البراء. ثم ذكره في الضعفاء.

1295. (4195) (7282)- *Berâ* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Biz Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'la birlikte bir cenazede beraberdik. Aleyhissalâtu vesselâm kabrin kenarına oturup ağladılar öyle ki (göz yaşlarıyla) toprak ıslandı. Sonra da: *"Ey kardeşlerim! İşte (başımıza gelecek) bu aynı (ölüm hadisesi) için iyi hazırlanın"* buyurdular."

1296-7283 ٤١٩٧ - حدثنا عبدالرحمن بن إبراهيم الدمشقي وإبراهيم بن المنذر؛ قال: ثنا ابن أبي فديك. حدثني حماد بن أبي حميد الزرقي عن عون بن عبدالله بن عتبة بن مسعود عن أبيه عن عبدالله بن مسعود؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «ما من عبد مؤمن يخرج من عينيه دموع وإن كان مثل رأس الذباب من خشية الله ثم تصيب شيئاً من حر وجهه - إلا حرمه الله على النار».

في الزوائد: إسناده ضعيف. وحماد بن أبي حميد اسمه محمد بن أبي حميد ضعيف.

1296. (4197) (7283)- *Abdullah İbnu Mes'ud* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Sinek başı kadar bile olsa, gözünden Allah korkusuyla yaş çıkan ve bu yaşı yanak yumrusuna değecek kadar akan hiçbir mü'min kul yoktur ki, Allah onu (ebedî) ateşe haram etmesin!"*

Hadisle alakalı olması açısından, Çağ ve Nesil adlı eserden "Gözyaşları" alt başlığıyla bölümü sizlere aktarmak istiyoruz.

Gözyaşları

Hakk rahmetinin insan gözünde damla damla olmasıdır gözyaşları.

Dilin, duygunun ve gönlün el ele, yüz yüze birleştiği, iç içe girdiği ânın çiçekleşmesi üzerinde jâledir gözyaşları..

Cennet hûrilerinin kulaklarındaki küpeler, göz damlalarının yanında toprak kadar aşağı ve değersiz kalır..!

Heybet, korku, saygı ve sevgi gibi insanı duygulandıran, gönül tasını yakan ve kalbden sefil arzuları sıyırıp atan, ulvî hislerin çepeçevre ruhu sardığı ânın beyânıdır gözyaşları..

Bulut bulut yükselip, Hakk rahmetinin eteklerinde dudak gezdiren, bu gani âlemin bekâya mazhar pırlantalarıdır gözyaşları...

Bu tuzak ülkesinde, böylesine pervaz edişlerle arşiyeler yapıp, nazlı nazlı lâhut âleminin kapısını çalmak başka hangi fâniye müyesser olmuştur..?

Eserinde esrarını izlemek; buldukça aramaya istek kazanmak ve Yunus diliyle "Deryada mâhî ile sahrada âhû ile" O'nu "anmak", inlemek.. Her yerde O'nun haberini sormak ve sonra çözülen her düğüm karşısına buzlar gibi erimek.. Sel olup çağlamak, başını taştan taşa vurup

ağlamak.. Tıpkı Yunus gibi, Celâleddin-i Rumî gibi. Devrin Büyük dertlisi" gibi yanmak, kavrulmak... Hangi saadet bundan daha tatlı, hangi haz bundan daha içten olabilir?

Annenin ağlaması içten içedir; riyâsız, âri ve durudur. Onun her iniltisinda binlerce ney feryadı gizlidir. Yavru da ağlar. Hem de dünyaya gelir gelmez... İyi güne ereceğine, saadet göreceğine, yahut başına geleceklere, ihmâl edilişine belki de atalarının günahına ve çevresinin körlüğüne..

Ak alınlı, ak duvaklı geline, ananın en kıymetli hediyesi ayrılık gözyaşlarıdır. İnce gelin, hayatının sonuna kadar, o saflardan saf, inci danesi gözyaşlarını unutamaz. Onları unuttuğu gün, anayı da unutur, atayı da...

Bir düşünün, gözü dolu bulut ana, üzerimize ağlamasa, nice olur halimiz? Ya o da denizler gibi cimri olsaydı; güneş vurmadan incelemese, buharlaşmasa ve yukarı uçmasaydı! Ya o, öyle mi? Yaz demez, kış demez; bahar demez, güz demez daima ağlar...

Nebîsinin diliyle Hakk; millet haysiyetini, memleket namusunu görüp gözeten göze denk tutar ağlayan gözü. Zaten "Ağlamayan gözden sana sığınırım" dememiş miydi..? Tıpkı şeytanın hilelerinden, hasis duyguların ezip geçmesinden Allah'a sığındığı gibi...

Ermişin nazarında gözyaşları, cennet pınarlarından daha değerlidir. Zira o damlalar, "tamu"yı söndürecek bir iksir sayılır Rahmet-i Sonsuz'un katında...

Hakk'ın sâfi Nebîsi Âdem (a.s.), saadet kâsesini gözyaşları ile doldurup içmedi mi?..

Dertli Nebî tûfan Peygamberi (a.s.) o katrelerle âlemi sele vermedi mi? Yaradılış esrarına ilk dokunan Mevlâ'nın Halîl'i "Hasbî, Hasbî" diyerek gözyaşlarıyla ateşi "berd ü selâm"[45] etmedi mi?

O incelerden ince, Hakk esrarının merkezleştiği, Faraklit müjdecisi Ruhullah'ın hali hep ağlamak değil miydi?

Mâsum Resûl Dâvud (a.s.)'ın ğlamalı feryadı dğil miydi ki, insan derununda lâhutî ahenk ve sızlanışın adı olan Zebur'u tilavet ederken, en ince gönül telleri üzerinde yüzlere mızrabın âhı duyulurdu...

Ve, son durakta, en doğru yolun başında, büyük muammanın Keşşâf'ı, yaradılışın özü aziz Ruh, kördüğümü çözer gibi bu esrarı gözyaşlarıyla çözmedi mi? Tâ ana kucağında bin niyaz ile: "Ümmetim,

45- Berd ü Selâm: Serin ve emniyetli.

ümmetim..." dediği andan, ba'sü badelmevt'e [46] ve ötesine kadar hep aynı şey için inlemedi mi?

Şâir İkbal, bir yüksek toplulukta, ruhların huzurunda, Nebîler Sultanı'na: "En muteberhediye" deyip, bir bardak şehid kanı takdim etmişti. Ben gökler ötesi o âlî meclise çağrılsaydım, günahına ağlamış kimselerin gözyaşlarını alır götürürdüm.

"Ağla ey gözlerim, gülmezem ayruk,

Dost iline varup, gelmezem ayruk."

Kavuşmak için ağlamak ve kavuşmuş olmaktan ötürü ağlamak...

Bu ağlayış, bir yetimin, bir ümetsizin ağlayışı da değil.. Bu ağlayış tam bilemeden, öze eremeden veya visâlin neş'esinden, huzurun heybetinden doğup gelen bir ağlayıştır. Sonunda rahmetin tebessümü olduğu için de, tatlıdır. Ve yine bu ağlayış, bulup bildiğini buldurma ve bildirme yolunda olduğu için de hüsransızdır.

"Sular gibi çağlasan, Eyyûb gibi ağlasan,

Cigergâhı dağlasan ahvalini sormaz mı?"

Anadolu insanı bu ma'nâda ağladı. Kurduğu umranların çamurunu hep böyle gözyaşlarıyla yoğurdu.

Gözyaşları ruh inceliğinin şâhitleridir. İnce insan, yüzünü gözyaşları ile yıkayan insandır. İçi sızlamayanlar, kirpiği ıslanmayanlar kem talih hoyratlardır. Bu incelik bir havârî inceliği de değildir. Şecaat ve cesaret arzedeceği yerde, o birden bire tunçlaşır, demirleşir; aşılmaz ve bükülmez hâle gelir. İşte o en büyük devlet adamı... Şiddeti, öfkesi ve nefretiyle beraber, bir kalbi kırığın yanında, bir "yerdeki yüz" karşısında çocuk gibi hıçkıra hıçkıra ağlar ve etrafını da ağlatırdı.

O manzumede daha niceleri vardır ki, haykırışı arslanın ödünü kopramış, ormanı velveleye vermiş; harp meydanlarında bir haykırışla bin hânümânı harap etmiştir. Fakat, Hakk'ın huzurunda, muhasebe ânında öylesine incelerden ince bir hâl almıştır ki, ancak Cennet hûrîleri o kadar incelikten haberdar olabilirdi.

Uzun senelerden beri ne kadar hasretiz gözyaşlarına..! Onu, bu memleketin taşına, toprağına, evine, mâbedine sormalı. Sormalı şu dağlara, taşlara ve üzerinde uçuşan kuşlara.. Ve bütün bir mâziye sormalı, bağrına kaç damla gözyaşı düştüğünü. Sonra mâbedlerdeki sütun-

46- Ba'sü badelmevt: Öldükten sonra dirilme.

lara, geniş kubbelere ve çevredeki cidarlara da sormalı, ne zamandan beri hıçkırığa hasret olduklarını. Seccadelere de sormalı, kaç defa gözyaşlarıyla ıslandıklarını. Bu kadar içten uzaklaşılan, bu kadar gönüle yad kalınan ikinci bir devir gösterilebilir mi..?

Şimdi sizler, ey bütün bir tarih boyunca ağlamayı unutmuşlar! Gamsızlar, dertsizler ve ağlanacak hâllerine gülenler! Gelin; şu çıkmazın başında durup asırlık gamsızlığımıza bir son vererek beraber ağlayalım! Cehaletimize ağlayalım! Kaybettiğimiz şeylerden habersizliğimize ağlayalım! Kusurdan bir heykel hâline geliş mahiyetimize, duygularımızın dumura uğrayışına ve hoyratlaşan gönlümüze ağlayalım! Bu vaziyette öleceğimize, öldüğümüz gibi dirileceğimize, tasmalı ve prangalı büyük imtihanda, en büyük merasimde fevc fevc geçecek olan mâzinin şanlıları arasında yer bulamayacağımıza ağlayalım! Daldan kopan bir meyve gibi, yalnız düşüşümüze, ayaklar altında ezilişimize, rahmetten cüdâ kalışımıza ağlayalım...!

Yukarılara doğru güvercinler gibi kanat çırpalım ve çok yükseklerde öyle bir "AH" edelim ki, ünümüz, gözyaşlarından meydana gelen bulutları harekete getirsin. Sonra ateşimizi söndürecek o damlalar, yağmurlar gibi başımızan aşağıya insin ve ateşimizi söndürsün! Kin ve nefret ateşini. Bütün dünya ve ukbâ ateşini...

Allahım! Sen'den diliyor ve dileniyoruz: Gözlerimize yaş ver ve bizi ağlat! Merhamet etmen için. Sen'den uzak kalış hasretini duyamayışımıza ağlat! Gönlün şâk şâk oluşuna, ağyar ateşine yanışına, öyle ağlat ki, sineler kebap olsun; ondan bir feryat çıksın, meleği ve feleği velveleye versin.

Beni de ağlat; gece kadar karanlık ruhuma şefkat et de ağlat! Ağlamalarıma dahi ağlamam lâzım geldiği için ağlat! Bükülmüş şu kaddime, solgun ve ölgün rengime, burulmuş boynuma ve kırık kalbime merhamet et de ağlat! Şu en sâkin anda, sızlanışlara cevap verdiğin dakikalarda, kapkara gönlümle değil, senden başkasına secde etmeyen başımla sana dönüyor, titreyen dudaklarımla ağlatmanı diliyorum.

Heyhât ki "merhamet merhamet" diyeceğim an, bir hâil gibi günahlarım karşıma dikiliyor ve içime yığın yığın burkuntu meydana getiriyor. Allahım! Benim uzaklığım itibariyle değil, Sen'in yakınlığın hurmetine kalbime rikkat ver ve öyle ağlat ki, kendimi kaybedeyim, yolunda ar ve haysiyetten geçeyim, tâ "Bu delidir" desinler...

"Gidip boynumda zincir ile ol Ravza-ı Pâk'a, o denlü ağlayayım ben ki, görenler hep beni dîvâne sansın." Ola ki, düşen damlalardan bir tane-

si aşkına düşmüş olur; işte o, benim için ummalara bedeldir. Şehid kanı kadar aziz gözyaşları içinde nefesim kesilirken varlık sırrını bana buyur! Şu kararsız gönlümü doyur. Hicabımdan yüzümü saklamaya çalışayım. Habibine görünmek istemeyeyim. Pişdarım ve âli Rehberimden kaçayım. Sonra bir âli divan kurulsun. Ben zülüfleri dağınık, o dîvâna çağrılayım "Lâ tüâhizâ" kalkanıyla huzura varayım. Kirlerime göz yumup, "Bu da bizdendi" desinler; dilenciye bir mülk bağışlasınlar! Çöl yolcusunu sevindirip bir bulut ve bir meltemle imdadıma yetişsinler! Sevincimden orada yığılıp kalayım! Gözyaşlarım içinde boğulayım...![47]

1297-7284 ٤١٩٩ – حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عِمْرَانَ الدِّمَشْقِيُّ. ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ. ثَنَا عَبْدُالرَّحْمَنِ ابْنُ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ. حَدَّثَنِي أَبُو عَبْدِ رَبٍّ؛ قَالَ: سَمِعْتُ مُعَاوِيَةَ بْنَ أَبِي سُفْيَانَ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّمَا الأَعْمَالُ كَالْوِعَاءِ. إِذَا طَابَ أَسْفَلُهُ طَابَ أَعْلاهُ. وَإِذَا فَسَدَ أَسْفَلُهُ فَسَدَ أَعْلاهُ».

في الزوائد: في إسناده عثمان بن إسماعيل لم أر من تكلم فيه. وباقي رجال الإسناد موثقون.

1297. (4199) (7284)- *Hz. Muaviye İbnu Ebi Süfyan* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ameller kap(ta bulunan madde) gibidir. En aşağısı (yani dipteki kısım) güzelse en yukarısı (yani üst kısmı)da güzel olur; en aşağısı bozulursa en üstü de bozulur."*

1298-7285 ٤٢٠٠ – حَدَّثَنَا كَثِيرُ بْنُ عُبَيْدٍ الْحِمْصِيُّ. ثَنَا بَقِيَّةُ عَنْ وَرْقَاءَ بْنِ عُمَرَ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ ذَكْوَانَ أَبُو الزِّنَادِ عَنِ الأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا صَلَّى فِي الْعَلانِيَةِ فَأَحْسَنَ وَصَلَّى فِي السِّرِّ فَأَحْسَنَ – قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: هَذَا عَبْدِي حَقًّا».

في الزوائد: في إسناده بقية وهو مدلس وقد عنعنه.

1298. (4200) (7285)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Eğer kişi namazını herkesin gözü önünde kılınca (edebine uygun kılar) güzel yapar, tek başına kimsenin görmediği durumda kılınca da (edebine uygun kılar) güzel yaparsa, Allah Teâla hazretleri (onun ibadetinden memnun kalır ve): "Bu (kulluğunu riyasız yapan) gerçek bir kulumdur"* der."

47- M. Fethullah Gülen, Çağ ve Nesil, 39-44.

1299-7286 ٤٢٠١ - حَدَّثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ عَامِرِ بْنِ زُرَارَةَ وَإِسْمَاعِيلُ بْنُ مُوسَىٰ؛ قَالاَ: ثنا شَرِيكُ بْنُ عَبْدِاللهِ عَنِ الأَعْمَشِ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «قَارِبُوا وَسَدِّدُوا. فَإِنَّهُ لَيْسَ أَحَدٌ مِنْكُمْ بِمُنْجِيهِ عَمَلُهُ». قَالُوا: وَلاَ أَنْتَ؟ يَا رَسُولَ اللهِ! قَالَ: «وَلاَ أَنَا. إِلاَّ أَنْ يَتَغَمَّدَنِيَ اللهُ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَفَضْلٍ».

في الزوائد: هذا إسناد حسن. وشريك مختلف فيه.

1299. (4201) (7286)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"(Ey mü'minler! Amel ve ibadetlerinizi) itidal üzere yapın, ifrattan kaçının. Zira sizden hiç kimseyi (ateşten) ameli kurtaracak değildir"*

Sahabiler: "Seni de mi amelin kurtarmaz, ey Allah'ın Resulü!" dediler. *Aleyhissalâtu vesselâm:* "Beni de, buyurdular. *Eğer Allah kendi katından bir rahmet ve fazl ile benim günahlarımı bağışlamazsa beni de amelim kurtarmaz!"* buyurdular."

❑ RİYA VE SÜM'A

1300-7287 ٤٢٠٢ - حَدَّثَنَا أَبُو مَرْوَانَ الْعُثْمَانِيُّ. ثنا عَبْدُالْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ عَنِ الْعَلاَءِ بْنِ عَبْدِالرَّحْمٰنِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ. فَمَنْ عَمِلَ لِي عَمَلاً أَشْرَكَ فِيهِ غَيْرِي فَأَنَا مِنْهُ بَرِيءٌ وَهُوَ لِلَّذِي أَشْرَكَ». في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله ثقات.

1300. (4202) (7287)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah u Teala hazretleri şöyle buyurmuştur: "Ben her çeşit şirkten müstağniyim. Öyleyse, kim benim için işlediği bir amele birden başkasını ortak ederse ben ondan uzağım ve benim için yaptığı o iş, bana değil, ortak ettiği kimseyedir."*

1301-7288 ٤٢٠٤ - حَدَّثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ سَعِيدٍ. حَدَّثَنَا أَبُو خَالِدٍ الأَحْمَرُ عَنْ كَثِيرِ بْنِ زَيْدٍ عَنْ رُبَيْحِ ابْنِ عَبْدِالرَّحْمٰنِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ؛ قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ وَنَحْنُ نَتَذَاكَرُ الْمَسِيحَ الدَّجَّالَ. فَقَالَ: «أَلاَ أُخْبِرُكُمْ بِمَا هُوَ أَخْوَفُ عَلَيْكُمْ عِنْدِي مِنَ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ؟» قَالَ، قُلْنَا: بَلَىٰ. فَقَالَ: «الشِّرْكُ

الْخَفِيُّ: أَنْ يَقُومَ الرَّجُلُ يُصَلِّي فَيُزَيِّنُ صَلاَتَهُ لِمَا يَرَى مِنْ نَظَرِ رَجُلٍ».

في الزوائد: إسناده حسن. وكثير بن زيد وربيح بن عبدالرحمن مختلف فيهما.

1301. (4204) (7288)- *Ebu Saîd* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* (bir gün) yanımıza geldi. Biz o sırada Mesih Deccâl'i müzakere ediyorduk. Dediler ki: *"Ben size, nazarımda sizin için Mesih Deccâl'den daha ürkütücü bir şeyi haber vereyim mi?"*

"Evet! Ey Allah'ın Resulü! Söyleyin!" dedik.

"Şirk-i hafîdir (gizli şirk). Mesela, kişi kalkar, namaz kılar, bu namazını, kendisine bakanlar sebebiyle güzel kılar (işte bu, gizli şirke bir örnektir)" buyurdular."

1302-7289 ٤٢٠٥ – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خَلَفٍ الْعَسْقَلاَنِيُّ. ثنا رَوَّادُ بْنُ الْجَرَّاحِ عَنْ عَامِرِ بْنِ عَبْدِاللهِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ ذَكْوَانَ عَنْ عُبَادَةَ بْنِ نُسَيٍّ عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّ أَخْوَفَ مَا أَتَخَوَّفُ عَلَى أُمَّتِي الإِشْرَاكُ بِاللهِ. أَمَا إِنِّي لَسْتُ أَقُولُ يَعْبُدُونَ شَمْساً وَلاَ قَمَراً وَلاَ وَثَناً. وَلَكِنْ أَعْمَالاً لِغَيْرِ اللهِ وَشَهْوَةً خَفِيَّةً».

في الزوائد: في إسناده عامر بن عبدالله. لم أر من تكلم فيه. وباقي رجال الإسناد ثقات.

1302. (4205) (7289)- *Şeddâd İbnu Evs* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ümmetim hakkında en ziyade korkuğum şey, Allah'a şirktir. Bu sözümle, ümmetimin dönüpde tekrar güneşe veya kamere veya puta tapaaklarını demek istemiyorum. Fakat beni korkutan şey, Allah'tan başkası için yapacakları ameller ve (spor maksadıyla kılınan namazda, sıhhat niyetiyle tutulan oruçta olduğu üzere, amellerde Allah rızasından başka maksatları ön plana getirme gibi) gizli arzulardır."*

1303-7290 ٤٢٠٦ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ؛ قَالاَ: ثنا بَكْرُ بْنُ عَبْدِالرَّحْمنِ. ثنا عِيسَىٰ بْنُ الْمُخْتَارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي لَيْلَىٰ عَنْ عَطِيَّةَ الْعَوْفِيِّ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ يُسَمِّعْ يُسَمِّعِ اللهُ بِهِ. وَمَنْ يُرَاءِ يُرَاءِ اللهُ بِهِ».

في الزوائد: في إسناده عطية العوفي وهو ضعيف. وكذلك محمد بن أبي ليلى. والحديث من حديث جندب في الصحيحين.

1303. (4206) (7290)- *Ebu Saîdi'l-Hudrî* (radıyallahu anh) anlatıyor:

"Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Her kim (ibadetini gösteriş için) halka işittirirse, Allah o kimseyi (yani gayesini halka) işitirir ve kim (ibadetinde) riyakarlık ederse Allah onun riyakarlığının cezasını (dünyada) verir."*

❑ HASED

1304-7291 ٤٢١٠ - حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ عَبْدِاللهِ الْحَمَّالُ وَأَحْمَدُ بْنُ بْنُ الأَزْهَرِ؛ قَالاَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ عَنْ عِيسَىٰ بْنِ أَبِي عِيسَىٰ الْحَنَّاطِ عَنْ أَبِي الزِّنَادِ عَنْ أَنَسٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «الْحَسَدُ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ وَالصَّدَقَةُ تُطْفِئُ الْخَطِيئَةَ كَمَا يُطْفِئُ الْمَاءُ النَّارَ. وَالصَّلاَةُ نُورُ الْمُؤْمِنِ وَالصِّيَامُ جُنَّةٌ مِنَ النَّارِ».

في الزوائد: الجملة الأولى رواها أبو داود في سننه من حديث أبي هريرة. وإسناد حديث أنس بن مالك فيه عيسى بن أبي عيسى وهو ضعيف.

1304. (4210) (7291)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Hased (çekememezlik) hayırları yer bitirir, tıpkı ateşin odunu yeyip tükettiği gibi. Sadaka hataları söndürür, tıpkı suyun ateşi söndürmesi gibi. Namaz, mü'minin nurudur. Oruç ateşe karşı perdedir."*

❑ BAĞY (ZULÜM VE KÖTÜ MUAMELE)

1305-7292 ٤٢١٢ - حَدَّثَنَا سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ. ثَنَا صَالِحُ بْنُ مُوسَىٰ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عَائِشَةَ بِنْتِ طَلْحَةَ عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ؛ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «أَسْرَعُ الْخَيْرِ ثَوَاباً الْبِرُّ وَصِلَةُ الرَّحِمِ وَأَسْرَعُ الشَّرِّ عُقُوبَةً الْبَغْيُ وَقَطِيعَةُ الرَّحِمِ».

في الزوائد: في إسناده صالح بن موسى وهو ضعيف.

1305. (4212) (7292)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Sevabı en çabuk gelen hayırlı amel mahlukata iyilik ve sıla-i rahimdir. Cezası en çabuk gelen kötü amel de bağy (mahlukata kötü muamele, zulüm) ve sıla-ı rahm'i kesmektir."

1306-7293 ٤٢١٤ - حَدَّثَنَا حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَىٰ. ثَنَا عَبْدُاللهِ بْنُ وَهْبٍ. أَنْبَأَنَا عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ سِنَانِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: قَالَ

رَسُولُ اللهِ ﷺ : «إِنَّ اللهَ أَوْحَى إِلَيَّ: أَنْ تَوَاضَعُوا وَلاَ يَبْغِي بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ».

في الزوائد: هذا إسناد حسن. لاختلاف في اسم سنان بن سعد أو سعد بن سنان.

1306. (4214) (7293)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm): "Bana mütevazi olun, birbirinizin hukukuna tecavüz etmeyin" diye Allah Teala hazretleri vahiyde bulundu"* buyurdular."

❑ VERA' VE TAKVA

1307-7294 ٤٢١٦– حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثنا يَحْيَى بْنُ حَمْزَةَ. ثنا زَيْدُ بْنُ وَاقِدٍ. ثنا مُغِيثُ بْنُ سُمَيٍّ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ عَمْرٍو؛ قَالَ: قِيلَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ: أَيُّ النَّاسِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «كُلُّ مَخْمُومِ الْقَلْبِ صَدُوقِ اللِّسَانِ». قَالُوا: صَدُوقُ اللِّسَانِ نَعْرِفُهُ. فَمَا مَخْمُومُ الْقَلْبِ؟ قَالَ «هُوَ التَّقِيُّ النَّقِيُّ. لاَ إِثْمَ فِيهِ وَلاَ بَغْيَ وَلاَ غِلَّ وَلاَ حَسَدَ».

في الزوائد: هذا إسناد صحيح. رجاله ثقات.

1307. (4216) (7294)- *Abdullah İbnu Amr* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a: "En efdal insan kimdir?" diye sorulmuştu. *"Kalbi mahmum (pak), dili doğru sözlü olan herkes" buyurdular." Ashab: "Doğru sözlülüğün ne demek olduğunu biliyoruz. Mahmumu'l-kalb ne demektir?"* diye sordu.

"(Mahmum kalb), Allah'tan korkan tertemiz kalptir, içinde günah yoktur, zulüm yoktur, kin yoktur, hased yoktur" buyurdular."

1308-7295 ٤٢١٧– حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ. ثنا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنْ أَبِي رَجَاءٍ عَنْ بُرْدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ مَكْحُولٍ عَنْ وَاثِلَةَ بْنِ الأَسْقَعِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «يَا أَبَا هُرَيْرَةَ! كُنْ وَرِعاً تَكُنْ أَعْبَدَ النَّاسِ وَكُنْ قَنِعاً تَكُنْ أَشْكَرَ النَّاسِ. وَأَحِبَّ لِلنَّاسِ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ تَكُنْ مُؤْمِناً وَأَحْسِنْ جِوَارَ مَنْ جَاوَرَكَ تَكُنْ مُسْلِماً وَأَقِلَّ الضَّحِكَ فَإِنَّ كَثْرَةَ الضَّحِكِ تُمِيتُ الْقَلْبَ».

في الزوائد: هذا إسناد حسن. وأبو رجاء اسمه محرز بن عبدالله الجزري.

1308. (4217) (7295)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ey Ebu Hureyre, verâ sahibi ol (harama götürme şüphesi olan şeylerdende kaçın) ki insanların Allah'a en iyi kulluk edeni olasın! Kanaatkârlığı esas al ki insanların Al-*

lah'a en iyi şükredeni olasın. Nefsin için sevdiğini insanlar için de sev ki (kamil) mü'min olasın. Sana komşu olanlara iyi komşuluk et ki (Kamil bir) müslüman olasın. Gülmeyi az yap, zira çok gülmek kalbi öldürür."

1309-7296 ٤٢١٨ - حدّثنا عبدالله بن محمّد بن رمح. ثنا عبدالله بن وهب عن الماضي بن محمّد عن علي بن سليمان عن القاسم بن محمّد عن أبي إدريس الخولاني عن أبي ذرّ؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «لا عقل كالتدبير. ولا ورع كالكفّ. ولا حسب كحسن الخلق».

في الزوائد: في إسناده القاسم بن محمد المصري وهو ضعيف.

1309. (4218) (7296)- *Ebu Zerr* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Tedbir gibi akıl yoktur. Sakınmak gibi vera' yoktur. İyi huy gibi haseb (itibar vesilesi) yoktur."*

1310-7297 ٤٢٢٠ - حدّثنا هشام بن عمّار وعثمان بن أبي شيبة؛ قالا: ثنا المعتمر بن سليمان عن كهمس بن الحسن عن أبي السليل ضريب بن نفير عن أبي ذرّ؛ قال: قال رسول الله ﷺ: «إنّي لأعرف كلمة (وقال عثمان: آية) لو أخذ النّاس كلّهم بها لكفتهم» قالوا: يا رسول الله! أيّة آية؟ قال «ومن يتّق الله يجعل له مخرجاً».

في الزوائد: هذا الحديث رجاله ثقات. غير أنه منقطع. وأبو السليل لم يدرك أبا ذر قاله في التهذيب.

1310. (4220) (7297)- *Ebu Zerr* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki:

"Ben bir kelime -Osman dedi ki: "Bir ayet"- biliyorum. Eğer insanların hepsi onu tutsaydılar hepsine kâfi gelirdi." Ashab: "Ey Allah'ın Resulü, bu hangi ayettir?" dediler. Aleyhissalâtu vesselâm: ﴿ومن يتّق الله يجعل له مخرجاً﴾ **"Ve kim Allah'tan korkarsa, Allah o kimseye (darlıktan genişliğe) bir çıkış yolu ihsan eder"** (Talak 2) ayetini okudu."

❑ KİŞİYİ İYİ SIFATLARIYLA ANMA

1311-7298 ٤٢٢١ - حدّثنا أبو بكر بن أبي شيبة. ثنا يزيد بن هارون. أنا نافع بن عمر الجمحي عن أمية بن صفوان عن أبي بكر أبي زهير الثقفي عن أبيه؛ قال:

خطبنا رسول الله ﷺ بالنباوة أو البناوة (قال: والنباوة من الطائف) قال: «يوشك أن تعرفوا أهل الجنة من أهل النار». قالوا: بم ذاك؟ يا رسول الله! قال: «بالثناء الحسن والثناء السيئ. أنتم شهداء الله بعضكم على بعض».

في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله ثقات. وليس لأبي زهير هذا عند ابن ماجة سوى هذا الحديث وليس له شئ في بقية الكتب الستة.

1311. (4221) (7298)- *Ebu Züheryr es-Sakafî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bize, Nebâvet veya Benavet'te -râvi dedi ki: Benâve, Taif'te bir yerdir- hitapta bulundu ve dedi ki: *"Cennet ehlini cehennem ehlinden tefrik edip bileceğiniz zaman yakındır."* Ashab: Ne ile bileceğiz ey Allah'ın Resulü?" dediler. Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* açıkladı:

"(Kişiler hakkında yapacağınız iyilikle anma ve kötülükle anma suretiyle, sizler birbirinize karşı Allah'ın şahitlerisiniz, (sizin hayırla yadettikleriniz cennetliktir, zemmederek, kötüleyerek andıklarınız da cehennemliktir)."

1312-7299 ٤٢٢٣- حدثنا محمد بن يحيى. ثنا عبد الرزاق. أنبأنا معمر عن منصور عن أبي وائل عن عبد الله؛ قال: قال رجل لرسول الله ﷺ: كيف لي أن أعلم إذا أحسنت وإذا أسأت؟ قال النبي ﷺ: «إذا سمعت جيرانك يقولون: أن قد أحسنت فقد أحسنت وإذا سمعتهم يقولون: قد أسأت فقد أسأت».

في الزوائد: إسناد حديث عبد الله بن مسعود هذا صحيح. رجاله ثقات. ورواه ابن حبان في صحيح من طريق عبد الرزاق به.

1312. (4223) (7299)- *Abdullah İbnu Mes'ud* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bir adam, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a: "Yaptığım işin iyilik veya kötülük olduğunu nasıl anlayabilirim?" diye sordu. *Aleyhissalâtu vesselâm: "Komşunun iyi yaptın!" dediğini işitirsen iyilik yaptın demektir. Eğer "kötülük yaptın!" dediklerini işitirsen, kötülük yaptın demektir"* buyurdular."

1313-7300 ٤٢٢٤- حدثنا محمد بن يحيى وزيد بن أخزم؛ قالا: ثنا مسلم بن إبراهيم. ثنا أبو هلال. ثنا عقبة بن أبي ثبيت عن أبي الجوزاء عن ابن عباس؛

قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «أَهْلُ الْجَنَّةِ مَنْ مَلأَ اللهُ أُذُنَيْهِ مِنْ ثَنَاءِ النَّاسِ خَيْراً وَهُوَ يَسْمَعُ وَأَهْلُ النَّارِ مَنْ مَلأَ أُذُنَيْهِ مِنْ ثَنَاءِ النَّاسِ شَرّاً وَهُوَ يَسْمَعُ».

في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله ثقات. وأبو الجوزاء هو أويس بن عبدالله الربعي. وأبو هلال هو محمد بن سليم.

1313. (4224) (7300)- *İbnu Abbâs* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Cennetlik kişi o kimsedir ki, Allah kulağını hakkında halkın hayırlı övgüleriyle doldurmuştur, kendisi de hayırla yadedildiğini işitir. Cehennemlik olan da, kendi kulakları, halkın hakkındaki kötü anmalarıyla dolan ve bunu bizzat işiten kimsedir."*

AÇIKLAMA:

Kişinin iyi sıfatlarıyla veya kötü sıfatlarıyla anılmasıyla ilgili kaydedilen bu hadisler efkar-ı umumiyenin (şimdilerde kamuoyu denmektedir) ehemmiyetini ifade ediyor. Yani, mü'min kişi, insanların hakkında kötü konuşmalarından kaçınması gerekir. Mü'min, riyaya, gösterişe, yalana yer vermeden, imkan nisbetinde kendisini hayırla yadettircek fiil, davranış ve sözlerde bulunmalıdır. Çünkü hadise göre halkın hükmü Hakk' ın hükmü gibidir.

Bu mevzu üzerine geniş açıklamalar geçti.

❑ NİYET

1314-7301 ٤٢٢٩ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سِنَانٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَىٰ، قَالاَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ عَنْ شَرِيكٍ عَنْ لَيْثٍ عَنْ طَاوُسٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّمَا يُبْعَثُ النَّاسُ عَلَى نِيَّاتِهِمْ».

في الزوائد: في إسناده ليث بن سليم وهو ضعيف. ويشهد له حديث جابر وقد رواه مسلم.

1314. (4229) (7301)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Şurası muhakkak ki insanlar kıyamet günü niyetleri üzere diriltilecekler."

❑ EMEL VE ECEL

1315-7302 ٤٢٣٣ - حَدَّثَنَا أَبُو مَرْوَانَ مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ الْعُثْمَانِيُّ. ثَنَا عَبْدُالْعَزِيزِ

بن أبي حازم عن العلاء بن عبدالرحمن عن أبيه عن أبي هريرة؛ قال: إن رسول الله ﷺ قال: «قلب الشيخ شاب في حب اثنتين: في حبه الحياة وكثرة المال».

في الزوائد: طريق ابن ماجة صحيح، رجاله ثقات.

1315. (4233) (7302)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"İhtiyar kimsenin kalbi iki şeyin sevgisinde daima gençtir: "Hayat sevgisi, çok mal sevgisi."*

1316-7303 ٤٢٣٥ - حدثنا أبو مروان العثماني. ثنا عبدالعزيز بن أبي حازم عن العلاء بن عبدالرحمن عن أبيه عن أبي هريرة؛ أن رسول الله ﷺ قال: «لو أن لابن آدم واديين من مال لأحب أن يكون معهما ثالث. ولا يملأ نفسه إلا التراب ويتوب الله على من تاب».

في الزوائد: إسناد طريق ابن ماجة صحيح. رجاله ثقات.

1316. (4235) (7303)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Eğer âdemoğlunun iki vadi dolusu malı olsaydı bir üçüncüsünü isterdi. Onun nefsini ancak toprak doldurur. Allah tevbe edenlerin tevbesini kabul eder."*

❑ AMELDE DEVAM

1317-7304 ٤٢٤٠ - حدثنا العباس بن عثمان الدمشقي. ثنا الوليد بن مسلم. ثنا ابن لهيعة. ثنا عبدالرحمن الأعرج سمعت أبا هريرة يقول: قال رسول الله ﷺ: «اكلفوا من العمل ما تطيقون. فإن خير العمل أدومه وإن قل».

في الزوائد: في إسناده ابن لهيعة وهو ضعيف.

1317. (4240) (7304)- Hz. Ebu Hureyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Farz olmayan amelden gücünüz yettiği kadar yüklenin. Çünkü amelin hayırlısı devamlı olanıdır, az bile olsa."*

1318-7305 ٤٢٤١ - حدثنا عمرو بن رافع. ثنا يعقوب بن عبدالله الأشعري عن عيسى بن جارية عن جابر بن عبدالله؛ قال: مر رسول الله ﷺ على رجل يصلي على صخرة فأتى ناحية مكة. فمكث مليا ثم انصرف. فوجد الرجل يصلي على

حاله. فقام فجمع يديه ثم قال: «يا أيها الناس! عليكم بالقصد» ثلاثاً «فإن الله لا يمل حتى تملوا».

في الزوائد: إسناده حسن ويعقوب بن عبدالله مختلف فيه. وباقي رجال إسناده ثقات.

1318. (4241) (7305) *Hz. Cabir İbnu Abdillah* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bir taşın üzerinde namaz kılmakta olan bir adamın yanından geçip Mekke'nin kenarına geldi. Orada bir müddet durdu. Sonra ayrıldı. Adamı aynı vaziyette namaz kılıyor buldu. Bunun üzerine Aleyhissalâtu vesselâm ayağa kalktı, ellerini birleştirdi, sonra şöyle hitap etti:

"Ey insanlar! Mutedil olun!" ve bu sözünü üç kere tekrarlayıp, sonunda: *"Siz ibadetten usanmadıkça, Allah da size ihsan etmekten usanmaz!"* buyurdular."

❑ GÜNAHLARI HATIRLAMAK

1319-7306 ٤٢٤٣ - حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة. ثنا خالد بن مخلد. حدثني سعيد بن مسلم ابن بانك؛ قال: سمعت عامر بن عبدالله بن الزبير يقول: حدثني عوف بن الحارث عن عائشة؛ قالت: قال لي رسول الله ﷺ: «يا عائشة! إياك ومحقرات الأعمال. فإن لها من الله طالباً».

في الزوائد: إسناده صحيح. رجاله ثقات.

1319. (4243) (7306)- *Hz. Aişe* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bana: *"Ey Aişe! Ehemmiyetsiz görülen amellere karşı aman dikkatli ol! Çünkü onlar içinde Allah (tarafın)dan (vazifelendirilmiş) araştırıcı bir melek vardır."*

1320-7307 ٤٢٤٥ - حدثنا عيسى بن يونس الرملي. ثنا عقبة بن علقمة بن خديج المعافري عن أرطاة بن المنذر عن أبي عامر الألهاني عن ثوبان عن النبي ﷺ؛ أنه قال: «لأعلمن أقواماً من أمتي يأتون يوم القيامة بحسنات أمثال جبال تهامة بيضاً. فيجعلها الله عز وجل هباء منثوراً». قال ثوبان: يا رسول الله! صفهم لنا جلهم لنا أن لا نكون منهم ونحن لا نعلم. قال: «أما إنهم إخوانكم ومن جلدتكم

وَيَأْخُذُونَ مِنَ اللَّيْلِ كَمَا تَأْخُذُونَ وَلَكِنَّهُمْ أَقْوَامٌ إِذَا خَلَوْا بِمَحَارِمِ اللهِ انْتَهَكُوهَا».

في الزوائد: إسناده صحيح، رجاله ثقات. وأبو عامر الإلهاني اسمه عبدالله بن غابر.

1320. (4245) (7307)- *Sevbân* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyrudular ki: *"Ümmetimden bir kısım insanları bilirim ki, Kıyamet günü Tihâme dağları emsalinde bembeyaz (tertemiz) hayırlarla gelirler. Aziz ve celil olan Allah Teâla hazretleri o sevapları saçılış toz haline getirir (değersiz kılar, kabul etmez)."*

Sevbân dedi ki: "Ey Allah'ın Resulü! Onları bize tavsif et, durumlarını açıkla da, bilmeyerek biz de onlardan olmayalım!" Aleyhissalâtu vesselâm açıkladılar:

"Onlar sizin din kardeşlerinizdir. Sizin cinsinizden insanlardır. Sizin aldığınız gibi onlarda gece (ibadetin)den nasiplerini alırlar. Ancak onlar, Allah'ın yasaklarıyla tenhada başbaşa kalınca o yasakları ihlal ederler, çiğnerler."

❑ TEVBE

1321-7308 ٤٢٤٨ - حَدَّثَنَا يعقوبُ بنُ حُمَيْدِ بنِ كَاسِبٍ المَدِينِيُّ. ثنا أبو مُعَاوِيَةَ. ثنا جعفر بن برقانٍ عن يزيدَ بنِ الأَصَمِّ عَنْ أبي هريرةَ عنِ النَّبِيِّ ﷺ قال: «لو أَخْطَأْتُمْ حتَّى تبلُغَ خطاياكُمُ السَّماءَ ثُمَّ تُبْتُم لتابَ عليكُم».

في الزوائد: هذا إسناد حسن. ويعقوب بن حميد مختلف فيه. وباقي رجال الإسناد ثقات.

1321. (4248) (7308)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Günahlarınız semaya ulaşacak kadar çok bile olsa, arkadan tevbe etmişseniz, günahınız mutlaka affedilir."*

1322-7309 ٤٢٤٩ - حَدَّثَنَا سفيانُ بنُ وكيعٍ. ثنا أبي عن فضيلِ بنِ مرزوقٍ عن عطيَّةَ عنْ أبي سعيدٍ؛ قال: قال رسولُ اللهِ: «اللهُ أفرحُ بتوبةِ عبدِه من رجلٍ أضلَّ راحلتَه بفلاةٍ من الأرضِ فالتمسَها. حتَّى إذا أعيى تسجَّى بثوبِه. فبينا هو كذلك إذ سمعَ وجبةَ الرَّاحلةِ حيثُ فقدَها. فكشفَ الثَّوبَ عن وجهِه فإذا هو براحلتِه».

في الزوائد: في إسناده عطية العوفيّ وسفيان بن وكيع وهما ضعيفان واصل الحديث أخرجه الشيخان من حديث ابن مسعود وأنس.

1322. (4249) (7309)- *Ebu Saîd* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah, kulunun tevbesine şu adamın sevinmesinden daha çok sevinir (yani razı olur): Adam yolculuk halindedir. Bir susuz çölde bindiği devesini kaybetmiştir, onu aramaya koyulur. Sonunda aramaları adamı cidden orup aciz bırakınca (susuzluk ve sıcaktan olduğu yerde ölmek üzere, yere yatar), elbisesini başına çekip örtünür. İşte kendisi o halde iken, devesini kaybettiği yerde hayvanın ayak seslerini duyar. Yüzünden örtüyü kaldırır ve karşısında devesini görür."*

1323-7310 ٤٢٥٠ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِاللهِ الرَّاقَاشِيُّ. ثَنَا وُهَيْبُ بْنُ خَالِدٍ. ثَنَا مَعْمَرٌ عَنْ عَبْدِالْكَرِيمِ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ بْنِ عَبْدِاللهِ عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لاَ ذَنْبَ لَهُ».

قال السندي: الحديث ذكره صاحب الزوائد في زوائده وقال: إسناده صحيح. رجاله ثقات. ثم ضرب على ما قال. وأبقى الحديث على الحال. وفي المقاصد الحسنة: رواه ابن ماجة والطبراني في الكبير والبيهقي في الشعب من طريق أبي عبيد الله بن عبدالله بن مسعود عن أبيه رفعه. ورجاله ثقات. بل حسنه شيخنا يعني لشواهده وإلا فأبو عبيدة جزم غير واحد بأنه لم يسمع من أبيه.

1323. (4250) (7310)- *Abdullah İbnu Mes'ud* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Günahtan tevbe eden, bir günah işlememiş gibidir."*

1324-7311 ٤٢٥٢ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَبْدِالْكَرِيمِ الْجَزَرِيِّ عَنْ زِيَادِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ عَنِ ابْنِ مَعْقِلٍ؛ قَالَ: دَخَلْتُ مَعَ أَبِي عَلَى عَبْدِاللهِ فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «النَّدَمُ تَوْبَةٌ» فَقَالَ لَهُ أَبِي: أَنْتَ سَمِعْتَ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «النَّدَمُ تَوْبَةٌ»؟ قَالَ: نَعَمْ.

في الزوائد: قلت: وقع عند ابن ماجة عبدالله بن عمر بن الخطاب. قاله المنذري. وقال بعد ذلك: أي كما رواه الترمذي وابن ماجة في صحيحه والحاكم في المستدرك.

1324. (4252) (7311)- *İbnu Makıl* anlatıyor: "Babamla birlikte Abdullah İbnu Mes'ud (radıyallahu anh)'ın yanına girdim. Bu ziyaret sırasında o: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın *"pişmanlık tevbedir"* dediğini nakletti. Babam: "Aleyhissalâtu vesselâm'dan bunu bizzat işittin mi?" diye sordu. Abdullah: "Evet!" dedi."

1325-7312 ٤٢٥٣ - حَدَّثَنَا رَاشِدُ بْنُ سَعِيدٍ الرَّمْلِيُّ أَنْبَأَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ عَنِ ابْنِ ثَوْبَانَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مَكْحُولٍ عَنْ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ عَمْرٍو عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ لَيَقْبَلُ تَوْبَةَ الْعَبْدِ مَا لَمْ يُغَرْغِرْ».

في الزوائد: في إسناده الوليد بن مسلم وهو مدلس. وقد عنعنه. وكذلك مكحول الدمشقي.

1325. (4253) (7312)- *Abdullah İbnu Amr* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah Teâla hazretleri, kulun tevbesini, can boğaza gelmedikçe kabul eder."*

❑ ÖLÜMÜ HATIRLAMAK

1326-7313 ٤٢٥٩ - حَدَّثَنَا الزُّبَيْرُ بْنُ بَكَّارٍ. ثَنَا أَنَسُ بْنُ عِيَاضٍ. ثَنَا نَافِعُ بْنُ عَبْدِاللهِ عَنْ فَرْوَةَ ابْنِ قَيْسٍ عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ أَنَّهُ قَالَ: كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ: فَجَاءَهُ رَجُلٌ مِنَ الأَنْصَارِ. فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ. ثُمَّ قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ! أَيُّ الْمُؤْمِنِينَ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «أَحْسَنُهُمْ خُلُقاً» قَالَ: فَأَيُّ الْمُؤْمِنِينَ أَكْيَسُ؟ قَالَ: «أَكْثَرُهُمْ لِلْمَوْتِ ذِكْراً وَأَحْسَنُهُمْ لِمَا بَعْدَهُ اسْتِعْدَاداً. أُولَئِكَ الأَكْيَاسُ».

في الزوائد: فروة بن قيس مجهول. وكذلك الراوى عنه. وخبره باطل قاله الذهبي في طبقات التهذيب.

1326. (4259) (7313)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* ile birlikte idim. Ensardan bir zat gelerek *Aleyhissalâtu vesselâm*'a selam verdi. Sonra da: "Ey Allah'ın Resulü! Mü'minlerin hangisi en faziletlidir?" diye sordu. *Aleyhissalâtu vesselâm: "Huyca en iyisidir!"* buyurdular. Adam: "Mü'minlerin hangisi en akıllıdır?" diye sordu. Aleyhissalâtu vesselâm: *"ölümü en çok hatırlayandır ve ölümden sonra en iyi hazırlığı yapandır. İşte bunlar en akıllı kimselerdir"* buyurdular."

1327-7314 ٤٢٦٣ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ ثَابِتٍ الْجَحْدَرِيُّ وَعُمَرُ بْنُ شَبَّةَ بْنِ عَبِيدَةَ؛ قَالاَ: ثَنَا عُمَرُ بْنُ عَلِيٍّ. أَخْبَرَنِي إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي خَالِدٍ عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ مَسْعُودٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ؛ قَالَ: «إِذَا كَانَ أَجَلُ أَحَدِكُمْ بِأَرْضٍ أَوْثَبَتْهُ إِلَيْهَا الْحَاجَةُ. فَإِذَا بَلَغَ أَقْصَى أَثَرِهِ قَبَضَهُ اللهُ سُبْحَانَهُ فَتَقُولُ الأَرْضُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: رَبِّ! هَذَا مَا اسْتَوْدَعْتَنِي».

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

1327. (4263) (7314)- *Abdullah İbnu Mes'ud* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Birinizin eceli bir yerde olduğu zaman ihtiyaç onu oraya sıçratır. Sonra kalan ömrünün sonuna varınca aziz ve celil olan Allah onun ruhunu orada alır. Kıyamet günü, o yer: "Ey Rabbim! İşte bu, bana emanet ettiğin (cesed)dir!" der."*

1328-7315 ٤٢٦٨- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا شَبَابَةُ عَنِ ابْنِ أَبِي ذِئْبٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ عَطَاءٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِنَّ الْمَيِّتَ يَصِيرُ إِلَى الْقَبْرِ فَيُجْلَسُ الرَّجُلُ الصَّالِحُ فِي قَبْرِهِ غَيْرَ فَزِعٍ وَلاَ مَشْعُوفٍ. ثُمَّ يُقَالُ لَهُ: فِيمَ كُنْتَ؟ فَيَقُولُ: كُنْتُ فِي الإِسْلاَمِ. فَيُقَالُ لَهُ: مَا هٰذَا الرَّجُلُ؟ فَيَقُولُ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ ﷺ جَاءَنَا بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ عِنْدِ اللهِ فَصَدَّقْنَاهُ. فَيُقَالُ لَهُ: هَلْ رَأَيْتَ اللهَ؟ فَيَقُولُ: مَا يَنْبَغِي لأَحَدٍ أَنْ يَرَى اللهَ؛ فَيُفْرَجُ لَهُ فُرْجَةٌ قِبَلَ النَّارِ. فَيَنْظُرُ إِلَيْهَا يَحْطِمُ بَعْضُهَا بَعْضاً. فَيُقَالُ لَهُ: انْظُرْ إِلَى مَا وَقَاكَ اللهُ. ثُمَّ يُفْرَجُ لَهُ قِبَلَ الْجَنَّةِ. فَيَنْظُرُ إِلَى زَهْرَتِهَا وَمَا فِيهَا. فَيُقَالُ لَهُ: هٰذَا مَقْعَدُكَ. وَيُقَالُ لَهُ: عَلَى الْيَقِينِ كُنْتَ. وَعَلَيْهِ مُتَّ. وَعَلَيْهِ تُبْعَثُ إِنْ شَاءَ اللهُ. وَيُجْلَسُ الرَّجُلُ السُّوءُ فِي قَبْرِهِ فَزِعاً مَشْعُوفاً. فَيُقَالُ لَهُ: فِيمَ كُنْتَ؟ فَيَقُولُ: لاَ أَدْرِي. فَيُقَالُ لَهُ: مَا هٰذَا الرَّجُلُ؟ فَيَقُولُ: سَمِعْتُ النَّاسَ يَقُولُونَ قَوْلاً فَقُلْتُهُ. فَيُفْرَجُ لَهُ قِبَلَ الْجَنَّةِ. فَيَنْظُرُ إِلَى زَهْرَتِهَا وَمَا فِيهَا. فَيُقَالُ لَهُ: انْظُرْ إِلَى مَا صَرَفَ اللهُ عَنْكَ. ثُمَّ يُفْرَجُ لَهُ فُرْجَةٌ قِبَلَ النَّارِ. فَيَنْظُرُ إِلَيْهَا. يَحْطِمُ بَعْضُهَا بَعْضاً. فَيُقَالُ لَهُ: هٰذَا مَقْعَدُكَ عَلَى الشَّكِّ كُنْتَ. وَعَلَيْهِ مُتَّ. وَعَلَيْهِ تُبْعَثُ إِنْ شَاءَ اللهُ تَعَالَى». في الزوائد: إسناده صحيح.

1328. (4268) (7315)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ölü kabre konulur. Salih kişi, kabrinde korkusuz ve endişesiz oturtulur. Sonra kendisine: "Hangi dinde idin?" denilir. "İslam dinindeydim" der. "Şu adam nedir?" denilir. "O, Allah'ın Resulü Muhammed'dir, bize Allah indinden açık deliller getirdi, bizde onu tasdik ettik" der. Ona: "Allah'ı gördün mü?" denilir. O: "Allah'ı görmek hiç kimseye mümkün ve muvafık değildir" der. Bu safha-*

dan sonra cehenneme doğru bir delik açılır. Oraya bakar ateş alevlerinin birbirni kırıp yok etmeye çalıştığını görür. Kendisine: "Allah'ın seni koruduğu ateşe bak!" denilir. Sonra ona cennet cihetinden bir delik açılır ve onun güzelliklerine ve içinde bulunan (nimet)lere bakar. Kendisine: "İşte senin makamın!" denilir ve yine ona: "Sen bunlar hususunda yakin (kesin iman) sahibi idin. Bu iman üzere öldün bu iman üzere yeniden diriltileceksin inşaallah!" denilir.

Kötü adam da kabrinde korku ve endişe ile oturtulur. Kendisine: "Hangi dinde idin?" diye sorulur. "Bilmiyorum" diye cevap verir. Kendisine: "Bu adam kimdir? denilir. Halkı dinledim, birşeyler söylüyorlardı, onu ben de söyledim" der. Ona cennet cihetinden bir delik açılır. Cennetin güzelliklerine, içinde bulunan nimetlerine bakar. Ona: "Allah'ın senden uzaklatırdığı şu cennete bak!" denilir. Sonra ona cehenneme doğru bir delik açılır. Oraya bakar. Alevlerin birbirini yeyip yoketmekte olduğunu görür. Ona: "İşte makamın burasıdır. Sen cehennemin varlığı hususunda şekk (ve inkar) içerisinde idin, bu şekk üzere öldün ve bu şekk üzere diriltileceksin inşaallah!" denilir."

1329-7316 ٤٢٧٢ – حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ حَفْصٍ الأُبُلِّيُّ. ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ عَنِ الأَعْمَشِ عَنْ أَبِي سُفْيَانَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ؛ قَالَ: «إِذَا دَخَلَ الْمَيِّتُ الْقَبْرَ مُثِّلَتِ الشَّمْسُ عِنْدَ غُرُوبِهَا فَيَجْلِسُ يَمْسَحُ عَيْنَيْهِ وَيَقُولُ: دَعُونِي أُصَلِّي».

في الزوائد: هذا إسناده حسن إن كان أبو سفيان واسمه طلحة بن نافع سمع من جابر بن عبدالله وإسماعيل بن حفص مختلف فيه.

1329. (4272) (7316)- *Hz. Cabir* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"(Mü'min) ölü, kabre girdi mi, güneş batışındaki haliyle ona temsil edilir. Bunun üzerine ölü oturup ellerini gözlerine sürer ve: "Beni bırakınız namaz kılayım" der."*

1330-7317 ٤٢٧٣ – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا عَبَّادُ بْنُ الْعَوَّامِ عَنْ حَجَّاجٍ عَنْ عَطِيَّةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّ صَاحِبَيِ الصُّورِ بِأَيْدِيهِمَا (أَوْ فِي أَيْدِيهِمَا) قَرْنَانِ. يُلاَحِظَانِ النَّظَرَ مَتَى يُؤْمَرَانِ».

في الزوائد: إسناده ضعيف لضعف حجاج بن أرطاة وعطية العوفي.

1330. (4273) (7317)- *Ebu Sa'îd* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Sûrun iki sahibinin ellerinde*

iki boynuz bulunur. Ne zaman (üflemekle) emrolunacaklarını dikkatle gözleyip düşünürler."

1331-7318 ٤٢٧٤- حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة. ثنا علي بن مسهر عن محمد بن عمرو عن أبي سلمة عن أبي هريرة؛ قال: قال رجل من اليهود بسوق المدينة: والذي اصطفى موسى على البشر! فرفع رجل من الأنصار يده فلطمه. قال: تقول هذا؟ وفينا رسول الله ﷺ؟ فذكر ذلك لرسول الله ﷺ فقال: «قال الله عز وجل **﴿ونفخ في الصور فصعق من في السماوات ومن في الأرض إلا من شاء الله ثم نفخ فيه أخرى فإذاهم قيام ينظرون﴾** فأكون أول من رفع رأسه. فإذا أنا بموسى آخذ بقائمة من قوائم العرش. فلا أدري أرفع رأسه قبلي أو كان ممن استثنى الله عز وجل. ومن قال: أنا خير من يونس بن متى فقد كذب».

في الزوائد: إسناده صحيح رجاله ثقات.

1331. (4274) (7318)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Yahudilerden bir adam Medine çarşısında: "Hz. Musa'yı insanlar üzerine seçen Zat'a yemin olsun!" demişti. Ensardan bir zat elini kaldırıp herife bir tokat indirdi.

"Demek böyle dersin ha! Üstelik Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* aramızda olduğu halde!" dedi. Durum Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'a anlatıldı. *Aleyhissalâtu vesselâm*: **"Aziz ve celil olan Allah buyurmuştur ki: "Sûra üfürülür ve Allah'ın dilediklerinden başka göklerde kim var, yerde kim varsa düşüp ölür. Sonra bir daha sûra üflenir ve onlar birbirlerine bakışırlar.** (Zümer 58) *Ben, başını ilk kaldıran olacağım. Ben, arşın ayaklarından birini tutan Hz. Musa aleyhisselam ile karşılaşırım. Bilemem, o başını benden önce mi kaldırdı yoksa o, Allah'ın çarpılıp yıkılmaktan istisna tuttuklarından mıdır? Kim de: Ben Yunus İbnu Metta'dan daha hayırlıyım (üstünüm) derse şüphesiz yalan söylemiş olur."*

AÇIKLAMA:

1- Hadis sûra üfleme hadisesine temas etmekte ve iligili ayete atıf yapmaktadır. Kaydedilen ayette sûra iki ayrı üflemeden bahisedilmektedir. Bu hususlar daha önce geçtiği için tekrar etmeyeceğiz.

2- Hadisin sonunda: *"Ben Yunus aleyhisselam'dan üstünüm diyen yalan söylemiştir"* fikrasında geçen "ben" zamiri iki ihtimale racidir:

1) Öyle söyleyen herhangi bir kimse. Bu durumda yalan küfür manasındadır. Hiç kimse, peygamberden üstün olduğunu iddia edemez, eden küfre düşer.

2) İkinci durumda "ben"den maksad Resulullah'tır. Resulullah'ın bütün peygmaberlerden üstün olduğu nasslarla sabit olduğu için, Resulullah'ın bu sözü daha öncelere aittir. Üstünlüğün ifade eden nasslarla mensuh olmuştur denmiştir. Ayrıca, Kur'an'da geçen kıssası sebebiyle Hz. Yunus'un büyüklüğü hususunda düşülecek tereddüdü önlemek için Hz. Peygamberin böyle söylemiş olabileceğine de dikkat çekilmiştir.

1332-7319 ٤٢٧٧ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ. ثَنَا وَكِيعٌ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَلِيِّ بْنِ رِفَاعَةَ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ أَبِي مُوسَىٰ الأَشْعَرِيِّ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «يُعْرَضُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثَلاثَ عَرَضَاتٍ. فَأَمَّا عَرْضَتَانِ فَجِدَالٌ وَمَعَاذِيرُ وَأَمَّا الثَّالِثَةُ فَعِنْدَ ذٰلِكَ تَطِيرُ الصُّحُفُ فِي الأَيْدِي فَآخِذٌ بِيَمِينِهِ وَآخِذٌ بِشِمَالِهِ».

في الزوائد: رجال الإسناد ثقات. إلا أنه منقطع والحسن لم يسمع من أبي موسى قاله على بن المديني وأبو حاتم وأبو زرعة. وقد رواه الترمذي عن الحسن عن أبي هريرة وقال: لا يصح هذا الحديث من قبل أن الحسن لم يسمع من أبي هريرة.

1332. (4277) (7319)- *Ebu Musa el-Eş'arî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kıyamet günü, insanlar üç defa Allah'a arzolunacaklar. İki arza mücadele ve mazeretlerden ibarettir. Üçüncü arzaya (sunuşa) gelince, (insanların işlediği amellerin yazılı olduğu defterler o zaman ellere uçacaklar (yani hızla verilecektir). Artık defteri kimisi sağ eliyle tutacak ve kimisi sol eliyle tutacaktır."*

1333-7320 ٤٢٨١ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنِ الأَعْمَشِ عَنْ أَبِي سُفْيَانَ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أُمِّ مُبَشِّرٍ عَنْ حَفْصَةَ؛ قَالَتْ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِنِّي لأَرْجُو أَلاَّ يَدْخُلَ النَّارَ أَحَدٌ إِنْ شَاءَ اللهُ تَعَالَى مِمَّنْ شَهِدَ بَدْراً وَالْحُدَيْبِيَةَ» قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ! أَلَيْسَ قَدْ قَالَ اللهُ: ﴿وَإِنْ مِنْكُمْ إِلاَّ وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْماً مَقْضِيّاً﴾ (سورة ١٩: الآية ٧١). قَالَ «أَلَمْ تَسْمَعِيهِ يَقُولُ: ﴿ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ

اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيّاً﴾؟(سورة ١٩: الآية ٧٢)»

في الزوائد: حديث حفصة صحيح رجاله ثقات إن كان أبو سفيان سمع من جابر بن عبدالله.

1333. (4281) (7320)- *Hz. Hafsa* (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Ben Bedir ve Hudeybiye'ye katılanlardan hiç kimsenin cehenneme girmemesini ümid ederim" buyurdular. Ben: **"Ey Allah'ın Resulü! Allah Teâla hazretleri: "Sizden cehenneme varmayacak hiç kimse yoktur. Bu senin Rabbin katında kesinleşmiş bir hükümdür"** (Meryem 71) buyurmadı mı?" dedim. Bunun üzerine Aleyhissalâtu vesselâm: **"(Ey Hafsa!) Sen Allah'ın: "Sonra biz, Allah'tan korku (O'na karşı gelmekten) sakınanları kurtarır, zalimleri de toptan orada bırakırız"** (Meryem 72) buyurduğunu işitmedin mi?" buyurdu."

1334-7321 ٤٢٨٥ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُصْعَبٍ عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ عَنْ يَحْيَىٰ ابْنِ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ هِلَالِ بْنِ أَبِي مَيْمُونَةَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ رِفَاعَةَ الْجُهَنِيِّ؛ قَالَ: صَدَرْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَ «وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ! مَا مِنْ عَبْدٍ يُؤْمِنُ ثُمَّ يُسَدِّدُ إِلَّا سُلِكَ بِهِ فِي الْجَنَّةِ. وَأَرْجُو أَلَّا يَدْخُلُوهَا حَتَّى تَبَوَّؤُا أَنْتُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ ذَرَارِيِّكُمْ مَسَاكِنَ فِي الْجَنَّةِ. وَلَقَدْ وَعَدَنِي رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يُدْخِلَ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعِينَ أَلْفاً بِغَيْرِ حِسَابٍ».

في الزوائد: في إسناده محمد بن مصعب. قال فيه صالح بن محمد البغدادي: ضعيف في الأوزاعي. وعامة أحاديثه عن الأوزاعي مقلوبة. لكن لم ينفرد به. وقد رواه النسائي في عمل اليوم الليلة عن يحيى بن حمزة عن الأوزاعي.

1334. (4285) (7321)- *Rifa'a el-Cühenî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Biz Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'la birlikte bir seferden dönmüştük. Buyurdular ki:

"Muhammed'in nefsi elinde olan Zat-ı Zülcelal'e yemin olsun! İman edip, sonra doğru yoldan ayrılmayan hiçbir kul yoktur ki cennete sokulmasın. Siz ve iyi (dindar) nesliniz cennetteki meskenlere yerleşmedikçe (diğer ümmetlerin mü'minleri olan) cennetliklerin cennete girmemelerini de ümit ederim ve Rabbim ümmetimden yetmişbin kişiyi hesapsız olarak cennete dahil etmeyi bana kesin vaadetti."

1335-7322 ٤٢٩٠ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى. ثنا أَبُو سَلَمَةَ حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ إِيَاسٍ الْجُرَيْرِيِّ عَنْ أَبِي نَضْرَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «نَحْنُ آخِرُ الأُمَمِ وَأَوَّلُ مَنْ يُحَاسَبُ. يُقَالُ: أَيْنَ الأُمَّةُ الأُمِّيَّةُ وَنَبِيُّهَا؟ فَنَحْنُ الآخِرُونَ الأَوَّلُونَ».

في الزوائد: إسناده صحيح رجاله ثقات. وأبو سلمة هو موسى بن إسماعيل البصري التبوذكي.

1335. (4290) (7322)- *İbnu Abbas* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Biz, ümmetlerin sonuncusuyuz ve hesabı ilk görülecek olanlarız. Orada: *"Ümmî ümmet ve peygamberi nerededir?" denilir. Bilesiniz, biz sonuncu olan ilkleriz (yani dünyaya gelişte sonuncuyuz, Kıyamet günü hesabı verip cennete girmede ilkleriz."*

1336-7323 ٤٢٩١ - حَدَّثَنَا جُبَارَةُ بْنُ الْمُغَلِّسِ. ثنا عَبْدُ الأَعْلَى بْنُ أَبِي الْمُسَاوِرِ عَنْ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِذَا جَمَعَ اللهُ الْخَلاَئِقَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أُذِنَ لأُمَّةِ مُحَمَّدٍ فِي السُّجُودِ. فَيَسْجُدُونَ لَهُ طَوِيلاً ثُمَّ يُقَالُ: ارْفَعُوا رُؤُسَكُمْ قَدْ جَعَلْنَا عِدَّتَكُمْ فِدَاءَكُمْ مِنَ النَّارِ».

في الزوائد: روى مسلم معناه. وأتم سوق الحديث عن أبي بردة عن أبيه بإسناد أصح من هذا ومع ذلك فقد أعلّه البخاري.

1336. (4291) (7323)- *Ebu Bürde* babasından anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kıyamet günü, Aziz ve celil olan Allah, mahlukatı topladı mı Ümmet-i Muhammed'e secde etmeleri için izin verilir. Onlar Allah'a uzun bir secde yaparlar. Sonra: "Başlarınızı (secdeden) kaldırın. Biz sayınız kadar (kafirleri) ateşten, kurtuluş için fidyeleriniz yaptık"* buyurulacaktır."

❑ KIYAMET GÜNÜ ALLAH'IN RAHMETİ

1337-7324 ٤٢٩٤ - حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ وَأَحْمَدُ بْنُ سِنَانٍ قَالاَ: ثنا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنِ الأَعْمَشِ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «خَلَقَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالأَرْضَ مِائَةَ رَحْمَةٍ. فَجَعَلَ فِي الأَرْضِ مِنْهَا رَحْمَةً.

فَبِهَا تَعْطِفُ الْوَالِدَةُ عَلَى وَلَدِهَا. وَالْبَهَائِمُ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ وَالطَّيْرُ وَأَخَّرَ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. فَإِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ أَكْمَلَهَا اللهُ بِهَذِهِ الرَّحْمَةِ».

في الزوائد: حديث أبي سعيد صحيح، رجاله ثقات.

1337. (4291) (7323)- *Ebu Sâid* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki:

"Aziz ve celil olan Allah semavat ve arzı yarattığı gün, yüz rahmet yaratmıştır. Bunlardan birini arza indirmiştir. İşte bunun sayesinde bir anne çocuğuna karşı şefkat duyar, hayvanlar,kuşlar birbirlerine şefkat duyarlar. Allah geri kalan doksandokuz rahmeti, Kıyamet günü için (kendine) saklamıştır. Kıyamet gününde onları bu rahmetle yüze tamamlayacak."

1338-7325 ٤٢٩٧ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَعْيَنَ. ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ يَحْيَى الشَّيْبَانِيُّ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ حَفْصٍ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فِي بَعْضِ غَزَوَاتِهِ فَمَرَّ بِقَوْمٍ. فَقَالَ: مَنِ الْقَوْمُ؟ فَقَالُوا: نَحْنُ الْمُسْلِمُونَ. وَامْرَأَةٌ تَحْصِبُ تَنُّورَهَا. وَمَعَهَا ابْنٌ لَهَا فَإِذَا ارْتَفَعَ وَهَجُ التَّنُّورِ تَنَحَّتْ بِهِ. فَأَتَتِ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَتْ: أَنْتَ رَسُولُ اللهِ؟ قَالَ: «نَعَمْ» قَالَتْ: بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي! أَلَيْسَ اللهُ بِأَرْحَمِ الرَّاحِمِينَ؟ قَالَ: «بَلَى» قَالَتْ: أَوَلَيْسَ اللهُ بِأَرْحَمَ بِعِبَادِهِ مِنَ الْأُمِّ بِوَلَدِهَا؟ قَالَ «بَلَى» قَالَتْ: فَإِنَّ الْأُمَّ لَا تُلْقِي وَلَدَهَا فِي النَّارِ! فَأَكَبَّ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَبْكِي. ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَيْهَا فَقَالَ «إِنَّ اللهَ لَا يُعَذِّبُ مِنْ عِبَادِهِ إِلَّا الْمَارِدَ الْمُتَمَرِّدَ؛ الَّذِي يَتَمَرَّدُ عَلَى اللهِ وَأَبَى أَنْ يَقُولَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ».

في الزوائد: إسناده حديث ابن عمر ضعيف لضعف إسماعيل بن يحيى متفق على تضعيفه ا هـ. قال السنديّ: قلت: أصل الحديث ليس من الزوائد.

1338. (4297) (7325)- *İbnu Ömer* (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Gazvelerinin birinde Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'la beraberdik. Derken bir kavme uğradı. *"Siz kimsiniz?"* diye sordu.

"Bizler müslümanlarız!" dediler. Bir kadın tandıra yakacak atmakla meşguldü ve yanında bir oğlu vardı. Tandırın alevi yükselince kadın çocuğu uzaklaştırdı. Sonra kadın, Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)*'ın yanına geldi ve:

"Sen Allah Resûlüsün öyle mi?" dedi. *Aleyhissalâtu vesselâm:* "Evet!" deyince "Annem ve babam sana feda olsun! Allah Erhamu'r-Rahimin (yani merhametli olanlarınen merhametlisi) değil mi?" dedi. Kadın, "Evet!" cevabını alınca bu sefer: "Allah'ın kullarına olan rahmeti, annenin yavrusuna olan merhametinden daha fazla değil mi?" diye sordu. *Aleyhissalâtu vesselâm* yine: "Elbette!" buyurdu. Kadın: "Anne çocuğunu asla ateşe atmaz! (daha merhametli olan Allah kullarının asıl cehenneme atar?)" dedi. Bunun üzerine *Aleyhissalâtu vesselâm* ağlayarak başını eğdi. Sonra başını kadına doğru kaldırarak: *"Şüphesiz Allah, hak yoldan sapıp O'na itaat etmeye tenezzül etmeyen ve tevhid kelimesini söylemekten imtina eden azgın kulundan başka kullarına azab vermeyecektir"* buyurdu."

1339-7326 ٤٢٩٨ - حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ الدِّمَشْقِيُّ. ثنا عَمْرُو بْنُ هَاشِمٍ. ثنا ابْنُ لَهِيعَةَ عَنْ عَبْدِ رَبِّهِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لَا يَدْخُلُ النَّارَ إِلَّا شَقِيٌّ» قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ! وَمَنِ الشَّقِيُّ؟ قَالَ: «مَنْ لَمْ يَعْمَلْ لِلَّهِ بِطَاعَةٍ وَلَمْ يَتْرُكْ لَهُ مَعْصِيَةً».

في الزوائد: في إسناده ابن لهيعة وهو ضعيف.

1339. (4298) (7326)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ateşe sadece şaki olanlar girecektir."* Ashab: "Ey Allah'ın Resulü! Şaki kimdir?" diye sordu. Aleyhissalâtu vesselâm: *"Allah için hiçbir ibadette bulunmayıp, hiçbir günahı terketmeyen kimsedir"* diye cevap verdi."

❑ KEVSER HAVZI

1340-7327 ٤٣٠١ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ. ثنا زَكَرِيَّا. ثنا عَطِيَّةُ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «إِنَّ لِي حَوْضًا مَا بَيْنَ الْكَعْبَةِ وَبَيْتِ الْمَقْدِسِ أَبْيَضَ مِثْلَ اللَّبَنِ آنِيَتُهُ عَدَدُ النُّجُومِ وَإِنِّي لَأَكْثَرُ الْأَنْبِيَاءِ تَبَعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

في الزوائد: في إسناده عطية العوفي وهو ضعيف.

1340. (4301) (7327)- *Ebu Sa'îdi'l-Hudrî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Benim bir havuzum var. Genişliği Ka'be'den Beytu'l-Makdis'e kadar uzanır. Suyu süt misali bembeyaz. Yıldızlar adedince susakları var. Şurası muhakkak ki, Kıyamet günü ben, peygamberler arasında ümmeti sayıca en çok olan kimseyim."*

❑ ŞEFAAT

1341-7328 ٤٣١١ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَسَدٍ. ثَنَا أَبُو بَدْرٍ. ثَنَا زِيَادُ بْنُ خَيْثَمَةَ عَنْ نُعَيْمِ بْنِ أَبِي هِنْدٍ عَنْ رِبْعِيِّ بْنِ حِرَاشٍ عَنْ أَبِي مُوسَى الأَشْعَرِيِّ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «خُيِّرْتُ بَيْنَ الشَّفَاعَةِ وَبَيْنَ أَنْ يَدْخُلَ نِصْفُ أُمَّتِي الْجَنَّةَ فَاخْتَرْتُ الشَّفَاعَةَ لأَنَّهَا أَعَمُّ وَأَكْفَى. أَتُرَوْنَهَا لِلْمُتَّقِينَ؟ لاَ. وَلَكِنَّهَا لِلْمُذْنِبِينَ الْخَطَّائِينَ الْمُتَلَوِّثِينَ».

في الزوائد: إسناده صحيح ورجاله ثقات.

1341. (4311) (7328)- *Ebu Musa el-Eş'arî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ben, ümmetimin yarısının cennete girmesi ile şefaat (sahibi olmam) arasında muhayyer bırakıldım. Ben şefaati tercih ettim. Çünkü şefaat, daha şümullü ve ümmetimin (toptan kurtuluşuna) daha yeterlidir. Şefaati siz müttakilere mahsus mu biliyorsunuz? Hayır! O muttakiler değil günahkârlar, hatalılar ve pis işlere karışan (müslüman)lar içindir."*

❑ CENNETİN VASFI

1342-7329 ٤٣١٨ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ. ثَنَا أَبِي وَيَعْلَى قَالاَ: ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي خَالِدٍ عَنْ نُفَيْعٍ أَبِي دَاوُدَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّ نَارَكُمْ هَذِهِ جُزْءٌ مِنْ سَبْعِينَ جُزْءاً مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ وَلَوْلاَ أَنَّهَا أُطْفِئَتْ بِالْمَاءِ مَرَّتَيْنِ مَا انْتَفَعْتُمْ بِهَا. وَإِنَّهَا لَتَدْعُو اللهَ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ لاَ يُعِيدَهَا فِيهَا».

في الزوائد: أخرجه الحاكم كما رواه المصنف وقال: صحيح الإسناد على شرط الشيخين. وبعضه في الصحيحين من حديث أبي هريرة.

1342. (4318) (7329)- *Enes İbnu Mâlik* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Şu dünya ateşiniz var ya! Bu, cehennem ateşinin yetmiş cüzünden bir cüzdür. Eğer o, su ile iki kere söndürülmemiş (harareti giderilmemiş) olsaydı, ondan faydalanamazdınız. Şurası muhakkak ki, bu dünya ateşi, aziz ve celil olan Allah'a, bir daha eski hararetine döndürmemesi için dua eder."*

1343-7330 ٤٣٢٢ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ شَيْبَةَ. ثَنَا بَكْرُ بْنُ عَبْدِالرَّحْمَنِ. ثَنَا

عيسى بن المختار عن محمد بن أبي ليلى عن عطية العوفي عن أبي سعيد الخدري عن النبي ﷺ قال: «إن الكافر ليعظم حتى إن ضرسه لأعظم من أحد. وفضيلة جسده على ضرسه كفضيلة جسد أحدكم على ضرسه».

في الزوائد: عطية العوفي والراوي عنه ضعيفان. وقد روى مسلم في صحيح والترمذي بعضه من حديث أبي هريرة.

1343. (4322) (7330)- *Ebu Sa'îd* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "(Cehennemde) kafirin vücudu büyür. Öyle ki bir azı dişi uhud dağından büyük olur. Vücudunun dişinden büyüklüğü, sizden birinin vücudunun dişinden büyüklüğü gibidir."

AÇIKLAMA:

Bu hadisin muhtevası Müslim, Tirmizî gibi başka kitaplarda da gelmiştir. Ahirette, kafirin, hak ettiği azabı daha çok çekebilmesi için Cenab-ı Hak onun vücudunu büyütecektir. Allah buna kadirdir. Nevevî, buna inanmanın vacib olduğunu kaydeder.

1344-7331 ٤٣٢٣- حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة. ثنا عبدالرحيم بن سليمان عن داود بن أبي هند. ثنا عبدالله بن قيس؛ قال: كنت عند أبي بردة ذات ليلة. فدخل علينا الحارث بن أقيش. فحدثنا الحارث ليلتئذ؛ أن رسول الله ﷺ قال: «إن من أمتي من يدخل الجنة بشفاعته أكثر من مضر وإن من أمتي من يعظم للنار حتى يكون أحد زواياها».

في الزوائد: في إسناده عبدالله بن أقيش النخعي. ذكره ابن حبان في الثقات. وقال: أحسبه الذي روى عنه أبو إسحاق عن ابن عباس. وقال: لم يرو عنه غير داود بن هند وليس إسناده بالصافي.

1344.(4323) (7331)- *Hâris İbnu Ukayş* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Şurası muhakkak ki, benim ümmetinde öyle şefaati makbul kimseler var ki birinin şefaatıyle Mudar kabilesının insanlarından daha çok kımse cennete girecektır. Benim (davetime muhatap olan) ümmetimden öylesi de var ki, vücudu ateş için irileşir ve cehennemin bir köşesini teşkil eder."*

1345-7332 ٤٣٢٤- حدثنا محمد بن عبدالله بن نمير. ثنا محمد بن عبيد عن

الأعْمَشِ عَنْ يَزِيدَ الرَّقَاشِيِّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «يُرْسَلُ الْبُكَاءُ عَلَى أَهْلِ النَّارِ. فَيَبْكُونَ حَتَّى يَنْقَطِعَ الدُّمُوعُ. ثُمَّ يَبْكُونَ الدَّمَ حَتَّى يَصِيرَ فِي وُجُوهِهِمْ كَهَيْئَةِ الأُخْدُودِ. لَوْ أُرْسِلَتْ فِيهِ السُّفُنُ لَجَرَتْ».

في الزوائد: في إسناده يزيد بن أبان الرقاشي وهو ضعيف.

1345. (4324) (7332)- *Hz. Enes* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Ağlama, cehennem ahalisi üzerine gönderilir. Bunun üzerine onlar da (ağlamaya başlarlar ve) gözyaşları kuruyuncaya kadar ağlarlar. Sonra (yaş yerine) kan ağlarlar. Öyle ki yüzlerinde kanallar meydana gelir. Eğer bu kanallara gemiler salınsa gemiler yürür."*

1346-7333 ٤٣٢٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثنا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «يُؤْتَى بِالْمَوْتِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. فَيُوقَفُ عَلَى الصِّرَاطِ. فَيُقَالُ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ! فَيَطَّلِعُونَ خَائِفِينَ وَجِلِينَ أَنْ يُخْرَجُوا مِنْ مَكَانِهِمُ الَّذِي هُمْ فِيهِ يُقَالُ: يَا أَهْلَ النَّارِ! فَيَطَّلِعُونَ مُسْتَبْشِرِينَ فَرِحِينَ أَنْ يُخْرَجُوا مِنْ مَكَانِهِمُ الَّذِي هُمْ فِيهِ. فَيُقَالُ: هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا؟ قَالُوا: نَعَمْ. هَذَا الْمَوْتُ. قَالَ فَيُؤْمَرُ بِهِ فَيُذْبَحُ عَلَى الصِّرَاطِ ثُمَّ يُقَالُ لِلْفَرِيقَيْنِ كِلاَهُمَا: خُلُودٌ فِيمَا تَجِدُونَ لاَ مَوْتَ فِيهَا أَبَداً».

في الزوائد: هذا إسناده صحيح رجاله ثقات. وقد أخرج البخاري بعضه من هذا الوجه وله شاهد في الصحيحين من حديث أبي سعيد.

1346. (4327) (7333)- *Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Kıyamet günü ölüm getirilir. Sırat üzerinde durdurulur ve: "Ey cennet ahalisi!" diye nida edilir. Cennettekiler, (bu çağrı üzerine) içinde bulundukları (o güzel) yerden çıkarılacakları korku ve heyecanıyla bakarlar. Sonra da : "Ey cehennem ahalisi!" diye nida edilir. Onlar da içinde bulundukları (o fena) yerden çıkarılacakları ümid ve sevinciyle bakarlar. (Ölüm gösterilerek) "Bunu tanıyor musunuz?" denilir. (Cennetlikler ve cehennemlikler hepsi bir ağızdan): "Evet! Bu ölümdür" derler."*

Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdu ki: *"Bundan sonra em-*

redilir ve Sırat üzerinde ölüm kesilir. Sonra her iki tarafa birden: "Haydi bulunduğu hal üzere ebediyet sizindir, burada artık ölüm yoktur" denilir.

❑ CENNETİN EVSAFI

1347-7334 ٤٣٢٩ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنْ حَجَّاجٍ عَنْ عَطِيَّةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ؛ قَالَ: «لَشِبْرٌ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنَ الأَرْضِ وَمَا عَلَيْهَا (الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا)».

في الزوائد: في إسناده حجاج بن أرطاة وعطية العوفيّ وهما ضعيفان.

1347. (4329) (7334)- *Ebu Sa'di'l-Hudrî* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Cennette bir karışlık yer (ebedi olduğu için, fani olan) küre-i arz ve üzerinde bulunanlardan -dünya ve içindekilerden- daha hayırlıdır."*

1348-7335 ٤٣٣٠ - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا زَكَرِيَّا بْنُ مَنْظُورٍ. ثَنَا أَبُو حَازِمٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَوْضِعُ سَوْطٍ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا».

في الزوائد: في إسناده زكريا وهو ضعيف.

1348. (4330) (7335)- *Sehl İbnu Sa'd* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: "Cennette bir kamçılık yer (ebedi olduğu için, fani olan) dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır."

1349-7336 ٤٣٣٢ - حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ عُثْمَانَ الدِّمَشْقِيُّ. ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُهَاجِرٍ الأَنْصَارِيُّ. حَدَّثَنِي الضَّحَّاكُ الْمَعَافِرِيُّ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ مُوسَى عَنْ كُرَيْبٍ مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: حَدَّثَنِي أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ لأَصْحَابِهِ: «أَلاَ مُشَمِّرٌ لِلْجَنَّةِ؟ فَإِنَّ الْجَنَّةَ لاَ خَطَرَ لَهَا. هِيَ وَرَبِّ الْكَعْبَةِ! نُورٌ يَتَلأْلأُ وَرَيْحَانَةٌ تَهْتَزُّ وَقَصْرٌ مَشِيدٌ وَنَهَرٌ مُطَّرِدٌ وَفَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ نَضِيجَةٌ وَزَوْجَةٌ حَسْنَاءُ جَمِيلَةٌ وَحُلَلٌ كَثِيرَةٌ. فِي مَقَامٍ أَبَداً. فِي حَبْرَةٍ وَنَضْرَةٍ فِي دُورٍ عَالِيَةٍ سَلِيمَةٍ بَهِيَّةٍ!» قَالُوا: نَحْنُ الْمُشَمِّرُونَ لَهَا يَا رَسُولَ اللهِ! قَالَ: «قُولُوا: إِنْ شَاءَ اللهُ» ثُمَّ ذَكَرَ الْجِهَادَ وَحَضَّ عَلَيْهِ.

في الزوائد: في إسناده مقال. والضحاك المعافريّ الدمشقي ذكره ابن حبان في الثقات. وقال الذهبيّ في طبقات التهذيب: مجهول. وسليمان بن موسى مختلف فيه. وباقي رجال الإسناد ثقات. ورواه ابن حبان في صحيحه.

1349. (4332) (7336)- *Üsâme İbnu Zeyd* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* bir gün Ashab-ı Kiramına: *"İçinizde cennet için gayret edecek kimse yok mu? Zira cennetin eşi yoktur. Ka'be' nin Rabbine yemin ederim ki, cennet, parıl parıl parlayan nurları, güzel kokulu üğrünen yeşillikleri, sağlam yüksek köşkleri, devamlı akan nehirleri, çok çeşitli olgun meyveleri, güzel genç zevceleri, pek çok takım elbiseleri ile yüksek, sağlam ve güzel saraylarda saadet ve yüz parlaklığı içinde yaşanan ebedi mekandır"* buyurdu. Sahabiler: "Biz zaten onun için gayretteyiz, ey Allah'ın Resulü! dediler. *Aleyhissalâtu vesselâm:* "İnşaallah!" deyiniz" dedi ve sonra cihaddan söz açtı ve ona teşvik etti."

1350-7337 ٤٣٣٧- حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ خَالِدٍ الأَزْرَقُ أَبُو مَرْوَانَ الدِّمَشْقِيُّ. ثنا خَالِدُ بْنُ يَزِيدَ بْنِ أَبِي مَالِكٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَا مِنْ أَحَدٍ يُدْخِلُهُ اللهُ الْجَنَّةَ إِلاَّ زَوَّجَهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ زَوْجَةً: ثِنْتَيْنِ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ وَسَبْعِينَ مِنْ مِيرَاثِهِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ مَا مِنْهُنَّ وَاحِدَةٌ إِلاَّ وَلَهَا قُبُلٌ شَهِيٌّ. وَلَهُ ذَكَرٌ لاَ يَنْثَنِي».

قَالَ هِشَامُ بْنُ خَالِدٍ: مِنْ مِيرَاثِهِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ يَعْنِي رِجَالاً دَخَلُوا النَّارَ. فَوَرِثَ أَهْلُ الْجَنَّةِ نِسَاءَهُمْ كَمَا وَرِثَتِ امْرَأَةُ فِرْعَوْنَ.

في الزوائد: في إسناده مقال. وخالد بن يزيد بن أبي مالك وثقه العجليّ. وأحمد بن صالح المصري ضعفه أحمد وابن معين وأبو داود والنسائي وابن الجارود الساجي والعقيليّ وغيرهم.

1350. (4337) (7337)- *Ebu Ümâme* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"Allah'ın cennete soktuğu hiç kimse yoktur ki, onu yetmişiki zevce ile evlendirmiş olmasın. Bunlardan ikisi hûru'l-ayn (siyah gözlü), yetmiş tanesi cehenemliklerden kendine düşen mirasıdır. Bu kadınlardan herbiri şehvet çekicidir ve cennetlik her erkeğin şehvet gücü daimidir."*

Hişam İbnu Halid der ki: "(Hadiste geçen) "Cehenemliklerden kendine düşen mirası" ibaresinden maksad, cehenneme giren erkeklerdir, bunların kadınlarına cennet ehli varis olurlar, tıpkı Firavun'un hanımına varis olunduğu gibi."

1351-7338 ٤٣٤١ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. وَأَحْمَدُ بْنُ سِنَانٍ قَالاَ: ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنِ الأَعْمَشِ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلاَّ لَهُ مَنْزِلاَنِ: مَنْزِلٌ فِي الْجَنَّةِ وَمَنْزِلٌ فِي النَّارِ فَإِذَا مَاتَ فَدَخَلَ النَّارَ وَرِثَ أَهْلُ الْجَنَّةِ مَنْزِلَهُ. فَذلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى: أُولئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ».

في الزوائد: هذا إسناده صحيح على شرط الشيخين.

1351. (4341) (7338)- *Hz. Ebu Hureyre* (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah *(aleyhissalâtu vesselâm)* buyurdular ki: *"(Cennette) sizden herbirinin iki tane menzili vardır: "Bir menzili cennette, bir menzili de cehennemde. Ölünce cehenneme girerse cennet ehli onun menziline varis olur İşte Allah Teâla hazretlerinin şu sözü bu durumu teyid eder:* ﴿اولـئك هُمُ الْوَارِثُونَ﴾ **"İşte onlar varislerin ta kendileridir"** (Mü'minun 10)."

Hitamuhû misk oldu. Cenab-ı Hak bizleri o vârislerinden eylesin. Âmin.

Bu çalışmayı bitirmeyi müyesser kılan Rabbime zerrât-ı kâinat adedince hamdolsun.

سُبْحَانَكَ لاَ عِلْمَ لَنَا إلاَّ مَا عَلَّمْتَنَا إنَّكَ أنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ
رَبَّنَا لاَ تُؤَآخِذْنَا انْ نَسِينَا اَوْ أخْطَأْنَا
اَللَّهُمَّ يَا مُنْزِلَ الْقُرآنِ بِحَقِّ الْقُرآنِ وَبِحَقِّ مَنْ أُنْزِلَ عَلَيْهِ الْقُرآنَ
نَوِّرْ قُلُوبَنَا وَقُبُورَنَا بِنُورِ الايمَانِ وَالْقُرآنِ آمِينَ يَا مُسْتَعَانُ.

اَللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ ذَلِكَ الْحَبِيبُ الَّذي هُوَ سَيِّدُ الْكَوْنَيْنِ وَفَخْرُ الْعَالَمِينَ وَحَيَاةُ الدَّارَيْنِ وَوَسِيلَةُ السَّعَادَتَيْنِ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ اَجْمَعِينَ وَعَلَى اِخْوَانِهِ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ آمِينَ وَالْحَمْدُ لِلّه يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ.

Erzurum 9.8.1992.

İÇİNDEKİLER

ORUÇ BÖLÜMÜ

ZEKAT BÖLÜMÜ

NİKAH BÖLÜMÜ

REHİNELER BÖLÜMÜ

ŞUF'A BÖLÜMÜ

LUKATA (BULUNTULAR) BÖLÜMÜ

KÖLE AZADI BÖLÜMÜ

HUDUD (AĞIR CEZALAR) BÖLÜMÜ

DİYETLER BÖLÜMÜ